BIBLIOTECA VITT. EMANUELE
42
1 I
2
FONDO EBORENSE

Ad uso del P. M. P.re Cheru
bino M.a d'Avena Min.e Oss.te
della Prov.a Rom.a 1808.

Google

CATECHISMUS

EX DECRETO

SS. CONCILII TRIDENTINI.

AD PAROCHOS

S. PII V. PONT. MAX.

JUSSU EDITUS,

CELSISSIMO PRINCIPE

CHRISTOPHOR. COM. MIGATIO

ARCHIEPISCOPO VINDOBONENSE

MANDANTE

IN USUM CLERI SUI RECUSUS.

EDITIO

EPISTOLA PASTORALI

CELSISSIMI PRÆSULIS,

ET

PROLEGOMENIS

ORNATA.

VINDOBONÆ,

Excudebat JOANNES THOMAS TRATTNER,

Cæs. Reg. Apost. Majestat. Aulæ

Typogr. et Bibliopola.

M DCC LX.

Digitized by Google

CHRISTOPHORUS E COMITIBUS DE MIGAZZI, DE WAAL, ET SONNENTHURN, Dei Gratia Archi-Epiſcopus Viennenſis, S. R. I. Princeps, Cathedralium Eccleſiarum Tridentinæ & Brixinenſis Canonicus Capitularis Sac. Cæſ. Reg. Apoſt. Majeſtatum actualis Conſil. intimus &c.

Univerſo Clero noſtro Salutem & Benedictionem a Domino.

Incomparabilium Majorum noſtrorum eximio ſtudio, ac præclariſſima opera factum eſt, ut fidei depoſitum a Patre luminum illis miſericorditer concreditum & commendatum caſte, pure, conſtanterque in Principe hac Imperii Sede ſervatum ſit. Cum vero nobiſcum accurate perpendimus, qua potiſſimum via, ac quibus

maxime præſidiis vera Chriſti Divini Magiſtri noſtri doctrina firma & ſalva conſtiterit, ac in Eccleſiæ noſtræ Vindobonenſis ſinu quaſi in tranquillo Portu non mediocres inter fluctus, tempeſtatesque conquieverit facile & manifeſte intelligimus, præcipuam SS^{mæ} Religionis tuendæ vim in optima eorum inſtitutione poſitam fuiſſe, qui in ſortem Domini vocati in procuranda ſempiterna animarum felicitate verſantur.

Cum enim evenire plerumque ſoleat, ut Populus ad Sacerdotum voces & exempla mores ſuos conformet, plebsque bonorum operum perfecta ſectatrix exiſtat, ſi illi, qui in Domo Dei præſunt, ſe tales eſſe demonſtrent: hinc Apoſtolus totius vitæ ſummam, quam tenendam Tito præſcripſerat, paucis his verbis incluſit, abſolutamque veri Sacerdotis imaginem ita breviter expreſſit: *in omnibus te ipſum præbe exemplum bonorum operum, in doctrina, in integritate, in gravitate.*[1] Etſi enim cœleſtis Pater omnibus in Filio ſuo locutus ſit, nos tamen, Fratres dilectiſſimi, hujus Divini Verbi Propagatores & Præcones eſſe voluit, quos in mundum univer-

verſum miſit, ut Dei Evangelium omni creaturæ annuntiaremus. Unde nam vero fidelem ſermonem depromemus, niſi ab eo illum accipiamus, qui æternum Patris Verbum eſt? Qui fieri poterit, ut labia noſtra ſcientiam cuſtodiant, & mens noſtra legem requirat, niſi aſſidua manu menteque aut volumina verſemus, in quibus caſta, pura, ſolidaque Summi Dei cognitio, &, per quem omnia facta ſunt, Filii ejus Jeſu Chriſti doctrina continetur, aut nos ad illa monumenta convertamus, quæ formam futuræ Eccleſiæ in fide, moribus, Sacrificiis, & Sacramentis ita fideliter & integre nobis conſervarunt, ut, quamvis ſcripta non ſint, diligenti tamen memoria cuſtodita legis vim maximam habeant, ac ſine nefario ſcelere negari vel ignorari minime poſſint. Hiſce Præceptis & Inſtitutis Eccleſiaſtici Viri imbuta mens aquam vitæ, quam Samaritana mulier ardenter popoſcerat, ſitientibus uberrime hauriendam porriget, neque facile committet, ut puriſſimus & limpidiſſimus fons cœno, lutoque morum ſuorum corrumpatur.

 Quo-

Quoties Nobiſcum ipſis recogitamus, quanta, ac quam ingentia bona ſapientiſſimis ſacri Concilii Tridentini Inſtitutis, ac divina ejus opera in Eccleſiam univerſam emanarunt, Deo Miſericordiarum & totius conſolationis Patri maxima cordis noſtri exultatione, & humilitate gratias agimus, quod Nos in hæc tempora reſervaverit, in quibus tam ſplendida & magnifica lux nobis affulſit. Reliqua quidem omnia Oecumenica Concilia præclarum magnum, & excellens quoddam in ſe continent, minime tamen affirmare dubitamus, ſanctiſſimis illis Patrum Decretis nihil umquam efficacius atque præſtantius ad comprimendam licentiam, morumque corruptelam exſtitiſſe. Quæ tunc deploranda rerum facies, confuſio, & calamitas fuerit, quo effrenata vitiorum omnium libido pervenerit, quanto furore, ac impietate in SS^mos^ Templi Penetrales ipſos ſceleſtiſſime irruperit, veſtrum ignorat nemo. Quam ſubita vero mirabiliſque tot malorum converſio, morum & diſciplinæ inſtauratio facta ſit, ſane ille ſolus negabit, qui in clariſſima luce tenebras quærit.

Cum

Cum vero nulla legum vis tanta ſit, ut ſubjectorum animos diu in officio contineat, niſi illarum præcepta frequenti crebraque meditatione animo volvantur: rem muneri noſtro conſentaneam, vobis certe gratam & utilem, nos facturos eſſe judicamus, ſi illuſtrium Antiſtitum, qui hanc Sedem ante Nos laudabilitet occuparunt, præcipue vero felicis recordationis Cardinalium de Kollonitz & Trauthſon pulcherrima veſtigia prementes, ſtatutas ab ipſis præclariſſimas leges vobis, Fratres & Filii dilectiſſimi, in memoriam revocaremus, novamque Concilii Tridentini & Catechiſmi Romani ad Parochos editionem adornari, & in publicum prodire curaremus. Ea enim, quæ diverſis variisque locis & temporibus, cum ad tuendam fidei integritatem, tum ad conſervandam Sacerdotum & Populorum ſanctimoniam ſummo ſtudio ab Eccleſia tractata, & ſtabilita ſunt, in ſapientiſſimis atque Divinis illius Synodi Sanctionibus collecta reperiuntur. Præſtantiſſimum vero ac pœne e Cœlo delapſum Catechiſmi Romani opus ſingula Fidei no-

ſtræ Capita ad Chriſti & Eccleſiæ ſenſum tam copioſe, fideliter, & religioſe explicat, ut nihil omnino in illo deſiderari poſſit, quod ad Chriſtianam doctrinam & pietatem aſſequendam declarandamque aptiſſimum ſit.

Quare Nobis omnino perſuaſum: & compertum eſt, nec vos aliter, Fratres chariſſimi, ſentire arbitramur, præſtantiſſimam harum rerum, ſumma neceſſitudine inter ſe conjunctarum, intelligentiam ab Eccleſiaſtico Viro negligi non poſſe. Ex illis enim quaſi ex perrenni & ubere fonte abundanter hauriet, unde ſe, unde populum ſuæ curæ commiſſum ſalutariter erudiat, nihilque in medium afferet, quod pium, rectum, ac Religione & Numine plenum non ſit.

Quæ cum ita ſint, animarum Curatores & Parochos, omneſque: qui Verbi Dei explanandi munere funguntur, Sacerdotes in Domino hortamur, & ſerio monemus, ut neceſſariam hujuſmodi Sanctorum ſcientiam ſibi comparare ſtudioſe contendant, ſciantque Nos diligentem expletæ voluntatis noſtræ rationem ab ipſis

repe-

repetituros eſſe, ubi & in Diœceſeos noſtræ luſtratione verſabimur, & tunc maxime, cum Divinorum Myſteriorum diſpenſationem cuipiam committemus.

Illud enim præcipue curæ Nobis erit, illud ſemper noſtrarum partium eſſe arbitrabimur, ut quæ Clero noſtro mandata damus, ab eodem accurate ſerventur: neque committemus unquam, ut Eccleſiaſtici Ordinis gloria, laus, & decus, quibus ſummopere conſulendum in omni adminiſtratione noſtra duximus, turpi aliquorum negligentia immerito labefactetur. Sic enim ad conciliandos Nobis bonorum animos, & ad continendos in officio excitandosque ex multis paucos, quos ſua pulchritudine virtus non impellit, iter nobis facillimum paratum eſſe intelligimus.

Quæ quidem ſi ulla in re Nobis feliciter & ſecundum vota ceſſere, nunc nobis feliciſſime eventura credimus, & nos voti noſtri plus quam unquam compotes futuros eſſe confidimus, cum Deo Optimo Maximo Duce, piiſſimorum Principum noſtrorum munificentia, Illuſtris & Nobiliſſimæ Fœminæ Mariæ Thereſiæ Sabaudiæ Du-

cis & Liechtenſteiniæ Principis eximia liberalitate Sacerdotum Collegium nuperrime a Nobis conſtitutum fuit. Ibi enim ceream juventutem optimis diſciplinis, artibus, & moribus excultam & imbutam uberrimum maximumque laborum, & conſiliorum noſtrorum fructum Eccleſiæ noſtræ allaturam eſſe non vane auguramur.

Curavimus præterea S. Caroli Borromæi, magni illius Mediolanenſium Antiſtitis, Inſtructiones de adminiſtrandis Euchariſtiæ & Pœnitentiæ Sacramentis, atque pro Verbi Divini Præconibus, una cum Ejusdem Orationibus habitis in Synodis Mediolanenſibus, ſaluberrimisque quibusdam ad Clerum ſuum monitis, uno volumine typis deſcribi. Optamus vero, quin & hortamur, atque præcipimus, ut, qui vel ſacris Confeſſionibus audiendis, vel curæ animarum gerendæ admoveri cupiunt, ſinguli Opuſculum hoc ſibi comparent, id aſſidue evolvant & perlegant, ſeque ad ejus normam in munere ſuo exercendo componant. Complurium enim aliarum Orbis Catholici Eccleſiarum exemplo edocti didicimus, uberrimum inde fru-

fructum pro Eccleſiæ diſciplina rite inſtituenda hauriri poſſe.

Cœterum tam præclare de Vobis Fratres, qui in ſollicitudinis noſtræ partem vocati eſtis, ſentimus, ut Nobis omnino polliceamur, Vos voluntati noſtræ, & muneri veſtro cumulatiſſime ſatisfacturos eſſe. Deus autem expleat omne deſiderium noſtrum ſecundum divitias ſuas in gloria in Chriſto Jeſu.

Vos vero, Filii chariſſimi, qui aliquando Nobiſcum in Evangelio laborare, ac Eccleſiæ Dei mancipare cupitis, oblatam vobis legem Domini aſſidue meditandi præclaram commodamque occaſionem alacriter arripite, ac pro certo habete, Nos veſtrum nemini ad ſacrum Miniſterium aditum daturos eſſe, niſi vos in Divina Scriptura, & Romano ad Parochos Catechiſmo diligenter & ſedulo verſatos eſſe probabitis. Ne autem multitudine & rerum pondere mens veſtra opprimatur, atque deficiat, ſtudiorum & quæſtionum hunc modum ponimus: ut Minoribus Ordinibus quatuor Evangelia & Actus Apoſtolorum; Subdiaconatui Libri Sapientiales; Diaconatui

natui

natui Prophetæ majores atque minores; Presbyteratui vero Epiſtolæ Canonicæ atque Apocalypſis reſpondeant. Eamdem Fidei dogmatum partitionem facimus: prima Catechiſmi Romani Pars eosdem minorum Ordinum; altera Subdiaconatus; tertia Diaconatus; hæ tres vero cum quarta præſtantiſſimi hujus voluminis parte Presbyteratus Canditatos occupabit.

Vos tandem omnes cum Apoſtolo monemus, & in Domino obſecramus, ut juvenilia deſideria fugiatis, ſectemini vero juſtitiam, charitatem, & pacem cum his, qui invocant Dominum de corde puro. Cum modeſtia corripite eos, qui reſiſtunt veritati, attendite lectioni, exhortationi & doctrinæ; hæc meditemini, in his eſtote; ut profectus veſter manifeſtus ſit omnibus; attendite denique vobis & doctrinæ, donec occurramus omnes in unitatem Fidei, & agnitionis Filii Dei in virum perfectum in menſuram ætatis plenitudinis Chriſti. Gratia Domini noſtri Jeſu Chriſti, & Charitas Dei, & communicatio S. Spiritus ſit cum omnibus vobis. Vindobonæ ex Ædibus noſtris XII. Kal. Jan. CIↃIↃCCLX.

CLE-

CLERO UNIVERSO
EDITORES
VINDOBONENSES.

Editionis huius ſuſcipiendæ cauſſas eloquentiſſima Celſiſſimi Principis CHRISTOPHORI Comitis MIGATII Antiſtitis noſtri Paſtoralis Epiſtola Operi huic præfixa luculenter perſequitur.

Noſtrarum vero partium fuit illam reddere Clericorum uſibus accommodatiſſimam. Curavimus itaque, quantum per operarum nimis moræ impatientium feſtinationem licuit, ut menda cum a Cathechiſmi verbis, tum a ſacrorum Bibliorum ad oram libri indicatis locis abeſſent. Uſi autem fuimus partitione illa in Capita, Sectioneſque, quam Recurtiana, anni CIↃ IↃ CC XXVII. Editio Veneta repræſentat, utpote quæ & recepta eſt, & Theologicis Prælectionibus peropportuna.

Quoniam vero animadvertimus Catechiſmi Hiſtoriam, quæ plurimum ſane ad illius

illius auctoritatem conſtabiliendam confert, a plerisque ſatis cæteroqui doctis viris ignorari, noluimus ut Clerici noſtri eam hic deſiderarent. Quam in rem ſelegimus erudita Prolegomena, quibus Petrus de la Haye Pariſienſis Presbyter ſuam Catechiſmi editionem anni CIƆ IƆ CL. ornavit, propterea quod obſervavimus, eum in enarrandis operis hujus ſatis fuiſſe ceteris, quos quidem vidimus, diligentiorem. Ea vero judicio arbitratuque noſtro interpolavimus, cum ut hiſtoria hæc ex eruditiſſimis politiſſimi Viri Hieronymi Lagomarſini e Societate Jeſu adnotationibus ad Epiſtolam Antonii Mariæ Gratiani Epiſtolis Julii Pogiani præmiſſam plenior fieret, tum ut ſuſpicionem illam, qua infuſcatas olim quorundam mentes ſcimus, ac ſi in Catechiſmo aliquid eſſet, quod privatam Thomiſtarum Scholam ſaperet, depelleremus.

Hæc veſtra intererat ne ignoraretis. Valete, & aureum opus veſtræ, & alienæ utilitatis cauſſa e manibus nunquam deponite. Vindobonæ Pridie Kalend. Januar. CIƆ. IC CC LX.

PE-

PETRI DE LA HAYE
PRESBYTERI
PROLEGOMENA
In Catechiſmum ex Decreto SS. Concilii Tridentini ad Parochos
S. PII V. P. M. Juſſu editum.

Tria ſunt, quæ in hiſce Prolegomenis demonſtranda ſuſcipimus. Primum qua de cauſſa, quibusque auctoribus de Catechiſmo hoc conficiendo ſit cogitatum. Deinde per quos ille fuerit elaboratus, perfectus, & evulgatus. Tum quanto plauſu, quantaque conſenſione fuerit ab Eccleſia univerſa ſuſceptus. Quibus accedent aliqua de ratione quam tenere debent, qui eo uſuri ſunt.

Quæ res eſt cum jucunda cognitu, tum maxime opportuna ad oſtendendum, ſumma illum auctoritate pollere, & ab animarum Paſtoribus, quorum in gratiam conſcriptus eſt, eſſe ſedulo aſſiduoque opere pertractandum.

I. *Qua*

I.

Qua de cauſa, quibusque auctoribus de eo conficiendo ſit cogitatum.

Vide Diploma in Bullario.

Cum omnia eſſent odiis, & diſſenſionibus plena (diſſidentibus præſertim Principibus iis inter ſe, quibus ſumma rerum pene omnis a Deo permiſſa eſt) cum Schiſmatis & hæreſibus jaceret Chriſtiani nominis divulſa jam & prope lacerata unitas, ſanctæ memoriæ Paulus Tertius tantis obſtiturus malis anno Incarnationis Dominicæ CIↃ IↃ XXXVII. Oecumenicum Mantuæ indixit Concilium. Sed præter expectationem accidit, ut Mantuana Civitas, Eccleſiæ uſibus conceſſa non fuerit, niſi quibusdam conditionibus, a Nominis Eccleſiaſtici dignitate, libertateque prorſus alienis. Hiſce igitur jure meritoque rejectis, alium deligere locum neceſſe fuit. Cum itaque nullus aptior videretur aut commodior Vicentia, Urbe quidem copioſa ſatis, & Venetorum, qui eam concedebant, auctoritate, potentiaque, tuta omnino, nullique non opportuna inibi generale Concilium indictum eſt, inchoandum Kal. Maj. anno Domini CIↃ IↃ XXXVIII. Interim Pontifex Carolum Imperatorem & Franciſcum Galliarum Regem conciliare ſtuduit, qua de cauſſa cum ipſe, tum Principes illi, Niceam ſe contulere, Legatis antea Vicentiam miſſis, ad Conci-

cilium apparandum. Attamen Imperatorem inter & Regem pax iniri non potuit, ſed ad decennium tantummodo induciæ ſtatutæ ſunt: Concilium vero ſemel iterumque & indictum, & dilatum toto fere triennio. Quo elapſo tempore, tot pereuntium impatiens animarum Summus Pontifex, mutato loco, delectaque, poſtulantibus maxime Germanis, Tridentina Urbe, ibidem de novo Concilium indicit ad Kal. Novemb. anni ab Incarnatione Domini M.D.XLII. Verum impediunt adverſæ juſſa procellæ, nec ſinit audiri vocem fragor æquoris ullam. Ad Principes Diploma miſſum non eſt: Quin Imperatorem inter & Franciſcum Regem bellum recrudeſcit. Quapropter ſexcentis hinc & inde ortis perturbationibus, Concilium inchoari non potuit ante diem decimum tertium Decembris anno Dom. CIↃ IↃ XLV. Interea vero Heterodoxa Doctrina, cum animarum ingenti clade, mirum quantum ſubrepit: impietas, bellorum fætus, Europam fere univerſam occupat, & Catholicæ vix umbra ſupereſt Religioni. Ad hæc mala tollenda ac reformanda, Tridentum Patres undique convolant: at, Deus immortalis, in hac malorum veluti lernæa palude hydra non una ſecanda erat. Immenſum itaque opus crevit, quod multas poſcebat manus. Hiſce igitur ut appoſita arma Patres ſuppeditarent, Parochos, quorum haud pauci erant illis temporibus cum

ſcientia tum omni Religionis ſenſu fere deſtituti, edocendos ſuſcipiunt, ut deinde vulgus imperitum facilius ab iis poſſet erudiri. De ratione & modo divinum hoc exequendi Conſilium poſtquam diu diligentiusque deliberatum eſt, comperere Patres, ab Heterodoxis ingentia non tantum confecta eſſe volumina, quibus Catholicam fidem evertere conabantur, verum & innumeros conſcriptos Libellos, qui cum pietatis ſpeciem præſeferrent, incredibile eſt quam difficile frumentum Chriſti a zizaniis inimici hominis ſecerni potuiſſet. Tot Catechiſmi quot in Europa ſunt Provinciæ, imo fere quot urbes, circumferebantur, & omnes avitis dogmatibus adverſi, quibus incauti ſimplicium animi ubique decipiebantur, ita ut reperire difficile in populo fuiſſet, qui fidem, qualem a Patribus accepimus, incontaminatam profiteretur. *Quamobrem Patres Oecumenicæ Tridentinæ Synodi cum tanto & tam pernicioſo huic malo ſalutarem aliquam medicinam adhibere maxime cuperent, non ſatis eſſe putarunt, graviora Catholicæ doctrinæ capita contra hæreſes decernere, ſed illud præterea ſibi faciendum cenſuerunt, ut certam aliquam formulam & rationem Chriſtiani populi ab ipſis fidei rudimentis inſtituendi, traderent, quam in omnibus Eccleſiis illi ſequerentur, quibus legitimi Paſtoris & Doctoris munus obeundum eſſet.* Admonere hic Paſtores juvat librum hunc ipſorum eſſe proprium, debereque eos tanto lubentius ex Syno-

Vide ind. librorum prohibit.

Catechiſmus in præfat.

di

di ſenſu & frequentius uti, propterea quod illos Spiritus Sanctus hiſce Concilii ipſius verbis alloquitur. *Ut fidelis populus ad ſuſcipienda Sacramenta majori cum reverentia atque animi devotione accedat, præcipit ſancta Synodus Epiſcopis omnibus, ut non ſolum cum hæc per ſe ipſos erunt populo adminiſtranda, prius illorum vim & uſum pro ſuſcipientium captu explicent, ſed etiam idem a ſingulis Parochis pie prudenterque etiam lingua vernacula, ſi opus ſit & commode fieri poterit ſervari ſtudeant, juxta formam a ſancta Synodo in Catecheſi ſingulis Sacramentis præſcribendam, quam Epiſcopi in vulgarem linguam fideliter verti, atque a Parochis omnibus populo exponi curabunt, &c.* Ex his patet jam longe antea decretum fuiſſe de Catechiſmo edendo: atque ea, quæ ſuperius attulimus, ſatis aperte indicant, Patres jam ſub Concilii initium huic rei utpote maxime neceſſariæ intendiſſe. Pro certo autem habendum eſt, eos ſacrum hoc opus componendum ſanciviſſe, Seſſione 18. quæ ſecunda eſt ſub Pio. IV. procurante tunc & diligentia incredibili promovente, quidquid moribus reformandis erat proficuum, S. Carolo Borromæo. Etenim cum ibi de librorum delectu decretum ſit, & ad hoc ſelecti ſint Patres quidam, ut ſuſpecti quique ac pernicioſi libri ſeligerentur, & prohiberentur a Concilio, probabile valde eſt ex eodem tempore de remedio erroneis hiſce doctrinis afferendo, hoc eſt de Catechiſmo edendo, fuiſſe ſtatu-

Seſſ. 24. de Reform. c. 7.

tutum. delectosque Patres, qui tanto operi incumberent. Quod ſane ex hisce verbis, quæ in continuatione Seſſionis vigeſimæ quintæ de indice librorum & de ipſo Catechiſmo abſolvendo loquentis reperiuntur, perſpicuum eſt.

Sacroſancta Synodus in ſecunda Seſſione ſub Sanctiſſimo Domino noſtro Pio IV. celebrata, delectis quibusdam Patribus commiſit, ut de variis cenſuris ac libris vel ſuſpectis vel pernicioſis, quid facto opus eſſet, conſiderarent, atque ad ipſam ſanctam Synodum referrent: audiens nunc huic operi ab eis extremam manum impoſitam, nec tamen ob librorum varietatem & multitudinem diſtincte & commode poſſit a ſancta Synodo dijudicari, præcipit, ut quidquid ab illis præſtitum eſt, Sanctiſſimo Romano Pontifici exhibeatur, ut ejus judicio atque authoritate terminetur & evulgetur: idemque de Catechiſmo a Patribus, quibus illud mandatum fuerat, & Miſſali & Breviario fieri mandat.

Catechiſmi itaque conficiendi auctores fuerunt Tridentini Concilii Patres; qui neceſſarium duxerunt Catholicæ doctrinæ formulam certam perſcribere, cum ut omnis in docendo diſſenſus vitaretur, tum ut Chriſti fidelibus nihil Paſtores traderent, quod Eccleſia univerſa calculo ſuo non comprobaſſet.

II.

Quibus Patribus componendi Catechiſmi cura commiſſa ſit, & quamdiu in eo elaboratum cum in Concilio, tum ſub Pio IV. Summo Pontifice.

Quod in Cathechiſmo hoc elaborando inſumtum eſt temporis tres in partes perſpicuitatis gratia diſtribuemus. Prior quidem cum Concilium adhuc Tridenti ſubſtitit, a die nempe V. Kal. Febr. CIↃ IↃ LXII. ad Decemb. anni CIↃ IↃ LXIII. quo præclariſſimus cœtus dimiſſus eſt, biennio fere definitur. Altera vero cum ad Romanum Pontificem negotii hujus cura translata Pius IV. Apoſtolicæ Sedi præfuit, a Concilii nempe dimiſſione ad annum CIↃ IↃ LXIV. quæ anni fere ſpatio concluditur. Tertia ab hujus morte ad operis Pio V. jubente promulgationem menſes præterpropter decem & octo comprehendit. In nulla autem harum Periodorum irrepere potuiſſe quid vel minimum, quod non eſſet ab univerſa Eccleſia concorditer receptum, apertiſſime, ni fallimur, evincemus.

Vid. Julii Pogiani Sunenſis Epiſtolas & Orat. a Hieronymo Lagomarſinio e S.J illuſtratas Romæ 1756. in adnot. ad Epiſt. Ant. Mariæ Gratiani ad Card. Commendon. T. II. a pag. XVII. ad XL.

Et quantum ad Concilii tempora attinet, illud eſt exploratum, Legatos V. Kal Febr. CIↃ IↃ LXII. pluribus iisque Doctiſſimis Patribus ejus conficiendi curam impoſuiſſe. Quod ut diligentius faciliusque perficeretur, opus totum articulatim ſectum fuit, diſtri-

butumque ita, ut Patrum cuique particula quædam explananda traderetur. Cujus rei præter cæteros locupletiſſimi teſtes ſunt, cum Chriſtophorus Sanctoriſius ex Eremitarum S. Auguſtini Familia, qui in præfatione ad Sanctorum Patrum Theatrum affirmat, Summo e ſuo Ordine Theologo, Pontificioque in ſancta Synodo Legato Hieronymo Cardinali Seripando Symboli particulam, *Et in unam Sanctam Eccleſiam Catholicam*, explicandam fuiſſe commiſſam: tum Michael Medina e Fratrum Minorum Ordine, qui expoſitionem quarti Articuli ejusdem Symboli ſibi, in præfatione ad opuſculum, quod ſuper hoc quarto Articulo vulgavit, attribuit. Nec veriſimile fit tanto tempore tot doctos & in ſcribendo exercitatos Viros ita lente incurioſeque huic rei certe graviſſimæ incubuiſſe, ut nil niſi operis inelaborata quædam lineamenta duxerint.

Catechiſmi igitur, ut ita dicam, Corpus dum Concilium ſtetit, non privati quidam ſectæ alicujus Alumni, ſed præſtantes omnium Ordinum Theologi, quibus propter ſummam Patrum in ſecernendis ab Eccleſiæ Doctrina ſcholarum placitis, vigilantiam, a communi Eccleſiæ ſenſu recedere indecorum fuiſſet ac periculoſum, conformarunt.

Neque minori uſus eſt ſollicitudine Pius IV. ſummus Pontifex. Anno enim CIↃ IↃ LXIV. cum Concilii Patres

jam

jam diſceſſiſſent, Theologis quatuor ad hujus rei proſecutionem, Carolo Borromæo procurante, ſelegit, quorum tres Epiſcopalis dignitas exornabat: Leonardum Marinum Genuenſem Archi-Epiſcopum Lancianenſem: Ægidium Fuſcararium Bononienſem Epiſcopum Mutinenſem: Mutium Calinium Brixienſem Jadrenſis Eccleſiæ Archi-Epiſcopum, Epiſcopum deinde Interamnatem: & Franciſcum Forerium, ſeu verius Fureirium Ulyſſiponenſem Luſitaniæ Regis in Concilio Tridentino Theologum.

Verum quidem eſt priores duos & poſtremum hunc e Dominicana Familia fuiſſe: at quales illi doctrina, moribus, prudentia fuerint, præter ea ſpecimina, quæ & in Concilio & in ſacris Officiis obeundis dederunt, teſtatur D. Carolus Borromæus cum in Epiſtola ad Epiſcopum Varmienſem Stanislaum Hoſium Cardinalem, tum in ea qua Luſitaniæ Regem interpellat, ut ſinat Fureirium Concilio jam dimiſſo, Romæ ſubſiſtere, donec extremam Catechiſmo manum admoverit. Calinius vero, qui nulli Regulari Ordini adſcriptus erat, quique in Concilio non mediocrem doctrinæ opinionem ſibi comparaverat (nam cæteris, qui Catechiſmo lucubrabant, adjunctus a Patribus fuerat, ut in Symbolo Apoſtolorum ſeptemque Sacramentorum tractatione expolienda operam ſuam conferret) permiſſurus certe non erat

 ut

ut quid illis excideret, quod opus Concilii Tridentini Apoſtolicæque Sedis nomine vulgandum redderet minus probabile. Quod præcavere illi difficile non fuiſſet, cum authoritate propria, tum Caroli Borromæi imperio, qui cum Pontificis eſſet Nepos & adminiſter, dubitandum non eſt, quin tam imprudens tamque deſiderio ſuo adverſum facinus prohibuiſſet. *Is* enim (quemadmodum Joſephus Ripalmontius in Hiſtoria Eccleſiæ Mediolanenſis part.3. lib. 2 ſcribit) *animo conceperat, eximium Catechiſmi Romani opus, de quo opere conficiendo ſanxerant Patres Tridentini, idque decretum inter cætera exſtabat: etiam ei digerendæ inſtitutioni capitibusque diſponendis ſummi Theologi adlaborabant. Sed conſilium erat Caroli, ut Divinitas & altitudo rerum atque ſententiarum pari verborum dignitate explicaretur, adhibitisque Latinæ linguæ ſummis ea tempeſtate hominibus, per eos abſolvit opus, quod meliore Romanorum ſæculo natum eſſe videatur.*

Poſſevin. in Appar. lit. B. & lit. I.

Et de facto Calinius, cujus quoque latinitas in Concilio ſpectata fuerat, fidei Articulos & Sacramenta: Petrus Galeſinius celebris ea tempeſtate ſcriptor Decalogum: Julius Pogianus Othoni Cardinali Truchſeſſio primum, Borromæo, deinde a Secretis Orationem Dominicam Latina lingua expoſuerunt.

Si itaque tantus in Borromæi animo inſedit ſcrupulus, quo minus quid in Catechiſmi verbis eſſet, quod vel faſtidioſas Grammaticorum aures offenderet, quanta putandum eſt ipſum fuiſ-

fuiſſe ſollicitudine affectum in ſententiis: ut nihil in iis reprehendere jure poſſent, non ii tantum, qui a Prædicatorum Schola diſſidebant, ſed & heterodoxi qui totis viribus conabantur populis perſuadere, Romanam Eccleſiam, Apoſtolicis dogmatibus, deliramenta Scholaſticorum, ut ipſi per ſummam injuriam ajebant, prætuliſſe ?

Certum igitur apud quemque ſanæ mentis hominem eſſe debet, ſub Pio IV. nihil e peculiaribus Thomiſticæ Scholæ opinionibus in Catechiſmum redundaſſe.

III.

Quid ſub Pio V., qui Catechiſmum vulgavit, geſtum ſit.

Jam vero ad Pium V., qui in Pii IV. locum ſuffectus eſt, deveniamus, Is ſane Dominici Diſciplinam ſectabatur: at vitæ ſanctimonia cum floreret, propter quam in cælitum album publico Eccleſiæ Decreto relatus eſt, magnam nomini ſuo inuſſiſſet labem, ſi communis doctrinæ loco, privatas ſcholæ domeſticæ opiniones, Eccleſiæ toti obtrudi paſſus eſſet. Et præterquam quod hoc de ipſo vel ſuſpicari piaculum eſſet, eſt iis etiam, quæ in hoc negotio præſtitit, quam maxime repugnans.

Etenim Congregationem, ſic Romæ cœtus appellant, qui rei alicujus tractandæ cauſa a Pontifice convocantur, delegit, quæ Catechiſmo com-

ponendo, recognoſcendo, perficiendoque vacaret. Ei præerat Guilielmus Syrletus Cardinalis, quo nemo Divinis humaniſque litteris ea ætate doctior exiſtimabatur, quique a D Carolo in comitiis poſt Avunculi mortem habitis dignus habebatur, qui Pontifex Summus renuntiaretur.

Cætum autem illum conſtaſſe compluribus doctiſſimis Viris, quorum Roma ferax eſt, Curtius Francus, qui ex illis erat, teſtatum reliquit. Quibus annumerare non dubitaverim Sylvium Antonianum, Virum doctrina & purpura bene notum: Etenim Joſephus Caſtalio in ejus vita, etſi ſubobſcure, cum tempora non ſatis diſcriminet, ſic de eo refert: *In Catechiſmo. qui ex Concilii Tridentini Decreto Pii V. juſſu editus eſt, complures Theologi & diſerti viri conſcribendo elaborarunt; Antoniano Symbolum, aut certi Symboli partem explicandam obtigiſſe. Laeius Paſqualinus vir graviſſimus mihi confirmavit, quod & ipſe in adverſariis ejus reperi.*

Lagomarſin. ibid.

Adfuere quidem inter alios e Prædicatorum Ordine Theologi duo, Thomas Manrique, & Euſtachius Lucatellus, quorum prior Sacri Palatii Magiſterio, quod munus eſt publicum, fungebatur, alter vero præclari ſui Ordinis Procurator erat. Hos doctrina inter cæteros eminuiſſe, ex eo, quod illorum nomina, aliorum non item, Francus memorat, licet fortaſſe colligere; inde autem non ſequitur, eos fuiſſe cœtui toti dominatos. Id enim Roma-

ma-

manis Pontificibus in rebus ad Religionem pertinentibus examinandis moris eſt, plures ex omnibus Ordinibus viros claros advocare, ut id, quod ex ea diſquiſitione emergit, quodque Pontificio nomine promulgandum eſt, ſit a quocunque partium ſtudio, ut decet, prorſus immune.

Itaque credere hac in re, quæ cæteras omnes gravitate prætergreditur, id fuiſſe poſthabitum, eſſet rationi adverſum quam maxime.

Quod ſi in hoc Pontifex ſubſtitiſſet, quis rerum æquus æſtimator ulteriorem diligentiam requireret? Attamen ultra progreſſum fuit: nam opus jam a Syrleto perpenſum expolitumque traditum eſt Pogiano, ut is obſervaret, nequid peccati adverſus latinitatis leges in eo ſubeſſet. Pogianus vero non latinæ linguæ cognitione ſolum, ſed Eccleſiaſtica ſcientia, rerumque agendarum peritia excellebat. Lagomarſin. ibid.

Quinquennale demum opus tamdiu expectatum elimatumque prodiit tandem Pii V. juſſu e Manutiana, hoc eſt, e bonarum artium Officina. Juvat Pontificia verba legentium oculis ſubjicere, ut pateat, Virum Sanctiſſimum nihil eorum prætermiſiſſe, quæ ad operis integritatem ſervandam facere poſſe videbantur. *Motu proprio & paſtorali Officio cupientes quam diligentiſſime poſſumus divina adjuvante gratia fungi, & ea quæ a ſacro Tridentino Concilio ſtatuta & decreta fuerunt, exequi curavimus, ut a delectis*

Theologis in hac alma urbe componeretur Catechiſmus, quo Chriſti fideles de eis rebus, quas eos noſſe, profiteri, & ſervare oporteret, Parochorum ſuorum diligentia edocerentur. Qui liber cum Deo adjuvante perfectus in lucem edendus ſit, providendum duximus, ut quam diligentiſſime & fideliſſime imprimatur. Itaque in hac alma urbe eum potiſſimum imprimi voluimus, dilecti filii Pauli Manutii diligentia, qui alios Eccleſiaſticos libros hic imprimere ſolet. Quia vero ſi alibi imprimeretur evenire poſſet, ut non pari fide ac diligentia talis Argumenti liber imprimeretur, ob hanc cauſam, &c. Dat. Romæ apud Sanctum Marcum ſeptimo Kalend. Octobr. Anno primo.

Si ergo tanta Pius uti voluit diligentia in Opere hoc cum elaborando tum Typis committendo, cenſuitque illud dignum, quod Sedis Apoſtolicæ nomine Parochis omnibus proponeretur tamquam a Tridentina Synodo Eccleſiæ univerſæ præſcriptum, intelligi profecto nequit, quomodo ſine manifeſta Sanctæ Sedis injuria poſſit negligentiæ, ne quid gravius dicam, inſimulari. Præterquam quod cum ipſe, ut in ejus vita libro 1. capite 2. Gabutius affirmat, *Sacrum Catechiſmum ad Parochos, quo præcipua Catholicæ doctrinæ dogmata luculenter explicata continentur, per viros Chriſtiana eloquentia & eruditione inſignes latine confici primum, & ubique Gentium evulgari, mox in Italicum, Gallicum, Germanicum ac Polonicum ſermonem converti curaverit;* vulgaribusque iſtis interpretationibus

Ita-

Italica excepta, quam Alexius Filiutius Dominicanus confecit, ſciamus e Sachinio inſudaſſe Patres e Societate Jeſu, credibile-ne videtur, Viros iſtos doctiſſimos vigilantiſſimoſque labem hanc non animadvertiſſe?

Pius vero eam, quæ conſuetis formulis conſtat, approbationem confirmavit quotiescunque vel de morum emendatione, vel de regularium Ordinum Reformatione agebatur: ut e Bullis anno CIↃ IↃ LXX editis: nempe 102. pro Ciſtercienſis Ordinis Reformatione: 103. pro reducenda in meliorem ſtatum Congregatione Servorum Beatæ Mariæ: & 106, de Miſſalis Reformatione apparet: in quibus omnibus Catechiſmum commendavit, uſurpandumque præcepit.

Neque ſolus e Romanis Pontificibus Pius fuit, qui Catechiſmum hunc expreſſis verbis probaverit, quod tamen ad ampliſſimam illi auctoritatem comparandam ſufficeret. Nam Gregorius XIII. Pii V. in Petri Cathedra Succeſſor in Brevi quodam anni 1583. declarat ſuo juſſu & approbatione, denuo editum eſſe; librumque hunc adeo utilem exiſtimavit, ut peculiari mandato in linguam Illyricam transferri juſſerit, quemadmodum patet e Concilio Aquilejenſi, de quo inferius. Et ut teſtatur Poſſevinus, Catechiſmus erat illi veluti Regula. qua Jus ipſum Canonicum reformari poſſe putabat; Unde Franciſco Gratiano de Garzatori-

ribus Juriſconſulto & Canonico Vicentino ſuaſit, ut Juris Canonici epitomen ederet, in qua, quidquid vel a Summis Pontificibus, vel a Concilio Tridentino, vel a Catechiſmo Romano fuerat abrogatum, reſecaret.

Confecimus, ni fallimur, opus hoc poſt accuratiſſimas doctiſſimorum Virorum diſquiſitiones a Petri Cathedra Eccleſiam totam alloquente prodiiſſe: Remanet nunc, ut oſtendamus, Eccleſiam ſupremi Paſtoris ſui vocibus auſcultaſſe.

IV.

Quanto plauſu quantaque conſenſione fuerit is ab Eccleſia receptus.

1. Longam & moleſtam diſputationem aggrederemur, ſi vellemus ſingula Eccleſiarum acta, ex quibus conſtat, Catechiſmum fuiſſe ubicunque gentium receptum, enumerare. Aliquot igitur indicabimus tantum, e quibus patebit ab omnibus illum habitum fuiſſe dignum, qui Chriſti fidelibus erudiendis inſerviret; Quo in indiculo rationem temporum ſequemur.

Primus itaque, qui eum in Eccleſiam ſuam intulit, fuit Divus Carolus Borromæus, qui in prima Synodo, quam Mediolani habuit anno Domini 1565. Clericis omnibus, poſtquam decimum annum attigerint, præcipit, ut Catechiſmum hunc aſſidue legant.

2. Synodus Beneventana an. 1567. in qua omnibus, tum Parochis, cum Verbi Dei Prædicatoribus injungitur,

ut

ut ad ſuum munus explendum Catechiſmum, qui Summi Pontificis juſſu editus eſt, aſſidue præ manibus habeant, ut omnia ſecundum ſanam & Eccleſiaſticam doctrinam facere valeant.

3. Synodus Ravennat. 1568. quæ titulo de Seminario c. 4. librum hunc, quem Concilii Trident. Catechiſmum vocat, mirum in modum commendat, præcipitque, ut, qui degunt in Seminario, eum e manibus non deponant.

4. Borromæus iterum in Synodo Mediolanenſi anno 1569 ubi jubet Parochis, ut frequentius aliquam Catechiſmi Romani lectionem inter ſe convenientes tractent.

5. Synodus Salisburgenſis in Germania noſtra habita anno 1569. quæ ita decrevit Conſt. 26. *Debent Parochi iis, quæ ad ipſorum ſpectant miniſterium, quemadmodum & Epiſcopi cum Sacramenta per ipſos erunt populo adminiſtranda, illorum vim & uſum, pro ſuſcipientium captu in vulgari noſtra lingua Germanica explicare, juxta ea, quæ in Catechiſmo Romano ſane utiliſſimo, & his temporibus maxime neceſſario continentur.*

6. Borromæus tertio in Synodo Mediolan. anno 1577. in qua mandatur. ut Parochi in Sacramentorum adminiſtratione Catechiſmi Romani locos & doctrinam adhibeant.

7. Genuenſis Synodus anno 1574. Tit. de Fidei elementis a Parocho tradendis.

8. Divus Carolus iterum, hoc eſt quarto in Synodo Mediolanenſi anno

1576. ubi inter libros, quos Epiſcopo viſitanti Parochus exhibere debet, cenſetur Catechiſmus Romanus.

9. Ab eodem in Synodo Mediolanenſi anno 1679. ubi de examinandi ratione præcipit, ut inquiratur ab ordinandis; *An Catechiſmum Romanum habeant, ejuſve doctrinam teneant.*

10. Hiſce acceſſit eodem anno univerſus Clerus Gallicanus in publico totius Cleri conventu Melodunenſi, in quo multis in locis; ſed maxime quatuor Tit. de Baptiſmo, de Euchariſtia, de Pœnitentia, & Ordine hic Catechiſmus, qui ibidem Tridentinus agnoſcitur, ita præſcribitur Parochis, ut ab illuſtri hoc florentiſſimi Cleri Conventu, & neceſſarius omnino judicetur, & cæteris omnibus anteponendus, hiſce verbis: *Inſtituere tenentur Curati ſuos greges ex præſcripto Catechiſmi Tridentini. quam pure ſimpliciter fieri poterit*: & alibi: *Adhibentes ea in re probe efficienda* (nempe in exhortandis populis) *Catechiſmi Romani locos & doctrinam Concilii Tridentini, de ſingulis Sacramentis, ob id ab omnibus Curatis accurate & ſtudioſe legendam.* Præterea *Catechiſmi Tridentini in rebus hujuſmodi ac piis operibus exercendis, Regulas & Præcepta, quam fieri poterit, accurate ſequantur Confeſſarii.*

11. Synodus Rothomagenſis, anno 1581. En ejus verba: *ut autem quilibet Parochus officio ſuo defungi queat, Catechiſmum Romanum latine & gallice* habeat. c. 10.

12. Synodus Burdegalenſis anno 1582. quæ ita loquitur: *Parochi ſingulis feſtis*

feſtis diebus aliquid ex Catechiſmo Tridentino, quem latine & gallice auctoritate noſtra editum penes ſe habere injungimus, populo proponant, &c.

13 Synodus Turonenſis an. 1583. Tit. de Profeſſione & Fidei tuendæ cura.

14. Synodus Rhemenſis 1583. Tit. de Curatis.

15 Synodus Provincialis Aquenſis in Gallia anno 1585. Tit de Parochis his verbis: *Vt autem quilibet Parochus ſuo officio defungi queat, Catechiſmum Romanum latine & gallice habeat, &c.*

16. Synodus Provincialis Toloſana anno 1590. ita loquens: *Injungimus Parochis, ut continuo Catechiſmum Concilii Tridentini præ manibus habeant.* Tit. de Sacramentis.

17. Synodus Avenionenſis anno 1594. Tit. de Officio Parochi; *Catechiſmum Romanum ſedulo præ manibus habeant, &c.*

18. Synodus Aquilejenſis an. 1586. de qua jam ſuperius mentionem fecimus.

Sed quid opus eſt ſingulas Synodos, quæ de hoc opere loquuntur recenſere? Nemo certe alicujus nominis in Eccleſia Catholica Doctor erit, qui de ejus auctoritate eo pacto ſentire dubitet, ac ſenſit, præclariſſimus ille ſtrenuiſſimusque Eccleſiæ vindex Jacobus Benignus Boſſuetius Meldenſis Epiſcopus, qui in aurea Catholicæ Doctrinæ expoſitione a Summo Pontifice & ab Eccleſia tota probata conſcribenda, nullis aliis

monumentis, præter Divinas Scripturas, voluit uti ac Concilio Tridentino & Romano Catechiſmo ut Heterodoxis, nudam ſinceramque Catholicorum dogmatum faciem ob oculos poneret.

Et profectò, ſi Tridentinorum Patrum auctoritate opus hoc inchoatum eſt ſi ſumma Religione confectum abſolutumque, ſi a Pontifice Romano probatum, ſi ab univerſa Eccleſia conſenſione ſumma receptum, quis negare poterit, ipſum publicis Eccleſiæ Actis eſſe annumerandum, unde id, quod Catholica Eccleſia in Religionis negotio ſentit, hauriatur?

Cum itaque Catechiſmus iſte aliis omnibus, qui privato ſtudio confecti ſunt, auctoritate dignitateque antecellat, Paſtoribusque & Summi Pontifices, & eæ, quas memoravimus, Synodi præcipiant, ut ex illo depromant, quæ Chriſtiani populi intereſt ſcire, haud alienum erit pauca de illius uſu ex iisdem fontibus deſumta adnotare. Ceterum quoniam Parochi variis operoſi muneris quod gerunt, occupationibus diſtrahuntur, ita ut nequeant totum illud ſtudium, quod in eo meditando neceſſarium eſt, ponere, opportunum ducimus, eos hortari, ut e Theologia dogmatica & morali Natalis Alexandri, e Caniſii, Bellarmini, BoſſuetiqueCatechiſmis, & ex Inſtitutionibus Catholicis Franciſci Amati Pouget, latinæ tamen, & a Regiis Galliarum

rum

rum Cenſoribus emendatæ editionis ea petant, quæ Catechiſmi noſtri doctrinam occurrentibus fidelium neceſſitatibus reddere valent accommodatam.

Prima ergo ratio utendi Catechiſmo indicatur in omnibus fere Synodis cum Provincialibus, tum Diœceſanis, quæ poſt Concilium Tridentinum habitæ ſunt; ejus nempe aſſidua lectio vel ſaltem ita frequens, ut quidquid hic liber continet memoriter comprehendatur.

Secunda præcipitur a S. Carolo in II. Synodo Mediolanenſi; ut ſcilicet convenientes ad ſe invicem Parochi Viciniæ cujuslibet, aliquam hujus Catechiſmi lectionem expoſitionemque inter ſe ſtatuant: quæ laudabilis conſuetudo ſingulis hebdomadis in uſu eſt in celebri Presbyterio S. Nicolai de Cardueli Pariſiis.

Tertia præſcribitur ab eodem in III. Synodo Mediolanenſi, in qua mandat: ut, quoties Parochi aliquod Sacramentum adminiſtraturi ſunt, locos & Doctrinam hujus libri adhibeant, & populo exponant: quod & præcipitur in Synodo Rothomagenſi.

Quarta proponitur in Synodo Burdegalenſi, dum jubetur, ut ſingulis diebus feſtis aliquid ex Catechiſmo Parochi populis proponant, de iis rebus, quas noſſe Chriſtiani omnes debent

Quinta indicatur in Synodo Cremonenſi anno 1603. p. 9. his verbis:

Divino afflatu Spiritus Sancti, illi Patres, qui in Concil. Trid. præfuere, mandarunt, ut quam primum Romanus Catechiſmus conſcriberetur, ex quo veluti ex fœcundiſſimis Sanctæ Matris uberibus Clerici omnes Eccleſiaſticæ doctrinæ ſuaviſſimum lac exſugere valerent. Ea igitur conſuetudo, quæ ſancte in noſtra Seminaria introducta eſt, Clericis omnibus Romanum Catechiſmum explicandi, omnino inde a ludimagiſtris Clericis ſub pœna ſuſpenſionis quotidie, vel ſaltem ter in hebdomada ſervetur.

Sextam in ipſa Catechiſmi Præfatione præſcribunt Patres, qui illi conſcribendo operam navarunt, in cujus rei gratiam Index, qui ſequitur inſtructus eſt.

Hiſce adjungenda eſt præclara illa, & ab omnibus merito commendanda ratio, quam in hanc ampliſſimam Urbem invexit Celſiſſimus Princeps CHRISTOPHORUS Comes MIGATIUS noſtræ Eccleſiæ Archiepiſcopus, qui ſtatuit, ut a celeberrimæ Vindobonenſis Univerſitatis Profeſſoribus Theologicæ Prælectiones ita diſtribuantur, aptenturque, ut Catechiſmi doctrinæ explanandæ, vindicandæque inſerviant. Cum enim ſibi propoſuerit, a ſacris Miniſteriis illos arcere, qui in Catechiſmo hoc non ſint exercitati, vult, ut omnis Clericorum Inſtitutio in hunc ſcopum tanto Paſtore dignum collineet.

Faxit Deus, ut Opus hoc in Eccleſiæ utilitatem cedat, quod ab eo enixe efflagitamus.

IN-

Indicare juvat Auctores, quorum le-ctio animarum Paſtoribus ad ſacra munia exercenda, poteſt eſſe proficua.

Sacrorum librorum Interpretatio è Sanctis potiſſimum Patribus, probatisque Interpretibus, *Calmeto* præprimis, *Menochio*, quem *Tourneminius* utilibus addidamentis exornavit, *Mariana*, *Tirino*, *Duhamelio*, & propter additam Germanicam verſionem percommodo *Cartierio* deſumi poteſt.

Not. qui plura vult adeat *Mabillonium de ſtudiis Monaſticis*.

Catechiſmo Romano uberius explanando inſerviunt *Ludovici Granatæ Introductio in Symbolum Fidei*, *Petri Caniſii*, *Roberti Bellarmini*, *Jacobi Benigni Boſſuetii Epiſcopi Meldenſis Catechiſmi*, *Franciſci Amati Pougeti Inſtitutiones Catholicæ*, Latinæ tamen editionis, & *Natalis Alexandri Theologia dogmatica* & *Moralis*, quæ ad Romanum Catechiſmum illuſtrandum confecta eſt.

In ſacris Concionibus imitandi ſunt Patres, *Chryſoſtomus* præſertim & *Auguſtinus*. Qui vero argumenta ad popularem Evangeliorum explanationem ſuppeditant viri præclari plures ſunt, quos inter haud infimum locum occupat *Natalis Alexander*, qui *Expoſitiones Evangeliorum*, *Commentarium* in *Epiſtolas Canonicas*, tum *Præcepta* & *Regulas ad Prædicatores conſcripſit*.

Quod ad regendos mores pertinet, ab Evangelii ſimplicitate, & a ſanctorum

Patrum, qui ut recte ſentiendi, ita & recte vivendi optimi ſunt Magiſtri, diſciplina, exemplisque recedendum non eſt. Si quæ vero incidant perdifficiles perobſcuræque quæſtiones, quarum explicatio Doctorum opem deſiderat, *Sacrorum Canonum definitiones*, *D. Thomam*, *Summasque Caſuum conſcientiæ a Sanctis doctoribus Raymundo* & *Antonino* conſcriptas in conſilium adhibere decet. Cavendum eſt enim ne prudentia carnis, quæ divinæ Legi perpetuo ſeduloque obnititur, decepti, *in viam quæ homini* quidem, ut Spiritus ſanctus ait, *videtur* recta, *noviſſima*
Prov. 16. *autem ejus ducunt in mortem* nos aliosque
v. 15. inſipienter conjiciamus. Ad Theologiæ vero moralis Elementa cum percipienda, tum recolenda ſatis eſſe poteſt vel *Antonii Godeau Epiſcopi Vencienſis*, vel *Franciſci Geneti Epiſcopi Vaſionenſis*, vel *Gabrielis Antoine è S. J. Theologia moralis*, præſertim cum ex hac poſtrema Celſiſſimus noſter Præſul juſſerit, ut in Vindobonenſi hac Univerſitate Clerici morum regulas hauriant. Quibus addenda eſt ejusdem *Godeau Imago Pœnitentiæ*, quæ & Germanice proſtat. Ad vitandos autem errores, qui in ſacris Ritibus exercendis irrepunt, juvabit frequenter præ manibus habere *Gavantum a Merato* amplificatum, & præter *Rituale Diœceſeos Vindobonenſis*, *Commentarium*, quo *Rituale Romanum* illuſtravit *Baruffaldus*.

INDEX ARGUMENTORUM PRINCIPALIUM.

Procemium generale. Pag. 1

De Symbolo Apostolorum.

Symbolum in communi. P. 13
Articulus Primus. 16
Articulus Secundus. 35
Articulus Tertius. 47
Articulus Quartus. 57
Articulus Quintus 71
Articulus Sextus. 84
Articulus Septimus. 92
Articulus Octavus. 101
Articulus Nonus. 110
Articulus Decimus. 131
Articulus Decimus primus. 139
Articulus Decimus ſecundus. 152

De Sacramentis.

Sacramenta in genere. P. 163
Baptiſmus. 188
Confirmatio. 234
Euchariſtia. 250
Pœnitentia. 306
Extrema Unctio. 363
Sacra Ordinatio. 375
Matrimonium. 400

De Præceptis Decalogi.

Præcepta in communi.	P. 422
Præceptum Primum.	433
Præceptum Secundum.	452
Præceptum Tertium.	469
Præceptum Quartum.	484
Præceptum Quintum.	500
Præceptum Sextum.	514
Præceptum Septimum.	524
Præceptum Octavum.	541
Præceptum Nonum.	558
Præceptum Decimum.	ibid.

De Oratione Dominica.

Oratio in communi.	572
Neceſſitas orationis.	ibid.
Utilitas orationis.	574
Partes, & gradus orationis.	577
Petenda in oratione.	582
Pro quibus orandum.	584
Quis orandus.	588
Præparatio in oratione.	589
Modus, & ordo orandi.	594
Procœmium orationis.	599
Petitio Prima.	614
Petitio Secunda.	620
Petitio Tertia.	632
Petitio Quarta.	646
Petitio Quinta.	660
Petitio Sexta.	676
Petitio Septima.	691

IN-

INDEX CAPITUM, ET SECTIONUM

Totius Operis.

PARS PRIMA.

PRæfatio agens de Paſtorum in Eccleſia neceſſitate, auctoritate, officio, & præcipuis doctrinæ Chriſtianæ capitibus, diviſa in ſectiones xiii. pag. 1. & ſequentibus.

Cap. I. *De Fide, & Symbolo fidei, diviſum in ſectiones iv. pag. 13. & ſeq.*

Cap. II. *De primo Symboli Articulo*, Credo in Deum Patrem Omnipotentem, Creatorem cœli, & terræ, *diviſum in ſectiones xxiii. pag. 6.*

Cap. III. *De ſecundo Symboli Articulo*, Et in Jeſum Chriſtum filium ejus unicum, Dominum noſtrum, *diviſum in ſectiones xii. pag. 35.*

Cap. IV. *De tertio Symboli Articulo*, Qui conceptus eſt de Spiritu Sancto, natus ex Maria Virgine, *diviſum in ſectiones xi. pag. 47. & ſeq.*

Cap. V. *De quarto Symboli Articulo*, Paſſus ſub Pontio Pilato, crucifixus, mortuus, & ſepultus, *diviſum in ſect. xvi. pag. 57. & ſeq.*

Cap. VI. *De quinto Symboli Articulo*, Deſcendit ad inferos, tertia die reſurrexit a mortuis, *diviſum in ſect. xv. pag. 71. & ſeq.*

Cap. VII. *De ſexto Symboli Articulo*, Aſcendit ad Cœlos, ſedet ad dexteram Dei Patris Omnipotentis, *diviſum in ſectiones ix pag. 84. & ſeq.*

Cap. VIII. *De ſeptimo Symboli Articulo*, Inde venturus eſt judicare vivos, & mortuos, *diviſum in ſectiones xi. pag. 92.*

Cap. IX *De octavo Symboli Articulo*, Credo in Spiritum Sanctum, *diviſum in ſectiones vii. pag.* 101.

Cap. X. *De nono Symboli Articulo*, Sanctam Eccleſiam &c. *diviſum in ſectiones xxvii. pag.* 110.

Cap. XI. *De decimo Symboli Articulo*, Remiſſionem peccatorum, *diviſum in ſectiones xii. pag.* 131. *& ſeq.*

Cap. XII. *De undecimo Symboli Articulo*, Carnis reſurrectionem, *diviſum in ſectiones xiv. pag.* 139.

Cap. XIII. *De duodecimo Symboli Articulo*, Vitam æternam, *diviſum in ſectiones xiii. pag.* 152. *& ſeq.*

PARS SECUNDA,

Cap. I. *De Sacramentis in genere, diviſum in ſectiones xxxii. pag.* 163,

Cap. II. *De Sacramento Baptiſmi, diviſum in ſectiones lxxvi. pag.* 188. *& ſeq.*

Cap. III. *De Sacramento Confirmationis, diviſum in ſectiones xxvi. pag.* 234. *& ſeq.*

Cap. IV. *De Sacramento Euchariſtiæ, Miſſæ Sacrificio, & Communione, diviſum in ſectiones lxxxi. pag.* 250. *& ſeq.*

Cap. V. *De Pœnitentiæ Sacramento, & tribus ejus partibus, Contritione, Confeſſione, & Satisfactione, diviſum in ſectiones lxxix. pag.* 306. *& ſeq.*

Cap. VI. *De Sacramento Extremæ Unctionis, diviſum in ſectines xvi. pag.* 363. *& ſeq.*

Cap. VII. *De Sacramento Ordinis, diviſum in ſectiones xxxiv. pag.* 375. *& ſeq.*

Cap. VIII. *De Sacramento Matrimonii, diviſum in ſectiones xxxiv. pag.* 400. *& ſeq.*

PARS TERTIA.

Cap. I. *De Decalogo, diviniſque legibus obſervandis, diviſum in ſectiones xiv. pag.* 422. *& ſeq.*

Cap.

Cap. II. *De primo legis præcepto*, Ego ſum Dominus &c. *diviſum in ſectiones xxxiv. pag.* 433. *& ſeq.*

Cap. III. *De ſecundo legis præcepto*, Non aſſumes Nomen Domini &c. *diviſum in ſectiones xxx. pag.* 452.

Cap. IV. *De tertio legis præcepto*, Memento, &c. *diviſum in ſectiones xxviii. pag.* 469.

Cap V. *De quarto legis præcepto*, Honora patrem tuum, &c. *diviſum in ſectiones xxii. pag.* 484.

Cap. VI. *De quinto legis præcepto*, Non occides, *diviſum in ſectiones xxv. pag.* 500.

Cap. VII. *De ſexto legis præcepto*, Non mœchaberis, *diviſum in ſectiones xiii. pag.* 514.

Cap. VIII. *De ſeptimo legis præcepto*, Non furtum facies, *diviſum in ſectiones xxiv. pag.* 524.

Cap. IX. *De octavo legis præcepto*, Non loqueris, &c. *diviſum in ſectiones xxiii. pag.* 541,

Cap. X. *De nono, & decimo legis præcepto*, Non concupiſces domum proximi tui, &c. *diviſum in ſectiones xxiii. pag.* 558.

PARS QUARTA.

Cap, I. *De Oratione, ejusque neceſſitate, diviſum in ſectiones iv. pag.* 572.

Cap. II. *De orationis utilitate diviſum in ſectiones xi. p* 574.

Cap. III. *De partibus, & gradibus orationis, diviſum in ſectiones vii. pag.* 577.

Cap. IV. *De his, quæ petenda ſunt, diviſum in ſectiones v. pag.* 582.

Cap. V. *Pro quibus orandum ſit, diviſum in ſectiones viii. pag.* 584.

Cap. VI. *Quis orandus ſit, diviſum in ſectiones iv. p.* 588.

Cap. VII. *De præparatione adhibenda ad orationem, diviſum in ſectiones vi. pag.* 589.

Cap. VIII. *Quæ ratio in orando requiratur, diviſum in ſectiones ix. pag.* 594.

Cap. IX. *De proemio Orationis Dominicæ*, Pater noſter, qui es in cœlis, *diviſum in ſectiones xx. pag* 599.

Cap. X. *De prima petitione Orationis Dominicæ*, Sanctificetur Nomen tuum, *diviſum in ſectiones ix. pag* 614.

Cap. XI. *De ſecunda petione Orationis Dominicæ*, Adveniat regnum tuum, *diviſum in ſectiones xix. p.* 620.

Cap. XII. *De tertia petitione Orationis Dominicæ*, Fiat voluntas tua, *diviſum in ſectiones xxiv. pag.* 632.

Cap. XIII. *De quarta petitione Orationis Dominicæ*, Panem noſtrum quotidianum da nobis hodie, *diviſum in ſectiones xxiii. pag.* 646.

Cap. XIV. *De quinta petitione Orationis Dominicæ*, Et dimitte nobis debita noſtra, ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris, *diviſum in ſectiones xxiii. p.* 669.

Cap. XV. *De ſexta petitione Orationis Dominicæ*, Et ne nos inducas in tentationem, *diviſum in ſectiones xx. pag.* 676.

Cap. XVI. *De ſeptima petitione Orationis Dominicæ*, Sed libera nos a malo, *diviſum in ſectiones xii. pag* 691.

Cap. XVII. *De extrema orationis Dominicæ particula, quæ eſt*, Amen, *diviſum in ſectiones vi. pag.* 700.

Addidimus in fine Bullam Pii IV. quæ Fidei profeſſionis formulam continet, pag. 705.

INDEX EVANGELIORUM DOMINICALIUM.

In gratiam piorum Divini Verbi Declamatorum facili ordine digeſtus, quo demonſtratur, quodnam hujus Catechiſmi argumentum; ad quam partem cujuslibet Evangelii referri, & accommodari poſſit: ex quo conciones ornare, & amplificare valebunt non ſolum illi, verum omnes, quibus ad ſedandos hominum affectus, componendam vitam, animaſque Chriſto venandas, plebem hortari, & paſcere famelicas oves datum eſt: quales ſunt Parochi, quique animarum curam ex profeſſo adepti ſunt. Porro nullum fere erit Evangelium alicujus ſolemnitatis, cui uberrimam dicendi copiam non ſuppeditet, vel more oratorio ſuſe, & copioſe, vel Scholaſtico breviter, profunde, & acute, ita ut ſufficienter unicuique animum explere liceat.

Dominica Prima Adventus.

Erunt ſigna in Sole, & Luna, &c. Lucæ 21. Hoc Evangelium ad argumentum de judicio generali traducendum eſt. Quare hic recurrat Parochus ad articulum Symboli, *Inde venturus eſt judicare vivos, & mortuos.* pag. 92. & ſeq. prout faciendum præcipitur p. 11. vel ſecundum aliarum Eccleſiarum ritum.

Ecce rex tuus venit tibi, &c. Matth. 21. Hic opportune tractabit Parochus ea, quæ de Incarnatione, & cauſis Adventus Chriſti Domini noſtri habentur art. 2. & 3. Symboli Apoſtolici, pag. 35. & 47. & ſeq.

Invenietis aſinam alligatam, & pullum cum ea, ſolvite, &c. D. Athanaſius in ſermone de verbis hujus Evangelii oſtendit, ex hoc loco Apoſtolis, & eorum ſucceſſoribus factam eſſe poteſtatem ſolvendi eos, qui inſtar aſinorum, peccatorum pondere preſſi, ad eos confugerent. Quare hic populo exponet Parochus, quæ habentur de conſeſ-

feſſione pag. 330. & ſeq. & abſolutione, pag. 344. & de poteſtate remittendi peccata in Eccleſia. pag. 131. & ſeq.

Dominica Secunda.

Cum audiiſſet Joannes in vinculis, &c. *Tu es, qui venturus es*, &c. *Matth.* 12. Iſta Joannis interrogatio tam ſedula oſtendit, quanto cum ſtudio curare debeamus, ut de rebus fidei & nos, & ii, qui nobis ſubſunt, rite, & a Catholicis Doctoribus inſtruamur. Vide, quæ huic argumento inſerviunt, initio Catechiſmi uſque ad primum Symboli articulum, pag. 2. & ſeq.

In vinculis. Fides uſque ad vincula, imo ad necem uſque cum opus eſt, & a judice urgemur, profitenda eſt; nec eſt ſatis eam pectore incluſam habere, quantumvis rectam, & ſinceram, ut oſtenditur pag. 17. 18. vel, *Erunt ſigna, in Sole, & Luna*, &c. ut Domin. præced.

Dominica Tertia.

* *Confeſſus eſt, & non negavit. Joan.* 1. Ex hoc loco ſimpliciter verum fateri docemur, nec intermiſcere juſjurandum, ut nobis fides adhibeatur. Vide, quando, & ſub quibus pœnis jurare prohibitum, pag. 464. & ſeq.

Quid ergo baptizas, ſi non es Chriſtus? &c. Agendum hic de miniſtris baptiſmi, de quo pag. 201. 202. Et quomodo ſeſe habeant in diſpenſatione Sacramentorum Chriſtus Dominus, & miniſter, quantum ad effectum Sacramenti, pag. 179. & ſeq.

Cujus ego non ſum dignus, &c. Hic monere Parochus populum ſibi creditum debet, ut ſeſe pro feſtis natalitiis ad ſacram Synaxim præparet, & agere de condigna tanti hoſpitis (cujus corrigiam calceamenti ſolvere indignum ſe Joannes Baptiſta cenſet) ſuſceptione. Vide de præparatione ad Euchariſtiam, pag. 289. & ſeq. vel, *Cum audiſſet Joannes in vinculis*, ut in Dominica proceed.

Dominica Quarta.

Anno quintodecimo Imperii Tiberii Cæſaris, &c. *Luc.* 3. Cum hic de principibus mundi fiat mentio, eadem ratio afferri poteſt, quæ affertur pag. 58. de eodem Pontio Pilato.

Factum eſt verbum Domini ſuper Joannem, &c. Quoniam Joannes non niſi a Deo legitime vocatus officium verbi Dei prædicandi exercuit, ideo hic de legitima vocatione miniſtrorum Eccleſiæ Parochus diſſeret, ex pag. 376. 377. 388. & ſeq. legitimoſque eos miniſtros non eſſe dicet, qui miſſi non ſunt, ut traditur pag. 3. 4.

In deſerto. Hic de probitate, & morum integritate miniſtrorum verbi (qui ſunt ſacerdotes) agatur, ex pag. 397. & ſeq. & de caſtitate, quæ ex eis, quando fiunt Subdiaconi, indicitur, ut habetur pag. 387.

Prædicans baptiſmum pœnitentiæ. Quomodo adulti, qui baptiſmum ſuſcipere debent, affecti eſſe debeant, & præteritæ eos vitæ pœnitere, traditur pag. 212. quomodo hic baptiſmus Joannis repeti debuit, pag. 181.

Parate viam Domini, rectas facite ſemitas Dei noſtri. Hic de præparatione ad Euchariſtiam, de qua in ſuperiori Dominica, & de neceſſaria mandatorum Dei obſervantia, de qua pag. 427. & ſeq. vel, *Et confeſſus eſt, & non negavit*, ut Domin. præced.

In die Nativitatis Domini.

Peperit primogenitum filium ſuum, &c. Luc 2. Explicetur articulus Symboli, *Natus ex Maria Virgine*, qui eſt hujus loci maxime proprius, pag. 47.

Eadem die ad Miſſam majorem.

In principio erat Verbum, & Verbum erat, &c. Joan. 1. Quoniam hic locus, dum agitur de æterna Chriſti Domini generatione, adducitur; hinc Parochus petet hujus loci expoſitionem a pag 35.

Et verbum caro factum eſt. Hic exponatur myſterium Incarnationis, prout habetur pag. 47. & ſeq

Gloriam quaſi unigeniti a Patre. Quomodo hic unigenitus ſit etiam frater noſter, vide pap. 608.

Dominica infra Octavam Nativitatis.

Tuam ipſius animam pertranſibit gladius, &c. Luc. 2. Ex hac Simeonis prædictione anſam ſumere poterit Parochus explicandi, cur Deus fideles jam baptizatos, quos filios habet chariſſimos, non eximat ab incommodis vitæ hujus; qua de re agitur pag. 218. & ſeq. Et quo confugiendum tunc ſit, de quo pag. 580.

Non recedebat a templo, jejuniis, & orationibus, &c. De privata, & publica oratione habes pag. 595. Quomodo ad orationem jejunium, & eleemoſyna jungenda ſint, pag. 598. Et quomodo iſta tria conducant ad ſatisfactionem peccatorum, pag. 359. & ſeq.

In Circumciſione Domini.

Et poſtquam conſummati ſunt dies octo, ut circumcideretur puer, &c. Luc. 2. Quoniam circumciſioni ſucceſſit baptiſmus, hic in genere dici poterit de vi, & efficientia Sacramentorum novæ legis ſupra antiquæ legis ſacramenta, ut habetur pag. 315. & seq.

Vocatum eſt nomen ejus Jeſus, &c. Quam convenienter hoc nomen inditum fuerit Chriſto Domino, & quare, vide pag. 38.

Obſervandum hic etiam eſt, pueris nunc in baptiſmo, ut olim in circumciſione, nomen eſſe imponendum, cujus rei quænam ſit ratio,

&

& quale nomen puero imponi debeat, habes pag 231. & ſeq. Denique cum impoſitio nominis ſit una ex cæremoniis in baptiſmo uſitatis, hic de Baptiſmi cæremoniis, & ritibus apta Concio haberi poterit, ex pag. 226. & ſeq.

In die Epiphaniæ.

Vidimus ſtellam ejus in Oriente: &c. Matth. 2. Quoniam non inepte per hanc ſtellam philoſophica de Deo ſcientia poteſt intelligi, ſicut per reſponſum ſacerdotum fidei lumen; non male hic adaptari poterunt, quæ de differentia ſapientiæ Chriſtianæ a philoſophica notitia habentur, pag. 18. 19.

Et procidentes adoraverunt eum, &c. Matth. 2. Hic de adoratione Dei, quæ *Latria* dicitur, & ſimul de veneratione Sanctorum, quæ *Dulia* nominatur. Vide in expoſitione Decalogi, pag. 435. 436. & ſeq. uſque ad ſecundum præceptum. Hic agi etiam poteſt de Euchariſtiæ veneratione, & adoratione. Nam ſi eundem Chriſtum, quem Magi adoraverunt, præſentem in Euchariſtia agnoſcimus, & confitemur, ut diſertis verbis probatur pag. 268. ſi pii eſſe volumus, cur non æque ac Magi eum adorabimus Vide pag. 251. & ſeq.

Dominica infra Octavam Epiphaniæ.

Secundum conſuetudinem diei feſti, &c. Luc. 2. De obſervatione dierum feſtorum lege pag. 474. 475. & ſeq.

Et erat ſubditus illis, &c. De officio liberorum erga parentes, vide pag. 490. & ſeq.

Dominica ſecunda poſt Epiphaniam.

Nuptiæ factæ ſunt in Cana Galileæ, &c. Joan. 2. De ſacramento matrimonii vide pag. 400. & ſeq.

Hoc fecit Jeſus initium ſignorum ſuorum. Hæc converſio aquæ in vinum valet plurimum ad confirmandos rudiores in fide tranſubſtantiationis, quæ fit in auguſtiſſimo altaris Sacramento: de qua vide pag. 277. & ſeq.

Dominica tertia poſt Epiphaniam.

Ecce leproſus veniens adorabat eum. Math. 8. Per lepram hæreſim ſignificari, docent Patres. Qui vero ſint cenſendi hæretici, & qui a caſtris Eccleſiæ, ut olim leproſi, ejiciendi, habetur pag. 115. 116.

Vade, oſtende te Sacerdoti. De honore ſacerdotibus Domini, & Eccleſiæ præfectis exhibendo vide pag. 492. & ſeq.

Vade, oſtende te Socerdoti, &c. Longe excellentiorem virtutem noſtris Sacerdotibus tributam docet Chryſoſtomus *lib. 3. de Sacerd.* quam Moſaicis; quod illi oblatos ſibi leproſos non mundarent, ſed mundatos

tan-

tantum eſſe declararent: noſtri vero hominem peccati lepra maculatum, dum abſolutionis beneficium rite ei præparato impendunt, vere emundant, & perfectæ ſanitati reſtituunt. Hic de poteſtate clavium Sacerdotibus conceſſa, ut habetur pag. 316.

Dominica Quarta.

Aſcendente Jeſu in naviculam. Matth. 8. Inter multa, quæ Eccleſiam repræſentant, eſt navicula illa, ſeu arca Noe, de qua pag. 123. Hic ergo Eccleſia Catholica, & notis, quibus interpoſcitur, Parochus agere poterit, prout habetur pag. 124.

Domine ſalva nos, perimus. Quoniam nullum eſt tempus, in quo ita hominum vita, quam in propinquo animæ exitu, periclitetur; ideo Parochus ex hoc loco hortari poterit ſuos ſubditos, ut, cum mortis dies inſtabit, ad Deum maxime recurrant, & extremæ unctionis Sacramentum accipiant, de quo pag. 363. & ſeq.

Qualis eſt hic, quia venti, & mare obediunt ei? Quomodo creaturæ omnes eum, quem a Deo ab initio acceperunt, curſum teneant, homine dempto, vide pag. 629.

Dominica Quinta.

Inimicus homo ſuperſeminavit zizania. Matth. 13. In Eccleſia duo ſunt hominum genera; bonorum, qui tritici nomine deſignantur; improborum, qui nomine zizaniorum, vide pag. 114. Vel per zizania intelliguntur odia, atque rixæ, quas Pater diſſenſionis Diabolus ſeminare conatur in agro filiorum pacis, cujus morbi remedium habes pag. 623,

Inimicus, homo hoc fecit. De odio dæmonis in nos, & ad tentandum audacia, & perverſitate, vide pag. 688. & ut omnis mali culpæ auctor, mali vero pœnæ ſit exactor, vide pag. 695. & ſeq.

Dominica ſexta poſt Epiphaniam.

Simile eſt regnum cœlorum grano ſinapis. Quoniam juxta Doctores per granum ſinapis fides intelligitur; hic tractanda ſunt, quæ de ejus neceſſitate habentur, pag. 13. 14. & quomodo ſcrutanda non ſint ea, quæ fide credenda proponuntur, pag. 17. & ejus excellentia, & quantum differat Chriſtiana ee Deo ſapientia a philoſophica divinarum rerum notitia, pag 17. & 18.

Cum autem creverit. Fidem augeri poſſe, traditur pag. 593.

Iterum ſimile eſt regnum cœlorum fermento, quod acceptum mulier. Hanc mulierem Eccleſiam interpretantur, quam in doctrina fidei, aut morum (per fermentum deſignata) errare non poſſe traditur p. 125.

Donec fermentatum eſt totum. Hic de communione Sanctorum, & meritorum participatione explicari poſſunt, quæ ſunt pag. 126.

Domi-

Dominica in Septuageſima.

Simile eſt regnum cœlorum homini Patrifamilias. Matth. 20. Hic paterfamilias eſt qui Deus, cur Pater dicatur, habes pag. 606. & 626.

Receperunt ipſi ſingulos denarios. Denarii nomine cœleſtis beatitudo deſignatur, quam hic Paterfamilias alacriter, & ſincere in vinea ſua, id eſt in cultura mandatorum divinorum laborantibus præſtat. De hoc vitæ æternæ denario lege, quæ diffuſæ traduntur pag. 183. & 429. Hujus vero beatitudinis conſequendæ certam viam, ac rationem habes pag. 159. & 620. & ſeq. *Item* exhortatio ad colendam hanc vineam mandatorum illuſtris habetur. pag. 427.

Singulos denarios, &c. In cœlo tamen varietas eſt mercedis, & gloriæ pro ratione laboris, & affectus, quo quis operatur, p. 148. & 161.

Dominica in Sexageſima.

Exiit, qui ſeminat, ſeminare ſemen ſuum, &c. Luc. 8. Semen hoc in terram ſparſum eſt verbum Dei, exponente Domino, de quo vide pag. 655. & quomodo ſit audiendum p. 2.

Venit Diabolus, &c. De Dæmonis conatu, & impugnatione habes, pag. 678. & ſeq.

Et a ſolicitudinibus. & divitiis, &c. Quantum divitiæ, & effrenes rerum temporalium cupiditates impediant hujus divini ſeminis fructum, habes pag. 570. ubi hæc ipſa verba habentur.

Dominica in Quinquageſima.

Tradetur enim gentibus, & illudetur, &c. Luc. 18. Ut Chriſti milites ejus crucem, tanquam vexillum ſui ducis, contuentes ad arma pœnitentiæ ſumenda extimulentur: ideo hoc Evangelium innuente Quadrageſima legitur, quod Paſſionis Dominicæ ſummam complectitur: quo loco non importune Parochus exponet, quæ de Paſſione Domini fuſe traduntur, pag. 57. & ſeq. Vel ſi in aliud tempus commodius differre malit hoc argumentum, hodie alteram Evangelii partem pertractabit, ut ſequitur.

Cæcus quidam ſedebat ſecus viam. Hic cæcus genus humanum denotat. de cujus poſt peccatum ſtatu miſero vide pag. 633. & ſeq.

Jeſu fili David miſerere mei. Hic quomodo Deum aliter oremus, ac Sanctos, ex hac formula demonſtrabis, ut habes p. 588. Porro ſi anguſtiis, aut tribulationibus premimur, aut re aliqua indigemus, ad Dominum cum hoc cæco nobis recurrendum eſt, precibuſque ſolicitandus Deus, ut nobis adſit. Vide de neceſſitate, & utilitate orationis pag. 573. 574.

Quid tibi vis faciam? Hic cauſas, ob quas clementiſſimus Deus vult a no-

a nobis rogari, etiam ſi ſciat quibus rebus indigeamus, ex p. 577. proferes.

Feria quarta Cinerum.

Cum jejunatis, &c. *Matth.* 6. Cum quadrageſimæ jejunium eo nomine ſit inſtitutum, ut totius anni peccata hac quaſi ſolemni mulcta redimeremus, hodie Parochus excitare fidelem populum debebit ad pœnitentiam amplectendam; de cujus neceſſitate ſcribitur pag. 338. & docere, quibus gradibus ad pœnitentiam liceat aſcendere, pag. 311. & quibus operum generibus pro peccatis ſatisfacere poſſimus, pag. 358. 359. & ſeq.

Nolite theſaurizare vobis theſauros in terra. Vide adverſus eos, qui opes congerere undequaque ſtudent, pag. 527. & ſeq.

Theſaurizate vobis theſauros in cœlo. Quoniam Parochi frequenter fidelem populum ad eleemoſynas pauperibus erogandas excitare debent: hic hoc ſtudioſe præſtabunt ex his, quæ habentur pag. 534. & ſeq.

Dominica prima Quadrageſimæ.

Ut tentaretur à Diabolo, &c. *Matth.* 4. Cum ſit tentatio vita hominis ſuper terram, ut dicit Job. 7. c. hic de tentatione agendum, de generibus tentationum, ad quid permittantur homines tentari, quibus armis tentationibus reſiſtendum, & cætera hujuſmodi, quæ habentur pag. 677. & ſeq.

Non in ſolo pane vivit homo. De pane ſpirituali, de quo hic agit Chriſtus Dominus, vide pag. 659.

Angelis ſuis Deus mandavit, &c. De Angelorum cuſtodia erga homines, pag. 600.

Dominum Deum tuum adorabis. De adoratione Dei, quæ fide, & ſpe, & charitate perficitur, vide pag. 435. 436. & ſeq.

Dominica ſecunda Quadrageſimæ,

Aſſumpſit Jeſus Petrum, & Jacobum, & Joannem, & duxit eos, &c. Matth. 17. Hic afferri poſſunt ea, quæ de loco, & tempore, quo homines ad divina contemplanda aptiores ſunt, habentur pag. 431.

Bonum eſt, nos hic eſſe. Hic tractari poſſunt ea, quæ de ſumma eorum dignitate, qui Deo obediunt, habentur pag. 688. Vel de intimis hominum ſanctorum gaudiis, pag. 638. Poterunt etiam Parochi de duodecimo articulo hic habere ſermonem, de quo pag. 152.

Hic Filius meus dilectus, &c. Hic de æterna filii generatione latiſſimus ſeſe offert dicendi campus, de qua pag. 35. Vel ſecundum aliarum Eccleſiarum ritum.

Miſerere mei, fili David, Matth. 15. Hic typum habes perfectæ ora-

orationis, quantum ſpectat ad duas conditiones, quæ in oratione maxime deſiderantur, fidem videlicet, & perſeverantiam, de quibus pag. 593. & ſeq.

Filia mea male torquetur a Dæmonio, &c. Hujus mulieris exemplo parentes monentur diligentem liberorum curam gerere: de qua pag. 497 & 498.

Dimite eam, quia clamat poſt nos, &c. Si Apoſtoli in hac vita degentes adhuc pro ſe ſollicici pro Chananæa interpellant, & exaudiuntur, in cœlo mutire num audebunt? inquit D. Hieron. contra Vigilantium. Hic de interceſſione Sanctorum, prout habetur pag. 436. & 438.

Dominica Tertia.

Erat Jeſus ejiciens Dæmonium, & illud erat mutum, &c. Luc. 11. Dæmonis proprium eſt, eum, quem poſſidet, reddere mutum, id eſt a confeſſione peccati revocare. Sed tamen non eſt alia ratio ejiciendi Dæmonis, quam ut linguam ſolvas ad detegendum coram Sacerdote peccatum. Vide quæ de confeſſione habentur pag. 332. & ſeq.

Omne regnum in ſeipſum diviſum deſolabitur. Eccleſia eſt Chriſti regnum ut habetur pag. 615. Id autem ut in ſeipſum non ſit diviſum, unum eſſe neceſſe eſt: unde hic de unitate Eccleſiæ agendum eſt ex pag. 113. & ſeq.

Revertar in domum meam. De relabentium in peccata gravitate, pag. 65. Et quid poſt confeſſionem agendum, pag. 361.

Tunc aſſumit alios ſeptem ſpiritus nequiores ſe. Hic locus pag. 680. inducitur ad probandum, non unum tantum dæmonem, ſed plures etiam interdum hominem tentare: patet autem ex hoc loco, Dæmonem acrius eos tentare, qui ab eo defecerunt, ut eſt pag. 676.

Beatus venter, qui te portavit. Glorificatione B. Mariæ Virginis hoc Evangelium concluditur, de qua habes pag. 49.

Dominica Quarta.

Unde ememus panes, ut manducent hi, &c. Joan. 6. Hic aperte explicari poterit illa petitio Dominicæ Orationis: *Panem noſtrum quotidianum da nobis*, pag. 645.

Notandum præterea, quod panis iſte etiam vim habebat ſedandi ſitim, ut tenent Doctores. Ita & panis Euchariſtiæ laicis pro calice eſt. Lege de communione ſub una ſpecie pag. 297.

Hoc autem dicebat tentans eum. Quomodo Deus hominem tentet, vide pag. 685. & ſeq.

Diſtribuit diſcumbentibus. Chriſtus non diſtribuit, ſed dedit Apoſtolis, & illi diſtribuerunt turbæ, *Matth. 14. 19.* ſic a mundi initio per Patriarchas, & Prophetas, & poſtea per Apoſtolos, eorumque ſucceſſores Deus Verbum Dei, & ſacramenta ſubminiſtrat, ut habe-

tur

tur pag. 179. 180. Chriſtus tamen eſt, qui hæc omnia præcipue efficit, pag. 259. 179. & 180.
Hic eſt vere Propheta. De gratiarum actione pag. 586,

Dominica Paſſionis.

Quis ex vobis arguet me de pecato? Joan. 8. Innocentia Chriſti in hodierno Evangelio convenienter profertur in medium, ut in promptu ſit nobis cauſa Dominicæ Paſſionis, quam hodie repræſentare incipit Eccleſia, nimirum non propter illius delicta, ſed noſtra. De cauſis Paſſionis Chriſti habes pag. 58.
Si veritatem dico vobis. Hic a mendacio cavere docemur, de quo multa, pag. 1. 2. & ſeq.
Qui ex Deo eſt, verba Dei audit, &c. De Verbo Dei audiendo pag. 187.
Nonne bene diximus nos, quia Samaritanus, &c. Ex hoc loco Parochus anſam poterit arripere ad excitandos ſuos Fideles ad injurias condonandas, qua de re multa habentur pag. 508. & ſeq. & 586. & alibi.
Sed honorifico Patrem, & vos inhonoraſtis me. Chriſtus ſæpe, & a multis graviter inhonoratur: ſed ab iis maxime, qui ejus verbum vel male interpretando, vel ad vana convertendo polluunt, de quo pag. 466.
Tulerunt ergo lapides, ut jacerent in eum. Ex hoc loco perſpici poteſt, & tempus, & genus mortis a Chriſto delectum fuiſſe, qua de re pag. 58.

Dominica in Ramis Palmarum.

Evangelium, ut in prima Dominica Adventus, de quo ibid Cæterum, quoniam ad Euchariſtiam percipiendam ex pæcepto Eccleſiæ eo tempore omnes diſcretione præditi obligantur; ideo ex his Evangelii verbis: *Ecce Rex tuus venit tibi manſuetus,* ad ejus ſumptionem fideles hortari poterit Parochus ex his, quæ habentur pag. 253. & alibi paſſim. Et quoniam parentes ut plurimum negligentiſſimi ſunt ad liberos ſuos ad Euchariſtiæ perceptionem præſentandos; ideo eis maxime Parochus inculcabit, quæ de ætate, qua pueri ad eam percipiendam tenentur, habentur pag. 295.

In die ſancto Paraſceves.

Hoc die quoniam ſolemnis de myſterio Paſſionis Domini noſtri Jeſu Chriſti concio haberi ſolet; ideo præter ea, quæ in expoſitione art. 4. Symboli habentur pag. 57. & ſeq. hæc inſuper hoc die tractari poſſe videntur: De ſingulari amore, quo Deus genus humanum profecutus eſt, cum illud morte unigeniti filii ſui redimere voluerit, de quo pag. 604. De primi parentis lapſu, & miſeriis, quæ illum conſe-

cutæ ſunt, de quibus pag. 35. & 632. & ſeq. Quomodo ex Paſſione Chriſti omnis remiſſio peccatorum emanarit, de quo pag. 660. & 135. & proinde omnia ſacramenta ex hac Chriſti Paſſione virtutem acceperint, ut eſt pag. 135. De ſacrificio Chriſti tam cruento, quam incruento, ex pag. 303. De ſatisfactione & merito Chriſti, de quo pag. 304. Denique quomodo nulli unquam patuit, ſed nec patere quidem poteſt aditus ad regnum cœlorum ſine hac de redemptionis humanæ per Chriſtum fide, ut eſt pag. 36. idque eſſe ſummam, & cardinem totius Chriſtianæ religionis, ſcire Jeſum Chriſtum, & hunc crucifixum, ut habes pag. 7.

Dominica Paſchæ.

Surrexit, non eſt hic, &c. Marci ultimo. De reſurrectione Domini exponetur art. Symboli Apoſtolici: *Tertia die reſurrexit a mortuis*, pag. 61. & ſeq.

Feria ſecunda poſt Paſcha.

Duo ex diſcipulis Jeſu ibant ipſa die in caſtellum, &c. Luc. 24. Quoniam fieri vix potuit, ut Parochus omnia, quæ ad reſurrectionem Chriſti pertinent, pridie explicuerit; ideo hoc die poterit ea, quæ prætermiſit, ex eo loco repetere.

Oportuit pati Chriſtum, & ita intrare in gloriam ſuam. Hic locus eſt proprius cauſas exponendi, ob quas neceſſe fuit Chriſtum reſurgere, quæ habentur pag. 80. & exemplo Chriſti fideles hortandi, ut omni ſtudio incumbant, ut cœleſti regno potiantur, quod habetur pag. 630. & de commodis tribulationis, pag. 697.

Et factum eſt, dum recumberet cum eis, accepit panem. Hic locus proprius eſt ad probandum utramque Euchariſtiæ ſpeciem laicis neceſſario non exhibendam, de quo multa pag. 296.

Feria tertia poſt Paſcha.

Stetit Jeſus in medio diſcipulorum ſuorum. Luc, 24. Hic de quatuor dotibus corporis glorioſi agi poteſt; ut habetur pag. [illegible]8. & ſeq.

Pax vobis. Quoniam regnum Dei, te[illegible]lo, pax eſt, & gaudium in Spiritu Sancto, hic, quale [illegible] Chriſti in pios, tractari poteſt, ut habetur pag. 6[illegible]

Prædicare in nomine e[illegible] remiſſionem peccatorum. Quomodo [illegible] Apoſtolis injuncta ſit, ex [illegible] Unde potes tam ex expoſi[illegible] ex his, quæ de Sacra[illegible] habere concionem.

[illegible] Chriſti reſurrectionis

ſtionis exemplar quam maxime ſtabilire neceſſe fuit, ut pariter noſtra ſtabiliretur: quibus autem tum ſcripturis, tum rationibus noſtra ſtabiliatur reſurrectio, vide pag. 153. & ſeq. Una ſabbatorum autem quid ſit, vide pag. 473.

Quorum remiſeritis peccata, &c. *Joan.* 20. De poteſtate clavium ſacerdotibus conceſſa pag. 137. & ſeq. & 335. & ſeq.

Mitte digitum tuum in loca clavorum, &c. Qualia futura ſunt corpora poſt reſurrectionem; & cur Chriſtus, & Martyres cicatrices retinebunt, habes pag. 147. & ſeq.

Dominica ſecunda poſt Paſcha

Ego ſum Paſtor bonus, &c. *Joan.* 10. Paſtorum nomine comprehenduntur non tantum Epiſcopi, & animarum Rectores, ſed etiam Reges, Magiſtratus, parentes, & magiſtri. Quid vero Paſtores ejuſmodi ovibus debeant, & quid viciſſim oves Paſtoribus, habes pag. 3. & ſeq.

Mercenarius autem, & qui non eſt Paſtor. Quis ſit iſte mercenarius, & non Paſtor, vide pag. 378.

Et fiet unum ovile, & unus Paſtor. Hic de unitate Eccleſiæ, de qua pag. 113. 114. 115. unoque univerſali Eccleſiæ Paſtore D. Petro, & D. Petri ſucceſſore Romano Pontifice, de quo pag. 117. 118. & 394.

Dominica tertia poſt Paſcha.

Modicum, & non videbitis me, &c. *Joan* 16. Efficax conſolationis genus, dum temporarius mœror pro Chirſto ſuſceptus æternis gaudiis compenſatur. Vide, quæ de vita æterna habentur pag. 152. & ſeq.

Vos vero contriſtabimini, mundus autem gaudebit. Quare perverſi minus, pii vero acrius a dæmonibus infeſtentur; & proinde illi gaudeant; iſti vero triſtentur, vide pag. 673.

Triſtitia veſtra vertetur in gaudium, &c. Spe futurorum bonorum quomodo alacri & conſtanti animo adverſa omnia tolerare debeamus, vige pag. 153. & cur Deus ſinat affligi bonos, pag. 671.

Dominica quarta.

Si non abiero, Paraclitus non veniet, &c. *Joan.* 6. De Spiritu Sancto; deque admirandis ejus effectibus, & donis habes pag. 101. & ſeq.

Arguet mundum de peccato, &c. Spiritus Sancti proprium munus eſt, corda ad compunctionem movere, & peccantem intrinſecus arguere. Quæ autem contritio vera ſit, quaſque res ea habere debeat, pag. 307. 308. Huc etiam referri poſſunt ea, quæ de peccatis, quæ remitti non poſſunt, habentur pag. 318.

Dominica quinta.

Si quid petieritis Patrem in nomine meo, &c. *Joan.* 16. De oratione, & ejus adjunctis hic proprius eſt dicendi locus, de qua pag. 572. & ſeq.

Uſque modo non petiſtis quicquam, &c. Hic proprie de modo, quo Deum per Chriſtum orare debemus, de quo pag. 694. & ſeq. Hic etiam locus adducitur ad probandum, in nomine Chriſti orandum eſſe.

In feſto Aſcenſionis Domini.

Aſſumptus eſt in cœlum, & ſedet a dexteris Dei, &c. *Marc.* 16. Hoc in loco art. Symb. Apoſtolici, qui de Aſcenſione eſt, explicabitur, ut habetur pag. 84. & ſeq.

Dominica poſt Aſcenſionem.

Cum venerit Paraclitus, qui a Patre procedit. Joan. 15. Hic de Proceſſione Spiritus Sancti a Patre, & Filio. ex pag. 107.

Ut omnis, qui vos interficit, &c. *Joan.* 15. Hic præceptum Decalogi, *Non occides*, exponi poterit, de quo pag. 500. & ſeq.

Arbitretur ſe obſequium, &c. De omnibus adverſis, & calamitatibus hujus vitæ idem judicandum eſt., quod de his, quæ Chriſti cauſa patimur, nempe eas eſſe magnum Dei in nos benevolentiæ ſignum, ut habetur pag. 595.

In feſto Pentecoſtes.

Si quis diligit me, ſermonem meum ſervabit, &c. *Joan.* 14. Spiritus Sanctus ideo credentibus datur, ut ſermonem Dei, qui Decalogo comprehenditur, ſervare poſſint, ad quam remſut promptiores ſint, afferat Parochus, quæ habentur initio explicationis Decalogi, pag. 433. ſeq. Vel, quoniam hic locus adducitur ad probandum Dei mandata non eſſe impoſſibilia, ideo de hac re aget, ex pag. 426.

Vel hodie exponet, quæ traduntur de Confirmationis Sacramento pag. 234. & ſeq. Quandoquidem tali die Apoſtolos a Spiritu Sancto confirmatos fuiſſe docent Patres.

Feria ſecunda poſt Pentecoſt.

Sic Deus dilexit mundum, ut Filium ſuum unigenitum daret. Joan. 4. Hic locus proprius eſt ad ea populo exponenda, quæ de eximia charitate cœleſtis Patris in genus humanum in creatione, & gubernatione demonſtrata, ſed multo magis in redemptione, habentur pag. 600. & ſeq.

Ut omnis, qui credit in eum, non pereat. Hic quomodo fides in Chriſtum omnibus hominibus ab omni ævo neceſſaria fuerit, docendum eſt, ex pag. 35. & ſeq.

Qui

Quia credit in eum, non judicatur. De verbo *credere* habes pag. 16. quæ hic accomodare poteris: ex qua etiam dicendi forma, Filium Dei vere Deum eſſe, demonſtrabis. ex pag. 35.

Quia non credit in nomine unigeniti Filii. Quomodo Dei Filius ſit unigenitus, poteris declarare ex his, quæ habentur pag. 24. & contra, qua ratione hic unigenitus fratres habeat, vide pag. 605.

Feria tertia poſt Pentecoſten.

Qui non intrat per oſtium in ovile ovium, &c. Joan. 10. Hic locus proprius eſt ad ea explicanda, quæ de legitima ordinatione miniſtrorum Eccleſiæ habentur pag. 377. & ſeq. & de legitimo miniſtro Sacramenti ordinis, pag. 395.

Et oves vocem ejus audiunt. De obedientia, & honore, qui debetur Epiſcopis, & Sacerdotibus, agitur pag. 492.

Alienum autem non ſequuntur. Hæreticorum miniſtros non eſſe ſequendos Vide pag. 3. & ſeq. qui autem eos ſequuntur, non oves, ſed hœdi ſunt, pag. 682.

In feſto ſanctiſſimæ Trinitatis.

Data eſt mihi omnis poteſtas in cœlo, & in terra. Matth. 28. Hic explicanda ſunt, quæ de regno Chriſti in pios, & ratione, qua regnat in ſuis fidelibus, habentur pag. 624. & ſeq. de regno etiam gloriæ ejuſdem, pag. 625. 626. item de poteſtate ipſius in Sacramentis tam inſtituendis, quam conferendis, pag. 629. & de poteſtate item clavium, qua remittuntur peccata, pag 135.

Baptizantes eos. Hic locus adducitur ad probandum, quo tempore baptiſmus obligare cœperit, pag. 200. & ideo de neceſſitate ejuſdem, præſertim in infantibus, ea proferri poſſunt, quæ habentur pag. 207. 208. & deinceps.

In nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti. Hic de materia, & forma, quæ ſunt pag. 192. & ſeq. accurate agendum eſt. Hic etiam de Sanctiſſimæ, & glorioſiſſimæ Trinitatis myſterio poterunt agere Parochi, de quo pag. 24. docebunt autem præſertim vulgus imperitum, Sanctiſſimam Trinitatem pingi, & formari non poſſe; atque adeo, ſi quando pingatur, illam picturam proprietates quaſdam illius exprimere, ut habetur pag. 442.

Docentes eos ſervare, quæcunque mandavi. Hic de neceſſitate, & poſſibilitate ſervandæ legis divinæ proferentur, quæ habentur p. 424.

In eadem Dominica.

Eſtote miſericordes, ſicut & Pater veſter cœleſtis, &c. Luc. 6. De hoc Evangelio in Dominica 4. juxta aliarum Eccleſiarum morem.

Date, & dabitur vobis. Hic de communicandis cum proximi hujus vitæ ſubſidiis dici poſſunt, quæ habentur pag. 601. vel de eleemoſynis, 591.

Hypocrita, ejice primum trabem. De hypocritis, quorum orationes Dominus rejicit, habes pag. 596. Item ſecundum aliquos:

Niſi quis renatus fuerit, &c. Joan. 3. Hic de neceſſitate baptiſmi, qui in nomine Sanctiſſimæ Trinitatis confertur, de ejus effectibus, & in univerſum quicquid de eo habetur pag. 188. & ſeq. explicabit.

In feſto Corporis Chriſti.

Caro mea vere eſt cibus, &c. Joan. 6. De Euchariſtiæ Sacramento pag. 250. & ſeq.

Dominica ſecunda poſt Pentecoſten, quæ eſt infra Oct. Corporis Chriſti.

Homo quidam fecit Cœnam magnam, &c. Luc. 14. Cœnæ nomine, quæ ſub finem diei ſumitur, cœleſtis gloria nobis ſignificatur, quam hic paterfamilias in ipſa vitæ clauſula beatis donabit, in hoc argumentum vide, quæ ponuntur pag. 153. & ſeq. Vel Cœnæ nomine cum Paulo 1. Cor. 11. intelligitur Sacroſanctum Chriſti Corpus in Sacramento altaris: de quo vide, ut ſup. pag. 205.

Et cœperunt omnes ſimul excuſare. Quoniam omnes hæ excuſationes ex mala concupiſcentia proveniunt; ideo hic adverſus concupiſcentias pravas agendum erit, ex pag. 563, & ſeq. Simulque miſeria noſtra ob oculos ponenda, qui ea reſpuimus, quæ ſalutaria nobis ſunt, rebus autem pernicioſis nos addicimus, ut hi fecerunt. Vide pag. 609. & 610.

Villam emi. Vide ſuperbos, & ambitioſos, qui per hunc deſignantur, quæ habentur pag. 415.

Juga boum emi quinque. Vide in avaros, pag. 582.

Uxorem duxi. Hic deteſtanda libido, & commendanda continentia, & caſtitas, quæ aditum nobis ad cœlorum regnum facilem præbet. Vide pag. 515. vel ſecundum alios.

Homo quidam erat dives, qui induebatur, &c. Luc. 16. De vanitate in veſtibus fugienda. Vide quæ habentur pag. 521. Et quomodo neceſſariis tantum rebus ad veſtitum pertinentibus contenti eſſe debeamus, pag. 653. 654.

Sepultus eſt in inferno. Ecce quam pœnam incurrant improbi, qui morte præoccupati, ſceleribus pleni decedunt, de qua vide pag. 98.

Ut portaretur ab Angelis. Inter Angelorum officia hoc non poſtremum eſt. Vide pag. 601.

In ſinum Abrahæ. De receptaculis animarum poſt mortem habes pag. 72. 73.

Domi-

Dominica tertia poſt Pentecoſten.

Gaudium erit in cœlo ſuper uno peccatore pœnitentiam agente, &c. *Luc 15.* Inter cætera, quæ ad pœnitentiam agendam peccatorem exſtimulare debent, eſt iſta cœlitum lætitia, qua perfruuntur ob peccatoris converſionem. Plura habes in hanc ſententiam pag. 132. & ſeq. & 300. & ſeq. vel

Homo quidam fecit. Ut Dominica præcedenti.

Dominica quarta poſt Pentecoſten.

Cum turbæ irruerent in Jeſum, ut audirent verbum. &c. *Luc.* 5. Vide Exhortationem ad audiendum diligenter verbum Dei, pag. 2. 3. & 4, Et quomodo pro captu cujuſque tradenda ſit doctrina Evangelii, pag. 6. Idque præſertim diebus feſtis audiendum, pag. 480.

Aſcendens in unam navem, quæ erat Simonis, &c. Petri navem, non alterius ex Apoſtolis ingreſſus eſt Chriſtus: ut hoc ſuo facto inſinuaret, Petrum cum ſucceſſoribus caput eſſe, & Principem Paſtorum Eccleſiæ: de hac re vide pag. 117. & ſeq.

Exi a me Domine. Qui ad ſacram Synaxim accedunt, hoc Petri exemplo, & Centurionis Matth. 8. agnoſcant eſſe ſe tanti hoſpitis præſentia indigniſſimos. Vide quæ præparatione Euchariſtiæ traduntur pag. 292. 293. Vel ſecundum aliarum Eccleſiarum ritum; *Eſtote miſericordes, ſicut & Pater*, &c. *Luc. 6.* Ut Chriſtus nobus condonet, prius condonare ipſi debemus iis, a quibus læſi fuerimus. vide explicationem illius petitionis, *Dimitte nobis debita noſtra*, &c. page 660. & ſeq. Vide item de hoc Evang. in Concil. Trid.

Dominica quinta poſt Pentecoſten.

Audiſtis, quia dictum eſt antiquis, Non occides, &c. *Matth.* 5. Hujus loci erit hoc Decalogi præceptum exponere, prout habetur p. 501.

Ego autem dico vobis, omnis, qui iraſcitur. Hæc verba exponuntur pag. 513.

Audiſtis, quia dictum eſt antiquis, Non mœchaberis, &c. Hic ſimiliter exponatur hoc præceptum, de quo habetur pag. 501. vel, *Cum turbæ irruerent in Jeſum*, ut ſup.

Dominica ſexta poſt Pentecoſten.

Miſereor ſuper turbam, quia ecce jam triduo ſuſtinent me Marc. 8. Præter ea, quæ notata ſunt in Domin. 4. Quadrageſimæ, poterit Parochus ea huc proferre, quæ de paterna Dei de hominibus cura habentur pag. 694. & ſeq.

Si dimiſero eos jejunos, deficient in via. Hic de imbecillitate hominum, qui nullum opus Deo gratum ſine adjumento Dei poſſunt inſtituere,

tuere, agendum eſt, ut habetur pag. 594. vel *Audiſtis, quia dictum eſt antiquis, Non occides*, ut ſupra.

Dominica ſeptima poſt Pentecoſten.

Attendite a falſis Prophetis, &c. Matth. 7. Hic cavendum præcipitur ab hæreticis. Quis vero conſenſus ſit hæreticus, habes p. 110. Quomodo autem hi, cum in Eccleſia non ſint, ab ea puniri poſſint, habes pag. ibid. Quibus autem artibus hi falſi prophetæ utantur ad impia ſua dogmata diffundenda, habes pag. 2. & 4.

In ignem mittitur, &c. De hoc igne infernali pag. 98.

Sed qui facit voluntatem Patris mei, &c. Hæc ſententia eſt veluti methodus breviſſima docens, qua ratione ad regnum cœlorum pervenire poſſimus. Quare quicunque cupimus illud adipſci, hanc ſententiam præ oculis habere debemus, vide pag. 629. & ſeq. & deinceps, ubi hæc tertia petitio, *Fiat voluntas tua, ſicut in cœlo, & in terra*, explicatur. Vel: *Miſereor ſuper turbam*, ut in præcedenti Dominica.

Dominica octava poſt Pentecoſten.

Redde rationem villicationis tuæ. Luc. 16. De ratione reddenda cum unuſquiſque migrat e vita, vide pag. 92. 93.

Facite vobis amicos de mammona iniquitatis. Ideo divites a Deo bonis cumulantur, ut pauperibus ea erogent, pag. 659. Hic ad eleemoſynas ſuos poterit exhortari Parochus, prout eſt pag. 535. Hic etiam locus pro interceſſione Sanctorum facit, de quo pag. 438. Vel: *Attendite a falſis prophetis*, ut in præcedenti Dominica: ſicque deinceps omnia Evangelia, quæ conſequenter in reliquis Dominicis proponuntur, quibuſdam Eccleſiis in præcedenti Dominica legi conſueverunt, quod notare ſuperſedebimus.

Dominica nona poſt Pentecoſten.

Flevit ſuper illam. Luc. 19. Flet Chriſtus, ut nos flere doceat, quomodo vero in pœnitudine erratorum ſint adhibendæ lacrymæ, & quam diligenter procurandæ, habes pag. 321. ubi de contritione agitur.

Quia ſi cognoviſſes & tu. Summa eſt ſtatus noſtri miſeria, noſtram miſeriam non agnoſcere, vide pag. 632.

Quia venient dies in te, & circumdabunt te, &c. Hieruſalem in exemplum ponitur ejus hominis, qui multis a Deo beneficiis ornatus, male eis in ſui perniciem abutitur, vide pag. 684.

Dominica decima.

Hæc apud ſe orabat. Luc. 18. Quibus virtutibus oratio debeat eſſe comitata, ut Deo placeat, & ab eo exaudiatur. Vide p. 596. & ſeq.

Deus

Deus propitius eſto mihi peccatori. Hoc veri pœnitentis exemplum inter alia proponitur pag. 674. Quare cum iſtius, tum aliorum exemplo, qui habentur ibid. & 326. ad veram pœnitentiam Parochi fideles excitabunt. Eſt præterea exemplum eorum, qui cum peccatores ſint, Deum orant, & exaudiuntur, pag. 681. Denique quanta humilitate ad Deum precaturi accedere debeamus, hic demonſtratur, pag. 589. & 590.

Qui ſe exaltat, humiliabitur. Chriſti humilitatis exemplum maximum pondus habet ad noſtram ſuperbiam deprimendam, pag. 53.

Dominica undecima.

Et deprecabantur eum, ut illi imponat manum. Marc. 7. Iſtorum exemplo, qui Chriſtum pro mutuo, & ſurdo ad eum adducto, ut ſanaretur, interpellant, monemur pro aliis orare. Quomodo vero id faciendum, & pro quibus orandum, habes pag. 584.

Miſit digitos in auriculas ejus, Chriſti exemplo pueris in baptiſmo aures, oculi, pectus, humeri ſigno crucis recte inſigniuntur. Vide de his, & aliis Baptiſmi cæremoniis, & earum ſignificatione pag. 227. & ſeq,

Suſpiciens in cœlum ingemuit, &c. Cum Deus ſit ubique, cur potius in cœlum, quam alio oculos convertamus; & cur in cœlis eſſe dicatur pag. 612. Præterea, quoniam ſacræ literæ nos ſurdos, & cæcos, & omnibus membris captos ſæpe appellant, ut habetur pag. 664. hic de malis, quæ peccatum invehit, ut ibidem habetur, diſſerere Parochus commode poterit.

Dominica duodecima

Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, &c. *Luc.* 10. In hanc ſententiam populo proponantur, quæ habentur initio explicationis Decalogi, pag 433. usque ad ſecundum præceptum: vel quia hoc Evangelium concurrit cum Dominica decima ſeptima, poſteriorem hujus Evangelii partem, priori prætermiſſa, exponet.

Homo quidam deſcendebat ab Hieruſalem in Jericho &c. Hominis hujus ita miſerabiliter a latronibus vulnerati nomine Doctores intelligunt humanam naturam poſt Adæ lapſum; quæ quot, qualia, & quanta vulnera acceperit, habet pag. 623. & alibi frequenter.

Samaritanus autem infundens oleum, &c. Hic de Sacramentis agat Parochus, quæ a noſtro Samaritano, id eſt a Chriſto, inſtituta ſunt, tanquam remedia contra vulnera humanæ nauræ per Adæ lapſum inflicta, ut habetur pag. 173.

Curam illius habe. Nota, genus humanum, & Eccleſiam uni homini a Chriſto commiſſam, qua de re vide pag. 117. & ſeq.

Quis

Qui homo tibi videtur fuiſſe proximus! Ex hoc loco quis ſit proximus explicatur pag. 543.

Dominica decimatertia.

Jeſu præceptor, miſerere noſtri. Luc. 17. De Nomine Jeſu vide pag. 38.

Ite, oſtendite vos ſacerdotibus, &c. Vide, quæ in hanc ſententiam dicta ſunt Dominica ſecunda poſt Epiphaniam, vide præterea p. 333. & seq. ubi nominatim hic locus adducitur. Quomodo item beneficio contritionis peccata remittantur, ex hoc loco probatur p. 329. Quæ tamen confeſſionem requirit, ut habetur pag. 332.

Dominica decimaquarta

Ne ſoliciti ſitis animæ veſtræ, &c. Matth. 6. Quantum immoderata ſolicitudo congerendarum opum, ceteræque cupiditates animæ ſaluti obſint. Vide pag. 563. & ſeq. Et hujus morbi remedium habes pag. 569.

Scit Pater veſter, quod omnibus his indigetis, &c. Etiamſi Deus ſciat deſideria noſtra, & indigentiam, cur ei preces porrigamus, pag. 577.

Pimum quærite regnum Dei, &c. De his, quæ petenda ſunt, & quo ordine, habetur pag. 582. & 613. 614. Porro hic commode ſecunda petitio Dominicæ Orationis tota explicabitur, ut habetur pag. 621.

Et hæc omnia adjicientur vobis, &c. Quatenus temporalia petenda. pag. 646.

Dominica decimaquinta.

Et reſedit, qui erat mortuus, Luc. 7. Si hic mortuus, & quidam alii ſint revocati ad vitam, quomodo intelligendum, quod Chriſtus primus omnium reſurrexerit, vide pag. 77. Hic tractari poterit art. Symboli Apoſtolici penult. de carnis reſurrectione, pag. 139. & ſeq.

Dominica decimaſexta.

Si licet Sabbato, curare, &c. Luc. 14. De ſanctificatione dierum feſtorum, & a quibus tunc abſtinendum, quidve agendum ſit, habes pag. 478. & ſeq.

Cum invitatus fueris ad nuptias, &c. Hic locus eſt cohortandi Chriſtianos omnes, ne alii aliis ſe præferant, ut eſt pag. 609. neve ambitioſi ſint, bonorumque cupidiores, ut eſt pag. 609.

Dominica decimaſeptima.

Diliges Dominum Deum tuum, &c. Matth. 22. Vide Evangelium Dominicæ 12, ut ſupra.

Quid

Quid vobis videtur de Chriſto? &c. Chriſtus quomodo ſit Davidis filius, vide pag. 52.

Quomodo item non ſit filius Davidis ratione divinitatis, habes pag. 42. & 43.

Dominica decimaoctava.

Videns autem Jeſus fidem eorum, &c. Matth. 9. Ecce quantum fide aliena moveatur Deus ad aliquod donum alteri non modo non petenti, ſed non cogitanti quidem impertiendum. Hinc fit, ut in baptiſmo infantes regenerationis fiant participes; non quia mentis ſuæ aſſenſione credant; ſed quia ſuſceptorum, vel parentum, ſi fideles fuerint, ſin minus, Eccleſiæ Catholicæ (ut ait Auguſtinus) fide muniantur. pag. 308. & de patrinis pag. 209.

Remittuntur tibi peccata tua, &c. Chriſtum, ut hominem primum omnium poteſtatem remittendorum peccatorum habuiſſe, ex hoc loco probatur, pag. 135. Porro dum ſacerdos juriſdictionem habens vel ordinariam vel delegatam, rite pœnitenti peccata remittit, non minus abſolvitur, quam hic paralyticus, quantum eſt ex parte Sacramenti. De forma abſolutionis habes pag. 315.

Hic blaſphemat, &c. De blaſphemia habetur pag. 466. Et juramento, pag. 458. & ſeq.

Dominica decimanona.

Qui nuptias fecit filio ſuo, Matth. 22. Quibus de cauſis vir, & mulier conjungi debeant, vide pag. 407. Et quæ ſponſæ magis ſint quærendæ, pag. 408. Et quod Deum orandi cauſa certis temporibus a matrimonii officio abſtinere debent, pag. 421. Item de tribus matrimonii bonis, pag. 415.

Contumeliis affectos occiderunt, &c. De contumelia, detractione, murmuratione, cæteriſque vitiis, quibus proximus læditur, vide pag. 547. & ſeq.

Non habens veſtem nuptialem. Veſtem hanc nuptialem veſtis candida, vel ſudariolum, quod baptizatis datur, deſignat, de quo p. 231.

Mittite in tenebras exteriores, &c. De ſententia, & pœna damnatorum pag. 98. & ſeq.

Dominica vigeſima.

Erat quidam Regulus, cujus filius infirmabatur, Joan. 4. Unde tot miſeriæ, & adverſitates, & quæ, quotque illæ ſint, pag. 696. Quo in malis, & rebus adverſis confugiendum, pag. 693. & 686.* Hic exponi poterit ultima petitio Dominicæ Orationis; *Sed libera nos a malo.* pag. 691. & ſeq.

Domi-

Dominica vigeſimaprima.

Redde, quod debes, &c. Matth. 18. Reſtitutio pœnitenti eſt neceſſaria, antequam abſolvatur, quia non dimittitur peccatum, niſi reſtituatur ablatum, ut inquit Aug. Vide de reſtitutione pag. 676. Item de furto, rapina, uſuris, & aliis illicitis rerum uſurpationibus, pag. 677. & ſeq.

Si non dimiſeritis; &c. Hic exponatur petitio illa Orationis Dominicæ: *Dimitte nobis debita noſtra, ſicut & nos dimittimus, &c.* pag. 660. & ſeq.

Dominica vigeſimaſecunda.

Magiſter, ſcimus, quia verax es, &c. Genus aſſentationis peſſimum, quæ ad proximi calamitatem, & perniciem adhibetur. De adulatione habes pag. 549.

Quia verax es, &c. De mendacio vide pag. 441. & ſeq. ubi notatur hoc ipſum teſtimonium ex hoc Evangelio decerptum.

Reddite, quæ ſunt Cæſaris, Cæſari, &c. Vide, quæ debentur principibus, & ſuperioribus in poteſtaſte conſtitutis. pag. 494.

Dominica vigeſimatertia poſt Pentecoſten.

Ecce princeps unus acceſſit, & adorabat eum, dicens, &c. Matth. 9. Hic de differentia, qua fideles, & Chriſtiani a morbis liberari cupiunt, de qua pag. 694. & quomodo in morbis ad Deum; non ad præſtigiatorum incantationes ſit recurrendum, ibid.

Filia mea modo defuncta eſt, Hic de morte, & noviſſimis, de quibus ſæpe ad populum agendum eſſe præcipitur, pag. 363.

Si tetigero tantum fimbriam veſtimenti. Hic de reliquiis Sanctorum, & cultu, & veneratione earum aget Parochus, ex pag. 440.

Et cum veniſſet Jeſus in domum principis, &c. Hic de ratione juvandi mortuos per Sacrificium Miſſæ, & Orationes de qua pag. 363 364. & 438. Vel in quibuſdam Eccleſiis legitur Evangelium Dominicæ iv. Quadrageſimæ, de quo ibidem. Si plures ſint Dominicæ inter Pentecoſten, & Adventum, ſervetur, quod de his in Breviarii rubricis habetur.

Dominica vigeſima quarta poſt Pentecoſten.

Cum videritis abominationem deſolationis ſtantem in loco ſancto, &c. Matth. 24. Hic de ſignis præcedentibus diem judicii agendum eſt, de quibus pag. 97.

Orate autem, ne fiat fuga veſtra, &c. Hic locus ad probandum, temporalia a Deo peti poſſe, inducitur pag 641. Unde de hoc argumento Parochi etiam agere poterunt: de quo tum ibid. tum pag. 576 & ſeq. agitur.

Sed propter Electos breviabuntur dies illi, &c. Hic de dæmonum poteſtate poterit agi, qui, quantum poſſunt, & quamdiu volunt, homines tentare non poſſunt, ut habetur pag. 681.

CATECHISMI ROMANI *PRÆFATIO*,

Agens de Paſtorum in Eccleſia Neceſſitate, Auctoritate, Officio, & præcipuis Doctrinæ Chriſtianæ Capitibus.

SECTIO PRIMA.

Homo non poteſt, ſuis relictus viribus, veram ſapientiam, & obtinendæ beatitudinis certas rationes conſequi.

Ea eſt humanæ mentis, & intelligentiæ ratio, ut, quum alia multa, quæ ad divinarum rerum cognitionem pertinent, ipſa per ſe, magno adhibito labore, & diligentia inveſtigaverit, ac cognoverit, maximam tamen illorum partem, quibus æterna ſalus comparatur, cujus rei in primis cauſa homo conditus, atque ad imaginem, & ſimilitudinem Dei creatus eſt, naturæ lumine il-

Theologi n. I. ſent. diſt. 26. id oſtendunt. Conſulatur 6. Sectio prim. art. ſymb. & 3. Sec. 12. cap. de Or. Dom. Pſ. 118. Lucernæ pedibus meis &c. Baruc. 3. 31. Non eſt qui poſſit &c. 2. Tim. 3. 16. Omnis Scriptura.

luſtrata cognoſcere, aut cernere nunquam potuerit. (a) *Inviſibilia quidem Dei* (ut docet Apoſtolus) *a creatura Mundi per ea, quæ facta ſunt, intellecta conſpiciuntur; ſempiterna quoque ejus virtus, & divinitas.* Verum (b) myſterium illud, quod abſconditum eſt a ſæculis, & generationibus, ita humanam intelligentiam ſuperat, ut, niſi manifeſtatum fuiſſet Sanctis, quibus voluit Deus fidei munere notas facere divitias gloriæ Sacramenti hujus in gentibus, quod eſt Chriſtus, nullo ſtudio homini ad eam ſapientiam aſpirare licuiſſet.

a) *Rom. 1. 20. Dam. lib. 2. c. 30.*

b) *Col. 1. 26. Dei gratia, fideique munere homo verum ſapientiam conſequitur S. Th. 2. 2. q. 174. art. 6. in corp.*

2. *Unde tam præclarum fidei munus concipiatur.*

Cum autem (c) fides ex auditu concipiatur, perſpicuum eſt, quam neceſſaria ſemper fuerit ad æternam ſalutem conſequendam doctoris legitimi fidelis opera, ac miniſterium: ſiquidem dictum eſt: (d) *Quo modo audient ſine prædicante? quo modo vero prædicabunt, niſi mittantur?* Et quidem ab ipſius Mundi origine, clementiſſimus, ac benigniſſimus Deus ſuis nunquam defuit; ſed (e) multifarie, multiſque modis locutus eſt Patribus in Prophetis, eiſque pro temporum conditione ad cœleſtem beatitudinem certum, ac directum iter monſtravit.

c) *Rom. 10. 17. Dam. lib. 4. c. 11.*

d) *Rom. 10. 14. 15.*

e) *Hebr. 1. 2. Deus miniſterio docentium fidem animis hominum inſtillat. D. Th. 2. 2. q. 6. art. 1. Hoc luculenter docet B. Aug. in libris de Doctrin. Chriſtian.*

3. *Chriſtus in hunc mundum venit ad docendum fidem, quam poſtea Apoſtoli, & ſucceſſores eorum propagarunt.*

Sed quoniam prædixerat daturum ſe doctorem juſtitiæ (f) in lucem gentium, ut (g) eſſet ſalus ejus uſque ad extremum terræ, (h) noviſſime locutus eſt nobis in Filio, quem etiam, voce e cœlo delapſa a magnifica gloria, juſſit (i) ut omnes audirent, ejuſque præce-

f) *Iſa. [illegible]. 6.*
g) *Pſ. 40. Joel 7. 23.*
h) *Hebr. 1. 2.*

i) *2. Petr. 7. 17.*

ceptis obtemperarent. Deinde vero Filius alios (a) dedit Apoſtolos, alios Prophetas, alios Paſtores, & Doctores, qui verbum vitæ annuntiarent; (b) ne circumferremur, tanquam parvuli fluctuantes, omni vento doctrinæ; ſed firmo fidei fundamento adhærentes, (c) coædificaremur in habitaculum Dei, in Spiritu Sancto.

a) *ad Eph.* 4. 11. *Apoſtoli, & Diſcipuli, quorum legitimi ſucceſſores ſunt Eccleſiarum Paſtores, hi ſunt. Videatur Princip. Seſſ.* 5. *Conc. Trident.*

b) *Epheſ.* 4. 14.

c) *Epheſ.* 2. 22.

4. *Quomodo verba Paſtorum Eccleſiæ ſint recipienda.*

Ac, ne quis (d) verbum auditus Dei ab Eccleſiæ miniſtris, tanquam verbum hominum, ſed ſicut vere eſt, verbum Chriſti acciperet, ille ipſe Salvator noſter tantam auctoritatem eorum magiſterio tribuendam eſſe ſtatuit, ut diceret: (e) *Qui vos audit, me audit; & qui vos ſpernit, me ſpernit:* quod quidem non de iis tantum, quibuſcum ſermo habebatur, intelligi voluit, verum de omnibus etiam, qui legitima ſucceſſione docendi munus obirent, (f) quibus ſe omnibus diebus uſque ad conſummationem ſæculi affuturum eſſe pollicitus eſt.

d) *Theſſ.* 2. 13.

e) *Luc.* 16. 16. *Quanta ſit auctoritas evangelizantium, Conc. Trid. Seſſ.* 23. *c. in decr. de sac. Ord.*

f) *Matt.* 28. 20.

5. *Veritate jam manifeſtata, hodie etiam neceſſarium eſt, Paſtores verbum Dei prædicare.*

Verbi Dei perpetua eſſe debet in Eccleſia prædicatio.

At vero, cum hæc divini verbi prædicatio, nunquam intermitti in Eccleſia debeat, tum certe hoc tempore majori ſtudio, & pietate elaborandum eſt, ut ſana, & incorrupta doctrina, tanquam pabulo vitæ, fideles nutriantur, & confirmentur. (g) Exierunt enim falſi Prophetæ in Mundum, de quibus dixit Dominus: (h) *Non mittebam Prophetas; & ipſi currebant: non loquebar ad eos; & ipſi prophetabant*, ut (i) variis doctrinis, & peregrinis Chriſtianorum animos depravarent. Qua

g) *Joan.* 4. 1. *Infra de Sacramento Ord. Sect.* 3. & 4.

h) *Jerem.* 23. 22.

i) *Hebr.* 13. 9.

in re illorum impietas, omnibus Satanæ artibus inſtructa, tam longe progreſſa eſt, ut nullis fere certis finibus contineri poſſe videatur. Ac, niſi Salvatoris noſtri præclara illa promiſſione niteremur, qui ſe adeo ſtabile Eccleſiæ ſuæ fundamentum poſuiſſe affirmavit, (a) ut portæ Inferi adverſus eam prævalere nunquam poſſint; maxime verendum eſſet, ne hoc tempore, tot undique hoſtibus obſeſſa, tot machinis tentata, & oppugnata concideret. Nam, ut omittamus nobiliſſimas provincias, quæ olim veram, & Catholicam religionem, quam a majoribus acceperant, pie, & ſancte retinebant, nunc autem derelinquentes viam rectam erraverunt, atque in eo ſe maxime pietatem colere palam profitentur, quod a patrum ſuorum doctrina, quam longiſſime receſſerunt: nulla tam remota regio, aut tam munitus locus, nullus Chriſtianæ Reipublicæ angulus inveniri poteſt, quo hæc peſtis occulte irrepere non tentarit.

(a) Matth. 16. 18.

Hæreſis quam late ſe ſparſerit.

6. *Catechiſmis potiſſimum hæretici Chriſtianorum animos depravare ſtuduerunt.*

Quo aſtu hæretici ſint uſi ad impia ſua dogmata infundenda.

Qui enim fidelium mentes corrumpere ſibi propoſuerunt, cum fieri nullo modo poſſe intelligerent, ut cum omnibus coram colloquerentur, & in eorum aures venenatas voces infunderent, idem alia ratione aggreſſi, multo facilius, ac latius impietatis errores diſſeminarunt. Nam præter illa ingentia volumina, quibus Catholicam fidem evertere conati ſunt (a quibus tamen cavere, cum apertam hæreſim continerent, non magni fortaſſe laboris, ac diligentiæ fuit) infinitos etiam libellos conſcripſerunt, qui cum pietatis ſpeciem

Catechiſmorum apud hæreticos pernicies.

ciem præſeferrent, incredibile eſt, quam facile incautos ſimplicium animos deceperint.

7. *Peſtilentibus Pſeudoprophetarum vocibus, & ſcriptis occurrendum Sancta Synodus recte ſtatuit.*

Quamobrem Patres Oecumenicæ Tridentinæ Synodi, cum tanto, & tam pernicioſo huic malo ſalutarem aliquam medicinam adhibere maxime cuperent, non ſatis eſſe putarunt, graviora Catholicæ doctrinæ capita, contra noſtri temporis hæreſes decernere: ſed illud præterea ſibi faciendum cenſuerunt, ut certam aliquam formulam, & rationem Chriſtiani populi ab ipſis fidei rudimentis inſtituendi traderent, quam in omnibus Eccleſiis illi ſequerentur, quibus legitimi Paſtoris, & Doctoris munus obeundum eſſet.

Trid. Synod. Seſ. 24. cap. 7. & Seſſ. 25. in fine.
Duplex antidotum peſtis graſſantis.
Primum.
Secundum.

8. *Neceſſe fuit etiam Oecumenici Concilii ſtudio, Summique Pontificis auctoritate, poſt tot Doctrinæ Chriſtianæ conſcriptas inſtitutiones, novum Catechiſmum Paſtoribus proponere.*

Multi quidem adhuc in hoc ſcriptionis genere cum magna pietatis, & doctrinæ laude verſati ſunt: ſed tamen Patribus viſum eſt maxime referre, ſi liber Sanctæ Synodi auctoritate ederetur, ex quo Parochi, vel omnes alii, quibus docendi munus impoſitum eſt, certa præcepta petere, atque depromere ad fidelium ædificationem poſſint: ut, quemadmodum *unus eſt Dominus, una fides*, ita etiam una ſit tradendæ fidei, ad omniaque pietatis officia populum Chriſtianum erudiendi communis regula, atque præſcriptio.

Editionis hujus Catechiſmi ratio. Vide ſecundam Section. primi c. de Symb. Apoſt.

Epheſ. 4. 5.

9. *Non*

9. *Non ſunt exacte univerſa noſtræ religionis dogmata hic diſcuſſa.*

Comparatio hujus Catechiſmi cum aliis Catholicorum Catechiſmis.

Ergo, cùm multa ſint, quæ ad Chriſtianæ religionis profeſſionem pertinere videantur, nemo exiſtimet, illud Sanctæ Synodo propoſitum fuiſſe, ut omnia Chriſtianæ fidei dogmata uno libro comprehenſa ſubtiliter explicarentur: (quod ab iis fieri ſolet, qui ſe profitentur univerſæ religionis inſtitutionem, & doctrinam tradere: id enim & infiniti pene operis fuiſſet, & inſtituto minus convenire perſpicuum eſt) ſed, quoniam Parochos, Sacerdoteſque animarum curatores, earum rerum cognitione inſtruendos ſuſcepit, quæ paſtoralis muneris maxime propriæ ſunt, & ad fidelium captum accommodatæ, ea tantum in medium afferri voluit, quæ hac in re pium Paſtorum ſtudium, ſi in difficilioribus divinarum rerum diſputationibus non ita verſati fuerint, adjuvare poſſent. Quæ cum ita ſint, antequam ad ea ſingillatim tractanda accedamus, quibus hujus doctrinæ ſumma continetur; inſtitutæ rei ordo poſtulat, ut pauca quædam exponantur, quæ Paſtores conſiderare, ſibique ante oculos proponere in primis debent.

Paſtoribus præcipue ſervit hæc inſtructio & per eorum miniſterium omnibus Chriſtianis.

Multa, quæ ad Paſtoris officium pertinent, tractantur fere poſteriori parte cujuſque Seſſ. Con. Trid. ubi agitur de reformatione.

10. *Cum Paſtores animarum hic inſtituendi ſuſcipiantur, quid illis potiſſimum, ut rite ſuo fungantur munere, ſit conſiderandum.*

Paſtores omnem ſuam doctrinam eo debent primum referre, ut omnes intelligant quantum beneficium Deus generi humano per Chriſtum præſtiterit, quod eſt primum.

Igitur, ut ſciant, quonam, veluti ad finem, omnia eorum conſilia, labores, & ſtudia referenda ſint, quove pacto id, quod volunt, facilius conſequi, & efficere poſſint: illud primum videtur eſſe, ut ſemper meminerint, omnem Chriſtiani hominis ſcientiam hoc capite comprehendi, vel potius, quem-

ad-

admodum Salvator noſter ait, (a) *Hæc eſt vita æterna, ut cognoſcant te ſolum verum Deum, & quem miſiſti, Jeſum Chriſtum.* Quamobrem in eo præcipue Eccleſiaſtici Doctoris opera verſabitur, ut fideles ſcire ex animo cupiant (b) *Jeſum Chriſtum, & hunc crucifixum*: ſibique certo perſuadeant, atque intima cordis pietate, & religione credant, (c) *aliud nomen non eſſe datum hominibus ſub cœlo, in quo oporteat nos ſalvos fieri*: (d) ſiquidem *ipſe propitiatio eſt pro peccatis noſtris.* At vero (e) quia *in hoc ſcimus, quoniam cognovimus eum, ſi mandata ejus obſervemus*; proximum eſt, & cum eo, quod diximus, maxime conjunctum, ut ſimul etiam oſtendat, vitam a fidelibus non in otio, & deſidia degendam eſſe, verum oportere, ut, (f) *quemadmodum ipſe ambulavit, ita & nos ambulemus*, (g) ſectemurque omni ſtudio juſtitiam, pietatem, fidem, charitatem, manſuetudinem, *dedit* enim (h) *ſemetipſum pro nobis, ut nos redimeret ab omni iniquitate, & mundaret ſibi populum acceptabilem, ſectatorem bonorum operum*, quæ Apoſtolus Paſtoribus præcipit, ut loquantur, & exhortentur. Cum autem Dominus, ac Salvator noſter non ſolum dixerit, ſed etiam exemplo ſuo demonſtrarit, (i) Legem, & Prophetas ex dilectione pendere, Apoſtolus deinde confirmarit, (k) charitatem eſſe finem præcepti, ac legis plenitudinem, dubitare nemo poteſt, hoc, tanquam præcipuum munus, omni diligentia curandum eſſe, (l) ut fidelis populus ad immenſam Dei erga nos bonitatem amandam excitetur, ac divino quodam ardore incenſus, ad ſummum illud, & perfectiſ-

a) *Joa.* 17. 3.

b) 1. *Cor.* 2. 2.

c) *Act.* 4. 12.

d) 1. *Joan.* 2.

e) 1. *Joa.* 2. 3.

Secundum, quod Paſtores, docendo debent reſpicere, ſunt mandata Chriſti, ad quæ ſubditi ſunt excitandi.

f) 1. *Joa.* 2. 6.

g) 2. *Tim.* 2. 22.

Opera eſſe fidei adjungenda, nec quemquam in hac ſola ſibi debere blandiri, clare oſtenditur c. 11. Seſſ. 4. Concil. Trid. &c. 20. ejusdem.

h) *ad Tit.* 2 14.

Paulus præcipit Paſtoribus, ut fideles excitent ad pietatis, & charitatis opera, quod eſt tertium.

i) *Matth.* 22. 2.

k) 1. *Tim.* 1. 5.

l) *Rom.* 13. 21.

Solida felicitas hominis eſt Deo integre per amorem adhærere.

ſimum bonum rapiatur, cui adhærere, ſolidam, & veram felicitatem eſſe is plane ſentiet, qui illud Prophetæ dicere poterit: (a) *Quid enim mihi eſt in cælo, & a te quid volui ſuper terram?* Hæc nimirum eſt via illa excellentior, quam idem (b) Apoſtolus demonſtravit, cum omnem doctrinæ, & inſtitutionis ſuæ rationem ad charitatem, quæ nunquam excidit, dirigeret. Sive enim credendum, ſive ſperandum, ſive agendum aliquid proponatur; ita in eo ſemper charitas Domini noſtri commendari debet, ut quivis perſpiciat, omnia perfectæ Chriſtianæ virtutis opera non aliunde, quam a dilectione ortum habere, neque ad alium finem, quam ad dilectionem referenda eſſe.

a) *Pſal. 72. 25.*

b) *1. Cor. 1. 8.*

Omnis doctrina Catholico doctori ad charitatem dirigenda eſt. Declaratur quomodo plenitudo legis ſit dilectio. Virtus nulla perfecta ſine charitate.

II. *Non ſatis eſt Paſtores ad duos illos fines inter docendum reſpicere; ſed ſe ad captum cujuſque debent accommodare.*

Paſtori auditorum circumſtantiæ conſiderandæ, & inter docendum ad captum cujuſque reſpiciendum.

Cum autem in omni re tradenda plurimum interſit, utrum hoc, an illo modo aliquid doceas: tum vero hoc in Chriſtiani populi inſtitutione maximi momenti exiſtimandum eſt. Obſervanda eſt enim audientium ætas, ingenium, mores, conditio; ut, qui docendi munus exercet, omnia omnibus (c) efficiatur, ut & omnes Chriſto lucrifaciat, & (d) ſeipſum fidelem miniſtrum, & diſpenſatorem probare poſſit, ac, (e) veluti ſervus bonus, & fidelis, dignus ſit, qui ſuper multa conſtituatur a Domino. Neque vero unius tantum generis homines fidei ſuæ commiſſos eſſe arbitretur, ut præſcripta quadam, & certa docendi formula erudire, atque ad veram pietatem inſtituere æque omnes fideles poſ-

c) *1. Cor. 9. 19. 22.*

d) *1. Cor. 4. 2. 1.*

e) *Matt. 25. 23.*

poſſit: ſed, cum (a) alii veluti modo geniti infantes ſint, alii in Chriſto adoleſcere incipiant, nonnulli vero quodammodo confirmata ſint ætate; neceſſe eſt diligenter conſiderare, quibus (b) lacte, quibus ſolidiore cibo opus ſit, ac ſingulis ea doctrinæ alimenta præbere, quæ ſpiritum augeant, (c) *donec occurramus omnes in unitatem fidei, & agnitionis Filii Dei, in virum perfectum, in menſuram ætatis plenitudinis Chriſti.* Id vero Apoſtolus in ſeipſo omnibus obſervandum indicavit, cum (d) dixit, ſe Græcis, & Barbaris, ſapientibus, & inſipientibus debitorem eſſe: ut videlicet intelligerent, qui ad hoc miniſterium vocati ſunt, ita in tradendis fidei myſteriis, ac vitæ præceptis doctrinam ad audientium ſenſum, atque intelligentiam accommodari oportere; ut, cum eorum animos, qui exercitatos ſenſus habent, ſpirituali cibo expleverint, ne interim parvulos fame perire patiantur, ut (e) qui panem petant, & non ſit, qui frangat eis. Neque vero cujuſquam ſtudium in docendo retardari debet, propterea quod interdum neceſſe ſit auditorem earum rerum præceptis inſtrui, quæ leviores, & humiliores videntur, nec ſine moleſtia ab iis potiſſimum tractari ſolent, quorum animus in ſublimium rerum contemplatione verſatur, ac conquieſcit. Nam, ſi ipſa æterni Patris Sapientia in terras deſcendit, ut in carnis noſtræ humilitate cœleſtis vitæ præcepta nobis traderet; quem non compellat charitas Chriſti, (f) ut parvulus fiat in medio fratrum ſuorum, & tanquam nutrix fovens filios ſuos, ita cupide proximorum ſa-

a) 1. Petr. 2. 2.

b) 1. Cor. 3. 2. Hebr. 5. 12.

c) Eph. 4. 13.

Paulus veri paſtoris exemplar.

d) Rom. 1. 14.

e) Thre. 4. 4.

Non eſſe hoc exercitium ob rerum levitatem contemnendum.

Ab exemplo Chriſti.

f) 1. Theſſ. 2. 7.

lutem deſideret, ut, quod de ſeipſo Apoſtolus teſtatur, (a) eis velit non ſolum Evangelium Dei, ſed etiam animam tradere?

a) *Ibid. 2. 8.*

12. *Cum Deus viſibilem ſui præſentiam nobis ſubduxerit, Paſtores ejus verbum haurient ex Scriptura, & Traditionibus.*

Doctrina fidei Catholicæ Scriptura, & Traditionibus continetur.

Omnis autem doctrinæ ratio, quæ fidelibus tradenda ſit, verbo Dei continetur, quod in Scripturam, Traditioneſque diſtributum eſt. Itaque in harum rerum meditatione Paſtores dies, noctesque verſabuntur, memores illius D. Pauli admonitionis, quam ad Timotheum ſcriptam omnes, quicunque animarum curæ præpoſiti ſunt, ad ſe pertinere exiſtimabunt. Eſt autem hæc admonitio in hunc modum: (b) *Attende lectioni, exhortationi, & doctrinæ. Eſt enim* (c) *omnis Scriptura divinitus inſpirata, utilis ad docendum, ad arguendum, ad corripiendum, ad erudiendum in juſtitia, ut perfectus ſit homo Dei, ad omne opus bonum inſtructus.* Sed quoniam, quæ divinitus tradita fuerunt, multa ſunt, & varia, ut nec ita facile, aut animo comprehendi, aut etiam mente comprehenſa, memoria teneri poſſint, ut, cum ſe obtulerit docendi occaſio, eorum parata ſit, & prompta explicatio; ſapientiſſime majores noſtri totam hanc vim, & rationem ſalutaris doctrinæ, in quatuor hæc capita redactam diſtribuerunt: Apoſtolorum Symbolum, Sacramenta, Decalogum, Dominicam Orationem. Nam omnia, quæ Chriſtianæ fidei diſciplina tenenda ſunt, ſive ad Dei cognitionem, ſive ad Mundi creationem, & gubernationem, ſive ad humani generis redemptionem ſpectent, ſive ad bonorum præmia,

b) *1. Tim. 4. 13.*

c) *2. Tim. 3. 16. 17.*

De verbo Dei ſcripto, & non ſcripto extat peculiare decr. Seſſ. 4. Concil. Trid. Traditionum Eccleſiæ varietas.

Traditiones in quatuor capita diſtributæ.

Primum.

mia, & malorum pœnas pertineant, Symboli doctrina continentur. Quæ autem ſigna ſunt, & tanquam inſtrumenta ad divinam gratiam conſequendam, hæc ſeptem Sacramentorum doctrina complectitur. Jam vero quæ ad leges referuntur, (a) quorum finis eſt Charitas, Decalogo deſcripta ſunt. Quidquid denique ab hominibus optari, ſperari, ac ſalutariter peti poſſit, id Dominica Precatione comprehenditur. Quare ſequitur, ut explanatis quatuor his, quaſi communibus Sacræ Scripturæ locis, nihil fere ad eorum intelligentiam, quæ Chriſtiano homini diſcenda ſunt, deſiderari poſſit.

Secundum.

Tertium.

a) *1. Tim. 1. 5.*

Quartum.

Traditionum quatuor capita ſunt velut communes Scripturæ loci, ad quorum aliquod omnis labor docentis reſpicere debet.

13. *Qua methodo Parochi explicationem Evangelii cum Catechiſmi explicatione conjungent.*

Itaque viſum eſt monere Parochos, ut, quoties uſuvenerit, ut aliquem interpretentur Evangelii, vel quemvis alium Divinæ Scripturæ locum, intelligant, ejus loci, quicunque is fuerit, ſententiam cadere ſub unum aliquod quatuor illorum capitum, quæ diximus, quo, tanquam ad ejus doctrinæ fontem, quod explicandum ſit, confugient. Exempli cauſa, ſi explanandum ſit illud Evangelium primæ Dominicæ Adventus (b) *Erunt ſigna in Sole, & Luna, &c.* quæ ad eam rationem pertinent, tradita ſunt illo Symboli Articulo: *Venturus eſt judicare vivos, & mortuos:* quibus inde aſſumptis, Paſtor una, eademque opera fidelem populum, & Symbolum, & Evangelium docebit. Quare in omni docendi, & interpretandi munere hanc conſuetudinem tenebit dirigendi omnia ad prima illa quatuor genera, ad quæ referri univerſam

Vide Indicem novum, quem huic operi adjunximus.

b) *Luc. 21. 25.*

Paſtores Eccleſiarum debere ſuas conciones juxta hujus Catechiſmi doctrinam inſtituere ſtatuitur c. 7. Decret.

Di-

eret. de Reformat. Seſſ. 14. Conc. Trid.

Divinæ Scripturæ vim, atque doctrinam diximus. Docendi autem ordinem eum adhibebit, qui & perſonis, & tempori accommodatus videbitur: nos Patrum auctoritatem ſecuti, qui in initiandis Chriſto Domino, & in ejus diſciplina inſtituendis hominibus, a fidei doctrina initium fecerunt, operæ pretium duximus, quæ ad fidem pertinent, prius explicare.

A Fidei doctrina incipiendum.

CA-

CATECHISMI ROMANI

PARS PRIMA.

DE FIDE ET SYMBOLO FIDEI.

CAPUT I.

I. *Quid ſit Fides hoc loco, & quæ ejus ad ſalutem neceſſitas.*

Sed quoniam in divinis literis multiplex eſt Fidei ſignificatio; nos hic de ea loquimur, cujus vi omnino aſſentimur iis, quæ tradita ſunt divinitus. Hanc autem ad ſalutem conſequendam eſſe neceſſariam, nemo jure dubitabit; præſertim cum ſcriptum ſit: (a) *Sine fide impoſſibile eſt placere Deo.* Cum enim finis, qui ad beatitudinem homini propoſitus eſt, altior ſit, quam ut humanæ mentis acie perſpici poſſit, neceſſe ei erat ipſius a Deo cognitionem accipere. Hæc vero cognitio nihil aliud eſt, niſi fides: cujus virtus efficit, ut id ratum habeamus, quod a Deo traditum eſſe ſanctiſſimæ matris Eccleſiæ auctoritas comprobarit. Nulla enim fidelibus poteſt accidere dubitatio in iis, quorum Deus auctor eſt, (b) qui eſt ipſa veritas. Ex quo intelligimus quantum inter hanc fidem quam Deo habemus, interſit, & illam, quam, hu-

A Fidei doctrina incipiendum. De fide, & Symbolo fidei

Pars Prima.

a) *Hebr. 11. 6. Quam ſit fides ad juſtificationem, & ſalutem conſequendam neceſſaria repetatur ex Seſſ. 5. Conc. Trid. decr. de juſtificatione, præſertim c. 6. 7. & 8.*

b) *Joan. 14. 6. Fides catholica etſi una ſit, tamen ex perſonarum qualitate diver-*

verſos habet gradus. humanæ Hiſtoriæ ſcriptoribus adhibemus. Fides autem quanquam late pateat, & magnitudine, ac dignitate differat (eſt enim ſic in
a) *Matt.14.31.* Sacris literis: (a) *Modicæ fidei, quare dubitaſti?* &, (b) *Magna eſt fides tua:* &, (c) *Adauge nobis fidem:* item, (d) *Fides ſine operibus mortua eſt:* &, (e) *Fides, quæ per charitatem operatur*) tamen eſt idem genere, & diverſis fidei gradibus eadem definitionis vis, & ratio convenit. Quam vero fructuoſa ſit, & quantam ex ea utilitatem capiamus, in Articulorum explicatione dicetur.

b) *Luc.17.6.* c) *Matt.15.18.* d) *Jac.2.17.20.* e) *Gal.5.6.*

2. *Quando, & qua de cauſa hæc duodecim fidei capita ab Apoſtolis ſint tradita.*

Quæ igitur primum Chriſtiani homines tenere debent, illa ſunt, quæ fidei duces, doctoreſque ſancti Apoſtoli, divino ſpiritu afflati, duodecim Symboli Articulis diſtinxerunt. Nam, cum mandatum a Domino accepiſſent, (f) ut pro ipſo legatione fungentes, in univerſum Mundum proficiſcerentur, (g) atque omni creaturæ Evangelium prædicarent, Chriſtianæ fidei formulam componendam cenſuerunt, ut ſcilicet (h) id ipſum omnes ſentirent, ac dicerent; neque ulla eſſent inter eos ſchiſmata, quos ad fidei unitatem vocaſſent, ſed eſſent *perfecti in eodem ſenſu, & in eadem* * *ſententia.*

f) *Matt.28.20.* g) *Marci 16.16.* h) *1.Cor.1.10.*

**Quamvis vulgata editio, habeat ſcientia Græca tamen, & Syriac. & manuſcript. exemplaria habent, ſententia.*

3. *Symbolum unde ſit dictum.*

Hanc autem Chriſtianæ fidei, & ſpei profeſſionem a ſe compoſitam, Apoſtoli Symbolum appellarunt: ſive quia ex variis ſententiis, quas ſinguli in commune contulerunt, conflata eſt, ſive quia ea veluti nota, & teſſera quadam uterentur, qua deſertores,

(a)

(a) & ſubintroductos falſos fratres, qui Evangelium adulterabant, ab iis, qui vere Chriſti militiæ Sacramento ſe obligarent, facile poſſent internoſcere.

a) Gal. 2. 4.

4. *Quæ ſymboli hujus ſit neceſſitas, & quot in partes dividatur.*

Chriſtiano præcipue credendum eſt, quod Deus ſit Trinus, & Unus.

Credo in Deum. Cum multa in Chriſtiana religione fidelibus proponantur, quorum ſigillatim, vel universe certam, & firmam fidem habere oportet; tum vero illud primo, ac neceſſario omnibus credendum eſt, quod (veluti veritatis fundamentum, ac ſummam) de Divinæ eſſentiæ unitate, & trium perſonarum diſtinctione, earumque actionibus, quæ præcipua quadam ratione illis attribuuntur, Deus ipſe nos docuit. Hujus myſterii doctrinam breviter in Symbolo Apoſtolorum comprehenſam eſſe Parochus docebit. Nam, ut majores noſtri, qui in hoc argumento pie, & accurate verſati ſunt, obſervaverunt, in tres potiſſimum partes ita diſtributum videtur, ut in una, Divinæ naturæ prima perſona, & mirum creationis opus deſcribatur; in altera, ſecunda perſona, & humanæ redemptionis myſterium; in tertia, tertia item perſona, caput, & fons ſanctitatis noſtræ variis, & aptiſſimis ſententiis concludatur. Eas autem ſententias, ſimilitudine quadam a Patribus noſtris frequenter uſurpata, Articulos appellamus. Ut enim corporis membra Articulis diſtinguuntur; ita etiam in hac fidei confeſſione, quidquid diſtincte, & ſeparatim ab alio nobis credendum eſt, recte, & appoſite Articulum dicimus.

Symboli Apoſtolorum tres partes tribus perſonis Divinis ſunt accommodatæ.

Prima.

Secunda.

Tertia.

Singulæ Symboli ſententiæ, quæ ſunt veluti fidei Apoſtolicæ decretum, cur Articuli vocati. Quid Articulus.

DE

DE PRIMO SYMBOLI ARTICULO.

CAPUT II.

Credo in Deum Patrem Omnipotentem, Creatorem Coeli, et Terræ.

1. *Explicatur breviter Primus Articulus.*

Primi Articuli brevis expoſitio, quæ poſtea minutim examinatur.

a) *Gen. 1. 2. & ſeq. Eſter. 13. Pſal. 32, 6. 35. 5. Act. 14. 15. & 17. 24.*

His verbis ea ſententia ſubjecta eſt: Certo, ac firmiter credo, & ſine ulla dubitatione profiteor Deum Patrem, primam ſcilicet Trinitatis Perſonam, (a) qui ſua omnipotenti virtute cœlum ipſum, & terram, & omnia, quæ cœli, & terræ ambitu continentur, ex nihilo condidit, & condita tuetur, ac regit: neque ſolum eum corde credo, & ore confiteor, verum ſummo ſtudio, ac pietate ad illum, veluti ſummum, & perfectiſſimum bonum, contendo. Hæc igitur ſit brevis quædam primi hujus Articuli comprehenſio: Sed, quoniam magna myſteria in ſingulis fere verbis latent, ea nunc diligentius Parocho perpendenda ſunt: ut, quantum Dominus permiſerit, ad ejus majeſtatis gloriam contemplandam cum timore, & tremore fidelis populus accedat.

Singula Symboli verba diligenter exponenda.

2. *Credendi verbum quid ſignificet.*

Verbi hujus, Credo, in materia fidei Evangelicæ acceptio, & profeſſio. Conferantur hæc cum ſect. 1. ſuperioris capitis. Fidei notitiam propter infallibilem, quæ a Deo mentibus infunditur, veritatem eſſe, certam.

Igitur *Credendi* vox hoc loco *putare*, *exiſtimare*, *opinari* non ſignificat: ſed, ut docent Sacræ literæ, certiſſimæ aſſenſionis vim habet, qua mens Deo, ſua myſteria aperienti, firme, conſtanterque aſſentitur. Quamobrem is credit (quod ad hujus loci explicationem attinet) cui aliquid ſine ulla hæſitatione certum, & perſuaſum

ſuaſum eſt. Neque vero exiſtimare quisquam debet, fidei notitiam minus certam eſſe, quod ea non cernantur, quæ nobis credenda fides proponit. Etenim divinum lumen, quo ea percipimus, tametſi rebus perſpicuitatem non afferat, nos tamen de his dubitare non ſinit, *Deus* enim (a) *qui dixit de tenebris lucem ſplendeſcere*, ipſe illuxit in cordibus noſtris, (b) ut non ſit nobis opertum Evangelium, ſicut iis, qui pereunt.

a) *2. Cor. 4. 6.*

b) *Ibid. 5.*

3. *Quæ in Symbolo proponuntur, non curioſe ſcrutanda, ſed ſimpliciter aſſerenda ſunt.*

Curioſus veritatis indagator eſt modicæ fidei.

Jam vero ex iis, quæ dicta ſunt, conſequitur, eum, qui cœleſti hac fidei cognitione præditus eſt, inquirendi curioſitate liberum eſſe. Deus enim, cum juſſit nos credere, non divina judicia ſcrutanda, eorumque rationem, & cauſam perquirendam nobis propoſuit; ſed immutabilem fidem præcepit, quæ efficit, ut animus in æternæ veritatis notitia conquieſcat. Ac profecto cum Apoſtolus teſtetur, (c) *Deus verax eſt*, (d) *omnis autem homo mendax*: ſi arrogantis, & impudentis hominis eſt gravi, ac ſapienti viro aliquid affirmanti fidem non habere, ſed præterea urgere, ut, quod dixerit, rationibus, aut teſtibus probetur: cujus temeritatis, atque adeo ſtultitiæ fuerit, Dei voces audientem, cœleſtis, ac ſalutaris doctrinæ rationes requirere? Fides itaque, ſecluſa omni non ſolum ambiguitate, ſed etiam demonſtrandi ſtudio, tenenda eſt.

c) *Rom. 3. 4.*
d) *Pſal. 115.*
A minori ad majus.

Fides non fert ambiguitatem, nec demonſtrationem requirit.

4. *Non ſufficit ad ſalutem credere, ſed etiam fidem profiteri neceſſarium eſt.*

Fidei actus interior, & exterior.

Verum illud præterea doceat Parochus,

eum, qui dicit *Credo*, præterquam quod intimum mentis ſuæ aſſenſum declarat (qui interior fidei actus eſt) debere id, quod animo incluſum habet, aperta fidei profeſſione præſeferre, ſummaque alacritate palam fateri, ac prædicare. Oportet enim fideles eum ſpiritum habere, quo fretus Propheta dixit: (a) *Credidi, propter quod locutus ſum*: imitari Apoſtolos, qui ad principes populi reſponderunt. (b) *Non poſſumus, quæ vidimus, & audivimus, non loqui*: Divi Pauli præclara illa voce excitari: (c) *Non erubeſco Evangelium: virtus enim Dei eſt in ſalutem omni credenti.* Item, quo maxime hujus ſententiæ veritas confirmatur, (d) *Corde creditur ad juſtitiam, ore autem confeſſio fit ad ſalutem.*

Actus fidei interior voce declarandus.

a) *Pſal.* 115. 1.

b) *Act.* 4. 20.

c) *Rom.* 1. 16.

d) *Rom.* 10. 10.

5. *Fidei Chriſtianæ excellentia.*

In Deum. Hinc jam Chriſtianæ ſapientiæ dignitatem, & præſtantiam, ex eaque, quantum divinæ bonitati debeamus, cognoſcere licet, quibus datum eſt, ſtatim ad rei præſtantiſſimæ, maximeque expetendæ cognitionem, quaſi fidei gradibus, aſcendere.

Chriſtianæ ſapientiæ, quæ fide, ſpe, & charitate perficitur dignitas.

6. *Quantum differat Chriſtiana de Deo ſapientia a Philoſophica rerum divinarum notitia.*

In hoc enim multum inter ſe differunt Chriſtiana Philoſophia, & hujus ſæculi ſapientia: quod hæc quidem naturalis tantum luminis ductu ab effectibus, & ab iis, quæ ſenſibus percipiuntur, paulatim progreſſa, non niſi poſt longos labores, vix tandem (e) inviſibilia Dei contemplatur, primamque omnium rerum cauſam, & auctorem agnoſcit, atque intelligit: contra vero illa humanæ mentis aciem ita exacuit, ut in cœlum nullo labo-

Profuerit hæc conferre cum iis, quæ de cœleſti, & perfectiori Dei cognitione Sect. 6. Art. 12. explicantur.

e) *Rom.* 1. 20. *Obſcuram quandam Dei cognitionem philoſophia vix præſtat. Chriſtiana ſapientia ad certam Dei notitiam adducit.*

bore penetrare poſſit, atque divino ſplendore colluſtrata, primum quidem æternum ipſum luminis fontem, deinde, quæ infra ipſum poſita ſunt intueri: (a) ut nos vocatos eſſe de tenebris in admirabile lumen, quod eſt apud Apoſtolorum Principem, cum ſumma animi jucunditate experiamur, (b) & credentes exultemus lætitia inenarrabili. Recte igitur fideles primo ſe in Deum credere profitentur, cujus majeſtatem, ex (c) Jeremiæ ſententia, incomprehenſibilem eſſe dicimus: (d) *Lucem enim*, ut ait Apoſtolus, *inhabitat inacceſſibilem, quem nullus hominum vidit, ſed nec videre poteſt*: cum enim ad Moyſem loqueretur: (e) *Non videbit me*, inquit, *homo, & vivet.* Nam, ut mens noſtra ad Deum, quo nihil eſt ſublimius, perveniat, neceſſe eſt eam omnino a ſenſibus abſtractam eſſe, cujus rei facultatem in hac vita naturaliter non habemus. Sed, quamvis hæc ita ſint, (f) *non reliquit*, tamen Deus, ut inquit Apoſtolus, *ſemetipſum ſine teſtimonio, benefaciens de cælo, dans pluvias, & tempora fructifera, implens cibo, & lætitia corda hominum.* Quæ cauſa fuit Philoſophis nihil abjectum de Deo ſentiendi, &, quidquid corporeum, quidquid concretum, & admiſtum eſt ab eo longiſſime removendi: cui etiam bonorum omnium perfectam vim, & copiam tribuerunt, ut ab eo, tanquam a perpetuo quodam, & inexhauſto fonte bonitatis, ac benignitatis, omnia ad omnes creatas res, atque naturas perfecta bona dimanent: quem ſapientem, veritatis auctorem, & amantem, juſtum, beneficentiſſimum, & aliis nominibus appella-

Fidei ſumma Symbolo comprehenſa.

a) 1. Petr. 2. 9.

b) 1. Petr. 1. 8.

c) Jer. 32. 13

d) 1. Tim. 6. 16.

e) Exod. 33. 20.

f) Act. 14. 16.

Deus ſuam excellentiam, & bonitatem Ethnicis, quo ſe magis a terrenis ſenſibus abducerent, per ea, quæ facta ſunt, oſtentavit.

Certius, & clarius ſe Deus hominibus cognoſcendum præbuit ſuo verbo.

verunt, quibus ſumma, & abſoluta perfectio continetur: cujus immenſam, & infinitam virtutem, omnem complentem locum, & per omnia pertinentem eſſe dixerunt. Hoc ex divinis literis longe melius conſtat, & illuſtrius: ut illo loco: (a) *Spiritus eſt Deus:* item, (b) *Eſtote vos perfecti, ſicut & Pater veſter cœleſtis perfectus eſt*: tum (c) *Omnia nuda, & aperta ſunt oculis ejus;* & illud: (d) *O altitudo divitiarum ſapientiæ, & ſcientiæ Dei;* deinde: (e) *Deus verax eſt*; &: (f) *Ego ſum via, & veritas, & vita;* præterea: (g) *Juſtitia plena eſt dextera tua*: denique: (h) *Aperis tu manum tuam, & imples omne animal benedictione;* poſtremo: (i) *Quo ibo a ſpiritu tuo, & quo a facie tua fugiam?* Et: *Si aſcendero in cœlum, tu illic es: ſi deſcendero in infernum, ades: ſi ſumpſero pennas meas diluculo, & habitavero in extremis maris &c.* Et: (k) *Nunquid non cælum, & terram ego impleo, dicit Dominus?* Magna, & præclara hæc ſunt, quæ de Dei natura ſacrorum librorum auctoritati conſentanea, & conſequentia ex rerum effectarum inveſtigatione Philoſophi cognoverunt: quanquam in eo etiam cœleſtis doctrinæ neceſſitatem cognoſcimus, ſi animadvertamus, fidem non ſolum hoc præſtare, quemadmodum ſupra dictum eſt, ut, quæ viri tantum ſapientes longo ſtudio conſecuti ſunt, ea rudibus quoque, & imperitis hominibus ſtatim pateant, atque in promptu ſint: verum, ut rerum notitia, quæ fidei diſciplina comparatur, multo certior, atque ab omni errore purior in mentibus noſtris inſideat, quam ſi eas ipſas res, humanæ ſcientiæ ratio-

a) *Joan. 4. 24.*
b) *Matth. 5. 48.*
c) *Hebr. 4. 13.*
d) *Rom. 11. 33.*
e) *Rom. 3. 4.*
f) *Joan. 14. 6.*
g) *Pſal. 47. 11.*
h) *Pſal. 144. 16.*
i) *Pſal. 138. 7. 8. 9.*
k) *Jerem. 23. 24.*

Ad philoſophicam de Deo notitiam cur neceſſaria fuerit fidei doctrina.

nibus comprehenſas, animus intelligeret. Sed quanto præſtantior Divini Numinis cognitio cenſenda eſt, ad quam non communiter omnibus naturæ contemplatio, ſed proprie credentibus fidei lumen aditum patefecit? Hæc autem Symboli Articulis continetur, qui nobis Divinæ eſſentiæ unitatem, & trium perſonarum diſtinctionem, tum vero ipſum Deum eſſe ultimum hominis finem aperiunt, a quo cœleſtis, æternæque beatitudinis poſſeſſio expectanda ſit: ſiquidem a Divo Paulo didicimus, (a) Deum inquirentibus ſe remuneratorem eſſe. Hæc quanta ſint, & an ejus generis ſint bona, ad quæ humana cognitio aſpirare potuerit, multo ante eundem (b) Apoſtolum Iſaias Propheta (c) his verbis oſtendit: *A ſæculo non audierunt, neque auribus perceperunt: oculus non vidit, Deus, abſque te, quæ præparaſti expectantibus te.*

a) *Hebr.* 11. 6.

b) 1. *Cor.* 2. 9.
c) *Iſa.* 64. 4.

7. *Unum Deum eſſe, non plures deos confitendum eſt.*

Sed ex his, quæ diximus, unum etiam Deum eſſe, non plures Deos confitendum eſt. Nam, cum Deo ſummam bonitatem, & perfectionem tribuamus; fieri non poteſt, ut id, quod ſummum, atque abſolutiſſimum eſt, inveniatur in pluribus. Quod ſi cui aliquid ad ſummum deeſt, eo ipſo imperfectus eſt: quare nec Dei natura illi convenit. Hoc autem multis ſacrarum literarum locis comprobatur, ſcriptum eſt enim: (d) *Audi Iſrael, Dominus Deus noſter, Deus unus eſt.* Præterea eſt Domini juſſum: (e) *Non habebis Deos alienos coram me.* Deinde per Prophetam ſæpe admonet: (f) *Ego primus, & ego noviſſimus;*

d) *Deut.* 6. 4.
e) *Exod.* 20. 3.
f) *Iſa.* 41. 4. & 48. 12.

Apoc. 1. 18. & 21. 13.

a) Epheſ. 4. 5.

& abſque me non eſt Deus. Apoſtolus etiam palam teſtatur: (a) *Unus Dominus, una Fides, unum Baptiſma.*

8. *Creatis naturis Dei nomen interdum tribuitur, ſed improprie.*

b) Exod. 7. 15. & 22. 28. Pſal. 31 6.

Prophetæ, & Judices interdum dii vocati propter excellentem quandam virtutem quæ in illis elucebat. Vid. Sect. 6. ult. Art.

Neque vero nos moveat, quod interdum Sacræ literæ Dei nomen creatis etiam naturis imponunt. Nam, quod (b) Prophetas, & judices deos appellarunt, non gentium more factum eſt, quæ ſibi plures deos ſtulte, & impie finxerunt; ſed quadam loquendi conſuetudine ſignificare voluerunt excellentem aliquam virtutem, vel functionem, quæ Dei munere illis conceſſa ſit. Deum igitur natura, ſubſtantia, eſſentia unum, quemadmodum ad confirmandam veritatem in (c) Symbolo Nicæni Concilii dictum eſt, Chriſtiana fides credit, & profitetur: ſed altius etiam aſcendens, ita unum intelligit, *ut unitatem in Trinitate, & Trinitatem in unitate veneretur:* de quo nobis myſterio nunc dicere incipiendum eſt.

c) Symb. Nic. apud Ruf. lib. 1. cap. 7. Ath. in Symb.

9. *Deus generali ratione omnium hominum peculiari autem Chriſtianorum* Pater *dicitur.*

Deus primaria, & generali ratione dicitur hominum Pater, quia eos ut res cæteras produxit & ſingulari providentia gubernat.

Sequitur enim in Symbolo, *Patrem.* Sed, quoniam *Patris*, vox non una ratione Deo tribuitur, illud prius declarandum erit, quæ ſit magis propria hujus loci ſignificatio. Deum nonnulli etiam, quorum tenebris fides lucem non attulit, æternam ſubſtantiam eſſe intellexerunt, a qua res ortæ eſſent, & cujus providentia omnia gubernarentur, ſuumque ordinem, & ſtatum conſervarent. Ex humanis igitur rebus ducta ſimilitudine, quemadmodum eum, a quo familia propagata eſt, cujuſque conſilio, & imperio regitur, *Patrem* vo-

vocabant; ita hac ratione factum eſt, ut Deum, quem omnium rerum opificem, & rectorem agnoſcebant, *Patrem* appellari voluerint. Eodem nomine ſacræ etiam literæ uſæ ſunt, cum de Deo loquentes, univerſorum creationem, poteſtatem, admirabilemque providentiam ei tribuendam indicarent. Legimus enim: (a) *Nunquid non ipſe eſt Pater tuus, qui poſſedit te, & fecit, & creavit te?* Et alibi: (b) *Nunquid non Pater unus omnium noſtrum? Nunquid non Deus unus creavit nos?* At vero multo frequentius, & peculiari quodam nomine, præſertim in Novi Teſtamenti libris, Deus *Pater Chriſtianorum* dicitur, qui (c) *non acceperunt ſpiritum ſervitutis in timore, ſed acceperunt ſpiritum adoptionis filiorum Dei, in quo clamant, Abba pater*: (d) *eam enim charitatem dedit nobis Pater, ut filii Dei nominemur, & ſimus*: (e) *quod ſi filii, & hæredes, hæredes quidem Dei, cohæredes autem Chriſti, qui eſt primogenitus in multis fratribus*: (f) *neo confunditur vocare nos fratres.* Sive igitur communem creationis, & providentiæ, ſive præcipuam ſpiritualis adoptionis cauſam ſpectes, merito fideles Deum *Patrem* ſe credere profitentur.

Hac de re plura initio c. 9. p. 4. de Oratione Dominica.

a) *Deut.* 32. 6.

b) *Malach.* 2. 10.

Deus ſecundo peculiarius dicitur Pater fidelium propter adoptionem.

c) *Rom.* 8. 15.

Quæ obiter hic attinguntur, latius Sect. 7. de precatione Dominica explicabuntur.

d) 1. *Joa.* 3. 1.

e) *Rom.* 8. 17.

f) *Hebr.* 2. 21.

10. *Ex hac voce* Patris *quæ colligenda myſteria, & de diſtinctione perſonarum in Divinis.*

Verum præter eas notiones, quas explicavimus, *Patris* nomine audito, ad altiora myſteria mentem erigendam eſſe Parochus docebit. Quod enim (g) in luce illa inacceſſibili, quam inhabitat Deus, magis reconditum, & abſtruſum eſt, quodque humana ratio, & intelligentia non conſequi, aut ne ſuſpicari quidem poterat, id *Patris* vocabulo Divina Ora-

Pia meditatio circa nomen, Pater, *in divinis, & de perſonarum proprietatibus.*

g) 1. *Tim.* 6. 16.

Tertio Patris nomen unius eſſentiæ, plures eſſe perſonas arguit Damaſ. lib. 1. de orthod. fid. cap. 9.

Præfatio Miſſæ de ſancta Trinitate non ex diſſimilitudine eſſentiæ, ſed externa diſtinctione proprietatum, quæ in Perſonis Divinis inveniuntur, æxiſtimanda eſt.

cula nobis aperire incipiunt. Indicat autem hoc nomen, in una divinitatis eſſentia non unam tantum perſonam, ſed perſonarum diſtinctionem credendam eſſe. Tres enim ſunt in una divinitate perſonæ; Patris, qui a nullo genitus eſt; Filii, qui ante omnia ſæcula a Patre genitus eſt; Spiritus Sancti, qui itidem ab æterno ex Patre, & Filio procedit. Atqui Pater eſt in una divinitatis ſubſtantia, prima perſona, *qui cum unigenito Filio ſuo, & Spiritu Sancto, unus eſt Deus, unus eſt Dominus, non in unius ſingularitate perſonæ, ſed in unius Trinitate ſubſtantiæ.* Jam vero hæ tres perſonæ, cum in iis quidquam diſſimile, aut diſpar cogitare nefas ſit, ſuis tantummodo proprietatibus diſtincte intelliguntur. Pater ſiquidem ingenitus eſt; Filius a Patre genitus; Spiritus Sanctus ab utroque procedit. Atque ita trium perſonarum eandem eſſentiam, eandem ſubſtantiam confitemur; *ut in confeſſione veræ, ſempiternæque Deitatis, & in perſonis proprietatem, & in eſſentia unitatem, & in Trinitate æqualitatem pie, & ſancte colendam credamus.*

In Trinitate nihil majus, aut minus. Symb. Athan.

Nam, quod Patris primam eſſe perſonam dicimus, hoc non ita accipiendum eſt, perinde ac ſi aliquid in Trinitate prius, aut poſterius, majus, aut minus cogitemus: abſit enim hæc a fidelium mentibus impietas, cum eandem æternitatem, eandem gloriæ majeſtatem in tribus perſonis Chriſtiana religio prædicet. Sed Patrem, propterea quod ipſe ſit principium ſine principio, primam eſſe perſonam, vere, & ſine ulla dubitatione affirmamus: quæ quidem uti Patris proprietate diſtincta eſt, ita in unam illam præcipue hoc convenit, quod Fili-

Dam. lib. 1. cap. 11. lit. K.

Primæ Trinitatis Perſonæ cur Patris nomen tribuatur.

lium ab æterno genuerit: ſemper enim Deum ſimul, & Patrem fuiſſe, nobis ſignificatur, cum Dei, & Patris nomina conjuncta in hac confeſſione pronunciamus. Verum, quoniam in nullius rei, quam hujus omnium altiſſimæ, ac difficillimæ notitia, atque explicatione aut periculoſius verſari, aut gravius errare poſſumus, doceat Parochus, religioſe retinenda eſſe eſſentiæ, & perſonæ propria vocabula, quibus hoc myſterium ſignificatur: & ſciant fideles, unitatem eſſe in eſſentia, diſtinctionem autem in perſonis. Sed hæc ſubtilius exquirere nihil oportet, cum meminerimus illius vocis: (a) *Qui ſcrutator eſt majeſtatis, opprimetur a gloria:* ſatis enim videri debet, quod fide certum, & exploratum habeamus, nos a Deo (cujus oraculis non aſſentiri, extremæ ſtultitiæ, atque miſeriæ eſt) ita edoctos eſſe. (b) *Docete*, inquit, *omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti.* Rurſus: (c) *Tres ſunt, qui teſtimonium dant in Cælo, Pater, Verbum, & Spiritus Sanctus: & hi tres unum ſunt.* Oret tamen aſſidue, ac precetur Deum, & Patrem, qui univerſa ex nihilo condidit, (d) *diſponitque omnia ſuaviter, qui* (e) *dedit nobis poteſtatem filios Dei fieri*, qui Trinitatis myſterium humanæ menti patefecit; oret, inquam, ſine intermiſſione, qui divino beneficio hæc credit, ut aliquando in æterna tabernacula receptus, dignus ſit, qui videat, quæ tanta ſit Dei Patris fœcunditas, ut ſeipſum intuens, atque intelligens, Patrem, & æqualem ſibi Filium gignat: quove modo duorum idem plane, & par charitatis amor, qui Spiritus Sanctus

Patris proprietas, Filium ab æterno genuiſſe. Divinitatis Unitas in eſſentia, Trinitas in Perſonis admittenda.

a) Prov. 25. 27.

b) Matt. 28. 19.

c) 1. Joan. 5. 7.

d) Sap. 8. 1.

e) Joan. 1. 12.

Dei majeſtas multis nominibus in Scripturis exponitur.

ctus eſt, a Patre, & Filio procedens, genitorem, & genitum æterno, atque indiſſolubili vinculo inter ſe connectat; atque ita Divinæ Trinitatis una ſit eſſentia, & trium perſonarum perfecta diſtinctio.

II *Nomine Omnipotentis quid hic intelligamus.*

Omnipotentia Deo frequentius tribuitur.

Omnipotentem. Solent ſacræ literæ multis nominibus Dei ſummam vim, & immenſam majeſtatem explicare, ut oſtendant, quanta religione, & pietate illius ſanctiſſimum numen colendum ſit: ſed in primis doceat Parochus, illi omnipotentem vim frequentiſſime tribui. Ipſe enim de ſe dicit: (a) *Ego Dominus omnipotens.* Et rurſus Jacob, cum filios ad Joſeph mitteret, ita illis precatus eſt: (b) *Deus autem meus omnipotens faciat vobis eum placabilem.* Deinde vero in Apocalypſi ſcriptum eſt: (c) *Dominus Deus, qui eſt, & qui erat, & qui venturus eſt, omnipotens,* & alibi: (d) *Dies magnus Dei omnipotentis appellatur.* Nonnunquam etiam pluribus verbis illud idem ſignificari ſolet. Atque huc pertinet, quod dicitur: (e) *Non erit impoſſibile apud Deum omne verbum;* &: (f) *Nunquid manus Domini invalida eſt?* Item: (g) *Subeſt tibi, cum volueris, poſſe.* Et alia generis ejuſdem: ex quibus variis dicendi formis id percipitur, quod uno Omnipotentis verbo comprehendi perſpicuum eſt. Intelligimus autem hoc nomine, nihil eſſe, nihil animo, & cogitatione fingi poſſe, quod Deus efficere nequeat: etenim non ſolum hæc, quæ tametſi maxima ſunt, aliquo tamen modo in cogitationem noſtram cadunt, efficiendi poteſtatem habet; nimirum ut omnia ad nihilum recidant, atque ut plures mundi

a) Gen 17.1.
b) Gen.43.14.
c) Apoc.1.8.
d) Apoc.16.14.
e) Luc.1.37.
f) Num.11.23.
g) Sap.12.18.

Omnipotens ideo Deus cenſetur, quia omnia poteſt, quæ ſummæ ejus perfectioni non repugnant. Dam. lib. 2. c. 19. in fin.

di ex nihilo repente exiſtant: verum etiam multo majora in illius poteſtate ſita ſunt, quæ humanæ menti, & intelligentiæ ſuſpicari non licet.

12. *Cum Deus ſit omnipotens, peccare tamen, vel falli non poteſt.*

Neque vero, cum omnia Deus poſſit, mentiri tamen, aut fallere, aut falli, aut peccare, aut interire, aut ignorare aliquid poteſt. Hæc enim in eam naturam cadunt, cujus imperfecta actio eſt: Deus vero, cujus perfectiſſima ſemper eſt actio, ideo hæc non poſſe dicitur, quia poſſe ea infirmitatis eſt, non ſummæ, & infinitæ omnium rerum poteſtatis, quam ille habet. Ita igitur Deum *Omnipotentem* eſſe credimus, ut ab eo tamen longe omnia abeſſe cogitemus, quæ perfectæ ejus eſſentiæ maxime conjuncta, & convenientia non ſunt.

Mentiri, fallere, ignorare, vel peccare ſunt actiones imbecillitatis non potentiæ.

13. *Cur aliis nominibus, quæ de Deo dicuntur, prætermiſſis, ſolius Omnipotentiæ in Symbolo fiat mentio: quæque ſint ejus fidei utilitates?*

Recte autem, ſapienterque factum Parochus oſtendat, ut prætermiſſis aliis nominibus, quæ de Deo dicuntur, hoc unum nobis credendum in Symbolo proponeretur. Nam, cum Deum *omnipotentem* agnoſcimus, ſimul etiam fateamur neceſſe eſt, eum omnium rerum ſcientiam habere, omnia item ejus ditioni, & imperio ſubjecta eſſe. Cum vero omnia ab eo fieri poſſe non dubitemus, conſequens omnino eſt, ut cætera etiam explorata de illo habeamus: quæ ſi deſint, quomodo Omnipotens ſit, prorſus intelligere non poſ-

Omnipotentiæ vox quam multa ſuo ambitu concludit.
Dam. in Dial. contra Manichæum fol. 48. lit. K.

ſu-

Omnipotentiæ perſuaſio fidem & ſpem maxime confirmat.

ſumus. Præterea nulla res tam ad fidem, & ſpem noſtram confirmandam valet, quam ſi fixum in animis noſtris teneamus, nihil non fieri a Deo poſſe; quidquid enim deinceps credere oporteat, quamvis magnum, & admirabile ſit, rerumque ordinem, ac modum ſuperet, illi tamen facile humana ratio, poſtquam Dei omnipotentis notitiam perceperit, ſine ulla hæſitatione aſſentitur: quin potius, quo majora ſint, quæ Divina Oracula doceant, eo libentius fidem eis habendam eſſe exiſtimat. Quod ſi boni etiam aliquid expectandum ſit, nunquam animus rei magnitudine, quam exoptat, frangitur; ſed erigit ſeſe, atque confirmat, ſæpe illud cogitans, nihil eſſe, quod ab *omnipotenti Deo* effici non poſſit. Quare hac fide præcipue munitos nos eſſe oportet, vel cum admiranda aliqua opera ad proximorum uſum, & utilitatem edère cogimur, vel cum a Deo precibus impetrare aliquid volumus. Alterum enim ipſe Dominus docuit, cum Apoſtolis incredulitatem objiciens diceret: (a) *Si habueritis fidem, ſicut granum ſinapis, dicetis monti huic: Tranſi hinc illuc, & tranſibit; & nihil impoſſibile erit vobis.* De altero autem Sanctus Jacobus ita teſtatus eſt: (b) *Poſtulet in fide, nihil hæſitans: qui enim hæſitat, ſimilis eſt fluctui maris, qui a vento movetur, & circumfertur: non ergo æſtimet homo ille, quod accipiat aliquid a Domino.* Multa præterea hæc fides commoda, atque utilitates nobis præbet: in primis vero ad omnem animi modeſtiam, & humilitatem nos inſtituit: ſic enim inquit Princeps Apoſtolorum: (c) *humiliamini ſub potenti manu Dei*: monet

Fides omnipotentiæ quando ſit maxime neceſſaria.

a) *Matt. 17. 19.*

b) *Jac. 1. 6. 7.*

Omnipotentiæ fides humilitatem, & confidentiam bonam præſtat.

c) *1. Petr. 5. 6.*

net etiam non eſſe trepidandum ubi non ſit timor; ſed unum Deum timendum eſſe, in cujus poteſtate nos ipſi, noſtraque omnia poſita ſunt: inquit enim Salvator Noſter: (a) *Oſtendam vobis, quem timeatis. Timete eum, qui poſtquam occiderit, habet poteſtatem mittere in gehennam.* Utimur deinde hac fide ad immenſa erga nos Dei beneficia cognoſcenda, & celebranda. Nam qui Deum omnipotentem cogitat, tam ingrato animo eſſe non poteſt, quin ſæpius exclamet: (b) *Fecit mihi magna, qui potens eſt.*

a) *Luc. 12. 5.*

Omnipotentiæ opinio ad laudandum Deum fideles excitat.

b) *Luc. 1. 49.*

14. *Omnipotentiæ vox non ita Patri hic attribuitur, ut de Filio, vel Spiritu ſancto etiam non dicatur.*

Sed, quod Patrem omnipotentem in hoc Articulo vocamus, neminem eo errore duci oportet, ut arbitretur ita illi hoc nomen tributum eſſe, ut Filio etiam, & Spiritui ſancto commune non ſit. Nam (c) quemadmodum Deum Patrem, Deum Filium, Deum Spiritum ſanctum neque tamen tres Deos, ſed unum Deum eſſe dicimus, ita æque Patrem, ac Filium, & Spiritum ſanctum omnipotentem, neque tamen tres omnipotentes, ſed unum omnipotentem eſſe confitemur. At vero præcipua quadam ratione Patrem, quia omnis originis fons eſt, hoc nomine vocamus; uti etiam Filio, qui æternum Patris verbum eſt, Sapientiam, & Spiritui ſancto, qui utriuſque amor eſt, bonitatem tribuimus; quamvis hæc, & alia hujuſmodi nomina communiter de tribus perſonis, ex Catholicæ fidei regula, dicantur.

c) *Athanaſ. in Symb. Damaſc. lib. 1. de fid. orth. cap. 10. & 11. Idem lib. 1. cap. 15. in fin.*

15. *Quo pacto, quaque de cauſa Deus cœlum, & terram creaverit.*

Creatorem Cœli, & Terræ. Quam neceſſa-

rium

rium fuerit, omnipotentis Dei cognitionem paulo antè fidelibus tradi, ex iis, quæ nunc de univerſorum creatione explicanda erunt, perſpici poteſt. Tanti enim operis miraculum facilius creditur, quod nullus de immenſa Creatoris poteſtate dubitandi locus relinquitur. Deus enim non ex materia aliqua mundum fabricatus eſt, ſed ex nihilo creavit; idque nulla vi, aut neceſſitate coactus, ſed ſua ſponte, & voluntate inſtituit. Neque vero ulla alia fuit cauſa, quæ illum ad opus creationis impelleret, niſi ut rebus, quæ ab ipſo effectæ eſſent, bonitatem ſuam impertiretur: nam Dei natura, ipſa per ſe beatiſſima, nullius rei indigens eſt, ut inquit David: (a) *Dixi Domino, Deus meus es tu, quoniam bonorum meorum non eges.* Quemadmodum autem ſua bonitate adductus, (b) quæcunque voluit, fecit; ita non exemplum aliquod, aut formam, quæ extra ſe poſita eſſet, cum univerſa conderet, ſecutus eſt: verum, quia rerum omnium exemplar divina intelligentia continetur, id ſummus Artifex in ſe ipſo intuens, ac veluti imitatus, ſumma ſapientia, & infinita virtute, quæ ipſius propria eſt, rerum univerſitatem initio procreavit: (c) *Ipſe* enim *dixit, & facta ſunt: ipſe mandavit, & creata ſunt.*

Deus, ut ſuam bonitatem aliis communicaret, mundum ex nihilo creavit Dam. lib. 2. de orth. fid. cap. 2.

a) *Pſal. 15. 1. Deus in rerum creatione nulla idea extrinſeca uſus eſt, ſed ex ſeipſo exemplar ſumpſit.*

b) *Pſal. 113.*

c) *Pſal. 148. 5.*

16. *Quid per cœlum, & terram hoc loco intelligendum ſit?*

Verum cœli, & terræ nomine, quidquid cœlum, & terra complectitur, intelligendum eſt. Nam præter cœlos, (d) quos opera digitorum ejus Propheta appellavit, Solis etiam ſplendorem, Lunæque, & cæterorum ſide-

Dam. lib. 2. c. 5. Pſal. 145.

d) *Pſal. 8.*

derum ornatum addidit: atque, (a) ut eſſent in ſigna, & tempora, & dies, & annos, ita cœlorum orbes certo, & conſtanti curſu temperavit, ut nihil perpetua eorum converſione mobilius, nihil mobilitate illa certius videri poſſit.

a) *Gen. 1.*

17. *De creatione cælorum ſpiritualium, id eſt Angelorum.*

Præterea ſpiritualem naturam, innumerabileſque Angelos qui Deo miniſtrarent, atque aſſiſterent, ipſe ex nihilo creavit, quos deinde admirabili gratiæ ſuæ, & poteſtatis munere auxit, atque ornavit. Nam, cum illud ſit in divinis literis, (b) *Diabolum in veritate non ſtetiſſe*; perſpicuum eſt, eum, reliquoſque deſertores Angelos ab ortus ſui initio gratia præditos fuiſſe: de quo ita eſt apud ſanctum Auguſtinum: *Cum bona voluntate, id eſt cum amore caſto, quo illi adhærent, Angelos creavit, ſimul in eis & condens naturam, & largiens gratiam.* Unde ſine bona voluntate, hoc eſt Dei amore, nunquam ſanctos Angelos fuiſſe credendum eſt. Quod autem ad ſcientiam attinet, extat illud ſacrarum literarum teſtimonium: (c) *Tu Domine mi rex, ſapiens es, ſicut habet ſapientiam Angelus Dei, ut intelligas omnia ſuper terram.* Poteſtatem denique eis tribuit divinus David illis verbis: (d) *Potentes virtute, facientes verbum illius;* atque ob eam rem ſæpe in ſacris literis (e) virtutes, & exercitus Domini appellantur. Sed, quamvis omnes ii cœleſtibus donis ornati fuerint, plurimi tamen, qui a Deo parente, & creatore ſuo defecerunt, ex altiſſimis illis ſedibus deturbati, atque in obſcu-

Fulg. lib. de fide ad Pet. Diac. c. 8.

b) *Joan. 8. 44. Angeli omnes in gratia creati.*

Aug. lib. 12. de Civ. Dei, cap. 9. Sapientes Angeli.

Alex. de Ales. 2. p. q. 19. memb. 2. S. Th. 1. p. q. 62. Art. 3.

c) *2. Reg. 14. 20.*

d) *Pſal. 102 20. Angeli cur virtutes, vel exercitus Domini dicantur.*

e) *Pſal. 23. 45. & 58. Iſa. 6.*

Angeli apoſtatæ in æternas pœnas conjecti.

ſcuriſſimum terræ carcerem incluſi, æternas ſuperbiæ ſuæ pœnas luunt: de quibus Princeps Apoſtolorum ſcribit in hunc modum: (a) *Angelis peccantibus non pepercit, ſed rudentibus inferni detractos in tartarum tradidit cruciandos, in judicium reſervari.*

a) *2. Petr. 2. 4. Epiſ. Jud. Jen. 6. Job. 26.*

18. *De Terræ creatione.*

b) *Pſal. 103.* *Terra orbis centrum.*

c) *Ibid.*

At vero (b) terram etiam ſuper ſtabilitatem ſuam fundatam Deus verbo ſuo juſſit in media mundi parte conſiſtere; effecitque, (c) ut *aſcenderent montes, & deſcenderent campi in locum, quem fundavit eis:* ac, ne aquarum vis illam inundaret, terminum poſuit, quem *non tranſgredientur, neque convertentur operire terram.* Deinde non ſolum arboribus, omnique herbarum, & florum varietate conveſtivit, atque ornavit, ſed innumerabilibus etiam animantium generibus, quemadmodum antea aquas, & aera, ita etiam terras complevit.

Terræ ornatus & plantis, & animantibus.

19. *De creatione hominis.*

Poſtremo Deus ex limo terræ (d) hominem ſic corpore affectum, & conſtitutum effinxit, ut non quidem naturæ ipſius vi, ſed divino beneficio immortalis eſſet, & impaſſibilis. Quod autem ad animam pertinet, eum ad imaginem, & ſimilitudinem ſuam formavit, liberumque ei arbitrium tribuit: omnes præterea motus animi, atque appetitiones ita in eo temperavit, ut rationis imperio nunquam non parerent. Tum originalis juſtitiæ admirabile donum addidit, ac deinde cæteris animantibus præeſſe voluit: quæ quidem facile erit Parochis ad fidelium inſtitutionem ex ſacra Geneſis hiſtoria cognoſcere.

d) *Gen. 1.* *Homo immortalis, & impaſſibilis creatus, etiam ſecundum corpus.* *Con. Milev. c. 1. h. t te conſecr. Diſt. 4. Can. 152.* *Hominis anima liberi arbitrii particeps creata, & in illa ratio domina ſenſitivi appetitus inſtituta.*

20.

20. *Cæli, & terræ nomine viſibilia omnia, & inviſibilia comprehenduntur.*

Hæc igitur de univerſorum creatione, cœli, & terræ verbis, intelligenda ſunt: quæ omnia breviter quidem Propheta complexus eſt illis verbis: (a) *Tui ſunt Cæli, & tua eſt terra: orbem terræ, & plenitudinem ejus tu fundaſti*: ſed multo etiam brevius Patres Nicæni Concilii, additis in Symbolo duobus illis verbis: *viſibilium, & inviſibilium*, ſignificaverunt. Quæcunque enim rerum univerſitate comprehenduntur, atque a Deo creata eſſe confitemur, ea vel ſub ſenſum cadunt, & viſibilia dicuntur; vel mente, & intelligentia percipi a nobis poſſunt, quæ inviſibilium nomine ſignificantur.

Anima cum originali juſtitia creata. An amiſſa poſt Adæ peccatum juſtitia, etiam liberum hominis arbitrium, ſit extinctum, declaratur Seſ. 6. Conc. Trid. can. 4. 5. & 6. Cæli, & terræ nomine omnia viſibilia, & inviſibilia denotantur.

a) *Pſal 83. 12. Symb. Nic.*

21. *Res Dei virtute conditæ, citra ipſius gubernationem, & providentiam ſubſiſtere non poſſunt.*

Nec vero ita Deum creatorem, atque effectorem omnium credere oportet, ut exiſtimemus, perfecto abſolutoque opere, ea, quæ ab ipſo effecta ſunt, deinceps ſine infinita ejus virtute conſtare potuiſſe. Nam quemadmodum, omnia ut eſſent, Creatoris ſumma poteſtate, ſapientia, & bonitate effectum eſt: ita etiam, niſi conditis rebus perpetua ejus providentia adeſſet, atque eadem vi, qua ab initio conſtitutæ ſunt, illas conſervaret, ſtatim ad nihilum reciderent. Atque id Scriptura declarat, cum inquit: (b) *Quomodo poſſet aliquid permanere, niſi tu voluiſſes? aut quod a te vocatum non eſſet, conſervaretur?*

Res conditæ Dei virtute, & providentia ſubſiſtunt, & gubernantur.

b) *Sap. 11. 26. Pſal. 103. Joan. 5.*

22. *Deus ſua gubernatione ſecundarum cauſarum vim non evertit.*

Deus ita res a ſe conditas gubernat, ut tamen ſecundarum cauſarum virtutem non evertat, ſed hanc etiam præveniat.

Non ſolum autem Deus univerſa, quæ ſunt, providentia ſua tuetur, atque adminiſtrat; verum etiam, quæ moventur, & agunt aliquid, intima virtute ad motum, atque actionem ita impellit, ut, quamvis ſecundarum cauſarum efficientiam non impediat, præveniat tamen; cum ejus occultiſſima vis ad ſingula pertineat, & quemadmodum Sapiens teſtatur, (a) *attingat a fine uſque ad finem fortiter, & diſponat omnia ſuaviter.* Quare ab Apoſtolo dictum eſt, cum apud Athenienſes enunciaret Deum, quem ignorantes colebant: (b) *Non longe eſt ab unoquoque noſtrum: in ipſo enim vivimus, & movemur, & ſumus.*

a) *Sap.* 8. 1.

b) *Act.* 17. 27. 28.

23. *Rerum creatio ſoli Patri tribuenda non eſt.*

Creationis opus toti Trinitati commune eſt. Ex ipſo Patre effectiive, & per ipſum Filium exemplariter, & in ipſo Spiritu ſancto finaliter.

Atque hæc de Primi Articuli explicatione ſatis fuerint, ſi tamen illud etiam admonuerimus, creationis opus omnibus ſanctæ, & individuæ Trinitatis perſonis commune eſſe. Nam hoc loco, ex Apoſtolorum doctrina, Patrem creatorem cœli, & terræ confitemur: in ſcripturis ſacris legimus de Filio: (c) *Omnia per ipſum facta ſunt:* & de Spiritu Sancto: (d) *Spiritus Domini ferebatur ſuper aquas:* & alibi; (e) *Verbo Domini cœli firmati ſunt & ſpiritu oris ejus omnis virtus eorum.*

c) *Joan.* 1. 3.

d) *Gen.* 1. 2.

e) *Pſal.* 32. 6.

DE

DE SECUNDO

ARTICULO,

CAPUT III.

Et in Jesum Christum, Filium ejus unicum, Dominum noſtrum.

1. *De ſecundo Articulo, & de profeſſionis ejus utilitate.*

Mirificam, & uberrimam eſſe utilitatem, quæ ex hujus Articuli fide, & confeſſione confluxit ad humanum genus, & illud ſancti Joannis teſtimonium oſtendit: (a) *Quiſquis confeſſus fuerit, quoniam Jeſus eſt filius Dei, Deus in eo manet, & ipſe in Deo*: & beatitudinis præconium declarat, quod a Chriſto Domino tributum eſt Principi Apoſtolorum: (b) *Beatus es, Simon Barjona, quia caro, & ſanguis non revelavit tibi, ſed Pater meus, qui in cœlis eſt.* Hoc enim fundamentum firmiſſimum eſt noſtræ ſalutis, ac redemptionis.

Parochus docebit confeſſionem æternæ Chriſti Nativitatis noſtræ ſalutis fundamentum.

a) 1. Joan. 4. 15.

b) Matth. 16. 17.
2. Cor. 12. 11. *Nemo poteſt dicere, Dominus Jeſus, niſi in Spiritu Sancto.*;

2. *Unde magnitudo beneficii hoc articulo propoſiti potiſſimum cognoſcatur.*

Sed quoniam admirabilis hujus utilitatis fructus maxime ex feliciſſimi illius ſtatus ruina intelligitur, in quo Deus primos homines collocarat, incumbat in hanc curam Parochus, ut fideles communium miſeriarum, & ærumnarum cauſam cognoſcant. Cum enim a Dei obedientia deſciviſſet Adam, interdictumque violaſſet illud, (c) *Ex omni ligno paradiſi comede; de ligno autem ſcientiæ boni, & mali ne co-*

Juſtitia originalis deperdita, per ſolum Dei Filium recuperata. Hic ponitur cauſa occaſionalis, & acceſſoria Incarnationis Filii Dei, ut veniret mortalis, & paſſibilis, ſed initio ponitur cauſa prima, & per ſe.

c) Gen. 2. 16. Trid. ſyn. Seſ. 5. Can. 1. & 2. & Seſſ. 6. Can. 1.

comedas: in quocunque enim die comederis ex eo, morte morieris: in ſummam illam incidit calamitatem, ut ſanctitatem, & juſtitiam, in qua conſtitutus fuerat, amitteret, & reliqua ſubiret mala, quæ ſancta Tridentina Synodus uberius explicavit. Propterea vero peccatum, & peccati pœnam in uno Adam non conſtitiſſe commemorabit, ſed ex eo tanquam ex ſemine, & cauſa, ad omnem poſteritatem jure permanaſſe.

Peccatum Adæ ad poſteros eſt propagatum. Conc. Trid. Seſ. 5. Can. 2. & 3. Dam. lib. 2. c. 11. & 30.

3. *Nullus præter Chriſtum, genus humanum potuit reſtaurare.*

Genus humanum non potuit ullius creaturæ viribus reſtitui. Vide Concil. Trid. Seſſ. 6. Can. 1. & 2.

Cum igitur ex altiſſimo dignitatis gradu concidiſſet noſtrum genus, ſublevari inde, & in priſtinum locum reſtitui nullo modo poterat hominum, aut Angelorum viribus: quare reliquum erat illud ruinæ, & malorum ſubſidium, ut Dei Filii infinita virtus, aſſumpta carnis noſtræ imbecillitate, (a) infinitam tolleret peccati vim, (b) & nos reconciliaret Deo in ſanguine ſuo.

a) *Joan. 1 29.*
b) *Rom. 5. 10.*

4. *Citra redemptionis fidem nullus unquam ſalvari potuit, & propterea Chriſtus a mundi initio ſæpe prænunciatus eſt.*

Redemptionis fides ad ſalutem ſemper neceſſaria, & mox poſt hominis lapſum divinitus fuit oſtenſa. Primum ſub lege naturæ. D. Thom. 2. 2. q. 2. Art. 7.

Hujus autem redemptionis fides, & confeſſio hominibus ad ſalutem conſequendam neceſſaria eſt, ſemperque fuit, quam Deus initio præmonſtravit: nam in illa damnatione humani generis, quæ ſtatim peccatum conſecuta eſt, oſtenſa etiam fuit ſpes redemptionis illis verbis, quibus proprium Diabolo damnum, quod ex liberatione hominum facturus erat, denunciavit: (c) *Inimicitias ponam inter te, & mulierem; ſemen tuum, & ſemen illius; ipſa conteret caput tuum, & tu inſidia-*

c) *Gen. 3. 15.*

be-

beris calcaneo ejus: & deinceps eandem promiſſionem ſæpe confirmavit, majoremque ſui conſilii ſignificationem iis præſertim hominibus dedit, quibus voluit ſingularem benevolentiam præſtare: inter cæteros vero, cum (a) Patriarchæ Abrahæ ſæpe numero hoc myſterium ſignificaſſet, tum eo tempore apertius declaravit, cùm ille Dei juſſis obediens, filium ſuum unicum Iſaac immolare voluit: inquit enim: (b) *Quia feciſti hanc rem, & non pepercisti filio tuo unigenito propter me, benedicam tibi, & multiplicabo ſemen tuum, ſicut ſtellas cœli, & velut arenam, quæ eſt in littore maris: poſſidebit ſemen tuum portas inimicorum tuorum, & benedicentur in ſemine tuo omnes gentes terræ, quia obediſti voci meæ.* Ex quibus verbis facile colligi poterat, ex progenie Abrahæ futurum, qui omnibus ab immaniſſima Satanæ tyrannide liberatis ſalutem afferret: illum autem Dei filium, natum ex ſemine Abrahæ ſecundum carnem, fore neceſſe erat. Non ita multo poſt Dominus, ut ejuſdem promiſſionis memoria conſervaretur, idem fœdus cum Jacob Abrahæ nepote ſancivit. (c) *Nam, cum ille in ſomnis vidit ſcalam ſtantem ſuper terram, & cacumen illius tangens cœlos, Angelos quoque Dei aſcendentes, & deſcendentes per eam,* ut teſtatur Scriptura; audivit etiam Dominum innixum ſcalæ dicentem ſibi: (d) *Ego ſum Dominus Deus Abraham patris tui, & Deus Iſaac: terram, in qua dormis, tibi dabo, & ſemini tuo, eritque ſemen tuum, quaſi pulvis terræ. Dilataberis ad orientem, & occidentem, & ſeptentrionem, & meridiem, & benedicentur in te, & in ſemine tuo cunctæ tribus terræ.* Neque poſtea

a) *Gen.* 12. 17. & 18. 1. 2.

b) *Gen.* 22. 17.

c) *Gen.* 28. 12.

d) *Gen.* 28. 13. 14.

Sub lege ſcripta ſæpius memoria redemptionis humanæ renovata, per ſacrificia, typos, & prædictiones Prophetarum.

ſtea deſtitit Deus eadem ſui promiſſi memoria renovanda, & generi Abraham, & multis præterea hominibus Salvatoris expectationem commovere: ſiquidem Judæorum republica, & religione conſtituta, notior populo ſuo fieri cœpit: nam & mutæ res ſignificarunt, & homines prædixerunt, quæ, & quanta nobis bona Salvator ille, & Redemptor noſter Chriſtus Jeſus allaturus eſſet. Ac. (a) Prophetæ quidem, quorum mens cœleſti lumine illuſtrata fuit, Filii Dei ortum, admirabilia opera, quæ homo natus effecit, doctrinam, mores, conſuetudinem, mortem, reſurrectionem, cæteraque ejus myſteria, hæc omnia, quaſi cum adeſſent, palam docentes, populo prænunciarunt; ita ut, ſi futuri, & præteriti temporis tollatur diverſitas, nihil jam inter Prophetarum prædicta, & Apoſtolorum prædicationem, nihil inter veterum Patriarcharum fidem, & noſtram intereſſe videamus. Sed jam de ſingulis Articuli partibus dicendum videtur.

a) *Pſal.* 2. 25. 68. & 119. *Iſa* 7. 8. 9. 11. & 53 *per tot.* *Jer.* 23. 25. 30. *Dan.* 7. 9. & *alibi ſæpe*

Patriarcharum Prophetarum, & Apoſtolorum fides ſola temporis circumſtantia differt.

5. *De Jeſu nomine, & quod Chriſto proprie conveniat.*

Jeſus nomen humani generis redemptori Dei præcepto fuit impoſitum.

Jeſus proprium eſt nomen ejus, qui Deus, & homo eſt; quod Salvatorem ſignificat, non quidem fortuito, aut hominum judicio, & voluntate, ſed Dei conſilio, & præcepto illi impoſitum. Angelus enim Mariæ matri ita annunciavit: (b) *Ecce concipies in utero, & paries filium, & vocabis nomen ejus Jeſum.* Ac deinde Joſeph Virginis ſponſo non ſolum, ut eo nomine puerum appellaret, præcepit, ſed etiam, cur ita nominandus eſſet, declaravit: inquit enim: (c) *Joſeph fili David, noli timere accipere Mariam conjugem tuam: quod enim in*

b) *Luc.* 1. 31. *Iſa.* 7 14. 15. *D. Th.* 3. *p. qu.* 37. *Art.* 2.

c) *Matt.* 1. 20. 21.

ea natum eſt, de Spiritu Sancto eſt: pariet autem filium, & vocabis nomen ejus Jeſum: ipſe enim ſalvum faciet populum ſuum a peccatis eorum.

6. *Non eſt eadem ratio, cur aliis quibuſdam hominibus idem nomen ſit tributum.*

Multi quidem hoc nomine fuerunt in divinis literis: nam idem nomen Nave filio fuit, qui Moyſi ſucceſſit, & populum a Moyſe ex Ægypto liberatum, in terram promiſſionis, quod illi negatum fuerat, deduxit: eodem etiam nomine filius Syrach Jeroſolymita, qui renovavit ſapientiam de corde ſuo, & Joſedech ſacerdotis filius, appellati ſunt. Sed quanto verius Salvatorem noſtrum hoc nomine appellandum exiſtimabimus? qui non uni alicui populo, ſed univerſis omnium ætatum hominibus, non quidem fame, aut Ægyptiaco, vel Babylonico dominatu oppreſſis, ſed in umbra mortis ſedentibus, & duriſſimis peccati, & diaboli vinculis obſtrictis, lucem, libertatem, & ſalutem dederit: qui eis cœleſtis regni jus, & hæreditatem acquiſiverit: qui eos Deo Patri reconciliaverit: in illis Chriſtum Dominum adumbratum videmus, a quo iis beneficiis, quæ diximus, cumulatum eſt genus humanum. Quæ præterea nomina (a) prædicta ſunt Dei Filio divinitus imponenda, ad unum hoc Jeſu nomen referuntur: cum enim cætera ſalutem, quam nobis daturus erat, aliqua ex parte attingerent, hoc ipſum univerſæ ſalutis humanæ vim, rationemque complexum eſt.

Joſue filius Nun a LXX. dicitur paſſim Jeſus. Eccl. 45. 1.
Jeſus filius Syrach. Eccl. 50. 29.
Jeſus filius Joſedech apud Eſdram, Aggæum, & Zachariam ſæpe, & iſte eſt ille qui fuit Eliezer apud Lucam. c. 3. 29.
Jeſus nomen, propriiſſime Chriſto convenit, qui ut Rex reddidit libertatem, ut Propheta lucem, & ut Sacerdos ſalutem.

a) *Iſa. 7. 14. Zach. 6. 12.*
Jeſu nomen, ſua amplitudine quicquid aliis nominibus per Prophetas Chriſto fuit attributum, complectitur.
Chriſtus eſt officii, & dignitatis nomen.

7. *Quid ſibi hic velit Chriſti nomen, & quot rationibus Jeſu noſtro conveniat.*

Jeſu nomini Chriſti etiam nomen additum èſt, quod unctum ſignificat, & honoris, & officii nomen eſt, nec unius rei proprium, ſed commune multorum: nam veteres illi (a) Patres noſtri Chriſtos appellabant ſacerdotes, (b) & reges, quos Deus propter muneris dignitatem ungi præceperat. Sacerdotes enim ii ſunt, qui populum aſſiduis precibus Deo commendant; qui ſacrificia Deó faciunt, qui pro populo deprecantur. Regibus autem populorum gubernatio commiſſa eſt: ad eoſque pertinet maxime legum auctoritatem, innocentium vitam tueri, & nocentium audaciam ulciſci. Quoniam igitur utraque harum functionum Dei majeſtatem referre in terris videtur, ideo qui vel ad regium, vel ad ſacerdotale munus obeundum delecti erant, (c) unguento ungebantur. Prophetas etiam ungendi (d) mos fuit, qui Dei immortalis interpretes, & internuncii cœleſtia arcana nobis aperuerunt, atque ad emendandos mores ſalutaribus præceptis, & futurorum prædictione hortati ſunt. At vero cum Jeſus Chriſtus Salvator noſter in mundum venit, trium perſonarum partes, & officia ſuſcepit, Prophetæ, Sacerdotis, ac Regis; atque ob eas cauſas Chriſtus dictus eſt, & unctus ad illorum munerum functionem, non quidem alicujus mortalis opera, ſed cœleſtis Patris virtute, non terreno unguento, ſed ſpirituali oleo: quippe cum in ſanctiſſimam ejus animam Spiritus ſancti plenitudo, gratiaque, & omnium donorum uberior copia effuſa ſit, quam ulla alia creata natura capere potuerit: atque id præclare Propheta oſtendit, cum Redemptorem ipſum affatus diceret:

(a) 1. Reg. 12. 15 24 & 16. 9. 1. Par. 16. 22. Pſal. 104. 15.

Sacerdotum officium.

(b) Exod. 29. 6. & 40. 13. 1. Regum 9. 1.

Regum officium.

(c) Luc. 8. 11. 12. Num. 3. 3. 2. Reg. 10. 2. & 16. 22. 2. Reg. 4 3.

(d) 3. Reg. 10. 15.

Sacerdotes, & Reges quare ſoliti ſint inungi.

Prophetæ inuncti.

Filius Dei incarnatus trium Perſonarum officia quia ſuſcepit, ideo Chriſtus dictus eſt.

Chriſtus non humano auxilio ad ternas illas dignitates eſt evectus, nec terreno unguento inunctus.

(a) *Dilexiſti juſtitiam, & odiſti iniquitatem: propterea unxit te Deus Deus tuus oleo lætitiæ præ conſortibus tuis.* Idem etiam, ac multo apertius Iſaias iis verbis demonſtravit; (b) *Spiritus Domini ſuper me, eo quod unxerit Dominus me, ad annunciandum manſuetis miſit me.* Itaque Jeſus Chriſtus (c) ſummus Propheta, & Magiſter fuit, qui nos Dei voluntatem docuit, & a cujus doctrina orbis terrarum Patris cœleſtis cognitionem accepit: quod ei nomen præclarius, ac præſtantius convenit, quod omnes, quicunque Prophetæ nomine dignati ſunt, ejus diſcipuli fuerunt, atque ob illam præcipue cauſam miſſi, ut Prophetam hunc, qui ad ſalvandos omnes venturus erat, prænunciarent. Chriſtus item Sacerdos fuit, non quidem ex ordine, ex quo in veteri lege Leviticæ tribus ſacerdotes extiterunt, verum ex illo, de quo David Propheta cecinit; (d) *Tu es ſacerdos in æternum ſecundum ordinem Melchiſedech.* Cujus rei argumentum Apoſtolus ad (e) Hebræos ſcribens, accurate perſecutus eſt. Sed Chriſtum, non ſolum ut Deus, verum ut homo, ac noſtræ naturæ particeps eſt, regem etiam agnoſcimus: de quo Angelus teſtatus eſt, (f) *Regnabit in Domo Jacob in æternum, & regni ejus non erit finis:* quod quidem Chriſti regnum ſpirituale eſt, atque æternum, in terriſque inchoatur, in cœlo perficitur. Ac regis quidem officia admirabili providentia ſuæ præſtat Eccleſiæ. Ipſe eam regit, ipſe eam ab hoſtium impetu, atque inſidiis tuetur: ipſe ei leges præſcribit: ipſe non ſolum ſanctitatem, & juſtitiam largitur, verum etiam ad perſeverandum facultatem, & vires præbet; quanquam

a) *Pſal.* 44. 8. *Hebr.* 1. 9. *Ful. lib.* 3. *ad Traſim. Reg. cap.* 14.

b) *Iſ.* 61. 1. *Luc.* 4. 18. *Chriſtus Prophetarum ſummus.*

c) *Deut.* 18. 15.

Chriſtus Sacerdos. *Ber. Ser.* 15. *ſup. Cant. poſt med.*

d) *Pſal.* 109. 4.

e) *Hebr.* 5. 6.

Chriſtus juxta utramque naturam eſt Rex.

f) *Luc.* 1. 33. *Chriſti regnum ſpirituale eſt, quod paulo poſt Art.* 6. *Sect.* 5. *oſtendetur.* *Chriſtus quibus modis Regis Officium obeat. Videatur ſecunda petitio Dominicæ orationis.* *Omnes homines ad Chriſti regnum generali quadam ratione pertinent: peculiarius tamen ſoli boni.*

Chriſtus jure divino ſecundum humanam etiam naturam totius Mundi Rex.

quam autem hujus regni finibus tam boni, quam mali contineantur, atque adeo omnes homines jure ad illud pertineant: ii tamen præ cæteris ſummam regis noſtri bonitatem, & beneficentiam experiuntur, qui ex ejus præceptis integram, atque innocentem vitam degunt: neque vero hoc illi regnum hæreditario, aut humano jure obtigit, tametſi genus (a) a clariſſimis regibus duceret; ſed rex fuit, propterea quod Deus in illum hominem contulit (b) quidquid poteſtatis, amplitudinis, dignitatis hominis natura capere poſſet. Illi igitur totius mundi regnum tradidit, eique omnia, quod jam fieri cœptum eſt, plene, (c) perfecteque in die judicii ſubjicientur.

a) *Matt. 1. 6. 7. 8. Luc. 3. 31.*

b) *Matt. 28. 18.*

c) *Joan. 7. 17. Apoc. 17. 19. 2. Cor. 15. 27. 28.*

Filius Dei verus Deus eſt, & aliis duabus Perſonis omnino æqualis. Dam. lib. 1. de orth. fid. cap. 8.

8. *Quo pacto Jeſum Chriſtum Filium Dei unicum nos credere, & confiteri conveniat.*

Filium ejus unicum. His verbis altiora myſteria de Jeſu credenda, & contemplanda fidelibus proponuntur; nimirum filium Dei eſſe, & verum Deum, ſicuti Pater eſt, qui eum ab æterno genuit. Præterea illum divinæ Trinitatis ſecundam perſonam aliis duabus omnino æqualem confitemur: nihil enim impar, & diſſimile in divinis perſonis aut eſſe, aut fingi animo debet, cum unam omnium eſſentiam, voluntatem, poteſtatem agnoſcamus, quod cum multis pateat divinæ Scripturæ oraculis, tum præclariſſime illud oſtendit ſancti Joannis teſtimonium: (d) *In principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum.* Sed, cum Jeſum Filium Dei eſſe audimus, nihil terrenum, aut mortale de ejus ortu cogitandum eſt: verum ortum illum, quo ab omni æternitate Pater

d) *Joan. 1. 1.*

Spiritualis Filii Dei ex Patre nativitas, admiranda potius, quam ſcrutanda. Fulg. lib. 3. ad Monim. cap. 7.

Fi-

Filium genuit, quem ratione percipere, atque perfecte intelligere nullo modo poſſumus, conſtanter credere, & ſumma animi pietate colere debemus, ac veluti myſterii admiratione obſtupefacti, illud cum Propheta dicere, (a) *Generationem ejus quis enarrabit?* Hoc igitur credendum eſt, Filium ejuſdem eſſe naturæ, ejuſdem poteſtatis, & ſapientiæ cum Patre, ut in Symbolo Nicæno explicatius confitemur; inquit enim: *Et in unum Dominum Jeſum Chriſtum, Filium Dei unigenitum; & ex Patre natum ante omnia ſæcula: Deum de Deo, lumen de lumine, Deum verum de Deo vero, genitum, non factum, conſubſtantialem Patri, per quem omnia facta ſunt.*

a) Iſa. 53 8.

Ex Symb. Nic. 1. & Conſtantinop. Can. 7. & Gregor. Naz. Or. 40. Dam. lib. 1. de Orth. fid. cap. 8.

9. *De modo generationis æternæ, ducta ſimilitudine a rebus creatis, & de duplici nativitate, & filiatione Chriſti.*

Ex omnibus autem, quæ ad indicandum modum, rationemque æternæ generationis, ſimilitudines afferuntur, illa propius ad rem videtur accedere, quæ ab animi noſtri cogitatione ſumitur: quamobrem ſanctus Joannes filium ejus (b) *Verbum* appellat. Ut enim mens noſtra, ſeipſam quodam modo intelligens, ſui effingit imaginem, quam Verbum Theologi dixerunt: ita Deus, quantum tamen divinis humana conferri poſſunt, ſeipſum intelligens, Verbum æternum generat: etſi præſtat contemplari, quod fides proponit, & ſincera mente Jeſum Chriſtum verum Deum, & verum hominem credere, & confiteri, genitum quidem, ut Deum, ante omnium ſæculorum ætates, ex Patre: ut hominem vero natum in tempore, ex matre Maria Virgine. Et quan-

Modus æternæ Chriſti generationis ſimilitudine declaratur.

b) Joan. 1. 1. Dam. lib. 1. de orthod. fid. c. 9. Scot. de modo generationis æternæ profunde ſe habet in 1. ſent. diſt. 2. q. 6. lit. A, & H & idem 3. diſt. 5. q. unic

Duplex Chriſti nativitas non facit duos Filios, licet duas filiationes.
Ath. in Symb.

quanquam duplicem ejus nativitatem agnoſcamus, unum tamen Filium eſſe credimus. Una enim perſona eſt, in quam divina, & humana natura convenit.

10. *Quomodo Chriſtus fratres habere, vel non habere cenſendus ſit?*

Pluribus hæc explicantur Sect. 9. cap. 9. de oratione Dominica.
a) *Iſa. 64. 8.*
b) *Hebr. 2. 12.*

Et, quod ad divinam generationem attinet, nullos aut fratres, aut cohæredes habet, cum ipſe Patris unicus Filius, (a) nos vero homines figmentum, & opus manuum ejus ſimus. At ſi humanum ortum conſideremus, (b) multos ille non ſolum fratrum nomine appellat, ſed fratrum etiam loco habet, ut una cum eo paternæ hæreditatis gloriam adipiſcantur: ii ſunt, qui fide Chriſtum Dominum receperunt, & fidem, quam nomine profitentur, re ipſa, & charitatis officiis præſtant: quare *primogenitus in multis fratribus* ab Apoſtolo vocatur.

Fratres Chriſti qui ſint.
Rom. 8. 29.

11. *Chriſtus ſecundum utramque naturam Dominus noſter dicitur.*

Diverſæ proprietates juxta diverſas naturas Chriſto tribuuntur.

Dominum noſtrum. Multa ſunt, quæ de Salvatore noſtro in ſacris literis dicuntur: quorum alia, ut Deus eſt, alia, ut homo, ipſi convenire perſpicuum eſt, quoniam a diverſis naturis diverſas earum proprietates accepit. Igitur vere dicimus Chriſtum eſſe omnipotentem, æternum, immenſum, quod a divina natura habet. Rurſus de illo dicimus, paſſum, mortuum eſſe, reſurrexiſſe: quæ naturæ hominum convenire nemo dubitat. Verum, præter hæc, quædam alia utrique naturæ congruunt, ut hoc loco, cum *Dominum noſtrum* dicimus. Igitur, ſi ad utramque naturam hoc nomen referatur, merito Dominus noſter prædicandus eſt. Nam quemadmodum ipſe æternus Deus eſt, uti Pater,

Communicatio idiomatum eſt in Chriſti perſona, ratione diverſarum naturarum. Chriſtus juxta utramque naturam noſter Dominus eſt.
Dam. lib. 4. de orth. fid. cap. 19.
Ath. in Symb.
Pſal. 67.
Iſa. 42.
Joan. 13.
Apoc. 19.

ter, ita etiam omnium rerum æque Dominus eſt, ac Pater: & quemadmodum ipſe, & Pater non eſt alius, atque alius Deus, ſed idem plane Deus, ita etiam ipſe, & Pater non eſt alius, atque alius Dominus. Sed recte etiam multis rationibus, ut homo eſt, Dominus noſter appellatur. Ac primum quidem, quoniam ipſe Redemptor noſter fuit, atque a peccatis nos liberavit, jure hanc poteſtatem accepit, ut vere Dominus noſter eſſet, ac diceretur: ita enim Apoſtolus docet: (a) *Humiliavit ſemetipſum, factus obediens uſque ad mortem, mortem autem crucis: propter quod & Deus exaltavit illum, & donavit illi nomen, quod eſt ſuper omne nomen, ut in nomine Jeſu omne genuflectatur, cæleſtium, terreſtrium, & infernorum: & omnis lingua confiteatur, quia Dominus Jeſus Chriſtus in gloria eſt Dei Patris.* Atque ipſe de ſe poſt reſurrectionem, (b) *Data eſt*, inquit, *mihi omnis poteſtas in cœlo, & in terra.* Ob eam quoque rem Dominus dicitur, quod in una perſona duæ naturæ, divina, & humana, conjunctæ ſint: hac enim admirabili conjunctione meruit, ut quamvis pro nobis mortuus non eſſet, tamen Dominus conſtitueretur, communiter quidem omnium rerum, quæ conditæ ſunt, præcipue autem fidelium, qui illi parent, atque ſummo animi ſtudio inſerviunt.

a) *Philip.* 2. 9.

b) *Matt.* 28. 18.

Unio hypoſtatica cauſa eſt, cur Chriſtus Dominus dicitur: etiam ſi Adam non peccaſſet. Leo Papa Ser. 2. de Nativ. Chriſti. Greg. Naz. Orat. 38. Sco. 3. di. 7. q. 3. D. Th. 2. 2. q. 2. Art. 7.

12. *Chriſtiani ſe totos Jeſu Chriſto, Principe tenebrarum conculcato, tradere debent.*

Quantum homo Chriſtianus Chriſto debeat.

Quod igitur reliquum eſt, Parochus fidelem populum ad eam rationem cohortabitur, ut ſciat, æquiſſimum eſſe præ cæteris hominibus, nos, qui ab eo nomen invenimus, Chriſtianique vocamur, & quanta ille in nos beneficia

con-

contulerit, ignorare non poſſumus, ob id maxime, quod ejus munere hæc omnia fide intelligimus, æquum eſſe, inquam, nos ipſos, non ſecus ac mancipia, Redemptori noſtro, & Domino in perpetuum addicere, & conſecrare.

Quanta ſit indignitas, poſtquam nos Deo addiximus, ſervire Diabolo.

Et quidem cum baptiſmo initiaremur, ante Eccleſiæ fores id profeſſi ſumus: declaravimus enim, nos Satanæ, & Mundo renunciare, & Jeſu Chriſto totos nos tradere. Quod ſi, ut Chriſtianæ militiæ adſcriberemur, tam ſancta & ſolemni profeſſione nos ipſos Domino noſtro devovimus, quo ſupplicio digni erimus, ſi, poſtquam Eccleſiam ingreſſi ſumus, Dei voluntatem, & leges cognovimus, poſtquam ſacramentorum gratiam percepimus, ex Mundi, & Diaboli præceptis, ac legibus vixerimus; perinde ac ſi cum baptiſmo abluti ſumus, Mundo, & Diabolo, non Chriſto Domino, ac Redemptori nomen dediſſemus? ſed

Dominatus Chriſti in redemptos quam ſit pius.

cujus animum amoris facibus non incendat tanti Domini tam benigna, & propenſa in nos voluntas, qui, tametſi nos in poteſtate ſua, & dominatu veluti ſervos, ſanguine ſuo redemptos habeat, ea tamen charitate complectitur, (a) ut non ſervos vocet, ſed amicos, ſed fratres? Hæc profecto juſtiſſima cauſa eſt, atque haud ſcio, an omnium ſit maxima, cur eum perpetuo debeamus Dominum noſtrum agnoſcere, venerari, & colere.

a) *Joan. 15. 14.*

(o)

DE

DE TERTIO ARTICULO,

CAPUT IV.

Qui conceptus est de Spiritu Sancto, natus ex Maria Virgine.

I. *Tertius fidei Articulus quid credendum fidelibus proponat.*

Maximo quidem, & ſingulari beneficio humanum genus a Deo affectum eſſe, qui nos e duriſſimi tyranni ſervitute in libertatem vindicarit, ex iis, quæ ſuperiori articulo declarata ſunt, intelligere fideles poſſunt. At vero, ſi conſilium etiam, & rationem, qua potiſſimum id efficere voluit, nobis ante oculos ponamus, profecto nihil divina in nos beneficentia, ac bonitate illuſtrius, nihil magnificentius eſſe videbitur. Ejus igitur myſterii magnitudinem, quod nobis tanquam ſalutis noſtræ præcipuum caput ſacræ literæ conſiderandum ſæpiſſime proponunt Parochus a tertii articuli explicatione oſtendere incipiet, cujus hanc eſſe ſententiam docebit: nos credere, & confiteri, eum ipſum Jeſum Chriſtum, unicum Dominum noſtrum, Dei Filium cum pro nobis humanam carnem ſuſcepit in utero Virginis, non ex virili ſemine, ut alii homines, ſed ſupra omnem naturæ ordinem (a) Spiritus Sancti virtute conceptum eſſe, ita ut eadem perſona Deus permanens, quod ex æternitate erat, Homo fieret, quod ante non erat. Ea autem verba ita

Quo conſilio, & ratione Chriſtus genus humanum liberaverit.

Senſus tertii articuli. *Dam. lib. 3. cap. 1. & 3.*

(a) *Matth. 1. 20. Luc. 1. 35.*

Symb. Conſtantinop. quod extat cap. 7. Canonum ejuſdem Conc. Similia habet Nic. Conc. Dam. lib. 3. de orth. fid. cap. 8.

ita accipienda eſſe, ex ſacri Concilii Conſtantinopolitani confeſſione plane perſpicitur: inquit enim: *Qui propter nos homines, & propter noſtram ſalutem deſcendit de cælis; Et incarnatus eſt de Spiritu Sancto ex Maria Virgine, & homo factus eſt.* Atque id etiam ſanctus Joannes Evangeliſta explicavit, ut qui ex ipſius Domini Salvatoris pectore altiſſimi hujus myſterii cognitionem hauſiſſet: nam cum Divini Verbi naturam declaraſſet illis verbis. (a) *In principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum*: ad extremum concluſit: (b) *Et Verbum caro factum eſt, & habitavit in nobis.*

a) *Joan. 1.*

b) *Ibid. 14.*

2. *Per temporariam nativitatem nulla facta fuit in Chriſto naturarum confuſio.*

Duæ naturæ in una perſona retinent utraſque proprietates. Leo Ser. 1. de Nativ. Dom. Dam. lib. 3. c. 17.

Verbum enim, quod divinæ naturæ hypoſtaſis eſt, ita humanam naturam aſſumpſit, ut una, & eadem eſſet divinæ, & humanæ naturæ hypoſtaſis, ac perſona: quo factum eſt, ut tam admirabilis conjunctio utriuſque naturæ actiones, & proprietates conſervaret, atque, ut eſt apud Sanctum Leonem magnum illum Pontificem, *nec inferiorem conſumeret glorificatio, nec ſuperiorem minueret aſſumptio.*

3. *Solus Spiritus Sanctus Incarnationis opus non perfecit.*

Quidquid extra tres perſonarum Trinitatis proprietates ſit divinitus, omnibus perſonis eſt commune. Auguſt. lib. 1 de Trin. cap. 4.

Sed quoniam prætermittenda non eſt verborum explanatio, doceat Parochus, cum dicimus Dei Filium Spiritus Sancti virtute conceptum eſſe, unam hanc divinæ Trinitatis perſonam Incarnationis myſterium non confeciſſe. Quamvis enim unus Filius humanam naturam aſſumſerit, tamen omnes divinæ Trinitatis perſonæ, Pater, Filius, & Spiritus Sanctus,

ctus, hujus myſterii auctores fuerunt: ſiquidem illa Chriſtianæ fidei regula tenenda eſt: Omnia, quæ Deus extra ſe in rebus creatis agit, tribus perſonis communia eſſe, neque unam magis, quam aliam, aut unam ſine alia agere. Quod autem una perſona ab alia procedat, hoc unum omnibus commune eſſe non poteſt: nam Filius a Patre tantum generatur, Spiritus Sanctus a Patre, & Filio procedit: quidquid vero extra illas ab ipſis proficiſcitur, tres perſonæ ſine ullo diſcrimine agunt: atque ex hoc genere Filii Dei Incarnatio cenſenda eſt. Quamquam vero hæc ita ſe habeant, ſolent tamen ſacræ literæ earum rerum, quæ omnibus perſonis communes ſunt, aliam aliis tribuere: Quemadmodum ſummam omnium rerum poteſtatem Patri, ſapientiam Filio, Spiritui Sancto amorem adſcribunt. Et quoniam divinæ Incarnationis myſterium ſingularem, atque immenſam Dei erga nos benignitatem declarat, ob eam rem peculiari quadam ratione hoc opus Spiritui Sancto tribuitur.

Proprietates, quæ in tribus Perſonis inveniuntur, non ſunt omnibus communes.

Dam. lib. 1. c. 10. & 11.

Incarnatio Patri, & Filio, & Spiritui Sancto etiam tribuenda.

Prov. 8.
Prov. 9.
Matth. 1.
Ambr. lib. 2. de Spir Sanct. c. 8.
Fulg. lib 3. ad Traſim. Reg. cap. 27.

Cur Spiritui S. tribuatur.

In Incarnatione Chriſti quædam ſecundum naturam, quædam ſupra naturam facta inveniuntur.

Dion. Areop. Ep. 3. ad Cajum.
Leo Pap. Ser. 2. de Nat. Dom.
Ambr. l. de Incarn. Verb. c. 6,
Dam. lib. 3. c. 2. & lib. 4. c. 15.

4. *Omnia ſupra naturæ ordinem in Chriſti conceptione facta non ſunt, ſed plurima.*

In hoc myſterio quædam ſupra naturæ ordinem, quædam naturæ vi effecta eſſe animadvertimus. Nam, quod ex puriſſimo Virginis matris ſanguine Chriſti corpus formatum credimus, in eo naturam humanam agnoſcimus; cum illud omnium hominum corporibus commune ſit, ut ex matris ſanguine formentur. Quod vero, & naturæ ordinem, & humanam intelligentiam ſuperat, illud eſt: ſimul atque beata Virgo Angeli verbis aſſentiens dixit, (a) *Ecce ancilla Domini, fiat mihi ſecundum verbum tuum,*

a) *Luc. 1. 38.*

Quo temporis articulo credatur Chri-

Chriſti corpus formatum in utero Virginis.
Anaſtaſius in Symb.

tuum, ſtatim ſanctiſſimum Chriſti corpus formatum, eique anima rationis compos conjuncta eſt, atque ita in ipſo temporis articulo perfectus Deus, & perfectus Homo fuit. Hoc autem novum fuiſſe, atque admirabile Spiritus Sancti opus, nemo dubitare poteſt; cum ſervato naturæ ordine, nullum corpus, niſi intra præſcriptum temporis ſpatium hominis anima informari queat. Deinde vero illud accedit maxima admiratione dignum, quod, ut primum cum corpore anima conjuncta fuit, ipſa etiam divinitas cum corpore & anima copulata eſt: quare ſimul corpus formatum atque animatum eſt, corpori, & animæ divinitas conjuncta: ex quo fit, ut eodem temporis puncto perfectus Deus, & perfectus Homo eſſet, & Virgo ſanctiſſima vere, & proprie mater Dei, & Hominis diceretur, quod eodem momento Deum, & Hominem concepiſſet. Hoc autem ab Angelo ei ſignificatum eſt, cum ait: (a) *Ecce concipies in utero, & paries filium, & vocabis nomen ejus Jeſum: Hic erit magnus, & filius Altiſſimi vocabitur.* Et eventu comprobatum eſt, quod Iſaias prædixit: (b) *Ecce virgo concipiet, & pariet filium, & vocabitur nomen ejus Emmanuel.* Idem quoque Eliſabeth, cum Spiritu Sancto repleta, Filii Dei conceptionem intellexiſſet, his verbis declaravit: (c) *Unde hoc mihi, ut veniat mater Domini mei ad me?* Sed quemadmodum Chriſti corpus ex puriſſimis integerrimæ Virginis ſanguinibus, ſine ulla viri opera, ut antea diximus, verum ſola Spiritus Sancti virtute formatum eſt; ita etiam, ut primum conceptus eſt, illius anima uberrimam ſpiritus Dei copiam, atque omnem chariſma-

Quando divinitas ſit humanitati conjuncta.
Leo 1. ap. Ser. 8. de Nat. Dom
Dam. lib. 3. c 2.

Eodem momento Maria Deum, & Hominem concepit.

a) *Luc. 1.31.*

b) *Iſa. 7.14.*

c) *Luc. 1. 43. Dam. lib. 3 de orth. fid. cap. 2.*

In Chriſti anima fuit plenitudo omnis gratiæ.

tumD

tum abundantiam accepit: neque enim, ut aliis hominibus, qui ſanctitate, & gratia ornantur, ipſi ad menſuram, ut teſtatur ſanctus Joannes, (a) *dat Deus Spiritum*, ſed omnem gratiam tam affluenter in ejus animam infudit, (b) *ut de plenitudine ejus nos omnes accepermus.*

a) Joan. 3. 34.

b) Joan. 1. 16.

Chriſtus nequit dici Filius Dei adoptivus, quia eſt hæreſis Bonoſiana 24 q. 3. c. 39. Ambr. lib. 1. de fide cap. 9. Dam. lib. 4. c. 8. Greg. Naz. Orat. 51.

5. *Chriſtus dici non poteſt filius Dei adoptivus.*

Neque tamen Chriſtum filium Dei adoptivum appellare licet: quamvis ſpiritum illum habuerit, quo ſancti homines filiorum Dei adoptionem conſequuntur: nam, cum natura filius Dei ſit, adoptionis gratiam, aut nomen in eum convenire nullo modo exiſtimandum eſt.

6. *Quid circa primam articuli partem præcipue meditandum ſit?*

Cur Deus incarnatus. Athan. diſput. habita in Conc. Nic. contra Arium. Gregor. Naz. carm. 2. de Filio. Dam. lib. 3. c. 16. Ambr. lib. 4. in Lucam. Cant. 4. Vulneraſti cor meum &c. Vulnus cordis, vulnus amoris. Hebr. 2. Decebat enim eum, &c.

Hæc ſunt, quæ de admirabili conceptionis myſterio explicanda viſa ſunt: ex quibus, ut ſalutaris fructus ad nos redundare poſſit, illa in primis fideles memoria repetere, ac ſæpius cogitare cum animis ſuis debent, Deum eſſe, qui humanam carnem aſſumpſit; ea vero ratione hominem factum, quam mente nobis aſſequi non licet, nedum verbis explicare: ob eum denique finem hominem fieri voluiſſe, ut nos homines filii Dei renaſceremur. Hæc cum attente conſideraverint, tum vero omnia myſteria, quæ hoc articulo continentur, humili, ac fideli animo credant, & adorent; nec curioſe, quod ſine periculo vix unquam fieri poteſt, illa inveſtigare, ac perſcrutari velint.

7. *Chriſtum ex Maria Virgine natum quid ſit?*

Natus ex Maria Virgine. Hæc altera eſt hujus Articuli pars, in qua explicanda Parochus diligenter verſabitur, cum fidelibus credendum ſit, Jeſum Dominum non ſolum con-

Nativitas Chriſti quantæ lætitiæ cauſa.

D 2 ce-

ceptum Spiritus Sancti virtute, ſed etiam ex Maria Virgine natum, & in lucem editum eſſe. Cujus myſterii fides quanta cum lætitia, & jucunditate animi meditanda ſit, Angeli vox, qui primus feliciſſimum nuncium mundo attulit, declarat: inquit enim; (a) *Ecce evangelizo vobis gaudium magnum, quod erit omni populo.* Tum ex illius cœleſtis militiæ cantico, *Gloria in altiſſimis Deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis*, quod Angeli cecinerunt, facile eſt intelligere. Hinc etiam ampliſſimum illud Dei promiſſum ad Abraham impleri incepit, cui dictum eſt, (b) fore aliquando, ut in ejus ſemine omnes gentes benedicerentur. Maria enim, quam vere matremDei prædicamus, & colimus, quod eam perſonam, quæ ſimulDeus, & Homo erat, peperit, (c) a DavideRege originem duxit.

a) Luc. 2. 10. Maria dicitur Mater Dei per communicationem idiomatum ſicut & aliæ dicuntur matres ſimul animæ, & corporis ita Maria Dei & hominis. Dam lib. 3. c. 12.

b) Gen. 22. 18. Maria quomodo Deipara ſit. Quia Filius Dei ſubſiſtit in natura aſſumpta.

c) Matth. 1. 18. Chriſti ortus quam fuerit admirabilis.

8. *Chriſtus ſecundum communem naturæ curſum non eſt natus.*

Sed quemadmodum conceptio ipſa naturæ ordinem prorſus vincit; ita in ortu nihil non divinum licet contemplari. Præterea, quo nihil admirabilius dici omnino, aut cogitari poteſt, naſcitur ex matre ſine ulla maternæ virginitatis diminutione, & (d) quomodo poſtea ex ſepulchro clauſo, & obſignato egreſſus eſt, (e) atque ad diſcipulos clauſis januis introivit; vel, ne a rebus etiam, quæ natura quotidie fieri videmus, diſcedatur, quomodo Solis radii concretam vitri ſubſtantiam penetrant, neque frangunt tamen, aut aliqua ex parte lædunt: ſimili, inquam, & altiori modo, Jeſus Chriſtus ex materna alvo, ſine ullo maternæ virginitatis detrimento editus eſt: ipſius enim incorruptam, & perpetuam virginitatem ve-

d) Matt. 28. 2.

e) Joan. 20. 26.

Similitudo, qua oſtenditur Chriſti ortus qualis ſit.

veriſſimis laudibus celebramus. Quod quidem Spiritus Sancti virtute effectum eſt, qui in filii conceptione, & partu, Matri ita affuit, ut ei & fœcunditatem dederit, & perpetuam virginitatem conſervarit.

Mariæ perpetua virginitas Spiritus Sancti virtute fuit conſervata.

9. *Chriſtus ſecundus Adam, & Maria altera Eva recte dicitur.*

Solet interdum (a) Apoſtolus Chriſtum Jeſum noviſſimum Adam appellare, eumque primo Adam conferre: nam, ut in primo omnes homines moriuntur, ita in ſecundo omnes ad vitam revocantur: atque ut Adam, quod ad naturalem conditionem pertinet, humani generis parens fuit, ita Chriſtus gratiæ, & gloriæ auctor eſt. Ad eum modum nobis etiam licet Virginem matrem cum Eva ita conferre, ut priori Evæ ſecunda Eva, quæ eſt Maria, reſpondeat, quemadmodum ſecundum Adam, hoc eſt Chriſtum, primo Adam reſpondere oſtendimus. Eva enim, (b) quia ſerpenti fidem habuit, maledictum, & mortem in humanum genus invexit; & Maria poſtquam (c) Angelo credidit, Dei bonitate effectum eſt, ut benedictio, & vita ad homines perveniret. Propter Evam (d) naſcimur filii iræ: a Maria Jeſum Chriſtum accepimus, per quem filii gratiæ regeneramur. Evæ dictum eſt: (e) *In dolore paries filios.* Maria hac lege ſoluta eſt, ut quæ ſalva virginalis pudicitiæ integritate; ſine ullo doloris ſenſu, ut antea dictum eſt, Jeſum filium Dei peperit.

a) *Rom. 5. 12. 1. Cor. 15 21.* *Chriſtus Adamo frequenter comparatus, & ſecundus Adam dictus. Mariæ cum Eva comparatio, & quod illa ſit altera Eva. Vide comparationem Mariæ cum Eva apud Iren. lib. 3. c. 33. & lib. 5. cap. 19.*

b) *Gen. 3.*

c) *Luc. 1.*

d) *Epheſ. 2.*

e) *Gen. 3. 16.*

10 *Quibus præcipue figuris, ac prophetiis conceptionis, & nativitatis Chriſti ſacramenta adumbrata ſint.*

Cum igitur tanta, & tam multa ſint admi-

Prophetiæ, & figuræ Conceptionis & Nativitatis Jeſu Chriſti.

randæ hujus conceptionis, & nativitatis Sacramenta divinæ providentiæ conſentaneum fuit, ut ea multis figuris, & oraculis ſignificarentur. Quare huc pertinere ſancti doctores intellexerunt multa, quæ in variis Sacræ Scripturæ locis legimus: præcipue vero portam illam ſanctuarii, (a) quam Ezechiel clauſam vidit: (b) item lapidem de monte ſine manibus abſciſſum, ut eſt apud Danielem; qui *factus eſt magnus mons, & implevit univerſam terram:* deinde (c) Aaron virgam, quæ una inter virgas principum Iſraelis germinavit: (d) & Rubum, quem Moyſes vidit ardere, & non comburi. Multis verbis ſanctus (e) Evangeliſta Chriſti nativitatis hiſtoriam deſcripſit: qua de re nihil eſt, quod plura a nobis dicantur, cum ea lectio Parocho in promptu ſit.

a) *Ezech. 44. 2. Vide Hieron. ad Pammach.*
b) *Dan. 2. 35. Vide Iren. lib. 3. cap. 23.*
c) *Num. 17. 8.*
d) *Exod. 3. 2.*
e) *Luc. 2. per tot. fere cap.*

II. *Incarnationis myſterium ſæpius populo eſt inculcandum, quidque utilitatis ex ejus meditatione capiatur.*

Roman. 15. 4. Incarnationis myſterium ſæpius populo inculcandum, ut ſint grati tanto benefactori, & ejus humilitatem imitentur.

Danda autem illi eſt opera, ut hæc myſteria, quæ ad doctrinam noſtram ſcripta ſunt, infixa animo, & mentibus fidelium hæreant. primum quidem, ut tanti beneficii commemoratione aliquam gratiam ejus auctori Deo referant; deinde, ut eximium hoc, & ſingulare humilitatis exemplum eis ante oculos ad imitandum proponat. Quid enim nobis utilius, atque ad animorum noſtrorum ſuperbiam, & elationem comprimendam accommodatius eſſe poteſt, quam ſæpius cogitare, Deum ita ſeſe humiliare, ut cum hominibus gloriam ſuam communicet, & hominum infirmitatem, fragilitatemque aſſumat? Deum hominem fieri, ſummamque illam, & infinitam majeſtatem homi-

mi-

mini miniſtrare? (a) *ad cujus nutum columnæ cæli*, ut inquit Scriptura: *contremiſcunt*, & *pavent*: eumque in terra naſci, (b) quem in Cœlis Angeli adorant? Quid igitur, cum hæc Deus noſtra cauſa faciat, quid, inquam, nos, ut illi obſequamur, facere oportet? quam libenti, atque alacri animo debemus omnia humilitatis officia amare, amplecti, præſtare? Videant fideles, quam ſalutari doctrina Chriſtus naſcens nos inſtituat, antequam vocem aliquam emittere incipiat. Naſcitur egenus: naſcitur ut peregrinus in diverſorio: naſcitur in vili præſepio: naſcitur media hyeme: ita enim ſcribit ſanctus Lucas: (c) *factum eſt, cum eſſent ibi, impleti ſunt dies, ut pareret, & peperit filium ſuum primogenitum, & pannis eum involvit, & reclinavit eum in præſepio, quia non erat ei locus in diverſorio.* Potuitne Evangeliſta humilioribus verbis omnem cœli, & terræ majeſtatem, & gloriam includere? Neque vero ſcribit, non fuiſſe locum in diverſorio, ſed ei non fuiſſe, qui dicit: (d) *Meus eſt orbis terræ, & plenitudo ejus.* Quod etiam alius Evangeliſta teſtatus eſt: (e) *In propria venit, & ſui eum non receperunt.* Hæc cum fideles ſibi ante oculos propoſuerint, tum vero cogitent, Deum carnis noſtræ humilitatem, & fragilitatem ſubire voluiſſe, ut humanum genus in altiſſimo dignitatis gradu collocaretur. Nam illud unum ſatis declarat excellentem hominis dignitatem, & præſtantiam, quæ illi divino beneficio tributa eſt, quod homo fuerit, qui idem verus, & perfectus Deus ſit: ut jam gloriari nobis liceat, Filium Dei (f) os noſtrum, & carnem noſtram eſſe: quod beatiſ-

ſimis

a) *Job. 26. 11.*

b) *Pſal. 96. 8.*

c) *Luc. 2. 6. 7.*

d) *Pſal. 49. 12.*

e) *Joan. 1. 11.*

Incarnationis Filii Dei myſterium, quanto pietatis ſtudio recolendum.

Hominis quanta dignitas.

f) *Geneſ. 2. 23.*

ſimis illis ſpiritibus non licet. *Nuſquam enim*, a) *Hebr. 2. 16.* ut eſt apud (a) Apoſtolum, *Angelos apprehendit*, *ſed ſemen Abrahæ apprehendit.* Præterea cavendum eſt, ne maximo noſtro malo eveniat, ut, quemadmodum illi in diverſorio Bethlehem locus, ubi naſceretur, defuit; ita

Domicilium Chriſto in cordibus noſtris parandum.

etiam, quando jam in carne non naſcitur, locum in cordibus noſtris invenire non poſſit, ubi in ſpiritu naſcatur. Hoc enim, cum ſalutis noſtræ cupidiſſimus ſit, vehementer optat: nam, ut ille Spiritus Sancti virtute ſupra naturæ ordinem homo factus, & natus eſt, ſanctuſque, atque adeo ſanctitas ipſa fuit: ita nos oportet, b) *Joan. 1. 13.* (b) non ex ſanguinibus, neque ex voluntate carnis, neque ex voluntate viri, ſed ex Deo naſci, c) *Gal. 6. 15.* ac deinde veluti (c) novam creaturam d) *Rom. 6. 4.* (d) in novitate ſpiritus ambulare, ſanctitatem illam, ac mentis integritatem cuſtodire, quæ homines ſpiritu Dei regeneratos maxime decet: hac enim ratione ſanctæ hujus

Filii Dei nativitatis imago quomodo in nobis ipſis exprimi poſſit.

Filii Dei conceptionis, & nativitatis imaginem aliquam in nobis ipſis exprimemus, quam fideli animo credimus, & credentes e) *1. Cor. 2. 7.* (e) Dei ſapientiam in myſterio, quæ abſcondita eſt, ſuſpicimus, & adoramus.

DE

DE QUARTO ARTICULO, CAPUT V.

Passus sub Pontio Pilato, Crucifixus, mortuus, et sepultus.

1. *Articuli quarti cognoſcendi neceſſitas, & ejus ſententia.*

Quantam habeat neceſſitatem hujus articuli cognitio, & quam diligenter Parochus curare debeat, ut fideles Dominicæ Paſſionis memoriam ſæpiſſime animo repetant, (a) docet Apoſtolus, qui nihil aliud ſe ſcire teſtatus eſt, *niſi Jeſum Chriſtum, & hunc crucifixum.* Quare in hoc argumento omne ſtudium, & opera adhibenda eſt, ut quam maxime illuſtretur, fidelesque tanti beneficii commemoratione excitati, totos ſe ad Dei erga nos amorem, & bonitatem ſuſpiciendam convertant. Fides itaque priore articuli parte (nam de altera poſtea dicetur) illud nobis credendum proponit, *Chriſtum Dominum*, cum Pontius Pilatus Tiberii Cæſaris juſſu Judæam provinciam adminiſtraret, cruci affixum eſſe, nam captus, irriſus, variis injuriarum, & cruciatuum generibus affectus, demum in crucem ſublatus eſt.

a) 1. Cor. 2. 2. *Senſus prioris partis articuli.*

2. *Anima Chriſti cruciatus ſenſit ſecundum utramque portionem.*

Nec vero cuiquam dubitandum eſt, Chriſti animam, quod ad inferiorem partem attinet, ab iis cruciatibus liberam non fuiſſe: nam, quod

Repleta eſt malis anima Chriſti. Pſal. 87. Pſal. 68. Thren. 1.

Ego plorans, &c. Thren. 3. Inundaverunt aquæ &c. Dam. lib. 3. cap. 23. in fine. Scot. in 3. Sent. Diſt. 15. Greg. Naz. Or. 52.

a) Marc. 14. 34

In una Chriſti perſona duarum naturarum proprietates ſunt ſervatæ. Dam. lib. 3. c. 13.

quod humanam naturam vere aſſumpſit: neceſſe eſt fateri, animo etiam graviſſimum dolorem ſenſiſſe: quare inquit: (a) *Triſtis eſt anima mea uſque ad mortem.* Nam etſi perſonæ divinæ humana natura conjuncta fuit, tamen propter eam conjunctionem nihilo minus paſſionis acerbitatem ſenſit, quam ſi ea conjunctio facta non fuiſſet; cum in una Jeſu Chriſti perſona utriuſque naturæ, divinæ, & humanæ proprietates ſervatæ ſint: atque idcirco, quod erat paſſibile, & mortale paſſibile, & mortale permanſit: rurſus vero, quod impaſſibile, & immortale erat, qualem eſſe divinam naturam intelligimus, ſuam proprietatem retinuit.

3. *Cur in Symbolo exprimatur, ſub quo Judææ Præſide Chriſtus ſit paſſus?*

Quod autem hoc loco tam diligenter obſervari videmus, Jeſum Chriſtum eo tempore paſſum eſſe, quo Pontius Pilatus Judæam provinciam procuraret, id ea re factum eſſe docebit Parochus, quia tantæ rei, & tam neceſſariæ cognitio exploratior omnibus eſſe poterat, ſi rei geſtæ certum (quod & ab (b) Apoſtolo Paulo factum legimus) tempus deſcriberetur: tum etiam, quia iis verbis declaratur, illam Salvatoris prædictionem exitu comprobatam eſſe: (c) *Tradent*, inquit, *eum gentibus ad illudendum, & flagellandum, & crucifigendum.*

b) 1. Tim. 6. 13.

c) Matth. 20. 19.

4. *Non temere accidit, quod Chriſtus in ligno crucis mortem eſt perpeſſus*

Sed, quod potiſſimum in ligno crucis mortem pertulit, hoc etiam divino conſilio tribuendum eſt, *ut* ſcilicet, (d) *unde mors oriebatur, inde vita reſurgeret*: ſerpens enim, (e)

Hoc opus noſtræ ſalutis, &c. Hymno de Paſſione Domini.

d) Præfatio Miſſæ de S. Cruce.

e) Gen. 2. 28.

qui in ligno primos parentes vicerat, victus eſt a Chriſto in ligno crucis. Plures ejus rei afferri rationes poſſunt, quas ſancti (a) Patres latius perſecuti ſunt, ut oſtendamus conſentaneum fuiſſe, Redemptorem noſtrum mortem crucis potiſſimum ſubire. Verum ſatis eſſe Parochus admoneat, ſi fideles credant, illud genus mortis a Salvatore delectum eſſe, quod quidem ad humani generis redemptionem aptius, atque accommodatius videretur; quemadmodum certe nullum turpius, atque indignius eſſe potuit. Non ſolum enim apud Gentiles crucis ſupplicium execrandum, & dedecoris, ignominiæque pleniſſimum ſemper exiſtimatum eſt; verum etiam in lege Moyſis (b) *maledictus homo* appellatur, *qui pendet in ligno.*

a) Vide inter cæteros Irenæum lib. 4. cap. 17.

Crucis ſupplicium apud Gentiles, & Judæos fuit execrandum.

b) Deut. 21. 23. Gal. 3. 13.

5. *Hiſtoria paſſionis Chriſti frequentius populo eſt replicanda.*

Quam neceſſaria hujus quarti articuli profeſſio, & fides myſterii abſconditi in cruce.

Neque vero Parochus hujus articuli hiſtoriam prætermittet, quæ diligentiſſime a ſanctis Evangeliſtis expoſita eſt, ut ſaltem ſumma ejus myſterii capita, quæ ad confirmandam fidei noſtræ veritatem magis neceſſaria videntur, fideles cognita habeant. Hoc enim articulo, veluti fundamento quodam, Chriſtiana religio, & fides nititur: eoque poſito, reliqua omnia recte conſtituta ſunt. Nam ſi quid aliud humanæ menti, & intelligentiæ difficultatem affert, certe crucis myſterium omnium difficillimum exiſtimandum eſt: vixque percipi a nobis poteſt, ſalutem noſtram ex cruce ipſa, & ex eo, qui pro nobis ligno illi affixus eſt, pendere. Sed in hoc, ut docet Apoſtolus, ſummam Dei providentiam

Crucis myſterium creditur omnium difficillimum; unde Gnoſtici Chriſtum negabant cruci fuiſſe affixum, ſed illius loco Simonem Cyrenæum, Iren. lib. 1. cap. 23.

a) 1. Cor. 1. 21.

tiam licet admirari. (a) *Nam, quia in Dei ſapientia non cognovit mundus per ſapientiam Deum, placuit Deo per ſtultitiam prædicationis ſalvos facere credentes.*

Prophetæ, Apoſtoli, & Deus ipſe, cur tantopere inculcarint crucis, & paſſionis myſteria.

Figuræ mortis Chriſti.

Quare mirandum non eſt, ſi Prophetæ ante Chriſti adventum, & Apoſtoli poſt ejus mortem, & reſurrectionem tantopere laborarunt, ut hominibus perſuaderent, hunc eſſe mundi Redemptorem, eoſque in crucifixi poteſtatem, atque obedientiam redigerent. Quare Dominus, cum nihil tam ab humana ratione remotum eſſet, quam crucis myſterium, ſtatim poſt peccatum nunquam deſtitit tum figuris, tum Prophetarum oraculis Filii ſui mortem ſignificare. Atque, ut de figuris pauca quædam attingamus, (b) Abel primum, qui fratris invidia occiſus eſt, deinde (c) Iſaac ſacrificium, præterea (d) agnus, quem Judæi, cum e terra Ægypti egrederentur, immolarunt, tum (e) ſerpens æneus, quem Moyſes in deſerto exaltavit, Chriſti Domini paſſionis, ac mortis figuram præmonſtrabant. Quod autem ad Prophetas pertinet, quam multi extiterint, qui de ea vaticinati ſunt, id vero multo notius eſt, quam ut explicari hoc loco oporteat. Sed præ cæteris, ut (f) Davidem omittamus, qui omnia præcipua redemptionis noſtræ myſteria in Pſalmis complexus eſt, (g) Iſaiæ oracula tam aperta, & clara ſunt, ut recte dici queat, eum potius rem geſtam expoſuiſſe, quam futuram prædixiſſe.

b) Gen. 4. 8.
c) Gen. 22. 6. 7.
d) Exod. 12. 5. 6. 7.
e) Num. 21. 8. 9. Joan. 3. 14.
f) Pſal. 2. & 21. 68. 109. Hier. in Epiſt. ad Paulinum.
g) Iſa. 53.

6. *Quid hæc clauſula*, mortuus, & ſepultus, *credendum ſignificet?*

Chriſtus vero in cruce fuit mortuus.

Mortuus, & ſepultus. His verbis Parochus credendum explicabit, Jeſum Chriſtum, poſt-

quam

quam crucifixus eſt, vere mortuum ac ſepultum eſſe. Neque vero ſine cauſa hoc ſeparatim fidelibus credendum proponitur, cum non defuerint qui eum in cruce mortuum negarent. Illi igitur errori hanc fidei doctrinam ſancti Apoſtoli merito opponendam cenſuerunt: de cujus articuli veritate dubitandi nullus nobis locus relinquitur: nam omnes (a) Evangeliſtæ conſentiunt, Jeſum ſpiritum emiſiſſe. Præterea, cum Chriſtus verus, & perfectus homo fuerit, vere etiam mori potuit: moritur autem homo, cum anima ſeparatur a corpore. Quare, cum Jeſum mortuum eſſe dicimus, id ſignificamus, ejus animam a corpore diviſam eſſe: neque tamen concedimus divinitatem ſejunctam a corpore: quin potius conſtanter credimus, & confitemur, anima ejus a corpore diviſa, divinitatem tum corpori in ſepulcro, tum animæ apud inferos conjunctam ſemper fuiſſe. (b) Decebat autem Filium Dei mori, *ut per mortem deſtrueret eum, qui habebat mortis imperium*, id eſt Diabolum; & liberaret eos, qui timore mortis per totam vitam obnoxii erant ſervituti.

Gnoſtici Chriſtum mortuum negarunt. Iren. Tertul. lib. de præſcr. pt. Epiph.

a) Matt. 27. 50. Marc. 15. 37. Joan. 19. 30.

Morte Chriſti divinitas a corpore vel anima non fuit ſeparata.

b) Heb. 2. 10. Dam. lib. 3. cap. 27.

7. *Invitus, & coactus mortem Chriſtus non ſubiit.*

Sed illud in Chriſto Domino ſingulare fuit, quod tunc mortuus eſt, cum ipſe mori decrevit; & mortem non tam aliena vi illatam, quam voluntariam obiit. Nec vero mortem ſolum, ſed locum etiam, & tempus, in quo moreretur, ipſe ſibi conſtituit: ita enim Iſaias ſcripſit: (c) *Oblatus eſt, quia ipſe voluit.* Atque idem Dominus de ſe ante paſſionem dixit: (d) *Ego pono animam meam, ut iterum ſumam*

Mors Chriſti fuit voluntaria.

c) Iſai. 53. 7.

d) Joan. 10. 17.

mam

mam eam; nemo tollit eam a me, ſed ego pono eam a me ipſo: poteſtatem habeo ponendi eam, & poteſtatem habeo iterum ſumendi eam. Quod autem ad tempus, & locum attinet, cum Herodes ejus vitæ inſidiaretur, ipſe inquit: (a) *Dicite vulpi illi, ecce ejicio Dæmonia, & ſanitates perficio hodie, & cras, & tertia die conſumor; verumtamen oportet me hodie, & cras, & ſequenti die ambulare; quia non capit Prophetam perire extra Hieruſalem.* Ille igitur nihil invitus, aut coactus fecit, ſed ipſe ſeſe volens obtulit, atque inimicis ſuis obviam procedens dixit: (b) *Ego ſum:* & ſponte ſua ea omnia ſupplicia pertulit, quibus illum injuſte, & crudeliter affecerunt: quo quidem nihil ad commovendos animi noſtri ſenſus majorem vim habere poteſt, cum pœnas, tormentaque ejus omnia cogitatione perpendimus. Nam, ſi quiſpiam noſtra cauſa omnes dolores patiatur, non quos ipſe ſua voluntate ſuſcipiat, ſed quos vitare nequeat: hoc vero haud magni beneficii loco a nobis ponetur: Verum, ſi noſtro tantum nomine mortem, quam defugere poterat, libenter occumbat, profecto hoc beneficii genus tantum eſt, ut omnem non ſolum referendæ, ſed etiam habendæ gratiæ facultatem vel gratiſſimo cuique eripiat: ex quo Jeſu Chriſti ſumma, & eximia charitas, ejuſque divinum, & immenſum in nos meritum perſpici poteſt.

a) *Luc. 13. 32.*

b) *Joan. 18. 5.*

Magnitudo beneficii paſſionis ex eo, quod fuerit ultronea, conſiderari debet.

8. *Cur Chriſtum non modo mortuum, ſed etiam ſepultum eſſe dicamus?*

Jam vero quod ſepultum fuiſſe confitemur, hoc quidem veluti articuli pars non conſtituitur, quod novam aliquam difficultatem habeat,

Deum dicimus mortuum, & ſepultum propter unitatem perſonæ, & communicationem.

beat, præter ea, quæ jam de morte dicta ſunt. Nam, ſi Chriſtum mortuum credimus, facile etiam nobis perſuaderi poteſt, eum ſepultum eſſe. Verum hoc additum eſt, primum, ut minus dubitare de morte liceat; cum maximo argumento ſit, aliquem mortuum eſſe, ſi ejus corpus ſepultum probemus: deinde, ut reſurrectionis miraculum magis declaretur, atque eluceat. Neque vero hoc ſolum credimus, Chriſti corpus mortuum eſſe, ſed illud præcipue his verbis credendum proponitur, Deum ſepultum eſſe: quemadmodum ex fidei Catholicæ regula veriſſime etiam dicimus: Deum mortuum, & ex Virgine natum eſſe: nam, cum divinitas nunquam diviſa fuerit a corpore, quod in ſepulchro conditum eſt, recte confitemur Deum ſepultum eſſe.

cationem idiomatum: erat enim totus Deus in ſepulchro, & totus Deus in inferno, totus, ſed non in totum. Dam. lib. 3. de orth. fid. cap. 7. Fulg. lib. 3. ad Tra. c. 25. & 27. Chriſtus quod ſemel aſſumpſit, nunquam dimiſit.

9. *Quæ circa mortem, & ſepulturam Chriſti ſint maxime obſervanda?*

Circa mortem & ſepulturam Chriſti duo maxime obſervanda.

Ac de genere quidem, & loco ſepulturæ illa Parocho ſatis erunt, quæ a ſanctis (a) Evangeliſtis dicta ſunt. Duo vero in primis obſervanda ſunt: alterum, Chriſti corpus in ſepulchro nulla ex parte corruptum eſſe: de quo Propheta ita vaticinatus erat; (b) *Non dabis ſanctum tuum videre corruptionem:* Alterum eſt, quod ad omnes hujus articuli partes attinet, ſepulturam ſcilicet, paſſionem etiam, & mortem Chriſto Jeſu, ut homini, non ut Deo convenire: nam pati & mori in humanam tantum naturam cadunt: quamvis Deo etiam hæc omnia tribuantur: quoniam de illa perſona, quæ ſimul (c) *perfectus Deus, & perfectus homo fuit*, recte dici perſpicuum eſt.

a) Matt. 27. 58. 59. Marc. 15. 46. Lucæ 23. 53. Joan. 19. 38 39.
b) Pſal. 15. 10. Actor. 2. 31.

Quomodo Deus nec patitur nec moritur, & tamen recte dicitur Deus paſſus & mortuus

c) Ath. in Symbol. Fulg. lib. 3. ad Traſ. Reg. c. 30. 31.

10. *Qua ratione contemplari oporteat paſſionis Chriſti beneficium.*

His cognitis, ea de Chriſti paſſione, & morte Parochus explicabit, ex quibus tanti myſterii immenſitatem ſi non comprehendere, contemplari ſaltem fideles poſſint. Ac primum quidem conſiderandum eſt, quis ille ſit, qui hæc omnia patitur. Et quidem nullis verbis ejus dignitatem explicare, aut mente comprehendere poſſumus. Sanctus Joannes (a) *Verbum* eſſe dicit, *quod erat apud Deum.* Apoſtolus magnificis verbis deſcribit in hunc modum: (b) Eſſe eum, *quem Deus conſtituit hæredem univerſorum, per quem fecit & ſæcula, qui eſt ſplendor gloriæ, & figura ſubſtantiæ ejus, qui portat omnia verbo virtutis ſuæ. Hic igitur purgationem peccatorum faciens, ſedet ad dexteram majeſtatis in excelſis.* Atque, ut uno verbo complectamur, patitur Jeſus Chriſtus Deus, & homo: patitur Creator pro iis, quos ipſe condidit: patitur Dominus pro ſervis: patitur is, per quem Angeli, homines, cœli, elementa facta ſunt: ille, inquam, (c) *in quo, per quem, & ex quo ſunt omnia.* Quare mirandum non eſt, ſi eo tot paſſionum tormentis commoto, totum etiam ædificium concuſſum eſt: nam, ut inquit Scriptura, (d) *Terra mota eſt, & petræ ſciſſæ ſunt*: (e) *tenebræ* etiam *factæ ſunt per univerſam terram, & Sol obſcuratus eſt.* Quod ſi mutæ etiam res, & ſenſu carentes Creatoris ſui paſſionem luxerunt, cogitent fideles, quibus lacrymis ipſi, tanquam (f) vivi lapides hujus ædificii, dolorem ſuum declarare debeant.

a) *Joan.* 1. 1.
b) *Hebr.* 1. 2. 3. *Sap.* 7. 2. *Cor.* 4.
c) *Rom.* 11. 36.
d) *Matt.* 27. 51.
e) *Luc.* 22. 44. 45.
f) 1. *Petri* 2. 5. *Oſeæ* 11.

II. *Cur Chriſtus voluerit extrema pati, quidque ſentiendum de his ſit, qui Chriſtianiſmum profeſſi, in peccatis ſordeſcunt.*

Jam vero cauſæ etiam paſſionis exponendæ ſunt, ut eo magis divinæ erga nos charitatis magnitudo, & vis appareat. Si quis igitur quærat, quæ cauſa fuerit, cur Filius Dei acerbiſſimam paſſionem ſubierit, hanc potiſſimum fuiſſe inveniet, (præter hæreditariam labem primorum parentum) vitia, & peccata, quæ homines a mundi origine uſque ad hanc diem admiſerunt, ac deinceps uſque ad conſummationem ſæculi admiſſuri ſunt. Hoc enim in paſſione, & morte Filius Dei Salvator noſter ſpectavit, ut omnium ætatum peccata redimeret, ac deleret, & pro eis Patri abunde, cumulateque ſatisfaceret. Illud etiam accedit ad augendam rei dignitatem, quod non ſolum Chriſtus pro peccatoribus paſſus eſt, ſed etiam pro illis, qui pœnarum omnium, quas pertulit, Auctores, & Miniſtri fuerunt: de quo Apoſtolus nos admonet, ita ad Hebræos ſcribens: (a) *Recogitate eum, qui talem ſuſtinuit a peccatoribus adverſus ſemetipſum contradictionem, ut ne fatigemini animis veſtris deficientes.* Atque hac culpa omnes teneri judicandum eſt, qui in peccata ſæpius prolabuntur. Nam, cum peccata noſtra Chriſtum Dominum impulerint, ut Crucis ſupplicium ſubiret: profecto qui in flagitiis, & ſceleribus volutantur, *rurſus*, quod in ipſis eſt, (b) *crucifigunt in ſemetipſis Filium Dei, & oſtentui habent.* Quod quidem ſcelus eo gravius in nobis videri poteſt, quam fuerit in Judæis, quod illi, eodem Apoſtolo te-

Joan. 3. Sic Deus &c. Rom. 5 Commendat charitatem. Quod potuit gutta, voluit unda, ut nos magis alliceret ad amorem ſuum. Pondera ly, omnium ætatum, quia incarnatus eſt in medio annorum, ut omnes æqualiter participarent in tertio millenario & medio. Abac. 3.

a) *Hebr. 12. 3. Et de rigore juſtitiæ erat neceſſarium, quod eſſet Deus, & homo. O vere neceſſarium Adæ peccatum, &c. Aug. in Bened. Cerei Paſch. Relabentes ſæpiu in ſcelera Deum, iterum crucifigunt, & gravius plerumque quam Judæi.*

b) *Hebr. 6. 6.*

a) 1. Cor. 2. 8. Joan. 3. Rom. 8. Epheſ. 5. Matth. 4.

ſte, (a) *Si cognoviſſent, nunquam Dominum Gloriæ crucifixiſſent:* nos autem & noſſe eum profitemur; & tamen factis negantes, quodammodo violentas ei manus videmur inferre.

12. *Chriſtus a Patre, & a ſemetipſo etiam traditus eſt.*

Sed a Patre etiam, & a ſemetipſo Chriſtum Dominum traditum eſſe Sacræ literæ teſtantur: inquit enim apud Iſaiam, (b) *Propter ſcelus populi mei percuſſi eum.* Et paulo ante idem Propheta, cum Dominum plagis, & vulneribus affectum ſpiritu Dei plenus videret, dixit: *Omnes nos quaſi oves erravimus, unusquiſque in viam ſuam declinavit, & poſuit Dominus in eo iniquitatem omnium noſtrum.* De Filio autem ſcriptum eſt: (c) *Si poſuerit pro peccato animam ſuam, videbit ſemen longævum.* Sed eandem rem Apoſtolus gravioribus etiam verbis expreſſit, cum tamen ex altera parte vellet oſtendere quantum nobis de immenſa Dei miſericordia, & bonitate ſperare liceat: inquit enim: (d) *Qui etiam proprio Filio ſuo non pepercit, ſed pro nobis omnibus tradidit illum, quo modo non etiam cum illo omnia nobis * donavit?*

b) *Iſa.* 53. 8.

Ambr. lib. 1. de fide ad Grat. c. 7. & lib. 1. de Spiritu Sancto. c. 12.

c) *Ibid.* 10.

d) *Rom.* 8. 32. 33.

* *Donabit Græca, & Syriaca exemplaria.*

13. *Chriſtus tormentorum acerbitatem corpore, & animo vere ſenſit.*

Sequitur nunc, ut, quanta fuerit paſſionis acerbitas, Parochus doceat: quamquam, ſi memoria teneamus (e) ſudorem Domini factum, ut guttas ſanguinis ** decurrentis in terram, cum ille tormenta, & cruciatus animo perciperet, quibus paulo poſt afficiendus erat, facile ex eo unuſquisque intelliget, nihil ad illum dolorem addi potuiſſe. Nam, ſi

Acerbitas paſſionis,

e) *Lucæ* 22. 44.

** *Decurrentes habet Græcus textus.*

ſi malorum imminentium cogitatio tam acerba fuit, (a) id quod ſanguinis ſudor declaravit, quid ipſam perpeſſionem fuiſſe exiſtimandum eſt?

a) *Ibid.*

Chriſtus in corpore quanta pertulit.

Sed tamen Chriſtum Dominum ſummis tum animi, tum corporis doloribus affectum eſſe conſtat. Ac primum quidem nulla fuit ejus corporis pars, quæ graviſſimas pœnas non ſenſerit: nam & pedes, & manus clavis cruci affixæ, caput ſpinis compunctum, & arundine percuſſum, facies ſputis fœdata, alapis cæſa, totum corpus flagellis verberatum eſt. Præterea omnium & generum, & ordinum homines (b) *convenerunt in unum, adverſus Dominum, & adverſus Chriſtum ejus.* (c) Gentes enim, & Judæi paſſionis ſuaſores, auctores, miniſtri fuerunt. Judas eum prodidit, Petrus negavit, cæteri omnes deſeruerunt. Jam vero in cruce ipſa acerbitatemne, an ignominiam, an utrumque ſimul queremur? Ac profecto nullum aut turpius genus mortis, aut acerbius excogitari eo potuit, quo affici nonnisi nocentiſſimi, & ſceleratiſſimi homines conſueverunt, & in quo ſummi doloris, & cruciatus ſenſum mortis diuturnitas vehementiorem efficiebat. Augebat autem pœnarum magnitudinem ipſa Chriſti Jeſu corporis conſtitutio, & habitus: quod quidem cum Spiritus Sancti virtute formatum eſſet, multo perfectius, & temperatius fuit, quam aliorum hominum corpora eſſe poſſunt; atque ideo acriorem quoque ſentiendi vim habuit, & gravius tormenta illa omnia perpeſſum eſt.

b) *Pſal. 2. 2.*

c) *Matt. 26. 27. Marc. 14. 15. Luc. 22. 25. Joan. 18. 19.*

Mortis Chriſti genus acerbiſſimum, & ignominioſiſſimum.

Corpus Chriſti perfectiſſimum & temperatiſſimum fuit.

Quod vero ad intimum animi dolorem pertinet, nemo dubitare poteſt, quin ſum-

2. Cor. 4. 7. In omnibus tribulationem, &c. uſ-

uſque ad Non perimus.
Nam Chriſtus anguſtiatus eſt a contrariis, deſtitutus ab Apoſtolis, derelictus a Deo, confuſus a Judæo.

mus in Chriſto fuerit: ſanctis enim hominibus, quicumque ſupplicia, & cruciatus pertulerunt, non defuit animæ ſolatium divinitus datum, quo recreati tormentorum vim æquo animo ferre poſſent: imo vero in cruciatibus plerique intima lætitia efferebantur: inquit enim Apoſtolus: (a) *Gaudeo in paſſionibus pro vobis: & adimpleo ea, quæ deſunt paſſionum Chriſti in carne mea, pro corpore ejus, quod eſt Eccleſia*: & alibi; (b) *Repletus ſum conſolatione, ſuperabundo gaudio in omni tribulatione noſtra.* Verum Chriſtus Dominus amariſſimæ Paſſionis calicem, (c) quem bibit, nulla ſuavitate permiſta temperavit. Humanæ enim naturæ, quam aſſumpſerat, ſentire omnia tormenta permiſit, non ſecus, ac ſi homo, non etiam Deus fuiſſet.

a) *Col. 1. 24.*
b) *2. Cor. 7. 4.*
c) *Matt. 26. 39. Pſal. 68. Et ſuſtinui &c. Et 141. Conſiderabam. Thren. 1. Longe factus eſt &c.*

14. *Quæ potiſſimum commoda, & bona Chriſtiano generi Chriſti paſſio pepererit.*

Lucæ 22. Apparuit illi Angelus de cælo, &c. nota ly, Confortans, Et ſolve ex Pſal. 9. Exurge Domine &c. bene & ſubtiliter meditando quænam illa confortatio? Primus fructus paſſionis Chriſti.

Reliquum modo eſt, ut commoda etiam, & bona, quæ ex Paſſione Domini percepimus, a Parocho accurate explicentur. Primum igitur Domini Paſſio peccati liberatio fuit: nam, ut eſt apud Sanctum Joannem, (d) *dilexit nos, & lavit nos a peccatis noſtris in ſanguine ſuo.* Et Apoſtolus inquit: (e) *Convivificavit vos cum illo, donans vobis omnia delicta, delens quod adverſum nos erat, chirographum decreti, quod erat contrarium nobis, & ipſum tulit de medio, affigens illud cruci.* Deinde a dæmonis tyrannide nos eripuit: ipſe enim Dominus inquit: (f) *Nunc judicium eſt mundi: nunc princeps hujus mundi ejicietur foras: & ego, ſi exaltatus fuero a terra, omnia traham ad meipſum.* Pœnam præterea peccatis noſtris debi-

d) *Apoc. 1. 5.*
e) *Col. 2. 13.*
Secundus.
f) *Joan. 12. 31.*
Tertius.
Quartus.

bitam perſolvit. Tum vero, quia nullum gratius, & acceptius Deo ſacrificium offerri potuit, (a) Patri nos reconciliavit, eumque nobis placatum, & propitium reddidit. Poſtremo, quoniam peccata ſuſtulit, cœlorum etiam aditum communi humani generis peccato interclusum, nobis patefecit. Atque id Apoſtolus ſignificavit illis verbis: (b) *Habemus fiduciam in introitu ſanctorum, in ſanguine Chriſti.* Neque vero in veteri lege hujus myſterii figura, & imago quædam defuit; nam illi, (c) quibus interdictum erat, ne in patriam ante ſummi ſacerdotis mortem reverterentur, hoc ſignificabant, nemini, quamvis juſte, & pie vixiſſet, aditum in cœleſtem patriam patere antequam ſummus ille, atque æternus ſacerdos Chriſtus Jeſus mortem obiret: qua quidem obita, ſtatim cœli fores patuerunt iis, qui Sacramentis expiati, fideque, ſpe, & charitate præditi, paſſionis ejus participes fiunt.

a) *Rom. 5. 10. 2. Cor. 5. 18. Quintus.*

b) *Hebr. 10. 19.*

c) *Num. 35. 25. Patribus veteris teſtamenti ante Chriſti mortem cœli aditus non patuit, vide Iren. lib. 5. cap. 21. Tertul. lib. 4. ad Marcionem. Orig. in cap. 6. ad Rom.*

15. *Unde vim habuerit Chriſti paſſio ad tanta nobis bona promerenda.*

Hæc autem omnia maxima, & divina bona Parochus docebit ex Domini paſſione ad nos perveniſſe: primum quidem, quia eſt integra atque omnibus numeris perfecta ſatisfactio, quam admirabili quadam ratione Jeſus Chriſtus pro peccatis noſtris Deo Patri perſolvit. Neque vero pretium, quod pro nobis perſolvit, debitis noſtris par ſolum, & æquale fuit, verum ea longe ſuperavit. Deinde ſacrificium Deo acceptiſſimum fuit; quod cum illi filius in ara crucis obtulit, patris iram, atque indignationem prorſus mitigavit, at-

1. Reg. 3. Quia de induſtria &c. Matth. 27. Et cum guſtaſſet. 1. Petri 2. Chriſtus paſſus eſt &c. Chriſti paſſio verum ſacrificium.

que hoc nomine Apoſtolus uſus eſt, cum inquit: (a) *Chriſtus dilexit nos, & tradidit ſemetipſum pro nobis oblationem & hoſtiam Deo in odorem ſuavitatis.* Præterea redemptio, de qua eſt apud Apoſtolorum Principem (b) *Non corruptibilibus auro, vel argento redempti eſtis de vana veſtra converſatione paternæ traditionis, ſed pretioſo ſanguine quaſi agni immaculati Chriſti, & incontaminati:* & Apoſtolus docet: (c) *Chriſtus nos redemit de maledicto legis, factus pro nobis maledictum.*

a) Ephes. 5. 2. Redemptio.

b) 1. Petri 1. 18. Apoc. 5. Redemiſti nos Domine, &c. nota illa n. ex omni tribu, & lingua &c.

c) Gal. 3. 13.

16. *In Chriſti paſſione ſunt omnium virtutum exempla.*

Sextus Chriſti paſſionis fructus.

Verum præter hæc immenſa beneficia, illud etiam vel maximum conſecuti ſumus, ut in hac una paſſione omnium virtutum clariſſima exempla habeamus: nam & patientiam, & humilitatem, & eximiam charitatem, & manſuetudinem, & obedientiam, & ſummam animi conſtantiam, non ſolum in perferendis propter juſtitiam doloribus, ſed etiam in morte oppetenda ita oſtendit, ut vere dicere poſſimus, Salvatorem noſtrum, quæcumque vitæ præcepta toto prædicationis ſuæ tempore verbis nos docuit, ea omnia uno paſſionis die in ſe ipſo expreſſiſſe. Atque hæc breviter de Chriſti Domini ſaluberrima paſſione, & morte dicta ſint. Utinam vero hæc myſteria in animis noſtris aſſidue verſentur, & una cum Domino pati, & mori, & ſepeliri diſcamus: ut deinde, abjecta omni ſorde peccati, ad novam vitam cum illo reſurgentes, aliquando tandem, ipſius gratia, & miſericordia, digni ſimus, qui cœleſtis regni, & gloriæ participes efficiamur.

DE

DE QUINTO ARTICULO,

CAPUT VI.

Descendit ad inferos, tertia die resurrexit a mortuis.

I. *Prima pars hujus articuli quomodo ſit intelligenda.*

Maxime quidem refert noſſe gloriam ſepulturæ Domini noſtri Jeſu Chriſti, de qua proxime dictum eſt: ſed plus intereſt fidelis populi cognoſcere illuſtres triumphos, quos ex devicto Diabolo, & ſpoliatis inferorum ſedibus deportavit: de quibus, ſimulque de reſurrectione dicendum eſt: qui locus etſi ſeparatim per ſe recte tractari poſſit, nos tamen ſanctorum Patrum auctoritatem ſecuti, eum cum deſcenſu ad inferos conjungendum putavimus. Ejus igitur priori parte hoc nobis credendum proponitur, Chriſto jam mortuo, ejus animam ad inferos deſcendiſſe, ibique tandiu manſiſſe, quamdiu ejuſdem corpus in ſepulchro fuit. His autem verbis ſimul etiam confitemur eandem Chriſti perſonam eodem tempore & apud inferos fuiſſe, & in ſepulchro jacuiſſe. Quod quidem cum dicimus, nemini mirum videri debet, propterea quod, ut ſæpe jam docuimus, quamvis anima a corpore diſceſſerit, nunquam tamen divinitas vel ab anima, vel a corpore ſeparata eſt.

Iſa. 11. Et erit ſepulchrum ejus glorioſum.

Prioris partis quinti artic. ſententia.

Chriſtus eodem tempore in ſepulchro, & apud inferos fuit. Vide Sect. 6. ſuperioris articuli.

2. *Quid hic inferorum vocabulo intelligendum ſit.*

Sed quoniam articuli explanationi pluri-

De multiplici vocis Inferni ſignificatione.
Inferi quid ſignificent.

mum lucis afferre poteſt, ſi Parochus prius doceat, quid hoc loco inferorum vocabulo intelligendum ſit, monere oportet, Inferos hoc loco pro ſepulchro non accipi, ut quidam non minus impie, quam imperite putaverunt. Superiori enim articulo, *Chriſtum Dominum* ſepultum eſſe, edocti ſumus: nec ulla cauſa erat, cur in fide tradenda alio, & quidem obſcuriori loquendi genere idem a ſanctis Apoſtolis repeteretur; verum inferorum nomen abdita illa receptacula ſignificat, in quibus animæ detinentur, quæ cœleſtem beatitudinem non ſunt conſecutæ. Ita vero ſacræ literæ hanc vocem multis in locis uſurparunt. Nam apud Apoſtolum legimus (a) *in nomine Jeſu omne genu flecti, cœleſtium, terreſtrium, & infernorum*: & in Actis Apoſtolorum D. Petrus teſtatur, (b) *Chriſtum Dominum ſuſcitatum ſolutis doloribus inferni.*

a) *Phil.* 2. 10.

b) *Act.* 2. 24.

Receptacula Inferna animarum non ſunt unius generis.

3. *Quot ſint loca, quibus animæ extra beatitudinem conſtitutæ poſt mortem detinentur.*

Neque tamen ea receptacula unius, & ejuſdem generis ſunt omnia. Eſt enim deterrimus, & obſcuriſſimus carcer, (c) ubi perpetuo, & inextinguibili igne damnatorum animæ ſimul cum immundis ſpiritibus torquentur, qui etiam (d) gehenna, (e) abyſſus, & propria ſignificatione (f) Infernus vocatur. Præterea eſt purgatorius ignis, quo piorum animæ ad definitum tempus cruciatæ expiantur, ut eis in æternam patriam ingreſſus patere poſſit (g), in quam nihil coinquinatum ingreditur. Ac de hujus quidem doctrinæ veritate, quam & Scripturarum teſtimoniis, & Apoſtolica traditione confirmatam eſſe ſancta

c) *Matt.* 25. 41.

Primus locus damnatorum.

d) *Matth.* 5. & 10. 20. 29.

e) *Apoc.* 9. 11. *Pondera ly torquentur, qua torſione, quia ſecundum Ambr. Serm.* 20. *ſuper Beati immaculati. Bernard. Greg.* 2. *Pet.* 2. *Angelis peccantibus, &c. Diabolus non habet pœnam ſenſus, ſed ſolam damni uſque ad diem judicii, & tunc utramque.*

f) *Luc.* 26. 22.

g) *Apoc* 21. 27.

ɛta Concilia declarant, eo diligentius, & ſæpius Parocho diſſerendum erit, quod in ea tempora incidimus, quibus homines ſanam doctrinam non ſuſtinent. Tertium poſtremo receptaculi genus eſt, in quo animæ ſanctorum ante Chriſti Domini adventum excipiebantur, ibique ſine ullo doloris ſenſu beata redemptionis ſpe ſuſtentati, quieta habitatione fruebantur. Horum igitur piorum animas, quæ in ſinu Abrahæ Salvatorem expectabant, Chriſtus Dominus ad inferos deſcendens liberavit.

Secundus locus animarum eſt Purgatorium. *Tertium animarum receptaculum eſt ſinus Abrahæ.* *Luc. 16.* *Chriſtus liberavit omnes animas Patrum & omnes purgantes tunc ibi exiſtentes.* *Anima Chriſti reipſa deſcendit ad inferos.* *Joan. 12.* *Cum exaltatus &c.* *Unde dicit, deſcendit ad inferos, non ad infernum.*

4. *Anima Chriſti non potentia tantum, ſed reipſa ad inferos deſcendit.*

Nec vero exiſtimandum eſt, eum ſic ad inferos deſcendiſſe, ut ejus tantummodo vis, ac virtus, non etiam anima, eo pervenerit. Sed omnino credendum eſt, ipſam animam re, & præſentia ad inferos deſcendiſſe; de quo extat firmiſſimum illud Davidis teſtimonium: (a) *Non derelinques animam meam in inferno.*

5. *Aliquid dignitati Chriſti ex ejus deſcenſu ad inferos detractum non eſt.*

Verum etſi Chriſtus ad inferos deſcendit, nihil de ejus ſumma poteſtate detractum eſt; neque ejus ſanctitatis ſplendor macula aliqua aſperſus: cum potius hoc facto veriſſima eſſe omnia, quæ de illius ſanctitate celebrata erant, eumque filium Dei eſſe, quemadmodum antea tot prodigiis declaraverat, apertiſſime comprobatum ſit: id quod facile intelligemus, ſi cauſas, cur Chriſtus, & alii homines in ea loca venerint, inter ſe conferamus. Cæteri enim omnes captivi deſcenderant: ipſe vero

a) *Pſal. 15. 10. Greg. Naz. Or. 42.*

a) *Pſal. 87. 6.*

Dam. lib. 3. c. 25. Alia fuit Chriſto cauſa deſcendendi ad inferos, quam aliis hominibus.

(a) inter mortuos liber, & victor, ad profligandos dæmones, a quibus illi ob noxam incluſi, & conſtricti tenebantur, deſcendit. Præterea alii omnes, qui deſcenderunt, partim pœnis acerbiſſimis torquebantur, partim vero, ut alio doloris ſenſu carerent, tamen Dei aſpectu privati, & ſpe beatæ gloriæ, quam expectabant, ſuſpenſi torquebantur. At Chriſtus Dominus deſcendit, non ut aliquid pateretur, verum ut ſanctos, & juſtos homines ex miſera illius cuſtodiæ moleſtia liberaret, eiſque paſſionis ſuæ fructum impertiret. Quod igitur ad inferos deſcendit, nulla prorſus de ſumma ejus dignitate, & poteſtate diminutio facta eſt.

6. *Quibus de cauſis Chriſtus ad inferos deſcendere voluerit.*

Dam. lib. 3 cap. 29. Chriſtus animas inferno extractas mox effecit beatas.

His expoſitis docendum erit, propterea Chriſtum Dominum ad inferos deſcendiſſe, ut ereptis Dæmonum ſpoliis, ſanctos illos Patres, cæteroſque pios e carcere liberatos ſecum adduceret in cœlum, quod ab eo admirabiliter, ſummaque cum gloria perfectum eſt: ſtatim enim illius aſpectus clariſſimam lucem captivis attulit, eorumque animas immenſa lætitia, gaudioque implevit: quibus etiam optatiſſimam beatitudinem, quæ in Dei viſione conſiſtit, impertivit: quo facto id comprobatum eſt, quod latroni promiſerat illis verbis, (b) *Hodie mecum eris in Paradiſo.* Hanc vero piorum liberationem Oſeas tanto ante prædixerat in hunc modum; (c) *Ero mors tua, o mors: morſus tuus ero, inferne.* Hoc etiam ſignificavit Zacharias Propheta, cum ait; (d) *Tu quoque in ſanguine teſtamenti*

tui

Quomodo latroni promiſſa eodem die beatitudo ſit præſtita.

b) *Luc. 23 43.*
c) *Oſeæ 13. 14.*

d) *Zach. 9. 11. Eccleſ. 24.*

tui emiſiſti vinctos tuos de lacu, in quo non eſt aqua. Idipſum denique expreſſit Apoſtolus illis verbis: (a) *Expolians principatus, & poteſtates traduxit confidenter, palam triumphans illos in ſemetipſo.* Verum ut hujus myſterii vim melius intelligamus, ſæpe illud memoria repetere debemus, pios homines non ſolum qui poſt adventum Domini in lucem editi erant, ſed qui illum poſt Adam anteceſſerant, vel qui uſque ad finem ſæculi futuri ſunt, ejus paſſionis beneficio ſalutem conſecutos eſſe. Quamobrem, antequam ille moreretur, ac reſurgeret, cœli portæ nemini unquam patuerunt: ſed piorum animæ cum e vivis exceſſiſſent, vel in ſinum Abrahæ deferebantur, vel, quod etiam nunc iis contingit, quibus aliquid diluendum, & perſolvendum eſt, Purgatorii igne expiabantur. Eſt illa præterea cauſa, cur deſcenderit ad inferos Chriſtus Dominus, ut ibi etiam, quemadmodum in cœlo, & in terris, vim ſuam, poteſtatemque declararet; & omnino, (b) *ut in nomine ejus omne genu flecteretur, cæleſtium, terreſtrium, & infernorum.* Quo loco quis ſummam Dei benignitatem in genus humanum non admiretur, & obſtupeſcat, qui non modo pro nobis acerbiſſimam mortem ſubire, ſed infimas etiam terræ partes penetrare voluerit, ut ſibi chariſſimas animas, inde ereptas, ad beatitudinem traduceret?

a) *Col.* 2. 15. *Paſſionis Chriſti fructus ad omnium temporum fideles eſt diffuſus. Purgatorium ignem Judæis ante Chriſti mortem fuiſſe perſuaſum colligitur ex* 1. *Reg.* 31. 13. *Tob.* 4. 17. 2. *Mach.* 12. 43. *Vide Aug. lib. de cura pro mortuis gerenda cap.* 2.

b) *Phil.* 2. 10.

Ubi ſint inferi.

7. *Alterius partis quinti articuli ſenſus.*

De glorioſo reſurrectionis Chriſti myſterio.

Sequitur altera articuli pars: in qua explicanda quantum laborare Parochus debeat, declarant illa Apoſtoli verba: (c) *Memor eſto, Dominum Jeſum Chriſtum reſurrexiſſe a mortuis.*

c) 2. *Tim.* 2. 8.

Quod

Quod enim Timotheo præcepit, idem etiam reliquis animarum curatoribus præceptum eſſe, dubitandum non eſt. Ea autem articuli eſt ſententia: Poſtquam Chriſtus Dominus ſexta feria, hora diei nona, in cruce ſpiritum emiſit, & eadem die veſpere ſepultus eſt ab ejus diſcipulis, (a) qui Pilati Præſidis permiſſu corpus Domini e cruce depoſitum in propinqui horti monumentum novum intulerunt: tertio a morte die, qui fuit Dominicus, (b) ſummo mane illius anima corpori iterum conjuncta eſt: atque ita is, qui triduum illud mortuus fuerat, ad vitam, ex qua moriens diſceſſerat, rediit, & ſurrexit.

a) *Joan. 19.38.*

b) *Matt. 28. 1. Marc. 16. 1. Luc. 24. 1. 2. 3. Joan. 20. 1.*

8. *Non aliena virtute, ut cæteri homines, ſed propria vi Chriſtus reſurrexit.*

Sua vi Chriſtus ab inferis eſt excitatus. Scot. 4. Diſt. 43. queſt. 3. Job. 7.

Sed reſurrectionis voce non illud ſolum intelligendum eſt, Chriſtum a mortuis excitatum eſſe, quod multis aliis commune fuit: ſed ſua vi, ac virtute reſurrexiſſe, quod proprium in illo fuit & ſingulare. Neque enim natura patitur, nec ulli homini conceſſum eſt, ut ſeipſum poſſit virtute ſua a morte ad vitam revocare. Hoc vero ſummæ Dei poteſtati tantummodo reſervatum eſt, ut ex illis Apoſtoli verbis intelligimus: (c) *Etſi crucifixus eſt ex infirmitate, ſed vivit ex virtute Dei.* Quæ quoniam neque a Chriſti corpore in ſepulchro, neque ab anima, cum ad inferos deſcendiſſet, ſejuncta unquam fuit, divina vis tum in corpore inerat, qua animæ iterum conjungi, tum in anima, qua ad corpus denuo reverti poſſet, qua & licuit ſua virtute reviviſcere, atque a mortuis reſurgere. Id vero David Spiritu Dei plenus prædixit his verbis;

c) *2. Cor. 13. 4.*

(a)

(a) *Salvabit ſibi dextera ejus, & brachium ſanctum ejus.* Deinde ipſe Dominus Divino oris ſui teſtimonio confirmavit: (b) *Ego pono animam meam, ut iterum ſumam eam; & poteſtatem habeo ponendi eam, & poteſtatem habeo iterum ſumendi eam.* Judæis etiam ad confirmandam doctrinæ veritatem dixit: (c) *Solvite templum hoc, & in tribus diebus excitabo illud.* Quod quidem tametſi de templo illo magnifice ex lapidibus ſtructo intelligerent, ille tamen, ut ſcripturæ verbis eodem in loco declaratum eſt, dicebat de templo corporis ſui. Quamvis autem in ſcripturis interdum legamus, (d) *Chriſtum Dominum a Patre ſuſcitatum eſſe*, hoc ad eum, ut ad hominem, referendum eſt: quemadmodum illa rurſus ad eundem, ut Deum, ſpectant, quibus ſignificatur, eum ſua virtute reſurrexiſſe.

a) Pſal. 97. 2.
b) Joan. 17. 18.
c) Joan. 2. 19.
d) Act. 2. 24. Rom. 8. 11.

9. *Quomodo Chriſtus primogenitus mortuorum dicatur, cum alii ante ipſum reſuſcitati noſcantur.*

Sed illud etiam præcipuum Chriſti fuit, quod ipſe primus omnium hoc divino reſurrectionis beneficio affectus eſt. Nam in ſcripturis & (e) *primogenitus ex mortuis*, & (f) *primogenitus mortuorum* vocatur. Atque, ut eſt apud Apoſtolum, (g) *Chriſtus reſurrexit a mortuis, primitiæ dormientium: quoniam quidem per hominem mors, & per hominem reſurrectio mortuorum: & ſicut in Adam omnes moriuntur, ita & in Chriſto omnes vivificabuntur. Unuſquiſque autem in ſuo ordine: primitiæ Chriſtus, deinde ii, qui ſunt Chriſti.* Quæ quidem verba de perfecta reſurrectione interpretanda ſunt, qua ad immortalem vitam, omni prorſus morien-

e) Col. 1. 18.
f) Apoc. 1. 5.
g) 1. Cor. 15. 20. 21.

di

di neceſſitate ſublata, excitamur. Atque in eo genere Chriſtus Dominus primum locum obtinet: nam ſi de reſurrectione loquimur, hoc eſt de reditu ad vitam, cui iterum moriendi neceſſitas adjuncta eſt; (a) ante Chriſtum multi alii a mortuis excitati ſunt; qui omnes tamen ea conditione revixerunt, ut eis iterum moriendum eſſet: at Chriſtus Dominus ita reſurrexit morte ſubacta, & oppreſſa, ut mori amplius non poſſet: quod quidem apertiſſimo illo teſtimonio confirmatur: (b) *Chriſtus reſurgens ex mortuis jam non moritur: mors illi ultra non dominabitur.*

a) 3. Reg. 17. 22.

b) Rom. 6. 9.

10. *Quomodo, & qua ex cauſa Chriſtus in tertiam diem ſuam reſurrectionem diſtulerit.*

Tertia die non ſimpliciter, ſed ſecundum ſcripturas. Oſeæ 6. Jona 2. Matth. 12. Greg. Niſ. Or. de reſurrectione Chriſti. Alex. de Ales par. 3. quæſt. 20. Mem. 3. Ar. 3.

Quod vero articulo additur, *Tertia Die*, Parocho explanandum erit, ne fideles arbitrentur, totos ipſos tres dies Dominum in ſepulchro fuiſſe: nam quod integrum naturalem diem, partemque tum antecedentis, tum conſequentis diei in ſepulchro conditus eſt, ob eam rem veriſſime dicitur triduo in ſepulchro jacuiſſe, ac tertia die a mortuis ſurrexiſſe: ut enim divinitatem ſuam declararet, reſurrectionem uſque ad finem ſæculi differre noluit: rurſus vero, ut eum vere hominem, vereque mortuum eſſe crederemus, non ſtatim poſt mortem, ſed tertio die revixit: quod temporis ſpatium ad veram mortem comprobandam ſatis eſſe videbatur.

11. *Quare Patres Conſtantinopolitanæ Synodi huic articulo clauſulam adjecerint,* Secundum Scripturas.

Patres primæ Conſtantinopolitanæ Synodi huic loco addiderunt; *Secundum Scripturas:* quod

quod quidem ab (a) Apoſtolo acceptum, in fidei Symbolum propterea tranſtulerunt, quod reſurrectionis myſterium maxime neceſſarium eſſe, idem Apoſtolus docuerit iis verbis: (b) *Si Chriſtus non reſurrexit, inanis eſt ergo prædicatio noſtra, inanis eſt & fides veſtra: & ſi Chriſtus non reſurrexit, vana eſt fides veſtra: adhuc enim eſtis in peccatis veſtris.* Quare D. Auguſtinus cum hujus articuli fidem admiraretur, ita ſcripſit: *Non magnum eſt credere, quia mortuus eſt Chriſtus; hoc & Pagani, & Judæi, & omnes iniqui credunt; hoc omnes credunt, quia mortuus eſt. Fides Chriſtianorum reſurrectio Chriſti eſt: hoc pro magno habemus, quia credimus eum reſurrexiſſe.* Ex quo factum eſt, ut frequentiſſime (c) Dominus de ſua reſurrectione locutus ſit: ac nunquam fere de paſſione ſua cum diſcipulis collocutus eſt, quin de reſurrectione loqueretur: quare cum dixiſſet: (d) *Filius hominis tradetur gentibus, & illudetur & flagellabitur, & conſpuetur, & poſtquam flagellaverint, occident eum;* ad extremum addidit: *Et tertia die reſurget:* Et cum Judæi ab eo peterent, ut aliquo ſigno, & miraculo doctrinam ſuam comprobaret, reſpondit, (e) *nullum aliud ſignum eis datum iri, quam Jonæ Prophetæ ſignum; ſicut enim fuit Jonas in ventre ceti tribus diebus, & tribus noctibus; ſic futurum* affirmavit *filium hominis in corde terræ tribus diebus & tribus noctibus.* Verum ut hujus articuli vim, & ſenſum melius perſpiciamus, tria nobis inveſtiganda, & cognoſcenda ſunt: primum quidem, quare neceſſe fuerit Chriſtum reſurgere: deinde qui reſurrectionis finis, & ſcopus ſit: & quæ ab

ea

a) 1. Cor. 15. 3.

b) 1. Cor. 15. 14.

D. Auguſt. in Pſalm. 120.

c) Matt. 16. & 17. & 20. 21.

d) Luca 18. 33.

e) Matt. 12. 39. Luca 11. 29.

ea utilitates, & commoda in nos ſint profecta.

12. *Quas ob cauſas neceſſe fuerit Chriſtum reſurgere.*

D. Th. 3. par. qu. 53. art. 1.
Pſal. 63.
Accedet homo ad cor altum, &c.
Prima cauſa.

Quod igitur ad primum attinet, neceſſe fuit eum reſurgere, ut Dei juſtitia oſtenderetur, a quo maxime decebat eum extolli, qui, ut illi obtemperaret, depreſſus, atque omni ignominia affectus erat. Hanc Apoſtolus cauſam attulit, cum ad Philippenſes inquit: (a) *Humiliavit ſemetipſum factus obediens uſque ad mortem, mortem autem crucis: propter quod & Deus exaltavit illum.* Præterea, ut fides noſtra confirmaretur, ſine qua hominis juſtitia conſtare non poteſt: illud enim maximo argumento eſſe debet, Chriſtum filium Dei fuiſſe, quod ſua virtute a mortuis reſurrexit. Deinde, ut ſpes noſtra aleretur, atque ſuſtentaretur. Cum enim Chriſtus reſurrexerit, certa ſpe nitimur fore, ut nos etiam reſurgamus: ſiquidem membra capitis ſui conditionem conſequantur neceſſe eſt: ita enim Apoſtolus argumentationem concludere videtur, cum ad (b) Corinthios, & (c) Theſſalonicenſes ſcribit: & a Principe Apoſtolorum Petro dictum eſt: (d) *Benedictus Deus, & Pater Domini noſtri Jeſu Chriſti, qui ſecundum miſericordiam ſuam magnam regeneravit nos in ſpem vivam, per reſurrectionem Jeſu Chriſti ex mortuis, in hæreditatem incorruptibilem.* Poſtremo ob eam etiam rem Domini reſurrectionem neceſſariam fuiſſe docendum eſt, ut ſalutis, & redemptionis noſtræ myſterium abſolveretur. Chriſtus enim morte ſua nos a peccatis liberavit; reſurgens vero præcipua nobis bo-

a) Philip. 2. 8. 9.
4. Reg. 19.
Mittet radicem, &c.
Secunda.
1. Cor. 15. 12.
1. Petr. v. 1.
Lucæ 15.
Congratulamini, &c.
Tertia.

b) 1. Cor. 15. 12.
c) 1. Theſ. 4. 14.
d) 1. Petr. 1. 3. 1.
Quarta.

bona reſtituit, quæ peccando amiſeramus. Quare eſt apud Apoſtolum dictum: (a) *Chriſtus traditus eſt propter delicta noſtra, & reſurrexit propter juſtificationem noſtram.* Ne quid igitur humani generis ſaluti deeſſet, quemadmodum illum mori, ita reſurgere etiam oportuit.

a) Rom. 4. 25.

13. *Quæ commoda ex reſurrectione Chriſti ad homines redeant.*

Utilitas reſurrectionis Chriſti.

Ex iis vero, quæ hactenus dicta ſunt, perſpicere poſſumus, quantum utilitatis Chriſti Domini reſurrectio fidelibus attulerit: in reſurrectione enim Deum eſſe immortalem, plenum gloria, mortis & Diaboli victorem agnoſcimus, quod de Chriſto Jeſu ſine ulla dubitatione credendum, & confitendum eſt. Deinde Chriſti reſurrectio nobis etiam corporis reſurrectionem peperit: tum quia ejus myſterii efficiens cauſa fuit: tum quia ad Domini exemplum reſurgere omnes debemus. Nam quod ad corporis reſurrectionem attinet, Apoſtolus ita teſtatur: (b) *Per hominem mors, & per hominem reſurrectio mortuorum:* quæcunque enim Deus in redemptionis noſtræ myſterio egit, ad omnia Chriſti humanitate, tanquam efficienti inſtrumento, uſus eſt. Quare ejus reſurrectio inſtrumentum quoddam fuit ad reſurrectionem noſtram efficiendam. Exemplar vero dici poteſt, quoniam Chriſti Domini reſurrectio omnium eſt perfectiſſima: ac quemadmodum Chriſti corpus reſurgens ad immortalem gloriam immutatum eſt; (c) ita noſtra etiam corpora, quæ prius imbecilla, & mortalia fuerant, gloria, & immortalitate ornata reſtituentur. Ut enim Apoſtolus docet;

Secundo.

b) 1. Cor. 15. 21.

Reſurrectio Chriſti defunctis eſt vita, peccatoribus venia, ſanctis eſt gloria. Ambr. Serm. 54.

c) 1. Cor. 15. 42.

a) Philip. 3. 20.

Tertio.

(a) *Salvatorem expectamus Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum, qui reformabit corpus humilitatis noſtræ configuratum corpori claritatis ſuæ.* Hoc etiam de anima in peccatis mortua dici poteſt: cui quo pacto Chriſti reſurrectio exemplar proponatur, idem Apoſtolus iis verbis oſtendit; (b) *Quomodo Chriſtus ſurrexit a mortuis per Gloriam Patris, ita & nos in novitate vitæ ambulemus. Si enim complantati facti ſumus ſimilitudini mortis ejus, ſimul & reſurrectionis erimus*, & paucis interjectis, inquit: *Scientes, quod Chriſtus reſurgens ex mortuis jam non moritur: mors illi ultra non dominabitur. Quod enim mortuus eſt peccato, mortuus eſt ſemel: quod autem vivit, vivit Deo. Ita & vos exiſtimate, vos mortuos quidem eſſe peccato, viventes autem Deo in Chriſto Jeſu.*

b) Rom. 6. 4. 5.

14. *Quæ ex Chriſti reſurrectione exempla ſint ſumenda.*

Duo igitur a Chriſti reſurrectione exempla petere debemus. Alterum eſt, ut, poſtquam peccati maculas eluimus, novum vitæ genus inſtituamus, in quo morum integritas, innocentia, ſanctitas, modeſtia, juſtitia, beneficentia, humilitas eluceant. Alterum eſt, ut in eo vitæ inſtituto ita perſeveremus, ut adjuvante Domino, a Juſtitiæ via, quam ſemel ingreſſi fuerimus, non excidamus. Neque vero (c) Apoſtoli verba id ſolum demonſtrant, Chriſti reſurrectionem ad reſurrectionis exemplum nobis proponi; verum etiam reſurgendi virtutem nobis præbere, vireſque & ſpiritum largiri, quo in ſanctitate, & juſtitia permaneamus, ac Dei præcepta ſervemus, declarant. Nam quemadmodum ex ejus morte non

c) Rom. 6. 4. 5. *Chriſti reſurrectio corporalis nos ad ſpiritualem hortatur reſurrectionem.*

non ſolum peccatis moriendi exemplum capimus, ſed virtutem etiam haurimus, qua peccatis moriamur; ita ejus reſurrectio ad juſtitiam conſequendam nobis vires affert, ut deinde pie, & ſancte Deum colentes, in novitate vitæ ambulemus, ad quam reſurgimus. Hoc enim maxime reſurrectione ſua Dominus effecit, ut qui antea una cum illo peccatis, & huic ſæculo mortui eramus, cum illo etiam ad novam vitæ inſtitutionem, & diſciplinam reſurgeremus,

15. *Quibus indiciis colligatur, aliquem ſecundum ſpiritum cum Chriſto reſurrexiſſe.*

Hujus reſurrectionis quæ potiſſimum ſigna obſervanda ſint Apoſtolus nos admonet: nam, cum inquit: (a) *Si conſurrexiſtis cum Chriſto, quæ ſurſum ſunt, quærite, ubi Chriſtus eſt in dextera Dei ſedens:* plane oſtendit, eos, qui vitam, honores, otium, divitias ibi maxime, ubi Chriſtus eſt, habere cupiunt, vere cum Chriſto ſurrexiſſe: cum vero addit, (b) *Quæ ſurſum ſunt, ſapite, non quæ ſuper terram:* alteram etiam hanc veluti notam appoſuit, qua perſpicere poſſimus, num vere cum Chriſto ſurrexerimus. Ut enim corporis affectionem, & valetudinem guſtus indicare ſolet: ita (c) ſi quæcunque ſunt vera, quæcunque pudica, quæcunque juſta, quæcunque ſancta, alicui ſapiant, iſque cœleſtium rerum jucunditatem intimo mentis ſenſu percipiat, hoc maximo argumento eſſe poteſt, eum, qui ita affectus ſit, ad novam, & ſpiritalem vitam una cum Chriſto Jeſu ſurrexiſſe.

Quæ ſint ſigna reſurrectionis noſtræ ſpiritualis.

a) *Col.* 3. 1.

b) *Ibid.* 3. 2.

c) *Philip.* 4. 8.

DE SEXTO ARTICULO,

CAPUT VII.

Ascendit ad Coelos, sedet ad dexteram Dei Patris omnipotentis.

1. Hujus articuli excellentia, & primæ partis ſententia.

David Propheta, cum beatam, & glorioſam Domini Aſcenſionem Spiritu Dei plenus contemplaretur, omnes ad eum triumphum ſumma lætitia, & gaudio celebrandum illis verbis hortatur, cum inquit: (a) *Omnes gentes plaudite manibus, jubilate Deo in voce exultationis: Aſcendit Deus in jubilatione.* Ex quo intelliget Parochus, maximo ſtudio hoc myſterium explicandum eſſe, ſibique diligenter curandum, ut fideles illud non ſolum fide, & mente percipiant, ſed, quoad ejus fieri poterit, juvante Domino, factis etiam, & vita exprimere ſtudeant. Quod igitur ad ſexti articuli explanationem attinet, in quo potiſſimum de divino hoc myſterio agitur, a priori ejus parte incipiendum eſt, & quæ ejus ſit vis, atque ſententia, aperiendum. De Chriſto enim Jeſu illud etiam fideles ſine ulla dubitatione credere oportet, eum, perfecto jam & abſoluto redemptionis noſtræ myſterio, ut homo eſt, in cœlum corpore, & anima aſcendiſſe: nam ut Deus eſt, nunquam ab eo abfuit, ut qui divinitate ſua loca omnia compleat.

(a) Pſal. 46. 1. 6.

2. *Non*

2. *Non ſolum divinitatis virtute Chriſtus aſcendit, ſed vi etiam humanitatis.*

Aſcendiſſe autem eum ſua virtute doceat, non aliena vi ſublatum, quemadmodum (a) Helias, qui igneo curru in cœlum evectus eſt: (b) vel Abacuch Propheta, vel (c) Philippus diaconus, qui divina virtute per aerem delati, longinqua terrarum ſpatia permearunt. Neque vero ſolum ut Deus præpotenti divinitatis virtute in cœlos aſcendit, ſed etiam, ut homo eſt. Quamvis enim naturali vi id fieri non potuerit, tamen virtus illa, qua beata Chriſti anima prædita erat, corpus, ut libuit, movere potuit; corpus vero, quod jam gloriam adeptum erat, moventis animæ imperio facile parebat. Atque hac ratione, ut Deus, & homo eſt, Chriſtum in cœlum ſua virtute aſcendiſſe credimus.

a) 4. *Reg.* 2. 11. 12.

b) *Dan.* 14. 35

c) *Actor.* 8. 39

3. *Quo ſenſu Chriſtus poſteriore articuli parte dicatur ſedere ad dexteram Patris.*

In altera articuli parte hæc ſunt: *Sedet ad dexteram Dei Patris*: quo loco tropum, id eſt verbi immutationem licet animadvertere, frequentem in divinis literis, cum humanas affectiones, & membra ad noſtram intelligentiam accommodantes, Deo tribuimus: neque enim, cum Spiritus ſit, quidquam in eo corporeum cogitari poteſt. Sed, quoniam in humanis rebus ei majorem honorem tribui exiſtimamus, qui ad dexteram collocatus eſt: eandem rem ad cœleſtia etiam transferentes, ad explicandam Chriſti gloriam, quam ut homo præ cæteris omnibus adeptus eſt, eum in Patris dextera eſſe confitemur.

Sedere denotat poſſeſſionem & quietem gloriæ, non poſitionem corporis, quia Chriſtus ſtat, & non ſedet, ſicut & omnes beati ſtabunt, & non ſedebunt, quia ſedere imbecillitatis eſt, ſtare vero eſt, naturalis ſitus hominis perfectus. Scot. 4. Diſt. 43. q. 13. Cajetan. in Marc. 16.

Sedere autem hoc loco non ſitum, & figu-

 ram

Sedere ad dexteram Dei quid denotet, Vide Ath. Ser 1. contra Arian. Baſil. lib. de Spiritu Sancto c. 6. Dam. lib. 4. c. 2.

Sedere ad dexteram Dei ſoli Chriſto eſt tributum.

a) Epheſ. 1. 20. 21. 22.

b) Pſal. 8. 8.

ram corporis ſignificat, ſed eam regiæ, ſummæque poteſtatis, ac gloriæ firmam & ſtabilem poſſeſſionem, quam a Patre accepit, declarat: de quo ait Apoſtolus: (a) *Suſcitans illum a mortuis, & conſtituens ad dexteram ſuam in cœleſtibus, ſupra omnem principatum, & poteſtatem, & virtutem, & dominationem, & omne nomen, quod nominatur non ſolum in hoc ſæculo, ſed etiam in futuro:* Et, (b) *omnia ſubjecit ſub pedibus ejus.* Ex quibus verbis apparet, hanc gloriam adeo propriam, & ſingularem Domini eſſe, ut cuivis alii creatæ naturæ convenire non poſſit. Quare alio loco teſtatur: (c) *Ad quem autem Angelorum dixit aliquando:* (d) *Sede a dextris meis?*

c) Hebr. 1. 13.

d) Pſal. 109. 1.

4. *Quare aſcenſionis Chriſti hiſtoria frequentius apud populum ſit repetenda.*

Sed articuli ſenſum Parochus latius explanabit, Aſcenſionis Hiſtoriam perſequens, quam ſanctus Lucas Evangeliſta in (e) Actis Apoſtolorum admirabili ordine deſcripſit. In cujus explicatione illud primum obſervare oportebit, cætera omnia myſteria ad Aſcenſionem, tanquam ad finem, referri, in eoque omnium perfectionem & abſolutionem contineri: nam ut ab incarnatione Domini omnia religionis noſtræ myſteria initium habent, ita Aſcenſione ejus peregrinatio concluditur. Præterea alia ſymboli capita, quæ ad Chriſtum Dominum pertinent, ſummam ejus humilitatem, & contemptionem oſtendunt: neque enim abjectius, aut humilius quicquam cogitari poteſt, quam quod Filius Dei pro nobis humanam naturam & imbecillitatem aſſumpſerit: patique, & mori voluerit. At vero, quod eum

e) Actuum 1. per totum fere c.

Ad Aſcenſionem omnia Chriſti myſteria diriguntur.

ſu-

ſuperiori articulo a mortuis reſurrexiſſe, nunc vero in cœlum aſcendiſſe, & ad Dei Patris dexteram ſedere confitemur, nihil ad ejus ſummam gloriam, divinamque majeſtatem declarandam magnificentius dici, aut admirabilius poteſt.

5. *Cur Chriſtus in cœlum aſcenderit, nec in terra potius regnum ſuum conſtituerit.*

Chriſti in cœlum aſcenſionis cauſæ.

Jam his expoſitis, accurate docendum eſt, cujus rei cauſa Chriſtus Dominus in cœlos aſcenderit. Primum enim aſcendit, propterea quod ejus corpori, quod immortalitatis gloria in reſurrectione donatum fuerat, non terrenæ hujus, & obſcuræ habitationis locus, ſed altiſſimum & ſplendidiſſimum cœli domicilium conveniret. Nec vero ſolum ut ejus gloriæ & regni ſolio potiretur, quod ſanguine meruerat, verum etiam ut ea, quæ ad ſalutem noſtram pertinebat, curaret. Deinde (a) ut regnum ſuum non eſſe ex hoc mundo reipſa comprobaret: nam mundi regna terrena & fluxa ſunt, magniſque opibus, & carnis potentia nituntur: Chriſti vero regnum non terrenum, quale Judæi expectabant, ſed ſpirituale, & æternum: itemque ejus opes & divitias ſpirituales eſſe ipſe oſtendit, cum ſuam ſedem in cœlis collocavit: in quo quidem regno illi ditiores, & omnium bonorum copia affluentiores exiſtimandi ſunt, qui ea, quæ Dei ſunt, diligentius quærunt: nam & ſanctus Jacobus teſtatur, (b) Deum elegiſſe pauperes in hoc mundo, divites in fide, & hæredes regni, quod repromiſit Deus diligentibus ſe. Sed etiam illud Dominus noſter in cœlum aſcendens efficere voluit, ut nos eun-

Prima.

Secunda.

Tertia.

a) *Joan. 18. 36. Vide ſecundi art. ſect. ſeptimam.*

Chriſti regnum non terrenum, ſed ſpirituale.

Qui ex hominibus ſint in regno Chriſti ditiores.

b) *Jacob. 2 5.*

Quarta.

eundem aſcendentem mente & deſiderio proſequeremur: nam quemadmodum morte, & reſurrectione ſua moriendi & reſurgendi ſpiritu exemplum nobis reliquerat; ita aſcenſu nos docet, atque inſtruit, ut in terris poſiti in cœlum nos cogitatione conferamus, (a) confitentes nos peregrinos, & hoſpites eſſe ſuper terram, ac patriam inquirentes, (b) cives eſſe Sanctorum, & domeſticos Dei. (c) Noſtra enim, ut idem inquit Apoſtolus, converſatio in cœlis eſt.

a) *Heb. 11. 13.*
b) *Eph. 2. 19.*
c) *Phil. 3. 20.*

6. *Quæ beneficia ex Chriſti Aſcenſione hominibus ſint collata.*

Quanta redeant ad nos commoda ex Aſcenſione Domini.

Jam vero vim & magnitudinem inexplicabilium bonorum, quæ in nos Dei benignitas effundit, divinus (d) David, (e) Apoſtolo interprete, multo ante cecinerat illis verbis: *Aſcendens in altum captivam duxit captivitatem, dedit bona hominibus*: nam decimo die (f) Spiritum ſanctum dedit, cujus virtute, atque ubertate complevit præſentem illam fidelium multitudinem, & vere tum magnifica illa promiſſa perſolvit: (g) *Expedit vobis, ut ego vadam: ſi enim non abiero, Paraclitus non veniet ad vos; ſi autem abiero, mittam eum ad vos.* Aſcendit etiam in cœlum ex Apoſtoli ſententia, (h) ut appareat nunc vultui Dei pro nobis, & apud Patrem advocati officio fungatur. (i) *Filioli mei*, inquit S. Joannes, *hæc ſcribo vobis, ut non peccetis, ſed & ſi quis peccaverit, advocatum habemus apud Patrem Jeſum Chriſtum juſtum, & ipſe eſt propitiatio pro peccatis noſtris.* Nec vero quidquam eſt, unde fideles majorem lætitiam, & animi jucunditatem capere debeant, quam Jeſum Chriſtum pa-

d) *Pſal. 67. 19.*
e) *Epheſ. 4. 8.*
Primum mittit Spiritum Sanctum.
f) *Act. 2. per tot.*
g) *Joan. 16. 8.*
Secundo Advocatum agit.
h) *Hebr. 9. 24.*
i) *1. Joan. 2. 1.*
Tertio Spem noſtram erigit de remiſſione peccatorum.
Quarto.

patronum cauſæ, ac deprecatorem ſalutis noſtræ conſtitutum eſſe, cujus ſit apud æternum Patrem ſumma gratia, & auctoritas. (a) Paravit denique nobis locum, quod etiam ſe facturum promiſerat; atque omnium noſtrum nomine caput ipſe Jeſus Chriſtus venit in cœleſtis gloriæ poſſeſſionem: nam in cœlum abiens portas, quæ Adami peccato intercluſæ fuerunt, patefecit, nobiſque viam munivit, qua ad cœleſtem beatitudinem perveniremus; (b) quemadmodum ipſe in cœna diſcipulis futurum prædixerat: quod quidem ut rei etiam eventu aperte comprobaret, piorum animas, quas ab inferis eripuerat, ſecum in æternæ beatitudinis domicilium introduxit.

a) Joan. 14. 2. 3. Locum amicis apparat, & viam ad cœlum præſtruit. Tange inſtantiam ex Joan. 3. Nemo aſcendit &c.

b) Joan. 16. 24. 27. Captivam abduxit captivitatem.

7. *Commoda, quæ Chriſtus ſua Aſcenſione nobis attulit.*

Primo.

Fidem noſtram confirmat, & meritum auget.

Hanc cœleſtium munerum admirabilem copiam ſalutaris illa commodorum ſeries conſecuta eſt: primum enim fidei noſtræ merito maximus cumulus acceſſit: nam fides earum rerum eſt, quæ ſub aſpectum non cadunt, atque ab hominum ratione, ac intelligentia remotæ ſunt. Quare ſi Dominus a nobis non diſceſſiſſet, fidei noſtræ meritum minueretur: ſiquidem a Chriſto Domino (c) *beati* prædicantur, *qui non viderunt, & crediderunt.* Præterea Chriſti in cœlum aſcenſus ad confirmandam ſpem in cordibus noſtris magnum momentum habet: nam quoniam Chriſtum hominem in cœlum aſcendiſſe, & humanam naturam in dextera Dei Patris colocaſſe credimus, magna in ſpe ſumus, fore ut nos etiam, ejus membra, illuc aſcendamus, atque ibi cum capite noſtro conjungamur: quod ipſe Dominus

c) Joan. 20. 29. Secundo Beatitudinis noſtræ expectationem certam facit.

 nus

a) Joan. 17. 26.
Tertio. Charitatem noſtram promovit, & affectum a terrenis ad cæleſtia ſuſtulit.

b) Matt. 6. 21. Lucæ 12. 34.

nus his verbis teſtatus eſt: (a) *Pater, quos dediſti mihi, volo, ut, ubi ſum ego, & illi ſint mecum.* Deinde hoc quoque vel maximum beneficium conſecuti ſumus, quod amorem noſtrum ad cœlum rapuit, ac divino ſpiritu inflammavit: nam veriſſime dictum eſt, (b) ibi cor noſtrum eſſe, ubi theſaurus noſter eſt.

8. *Non fuit nobis utile Chriſtum in terris manere.*

c) 2. Cor. 5. 16. Eſt elevatus in cælum, ut nos divinitatis ſuæ tribueret eſſe participes. Præfatio de Chriſti Aſcenſione.

d) Joan. 16. 7.

Ac profecto, ſi Chriſtus Dominus in terris verſaretur, omnis noſtra cogitatio in ipſo hominis aſpectu, & conſuetudine defixa eſſet; & illum duntaxat hominem ſpectaremus, qui nos tantis beneficiis afficeret, eumque terrena quadam benevolentia proſequeremur: (c) verum in cœlum aſcendens, amorem noſtrum ſpiritualem reddidit, effecitque, ut quem nunc abſentem cogitamus, eum, ut Deum, veneremur & diligamus. Id autem partim Apoſtolorum exemplo intelligimus, quibus dum præſens affuit Dominus, humano fere ſenſu de illo judicare videbantur: partim vero ipſius Domini teſtimonio confirmatum eſt: cum inquit: (d) *Expedit vobis, ut ego vadam.* Nam imperfectus ille amor, quo Chriſtum Jeſum præſentem diligebant, divino amore perficiendus erat, idque Spiritus Sancti adventu: quare ſtatim addit: *Si enim non abiero, Paraclitus non veniet ad vos.*

9. *Poſt Chriſti Aſcenſionem Eccleſia maxime amplificata fuit.*

e) Joan. 21. 15. Petrus univerſæ Eccleſiæ Paſtor relictus.

Accedit etiam, quod in terris domum ſuam, id eſt Eccleſiam amplificavit, quæ Spiritus Sancti virtute, & ductu gubernaretur: (e) ejus vero univerſæ inter homines Paſtorem, & ſummum Antiſtitem Petrum Apoſtolorum

Prin-

Principem reliquit: tum vero *dedit quoſdam quidem* (a) *Apoſtolos, quoſdam autem Prophetas, alios vero Evangeliſtas; alios autem Paſtores & Doctores:* Atque ita ad dexteram Patris ſedens, aliis atque aliis diverſa dona ſemper impertitur: nam teſtatur Apoſtolus, (b) *unicuique noſtrum datam eſſe gratiam, ſecundum menſuram donationis Chriſti.* Ad extremum vero, quod antea de mortis, & reſurrectionis myſterio docuimus, idem etiam de Aſcenſu fidelibus cogitandum eſt. Quamvis enim Chriſti paſſioni ſalutem & redemptionem noſtram debeamus, qui merito ſuo aditum juſtis ad cœlum aperuit: tamen ejus Aſcenſus non ſolum veluti exemplar nobis propoſitum eſt, quo alte ſpectare, & Spiritu in cœlum aſcendere diſcamus, ſed divinam etiam virtutem, qua id efficere poſſimus, largitus eſt.

a) 1. *Cor.* 12. 28. *Epheſ.* 4. 11. *Chriſtus quotidie Eccleſiam ſuis donis auget.*

b) *Eph.* 4. 11. *Aſcenſio Chriſti nobis aſcendendi virtutem præſtat.*

DE SEPTIMO
ARTICULO,
CAPUT VIII.
Inde venturus est judicare vivos, et mortuos.

1. *Chriſti tria in ſuam Eccleſiam beneficia, & articuli ſeptimi ſententia.*

Chriſti tria inſignia in ſuam Eccleſiam beneficia.

Tria ſunt Domini noſtri Jeſu Chriſti ad ſuam Eccleſiam decorandam, & illuſtrandam inſignia officia, & munera, redemptionis, patrocinii, & judicii. Cum autem ſuperioribus articulis ab eo genus humanum paſſione, & morte redemptum eſſe, aſcenſu etiam in cœlum noſtram cauſam, & patrocinium in perpetuum ſuſceptum conſtet: ſequitur, ut ejus judicium hoc articulo declaretur: cujus articuli ea vis eſt & ratio, ſummo illo die Chriſtum Dominum de univerſo hominum genere judicaturum eſſe.

Articuli ſeptimi ſenſus.

2. *Duplex eſt Chriſti Adventus.*

Sacræ enim literæ duos Filii Dei adventus eſſe teſtantur: alterum, cum ſalutis noſtræ cauſa carnem aſſumpſit, & homo in Virginis alvo effectus eſt: alterum, cum in conſummatione ſæculi ad judicandos omnes homines veniet. Hic adventus in ſacris literis (a) Dies Domini appellatur, de quo ait Apoſtolus: (b) *Dies Domini ſicut fur in nocte, ita veniet:* & Salvator ipſe. (c) *De die autem illa & hora nemo ſcit.* Ac de ſummo judicio ſatis ſit illa auctoritas Apoſtoli: (d) *Omnes nos manifeſtari oportet ante tribunal Chriſti, ut re-*

a) 1. Pet. 3. 10. Apoc. 3. 16.
b) 1. Theſſ. 5. 2.
c) Matt. 24. 36. Marc. 13. 30.
d) 2. Cor. 5. 10. Rom. 14. 10.

referat unuſquiſque propria corporis, prout geſſit, ſive bonum, ſive malum. Plena enim eſt ſacra (a) ſcriptura teſtimoniorum, quæ paſſim Parochis occurrent, ad rem non ſolum comprobandam, ſed etiam fidelium oculis ſubjiciendam: ut, quemadmodum a mundi initio dies ille Domini, quo humanam carnem induit, omnibus optatiſſimus ſemper fuit, quod in eo myſterio liberationis ſuæ ſpem poſitam haberent: ita deinceps poſt Filii Dei mortem, & aſcenſum in cœlum, alterum diem Domini vehementiſſimo ſtudio deſideremus, (b) *expectantes beatam ſpem, & adventum gloriæ magni Dei.*

a) 1. Reg. 2. 10. Pſal. 95. 97. 13. Iſa. 2. 13. 26. 27. 30 & 66. Jerem. 30. 23. Dan. 7. 9. Joel. 2. 1. 31. Soph. 12. 14. Malach. 4. 1. Matt. 12. 13. 16. & 26. Lucæ 17. 29. Actor. 1. & 3. 11. Rom. 2. 14. 1. Cor. 15. 1. Theſſ. 1. 4. 2. Theſſ. 1. 17. Apoc. 20. 11.

b) Tit. 2. 13. Aug. toto libro 20. de Civ. Dei.

3. *Quoties quilibet homo Chriſti judicis ſententiam coram ſubire debeat.*

Duplex cujuſque hominis judicium particulare, & generale.

Sed duo tempora Parochis ad rei explicationem obſervanda ſunt, in quibus unicuique neceſſe eſt in conſpectum Domini venire, & ſingularum cogitationum, actionum, verborum denique omnium rationem reddere, demumque judicis præſentem ſubire ſententiam. Primum eſt, (c) cum unuſquiſque noſtrum migrat e vita, nam ſtatim ad Dei Tribunal ſiſtitur, ibique de omnibus juſtiſſima quæſtio habetur, quæcunque aut egerit, aut dixerit, aut cogitarit unquam: atque hoc privatum judicium vocatur. Alterum vero, (d) cum uno die, atque uno in loco omnes ſimul homines ad tribunal judicis ſtabunt, ut, omnibus omnium ſæculorum hominibus inſpectantibus, & audientibus, ſinguli, quid de ipſis decretum, & judicatum fuerit, cognoſcant: cujus ſententiæ pronunciatio impiis, & ſceleſtis hominibus non minima futura eſt pœnarum,

c) Hebr. 9. 27. Lucæ 16. 22. Eccl. 11. 28. Aug. lib 2. de anima cap. 4.

d) Matt. 25. 31. Joel. 3. 2. 3.

rum, & ſuppliciorum pars: rurſus vero pii & juſti non parvum ex ea præmium, fructumque percepturi ſunt, cum, qualis quiſque in hac vita fuerit, apparebit. Hoc autem generale judicium appellatur.

4. *Cur neceſſe fuerit privato judicio generale ſubjicere.*

Cauſæ ob quas privato judicio univerſale ſubjiciatur.
Prima ratio, Mortuorum præmia, vel pœnæ augentur virtutibus, & vitiis ſuorum ſectatorum.
Vide Baſilium lib. de Sancta virginitate ante medium.
Scot. 4. Diſt. 47. q. 1. S. Thom. 3. par. q. 59. a. 5.

De quo illud neceſſario oſtendendum eſt, quæ cauſa fuerit cur præter privatum de ſingulis, alterum etiam de univerſis hominibus judicium exerceretur. Nam, cum vel ipſis hominibus mortuis interdum ſuperſtites ſint filii parentum imitatores, reliqui ſint liberi ac diſcipuli, exemplorum, orationum, actionum amatores, ac propugnatores, quibus rebus ipſorum mortuorum præmia, & pœnas augeri neceſſe eſt; cum hæc vel utilitas, vel calamitas ad plurimos pertinens non prius finem habitura ſit, quam extremus veniat mundo dies; æquum erat de univerſa hac recte, aut perperam factorum, dictorumque ratione perfectam quæſtionem haberi: quod fieri non poterat, niſi facto communi omnium hominum judicio.

Secunda, ut laudem pii, ignominiam impii palam.

Accedit etiam, quod, cum piorum fama ſæpe lædatur, impii vero innocentiæ laude commendentur, divinæ juſtitiæ ratio poſtulat, ut pii ereptam injuria apud homines exiſtimationem, in publico univerſorum hominum conventu, & judicio recuperent.

Tertia, ut corpora vel præmium, vel pœnam cum anima ex æquo participent.
Ath. in Symb. Pſal. 36. & 61. 2. Cor. 5.

Deinde vero boni & mali homines, quæcunque in vita egerunt, cum non ſine corporibus egerint, omnino ſequitur, ut benefacta, ſive malefacta ad corpora etiam pertineant, quæ actionum ipſarum inſtrumentum fue-

fuerunt. Maxime igitur conveniebat, corporibus una cum eorum animis debita æternæ gloriæ præmia, aut ſupplicia impertiri; quod quidem neque ſine omnium hominum reſurrectione, neque ſine generali judicio fieri poterat.

Quarta, ut divinæ providentiæ ratio omnibus conſtet: hæc ratio ſumitur ex Eccleſ. 9. 1. 2. 3. Pſal. 9.

Poſtremo, quoniam in adverſis & ſecundis hominum rebus, quæ promiſcue nonnunquam bonis, & malis eveniunt, probandum erat, nihil non infinita Dei ſapientia, & juſtitia geri ac gubernari, par fuit, non ſolum bonis præmia, improbis ſupplicia in futuro ſæculo conſtitui, verum etiam publico ac generali judicio decerni; quo omnibus notiora, & illuſtriora fierent; atque ut Deo juſtitiæ, & providentiæ laus ab omnibus tribueretur, pro injuſta illa querela, qua ſancti etiam viri deplorare interdum, ut homines, ſolebant, cum improbos valentes opibus, & honoribus florentes animadverterent: nam Propheta, (a) *Mei*, inquit, *pene moti ſunt pedes, pene effuſi ſunt greſſus mei, quia zelavi ſuper iniquos, pacem peccatorum videns:* & paulo poſt: (b) *Ecce ipſi peccatores, & abundantes in ſæculo obtinuerunt divitias: & dixi: Ergo ſine cauſa juſtificavi cor meum; & lavi inter innocentes manus meas; & fui flagellatus tota die, & caſtigatio mea in matutinis.* Atque hæc frequens querela (c) multorum fuit. Ergo neceſſe erat, ut generale judicium exerceretur: ne forte homines dicerent, (d) Deum circa cardines cœli perambulantem non curare terrena. Hæc autem veritatis formula, jure una ex duodecim fidei Chriſtianæ articulis conſtituta eſt, ut, ſi quorum animi in providentia, & juſti-

a) *Pſal. 72. 2.*

b) *Idem 2. 13. 1. & 14.*

c) *Job. 21. 7. Jerem. 12. 1. 2. Abacuc. 1. 13.*

d) *Job. 22. 14*

tia Dei nutarent, hujus doctrinæ ratione confirmarentur. Præterea propoſito judicio pios recreari, impios terreri oportebat, ut cognita Dei juſtitia, illi ne deficerent, hi a malis æterni ſupplicii metu, atque expectatione revocarentur. Quare Dominus, & Salvator noſter, (a) cum de extremo die loqueretur, declaravit futurum aliquando generale judicium; ſignaque adventantis ejus temporis deſcripſit: ut, cum illa viderimus, finem ſæculi prope eſſe intelligamus: ac deinde in cœlum aſcendens Angelos miſit, qui Apoſtolos ejus abſentia mærentes his verbis conſolarentur: (b) *Hic Jeſus, qui aſſumptus eſt a vobis in cœlum, ſic veniet, quemadmodum vidiſtis eum euntem in cœlum.*

Vainta, ut boni perſeverarent & mali reſipiſcerent

a) Matth. 24. 29. 30.

b) Act. 1. 11.

5. *Juxta utramque naturam Chriſto tributa eſt poteſtas judicandi genus humanum.*

Chriſtus etiam ut homo judex omnium conſtitutus eſt.

Verum Chriſto Domino non ſolum ut Deo, ſed etiam ut homini hoc judicium datum eſſe, ſacræ literæ declarant: quamvis enim judicandi poteſtas omnibus ſanctæ Trinitatis perſonis communis ſit, præcipue tamen Filio eam tribuimus, quod ipſi quoque ſapientiam convenire dicimus. Quod autem, ut homo, mundum judicaturus ſit, Domini teſtimonio confirmatur, qui inquit: (c) *Sicut Pater habet vitam in ſemetipſo, ſic dedit & filio habere vitam in ſemetipſo, & poteſtatem dedit ei judicium facere, quia filius hominis eſt.*

c) Joan. 5. 26. Aug. in Joan. tract. 21. & 1. de Trin. cap. 13.

6. *Cur perinde Patri, vel Spiritui Sancto hoc judicium non adſcribatur.*

Judex Chriſtus corporeis oculis videbitur.

Decebat autem maxime a Chriſto Domino hoc judicium exerceri, ut cum de hominibus decernendum eſſet, illi corporeis oculis judicem

eem videre, & auribus ſententiam, quæ proferebatur, audire poſſent, & omnino judicium illud ſenſibus percipere. Ac præterea æquiſſimum erat, ut homo ille, qui iniquiſſimis hominum ſententiis condemnatus fuerat, omnium deinde judex ſedere ab omnibus conſpiceretur. Quamobrem Apoſtolorum Princeps, cum in Cornelii domo ſumma Chriſtianæ religionis capita expoſuiſſet, docuiſſetque Chriſtum a Judæis in ligno ſuſpenſum, atque occiſum, tertia vero die ad vitam reſurrexiſſe, ſubjunxit: (a) *Et præcepit nobis prædicare populo, & teſtificari, quia ipſe eſt, qui conſtitutus eſt a Deo judex vivorum, & mortuorum.*

Aug. de verb. Dom. Ser. 64. Job. 36. 17. Cauſa tua quaſi, &c.

a) *Act. 10. 42.*

7. *Quibus indiciis extremum judicium imminere agnoſcetur.*

Tria hæc præcipua ſigna judicium anteceſſura eſſe, ſacræ literæ declarant, Prædicationem Evangelii per univerſum orbem, Diſceſſionem, Antichriſtum; inquit enim Dominus; (b) *Prædicabitur hoc Evangelium regni in univerſo orbe, in teſtimonium omnibus gentibus; & tunc veniet conſummatio*: & Apoſtolus nos admonet, (c) ne ab aliquo ſeducamur, *quaſi inſtet dies Domini: quoniam, niſi venerit Diſceſſio primum, & revelatus fuerit homo peccati, judicium non fiet.*

Signa judicium præceſſura. Damaſc. de fide orth. lib. 4. c. 27.

b) *Matt 24. 14. Aug. de Serm. Dom. in monte lib. 1. & cap. 8. ad Heſich.*

c) *2. Theſſ. 2. 3. Auguſt. lib. 20. de civ. Dei c. 19.*

8. *Quomodo fiet judicium, quaque ratione de omnibus feretur ſententia.*

Quæ autem judicii forma, & ratio futura ſit, Parochis ex (d) Danielis oraculis, tum ex ſanctorum Evangeliorum, (e) & Apoſtoli doctrina facile erit cognoſcere. Præterea ſententia, quæ a judice pronuncianda ſit, diligentius hoc loco expendenda erit. Chri-

Judicii forma.

d) *Dan. 7. 9.*

e) *Matt. 24. & 25.*

Marci 13. Theſſ. 4.

Judicis ſententia piis læta, impiis horribilis.

a) Matt. 25. 34.

Vide Aug. Ser. 37. de Sanctis, & Cyrillum Alexand. in Orat. de exitu animæ.

ſtus enim Salvator noſter, lætis oculis pios a dextera ſtantes intuens, ita de illis judicium ſumma cum benignitate pronunciabit (a) *Venite benedicti Patris mei: poſſidete regnum, quod paratum eſt vobis a conſtitutione mundi.* Quibus verbis nihil jucundius audiri poſſe illi intelligent, qui ea cum impiorum damnatione contulerint; ac cum animo ſuo cogitaverint, iis verbis pios, & juſtos homines a laboribus ad quietem, a lacrymarum valle ad ſummum gaudium, a miſeriis ad perpetuam beatitudinem, quam illi charitatis officiis promeriti fuerint, vocari.

9. *Quibus pœnarum generibus impii afficientur.*

b) Matt. 25. 41.

Duplex impiorum pœna, una quæ eſt damni, & altera ſenſus: de pœna damni. Vide Chryſ. hom. 23. in Matt. Aug. in Euch. cap. 112.

Deinde ad eos, qui a ſiniſtra ſtabunt, converſus, ſuam juſtitiam in eos effundet, his verbis: (b) *Diſcedite a me maledicti in ignem æternum, qui paratus eſt Diabolo, & Angelis ejus.* Prioribus illis verbis, *diſcedite a me*, maxima pœna ſignificatur, qua impii plectendi erunt, cum a Dei aſpectu quam longiſſime ejicientur: neque ulla ſpes eos conſolari poterit, fore aliquando ut tanto bono perfruantur: atque hæc quidem a Theologis pœna damni appellata eſt, quod ſcilicet impii apud inferos divinæ viſionis luce perpetuo cárituri ſint. Quod vero additur, *Maledicti*, mirum in modum auget illorum miſeriam, & calamitatem: ſi enim, cum a divina præſentia expellendi eſſent, aliqua ſaltem benedictione digni haberentur, hoc profecto magno eis ſolatio eſſe potuiſſet; at, quoniam nihil hujuſmodi ipſis expectandum eſt, quod calamitatem leviorem faciat, jure optimo, cum expellentur, divina juſtitia eos omni maledictione perſequetur.

10.

10. *De pœna ſenſus, & ſocietate damnatorum.*

Sequitur deinde: *In ignem æternum:* quod quidem alterum pœnarum genus, Pœnam ſenſus Theologi vocarunt, propterea quod ſenſu corporis percipiatur, ut in verberibus, & flagellis, aliove graviore ſupplieiorum genere: inter quæ dubitari non poteſt, ignis tormenta ſummum doloris ſenſum efficere: cui malo cum accedat, ut perpetuum tempus duraturum ſit, ex eo oſtenditur, damnatorum pœnam omnibus ſuppliciis cumulandam eſſe: atque hoc magis declarant verba illa, quæ in extrema ſententiæ parte poſita ſunt; *Qui paratus eſt Diabolo, & Angelis ejus.* Cum enim ita comparatum ſit, ut omnes moleſtias levius feramus, ſi calamitatis noſtræ ſocium aliquem & conſortem habeamus, cujus prudentia, atque humanitate aliqua ex parte juvari poſſimus; quæ tandem erit damnatorum miſeria, quibus in tantis ærumnis a perditiſſimorum dæmonum ſocietate divelli nunquam licebit? Et hæc quidem ſententia in impios juſtiſſime a Domino Salvatore noſtro feretur: ut qui omnia veræ pietatis opera neglexerint, & eſurienti, ac ſitienti nec cibum, nec potum miniſtraverint, hoſpitem non exceperint, nudum non operuerint, aut in carcere incluſum, ægrumque non viſitarint.

Pœna ſenſus quanta futura ſit. Aug. Serm. 181. de temp. & in lib. de tripl. hab. cap. 2. Greg. lib. 9. mor. cap. 46. & lib. 4 Dialog. cap 28. Scot. 4. d. 44. q. 2. & 3. Job. 26.

Socii pœnarum non lenient pœnas inferni. Solatium eſt miſerorum ſocios habere pœnarum in mundo, non in inferno. Sententiæ illius acerbiſſima æquitas.

11. *Judicii materia ſæpius fidelis populi auribus inculcari debet.*

Hæc ſunt, quæ Paſtores fidelis populi auribus ſæpiſſime inculcare debent. Nam hujus articuli veritas fide concepta, maximam vim habet ad frænandas pravas animi cupiditates, atque a peccatis homines abſtrahendos.

Baſilius Magnus Serm. ſuper Pſal. 33.

Quare in Eccleſiaſtico dictum eſt: (a) *In omnibus operibus tuis memorare noviſſima tua, & in æternum non peccabis.* Ac profecto vix quiſquam adeo præceps in ſcelera feretur, quem illa cogitatio ad pietatis ſtudium non revocet, fore aliquando ut ei apud juſtiſſimum judicem omnium non ſolum factorum, dictorumque, ſed occultiſſimarum etiam cogitationum ratio reddenda, & pro meritis pœna perſolvenda ſit. Juſtus vero ad colendam juſtitiam magis, ac magis incitetur, ac ſumma lætitia efferatur neceſſe eſt, quamvis etiam in egeſtate, infamia, cruciatibus vitam degat, cum animum ad eum diem refert, quo (poſt ærumnoſæ hujus vitæ certamina) victor univerſis hominibus audientibus declarabitur; & divinis, atque illis quidem æternis honoribus in cœleſtem patriam receptus afficietur. Quod igitur reliquum eſt, hortari fideles oportet, ut optime vivendi rationem comparent, ad omne pietatis ſtudium ſe exerceant, quo poſſint adventantem magnum illum diem Domini majore cum ſecuritate animi expectare, atque adeo, ut filios decet, cum ſumma cupiditate expetere.

a) *Eccl. 7. 40. Aug. Serm. 120. de temp. Greg. Hom. 39. in Evang. Ber. Ser. 1. in Feſto omnium Sanct. & Ser. de primordiis, mediis, & noviſſimis noſtris.*

DE

DE OCTAVO
ARTICULO,
CAPUT IX.

Credo in Spiritum Sanctum.

1. *Quanta ſit fidei in Spiritum Sanctum neceſſitas, & fructus.*

De Spiritu Sancto ſcite & profunde diſputarunt. Greg. Naz. Orat. 37. quæ eſt 5. de Theologia. Ambr. lib. de Spiritu Sancto. Baſilius, & Damaſc.

Hactenus quæ ad primam, & ſecundam ſanctæ Trinitatis perſonam pertinebant, quantum propoſiti argumenti ratio poſtulare videbatur, expoſita ſunt: ſequitur nunc, ut illa etiam, quæ in Symbolo de tertia perſona, hoc eſt de Spiritu Sancto traduntur, explicentur. Qua in re declaranda omne ſtudium, & diligentiam Paſtores adhibebunt; cum homini Chriſtiano non magis liceat hanc partem ignorare, vel de ea minus recte ſentire, quam de aliis ſuperioribus articulis exiſtimandum ſit. Quare (a) Apoſtolus non permiſit Epheſios quoſdam Spiritus Sancti perſonam ignorare: a quibus cum quæſiſſet, an Spiritum Sanctum accepiſſent, cum illi, ne ſi Spiritus Sanctus quidem eſſet, ſe ſcire reſpondiſſent, ſtatim rogavit: *In quo ergo baptizati eſtis?* Quibus verbis ſignificavit, diſtinctam hujus articuli notitiam fidelibus maxime neceſſariam eſſe: ex qua eum præcipue fructum capiunt, quod cum attente cogitant, (b) ſe quidquid habent Spiritus Sancti munere & beneficio conſecutos eſſe, tum vero de ſeipſis modeſtius, & humilius ſentire, & in Dei præſidio omnem ſpem po-

a) *Act. 19. 2.*

Fructus fidei hujus articuli:

b) *1. Cor. 12. 3. 4.*

ponere incipiunt: qui primus homini Chriſtiano gradus ad ſummam ſapientiam, & felicitatem eſſe debet.

2. *Spiritus Sancti verbum non ita tertiæ perſonæ Trinitatis convenit, ut etiam aliis tribui non poſſit.*

Pater, & Filius etiam dicuntur Spiritus Sanctus, quin etiam omnes Spiritus cæleſtes, Sanctorumque animæ.

a) Joan. 4. 24. 2. Cor. 3. 17.
b) Iſa. 6. 3. Apoc. 4. 8.
c) Pſal. 103. 4. Hebr. 1. 7.
d) Pſal. 145. 4 Eccleſ. 12. 7.

Tertia Trinitatis perſona proprie dicitur Spiritus Sanctus.

Hujus igitur articuli explanationem a vi, & notione, quæ hoc loco Spiritus Sancti vocabulo ſubjecta eſt, exordiri oportebit: nam, cum illud æque de Patre, & Filio rectiſſime dicatur (uterque enim (a) Spiritus eſt, & (b) ſanctus, ſiquidem Deum ſpiritum eſſe confitemur) deinde vero hac voce (c) Angeli etiam, & (d) piorum animæ ſignificentur: cavendum eſt, ne populus verbi ambiguitate in errorem inducatur. Quare docendum eſt, in hoc articulo Spiritus Sancti nomine tertiam Trinitatis perſonam intelligi: quomodo in ſacris literis tum veteris nonnunquam, tum novi Teſtamenti frequenter accipitur; nam David precatur: *Et* (e) *Spiritum Sanctum tuum ne auferas a me:* & in libro Sapientiæ legimus: (f) *Senſum tuum quis ſciet, niſi tu dederis ſapientiam, & miſeris Spiritum Sanctum tuum de altiſſimis?* & alibi: (g) *Ipſe creavit illam in Spiritu Sancto.* In novo vero teſtamento jubemur (h) baptizari in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti: & Sanctiſſimam Virginem (i) de Spiritu Sancto concepiſſe legimus: tum vero a ſancto (k) Joanne ad Chriſtum mittimur, qui nos in Spiritu Sancto baptizat: ac plurimis præterea aliis in locis ea vox legentibus occurrit.

e) Pſal. 50. 12.
f) Sap. 9. 17.
g) Eccl. 1. 9.
h) Matt. 28. 19.
i) Matt. 1. 20. Luc. 1. 35.
k) Joan. 1. 33. Marc. 1. 8.

3. Qui-

3. *Quare tertiæ perſonæ Trinitatis, perinde ac aliis duabus, proprium nomen non ſit tributum.*

Verum nemo mirari debet, tertiæ perſonæ, quemadmodum primæ, & ſecundæ, proprium nomen tributum non eſſe. Nam ſecunda perſona ideo proprium nomen habet, & Filius dicitur, quia ejus æternus a Patre ortus proprie generatio vocatur, ut in ſuperioribus articulis explicatum eſt. Ut igitur ortus ille generationis nomine ſignificatur: ita perſonam, quæ emanat, proprie Filium appellamus, & a qua emanat, Patrem. Nunc, cum tertiæ perſonæ productioni proprium nomen impoſitum non ſit, ſed ſpiratio & proceſſio appelletur; ſequitur, ut etiam perſona, quæ producitur, ſuo nomine careat. Nullum autem proprium nomen ejus emanatio habet: propterea quod nomina, quæ Deo tribuuntur, a rebus creatis mutuari cogimur: in quibus quoniam nullam aliam naturæ, & eſſentiæ communicandæ rationem, quam generandi virtute agnoſcimus, ob eam cauſam fit, ut rationem, qua ſeipſum totum Deus vi amoris communicat, proprio vocabulo exprimere non poſſimus. Quare communi Spiritus Sancti nomine tertia perſona appellata eſt: quod quidem illi maxime convenire ex eo intelligimus, quia ſpiritalem vitam in nos infundit; ac ſine ejus ſanctiſſimi numinis afflatu, nihil æterna vita dignum efficere poſſumus.

Cur Spiritus Sancti commune nomen tertiæ perſonæ tributum ſit, vide Aug. in 15. de Trin. cap. 19. & in Joan. tr. 99. Mens humana non aliam eſſentiæ communicandæ rationem agnoſcit, quam per generandi virtutem. Tertia perſona cur dicatur Spiritus Sanctus,

4. *Spiritus Sanctus Deus eſt, ejuſdem omnino cum Patre & Filio potentiæ, & naturæ.*

Verum explicata vocabuli ſignificatione, docendus in primis erit populus, Spiritum San-

Spiritum Sanctum omnino Patri & Filio in omnibus æqualem præter Scripturam, docuerunt D. Dion. Areop. lib. de Div. nom. cap. 2. Iren. lib. 4. c. 14.

Quæ ſit hæc in ſymbolo particulæ, In, energia. Ambr. lib. 1. de Spiritu Sancto c. 13. & 14.

Sanctum, æque ac Patrem, & Filium, Deum eſſe, eidem æqualem, æque omnipotentem, æternum, & infinitæ perfectionis, ſummum bonum, ac ſapientiſſimum, ejuſdemque cum Patre, & Filio naturæ. Quod quidem illius vocis, *In*, cum dicimus, *Credo in Spiritum Sanctum*, proprietas ſatis indicat, quæ ad exprimendam fidei noſtræ vim, ſingulis Trinitatis perſonis appoſita eſt. Atque id etiam aperta ſacrarum literarum teſtimonia confirmant. Nam cum ſanctus Petrus in Actis Apoſtolorum dixiſſet: (a) *Anania, cur tentavit Satanas cor tuum, mentiri te Spiritui Sancto?* mox inquit: *Non es mentitus hominibus, ſed Deo*: quem prius Spiritum Sanctum appellaverat, eundem ſtatim Deum vocat. Apoſtolus etiam ad Corinthios, quem Deum dixerat, Spiritum Sanctum eſſe interpretatur: (b) *Diviſiones*, inquit, *operationum ſunt, idem vero Deus, qui operatur omnia in omnibus*: deinde ſubjungit: *Hæc autem omnia operatur unus atque idem Spiritus, dividens ſingulis, prout vult.* Præterea in Actis Apoſtolorum, quod uni Deo Prophetæ tribuunt, ille Spiritui Sancto adſcribit: dixerat enim Iſaias: (c) *Audivi vocem Domini dicentis; Quem mittam? & dixit mihi: Vade, & dices populo huic: Excæca cor populi hujus, & aures ejus aggrava, & oculos ejus claude; ne forte videat oculis ſuis, & auribus ſuis audiat.* Quæ verba cum Apoſtolus citaret: (d) *Bene*, inquit, *Spiritus Sanctus locutus eſt per Iſaiam Prophetam.* Deinde vero cum Scriptura Spiritus Sancti perſonam cum Patre, & Filio conjungit, ut (e) cum Patris, & Filii, & Spiritus Sancti nomen in baptiſmo adhiberi præcipit, nul-

a) *Act. 5. 3.* *Spiritus Sancti divinitas pulcherrime confirmatur.*

b) *1. Cor. 12. 16* *Ibidem 11.*

c) *Iſa. 6. 8.*

d) *Act. 28. 26.*

e) *Matth. 28. 19. 1. Joan. 5. 7.*

nullus nobis de hujus myſterii veritate dubitandi locus relinquitur: nam ſi Pater Deus eſt, & Filius Deus; omnino fateri cogimur, etiam Spiritum Sanctum, qui cum eis pari honoris gradu conjungitur, Deum eſſe. Accedit autem, quod is, qui in nomine cujuſvis rei creatæ baptizatur, nullum ex eo fructum conſequi poteſt. (a) *Nunquid in nomine Pauli*, inquit, *baptizati eſtis?* ut oſtenderet hoc eis nihil ad comparandam ſalutem profuturum eſſe, Cum igitur baptizemur in nomine Spiritus Sancti, eum eſſe Deum fateri oportet. Sed hunc eundem trium perſonarum ordinem, quo Spiritus Sancti divinitas comprobatur, licet animadvertere, tum in Epiſtola Joannis: (b) *Tres ſunt, qui teſtimonium dant in cœlo, Pater, Verbum, & Spiritus Sanctus, & hi tres unum ſunt*: tum ex præclaro illo ſanctæ Trinitatis elogio, quo divinæ laudes, & pſalmi concluduntur; *Gloria Patri, & Filio, & Spiritui Sancto.* Poſtremo, quod ad eam veritatem confirmandam maxime pertinet, quæcunque Dei propria eſſe credimus, ea Spiritui Sancto convenire ſacræ literæ teſtantur. Quare illi templorum honorem tribuunt, ut cum Apoſtolus ait: (c) *An neſcitis: quoniam membra veſtra templum ſunt Spiritus Sancti?* Item (d) *ſanctificationem*, & (e) *vivificationem*, & (f) *ſcrutari profunda Dei*, & (g) *per prophetas loqui*, & (h) *ubique eſſe*: quæ omnia divino tantum numini tribuenda ſunt.

a) 1. Cor. 1. 13. *Vide ex hoc loco pulcherrimam rationem apud D. Greg. Naz. Orat. 5. de Theol. quæ eſt 37. in ordine.*

b) 1. Joan. 5. 7. *Vide ex hoc loco argumentum apud Aug. lib. 1. Trin. cap. 5.*

c) 1. Cor. 6. 19.

d) 2. Teſſ. 2. 13. 1. Petr. 1. 2.

e) Joan. 6. 63. 2. Cor. 3. 6.

f) 1. Cor. 2. 10.

g) 2. Petr. 1. 21.

h) Pſ. 138. 7. Sap. 1. 17.

5. *Certo credendum eſt, Spiritus Sancti vocabulum tertiam Divinitatis perſonam per ſe ſubſiſtentem ſignificare.*

Sed illud præterea fidelibus accurate ex-

Spiritum Sanctum perſonam ſubſiſtentem per ſe probant Patres qui contra Sabellium dimicarunt.

planandum eſt, Spiritum Sanctum ita Deum eſſe, ut eum tertiam perſonam in divina natura a Patre, & Filio diſtinctam, & voluntate productam confiteri oporteat. Nam, ut alia ſcripturarum teſtimonia omittantur, baptiſmi forma, (a) quam Salvator noſter docuit: apertiſſime oſtendit, Spiritum Sanctum tertiam eſſe perſonam, quæ in divina natura per ſe conſtet, & ab aliis diſtincta ſit. Quod etiam Apoſtoli verba declarant, cum inquit: (b) *Gratia Domini noſtri Jeſu Chriſti, & charitas Dei, & communicatio Sancti Spiritus ſit cum omnibus vobis, Amen.* Idem vero multo apertius demonſtrant, quæ Patres in Conſtantinopolitano primo Concilio hoc loco ad confutandam impiam Macedonii amentiam addiderunt: *Et in Spiritum Sanctum Dominum, & vivificantem, qui ex Patre, Filioque procedit: qui cum Patre, & Filio ſimul adoratur, & conglorificatur, qui locutus eſt per Prophetas.* Quod igitur *Spiritum Sanctum* Dominum confitentur, in eo declarant, quantum Angelis antecellat, qui tamen nobiliſſimi ſpiritus a Deo conditi ſunt: illos enim omnes ſanctus (c) Paulus teſtatur eſſe *adminiſtratorios ſpiritus, in miniſterium miſſos, propter eos, qui hæreditatem capiunt ſalutis.* Vivificantem vero appellant, quod anima cum Deo conjuncta magis vivit, quam corpus animæ conjunctione alitur, ac ſuſtinetur. Quoniam vero Spiritui Sancto (d) ſacræ literæ hanc animæ cum Deo conjunctionem tribuunt, rectiſſime *vivificantem Spiritum Sanctum* vocari perſpicuum eſt.

a) *Matth.* 28. 19.

b) 2. *Cor.* 13. 13.

In Symbol. Conſtantinopol. primo, & Niceno illa vox, Filioque, *non fuit, ſed poſtea a latinis addita eſt, quæ potius fuit explicatio, quam additio, quam explicationem in Conc. Lugdunenſi, & Florentino confirmarunt Græci.*

c) *Hebr.* 1. 14. *Deus eſt vita animæ. Aug. lib.* 19. *de Civit. cap.* 26. *& de ver. Apo. Ser.* 16.

d) *Rom.* 8. 1. *Cor.* 12. 1.

6. *Spiritum Sanctum a Patre & Filio, tanquam ab uno principio, procedere declaratur.*

Jam

Jam vero quod ſequitur, *Qui ex Patre, Filioque procedit*, docendi ſunt fideles, Spiritum Sanctum a Patre, & Filio, tanquam ab uno principio, æterna proceſſione procedere: id enim Eccleſiaſtica regula, a qua Chriſtiano non licet aberrare, credendum nobis proponit, & divinarum literarum, & Conciliorum auctoritate confirmatur. Nam Chriſtus Dominus, cum de Spiritu Sancto loqueretur, dixit: (a) *Ille me clarificabit, quia de meo accipiet.* Hoc idem ex eo colligitur, quod in Scripturis Sacris Spiritus Sanctus nonnunquam Spiritus (b) Chriſti, interdum Spiritus Patris appellatur: modo a Patre, & modo a Filio mitti dicitur, ut æque a Patre, & Filio procedere non obſcure ſignificetur. (c) *Qui Spiritum Chriſti non habet*, inquit ſanctus Paulus, *hic non eſt ejus:* & idem Spiritum Chriſti vocat, cum ad Galatas inquit: (d) *Miſit Deus Spiritum Filii ſui in corda veſtra clamantem, Abba Pater.* Apud ſanctum Matthæum Spiritus Patris appellatur: (e) *Non vos eſtis, qui loquimini: ſed Spiritus Patris veſtri:* & Dominus in cœna inquit: (f) *Paraclitus, quem ego mittam vobis a Patre Spiritum veritatis, qui a Patre procedit, ille teſtimonium perhibebit de me.* Tum alibi eundem Spiritum Sanctum a Patre mittendum affirmat his verbis: *Quem mittet Pater in nomine meo.* (g) Ex quibus verbis cum proceſſionem Spiritus Sancti intelligamus, perſpicuum eſt, eundem ab utroque procedere. Hæc ſunt, quæ de Spiritus Sancti perſona tradenda erunt.

Spiritum Sanctum a filio procedere

Græci Patres ſcribunt Ath. in ſymbol. & Serm. 4. cont. Ari. Baſil. lib. 1. & 3. & contra Eun. & alii.

Concil. Lateranenſe c. 1. Lugdunenſe in Decr. lib 6. & Florentinum in literis unionis.

a) *Joan.* 16. 14.
b) *Act.* 16. 7. 1. *Petr.* 1. 11.
c) *Rom.* 8. 9.
d) *Gal.* 4. 6.
e) *Matth.* 10 20.
f) *Joan.* 15
g) *Joan.* 14. 26.

7. *Cum opera Trinitatis ſint indiviſa, quare peculiariter quidam effectus, & dona Spiritui Sancto tribuantur.*

De admirandis Spiritus Sancti effectibus, & donis vide Aug. lib. de Serm. Domini in monte c. 9. & Greg. hom. 19. in Ezech.

Trinitatis opera indiviſa ſunt ad extra. Aug. lib. 1. de Trinitate c. 4. & in Joan. tract. 20. & alibi frequenter.

Cur peculiariter quædam opera Spiritui Sancto tribuantur.

Spiritus Sanctus cur donum vocetur. Aug. in Enchir. cap. 57. & in 6. de Trin. c. 16.

Docere præterea oportebit, quoſdam eſſe Spiritus Sancti admirabiles effectus, & ampliſſima quædam munera, quæ ab ipſo, tanquam a perenni bonitatis fonte: oriri, & manare dicuntur. Quamvis enim ſanctiſſimæ Trinitatis opera, quæ extrinſecus fiunt, tribus perſonis communia ſint: ex iis tamen multa Spiritui Sancto propria tribuuntur, ut intelligamus illa in nos a Dei immenſa charitate proficiſci; nam, cum Spiritus Sanctus a divina voluntate, veluti amore inflammata, procedat, perſpici poteſt, eos effectus, qui proprie ad Spiritum Sanctum referuntur, a ſummo erga nos Dei amore oriri. Quare ex eo conſequitur, ut Spiritus Sanctus donum appelletur: nam doni vocabulo ſignificatur id, quod benigne & gratuito, nulla ſpe remunerationis propoſita, donatur. Ac proinde quæcunque dona, & beneficia a Deo in nos collata (a) ſunt (quid autem habemus, quod a Deo, ut inquit Apoſtolus, non acceperimus?) ea nobis Spiritus Sancti conceſſu, & munere data eſſe, pio & grato animo agnoſcere debemus.

a) 1. Cor. 4. 7.

8. *Qui, qualeſve, & quanti ſint Spiritus Sancti effectus.*

Plures ſunt Spiritus Sancti effectus.

Ejus autem plures effectus ſunt: nam (b) ut mundi creationem, (c) creatarumque rerum propagationem, & gubernationem omittamus, de quibus in primo articulo commemoravimus; vivificationem Spiritui Sancto proprie tribui, paulo ante demonſtratum eſt: & Ezechielis teſtimonio confirmatur: (d) *Dabo*: inquit,

b) Job. 33. 4. Pſal. 32. 6.
c) Sap. 1. 7.
d) Ezech. 37. 6.

quit, *vobis Spiritum, & vivetis.* Præcipuos tamen, & maxime proprios Spiritus Sancti effectus Propheta enumerat, (a) *Spiritum ſapientiæ, & intellectus, ſpiritum conſilii, & fortitudinis, ſpiritum ſcientiæ, & pietatis, & ſpiritum timoris Domini:* quæ dona Spiritus Sancti vocantur: interdum autem Spiritus Sancti nomen eis tribuitur. Quare ſapienter D. Auguſtinus monet, animadvertendum eſſe, cum in ſacris literis hujus vocis Spiritus Sancti mentio fit, ut dijudicare poſſimus, tertiam ne Trinitatis perſonam, an ejus effectus, atque operationes ſignificet: nam hæc duo eodem intervallo diſtinguenda ſunt, quo etiam Creatorem a rebus creatis differre credimus. Atque hæc eo diligentius explicanda ſunt, quod ex hiſce Spiritus Sancti donis Chriſtianæ vitæ præcepta haurimus, ſentireque poſſumus, an Spiritus Sanctus in nobis ſit. Verum præ cæteris ejus ampliſſimis muneribus gratia illa prædicanda eſt, quæ nos juſtos facit, (b) ſignatque Spiritu promiſſionis ſancto, qui eſt pignus hæreditatis noſtræ. Hæc enim mentem noſtram arctiſſimo amoris vinculo Deo jungit: ex quo fit, ut ſummo pietatis ſtudio accenſi novam vitam inſtituamus, ac (c) naturæ divinæ participes effecti, (d) filii Dei nominemur, & vere ſimus.

Spiritus Sancti dona.
a) *Iſa.* 11. 2.

D. Auguſt lib. 15. *de Trinit. cap.* 18. & 19. *Fulg lib.* 2. *ad Mon. cap.* 7. & 8.

Juſtificatio noſtra eſt Spiritus Sancti ſignaculum, de qua copioſe agitur Seſſ. 6. *Conc. Trid.*

b) *Epheſ.* 1. 13.

c) 2. *Petr.* 1. 4.
d) 1. *Joan.* 3. 1.

(o)

DE

DE NONO ARTICULO,

CAPUT X.

Credo Sanctam Eccleſiam Catholicam, Sanctorum communionem.

I. *Quibus de cauſis nonus articulus omnium frequentiſſime populo inculcandus ſit.*

De Eccleſia ex veteribus ſcripſerunt Aug. concione 2. ſuper Pſal. 30. & Cyprian, lib. de unit. Eccl. Cur prophetæ planius de Eccleſia quam de Chriſto ſint locuti. Aug. in Pſal. 30. vide prophetarum teſtimonia apud eundem in lib. de util. cred. c. 7. 8. & 9. & adhuc fuſius in lib. 17. de Civ. Dei cap. 4. 5. 8. 16. 20 & lib. 18. fere per totum.

Verus noni articuli profeſſor nequit dici Hæreticus.

Quanta diligentia curare Paſtores debeant, ut hujus noni articuli veritatem fidelibus explicent, ſi duo potiſſimum conſiderentur, facile cognoſci poterit. Primum enim, teſte ſancto Auguſtino, Prophetæ planius, & apertius de Eccleſia, quam de Chriſto locuti ſunt; cum in eo multo plures errare, ac decipi poſſe, quam in Incarnationis Sacramento prævidenerent. Neque enim defuturi erant impii, qui ad ſimiæ imitationem, quæ ſe hominem eſſe fingit, ſolos ſe Catholicos eſſe profiterentur, & Catholicam Eccleſiam apud ſe tantum, non minus nefarie, quam ſuperbe affirmarent. Deinde ſi quis hanc veritatem firmo animo conceptam habuerit, facile horrendum hæreſis periculum effugiet. Non enim, ut quiſque primum in fide peccarit, Hæreticus dicendus eſt: ſed qui, Eccleſiæ auctoritate neglecta, impias opiniones pertinaci animo tuetur. Cum igitur fieri non poſſit, ut aliquis ſe hæreſis peſte commaculet, ſi iis fidem adhibeat, quæ in hoc articulo credenda proponuntur: curent omni ſtudio Paſtores, ut fideles, cognito hoc myſte-

ſterio, contra adverſarii artes muniti in fidei veritate perſeverent. Pendet autem hic articulus a ſuperiori: quia, cum jam demonſtratum ſit, Spiritum Sanctum omnis ſanctitatis fontem, & largitorem eſſe, nunc ab eodem Eccleſiam ſanctitate donatam confitemur.

2. *Quid peculiari ratione nomine Eccleſiæ, quidque generatim denotetur.*

Ac quoniam Eccleſiæ vocem Latini a Græcis mutuati, poſt divulgatum Evangelium ad res ſacras tranſtulerunt, quam vim habeat hoc vocabulum, aperiendum eſt. Significat autem Eccleſia Evocationem: verum ſcriptores poſtea uſurparunt pro concilio, & concione. Neque vero refert, utrum populus ille veri Dei, an falſæ religionis cultor extiterit: in Actis enim de Epheſino populo ſcriptum eſt, cum ſcriba turbas ſedaſſet, dixiſſe; (a) *Si quid autem alterius rei quæritis, in legitima Eccleſia poterit abſolvi.* Legitimam vocat Eccleſiam populum Epheſinum, Dianæ cultui addictum. Neque ſolum gentes, quæ Deum non noverunt, ſed etiam malorum & impiorum hominum concilia interdum Eccleſia nominantur. (b) *Odivi*, inquit Propheta, *Eccleſiam malignantium, & cum impiis non ſedebo.* Communi vero deinde ſacrarum ſcripturarum conſuetudine hæc vox ad rempublicam Chriſtianam, fideliumque tantum congregationes ſignificandas uſurpata eſt; qui ſcilicet ad lucem veritatis, & Dei notitiam per fidem vocati ſunt, ut, rejectis ignorantiæ, & errorum tenebris, Deum verum, & vivum pie & ſancte colant, illique ex toto corde inſerviant: atque, ut unico verbo hæc res tota abſolvatur, Eccleſia,

Eccleſia eſt evocatio a verbo græco ἐκκαλέω Et bene Eccleſia dicitur, quia omnes ad ſalutem vocet & colligat, ut ait Dominus, Levit. cap. 8. 3.

a) *Act. 19. 39.*

b) *Pſal. 25. 5.*

Eccleſia peculiari, & uſitata conſuetudine ſignificat omnium fidelium multitudinem: cæteræ ſignificationes nominis Eccleſiæ exponentur Sect. 9. hujus articuli. Definitio Eccleſiæ. Aug. in Pſal 149. vide Cyprianum Ep. 69.

ſia, ut ait Sanctus Auguſtinus, *eſt populus fidelis per univerſum orbem diſperſus.*

3. *Quæ potiſſimum myſteria in vocabulo Eccleſiæ contemplanda offerantur.*

Eccleſia quo a cæteris gentibus p[illegible]tiis differat.
Deus qui ſuam Eccleſiam vocarit.

Nec vero levia myſteria in hoc vocabulo continentur. Etenim in Evocatione, quam Eccleſia ſignificat, ſtatim divinæ gratiæ benignitas, & ſplendor elucet, intelligimuſque Eccleſiam ab aliis rebus publicis maxime differre: illæ enim humana ratione, & prudentia nituntur; hæc autem Dei ſapientia, & conſilio conſtituta eſt: vocavit enim nos intimo quidem Spiritus Sancti afflatu, qui corda hominum aperit; extrinſecus autem Paſtorum, & Prædicatorum opera, ac miniſterio. Præterea ex hac vocatione quis nobis finis propoſitus eſſe debeat, nimirum æternarum rerum cognitio, & poſſeſſio, is optime perſpiciet, qui animadverterit, cur olim fidelis populus ſub lege poſitus, ſynagoga, ideſt congregatio diceretur: nam, ut docet ſanctus Auguſtinus, *hoc ei nomen impoſitum eſt, quia pecudum more, quibus magis congregari convenit, terrena, & caduca tantum bona ſpectaret.* Quare merito Chriſtianus populus non ſynagoga, ſed Eccleſia dicitur: quia terrenis, & mortalibus rebus contemptis: cœleſtes, & æternas tantummodo conſectatur.

Duplex Eccleſiæ vocatio.

Finis vocationis varius, qui eſt æternarum rerum poſt cognitionem poſſeſſio.
Auguſt. in Pſal. 77. 81.
Eccleſia quo differat a judæorum republica.

4. *Quibus nominibus Chriſtianorum univerſitas in ſacris literis deſcripta inveniatur.*

Multa præterea nomina, quæ plena ſunt myſteriis, ad Chriſtianam rempublicam ſignificandam traducta ſunt: nam & (a) domus, & (b) ædificium Dei ab Apoſtolo vocatur. *Si tardavero*, inquit ad Timotheum, *ut ſcias, quomo-*

a) Luc. 6. 48. 15. 25. 1. Tim. 3. 15. 2. Tim. 2. 20. Hebr. 3. 4.
b) Ædificium.

modo oporteat te in domo Dei converſari, quæ eſt Eccleſia Dei vivi, columna, & firmamentum veritatis. Domus autem Eccleſia idcirco appellatur, quia ſit veluti una familia, quam unus paterfamilias moderatur, & in qua eſt bonorum omnium ſpiritualium communio. Dicitur etiam (a) grex ovium Chriſti, quarum ille oſtium eſt, & Paſtor: vocatur & ſponſa Chriſti; (b) *Deſpondi vos uni viro virginem caſtam exhibere Chriſto*, inquit Apoſtolus ad Corinthios. Idem ad Epheſios; (c) *Viri diligite uxores veſtras: ſicut & Chriſtus dilexit Eccleſiam*: ac de matrimonio: *Sacramentum hoc*, inquit, *magnum eſt: ego autem dico in Chriſto, & in Eccleſia.* Dicitur denique Eccleſia (d) corpus Chriſti, (e) ut ad Epheſios, (f) & Coloſſenſes licet videre. Et hæc ſingula plurimum valent ad fideles excitandos, ut ſe dignos immenſa Dei clementia, & bonitate præbeant, qui eos, (g) ut populus Dei eſſet, elegit.

Matth. 16. 18. Rom. 15. 20. 1. Cor. 3. 9.

Domus Dei cur ſit dicta Eccleſia.

Grex ovium.

a) *Joan. 10. 1. 2.*

Sponſa Chriſti.

b) *2. Cor. 11. 2.*

c) *Epheſ. 5 25. Vide Cypr. Ep. 6. lib. 1. & in lib. de unit. Eccl. eodem capite ver. 32.*

d) *Eccleſia eſt corpus Chriſti. Rom. 12. 3. 4. 1. Cor. 12. 12.*

e) *Eph. 1. 23.*

f) *Col. 1. 24.*

g) *1. Petr. 1. 9. 10.*

5. *Duæ præcipuæ Eccleſiæ partes recenſentur, triumphans una, militans altera.*

His vero explicatis, neceſſe erit ſingulas Eccleſiæ partes enumerare, earumque differentias docere, quo magis Deo dilectæ Eccleſiæ naturam, proprietates, dona, & gratias populus percipiat; & ob eam cauſam ſanctiſſimum Dei numen laudare nunquam intermittat. Eccleſiæ autem duæ potiſſimum ſunt partes, quarum altera triumphans, altera militans vocatur. Triumphans eſt cœtus ille clariſſimus, & feliciſſimus beatorum ſpirituum, & eorum, qui de Mundo, de Carne, de iniquiſſimo Dæmone triumpharunt, & ab hujus vi-

De Eccleſia militante, & triumphante Aug. in Ench. cap. 6. & lib. 10. de Civ. Dei c. 7.

Triumphans Eccleſia quid ſit. Aug. in Ench. cap. 5?.

Animæ purgandorum triumphant in ſpe certa.

Militans Eccleſia.

tæ moleſtiis liberi ac tuti, æterna beatitudine fruuntur. Militans vero Eccleſia eſt cœtus omnium fidelium, qui adhuc in terris vivunt: quæ ideo militans vocatur, quod illi cum immaniſſimis hoſtibus, Mundo, Carne, Satana, perpetuum ſit bellum.

6. *Eccleſia militans, & triumphans una eſt.*

Aug lib 12. de civ. Dei c. 9. Quia idem Princeps, idem populus, eadem lex, idem cibus, & eadem civitas eſt.

Neque idcirco tamen duas eſſe Eccleſias cenſendum eſt: ſed ejuſdem Eccleſiæ, ut antea diximus, partes duæ ſunt; quarum una anteceſſit, & cœleſti patria jam potitur; altera in dies ſequitur, donec aliquando cum Salvatore noſtro conjuncta, in ſempiterna felicitate conquieſcat.

7. *In Eccleſia militanti duo hominum ſunt genera, boni ſcilicet, & mali.*

In Eccleſia militanti duo ſunt hominum genera. Vide Aug. in Breviculo, collat. 3.

Jam in Eccleſia militanti duo ſunt hominum genera, bonorum, & improborum: & improbi quidem eorundem ſacramentorum participes, eadem quoque, quam boni, fidem profitentur, vita ac moribus diſſimiles: boni vero in Eccleſia dicuntur ii, qui non ſolum fidei profeſſione, & communione ſacramentorum, ſed etiam ſpiritu gratiæ, & charitatis vinculo inter ſe conjuncti, & colligati ſunt: de quibus dicitur: (a) *Cognovit Dominus, qui ſunt ejus*: poſſunt vero etiam homines aliquibus conjecturis opinari, quinam ſint, qui ad hunc piorum hominum numerum pertineant, certo autem ſcire minime poſſunt. Quare exiſtimandum non eſt, Chriſtum Salvatorem de hac Eccleſiæ parte locutum eſſe, (b) cum ad Eccleſiam nos remiſit, eique ut pareamus, præcepit. Nam cum illa ſit incognita, cui certum eſſe poterit, ad cujus judicium confugi-

a) *2. Tim. 2. 19. Electorum Eccleſia eſt incerta. Conſulatur cap. 12. Seſſ. 6. Conc. Trid. decreto de juſtificatione: vide etiam Aug. tract. 45. in Joan.*

b) *Matt 18. 19.*

giendum, & cujus auctoritati obtemperandum ſit? Bonos igitur, & improbos Eccleſia complectitur, quemadmodum (a) & divinæ literæ, & ſanctorum virorum ſcripta teſtantur: in quam ſententiam ſcriptum eſt illud Apoſtoli: (b) *Unum corpus, & unus ſpiritus.*

a) *Matt.* 3. 12. & 13. 4. 22. 25. & *ſequent.* 1. *Cor.* 5. 3. 4. 2. *Tim.* 2. 20. *Greg. Naz. Orat.* 51. & 52. *adv. Apol.*

b) *Epheſ.* 4. 4.

8. *Eccleſia viſibilis eſt; & bonos, & malos ſuo ſinu concludit.*

Hæc autem Eccleſia nota eſt, (c) urbique ſupra montem ſitæ comparata, quæ undique conſpicitur: nam (d) cum illi ab omnibus parendum ſit, cognoſcatur neceſſe eſt. Neque bonos tantum, ſed etiam malos complectitur, ut multis parabolis Evangelium docet: veluti cum (e) regnum cœlorum, ideſt militantem Eccleſiam, ſimile eſſe ſagenæ in mare miſſæ commemorat: vel agro, in quo zizania ſuperſeminata ſunt: vel (f) areæ, in qua frumentum cum paleis continetur: vel (g) decem virginibus partim fatuis, partim prudentibus. Sed multo ante etiam in (h) arca Noe, qua non ſolum munda, ſed etiam immunda animantia concludebantur, hujus Eccleſiæ figuram, & ſimilitudinem licet intueri. Quamvis autem bonos, & malos ad Eccleſiam pertinere Catholica fides vere, & conſtanter affirmet, ex iiſdem tamen fidei regulis fidelibus explicandum eſt, utriuſque partis diverſam admodum rationem eſſe: ut enim paleæ cum frumento in area confuſæ ſunt, vel interdum membra varie inter mortua corpori conjuncta; ita etiam mali in Eccleſia continentur.

c) *Matt.* 5. 14.

d) *Matt.* 18 17. *Cæterum Eccleſiam viſibilem eſſe præter hæc loca, confirmat etiam Num.* 20. 4.

e) *Matt.* 13. 47.

f) *Matt.* 3. 13.

g) *Matt.* 25. 1. 2.

h) *Gen.* 7. 2. 1. *Petr.* 2. 6.

Duarum Eccleſiæ partium diverſiſſimam eſſe ſortem.

Vide Auguſt. Tract. 6. *in Joan.* & *Serm.* 107. *de tempore*, & *in Pſalm.* 47.

9. *Quinam Eccleſiæ militantis finibus non contineantur.*

Ex quo fit, ut tria tantummodo hominum

Tria hominum genera ab Eccleſia excluduntur, & primo infideles.
a) 1. Cor. 5. 13.
2. *Hæretici.*
b) 1. Tim. 4. 19.
Cyprian. in Ep. ad Jul.
Sunt tamen in poteſtate Eccleſiæ ut ab ea puniantur.
c) Deut. 17. 12. Rom. 13. 4.
Unde leges in hæreticos latæ.
Excommunicati non ſunt in Eccleſia.
d) Matth. 18. 17. 1. Cor. 5. 4.
Antiſtitum dignitati nihil deperit, etiam ſi illi mali ſint. Joan. 11. *Unus autem &c.*

genera ab ea excludantur: primo infideles, deinde hæretici, & ſchiſmatici, poſtremo excommunicati. (a) Ethnici quidem, quod in Eccleſia nunquam fuerunt, neque eam unquam cognoverunt, nec ullius Sacramenti participes in populi Chriſtiani ſocietate facti ſunt: (b) Hæretici vero, atque ſchiſmatici, quia ab Eccleſia deſciverunt: neque enim illi magis ad Eccleſiam ſpectant, quam transfugæ ad exercitum pertineant, a quo defecerunt. (c) Non negandum tamen, quin in Eccleſiæ poteſtate ſint; ut qui ab ea in judicium vocentur, puniantur, & anathemate damnentur. Poſtremo etiam (d) excommunicati, quod Eccleſiæ judicio ab ea excluſi, ad illius communionem non pertineant, donec reſipiſcant. De cæteris autem, quamvis improbis, & ſceleratis hominibus, adhuc eos in Eccleſia perſeverare dubitandum non eſt: idque fidelibus tradendum aſſidue, ut ſi forte Eccleſiæ Antiſtitum vita flagitioſa ſit, eos tamen in Eccleſia eſſe, nec propterea quidquam de eorum poteſtate detrahi, certo ſibi perſuadeant.

10. *Nominis Eccleſiæ ſignificationum varietas.*

e) 1. Cor. 1. 2.
f) Gal. 1. 2.
g) Col. 4. 16.
h) Theſſ. 1. 1.
Privatæ fidelium familiæ Eccleſiæ appellantur.
i) Rom. 16. 4.
k) 1. Cor. 16. 19.
l) Phil. 1. 2.

Verum univerſæ etiam Eccleſiæ partes Eccleſiæ nomine ſignificari ſolent: ut cum Apoſtolus Eccleſiam, (e) quæ eſt Corinthi, (f) Galatiæ, (g) Laodicenſium (h) Theſſalonicenſium nominat: privatas etiam fidelium familias Eccleſias vocat: nam (i) Priſcæ, & Aquilæ domeſticam Eccleſiam ſalutari jubet: item alio in loco: (k) *Salutant vos*, inquit, *in Domino multum Aquila, & Priſcilla cum domeſtica ſua Eccleſia:* ad Philemonem (l) etiam ſcribens eandem vocem uſurpavit. Interdum quo-

quoque Eccleſiæ nomine ejus Præſides, ac Paſtores ſignificantur: (a) *Si te non audierit*, inquit Chriſtus, *dic Eccleſiæ:* quo in loco præpoſiti Eccleſiæ deſignantur: (b) ſed locus etiam, in quem populus ſive ad concionem ſive alicujus rei ſacræ cauſa convenit, Eccleſia appellatur. Præcipue vero in hoc articulo Eccleſia bonorum ſimul, & malorum multitudinem, nec præſides ſolum, ſed eos etiam, qui parere debent, ſignificat.

a) Math. 18. 17.

Eccleſia pro ipſius præpoſitis, & paſtoribus aliquando uſurpatur

b) 3. Reg. 8.

Eccleſia pro loco. Deut. 23. & 1. Cor. 13. 10.

11. *De Notis veræ Eccleſiæ; & primo cur una dicatur.*

Aperiendæ autem ſunt fidelibus hujus Eccleſiæ proprietates, ex quibus licebit agnoſcere, quanto beneficio a Deo affecti ſint, quibus contigerit in ea naſci, atque educari. Prima igitur proprietas in Symbolo Patrum deſcribitur, ut una ſit: (c) *una enim*, inquit, *eſt columba mea, una eſt ſpecioſa mea.* Vocatur autem una tanta hominum multitudo, quæ tam longe lateque diffuſa eſt, ob eas cauſas, quæ ab Apoſtolo ad Epheſios ſcriptæ ſunt: (d) *Unum enim Dominum, unam fidem, unum Baptiſma* tantum eſſe prædicat. Unus eſt etiam ejus rector ac gubernator: inviſibilis quidem Chriſtus, quem æternus Pater dedit (e) caput ſuper omnem Eccleſiam, quæ eſt corpus ipſius: Viſibilis autem is, qui Romanam cathedram, Petri Apoſtolorum Principis legitimus ſucceſſor, tenet.

Hic Eccleſia proprie accipitur pro omnium fidelium tam bonorum quam malorum multitudine.

Prima Eccleſiæ nota eſt, ut ſit una.

Qua quidem nota ab hæreticorum omnium cœtibus diſtinguitur.

c) Cant. 6. 8. Cypr. lib. de unit. Eccleſiæ.

d) Eph. 4. 4.

e) Epheſ. 1. 22.

Poſt inviſibile Eccleſiæ caput, neceſſario ſtatuitur viſibile caput colligitur ex Scriptura, in qua Eccleſia comparatur. Exercitui, Cant. 6. Corpori humano, in quo eſt caput.

12. *Quid de Romano Pontifice viſibili Eccleſiæ Chriſti capite ſentiendum ſit.*

De quo fuit illa omnium Patrum ratio, & ſententia conſentiens, hoc viſibile caput ad unitatem Eccleſiæ conſtituendam, & conſer-

S. Hieronymus lib. 1. cont. Jovin. in med. & Epiſt. 57.

vandam neceſſarium fuiſſe: quod præclare & vidit, & ſcripſit ſanctus Hieronymus contra Jovinianum iis verbis: *Unus eligitur, ut capite conſtituto, ſchiſmatis tollatur occaſio:* & ad Damaſum: *Faceſſat invidia: Romani culminis recedat ambitio: cum ſucceſſore piſcatoris, & diſcipulo crucis loquor. Ego nullum primum, niſi Chriſtum ſequens, Beatitudini tuæ, ideſt Cathedræ Petri, communione conſocior,* (a) *ſuper illam Petram ædificatam Eccleſiam ſcio.* (b) *Quicunque extra hanc domum agnum comederit, profanus eſt:* (c) *ſi quis in arca Noe non fuerit, peribit regnante diluvio:* quod & longe antea ab Irenæo probatur: & Cypriano, qui de unitate Eccleſiæ loquens ait: *Loquitur Dominus ad Petrum: Ego, Petre, dico tibi, quia tu es Petrus & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam. Super unum ædificat Eccleſiam: & quamvis Apoſtolis omnibus, poſt reſurrectionem ſuam, parem poteſtatem tribuat, & dicat:* (d) Sicut miſit me Pater, & ego mitto vos: accipite Spiritum Sanctum: *Tamen ut unitatem manifeſtaret, unam cathedram conſtituit, & unitatis ejuſdem originem, ab uno incipientem, auctoritate ſua diſpoſuit, &c.* Optatus deinde Milevitanus ait: *Ignorantiæ tibi aſcribi non poteſt ſcienti in urbe Roma Petro primo Cathedram epiſcopalem eſſe collatam, in qua ſederit omnium Apoſtolorum caput Petrus: in quo uno Cathedræ unitas ab omnibus ſervaretur, ne cæteri Apoſtoli ſingulas ſibi quiſque defenderent: ut jam ſchiſmaticus, &* † *prævaricator eſſet, qui contra ſingularem Cathedram alteram collocaret:* Poſt vero Baſilius ſic ſcriptum reliquit: *Petrus collocatus eſt in* fun-

Cant. 7. 3. Reg. Da. 2. 44. Ovili. Joan. 10. 16. Lom. 1. Tim. 3. 15. Navi ſeu arcæ Noe. Iren. lib. 3 contra hæres. c. 3. S. Cyprian. de ſimpl prælatis in principio ſere. In his autem omnibus viſibilis rector cernitur, ergo & in Eccleſia cerni debet;

a) *Mat. 16. 18.*
b) *Exod. 12. 22.*
c) *Gen. 22. 23.*
d) *Joan. 20. 21. 22.*

Optatus in init. lib. 2. ad Parmenianum.

† *Alia litera habet, peccator. Sanct.*

Baſil. Hom. 29. Quæ eſt de pœnitentia.

fundamento: dixit enim: Tu es Chriſtus Filius Dei vivi; & viciſſim audivit ſe eſſe petram: licet enim petra eſſet, non tamen petra erat, ut Chriſtus. Nam Chriſtus vere immobilis Petra, Petrus vero propter petram. Dignitates enim ſuas Deus largitur aliis: ſacerdos eſt, & facit ſacerdotes: petra eſt, & petram facit, & quæ ſua ſunt, largitur ſervis ſuis. Poſtremo vero ſanctus Ambroſius idem ait: * *Magna ſunt enim Dei munera, qui non ſolum nobis, quæ noſtra fuerant, reparavit, verum etiam, quæ ſua ſunt propria, conceſſit:* deinde paucis interjectis, ſequitur: *Magna autem Chriſti gratia, qui omnia prope vocabula ſua diſcipulis ipſis donavit:* (a) *Ego ſum* inquit, *lux mundi:* & id tamen, quo ipſe gloriatur, diſcipulis nomen indulſit, dicens: (b) *Vos eſtis, lux mundi.* (c) *Ego ſum panis vivus:* &, (d) *Nos omnes unus panis ſumus:* (e) *Ego ſum vitis vera.* Et tibi dicit: (f) * *Plantavi te vitem fructuoſam, omnem veram:* (g) *Petra eſt Chriſtus, bibebant enim de ſpirituali ſequenti petra, petra autem erat Chriſtus: Et jam diſcipulo ſuo hujus vocabuli gratiam non negavit,* (h) *ut & ipſe ſit Petrus, quod de petra habeat ſoliditatem conſtantiæ, fidei firmitatem.*

Chriſtus ita bonus eſt, & ſui natura diffuſivus, quod ſuas dignitates, & munera largitur aliis. S. Ambroſius lib. 6. com. in Lucam cap. 9. ultra medium.

** Aliæ editiones hæc omittunt & incipiunt auctoritatem S. Ambroſ. a §. ſeq. ſed perperam.*

- a) *Joan.* 8. 12.
- b) *Matt.* 5. 14.
- c) *Joan.* 6. 41.
- d) 1. *Cor.* 10.
- e) *Joan.* 15.
- f) *Hier.* 2.
  ** Textus hic ita legitur apud S. Ambroſium. Sed aliter in vulgata editione.*
- g) 1. *Cor.* 10.
- h) *Matt.* 16. *Matt.* 7.

13. *Quomodo præter Chriſtum Eccleſia uno capite viſibili indigeat.*

Verum ſi quis objiciat, Eccleſiam uno capite ſponſo Jeſu Chriſto contentam, præterea nullum requirere: in promptu reſponſio eſt: ut enim Chriſtum Dominum ſingulorum ſacramentorum non ſolum auctorem, ſed intimum etiam præbitorem habemus: nam (i) ipſe eſt, qui baptizat, (k) & qui abſolvit, & tamen (l)

- i) *Joan.* 1. 33.
- k) *Pſal.* 43. 25.
- l) 1. *Cor.* 4. 1.

is homines ſacramentorum externos miniſtros inſtituit) ſic Eccleſiæ, quam ipſe intimo ſpiritu regit, hominem ſuæ poteſtatis vicarium, & miniſtrum præfecit. Nam cum viſibilis Eccleſia viſibili capite egeat, ita Salvator noſter Petrum univerſi fidelium generis caput, & Paſtorem conſtituit, (a) cum illi oves ſuas paſcendas verbis ampliſſimis commendavit, ut qui ei ſucceſſiſſet, eandem plane totius Eccleſiæ regendæ, & gubernandæ poteſtatem habere voluerit.

a) *Joan. 21. 15. In Petro omnes Rom. Pontif. primatum ſuper omnem Eccleſiam acceperunt. Iren. lib. 1. c. 3.*

14. *Cur Eccleſia una dicatur, alias rationes ſubjungit.*

Unus præterea idemque eſt (b) Spiritus, inquit Apoſtolus ad Corinthios, qui fidelibus gratiam, perinde atque anima corporeis membris vitam impertitur. Ad quam unitatem ſervandam cum Epheſios hortaretur, inquit: (c) *Sollicti ſervare unitatem Spiritus in vinculo pacis: unum corpus, & unus Spiritus.* Quemadmodum enim humanum corpus multis conſtat membris, eaque ab una anima aluntur, quæ oculis viſum, auribus auditum, & aliis ſenſibus diverſas vires ſubminiſtrat: ita Corpus Chriſti myſticum, quod eſt Eccleſia, ex multis fidelibus compoſitum eſt. (d) Una quoque eſt ſpes, ut in eodem loco idem Apoſtolus teſtatur, ad quam vocati ſumus: ſiquidem omnes eandem rem, nempe æternam & beatam vitam, ſperamus. Una eſt denique fides, quæ omnibus tenenda eſt, ac præfeferenda: (e) *Non ſint*, inquit Apoſtolus, *in vobis ſchiſmata;* atque unum baptiſma, quod quidem eſt Chriſtianæ fidei Sacramentum.

b) *1. Cor. 12. 11.*

c) *Epheſ. 4. 3.*

d) *Epheſ. 4. 4. 1. Cor. 9. 10.*

e) *1. Cor. 1. 10.*

15.

15. *De ſecunda nota Eccleſiæ, quæ dicitur Sancta.*

Altera proprietas Eccleſiæ eſt, ut ſit ſancta: quod a Principe Apoſtolorum accepimus eo loco; (a) *Vos autem genus electum, gens ſancta.* Appellatur autem ſancta, quod Deo conſecrata, dedicataque ſit: ſic enim cætera hujuſcemodi, quamquam corporea ſint, ſancta vocari conſueverunt, cum divino cultui addicta, & dedicata ſunt: cujus generis ſunt in lege veteri (b) vaſa, (c) veſtes, & (d) altaria, in qua primogeniti quoque, (e) qui Deo altiſſimo dedicabantur, ſancti ſunt appellati. Nec mirum cuiquam videri debet, Eccleſiam dici ſanctam, tametſi multos peccatores continet: (f) Sancti enim vocantur fideles, qui populus Dei effecti ſunt, quive ſe, fide & baptiſmate ſuſcepto, Chriſto conſecrarunt: quamquam in multis offendunt, &, quæ polliciti ſunt, non præſtant: quemadmodum etiam qui artem aliquam profitentur, etſi artis præcepta non ſervent, nomen tamen artificum retinent. Quare D. Paulus Corinthios (g) ſanctificatos, & ſanctos appellat, in quibus nonnullos fuiſſe perſpicuum eſt, quos ut carnales, (h) & gravioribus etiam nominibus acriter objurgat. Sancta etiam dicenda eſt, quod veluti corpus cum ſancto capite Chriſto Domino, (i) totius ſanctitatis fonte conjungitur, (k) a quo Spiritus Sancti chariſmata, & divinæ bonitatis divitiæ diffunduntur. Præclare Sanctus Auguſtinus, interpretans verba illa Prophetæ, (l) *Cuſtodi animam meam, quoniam ſanctus ſum, Audeat,* inquit, *& Corpus Chriſti, audeat & unus ille* ho-

Epheſ. 5.

a) 1. *Petr.* 2. 9. *Prima ratio cur ſancta dicatur. Eccleſiæ ſanctitatem oſtenderunt Juſtinus Mart. in utraque apologia, & Tertullian. in apologetico Ambr. lib. com. in Luc. cap. 1.*

b) *Num* 31. 6.

c) *Exod*, 28. 2. & 29. 19.

d) *Exod* 30. 3.

e) *Exod.* 34. 19.

f) *Rom.* 1. 7.

g) 1. *Cor.* 1. 2. 2. *Cor.* 1. 1.

h) 1. *Cor.* 5. 1. *Secunda ratio.*

i) *Dan.* 9. 24.

k) *Eph.* 2. 24. *S. Auguſt. in Pſal.* 85. 2.

l) *Pſalm.* 85. *Vide etiam Amb. lib.* 1. *comm. in Luc.* 1. *Reg.* 2. 2.

homo, clamans a finibus terræ, cum capite ſuo, & ſub capite ſuo dicere: Sanctus ſum: accepit enim gratiam ſanctitatis, gratiam Baptiſmi & remiſſionis peccatorum. Ac paulo poſt: *Si Chriſtiani omnes, & fideles, in Chriſto baptizati, ipſum induerunt*, ſicut Apoſtolus dicit, (a) *Quotquot in Chriſto baptizati eſtis, Chriſtum induiſtis; ſi membra ſunt facti corporis ejus, & dicunt ſe ſanctos non eſſe, capiti ipſi faciunt injuriam, cujus membra ſancta ſunt.* Accedit etiam, quod ſola Eccleſia legitimum ſacrificii cultum, & ſalutarem habet Sacramentorum uſum, per quæ tanquam efficacia divinæ gratiæ inſtrumenta, Deus veram ſanctitatem efficit: ita ut quicunque vere ſancti ſunt, extra hanc Eccleſiam eſſe non poſſint. Patet igitur, Eccleſiam eſſe ſanctam, ac ſanctam quidem, quoniam corpus eſt Chriſti, a quo ſanctificatur, cujuſque ſanguine abluitur.

a) Rom. 6. 3. Gal. 3. 27.

Tertia ratio. Greg. lib. 35. moral. cap. 6. Sancta dicitur Eccleſia. Quia firmè ſemper & ſtabilis perſeveravit ab Adam incipiens uſque ad finem mundi duratura: Pſalm. 47. Sicut audivimus ſic &c. Vel ideo Sancta quia fundata Sanguine Chriſti, & Sanctorum. Eccleſiam ab antiquiſſimis temporibus univerſalem fuiſſe tradunt Tertul. contra Judæos. S. Aug. Ser. 131. & 181. de tempore.

16. *Qua ratione Eccleſia Chriſti ſit Catholica.*

Tertia proprietas Eccleſiæ ea eſt, ut Catholica, nempe univerſalis vocetur: quæ appellatio vere illi tributa eſt; quoniam, ut teſtatur ſanctus Auguſtinus, *a ſolis ortu uſque ad occaſum unius fidei ſplendore diffunditur.* Neque enim ut in humanis rebuſpublicis, aut Hæreticorum conventibus, unius tantum regni terminis, aut uno hominum genere Eccleſia definita eſt: verum omnes homines, (b) ſive illi barbari ſint, ſive Scythæ, ſive ſervi, ſive liberi, ſive maſculi, ſive fœminæ, charitatis ſinu complectitur. Quare ſcriptum eſt: (c) *Redemiſti nos Deo in ſanguine tuo ex omni tribu, & lingua, & populo, & natione: & feciſti nos Deo noſtro regnum.* De Ec-

b) Col. 3. 11.

c) Apoc. 5. 9.

Eccleſia dicit David: (a) *Poſtula a me, & dabo tibi gentes hæreditatem tuam, & poſſeſſionem tuam terminos terræ.* Item: (b) *Memor ero Raab, & Babylonis ſcientium me:* & *Homo natus eſt in ea.* Præterea omnes fideles, qui ab Adam in hunc uſque diem fuerunt quive futuri ſunt, quandiu mundus extabit, veram fidem profitentes, ad eandem Eccleſiam pertinent, (c) quæ ſuper fundamento Apoſtolorum fundata eſt, ac Prophetarum, qui omnes in illo lapide angulari Chriſto, (d) qui fecit utraque unum, (e), & pacem iis, qui prope, & iis, qui longe, annunciavit, conſtituti ſunt, & fundati. Univerſalis etiam ob eam cauſam dicitur, quod omnes, qui ſalutem æternam conſequi cupiunt, eam tenere & amplecti debeant, (f) non ſecus ac qui arcam, ne diluvio perirent, ingreſſi ſunt. Hæc igitur veluti certiſſima regula tradenda eſt, qua vera & falſa Eccleſia judicetur.

a) *Pſalm. 2. 8. Auguſt. lib. de agone Chriſti. c. 29. & Epiſt. 161.*

b) *Pſal. 86. 4. Raab pro Ægypto in Scripturis ſumitur ut Iſa. 51.*

c) *Eph. 2. 20.*

d) *Ibid. 14.*

e) *Ibid. 17. Extra Eccleſiam nulla eſt ſalus. Cyprian. de ſimpl. præl. Aug. Serm. 181. de Tempore.*

f) *Gen. 7. 8.*

17. *Quo pacto Eccleſia Chriſti etiam Apoſtolica dicatur.*

Eccleſiæ veræ a falſa dignoſcendæ certiſſima regula. Hæ ſunt ergo veræ Eccleſiæ notæ, quod una q. ſancta, quod catholica, & q. Apoſtolica: una, q. ſibi conſentiens in omni fidei doctrina: ſancta quia ſtabilis, & perſeverans catholica, quia ubique diffuſa omne genus hominum complectitur, & quia generaliter omne genus peccatorum curat, & pro-

Sed ex origine etiam, quam revelata gratia ab Apoſtolis ducit, Eccleſiæ veritatem agnoſcimus: ſiquidem ejus doctrina veritas eſt, non recens, neque nunc primum orta, ſed ab Apoſtolis jam olim tradita, & in omnem orbem terrarum diſſeminata. Ex quo fit, ut nemo dubitari poſſit, impias hæreticorum voces longe a veræ Eccleſiæ fide abeſſe, cum doctrinæ Eccleſiæ, quæ ab Apoſtolis ad hanc diem prædicata eſt, adverſentur. Quare, ut omnes intelligerent, quænam eſſet Eccleſia Catholica, Patres in Symbolo illud divinitus addiderunt, *Apoſtolicam.* Etenim

profligat: ac denique Apoſtolica, quia omne virtutis genus poſſidet. Matth. 28.

nim Spiritus Sanctus, qui Eccleſiæ præſidet, eam non per aliud genus miniſtrorum, quam per Apoſtolicum, gubernat. Qui Spiritus primum quidem Apoſtolis tributus eſt, deinde vero ſumma Dei benignitate ſemper in Eccleſia manſit.

18. *Eccleſia in fidei, aut morum dogmatibus errare non poteſt.*

Eccleſia errare non poteſt. 1. Tim. 3. 15. Tert. de præſcript. Aug. lib. 1. contra Creſ. cap. 33.

Sed quemadmodum hæc una Eccleſia errare non poteſt in fidei, ac morum diſciplina tradenda, cum a Spiritu Sancto gubernetur: ita cæteras omnes, quæ ſibi Eccleſiæ nomen arrogant, ut quæ Diaboli ſpiritu ducantur, in doctrinæ, & morum pernicioſiſſimis erroribus verſari neceſſe eſt.

19. *Quibus præcipue figuris Chriſti Eccleſia in veteri Teſtamento adumbrata ſit.*

Sed, quoniam magnam vim habent figuræ veteris Teſtamenti ad excitandos fidelium animos, revocandamque rerum pulcherrimarum memoriam, cujus rei potiſſimum cauſa Apoſtoli his uſi ſunt: illam quoque doctrinæ partem, quæ magnas utilitates habet, Parochi non prætermittent. In his autem illuſtrem ſignificationem habet arca Noe, quæ ob eam rem tantum divino juſſu conſtructa eſt, ut nullus dubitandi locus relinquatur, quin Eccleſiam ipſam ſignificet, quam Deus ſic conſtituit, ut quicunque per baptiſmum illam ingrederentur, ab omni mortis æternæ periculo tuti eſſe poſſent: qui vero extra illam eſſent, quemadmodum iis evenit, qui in arcam recepti non ſunt, ſuis ſceleribus obruerentur. Alia figura eſt magna illa civitas *Hieruſalem*, cujus nomine Scripturæ ſæpius ſan-

Arca Noe fuit Eccleſiæ figura, Gen. 6. 1. Petr. 3. 20. Vide Aug. lib. 15. civ. c. 16. & 27.

Hieruſalem figura Eccleſiæ.

ſanctam Eccleſiam ſignificant. Nimirum in illa ſola offerre Deo ſacrificia licebat, quia in ſola etiam Dei Eccleſia, neque extra eam uſquam verus cultus, verumque ſacrificium reperitur, quod Deo placere ullo modo poſſit.

Pſal. 121. 3. Iſa. 33. 60. 20. & 62. Gal. 4. 2. 5.

Extra Eccleſiam Catholicam non eſt verus Dei cultus, verumque ſacrificium. Aug. Serm. 1. 186. de temp.

20. *Qua ratione credere Chriſti Eccleſiam ad articulos pertineat.*

Jam illud etiam extremo loco de Eccleſia docendum erit, quanam ratione nos credere Eccleſiam, ad articulos fidei pertineat. Nam etſi quivis ratione, & ſenſibus percipit, Eccleſiam, ideſt hominum conventum, in terris eſſe, qui Chriſto Domino addicti, & conſecrati ſunt, neque ad eam rem animo concipiendam fide opus eſſe videatur, cum nec Judæi, nec Turcæ quidem de eo dubitent: tamen illa myſteria, quæ in ſancta Dei Eccleſia contineri partim declaratum eſt, partim in Sacramento Ordinis explicabitur, mens fide tantummodo illuſtrata, non ullis rationibus convicta intelligere poteſt. Cum igitur hic articulus non minus, quam cæteri, intelligentiæ noſtræ facultatem, & vires ſuperet: jure optimo confitemur nos Eccleſiæ ortum, munera & dignitatem non humana ratione cognoſcere, ſed fidei oculis intueri.

Dubium.

Reſponſio.

21. *Quæ, quot, & quanta ſint, quæ in Eccleſia eſſe credere jubemur.*

Neque enim homines hujus Eccleſiæ auctores fuerunt, ſed Deus ipſe immortalis, qui eam (a) ſuper firmiſſimam petram ædificavit, teſte propheta, (b) *Ipſe fundavit eam Altiſſimus*: quam ob cauſam (c) Hæreditas Dei, & (d) Dei populus appellatur. Nec poteſtas, quam accepit, humana eſt, ſed divino mu-

a) *Matt. 16. 18.*

b) *Pſal. 86. 5.*

c) *Pſalm. 28. 32. 12. 77. 62.*

d) *Pſal. 27. 8. & 28. 11.*

munere tributa. Quare quemadmodum naturæ viribus comparari non poteſt: ita etiam fide ſolum intelligimus, in Eccleſia (a) claves regni cœlorum eſſe, eique poteſtatem peccata remittendi, (b) excommunicandi, (c) verumque Chriſti corpus conſecrandi traditam; deinde cives, (d) qui in ea morantur, non habere hic civitatem permanentem, ſed futuram inquirere. Unam igitur Eccleſiam ſanctam, & Catholicam eſſe, neceſſario credendum eſt.

a) *Matt.* 16. 18. 19. *Joan.* 20. 23.
b) 1. *Cor.* 5. 3.
c) *Lucæ* 22. 29.
d) *Hebr.* 13. 14.

22. *Non ut in Deum, ita in Eccleſiam credendum eſt.*

Poteſtas Eccleſiæ a Deo proceſſit. Credimus Eccleſiam, ſed non in Eccleſiam, vide Aug. Tract. 29. in Joan. & Serm. 61. de verbis Domini.

Tres enim Trinitatis perſonas, Patrem, & Filium, & Spiritum Sanctum ita credimus, ut in eis fidem noſtram collocemus. Nunc autem mutata dicendi forma, ſanctam, & non in ſanctam Eccleſiam credere profitemur, ut hac etiam diverſa loquendi ratione, Deus omnium effector a creatis rebus diſtinguatur, præclaraque illa omnia, quæ in Eccleſiam collata ſunt beneficia, divinæ bonitati accepta referamus,

23. *De extrema hujus articuli clauſula*, Sanctorum communionem.

Quanti ſit momenti hanc particulam rite explicari.

Sanctorum communionem. Cum ſanctus Joannes Evangeliſta de divinis myſteriis ad fideles ſcriberet, cur eos in illis erudiret, hanc rationem attulit: (e) *Ut & vos*, inquit, *ſocietatem habeatis nobiſcum, & ſocietas noſtra ſit cum Patre, & cum Filio ejus Jeſu Chriſto.* Hæc ſocietas in communione Sanctorum ſita eſt, de qua in hoc articulo ſermo habetur. Utinam vero in eo explicando Eccleſiarum Præſides (f) Pauli, & aliorum Apoſtolorum dili-

e) 1. *Joan.* 1. 3.
f) *Rom.* 12. 4. 1. *Cor.* 12. 12.

ligentiam imitarentur: eſt enim non ſolum quædam ſuperioris articuli interpretatio, doctrinaque uberrimorum fructuum, ſed etiam, quis uſus myſteriorum eſſe debeat, quæ Symbolo continentur, declarat: omnia enim ejus rei cauſa perveſtiganda ſunt, ac percipienda, ut in hanc tam amplam, & beatam ſocietatem Sanctorum admittamur, admiſſique conſtantiſſime perſeveremus, (a) *cum gaudio gratias agentes Deo Patri, qui dignos nos fecit in partem ſortis Sanctorum in lumine.*

2. Cor. 8. 13. Epheſ. 4 15. Vide item Aug. in Joan. Tract. 31.

a) Col. 1. 12. Pſal. 35.

24. *Explicatio alterius particulæ, & in quo conſiſtat Sanctorum Communio.*

In primis igitur fideles docendi ſunt, hunc articulum eſſe illius, qui de una ſancta Eccleſia Catholica antea poſitus eſt, veluti explicationem quandam. Unitas enim Spiritus, a quo illa regitur, efficit, ut quidquid in eam collatum eſt, commune ſit. Omnium enim Sacramentorum fructus ad univerſos fideles pertinet: quibus Sacramentis, veluti ſacris vinculis, Chriſto connectuntur, & copulantur, & maxime omnium Baptiſmo, quo, tanquam janua, in Eccleſiam ingrediuntur. Hac autem Sanctorum communione Sacramentorum communionem intelligi debere, Patres in Symbolo ſignificant illis verbis; *Confiteor unum baptiſma:* Baptiſmum vero in primis Euchariſtia, & deinceps cætera Sacramenta conſequuntur: nam etſi hoc nomen omnibus Sacramentis convenit, cum Deo nos conjungant, illiuſque participes, cujus gratiam recipimus, efficiant; magis tamen proprium eſt Euchariſtiæ, quæ hanc efficit communionem.

Chriſtianorum communitas. Sacramenta ſunt ſacra vincula. Vide Auguſt. lib. 19. contra Fau. cap. 11. Sanctorum communio in ſacramentorum communione præcipue ſpectatur. Symb. Conſt. Euchariſtia communio cur proprie dicatur. Dam. lib. 4. de fid. orth. cap. 14. in fin.

25.

25. *Participatio meritorum eſt in Eccleſia.*

Charitate efficimur participes omnium bonorum quæ in Eccleſia fiunt.

a) 1. Cor. 13. 6. S. Ambr. in Pſ. 118. Serm. 8. 75. (9.

Sed alia etiam communio in Eccleſia cogitanda eſt. Quæcunque enim pie, ſanćteque ab uno ſuſcipiuntur, ea ad omnes pertinent, & ut illis proſint, (a) charitate, quæ non quærit, quæ ſua ſunt, efficitur. Id vero cum ſanćti Ambroſii teſtimonio comprobatur, qui locum illum Pſalmi explanans, (b) *Particeps ego ſum omnium timentium te*, ita inquit: *Sicut membrum particeps eſſe dicimus totius corporis, ſic conjunćtum omnibus timentibus Deum.* Quare Chriſtus eam nobis orandi formam præſcripſit, ut diceremus: (c) *Panem noſtrum, non meum: ac reliqua ejus generis, non nobis tantum, ſed omnium ſaluti, & commodis proſpicientes.* At vero hæc bonorum communicatio. (d) membrorum humani corporis aptiſſima ſimilitudine in ſacris literis ſæpe demonſtratur: nam in corpore multa ſunt membra; ſed etſi multa ſunt, unum tamen corpus conſtituunt, in quo ſingula proprio, non autem omnia eodem munere funguntur. Nec vero omnia eandem dignitatem habent, (e) aut æque utiles, & decoras funćtiones exequuntur, nullique ſuum, ſed totius corporis commodum, atque utilitas propoſita eſt. Omnia deinde tam apta inter ſe, & connexa ſunt, ut, ſi unum aliquod dolore afficitur, cætera item naturæ cognatione, & conſenſu doleant; ſi contra bene affećtum eſt, communis ſit omnibus ille jucunditatis ſenſus. Atque hæc eadem in Eccleſia licet contemplari: in qua etſi diverſa ſunt membra, nempe variæ nationes, Judæorum, Gentium, liberi, & ſervi, pauperes, & divites, cum tamen baptiſmo

b) Pſ. 118.

c) Matt. 6. 11.

d) Rom. 12. 4. 5. 1. Cor. 12. 13. Eph. 4. 18.

e) 1. Cor. 12. 15.

initiantur, unum corpus cum Chriſto fiunt, (a) cujus ille caput eſt. Unicuique præterea in hac Eccleſia ſuum munus aſſignatum eſt: Ut enim alii in ea (b) Apoſtoli, alii Doctores, omnes vero publicæ utilitatis causa ſunt conſtituti: ita aliorum eſt præeſſe, ac docere; aliorum item parere, & ſubjectos eſſe.

a) Eph. 1. 23. Coloſ. 1. 18.

Functionum in Eccleſia varietas

b) 1. Cor. 12. 28. Epheſ. 4. 11.

26. *Scelerati in Eccleſia participatione bonorum ſpiritualium non gaudent.*

Scelerib. capital. obſtricti fructum ſpiritualem non percipiunt; hoc poteſt colligi ex 1. Jo. 2. & Aug. ſuper Pſ. 70. conc. 2.

At vero tot, tantiſque muneribus, ac bonis divinitus collatis illi fruuntur, qui in charitate vitam Chriſtianam degunt, juſtique, & chari Deo ſunt. Membra vero mortua, nimirum homines ſceleribus obſtricti, & a Dei gratia alienati, hoc quidem bono non privantur, ut hujus corporis membra eſſe deſinant, ſed cum ſint mortua, fructum ſpiritualem, qui ad juſtos, & pios homines pervenit, non percipiunt: tametſi, cum in Eccleſia ſint, ad amiſſam gratiam, vitamque recuperandam ab iis adjuvantur, qui ſpiritu vivunt, & eos fructus capiunt, quorum expertes eſſe dubitari non poteſt, qui omnino ab Eccleſia ſunt præciſi.

27. *Gratia gratis data, & cætera Dei dona toti Eccleſiæ ſunt communia.*

Gratiæ gratis datæ in Eccleſia etiam communes.

Nec vero tantum communia ſunt ea dona, quæ homines charos Deo, ac juſtos reddunt, ſed gratiæ etiam gratis datæ, in quibus numerantur, (c) ſcientia, prophetia, donum linguarum, ac miraculorum, & cætera hujus generis: quæ dona malis etiam hominibus, non privatæ, ſed publicæ utilitatis cauſa, ad ædificandam Eccleſiam conceduntur: nam ſanitatis gratia, non illius, qui ea præditus eſt, ſed

c) 1. Cor. 12. 8. 9.

25. *Participatio meritorum eſt in Eccleſia.*

Charitate efficimur participes omnium bonorum quæ in Eccleſia fiunt.

a) 1. *Cor.* 13. 6. *S. Ambr. in Pſ.* 118. *Serm.* 8. 75. 69.

b) *Pſ.* 118.

c) *Matt.* 6. 11.

d) *Rom.* 12. 4. 5. 1. *Cor.* 12. 13. *Eph.* 4. 18.

e) 1. *Cor.* 12. 15.

Sed alia etiam communio in Eccleſia cogitanda eſt. Quæcunque enim pie, ſanctque ab uno ſuſcipiuntur, ea ad omnes pertinent, & ut illis proſint, (a) charitate, quæ non quærit, quæ ſua ſunt, efficitur. Id vero cum ſancti Ambroſii teſtimonio comprobatur, qui locum illum Pſalmi explanans, (b) *Particeps ego ſum omnium timentium te*, ita inquit: *Sicut membrum particeps eſſe dicimus totius corporis, ſic conjunctum omnibus timentibus Deum.* Quare Chriſtus eam nobis orandi formam præſcripſit, ut diceremus: (c) *Panem noſtrum, non meum: ac reliqua ejus generis, non nobis tantum, ſed omnium ſaluti, & commodis proſpicientes.* At vero hæc bonorum communicatio. (d) membrorum humani corporis aptiſſima ſimilitudine in ſacris literis ſæpe demonſtratur: nam in corpore multa ſunt membra; ſed etſi multa ſunt, unum tamen corpus conſtituunt, in quo ſingula proprio, non autem omnia eodem munere funguntur. Nec vero omnia eandem dignitatem habent, (e) aut æque utiles, & decoras functiones exequuntur, nullique ſuum, ſed totius corporis commodum, atque utilitas propoſita eſt. Omnia deinde tam apta inter ſe, & connexa ſunt, ut, ſi unum aliquod dolore afficitur, cætera item naturæ cognatione, & conſenſu doleant; ſi contra bene affectum eſt, communis ſit omnibus ille jucunditatis ſenſus. Atque hæc eadem in Eccleſia licet contemplari: in qua etſi diverſa ſunt membra, nempe variæ nationes, Judæorum, Gentium, liberi, & ſervi, pauperes, & divites, cum tamen baptiſmo

ini-

initiantur, unum corpus cum Chriſto fiunt, (a) cujus ille caput eſt. Unicuique præterea in hac Eccleſia ſuum munus aſſignatum eſt: Ut enim alii in ea (b) Apoſtoli, alii Doctores, omnes vero publicæ utilitatis cauſa ſunt conſtituti: ita aliorum eſt præeſſe, ac docere; aliorum item parere, & ſubjectos eſſe.

a) Eph. 1. 23. Coloſ. 1. 18.

Functionum in Eccleſia varietas

b) 1. Cor. 12. 28. Epheſ. 4. 11.

26. *Scelerati in Eccleſia participatione bonorum ſpiritualium non gaudent.*

At vero tot, tantiſque muneribus, ac bonis divinitus collatis illi fruuntur, qui in charitate vitam Chriſtianam degunt, juſtique, & chari Deo ſunt. Membra vero mortua, nimirum homines ſceleribus obſtricti, & a Dei gratia alienati, hoc quidem bono non privantur, ut hujus corporis membra eſſe deſinant, ſed cum ſint mortua, fructum ſpiritualem, qui ad juſtos, & pios homines pervenit, non percipiunt: tametſi, cum in Eccleſia ſint, ad amiſſam gratiam, vitamque recuperandam ab iis adjuvantur, qui ſpiritu vivunt, & eos fructus capiunt, quorum expertes eſſe dubitari non poteſt, qui omnino ab Eccleſia ſunt præciſi.

Scelerib. capital. obſtricti fructum ſpiritualem non percipiunt; hoc poteſt colligi ex 1. Jo. 2. & Aug. ſuper Pſ. 70. conc. 2.

27. *Gratiæ gratis datæ, & cætera Dei dona toti Eccleſiæ ſunt communia.*

Nec vero tantum communia ſunt ea dona, quæ homines charos Deo, ac juſtos reddunt, ſed gratiæ etiam gratis datæ, in quibus numerantur, (c) ſcientia, prophetia, donum linguarum, ac miraculorum, & cætera hujus generis: quæ dona malis etiam hominibus, non privatæ, ſed publicæ utilitatis cauſa, ad ædificandam Eccleſiam conceduntur: nam ſanitatis gratia, non illius, qui ea præditus eſt, ſed

Gratiæ gratis datæ in Eccleſia etiam communes.

c) 1. Cor. 12. 8. 9.

Eccl. 38. 3.

a) 1. Joan. 3. 17. Jaco. 2. 15.

b) 1. Pſ. 83. 2.

c) Ibidem 5.

ægroti curandi cauſa tributa eſt, Ac nihil tandem a vere Chriſtiano homine poſſidetur, quod ſibi cum cæteris omnibus commune eſſe non exiſtimare debeat: quare ad ſublevandam indigentium miſeriam prompti, ac parati eſſe debent: nam (a) qui hujuſmodi bonis ornatus eſt, ſi viderit fratrem ſuum egere, nec illi ſubvenerit, is Dei charitatem non habere plane convincitur. Quæ cum ita ſe habeant, ſatis conſtat, eos, qui in hac ſancta communione ſunt, quadam felicitate perfrui, & vere illud dicere poſſe: (b) *Quam dilectà tabernacula tua, Domine virtutum! concupiſcit, & deficit anima mea in atria Domini:* & (c) *Beati qui habitant in domo tua Domine.*

DE

DE DECIMO ARTICULO,

CAPUT XI.

Remiſſionem peccatorum.

I. *Quomodo neceſſarium ſit credere remiſſionem peccatorum eſſe in Eccleſia.*

Nemo eſt, qui cum videat hunc articulum de remiſſione peccatorum in cæteris fidei articulis numeratum eſſe, dubitare poſſit, eo non ſolum divinum aliquod myſterium, ſed etiam ad ſalutem comparandam maxime neceſſarium contineri: nam antea declaratum eſt, ſine certa eorum fide, quæ in Symbolo credenda proponuntur, nemini ad Chriſtianam pietatem aditum patere. Verum, ſi id, quod per ſe omnibus notum eſſe debet, aliquo etiam teſtimonio confirmandum videatur, ſatis illud erit, quod Salvator noſter paulo ante aſcenſum in cœlum de ea re teſtatus eſt, cum diſcipulis ſenſum aperuit, ut intelligerent Scripturas: (a) Oportebat, inquit, *Chriſtum pati, & reſurgere a mortuis tertia die, & prædicari in nomine ejus pœnitentiam, & remiſſionem peccatorum in omnes gentes, incipientibus ab Hieroſolyma.* Quæ verba ſi Parochi animadverterint, facile intelligent, cum cætera, quæ ad Religionem pertinent, fidelibus tradenda ſint, tum vero præcipue hujus articuli diligenter explicandi magnam eis a Domino neceſſitatem impoſitam eſſe.

Sine certa articulorum Symboli fide nemo ſalvatur.

In præfatione.

a) *Lucæ* 24. 46. *Iſa.* 53. 5. 6. *Dan.* 9. 24. *Matth.* 1. 21. *Joan.* 1. 29. *Act.* 13.

2. *In Eccleſia veram eſſe remittendorum peccatorum poteſtatem.*

a) Iſa. 33. 24. Joan. 20. 23. Cypr. li. 1. epiſt. 2. ad Co ne ium Chryſ. l. 3. de Sacram. Aug. l. 50. Hom. Iren. 49. lib. 3. cap. 13.

Culpa omnis & pœna in baptiſmo remittitur.

Munus igitur Parochi erit, quod ad hunc locum attinet, docere, non ſolum peccatorum remiſſionem in Catholica Eccleſia reperiri, de qua Iſaias prædixerat: (a) *Populus, qui habitat in ea, auferetur ab ea iniquitas*: ſed etiam poteſtatem peccata remittendi in ea eſſe: qua ſi rite, & ſecundum leges a Chriſto Domino præſcriptas Sacerdotes utantur, vere peccata remitti, & condonari credendum eſt.

3. *Qua ratione peccata in Eccleſia remittantur.*

Hæc latius ubi de baptiſmo agetur. Baptiſmo non tollitur concupiſcentia. Concil. Trid. ſeſſ. 5. can. 5. Aug. lib. de pecca. mer. cap. 28. & 1. de Civit. cap. 25.

Hæc autem venia, cum primum fidem profitentes ſacro baptiſmo abluimur, adeo cumulate nobis datur, ut nihil aut culpæ delendum, ſive ea origine contracta, ſive quid propria voluntate omiſſum, vel commiſſum ſit, aut pœnæ perſolvendum relinquatur. Verum per baptiſmi gratiam nemo tamen ab omni naturæ infirmitate liberatur: quin potius (cum unicuique noſtrum adverſus concupiſcentiæ motus, quæ nos ad peccata incitare non deſinit, pugnandum ſit) vix ullum reperias, qui vel tam acriter reſiſtat, vel tam vigilanter ſalutem ſuam tueatur, ut omnes plagas vitare poſſit.

4. *Præter baptiſmum remitti peccata in Eccleſia virtute clavium oſtenditur.*

Cum igitur neceſſe fuerit, in Eccleſia poteſtatem eſſe peccata remittendi, alia etiam ratione, quam baptiſmi Sacramento, claves regni cœlorum illi concreditæ ſunt, quibus poſſint unicuique pœnitenti, etiamſi uſque ad extremum vitæ diem peccaſſet, delicta condonari. Clariſſima hujus rei teſtimonia in ſacris literis habemus: nam apud ſanctum Matthæum

thæum Dominus ita ad Petrum loquitur: (a) *Tibi dabo claves regni cœlorum, & quodcunque ligaveris ſuper terram, erit ligatum & in cœlis: & quodcunque ſolveris ſuper terram, erit ſolutum & in cœlis.* Item: (b) *Quæcunque alligaveritis ſuper terram, erunt ligata & in cœlo, & quæcunque ſolveritis ſuper terram, erunt ſoluta & in cœlo.* Deinde Sanctus Joannes teſtatur, Dominum, cum inſufflaſſet Apoſtolis, dixiſſe: (c) *Accipite Spiritum Sanctum: quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis, retenta ſunt.*

a) *Matt. 16. 19.*

b) *Matt. 18. 18*

c) *Joan. 20. 23. Pſal. 147.*

5. *Nullis certis peccatis, & temporibus poteſtas remittendi peccata circumſcribitur.*

Poteſtatis remittendi peccata amplitudo. Vide Amb. lib. 1. de pœnit. c. 1. & 2. Aug. in Enchirid. c. 83.

Neque vero exiſtimandum eſt, hanc poteſtatem certis quibusdam peccatorum generibus definitam eſſe: nullum enim tam nefarium facinus vel admitti, vel cogitari poteſt, cujus remittendi poteſtatem ſancta Eccleſia non habeat: quemadmodum etiam nemo adeo improbus, & ſceleſtus fuerit, quem (d) ſi erratorum ſuorum vere pœniteat, certa ei veniæ ſpes propoſita eſſe non debeat. Sed neque hæc eadem poteſtas ita circumſcribitur, ut præfinito ſolum aliquo tempore ea uti liceat: nam quacunque hora peccator ad ſanitatem redire voluerit, rejiciendum non eſſe docuit (e) Salvator noſter, cum Principi Apoſtolorum interroganti, quoties peccatoribus ignoſcendum eſſet, an ſepties? reſpondit: *Non ſepties, ſed uſque ſeptuagies ſepties.*

d) *Ezech. 18. 21.*

e) *Math. 18. 21. Species tribuitur Spiritui Sancto. 77. Chriſto, qui in 77. generatione incarnatus eſt, & ideo Chriſtus in quantum Deus authoritative, & in quantum homo meritorie remittit peccata Amb. lib 8. in Lucam c. 71.*

6. *Non omnibus Chriſtianis poteſtas remittendi peccata eſt conceſſa.*

Verum, ſi miniſtros divinæ hujus poteſtatis ſpectemus, ea minus late patere videbitur. Dominus enim non omnibus ſed Epiſcopis tan-

tum, & Sacerdotibus tam Sancti muneris poteſtatem dedit. Idem etiam cenſendum erit, quod ad rationem ejus poteſtatis exercendæ pertinet: nam per Sacramenta ſolum, ſi eorum forma ſervetur, peccata remitti poſſunt: aliter vero nullum jus a peccatis ſolvendi Eccleſiæ datum eſt: ex quo ſequitur, tum Sacerdotes, tum Sacramenta ad peccata condonanda, veluti inſtrumenta valere, quibus Chriſtus Dominus auctor ipſe, & largitor ſalutis, remiſſionem peccatorum, & juſtitiam in nobis efficit.

7. *Quantum ſit munus remittendorum peccatorum Eccleſiæ conceſſum.*

Ut autem fideles cœleſte hoc munus, quod ſingulari in nos Dei miſericordia Eccleſiæ donatum eſt, magis * ſuſpiciant, atque ad ejus uſum, & tractationem ardentiori pietatis ſtudio accedant, conabitur Parochus hujus gratiæ dignitatem, & amplitudinem demonſtrare. Ea autem ex hoc potiſſimum perſpicitur, ſi cujus virtutis ſit peccata remittere, & homines ex injuſtis juſtos reddere, diligenter expoſitum fuerit. Conſtat enim, infinita, & immenſa Dei vi hoc effici: quam eandem in excitandis mortuis, & in mundi creatione neceſſariam eſſe credimus. Quod ſi etiam, ut Auguſtini ſententia confirmatur, majus opus exiſtimandum eſt, aliquem ex impio pium facere, quam cœlum, & terram ex nihilo creare, cum ipſa creatio non niſi ex infinita virtute poſſit exiſtere: conſequens eſt, ut multo magis peccatorum remiſſio infinitæ poteſtati tribuenda ſit.

* *al leg. ſuſcipiant.*

Juſtificatio peccatorum eſt infinitæ Dei potentiæ opus. Rom. 8. 23. 1. Cor. 6. 11. D. Aug. tr. 72. in Joan. & colligitur etiam ex Pſ. 144. 9.

8. *Nul,*

8. *Nullus præter ſolum Deum propria auctoritate peccata remittit.*

Quare veriſſimas eſſe priſcorum Patrum voces agnoſcimus, quibus confitentur ab uno Deo peccata hominibus condonari; neque ad alium auctorem, quam ad ſummam ejus bonitatem, & potentiam, tam mirificum opus referendum eſſe. (a) *Ego ſum*, inquit ipſe Dominus per Prophetam, *ego ſum ipſe*, *qui deleo iniquitates tuas.* Nam ſcelerum remittendorum eadem ratio videtur eſſe, quam in pecunia debita ſervare oportet. Quemadmodum igitur a nemine, niſi a creditore pecunia, quæ debetur, remitti poteſt, ita cum uni Deo peccatis obſtricti ſimus (ſiquidem quotidie oramus, (b) *Dimitte nobis debita noſtra*) perſpicuum eſt, a nemine præter illum debita nobis condonari poſſe.

Solus Deus peccata remittit, quod ſimilitudine declaratur. Aug. lib. 1. de peccat. meritis cap. 23. & Hom. 23. in lib. 50. Hom. Amb. lib. 2 de Cain & Abel cap. 4.

a) *Iſa. 43. 25. Matth. 9. 3. Marc. 2. 17.*

b) *Matt. 6. 12. Lucæ 16.*

9. *Poteſtas remittendi peccata ante Chriſtum natum nulli mortalium conceſſa fuit.*

Hoc vero admirabile, & divinum munus, antequam Deus homo fieret, nulli creatæ naturæ impertitum eſt. Primus omnium Chriſtus, Salvator noſter, ut homo, cum idem Deus verus eſſet, hoc munus a cœleſti Patre traditum accepit: (c) *Ut ſciatis*, inquit, *quia filius hominis habet poteſtatem in terra dimittendi peccata, ait paralytico: Surge, tolle grabatum tuum, & vade in domum tuam.* Cum igitur homo factus eſſet, ut hominibus hanc peccatorum veniam largiretur, priusquam in cœlum aſcenderet, ut ibi ad dextram Dei in perpetuum ſederet, (d) eam poteſtatem Epiſcopis, & Presbyteris in Eccleſia conceſſit: quamquam, ut antea docuimus, Chriſtus ſua auctoritate, cæteri, ut ejus miniſtri, peccata dimittunt.

Chriſtus ut homo poteſtatem habuit remittendi peccata excellenter. Vide D. Thom. 3. par. quæſt 54. ar. 1.

c) *Matth. 9. 6. Marc. 2. 9.*

d) *Joan. 20. 23.*

Quamobrem, ſi quæ infinita virtute effecta ſunt, maxime admirari, & ſuſpicere debemus: ſatis intelligimus, pretioſiſſimum hoc munus eſſe, quod Chriſti Domini benignitate Eccleſiæ donatum eſt.

10. *Qua virtute homines peccatorum ſuorum veniam conſequantur.*

Chriſti ſanguine peccata remitti. Matth. 26.

Sed ipſa etiam ratio, qua Deus clementiſſimus Pater mundi peccata delere conſtituit, animos fidelium ad hujus beneficii magnitudinem contemplandam vehementer excitabit: (a) ſanguine enim unigeniti Filii ſui ſcelera noſtra expiari voluit, ut pœnam, quam nos pro peccatis commeruimus, ultro ille perſolveret, (b) juſtusque pro injuſtis damnaretur, innocens pro reis morte acerbiſſima afficeretur. Quare cum animo cogitabimus, (c) nos non corruptibilibus auro, & argento redemptos eſſe, ſed pretioſo ſanguine quaſi agni immaculati Chriſti, & incontaminati; facile ſtatuemus, nihil nobis ſalubrius contingere potuiſſe hac remittendi peccata poteſtate, quæ inexplicabilem Dei providentiam, ſummamque erga nos charitatem oſtendit. Ex hac autem cogitatione maximus fructus ad omnes perveniat neceſſe eſt.

(a) *Rom. 3. 24. Eph. 1. 7. Apoc. 1. & 5. 7. 21.*
(b) *1. Pet. 3. 18.*
(c) *1. Pet. 1. 18.*

11. *Quo maxime pacto cernatur amplitudo beneficii, quod in poteſtate clavium offertur.*

Mortalis peccati effectus.

Nam qui Deum mortali aliquo peccato offendit, quidquid meritorum (d) ex Chriſti morte, & cruce conſecutus eſt, ſtatim amittit; & (e) omnino paradiſi aditu, quem prius interclusum Salvator noſter paſſione ſua omnibus patefecit, prohibetur. Quod quidem cum in mentem venit, facere non poſſumus, quin hu-

(d) *Heb. 10. 26.*
(e) *1. Cor. 6. 9. Gal. 3. & 5. Apoc. 22. 15. Gen. 3.*

Quantum ſit Dei beneficium in poteſtate clavium Eccleſiæ conceſſ.

humanæ miſeriæ conſideratio vehementer ſollicitos nos habeat. Verum ſi animum ad hanc admirabilem poteſtatem referamus, quæ Eccleſiæ divinitus tributa eſt; & hujus articuli fide confirmati, oblatam unicuique facultatem credamus, ut poſſit divina ope adjutus in priſtinum dignitatis ſtatum reſtitui; tunc vero cogimur ſummo gaudio, & lætitia exultare, & immortales Deo gratias agere. Ac profecto, ſi grata, & jucunda medicamenta videri ſolent, quæ nobis medicorum arte, & induſtria, cum gravi aliquo morbo laboramus, parantur: quanto jucundiora eſſe debent ea remedia, quæ Dei ſapientia ad animorum curationem, atque adeo ad vitam reparandam inſtituit? cum præſertim non quidem dubiam ſalutis ſpem, ut medicinæ illæ, quæ corporibus adhibentur, ſed certiſſimam iis, qui ſanari cupiunt, ſalutem afferant. *Simile.*

12. *Cur, ac quomodo remedia in poteſtate clavium Eccleſiæ tributa Chriſtiani frequentare debeant.*

Erunt igitur fideles hortandi, poſtquam tam ampli, & præclari muneris dignitatem cognoverint, ut illud etiam ſtudeant ad ſuum commodum religioſe convertere. Vix enim fieri poteſt, ut qui re utili, & neceſſaria non utatur, eam contemnere non exiſtimetur, præſertim vero cum Dominus hanc poteſtatem remittendi peccata ea re tradiderit Eccleſiæ, ut omnes hoc ſalutari remedio uterentur, nam quemadmodum nemo ſine baptiſmo expiari poteſt: ita quicunque baptiſmi gratiam mortiferis ſceleribus amiſſam recuperare voluerit, ad aliud expiationis genus, ni- *Frequentandum pœnitentiæ Sacramentum.*

Propter veniæ facultatem non peccandum. *Eccleſ. 5. 6. & 21. verſ. 1.*

Non differendam eſſe pœnitentiam uſque ad mortem docet Chriſtus. *Luc. 12. 39. Joan. 6. & 12. Vide Auguſt. Tract. 33. in Joan. & lib. 50. Homil. Hom. 41. Ambr. lib. 2. de pœnit. c. 1. & 2. cap. 11.*

mirum pœnitentiæ ſacramentum, confugiat neceſſe eſt. Verum hoc loco admonendi ſunt fideles, ne tam ampla veniæ facultate propoſita (quam etiam nullius temporis termino definiri declaravimus) vel ad peccandum faciliores, vel ad reſipiſcendum tardiores reddantur: in altero enim cum injurioſi, & contumelioſi in hanc divinam poteſtatem manifeſte deprehendantur, indigni ſunt quibus Deus miſericordiam ſuam impertiatur: in altero vero, magnopere verendum eſt, ne morte præoccupati, fruſtra peccatorum remiſſionem confeſſi fuerint, quam tarditate, & procraſtinatione merito amiſerunt.

DE

DE UNDECIMO

ARTICULO,

CAPUT XII.

Carnis resurrectionem.

1. *Quantum referat de hoc articulo exploratam habere cognitionem.*

Magnam hujus articuli vim eſſe ad fidei noſtræ veritatem ſtabiliendam, id maxime oſtendit, quod (a) divinis literis non ſolum credendus fidelibus proponitur, ſed multis etiam rationibus confirmatur: quod quidem cum in aliis Symboli articulis vix fieri videamus, intelligi poteſt, hoc, veluti firmiſſimo fundamento, ſalutis noſtræ ſpem nixam eſſe: nam ut Apoſtolus ratiocinatur: (b) *Si mortuorum reſurrectio non eſt, neque Chriſtus reſurrexit: quod ſi Chriſtus non reſurrexit, inanis eſt prædicatio noſtra, inanis eſt & fides veſtra.* In eo igitur explicando Parochus non minus operæ, & ſtudii ponet, quam in eo evertendo multorum impietas laborarit; magnas enim, & præclaras utilitates ex ea cognitione ad fidelium fructum redundare, paulo poſt demonſtrabitur.

Reſurrectionis articulus Scripturis præcipue eſt confirmatus.

a) *Joan.* 20. 26. *Iſa.* 26. 19. *Ezech.* 37. *Joan.* 11. 24.

b) 1. *Cor.* 15. 14. 16.

2. *Cur Apoſtoli reſurrectionem hominum, hic Carnis reſurrectionem appellarint.*

Sed hoc in primis attendere oportebit, reſurrectionem hominum in hoc articulo Carnis reſurrectionem appellari. Quod quidem ſine cauſa factum non eſt. Nam docere voluerunt

Animam immortalem eſſe probat. Iren. lib. 2. cap. 44. ex Geneſ. 2. & Pſalm. 80. & 148.

Vide item Aug. lib. 2. Soliloquior. c. 13. & conſentiens eſt Dam. in ſua logica cap. 64. Ariſt. lib. 12. Metaph. tex. 17.

runt Apoſtoli id, quod neceſſario ponendum eſt, animam eſſe immortalem: quare ne quis forte eam ſimul cum corpore interiiſſe, utrumque vero in vitam revocari exiſtimaret, cum animam plurimis ſacrarum literarum locis immortalem eſſe plane conſtet, ob eam rem Carnis tantum ſuſcitandæ mentio in articulo facta eſt; & quanquam ſæpe etiam in Sacris Scripturis caro integrum hominem, ut eſt apud Iſaiam; (a) *Omnis caro fœnum*: & apud ſanctum Joannem (b) *Et Verbum caro factum eſt*, ſignificet: hoc tamen loco Carnis vox corpus declarat: ut duarum partium animæ, & corporis, quibus homo conſtat, alteram tantum, nempe corpus corrumpi, (c) & in pulverem terræ, ex qua compactum eſt, redire, animam vero incorruptam manere, intelligamus. At vero cum nemo, niſi mortuus fuerit, ad vitam revocetur, anima proprie non dicitur reſurgere. Carnis quoque mentio facta eſt illius hæreſis confutandæ cauſa, quæ vivo (d) Apoſtolo, Hymenæi, & Phileti fuit, qui aſſerebant, cum de reſurrectione in Scripturis Sacris ageretur, non de corporea, ſed de ſpirituali, qua a morte peccati ad vitam innocentem reſurgitur, accipiendum eſſe. Itaque his verbis planum fit eum errorem tolli, & veram corporis reſurrectionem confirmari.

a) *Iſa. 40. 6.*

b) *Joan 1. 14. Ad cujus adventum omnes homines, &c. Athanaſ. in Symbol.*

c) *Geneſ. 3 19. Corpus ſolum corrumpitur. Dam. lib. 4. cap 28. Anima cum non intereat. Non reſurgit.*

d) *2. Tim. 2. 17. 18. Errorem hunc Baſilides ſecutus eſt teſte Iren. lib. 1. c p. 13.*

3. *Quibus potiſſimum Scripturis doctrina de vera corporum reſurrectione ſtabilienda ſit.*

Verum Parochi partes erunt hanc veritatem illuſtrare exemplis ex veteri, novoque Teſtamento, & ex omni Eccleſiaſtica hiſtoria depromptis: alii enim ab (e) Helia, & (f) He-

e) *3. Reg. 17. 19.*

f) *4. Reg. 4 34.*

Heliſeo in veteri Teſtamento, alii, præter eos, quos (a) Chriſtus Dominus a morte excitavit, a ſanctis (b) Apóſtolis, (c) aliiſque permultis ad vitam revocati ſunt: quæ reſurrectio multorum hujus articuli doctrinam confirmat. Ut enim plures a morte excitatos credimus: ita univerſos ad vitam revocatum iri, credendum eſt, quin etiam præcipuus fructus, quem nos ex hujuſmodi miraculis capere debemus, ille eſt, ut ſummam fidem huic articulo tribuamus: Sunt multa teſtimonia, quæ Parochis, qui in ſacris literis mediocriter verſati ſunt, facile occurrent. Illuſtriora vero loca ſunt in veteri quidem Teſtamento, quæ leguntur apud Job, (d) cum ait ſe in carne ſua conſpecturum Deum ſuum: & apud Danielem de iis, (e) qui in pulvere terræ dormiunt, alios in vitam æternam, alios in opprobrium ſempiternum evigilaturos. In novo autem Teſtamento, quæ ſanctus Matthæus (f) refert de diſputatione, quam Dominus cum Sadducæis habuit: præterea, (g) quæ Evangeliſtæ narrant de extremo judicio. Atque huc etiam referenda ſunt, quæ Apoſtolus (h) ad Corinthios, & ad (i) Theſſalonicenſes ſcribens accurata oratione diſſeruit.

a) *Matt.* 9. 24. *Lucæ* 7. 4. *Joan.* 11. 43.
b) *Act.* 9. & 20. *verſ.* 9.
c) *Iren. lib.* 2. *cap.* 56. & *Euſeb. lib.* 5. *cap.* 7.
Ambr. Serm. 90. *de ſancta Agnete.*
d) *Job.* 19. 26.
e) *Dan.* 12. 2.
f) *Matt.* 22 31. *Marc.* 12. 25. *Lucæ* 20. 30.
g) *Matt.* 25. & 19. 28. *Marc.* 13. 26. *Joan.* 5. 28.
h) 1. *Cor.* 15. 12.
i) 1. *Theſſ.* 4. 13.

4. *Quibus ſimilitudinibus eadem veritas ſtabiliri poſſit.*

Sed quamvis hoc fide certiſſimum ſit, multum tamen proderit vel exemplis, vel rationibus oſtendere, id quod fides credendum proponit, a natura, aut ab humanæ mentis intelligentia non abhorrere. Itaque Apoſtolus quærenti quomodo reſurgerent mortui, ſic reſpondit: (k) *Inſipiens, tu quod ſeminas,*

Ambr. lib. de fide Reſur. cap. 10. *uſque ad* 20.
k) 1. *Cor.* 15. 36.

non

Dam. lib. 4. de fid. orth. cap. 28.

non vivificatur, niſi prius moriatur: & quod ſeminas, non corpus, quod futurum eſt, ſeminas, ſed nudum granum, ut puta, tritici, aut alicujus cæterorum: Deus autem dat illi corpus ſicut vult: & paulo poſt inquit: *Seminatur in corruptione, ſurget in incorruptione.* Ad eam ſimilitudinem multas præterea adjungi poſſe, S. Gregorius oſtendit: *Lux enim*, inquit, *quotidie quaſi moriendo oculis ſubtrahitur, & rurſus quaſi reſurgendo revocatur: & arbuſta viriditatem amittunt, & rurſus quaſi reſurgendo reparantur, & ſemina putreſcendo moriuntur, & rurſum germinando reſurgunt.*

Sanct. Greg. lib. 14. Moral. c. 28. 29. & 30.

5. *Rationes, quibus hæc ipſa veritas comprobatur.*

Hæc ratio ſumitur ex Ariſtot. in 3. de Anima tex. 4. & 12. Met. text. 17. Aug. lib. 2. Soliloq. c. 13. uſque ad 19. Ariſt. lib. 2. de cælo textu 11. Scot. 4. Diſt. 43. qu. 2. lit. T.

Rationes illæ præterea, quæ ab Eccleſiaſticis ſcriptoribus afferuntur, ſatis ad eam rem probandam accommodatæ videri poſſunt. Ac primum quidem, cum animæ immortales ſint, & tanquam pars hominis ad humana corpora naturalem propenſionem habeant, eas a corporibus ſejunctas perpetuo manere, præter naturam exiſtimandum eſt. Quoniam vero quod naturæ adverſatur, ac violentum eſt, diuturnum eſſe non poteſt, conſentaneum fore videtur, ut denuo cum corporibus jungantur: ex quo etiam ſequitur, ut corporum reſurrectio futura ſit: quo quidem argumentandi genere (a) Salvator ipſe noſter uſus videtur, cum adverſus Sadducæos diſputans, ex animarum immortalitate corporum reſurrectionem concluſit.

a) *Matt. 22. 32.*

Vide hanc rationem apud Dam. lib. 4. de fid. orth. c. 28. & Ambr. in lib. de fide reſur. cap. 19.

Deinde cum malis ſupplicia, bonis præmia a juſtiſſimo Deo ſint propoſita: ex illis vero quam plurimi antequam debitas pœnas perſol-

ſolvant, ex his magna ex parte nullis affecti virtutis præmiis e vita decedant: neceſſe eſt iterum animas cum corporibus conjungi, ut pro ſceleribus, aut recte factis corpora, quibus veluti peccati ſociis homines utuntur, una cum anima, pœna, aut præmio afficiantur, qui locus diligentiſſime tractatus eſt a S. Chryſoſtomo in homilia ad populum Antiochenum. Quare Apoſtolus, cum de reſurrectione diſſereret: (a) *Si in hac vita*: inquit, *tantum in Chriſto ſperantes ſumus, miſerabiliores ſumus omnibus hominibus*. Quæ quidem verba nemo ad animæ miſeriam referri exiſtimabit, quæ cum immortalis ſit, quamvis corpora non reſurgerent, in futura tamen vita, beatitudine frui poſſet: verum de toto homine intelligenda ſunt, niſi enim corpori debita pro laboribus præmia reddantur, neceſſe eſt, ut qui, quemadmodum Apoſtoli, tot ærumnas, & calamitates in vita perpeſſi ſunt, omnium ſint miſerrimi. Idem vero multo apertius docet ad Theſſalonicenſes his verbis: (b) *Gloriamur in Eccleſiis Dei pro patientia veſtra, & fide in omnibus perſecutionibus veſtris, & tribulationibus, quas ſuſtinetis in exemplum juſti judicii Dei, ut digni habeamini in regno Dei, pro quo & patimini: ſi tamen juſtum eſt apud Deum retribuere tribulationem iis, qui vos tribulant, & vobis, qui tribulamini, requiem nobiſcum in revelatione Domini Jeſu de cœlo, cum angelis virtutis ejus, in flamma ignis dantis vindictam iis, qui non noverunt Deum, & qui non obediunt Evangelio Domini noſtri Jeſu Chriſti.* Adde etiam non poſſe homines, quamdiu anima a corpore ſejuncta eſt, plenam felicitatem,

&

Sanctus Chryſoſt. hom. 49. & 50. ad pop. Antioch. vide item Hom. 44. in Joan.

a) 1. Cor. 15. 19.

b) 2. Theſſ. 1. 4. Adtuum. 5.

Plena beatitudo hominis non eſt, niſi anima corpori jungatur.

& bonis omnibus cumulatam adipiſci. Ut enim quælibet pars, a toto ſeparata, imperfecta eſt; ita etiam, anima, quæ corpori non eſt adjuncta: ex quo ſequitur, ut illi ad ſummam felicitatem nihil deſit, corporum reſurrectionem neceſſariam eſſe. His igitur, atque aliis hujuſmodi rationibus Parochus fideles in hoc articulo erudire poterit.

6. *Nullus homo tunc invenitur, qui mortis & reſurrectionis ſit expers.*

De varia reſurgentium conditione.

Explicare præterea diligenter oportebit, ex Apoſtoli doctrina, quinam ad vitam ſuſcitandi ſint: nam ad Corinthios ſcribens, (a) *Sicut in Adam*, inquit, *omnes moriuntur, ita & in Chriſto omnes vivificabuntur.* Omni itaque malorum bonorumque diſcrimine remoto, omnes a mortuis, quamquam non omnium par conditio futura eſt, reſurgent; (b) *qui bona fecerunt, in reſurrectionem vitæ: qui vero mala egerunt, in reſurrectionem judicii.* Cum autem omnes dicimus, tam eos intelligimus, qui adventante judicio mortui jam erunt, quam eos qui morientur. Huic enim ſententiæ, quæ aſſerit omnes morituros eſſe, nemine excepto, Eccleſiam acquieſcere, ipſamque ſententiam magis veritati convenire, ſcriptum reliquit ſanctus Hieronymus: idem ſentit, & ſanctus Auguſtinus. Neque vero huic ſententiæ repugnant Apoſtoli verba ad Theſſalonicenſes ſcripta: (c) *Mortui, qui in Chriſto ſunt, reſurgent primi, deinde nos qui vivimus, qui relinquimur, ſimul rapiemur cum illis in nubibus obviam Chriſto in aere.* Nam ſanctus Ambroſius, cum ea explanaret, ita inquit: *In ipſo raptu mors prævenict, & quaſi per ſoporem, ut egreſſa anima*

a) 1. *Cor.* 15. 22.
Omnes reſurgemus, ergo omnes moriemur.

b) *Joan.* 5. 29.
Omnes homines morientur antequam judicio finis imponatur.
Gen. 3.
Rom. 5. 12.
Hebr. 5.
Pſalm. 88.
Hieron. Ep. 152. *ad Minerium & Alexandrum*
Aug. lib. 20. *de Civ. cap.* 20.

c) 1. *Theſſ.* 4. 16.
S. Ambr. in 1. *Epiſt. ad Theſſ. cap.* 4.

ma

ma in momento reddatur: cum enim tollentur, morientur, at pervenientes ad Dominum præſentia Domini recipiant animos, quia cum Domino mortui eſſe non poſſunt. Eademque ſententia comprobatur ſancti Auguſtini auctoritate in libro de civitate Dei.

Aug. lib. 20. de civit. Dei c. 20.

7. *Idem prorſus corpus anima humana in extremo judicio recipiet.*

Cum vero multum referat, nobis certo perſuaderi, hoc ipſum atque adeo idem corpus quod uniuſcujuſque proprium fuit, quamvis corruptum ſit, & in pulverem redierit, tamen ad vitam ſuſcitandum eſſe, illud etiam Parochus accurate explicandum ſuſcipiet. Hæc Apoſtoli eſt ſententia, cum inquit, (a) *Oportet corruptibile hoc induere incorruptionem*: ea voce, *Hoc*, proprium corpus aperte demonſtrans. Job etiam de eo clariſſime vaticinatus eſt: (b) *Et in carne mea*, inquit, *videbo Deum Salvatorem meum, quem viſurus ſum ego ipſe, & oculi mei conſpecturi ſunt, & non alius.* Hoc idem colligitur ex ipſius reſurrectionis definitione. Eſt enim Reſurrectio, auctore Damaſceno, *ad eum ſtatum, unde cecideris, revocatio.* Denique ſi conſideremus, cujus rei cauſa reſurrectionem futuram paulo ante demonſtratum eſt, nihil erit, quod cujuſquam animum hac in re dubium facere poſſit.

Idem omnino corpus [illegible] Hier. [illegible] epiſt. [illegible] Greg. [illegible] lib. 14. mor. cap. 29. Ezech. 37.

a) 1. *Cor.* 15. 53.

b) *Job* 19. 26.

Damaſ. lib. 4. de orthod. fide c. 28.

8. *Cujus rei cauſa reſurrectio corporum divinitus ſit inſtituta.*

Idcirco autem corpora excitanda eſſe docuimus, (c) *ut referat unuſquiſque propria corporis, prout geſſit, ſive bonum, ſive malum.* Hominem igitur ex ipſo corpore, cujus opera vel Deo, vel dæmoni ſervivit, reſurgere

Reſurrectionis cauſas vide ſect. 5.
c) 2 *Cor.* 5. 10. *Matth.* 22.

K opor-

oportet, ut cum eodem corpore triumphi coronas, & præmia conſequatur, aut pœnas, & ſupplicia miſerrima perferat.

9. *Corpora contractam in hac mortali vita deformitatem non reſument.*

Corporis reſurgentis pulchritudo & integritas. S. Aug. lib. 22. de civit. Dei cap. 19. & 20. & 21. & Enchir. cap. 86. 87. 88 89. & 90. vide item Hieron. in epiſt. ad Pammachium de errorib. in Joannis Hieroſ. Capilli, quos homo recipiet. Aug. lib. 22. civ. cap. 19 & Enchir. cap. 89.

Neque vero corpus tantum reſurget, ſed quidquid ad illius naturæ veritatem, atque ad hominis decus, & ornamentum pertinet, reſtituendum eſt. Præclarum ea de re ſancti Auguſtini teſtimonium legimus. *Nihil tunc vitii,* inquit, *in corporibus exiſtet: ſi aliqui plus pinguedine obeſi, & craſſi extiterint, non totam corporis molem aſſument, ſed quod illam habitudinem ſuperabit, reputabitur ſuperfluum: & e diverſo, quæcunque vel morbus, vel ſenium confecit in corpore, reparabitur per Chriſtum virtute divina: ut ſi aliqui propter macrorem fuerint graciles: quia Chriſtus non ſolum nobis corpus reparabit, ſed quidquid per miſeriam hujus vitæ fuerit nobis ademptum.* Item alio loco: *Non reſumet homo capillos, quos habuerit, ſed quos decuerit,* juxta illud (a) *Omnes capilli capitis veſtri numerati ſunt, qui ſecundum divinam ſapientiam ſunt reparandi.* In primis vero quoniam membra ad veritatem humanæ naturæ pertinent, ſimul reſtituentur omnia. Qui enim vel ab ipſo ortu oculis capti ſunt, vel ob aliquem morbum lumina amiſerunt, claudi, atque omnino manci, & quibuſvis membris debiles, integro, ac perfecto corpore reſurgent: aliter enim animæ deſiderio, quæ ad corporis conjunctionem propenſa eſt, minime ſatisfactum eſſet: cujus tamen cupiditatem in reſurrectionem explendam eſſe, ſine dubitatione credimus. Præterea ſatis conſtat, reſurrectionem

a) Matt. 10. 30. Eph. 4. Luc. 21.

Gen. 1.

æque,

æque, ac creationem inter præcipua Dei opera numerari. Quemadmodum igitur omnia a Deo initio creationis perfecta fuerunt, ita etiam in reſurrectione futurum omnino affirmare oportet.

10. *Martyres corporibus integris reſurgentes, in eis vulnerum cicatrices geſtabunt.*

Neque id de Martyribus ſolum fatendum eſt; de quibus ſanctus Auguſtinus ita teſtatur: *Non erunt abſque illis membris: non enim poſſet illa mutilatio non eſſe corporis vitium; alioquin qui capite truncati ſunt, deberent ſine capite reſurgere: veruntamen extabunt in eorundem membrorum articulis gladii cicatrices, refulgentes ſuper omne aurum, & lapidem pretioſum, veluti & cicatrices vulnerum Chriſti.*

Vide lib. 22 de civit. Dei. c. 20. ubi horum verborum ſenſus planior eſt. Cicatrices Martyrum relinquentur poſt reſurrectionem ad cumulum felicitatis, in improbis autem contra ad miſeriam.

11. *Etiam improborum corpora mutilata hic reſurgent integra.*

Quod de improbis quoque veriſſime dicitur, etſi illorum culpa membra amputata fuerint: nam quo plura membra habebunt, tanto acerbiori dolorum cruciatu conficientur: quare illa membrorum reſtitutio non ad eorum felicitatem, ſed calamitatem, ac miſeriam eſt redundatura; cum merita non ipſis membris, ſed perſonæ, cujus corpori conjuncta ſunt, adſcribantur: nam iis, qui pœnitentiam egerint, ad præmium, illis vero, qui eadem contempſerint, ad ſupplicium reſtituentur. Hæc vero ſi a Parochis attente conſiderentur, nunquam eis rerum & ſententiarum copia deerit ad excitandos inflammandoſque pietatis ſtudio fidelium animos; ut vitæ hujus moleſtias, & ærumnas cogitantes, beatam illam reſurrectionis gloriam, quæ juſtis, & piis propoſita eſt, avide expectent.

 12. Cor-

12. *Corpora hominum poſtquam reſurrexerint, qualia ſint futura.*

Corpus juxta ſubſtantiam idem prorſus reſurget, ſed tamen diverſa qualitate. Corpora damnatorum in medio igne fore perpetua probat Aug. lib. 21. de civit. cap. 2. 3. 4.

Sequitur nunc, ut fideles intelligant, ſi ea ſpectemus, quæ corporis ſubſtantiam conſtituunt, quamvis illud ipſum, atque idem corpus a mortuis revocari oporteat, quod antea extinctum fuerat, longe aliam tamen & diverſam ejus conditionem fore. Ut enim cætera omittamus, in eo maxime reſurgentium corpora omnia a ſe ipſis different; quod cum antea mortis legibus ſubjecta eſſent, poſtea quam ad vitam ſuſcitata fuerint, ſublato bonorum malorumque diſcrimine, immortalitatem aſſequentur. Quam quidem admirabilem naturæ reſtitutionem inſignis Chriſti victoria meruit, quam de morte reportavit, quemadmodum ſacrarum literarum teſtimonia nos admonent: ſcriptum eſt enim: (a) *Præcipitabit mortem in ſempiternum*, & alibi, (b) *Ero mors tua, o mors.* quod explicans Apoſtolus, inquit: (c) *Noviſſime autem inimica deſtruetur mors.* Et apud ſanctum Joannem legimus: (d) *Mors ultra non erit.* Decebat autem maxime Chriſti Domini merito, quo mortis imperium everſum eſt, peccatum Adæ longo intervallo ſuperari. Idem etiam divinæ juſtitiæ conſentaneum fuit, ut boni beata vita perpetuo fruerentur, mali vero ſempiternas pœnas luentes, e) quærerent mortem, & non invenirent; optarent mori, & mors fugeret ab eis. Atque hæc quidem immortalitas bonis & malis communis erit.

a) *Iſa.* 25. 8.
b) *Oſe.* 13. 14.
c) 1. *Cor.* 15. 26.
d) *Apoc.* 21.

Immortalitas bonis & malis communis juſtitiæ Dei conſentanea.

e) *Apoc.* 9. 6.

13. *Cujuſmodi dotibus beatorum corpora poſt reſurrectionem erunt ornata.*

Quatuor dotes reſurgentium corporum in beatis, de quibus poſt

Habebunt præterea Sanctorum rediviva corpora inſignia quædam, & præclara ornamen-

menta, quibus multo nobiliora futura ſint, quam unquam antea fuerint. Præcipua vero ſunt quatuor illa, quæ Dotes appellantur, ex Apoſtoli doctrina, a Patribus obſervatæ. Earum prima eſt Impaſſibilitas, munus ſcilicet, & dos, quæ efficiet, ne moleſti aliquid pati, ullove dolore, aut incommodo affici queant: nihil enim aut frigorum vis, aut flammæ ardor, aut aquarum impetus obeſſe eis poterit. (a) *Seminatur*, inquit Apoſtolus, *in corruptione, ſurget in incorruptione.* Quod autem Impaſſibilitatem potius quam incorruptionem ſcholaſtici appellarint, ea cauſa fuit, ut, quod eſt proprium corporis glorioſi, ſignificarent, non enim impaſſibilitas illis communis eſt cum damnatis, quorum corpora, licet incorruptibilia ſint, æſtuare tamen poſſunt, atque algere, variiſque cruciatibus affici.

Apoſtolum Aug. ſer. 99 de temp. Ambr. in Epiſt. 1. ad Cor. 15.

Primum ornamentum reſurgentium corporum in beatis eſt Impaſſibilitas.

a) *Cor. 15. 42. vide item Iſa. 25. & 49. 10. Apoc. 7. 16. 21. 4.*

Damnatorum corpora licet ſint incorruptibilia, pati tamen poſſunt.

Job 24. Iſa. 66. 24. Matth. 13. 50. & 25. 46.

Hanc conſequitur Claritas, qua Sanctorum corpora, tanquam ſol, fulgebunt, ita enim apud ſanctum Matthæum teſtatur Salvator noſter: (b) *Juſti*, inquit, *fulgebunt, ſicut ſol, in regno Patris eorum.* Ac ne quis de eo dubitaret, (c) ſuæ transfigurationis exemplo declaravit. Hanc interdum Apoſtolus Gloriam, modo Claritatem appellat. (d) *Reformabit*, inquit, *corpus humilitatis noſtræ configuratum corpori claritatis ſuæ*, & rurſum: (e) *Seminatur in ignobilitate, ſurget in gloria.* Hujus etiam gloriæ (f) imaginem quamdam vidit populus Iſrael in deſerto, cum facies Moyſis ex colloquio, & præſentia Dei ita colluceret, (g) ut in eam filii Iſrael oculos intendere non poſſent. Eſt vero claritas hæc fulgor quidam ex ſumma animæ felicitate ad corpus redun-

Secundum ornamentum eorum Claritas.

b) *Matt. 13. 43. Sap. 3. 7. Dan. 12. 3.*

c) *Matth. 17. 2.*

d) *Phil. 3. 21.*

e) *1. Cor. 15. 43.*

f) *Exod. 34. 29.*

g) *2. Cor. 3. 13.* *Claritas hæc quid it.*

 dans,

DE DUODECIMO ARTICULO,

CAPUT XIII.

Vitam Æternam.

1. Cur poſtremo loco hic fidei articulus ſit poſitus, & quantum referat illum frequenter populo explicari.

Agens agit propter finem Ariſt. lib. 2 Phyſ. text. 40. & 81.

Sancti Apoſtoli, duces noſtri, Symbolum, quo fidei noſtræ ſumma continetur, æternæ vitæ articulo claudi, & terminari voluerunt: tum quia poſt carnis reſurrectionem nihil aliud fidelibus expectandum eſt, niſi æternæ vitæ præmium: tum vero, ut perfecta illa felicitas, & bonis omnibus cumulata, nobis ſemper ante oculos verſaretur, doceremurque in ea mentem, & cogitationes noſtras omnes defigendas eſſe. Quare Parochi in erudiendis fidelibus nunquam intermittent, præmiis æternæ vitæ propoſitis, eorum animos accendere: ut, quæcunque vel difficillima Chriſtiani nominis cauſa ſubeunda eſſe docuerint, facilia, atque adeo jucunda exiſtiment, promtioreſque ad parendum Deo, & alacriores reddantur.

Fidelibus difficillima quæque æternæ vitæ intuitu facilia. Matth. 5. 16. & 19. 2. Cor. 4. 17. Hebr. 1. 9.

2. Quid hic per vitam æternam ſignificetur.

Vita æterna æternam beatitudinem ſignificat. Vide Aug lib. 5. Civit. cap. 12. 19. & 11. & in Pſal. 118. Conc. 19. Apoc. 19. Pſalm. 48. & 54. Job 20.

Sed quoniam ſub his verbis, quæ ad beatitudinem noſtram declarandam hoc loco uſurpantur, plurima myſteria in occulto latent, ea ſic aperienda ſunt, ut, quantum cujuſque ingenium ferat, omnibus patere poſſint. Admonendi igitur ſunt fideles, his vocibus, *Vitam æternam*, non magis perpetuitatem vitæ,

cui

cui etiam dæmones, ſceleratique homines addicti ſunt, quam in perpetuitate beatitudinem, quæ beatorum deſiderium expleat, ſignificari. Atque ita intelligebat legis peritus ille, (a) qui a Domino Salvatore noſtro, quid ſibi faciendum eſſet, ut vitam æternam poſſideret, in Evangelio quæſivit: perinde ac ſi diceret: Quænam mihi præſtanda ſunt, ut ad eum locum, ubi perfecta felicitate frui liceat, perveniam? In hunc vero ſenſum ſacræ literæ hæc verba accipiunt, ut (b) multis in locis licet animadvertere.

(a) *Luca* 10. 15.

b) *Matt.* 19. 20. & 25. 46. *Joan.* 17. *Rom.* 2. 7.

3. *Cur vitæ æternæ nomine ſumma illa beatitudo deſignetur.*

Beatitudo non in rebus corporeis conſiſtit.

Hoc vero potiſſimum nomine ſumma illa beatitudo appellata eſt, ne quis exiſtimaret eam in rebus corporeis, & caducis, quæ æternæ eſſe non poſſunt, conſiſtere. Neque enim hæc ipſa beatitudinis vox ſatis explicare poterat, quod quærebatur; præſertim cum non defuerint homines inanis cujuſdam ſapientiæ opinione inflati, qui ſummum bonum in iis ponerent, quæ percipiuntur ſenſibus. Hæc enim pereunt, & veteraſcunt: beatitudo vero nullo temporis termino definienda eſt: quin potius terrena hæc longiſſime a vera felicitate abſunt: a qua is quam maxime recedit, qui mundi amore, & deſiderio tenetur: ſcriptum eſt enim: (c) *Nolite diligere mundum, neque ea, quæ in mundo ſunt. Si quis diligit mundum, non eſt charitas Patris in eo*, & paulo poſt: *Mundus tranſit, & concupiſcentia ejus.* Hæc igitur Parochi fidelium mentibus imprimenda diligenter curabunt, ut mortalia contemnere, nullamque in hac vita, in qua (d) non

Vide Aug. lib. 19. de Civ. cap. 4. 5. 6. & 7. & Ariſt. lib. 1. Eth. c. 7. 8. & 9. D. Thom. 1. 2. q. 2. Art. 3.

c) 1. *Joan.* 2. 15.

d) 1. *Petr.* 2. 11.

Spe in hac vita inchoari poteſt noſtra beatitudo.
a) *Tit. 2. 12.*

non cives, ſed advenæ ſumus, felicitatem obtineri poſſe in animum inducant. Quamquam hic etiam ſpe beati merito dicemur, (a) *ſi abnegantes impietatem, & ſæcularia deſideria, ſobrie, & juſte, & pie, vixerimus in hoc ſæculo, expectantes beatam ſpem, & adventum gloriæ magni Dei, & Salvatoris noſtri Jeſu Chriſti.* Hæc autem cum permulti, (b) qui ſibi ipſis ſapientes videbantur, minus intelligerent, & in hac vita felicitatem quærendam putarent, ſtulti facti ſunt, & in maximas calamitates inciderunt: Sed illud præterea ex vi hujus nominis, *Vitam æternam*, percipimus, ſemel adeptam felicitatem amitti nunquam poſſe, ut falſo nonnulli ſuſpicati ſunt: nam felicitas ex omnibus bonis ſine ulla mali admiſtione cumulatur: quæ cum hominis deſiderium expleat, in æterna vita neceſſario conſiſtit: nec enim poteſt beatus non magnopere velle, ut illis bonis, quæ adeptus eſt, ſibi perpetuo frui liceat. Quare, niſi ea poſſeſſio ſtabilis, & certa ſit, maximo cruciatu timoris angatur, neceſſe eſt.

b) *Rom. 1. 22.*
Beatitudinem æternam eſſe oportere Aug. de Civit. Dei. lib. 12. cap. 20.
Felicitas eſt omnium bonorum ſine ulla mali admixtione jugis poſſeſſio. Scot. 4. Sent. Diſt. 49. qu. 6. lit. Q.

4. *Æterna beatitudo verbis, aut mente humana comprehendi non poteſt.*

De inenarrabili Sanctorum gloria & de præmiis eſſentialibus, & accidentalibus. Vide Aug. lib. 22. de Civ. cap. 20. & 30. lib. 3. de lib. arbit. cap. 25. & Serm. 64. de verb. Domini & Serm. 37. de Sanctis.

Verum quanta ſit beatorum, quin in cœleſti patria vivunt, felicitas, eaque ab ipſis tantum, præterea a nemine comprehendi poſſit, hæ ipſæ voces, cum vitam beatam dicimus, ſatis demonſtrant: nam cum ad rem aliquam ſignificandam eo nomine utimur, quod cum multis aliis commune eſt, facile intelligimus, deeſſe propriam vocem, qua res illa plane exprimatur. Cum igitur felicitas iis vocibus declaretur, quæ non magis in beatos,

quam

quam in omnes, qui perpetuo vivant, recte conveniunt, hoc nobis argumento eſſe poteſt, altiorem & præſtantiorem quandam rem eſſe, quam ut proprio vocabulo perfecte ſignificare ejus rationem poſſimus: nam etſi plurima alia nomina cœleſti huic beatitudini in ſacris literis tribuuntur, cujuſmodi ſunt, (a) *regnum Dei*, (b) *Chriſti*, (c) *cœlorum*, (d) *paradiſus*, (e) *ſancta civitas*, (f) *nova Hieruſalem*, (g) *domus Patris:* tamen perſpicuum eſt nullum ex iis ad ejus magnitudinem explicandam ſatis eſſe. Quare Parochi hoc loco oblatam ſibi occaſionem non prætermittent, fideles tam amplis præmiis, quæ vitæ æternæ nomine declarantur, ad pietatem, juſtitiam, & omnia Chriſtianæ religionis officia invitandi.

Beatitudo proprio verbo nequit exprimi.

a) Matth. 6. 33. & 21. 31. Marci 1. 14. Lucæ 6. 20.
b) Joan. 18. 36. Epheſ. 5. 5. Col. 1. 13.
c) Matt. 5. 3. 10.
d) Ezech. 28. 13. Lucæ 23. 43. 2. Cor. 12. 4.
e) Iſa. 52. 1. Apoc. 21. 2.
f) Apoc. 3. 12. 21. 2.
g) Joan. 14. 2.

Conſtat enim, vitam in maximis bonis, quæ natura expetuntur, numerari ſolere: atqui hoc potiſſimum bono, cum vitam æternam dicimus, beatitudo definitur. Quod ſi exigua hac, & calamitoſa vita, quæ tot, & tam variis miſeriis ſubjecta eſt, ut mors verius dicenda ſit, nihil magis amatur, nihil aut charius, aut jucundius eſſe poteſt; quo tandem animi ſtudio, qua contentione æternam illam vitam quærere debemus, quæ defunctis omnibus malis, perfectam, & abſolutam bonorum omnium rationem conjunctam habet?

Vita magnum bonum & quantum ab omnibus expetatur. Vide Aug. lib. 11. Civ. c. 27. 28.

Vita hæc potius mors dicenda. Aug. lib. 12. Civit. cap. 20.

5. *Beatitudo omnium malorum privatione, & omnium bonorum adeptione continetur.*

Nam, ut ſancti Patres tradiderunt, æternæ vitæ felicitas omnium malorum liberatione, & bonorum adeptione definienda eſt. De ma-

Felicitas malum nullum admittit, & nullum bonum excludit.

Aug. lib. 22. de Civ. cap. 30. Chryſoſt. etiam in Ep. ad Theod. lapſum. Anſel. Epiſt. 2. ad Hugonem, & in lib. de ſimil. cap. 47.

a) Apoc. 7. 16. b) Apoc. 21. 4. Iſa. 25. 8.

Omne bonum concludit. Aug. lib. 22. c. in fin. Alex. de Ales ſuper Pſal. 74.

c) Matt. 25. 21.

malis clariſſima ſunt ſanctarum literarum teſtimonia; ſcriptum eſt enim in Apocalypſi: (a) *Non eſurient, neque ſitient amplius, neque cadet ſuper illos ſol, neque ullus æſtus*, & rurſus: (b) *Abſterget Deus omnem lacrymam ab oculis eorum: & mors ultra non erit, neque luctus, neque clamor, neque dolor erit ultra, quia prima abierunt.* Jam vero beatorum immenſa gloria, innumeraque ſolidæ lætitiæ, & voluptatis genera futura ſunt; cujus gloriæ magnitudinem cum animus noſter capere, aut illa in animos noſtros penetrare nullo modo poſſit, neceſſe eſt, nos in illam, nempe (c) in gaudium Domini introire, ut eo circumfuſi, mentis deſiderium cumulate expleamus.

6. *Quibus præcipue bonorum generibus Beati perfruentur.*

S. Aug. Ser. 64. de verb. Domini. Et de Symb. ad Cat. lib. 3. c. 11. Dan. 12.

Quamvis autem, ut ſanctus Auguſtinus ſcribit, facilius mala, quibus carituri ſumus, quam bona ac voluptates, quas hauſuri ſumus, numerari poſſe videantur: danda tamen erit opera, ut quæ fideles ſummæ illius felicitatis adipiſcendæ cupiditate inflammare poterunt, breviter, & dilucide explicentur. Sed illa in primis diſtinctione uti oportebit, quam a graviſſimis divinarum rerum ſcriptoribus accepimus: ii enim duo bonorum genera eſſe ſtatuunt: quorum alterum ad beatitudinis naturam pertinet, alterum ipſam beatitudinem conſequitur: quare illa eſſentialia, hæc vero acceſſoria bona docendi cauſa, appellarunt.

Beatitudo duplex una eſſentialis, altera acceſſoria, de hac diſtinctione vide Doctores in 4. Sent. Diſt. 49.

7. *In quo conſiſtat eſſentialis, & primaria æternæ beatitudinis cauſa.*

Præmium eſſentiale eſt Dei viſio.

Ac ſolida quidem beatitudo, quam eſſentialem communi nomine licet vocare, in eo

ſita

ſita eſt, ut Deum videamus, ejuſque pulchritudine fruamur, qui eſt omnis bonitatis, ac perfectionis fons, & principium. (a) *Hæc eſt vita æterna*, inquit Chriſtus Dominus, *ut agnoſcant te ſolum Deum verum, & quem miſiſti, Jeſum Chriſtum*, quam ſententiam ſanctus Joannes videtur interpretari, cum ait: (b) *Chariſſimi, nunc Filii Dei ſumus, & nondum apparuit quid erimus: ſcimus quoniam cum apparuerit, ſimiles ei erimus, quoniam videbimus eum, ſicuti eſt:* ſignificat enim beatitudinem ex iis duobus conſtare, tum quod Deum intuebimur qualis in natura ſua, ac ſubſtantia eſt, tum quod veluti Dii efficiemur. Nam qui illo fruuntur, quamvis propriam ſubſtantiam retineant, admirabilem tamen quandam, & prope divinam formam induunt, ut Dii potius, quam homines videantur.

Aug. lib. 22. Civ. cap. 29.

a) *Joan. 17. 3. Ubi nota quod loquitur de fide non beatitudine.*

b) *1. Joan. 3. 2. Beatitudo hominis duobus conſtat.*

8. *Beati quomodo Dei formam, & naturam quodammodo induant.*

Hoc autem cur ita fiat, ex eo perſpicuum eſt, quod unaquæque res vel ex ejus eſſentia, vel ex ejus ſimilitudine, & ſpecie cognoſcitur. At quoniam nihil eſt Deo ſimile, cujus ſimilitudinis adjumento ad perfectam ejus notitiam pervenire poſſimus; conſequens eſt, ut ejus naturam, & eſſentiam videre nemini liceat, niſi hæc eadem divina eſſentia ſe nobis conjunxerit. Atque id Apoſtoli verba illa ſignificant, (c) *Videmus nunc per ſpeculum in ænigmate, tunc autem facie ad faciem*, nam, quod inquit, *in ænigmate*, interpretatur ſanctus Auguſtinus, in ſimilitudine ad Deum intelligendum accommodata. Quod etiam ſanctus Dionyſius aperte oſtendit, cum affirmat

Beati ad divinam naturam proxime accedunt. 2. Cor. 5.

c) *1. Cor. 13. 12.*

S. Aug. lib. 15. de Trin. cap. 9.

nul-

S. Dionyſius cap. 1. de divin. nomin. Vide D. Thom. in p. 1. q. 12. Art. 2. Contra gentes lib. 3. cap. 41.

nulla inferiorum ſimilitudine ſuperiora percipi poſſe: neque enim ex alicujus rei corporeæ ſimilitudine, ejus, quæ corpore careat, eſſentia, & ſubſtantia cognoſci poteſt: cum præſertim neceſſe ſit, rerum ſimilitudines minus concretionis habere, & magis ſpirituales eſſe, quam res ipſas, quarum imaginem referunt: quemadmodum in omnium rerum cognitione facile experimur. Quoniam vero fieri non poteſt, ut alicujus rei creatæ ſimilitudo æque pura, & ſpiritualis, ac Deus ipſe eſt, reperiatur; ita fit, ut ex nulla ſimilitudine divinam eſſentiam perfecte intelligere poſſimus. Accedit etiam, quod omnes creatæ res certis perfectionis terminis circumſcribuntur: At Deus infinitus eſt, neque ullius rei creatæ ſimilitudo ejus immenſitatem capere poteſt. Quocirca una illa ratio divinæ ſubſtantiæ cognoſcendæ relinquitur, ut ea ſe nobis conjungat, & incredibili quodam modo intelligentiam noſtram altius extollat, atque ita idonei ad ejus naturæ ſpeciem contemplandam reddamur.

9. *Lumine gloriæ beati illuſtrantur, & ad Deum videndum tota ſpe omnes commoveri debent.*

a) Pſal. 35. 10. De lumine gloriæ vide S. Thom. 1. p. q. 12. Art. 5. Scot. 4. Sent. Diſt. 49. qu. 11.

b) 2. Petr. 1. 4. Symbolum Conſtantinopolitanum.

Id vero lumine gloriæ aſſequemur, cum eo ſplendore illuſtrati, (a) Deum lumen verum in ejus lumine videbimus: nam beati Deum præſentem ſemper intuentur: quo quidem dono, omnium maximo, & præſtantiſſimo, (b) divinæ eſſentiæ participes effecti, vera & ſolida beatitudine potiuntur: quam nos ita credere debemus, ut eam etiam Dei benignitate, cum certa ſpe, nobis expectandam eſſe, in Symbolo Patrum definitum ſit:

in-

inquit enim: *Expecto reſurrectionem mortuorum, & vitam venturi ſæculi.*

10. *Quomodo in beatitudine homo Deo conjungatur, ſimilitudine explicatur.*

Divina hæc plane ſunt, neque ullis verbis explicari, aut cogitatione comprehendi a nobis poſſunt. Verum licet aliquam hujus beatitudinis imaginem in iis etiam rebus, quæ ſenſu percipiuntur, cernere. Nam, quemadmodum ferrum, admoto igni, ignem concipit, & quamvis ejus ſubſtantia non mutetur, fit tamen, ut diverſum quippiam, nimirum ignis, eſſe videatur: eodem modo, qui in cœleſtem illam gloriam admiſſi ſunt, Dei amore inflammati, ita afficiuntur, cum tamen id, quod ſunt, eſſe non deſinant, ut multo magis diſtare ab iis, qui in hac vita ſunt, merito dici poſſint, quam ferrum candens ab eo, quod nullam caloris vim in ſe continet. Ut igitur rem paucis complectamur, ſumma illa, & abſoluta beatitudo, quam eſſentialem vocamus, in Dei poſſeſſione conſtituenda eſt. Quid enim ei ad perfectam felicitatem deeſſe poteſt, qui Deum optimum & perfectiſſimum poſſidet?

A ſimili.

Anſelmus etiam hanc tangit ſimilitudinem in lib. de Similit. c. 16.

11. *Quæ ſint accidentalia bona, quibus Beati circumfluent.*

Verum ad illam tamen quædam accedunt ornamenta omnibus beatis communia: quæ quoniam ab humana ratione minus remota ſunt, vehementius quoque animos noſtros commovere, & excitare ſolent. Hujus generis ea ſunt, de quibus Apoſtolus ad Romanos videtur intelligere. (a) *Gloria, & honor, & pax omni operanti bonum*: nam gloria qui-

Præmium, ſeu bonum beatitudinis accidentale. Aug lib. 22. Civ. cap. 30.

a) *Rom. 2. 10.*

Qualis gloria beatorum, ob quam ipſa beatitudo gloria dicitur.
Pſal. 83. 12.
Rom. 8. 18.
Honor beatorum quantus ob quem ipſi reges Apoc. 5. 10. *Græco textu nominantur.*
a) *Lucæ* 12. 4. *Joan.* 15. 13.
b) *Pſal.* 21. 23. *Joan.* 20. 17. *Heb.* 2. 11.
c) 1. *Joan.* 3. 1. *Rom.* 8. 14.
d) *Matt.* 25. 34.
e) *Pſal.* 138. 17.
f) *Matt.* 10. 32. *Lucæ* 12. 8.

quidem Beati perfruentur, non illa ſolum, quam tandem eſſentialem beatitudinem, vel cum ejus natura maxime conjunctam eſſe oſtendimus: ſed ea etiam, quæ conſtat ex clara, & aperta notitia, quam ſinguli de alterius eximia, & præſtanti dignitate habituri ſunt. At vero quantus ille honor exiſtimandus eſt, qui eis a Domino tribuitur, cum (a) non amplius ſervi, ſed amici, (b) fratres, ac (c) filii Dei vocentur! quare ita electos ſuos amantiſſimis, & honorificentiſſimis verbis Salvator noſter compellabit: (d) *Venite benedicti Patris mei, poſſidete paratum vobis regnum*: ut merito liceat exclamare: (e) *Nimis honorificati ſunt amici tui Deus*: (f) ſed laudibus etiam a Chriſto Domino coram Patre cœleſti, & Angelis ejus celebrabuntur. Præterea ſi hoc commune omnibus hominibus deſiderium natura ingenuit honoris, qui a viris ſapientia præſtantibus habeatur, quod eos locupletiſſimos virtutis ſuæ teſtes fore exiſtiment: quantum beatorum gloriæ acceſſurum putamus, quod alius alium ſummo honore proſequetur?

12. *Quibus bonorum copiis beati in æternis illis ſedibus cumulabuntur.*

Beatitudo omnibus bonis animi, & corporis conſtat.
Pſal. 35. 9.

Infinita eſſet omnium oblectationum enumeratio, quibus beatorum gloria cumulata erit, ac ne cogitatione quidem fingere eas poſſumus. Sed tamen hoc fidelibus perſuaſum eſſe debet, quæcunque nobis jucunda in hac vita contingere, vel etiam optari queant, ſive ea ad mentis cognitionem, ſive ad corporis perfectum habitum pertineant, earum rerum omnium copiis beatam cœleſtium vitam circumfluere: quamvis hoc altiore quodam modo,

quam

quam oculus vidit, aut auris audivit, aut in cor hominis aſcendit, fieri (a) Apoſtolus affirmet: nam corpus quidem, quod antea craſſum & concretum erat, cum in cœlo detracta mortalitate, (b) tenue, & ſpirituale effectum fuerit, nullis amplius alimentis indigebit: anima (c) autem æterno gloriæ pabulo, quod magni illius convivii auctor, tranſiens omnibus miniſtrabit, cum ſumma voluptate exſaturabitur. Quis vero pretioſas veſtes, aut regales corporis ornatus deſiderare poterit, ubi nullus harum rerum uſus futurus ſit; (d) omneſque immortalitate, & ſplendore amicti, & (e) ſempiternæ gloriæ corona ornati erunt? Sed ſi amplæ etiam, & magnificæ domus poſſeſſio ad humanam felicitatem pertinet, quid cœlo ipſo, quod Dei claritate undique colluſtratur, vel amplius, vel magnificentius cogitari poteſt. Quare Propheta, cum ejus domicilii pulchritudinem ſibi ante oculos poneret, & ad beatas illas ſedes perveniendi cupiditate arderet, (f) *Quam dilecta*, inquit, *tabernacula tua, Domine virtutum: concupiſcit, & deficit anima mea in atria Domini: cor meum, & caro mea exultaverunt in Deum vivum.* Atque ut hic ſit omnium fidelium animus, hæc communis omnium vox, quemadmodum Parochi vehementer optare, ita etiam omni ſtudio curare debent.

a) 1 Cor. 2. 9. Iſa. 64. 4.

b) 1. Cor. 15. 42. 43.

c) Lucæ 12. 37

Terrena vilia erunt beatis.

d) 1. Cor. 15. 54 Apoc. 7. 9.

e) 1. Cor. 9. 25. 2. Tim. 4. 8.

f) Pſal. 83. 2. 3

13. *Præmiis iiſdem citra ullum diſcrimen beati non afficientur.*

Nam (g) *in domo Patris mei*, inquit Dominus, *manſiones multæ ſunt;* in quibus majora, & minora præmia, ut quiſque promeritus erit, reddentur. (h) *Qui enim parce ſeminat, parce &*

g) Joan. 14. 2. Pſal. 61.

h) 2. Cor. 9. 6. *Diverſa erunt in*

cœlo meritorum præmia.
Iſa. 56. 4. 5.
Matth. 19. 28.
1. Cor. 15. 42.
Aug. lib. 22. civ. c. 30. Cyprianus de opere.

Continuatio primæ partis ad ſecundam de ſacramentis.

& metet: & qui ſeminat in benedictionibus, de benedictionibus & metet. Quare non ſolum ad eam beatitudinem fideles excitabunt, verum etiam ejus conſequendæ certam rationem hanc eſſe frequenter monebunt, ut fide & charitate inſtructi, & in oratione, & Sacramentorum ſalutari uſu perſeverantes, ad omnia benignitatis officia in proximos ſe exerceant: ita enim Dei miſericordia fiet, qui beatam illam gloriam diligentibus ſe præparavit, ut aliquando impleatur, quod dictum eſt per Prophetam: (a) *Sedebit populus meus in pulchritudine pacis, & in tabernaculis fiduciæ, & in requie opulenta.*

a) *Iſa. 32. 18.*

CA-

CATECHISMI ROMANI
PARS SECUNDA.
DE SACRAMENTIS IN GENERE.
CAPUT I.

1. *Doctrinam Sacramentorum tradere Parocho in primis eſt curandum.*

Cum omnis Chriſtianæ doctrinæ pars Paſtoris ſcientiam, diligentiamque deſiderat: tum Sacramentorum diſciplina, quæ & Dei juſſu neceſſaria, & utilitate uberrima eſt, Parochi facultatem, & induſtriam poſtulat ſingularem; ut ejus accurata, ac frequenti perceptione fideles tales evadant, quibus præſtantiſſimæ, ac ſanctiſſimæ res digne & ſalutariter impertiri poſſint, & Sacerdotes ab illa divini interdicti regula non diſcedant: (a) *Nolite ſanctum dare canibus, neque mittatis margaritas veſtras ante porcos, ne forte conculcent eas pedibus ſuis, & converſi dirumpant vos.*

Canes ſunt infideles Eccleſiam Dei lacerantes. Porci autem porcinam vitam agentes, omnia genera virtutum conculcantes, de quibus etiam inquit Chriſtus.

a) *Matth. 7. 6. Abſcondiſti hæc a ſapientibus & prudentibus & revelaſti ea parvulis. Matth. 11. 25.*

2. *Quidnam ſibi velit Sacramenti vocabulum.*

Principio igitur, quoniam univerſe de toto genere Sacramentorum agendum eſt, ab ipſius nominis vi, atque notione oportet incipere, ejusque ambiguam ſignificationem explanare, ut quæ hujus verbi ſententia hoc lo-

Sacramenti vox eſt multiplex.

co propria ſit, facilius intelligatur. Quare docendi ſunt fideles, Sacramenti nomen (quod ad propoſitam rem attinet,) aliter a prophanis, quam a ſacris ſcriptoribus acceptum eſſe: nam alii auctores ſacramenti nomine obligationem illam ſignificari voluerunt, cum jurati aliquo ſervitutis vinculo obſtringimur: ex quo jusjurandum, quo ſe milites fidelem operam reipublicæ præſtaturos pollicentur, ſacramentum militare dictum eſt: atque hæc frequentiſſima hujus vocabuli ſignificatio apud illos videtur fuiſſe. Verum apud Latinos Patres, qui res divinas ſcriptis tradiderunt, ſacramenti nomen aliquam rem ſacram, quæ in occulto latet, declarat: quemadmodum Græci ad eandem rem ſignificandam myſterii vocabulo uſi ſunt. In eam vero ſententiam ſacramenti vocem accipiendam eſſe intelligimus, cum ad Epheſios ſcribitur: (a) *Ut notum faceret nobis ſacramentum voluntatis ſuæ.* Deinde ad Timotheum: (b) *Magnum eſt pietatis Sacramentum.* Præterea in libro Sapientiæ: (c) *Neſcierunt ſacramenta Dei.* Quibus in locis, & aliis multis licet animadvertere, Sacramentum nihil aliud, niſi rem ſacram abditam, atque occultam ſignificare.

Latini pro Jurejurando ſacramentum ſumpſerunt. Tullius Cic. 1. offic.

Patres pro re divina latente myſterii & ſacramenti nomine uſi ſunt.

a) *Eph. 1. 9.*

b) *1. Tim. 3. 16.*

c) *Sap. 2. 22. Eph. 5. 32. Apoc. 1. 19.*

3. *Sacramenti nomen ad ſigna ſacra ſignificanda a Patribus accommodatum eſt antiquiſſimum.*

D. Greg. in c. 16. lib. 1. Regum ſuper illud Directus eſt Spiritus Domini in David.

Sacramenti nomine a primis Eccleſiæ Patribus ſæpe fuit uſurpatum.

Vide Tertul. de præſcr. & lib. 1.

Quare Latini Doctores ſigna quædam ſenſibus ſubjecta, quæ gratiam, quam efficiunt, ſimul etiam declarant, ac veluti ante oculos ponunt, ſacramenta commode appellari poſſe exiſtimarunt. Quamquam, ut D. Gregorio placet, ob id ſacramenta dici poſſunt, quod divina virtus ſub rerum corporearum tegu-

mentis

mentis occulte ſalutem efficiat. Nec vero quiſquam putet, hoc vocabulum nuper in Eccleſiam inductum eſſe: nam qui ſanctos Hieronymum & Auguſtinum legerit, facile perſpiciet, antiquos religionis noſtræ ſcriptores ad eam, de qua loquimur, rem demonſtrandam ſæpiſſime Sacramenti nomine, interdum vero etiam Symboli, vel Myſtici ſigni, vel Sacri ſigni voce uſos eſſe. Atque hæc de Sacramenti nomine dicta ſint: quod quidem veteris etiam legis ſacramentis convenit, de quibus nihil opus eſt Paſtoribus præcepta tradere, cum ea Evangelii lege, & gratia ſublata ſint.

adver. Marc. Cypr. epiſt. 55. & in lib. de baptiſ. Chriſti, Hier. in commentar. in Thren. Aug. lib. 19. contra Fauſtum c. 11. in Io. tract. 80.

4. *Quam rem Catholicis ſcriptoribus proprie denotet Sacramentum.*

De propr'a vi, atque natura ſacramenti. Sacramentum eſt res, qua ſalus, & juſtitia comparatur.

Verum præter nominis notionem, quæ hactenus declarata eſt, rei etiam vis, & natura diligenter inveſtiganda, & quid Sacramentum ſit, fidelibus aperiendum eſt. Sacramenta enim ex genere earum rerum eſſe, quibus ſalus, & juſtitia comparatur dubitare nemo poteſt. Sed cum multæ rationes ſint, quæ ad hanc rem explicandam aptæ, & accommodatæ videantur: nulla tamen planius, & dilucidius eam demonſtrat, quam definitio a D. Auguſtino tradita, quam deinde omnes Doctores ſcholaſtici ſecuti ſunt. (a) *Sacramentum*, inquit ille, *eſt ſacræ rei ſignum:* vel ut aliis verbis, in eandem tamen ſententiam, dictum eſt: (b) *Sacramentum eſt inviſibilis gratiæ viſibile ſignum, ad noſtram juſtificationem inſtitutum.*

a) D. Aug. lib. 10. de civ. Dei cap 5. Alex. de Ales. 4. par. qu. 1. mem. 1. D. Thom. in 3. part. quæſt. 60. per totam.

b) Hæc definitio colligitur ex Aug. lib. de catech. rud c. 26

5. *Rerum ſenſibilum diviſio, quidque ſigni nomine intelligendum ſit.*

Rerum ſenſibilium duo eſſe ge-

Quæ quidem definitio ut magis pateat, ſin-

 gulæ

nera Aug. lib. 2. de doctrina Chriſti c. 1. Signa alia naturaliter, alia ad placitum. Ariſtot. lib. 1. Periher. cap. 1.

gulæ ejus partes Paſtoribus exponendæ erunt, atque in primis docere oportebit, rerum omnium, quæ ſenſibus percipiuntur, duo eſſe genera: aliæ enim ob id inventæ ſunt, ut aliquid ſignificent: aliæ non alterius rei ſignificandæ, ſed ſua tantum cauſa effectæ ſunt: quo in numero omnes pene res, quæ natura conſtant, haberi poſſunt. At vero in priori genere vocabula rerum, ſcriptura, vexilla, imagines, tubæ, & alia hujuſcemodi permulta ponenda ſunt: nam ſi ex vocabulis vim ſignificandi detraxeris, ſublata videtur eſſe cauſa, quamobrem vocabula inſtituerentur. Hæc igitur ſigna proprie dicuntur. Illud enim ſignum eſſe ſanctus Auguſtinus teſtatur, quod præter rem, quam ſenſibus objicit, efficit etiam, ut ex ſe alterius rei cognitionem capiamus: ſicut ex veſtigio, quod terræ impreſſum intuemur, tranſiiſſe aliquem, cujus veſtigium apparet, facile cognoſcimus.

Auguſt. lib. 2. de doctr. Chriſti c. 1. quem ſequitur Mag. lib. 4. diſt. 1. & Gratian. de conſec. diſt. 2. c. ſignum.

6. *Quomodo Sacramenta in genere ſigni reponenda ſint oſtenditur.*

Sacramentum cur inter res quæ ſignificant reponi debeat.

Aug. lib. 3. de doctrina Chriſti c. 9. & epiſt. 23. ad Bonif. in lib. de catech. rud. c. 26. Tertul. in lib. de reſurrect. carnis. Greg. l. 6. c. 3. in 1. Reg.

Quæ cum ita ſe habeant, ſacramentum ad hoc rerum genus, quæ ſignificandi cauſa inſtitutæ ſunt, referri perſpicuum eſt: ſiquidem ſpecie quadam & ſimilitudine id nobis declarat, quod Deus in animis noſtris ſua virtute, quæ ſenſu percipi non poteſt, efficit. Baptiſmus enim (ut, quod docetur, exemplo notius fiat) cum adhibitis certis, & ſolemnibus verbis, aqua extrinſecus abluimur, hoc ſignificat, Spiritus Sancti virtute omnem peccati maculam, & turpitudinem interius elui, & animas noſtras præclaro illo cœleſtis juſtitiæ dono augeri, atque ornari: ſimulque ea corporis ablutio, ut

poſt-

poſtea ſuo loco explicabitur, illud in animo efficit, quod ſignificat.

7. *Idem etiam ex Scripturis demonſtratur.*

Sed ex Scripturis etiam aperte colligitur, Sacramentum inter ſigna numerandum eſſe. Apoſtolus enim de circumciſione, veteris legis Sacramento, quæ (a) Abraham patri omnium credentium data erat, ita ad Romanos ſcribit: (b) *Et ſignum accepit circumciſionis, ſignaculum juſtitiæ fidei.* Et alio loco, (c) cum affirmat nos omnes, *qui baptizati ſumus in Christo Jeſu, in morte ipſius baptizatos eſſe*, licet cognoſcere, baptiſmum hujus rei ſignificationem habere, nimirum, ut ait idem Apoſtolus, *Nos conſepultos eſſe cum illo per baptiſmum in mortem.* Neque vero parum proderit, ſi fidelis populus ſacramenta ad ſigna pertinere intellexerit. Ita enim fiet, ut quæ illis ſignificantur, continentur, atque efficiuntur, ſancta & auguſta eſſe facilius ſibi perſuadeat, cognitaque eorum ſanctitate, ad divinam erga nos beneficentiam colendam, ac venerandam magis excitetur.

Sacramenta inter res, quæ ſignificant, eſſe numeranda ex Scripturis colligitur.

a) Gen. 17. 10. 11. 12.

b) Rom. 4. 11.

c) Rom. 6. 3. Ibidem 4.

Utilitas ex doctrina ſuperiori emanans.

8. *Quot ſint ſignorum genera.*

Sequitur nunc, ut verba illa, *rei ſacræ*, quæ eſt altera definitionis pars, explicentur. Quod quidem ut commode fieri poſſit, paulo altius repetenda ſunt, quæ de ſignorum varietate ſanctus Auguſtinus acute, & ſubtiliter diſputavit. *Quædam enim ſigna naturalia dicuntur, quæ præter ſeipſa alterius rei notitiam* (quod omnibus ſignis commune eſſe, antea demonſtratum eſt) *in animis noſtris gignunt*: veluti fumus, ex quo ſtatim ignem adeſſe intelligitur: atque hoc ſignum ob eam cauſam na-

Sacramentum eſſe rei ſacræ ſignum quomodo intelligendum, & quod quadruplex ſit ſignorum genus.

Signa naturalia, voluntaria, prognoſtica, & practica.

naturale appellandum eſt, quod fumus non voluntate ignem ſignificat, ſed rerum uſus efficit, ut ſi quis fumum tantum videat, naturam ſimul, & vim ignis, qui adhuc latet, ſubeſſe, mente, & cogitatione percipiat. *Quædam vero ſigna natura non conſtant, ſed conſtituta, atque ab hominibus inventa ſunt*, ut colloqui inter ſe, & aliis animi ſui ſenſa explicare, viciſſimque aliorum ſententiam, & conſilia poſſent cognoſcere. Hæc autem quam varia, & multiplicia ſint, ex eo licet animadvertere, quod nonnulla ad oculorum, pleraque ad aurium ſenſum, reliqua ad cæteros ſenſus pertinent: nam cum aliquid alicui innuimus, & exempli cauſa ſublato vexillo quippiam declaramus, ſatis conſtat, eam ſignificationem ad oculos tantum referri: quemadmodum tubarum, tibiarum, aut citharæ ſonus, qui non ſolum delectandi, ſed plerumque ſignificandi cauſa funditur, ad aurium judicium ſpectat: quo quidem præcipue ſenſu verba etiam accipiuntur, quæ ad exprimendas intimas animi cogitationes maximam vim habent.

9. *De ſignis a Deo inſtitutis tam in veteri, quam in novo teſtamento.*

Signa quædam ſunt divinitus data.
Aug. lib. 3. de Doct. Chriſt. cap. 9. & in 3. de Tri. c. 10.
Vide de his Leviticum fere per totum:
Significationes autem pete ex Cyrillo in lib. de adorat. in Spiritu & veritate.

Verum præter illa ſigna, quæ hominum conſenſu, & voluntate conſtituta eſſe, hactenus diximus, alia quædam ſunt divinitus data, quorum tamen non unum genus eſſe omnes conſentiunt. Alia enim ſigna ob eam tantum rem a Deo hominibus commendata ſunt: ut aliquid ſignificarent, vel admonerent: cujuſmodi fuerunt (a) legis purificationes, panis azymus, & alia permulta, quæ ad

a) *Exod. 12. 15. 18. & 23. 15. & 34. 18.*

ad Moſaici cultus cæremonias pertinebant: alia vero Deus inſtituit, quæ non ſignificandi modo, ſed efficiendi etiam vim haberent: atque in hoc poſteriori ſignorum genere Sacramenta novæ legis numeranda eſſe liquido apparet. Signa enim ſunt divinitus tradita, non ab hominibus inventa, quæ rei cujuſpiam ſacræ, quam declarant, efficientiam in ſe continere certo credimus.

10. *Res ſacra quomodo in definitione Sacramenti ſit intelligenda.*

Sed quemadmodum ſigna in multiplici varietate eſſe oſtendimus: ita etiam res ſacra non unius modi exiſtimanda eſt. Quod vero ad propoſitam Sacramenti definitionem attinet, divinarum rerum ſcriptores ſacræ rei nomine Dei gratiam, quæ nos ſanctos efficit, ac omnium divinarum virtutum habitu exornat, demonſtrant: huic enim gratiæ propriam ſacræ rei appellationem tribuendam merito putarunt; quippe cum ejus beneficio animus noſter Deo conſecretur, & conjungatur.

Conc. Trid. Seſſ. 7. cap. 6. de Sacramentis.
Gratia Dei ſacra res proprie nuncupatur.
Mag. in 4. d. 1. D. Thom. in 3. par. quæſt. 60. Art. 2. & Hugo de Sacramentis.

11. *Sacramenti uberior definitio, & qua ratione a reliquis ſignis ſacris illud differat.*

Quare, ut explicatius, quid Sacramentum ſit, declaretur, docendum erit, rem eſſe ſenſibus ſubjectam, quæ ex Dei inſtitutione, ſanctitatis, & juſtitiæ tum ſignificandæ, tum efficiendæ vim habet, ex quo ſequitur, ut facile quivis poſſit intelligere, Imagines Sanctorum, Cruces, & alia id genus, quamvis ſacrarum rerum ſigna ſint, non ideo tamen ſacramenta dicenda eſſe. Hujus autem veritatis doctrinam facile erit omnium ſacramentorum exemplo comprobare, ſi, quod antea de Baptiſmo

Scot. 4. Diſt. 1. q. 2. lit. M.

admonuimus, cum dicebamus, ſolemnem illam corporis ablutionem ſignum eſſe, & efficientiam habere rei ſacræ, quæ interius Spiritus Sancti vi fieret, idem etiam in aliis Sacramentis exercere aliquis velit.

12. *Sacramenta non unam tantum rem, ſed plures ſignificant.*

D. Thom. in 3. p. q. 60. a. 3. quod probat ex Aug. verbis, quæ citantur de Conſec. Diſt. 2. cap. Hoc eſt quod.

Jam vero hiſce myſticis ſignis, quæ a Deo inſtituta ſunt, illud etiam præcipue convenit, ut ex Domini inſtitutione non unam aliquam rem, ſed plures ſimul ſignificent. Quod in ſingulis Sacramentis licet cognoſcere, quæ non ſolum ſanctitatem, & juſtitiam noſtram, ſed præterea duo alia cum ipſa ſanctitate maxime conjuncta declarant, Chriſti ſcilicet redemptoris paſſionem, quæ ſanctitatis cauſa eſt: & vitam æternam, cæleſtemque beatitudinem, ad quam ſanctitas noſtra, tanquam ad finem, referri debet. Quod quidem cum in omnibus Sacramentis perſpici poſſit, merito ſacri Doctores unicuique Sacramentorum triplicem ſignificandi vim ineſſe tradiderunt: tum quia alicujus rei præteritæ memoriam afferat: tum quia aliam præſentem indicet, ac demonſtret: tum quia aliam futuram prænunciet. Neque vero exiſtimandum eſt, hoc ita ab illis doceri, ut etiam ſanctarum ſcripturarum teſtimonio non probetur. Nam cum Apoſtolus ait, (a) *Quicunque baptizati ſumus in Chriſto Jeſu, in morte ipſius baptizati ſumus*, plane oſtendit, idcirco Baptiſmum ſignum dicendum eſſe, quod Dominicæ paſſionis, & mortis nos admoneat. Deinde cum inquit, *Conſepulti enim ſumus cum illo per Baptiſmum in mortem, ut quomodo Chriſtus ſurrexit a mortuis* per

Unumquodque Sacramentum tria ſimul ſignificat, Paſſionem, Gratiam, & Gloriam.

Signum rememorativum.

a) Rom. 6. 3.

Demonſtrativum, & prognoſticum; quæ tria habentur in Feſto Corporis Chriſti, ibi o Sacrum convivium, &c. Et 1. Cor. 2. Non enim me judicavi ſcire aliquid, niſi Jeſum Chri-

per gloriam Patris, ita & nos in novitate vitæ ambulemus: ex iis verbis perſpicuum eſt, Baptiſmum ſignum eſſe, quo cœleſtis gratia in nos infuſa declaratur, cujus munere nobis datum eſt, ut novam vitam inſtituentes, omnia veræ pietatis officia facile, & libenti animo exequamur. Poſtremo cum addit, (a) *Si enim complantati facti ſumus ſimilitudini mortis ejus, ſimul & reſurrectionis erimus*, apparet Baptiſmum vitæ etiam æternæ, quam per illum conſecuturi ſumus, non obſcuram ſignificationem dare.

Chriſtum, & hunc crucifixum. Et in canone Miſſæ. Hæc dona, hæc munera, hæc ſancta ſacrificia. Ad Rom. 6. 4.

a) *Rom. 6. 5.*

Significatio Sacramenti Allegorica paſſionis, Hiſtorica gratiæ, Anagogica gloriæ.

13. *Sacramentum non unam tantum præſentem rem, ſed plures deſignat.*

Sacramentum aliquando plures res præſentes deſignat.

Sed præter hæc, quæ commemoravimus, varia ſignificandi genera, & rationes, ſæpe etiam evenit, ut Sacramentum non unam tantum rem præſentem, ſed plures demonſtret, ac notet. Id vero ſanctiſſimum Euchariſtiæ Sacramentum intuentibus facile eſt intelligere, quo veri corporis, & ſanguinis Domini præſentia, nec non gratia, quam non impure ſacra myſteria ſumentes percipiunt, deſignatur. Ex iis igitur, quæ dicta ſunt, Paſtoribus argumenta deeſſe non poterunt, quibus oſtendant, quanta divinitatis potentia, quot arcana miracula Sacramentis novæ legis inſint: ut ea ſumma cum religione colenda, & ſuſcipienda eſſe, omnibus perſuadeant.

Sacramentum, Euchariſtiæ quot habeat ſignificationes, vide Dam. lib. 4. de orth. fid. cap. 14. & D. Th. in 3. p. q. 73. Art. 4.

14. *Cur Sacramenta inſtitui apud Chriſtianos oportuerit.*

Verum ad rectum Sacramentorum uſum docendum nihil accommodatius videri poteſt, quam diligenter cauſas exponere, cur Sacramenta inſtitui oportuerit. Plures autem nume-

Cauſæ, ob quas inſtituta ſunt Sacramenta. Hugo de Sacram. par. 9. cap. 9. Magiſt. in 4 Sent. Diſt. 1.

D.

D. Thom. in 3. p. q. 61. Art. 1.

Prima, ut humani ingenii imbecillitatem adjuvent.

Aug. lib. 11. de Trin. cap. 2.

merari ſolent. Quarum prima eſt, humani ingenii imbecillitas: ſiquidem natura ita comparatum videmus, ut ad earum rerum notitiam, quæ mente, atque intelligentia comprehenſæ ſunt, niſi per ea, quæ aliquo ſenſu percipiuntur, nemini adſpirare liceat. Ut igitur quæ occulta Dei virtute efficiuntur, facilius intelligere poſſemus, idem ſummus rerum omnium artifex ſapientiſſime fecit, ut eam ipſam virtutem aliquibus ſignis, quæ ſub ſenſum cadunt, pro ſua in nos benignitate declararet. Nam, ut præclare a ſancto Chryſoſtomo dictum eſt, *Si homo corporis concretione caruiſſet, nuda ipſa bona, neque ullis integumentis involuta ei oblata eſſent: quoniam vero anima corpori conjuncta eſt, omnino opus fuit, ut rerum, quæ ſentiuntur, adminiculo ad ea intelligenda uteretur.*

S. Chryſoſt. hom. 83. in Matt. & hom 60. ad pop. Antiochenum.

Secunda, ut credendi tarditatem erigant.

Aug. lib. 4. contra Donat. c. 24.

Altera vero cauſa eſt, quod animus noſter haud facile commovetur ad ea, quæ nobis promittuntur, credenda. Quare Deus a mundi exordio, quæ facere inſtituerat, verbis quidem frequentiſſime indicare conſuevit: interdum vero, cum opus aliquod inſtitueret, cujus magnitudo promiſſi fidem abrogare poſſet, alia etiam ſigna, quæ nonnunquam miraculi ſpeciem haberent, verbis adjunxit. Nam cum Deus (a) Moyſen ad Iſraelitici populi liberationem mitteret, ille vero ne Dei quidem præcipientis auxilio fretus, timeret, ne onus ſibi gravius imponeretur, quam ut ſuſtinere poſſet, aut ne populus divinis oraculis, & dictis fidem non adjungeret, (b) Dominus promiſſionem ſuam multa ſignorum varietate firmavit. Quemadmodum igitur in ve-

a) *Exod. 3. 10. 11.*

b) *Exod. 4. 23. 4.*

Inſtituta ſunt Sacramenta, ut oſtendatur plenitu-

veteri teſtamento Deus fecerat, ut magni alicujus promiſſi conſtantiam ſignis teſtificaretur: ita etiam in nova lege Chriſtus, Salvator noſter, cum nobis peccatorum veniam, cœleſtem gratiam, Spiritus ſancti communicationem pollicitus eſt, quædam ſigna oculis, & ſenſibus ſubjecta inſtituit, quibus eum quaſi pignoribus obligatum haberemus, atque ita fidelem in promiſſis futurum dubitare nunquam poſſemus.

tudo divinæ miſericordiæ, & diſpenſatio divinæ juſtitiæ.
Alex. de Alef. 4. p. q. 1. membro 2. Art. 2.

Tertia cauſa fuit, ut illa tanquam remedia, ut ſcribit ſanctus Ambroſius, atque (*) Evangelici Samaritani medicamenta ad animarum ſanitatem vel recuperandam, vel tuendam præſto eſſent. Virtutem enim, quæ ex Paſſione Chriſti manat, hoc eſt gratiam, quam ille nobis in ara Crucis meruit, per Sacramenta, quaſi per alveum quendam, in nos ipſos derivare oportet, aliter vero nemini ulla ſalutis ſpes reliqua eſſe poterit. Quare clementiſſimus Dominus Sacramenta verbo ſuo, & promiſſione ſancita relinquere in Eccleſia voluit, per quæ paſſionis ſuæ fructum nobis reipſa communicari ſine dubitatione crederemus; ſi modo unuſquiſque noſtrum ad ſe eam curationem pie, & religioſe admoveret.

Tertia, ut parata, & certa ſit medicina ad depellendos animi morbos, & ſalutem tuendam.

S. Ambr. lib. 5. de Sacram. cap. 4.
* *Lucæ 10. 33. 34.*

Sed quarta etiam cauſa accedit, cur Sacramentorum inſtitutio neceſſaria videri poſſit: ut ſcilicet notæ quædam, & ſymbola eſſent, quibus fideles internoſcerentur: cum præſertim *in nullum nomen religionis, ſive verum, ſive falſum*, ut a divo Auguſtino traditum eſt, *colligari homines poſſint niſi aliquo ſignorum, vel Sacramentorum viſibilium fœdere conjungantur.*

Quarta, ut ſint Chriſtianiſmi, veræque religionis ſymbola, & ſancta ſocietatis vincula.
D. Aug lib. 19. contra Fauſtum. cap. 11. & de vera relig. cap. 17. & Baſil. in exhortat. ad Baptiſmum.

Utrum-

Utrumque igitur præſtant novæ legis Sacramenta, quæ & Chriſtianæ fidei cultores ab infidelibus diſtinguunt, & ipſos fideles ſancto quodam vinculo inter ſe connectunt.

Quinta, ſunt teſtimonia noſtræ fidei, ejuſque certa declaratio.
a) *Rom. 10. 10.*

Præterea aliam etiam juſtiſſimam fuiſſe cauſam Sacramenta inſtituendi, ex illis Apoſtoli verbis, (a) *Corde creditur ad juſtitiam, ore autem confeſſio fit ad ſalutem*, oſtendi poteſt. Sacramentis enim fidem noſtram in hominum conſpectu profiteri, & notam facere videmur. Quare ad Baptiſmum accedentes, palam teſtamur, nos credere ejus aquæ virtute, qua in Sacramento abluimur, ſpiritualem animæ purgationem fieri.

Sexta, ut ſint incitamenta fidei, & charitatis.

Magnam deinde vim habent Sacramenta, non ſolum ad fidem in animis noſtris excitandam, & exercendam; ſed etiam ad eam charitatem inflammandam, qua amare inter nos debemus; cum, arctiſſimo nos vinculo colligatos, & unius corporis membra effectos eſſe, ex ſacrorum myſteriorum communione recordamur.

Septima ſunt humilitatis excitandæ inſtrumenta.

Gal. 4.

Epilogus ſuperiorum.

Poſtremo, quod in Chriſtianæ pietatis ſtudio plurimi faciendum eſt, humanæ mentis ſuperbiam edomant, ac comprimunt, noſque ad humilitatem exercent, dum ſenſibilibus elementis ſubjicere nos cogimur, ut Deo obtemperemus, a quo antea impie defeceramus, ut mundi elementis ſerviremus. Hæc ſunt, quæ potiſſimum de Sacramenti nomine, natura, inſtitutione fideli populo tradenda eſſe viſa ſunt: quæ poſteaquam a Paſtoribus accurate expoſita fuerint, docere deinceps oportebit, quibus ex rebus ſingula Sacramenta conſtent, quæve ſint illorum partes, ac præ-

rerea

terea qui ritus, & cæremoniæ additæ illis fuerint.

15. *Partes ad conſtituendum unumquodque Sacramentum neceſſariæ.*

Primum igitur explicandum eſt, rem ſenſibilem, quæ ſupra in Sacramenti definitione poſita eſt, non unam tantum eſſe, quamvis unum ſignum conſtitui credendum ſit. Duo enim ſunt, ex quibus quodlibet Sacramentum conficitur: quorum alterum materiæ rationem habet, atque Elementum dicitur: alterum formæ vim, & Verbum communi vocabulo appellatur. Sic enim a Patribus accepimus: qua in re notum eſt, atque apud omnes pervulgatum illud ſancti Auguſtini teſtimonium, *Accedit Verbum ad Elementum, & fit Sacramentum.* Rei igitur ſenſibilis nomine, tum materiam, ſive elementum intelligunt; ut in Sacramento Baptiſmi aquam, Confirmationis chriſma, & extremæ unctionis oleum, quæ omnia ſub aſpectum cadunt: tum præterea verba, quæ formæ rationem habent, atque ad aurium ſenſum pertinent. Apoſtolus vero utrumque aperte indicavit, cum inquit, (a) *Chriſtus dilexit Eccleſiam, & ſeipſum tradidit pro ea, ut illam ſanctificaret, mundans eam lavacro aquæ in verbo vitæ.* Quo in loco materia, & forma Sacramenti exprimitur.

Duobus quodlibet Sacramentum conſtat. Mag. in 4. Sent. Diſt. 1. Lit. D. D. Thom. in 3. p. q. 60. Art. 4. 5. & 6. S. Aug. Tract. 80. in Joan. In utero Mariæ acceſſit Verbum Divinitatis ad Elementum humanitatis, & factum eſt Sacramentum Incarnationis.

a) *Epheſ. 5. 25 26.*

16. *Cur elemento verba addita fuerint.*

Addenda autem erant verba ad materiam, ut apertior, clariorque rei, quæ gerebatur, ſignificatio fieret. Verba enim inter omnia ſigna maximam vim habere perſpicuum eſt: ac ſi ipſa deſint, plane obſcurum erit, quidnam materia Sacramentorum deſignet, ac demon-

Materia, & forma Sacramentorum ex ſcripturis trahuntur. Verborum in Sacramentis virtus. Aug. lib. 2. de Doctr. Chriſti. cap. 3.

monſtret. Nam, ut in Baptiſmo licet videre, cum aqua non minus refrigerandi, quam abluendi vim habeat, & utriuſque rei ſymbolum eſſe poſſit, niſi verba addantur, utrum horum in Baptiſmo ſignificet, aliquis fortaſſe conjectura aliqua dijudicabit, nemo autem ea de re quippiam certe affirmare audebit: at cum verba adhibentur, ſtatim intelligimus, abluendi vim, & ſignificationem habere.

17. *Excellentia Sacramentorum Novæ Legis.*

Sacramenta legis veteris formam definitam non habebant; hoc colligitur e Scripturis, in quibus veterum Sacramentorum ſit mentio.

In hoc autem noſtra Sacramenta antiquæ legis Sacramentis plurimum præſtant, quod in illis adminiſtrandis nulla, quod quidem acceperimus, definita forma ſervaretur; quo etiam fiebat, ut incerta admodum, & obſcura eſſent: noſtra vero formam verborum ita præſcriptam habent, ut, ſi forte ab ea diſcedebatur, Sacramenti ratio conſtare non poſſit: ob eamque rem clariſſima ſunt, ac nullum relinquunt dubitandi locum. Hæ igitur ſunt partes, quæ ad naturam, & ſubſtantiam Sacramentorum pertinent, & ex quibus unumquodque Sacramentum neceſſario conſtituitur.

Forma ſublata ratio ſacramenti tollitur.

18. *Quæ ſit cæremoniarum in Sacramentis virtus & natura.*

Videatur cap. 13. de ſacramentis in genere. Seſſ. 7. Conc. Trid.

His accedunt cæremoniæ, quæ tametſi prætermitti ſine peccato non poſſunt, niſi aliud facere ipſa neceſſitas cogat, tamen, ſi quando omittantur, quoniam rei naturam non attingunt, nihil de vera Sacramenti ratione imminui credendum eſt. Ac merito quidem a primis uſque Eccleſiæ temporibus illud ſemper ſervatum eſt, ut Sacramenta ſolemnibus quibuſdam cæremoniis miniſtrarentur. Primum enim maxime decuit ſacris myſteriis eum religionis

Cæremoniarum antiquitas. Dion. Areop. in lib. de Eccl. Hierar. c. 2. Clem. epiſt. 3. Baſil. de Spiritu Sancto. c. 27. Conc. Trid. ſeſſ. 22 c. 4. & 5. in fidei doctrina.

ligionis cultum tribuere, ut ſancta ſancti tractari videremur: præterea, quæ Sacramento efficiuntur, cæremoniæ ipſæ magis declarant, ac veluti ante oculos ponunt, & earum rerum ſanctitatem in animos fidelium altius imprimunt. Deinde vero mentes illorum, qui eas intuentur, & diligenter obſervant, ad ſublimium rerum cogitationem erigunt, fidemque in eis, & charitatem excitant: quo major cura, & diligentia adhibenda erit, ut fideles vim cæremoniarum, quibus ſingula Sacramenta conficiuntur, cognitam, & perſpectam habeant.

Cæremoniarum effectus Iſid. l. de offic. Eccl. c. 20.

19. *Quot ſint Catholicæ Eccleſiæ Sacramenta.*

Sequitur, ut Sacramentorum etiam numerus explicetur; quæ quidem cognitio hanc utilitatem affert, quod populus eo majori pietate omnes animi ſui vires ad laudandam, & prædicandam Dei erga nos ſingularem beneficentiam convertet, quo plura ſalutis, ac beatæ vitæ adjumenta nobis divinitus parata eſſe intellexerit. Catholicæ igitur Eccleſiæ Sacramenta, quemadmodum ex (a) Scripturis probatur, & Patrum traditione ad nos pervenit, & (b) Conciliorum teſtatur auctoritas, ſeptenario numero definita ſunt.

De neceſſitate, numero, & utilitate Sacramentorum.

a) *Prov. 9. 1. Zach. 3. & 4. v. 9. & 2*

b) *Seſſ. 7. Conc. Trid can. 1 de Sacramentis in genere. Conc. Conſt. ſeſſ. 15. Flor. in Decreto dato Armenis.*

20. *Cur nec majori, nec minori numero Sacramenta concludantur.*

Cur autem neque plura, neque pauciora numerentur, ex iis etiam rebus, quæ per ſimilitudinem a naturali vita ad ſpiritualem transferuntur, probabili quadam ratione oſtendi poterit. Homini enim ad vivendum, vitamque conſervandam, & ex ſua, reique publicæ utilitate traducendam, hæc ſeptem neceſ-

Humano generi ſeptem ſunt neceſſaria ad vitam commode traducendam.

ceſſaria videntur, ut ſcilicet in lucem edatur, augeatur, alatur, ſi in morbum incidat, ſanetur, imbecillitas virium reficiatur: deinde, quod ad rempublicam attinet, ut magiſtratus nunquam deſint, quorum auctoritate, & imperio regatur, ac poſtremo, legitima ſobolis propagatione ſeipſum, & humanum genus conſervet. Quæ omnia quoniam vitæ illi, qua anima Deo vivit, reſpondere ſatis apparet, ex iis facile Sacramentorum numerus colligetur.

Conc. Conſtant. ſeſſ. 19. Florent. in Decr. dato Armenis. Trident. ſeſſ 7. D. Th. in 3. p. q. 65. ar. 1.

21. *Septem Sacramenta eſſe, ex Scripturis demonſtratur.*

Primus enim eſt Baptiſmus, veluti cæterorum janua, quo (a) Chriſto renaſcimur. Deinde Confirmatio, cujus virtute fit, ut divina gratia augeamur, & roboremur: baptizatis enim jam Apoſtolis, ut D. Auguſtinus teſtatur, inquit Dominus (b) *Sedete in civitate, donec induamini virtute ex alto.* Tum Euchariſtia, qua, tanquam cibo mere cœleſti ſpiritus noſter alitur, & ſuſtinetur: de ea enim dictum eſt a Salvatore, (c) *Caro mea vere eſt cibus, & ſanguis meus vere eſt potus.* Sequitur quarto loco Pœnitentia, (d) cujus ope ſanitas amiſſa reſtituitur, poſtquam peccati vulnera accepimus. Poſtea vero Extrema Unctio, qua peccatorum reliquiæ tolluntur, & animi virtutes recreantur, ſiquidem D. Jacobus, cum de hoc Sacramento loqueretur, ita teſtatus eſt. (e) *Et, ſi in peccatis ſit, remittentur ei.* Sequitur (f) Ordo, quo publica Sacramentorum miniſteria perpetuo in Eccleſia exercendi, ſacraſque functiones exequendi poteſtas traditur. Poſtremo additur (g) Matrimonium, ut ex maris,

a) *Joan. 3. 5. Tit. 3. 5. Scot. 4. ſent. diſt. 2. q. 1. D. Auguſt. Epiſt. 108.*

b) *Luca 24. 49. Act. 1. 8.*

c) *Joan. 6. 56.*

d) *Joan. 20. 22. 23.*

e) *Jacob. 5. 14. 15.*

f) *Act. 13. 2. 3. 1. Tim. 4. 14. 2. Tim. 1. 6.*

g) *Eph. 5. 31. 32.*

ris, & fœminæ legitima, & ſancta conjunctione, filii ad Dei cultum, & humani generis conſervationem procreentur, & religioſe educentur.

22. *Æqualis non eſt omnium Sacramentorum vel neceſſitas, vel dignitas.*

Illud vero maxime animadvertendum eſt, quamvis omnia Sacramenta divinam, & admirabilem virtutem in ſe contineant, tamen non parem omnia, & æqualem neceſſitatem, aut dignitatem, aut unam, eandemque ſignificandi vim habere. Atque ex iis tria ſunt, quæ tametſi non eadem ratione, tamen præ cæteris neceſſaria dicuntur. Baptiſmum enim unicuique ſine ulla adjunctione neceſſarium eſſe, Salvator his verbis declaravit, (a) *Niſi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu Sancto, non poteſt introire in regnum Dei.* Pœnitentia (b) vero illis tantummodo neceſſaria eſt, qui ſe poſt Baptiſmum aliquo mortali peccato obſtrinxerunt: neque enim æternum exitium effugere poterunt, niſi eos admiſſi peccati rite pœnituerit. Ordo præterea, etſi non ſingulis fidelibus, toti tamen Eccleſiæ omnino neceſſarius eſt. Verum ſi dignitas in ſacramentis ſpectetur, Euchariſtia ſanctitate, & myſteriorum numero, ac magnitudine longe cæteris antecellit. Quæ omnia facilius intelligentur, cum ſuo loco ea, quæ ad ſingula Sacramenta pertinent, explicabuntur.

De præſtantia, & differentia Sacramentorum. Tria ſunt Sacramenta præ cæteris neceſſaria. D. Th. in 3. p. q. 65. art. 4. Conc. Trid. de Sacramentis in genere, ſeſſ. 7. can. 3. & 4. Baptiſmi neceſſitas.

(a) *Joan. 3. 5. Pœnitentiæ neceſſitas.*

b) *Apoc. 2. 5. Lucæ 13. 3. Ordinis neceſſitas. Prov. 11 14. Euchariſtiæ dignitas Dion. in lib. de Eccl. Hier. c. 3. D. Th. in 3. p. q. 65. art. 3.*

23. *A quo hæc ſacra, & divina myſteria ſint accepta, principaliterque diſpenſentur.*

Deinceps videndum eſt, a quo hæc ſacra, & divina myſteria acceperimus; neque enim dubitandum eſt, quin præclari alicujus mune-

Cauſa efficiens ſeu auctor Sacramentorum, Deus eſt, per Chriſtum.

Amb. lib. 4. de Sac. c. 4. Th. in 3. p. q. 64. Trid. ſeſſ. 6. de Sacramentis in genere, can. 1.

ris dignitas, ejus, a quo donum ipſum profectum eſt, dignitate, & præſtantia quam maxime augeatur. Sed ea quæſtio difficilem explicationem habere non poteſt. Nam cum Deus ſit, qui homines juſtos efficiat; ipſa vero Sacramenta juſtitiæ adipiſcendæ mirifica quædam inſtrumenta ſint: patet, unum, eundemque Deum in Chriſto Juſtificationis, & Sacramentorum auctorem agnoſcendum eſſe. Præterea Sacramenta eam vim, & efficientiam continent, quæ ad intimam animam penetrat.

Proprium eſt Dei illabi in animam hominis, in lib. de Ecc. dogm. & Caſſian. collat. 7. c. 13.

Cum vero unius Dei potentiæ proprium ſit in corda, & mentes hominum illabi, ex hoc etiam perſpicitur, Sacramenta a Deo ipſo per Chriſtum inſtituta eſſe: quemadmodum ab eo quoque intus diſpenſari, certa, & conſtanti fide tenendum eſt; hoc enim teſtimonium de illo ſe accepiſſe Sanctus Joannes affirmat, cum ait: (a) *Qui miſit me baptizare in aqua, ille mihi dixit: Super quem videris Spiritum deſcendentem, & manentem ſuper eum, hic eſt, qui baptizat in Spiritu Sancto.*

a) *Joan. 1. 33.*

24. *Quibus miniſtris utatur Deus in Sacramentis diſpenſandis.*

Diſpenſat Deus Sacramenta per homines.
b) *1. Cor. 4. 1. Heb. 5. 1. D. Th. in 3. p. q. 54. art. 4. Conc. Trid. ſeſſ. 7. can. 10.*

Sed quamvis Deus Sacramentorum auctor, & diſpenſator ſit, (b) ea tamen non per Angelos, verum per homines miniſtrari in Eccleſia voluit. Non minus enim miniſtrorum officio, quam materia, & forma ad Sacramenta conficienda opus eſſe, perpetua ſanctorum Patrum traditione confirmatum eſt.

25. *Miniſter ſua pravitate gratiæ ſacramentalis virtutem impedire non poteſt.*

Miniſtrorum quæ ſignatio. ſeſſ. 7. Conc. Trid. de Sacramentis in

Atque hi quidem miniſtri, quoniam in ſacra illa functione non ſuam, ſed Chriſti perſonam

ſonam gerunt, ea re ſit, ut ſive boni, ſive mali ſint, modo ea forma, & materia utantur, quam ex Chriſti inſtituto ſemper Eccleſia Catholica ſervavit, idque facere proponant, quod Eccleſia in ea adminiſtratione facit, vere Sacramenta conficiant & conferant: ita ut gratiæ fructum nulla res impedire poſſit, niſi qui ea ſuſcipiunt, ſeipſos tanto bono fraudare, & Spiritui Sancto velint obſiſtere. Hanc vero in Eccleſia certam, & exploratam ſententiam ſemper fuiſſe, S. Auguſtinus in iis diſputationibus, quas adverſus Donatiſtas conſcripſit, clariſſime demonſtravit. Quod ſi etiam Scripturæ teſtimonia quærimus, ipſum Apoſtolum his verbis loquentem audiamus: (a) *Ego*, inquit, *plantavi; Apollo rigavit, ſed Deus incrementum dedit, itaque neque qui plantat, eſt aliquid, neque qui rigat, ſed qui incrementum dat Deus.* Ex quo loco ſatis intelligitur, quemadmodum arboribus nihil obeſt eorum improbitas, quorum manu ſatæ ſunt, ita nihil vitii aliena culpa contrahi illis poſſe, qui malorum hominum miniſterio Chriſto inſiti ſunt. Quare, ut ex D. (b) Joannis Evangelio ſancti Patres noſtri docuerunt, Judas Iſcariotes plures baptizavit, ex quibus tamen neminem iterum baptizatum fuiſſe legimus: ita ut præclare D. Auguſtinus ſcriptum reliquerit: *Dedit Baptiſmum Judas, & non baptizatum eſt poſt Judam: dedit* (c) *Joannes, & baptizatum eſt poſt Joannem; quia quod datum eſt a Juda, Baptiſma Chriſti erat.; quod autem a Joanne datum eſt, Joannis erat: non Judam Joanni, ſed Baptiſmum Chriſti, etiam per*

genere can. 11. & 12. vide Greg. Naz. orat. in S. Bap. Ambr. de his qui myſt. init. c. 5. Chryſ. Ho. 8. in 1. Cor. Auguſt. cont. Creſcen. lib. 4. cap. 20. & 4. contra Don. c. 4. lib. 2. cont. lit. Petil. cap. 47.

a) 1. *Cor.* 3. 6. 7

b) *Joan.* 4. 2.

D. Aug. tract. 5. *in Joan.*

c) *Act.* 19. 4.

Judæ manus datum, Baptiſmo Joannis etiam per manus Joannis dato recte præponimus.

26. *Quid de illis ſentiendum ſit, qui impura conſcientia Sacramenta adminiſtrant.*

Sacramenta novæ legis impura conſcientia miniſtrare quam perniciosum ipſis ſit miniſtris.

D. Th. in 3. p. q. 64. ar. 4. ex Dionyſ. lib. de Eccl. Hier. c. 1. & ex epiſt. ad Demoph. Conſent Aug. lib. 2. cont. Epiſt. Parm. c. 10. & tract. 5. in Joan. & lib. 3. cont. Creſc. c. 6.

a) Reg. 6. 7. & 1. Paral. 13. v. 9. 10.
b) Iſa. 12. 11.
c) Pſ. 49. 16. 17.
Seſ. 7. Conc. Trid. de Sacram. in genere can. 6. S. Dionyſ. de Eccleſ. Hier. c. 1.

Neque vero paſtores, aliive Sacramentorum miniſtri, cum hæc audiunt, ſatis ſibi eſſe arbitrentur, ſi poſthabita morum integritate, ac conſcientiæ munditia, illud tantum cogitent, quomodo Sacramenta ab illis rite miniſtrentur: id enim etſi diligenter curandum eſt, in hoc tamen omnia, quæ ad eam functionem pertinent, poſita non ſunt. Meminiſſe autem ſemper debent, ſacramenta divinam quidem virtutem, quæ illis ineſt, nunquam amittere; (a) at vero impure ea miniſtrantibus æternam perniciem, & mortem afferre: (b) *Sancta enim*, quod ſemel, atque iterum ac ſæpius admonere oportet, *ſancte, & religioſe tractanda ſunt.* (c) *Peccatori*, ut eſt apud Prophetam dixit Deus; *Quare tu enarras juſtitias meas, & aſſumis teſtamentum meum per os tuum? tu vero odiſti diſciplinam.* Quod ſi homini peccatis contaminato minus licet de rebus divinis agere; quantum ab eo ſcelus concipi exiſtimandum erit, qui ſibi multorum ſcelerum conſcius eſt, nec tamen ſacra myſteria polluto ore conficere, vel in fœdas manus ſumere, contrectare, atque aliis porrigere, & miniſtrare vereatur? cum præſertim apud S. Dionyſium ſcriptum ſit, *malis ſymbola* (ita enim Sacramenta appellat) *ne contingere quidem permiſſum eſſe.* Sanctitatem igitur ſacrarum rerum miniſtri in primis ſectentur, pure ad Sacramenta miniſtranda accedant, atque ita ſe ad pietatem exerceant, ut ex eorum frequenti tractatione, & uſu uberio-

rem in dies gratiam, adjuvante Deo, conſequantur.

27. *De duobus præcipuis Sacramentorum effectibus.*

Sed jam, his rebus explicatis, docendum erit, quinam Sacramentorum effectus ſit: id enim Sacramenti definitioni, quæ ſupra tradita eſt, non parum lucis allaturum videtur. Hi autem duo præcipue numerantur. Ac principem quidem locum merito gratia illa obtinet, quam uſitato a ſacris doctoribus nomine, juſtificantem vocamus: ita enim Apoſtolus apertiſſime nos docuit, cum inquit, *Chriſtum* (a) *dilexiſſe Eccleſiam, & ſeipſum tradidiſſe pro ea, ut illam ſanctificaret, mundans eam lavacro aquæ in verbo vitæ.* Quo autem pacto tanta res, & tam admirabilis per Sacramentum efficiatur, ut quemadmodum S. Auguſtini ſententia celebratum eſt, *Aqua corpus abluat, & cor tangat*, id quidem humana ratione, atque intelligentia comprehendi non poteſt. Conſtitutum enim eſſe debet, nullam rem ſenſibilem, ſuapte natura, ea vi præditam eſſe, ut penetrare ad animam queat. At fidei lumine cognoſcimus, omnipotentis Dei virtutem in Sacramentis ineſſe, qua id efficiant, quod ſua vi res ipſæ naturales præſtare non poſſunt.

De Sacramentorum primo effectu, qui eſt gratia iuſtificans. Seſſ. 7. Conc. Trid. de Sacramentis in genere. can. 6. 7 & 8. D. Th. in 3. p. q. 62. art. 1. 2. 5.

a) *Eph. 5. 25. 26.*

Aug. Tract. 80. in Joan.

Scot. 4. d. 1. q. 6.

28. *Quomodò effectus Sacramenti initio naſcentis Eccleſiæ ſint mirabiliter deſignati.*

Quocirca, ne ulla unquam hujus effectus dubitatio in animas fidelium reſideret, cum miniſtrari Sacramenta cœptum eſt, voluit clementiſſimus Deus, quid illa interius efficerent, miraculorum ſignificationibus declarare: ut ea-

Sacramentorum vis miraculis declarata initio naſcentis Eccleſiæ. Auguſt. lib. q. veter. & novi teſtam. q. 93.

eadem perpetuo interius fieri conſtantiſſime crederemus, quamvis longe a noſtris ſenſibus remota eſſent. Itaque ut omittamus, Salvatore noſtro in Jordane baptizato (a) cœlos apertos eſſe, & Spiritum Sanctum columbæ ſpecie apparuiſſe, ut admoneremur, ejus gratiam, cum ſalutari fonte abluimur, in animam noſtram infundi; ut hoc, inquam, omittamus) magis enim ad Baptiſmi * ſignificationem, quam Sacramenti adminiſtrationem pertinet) nonne legimus, cum Pentecoſtes die Apoſtoli Spiritum Sanctum acceperunt, quo deinde ad prædicandam fidei veritatem adeundaque pro Chriſti gloria pericula alacriores, & fortiores fuerunt, tunc facto repente de cœlo ſonitu, tanquam advenientis Spiritus vehementis, apparuiſſe illis diſpertitas linguas, quaſi ignis: ex quo intellectum eſt, Sacramento Confirmationis eundem nobis Spiritum tribui, easque vires addi, quibus poſſimus Carni, Mundo, & Satanæ, perpetuis ſcilicet hoſtibus noſtris, fortiter repugnare, & reſiſtere. Atque (b) hæc miracula, quoties, Apoſtolis Sacramenta iſta miniſtrarent, initio naſcentis Eccleſiæ aliquamdiu viſa ſunt, donec firmata jam fide, & corroborata, fieri deſierunt.

a) *Matt. 3. 16. Marc. 1. 10. Luc. 3. 21. 22.*

* *alii legunt, ſanctificationem. Act. 2. 3. 4.*

b) *Act. 8. 17. & 19. 6.*

29. *Quanta ſit Sacramentorum novæ legis ſupra veteris legis Sacramenta excellentia.*

Præſtantiora eſſe legis novæ Sacramenta veteribus docet Aug. l. 19 cont. Fauſt. c. 13. & in pſal 83. Ambr l. de Sacr cap. 4.

Ex iis igitur, quæ de priori Sacramentorum effectu, gratia ſcilicet juſtificante, demonſtrata ſunt, illud etiam plane conſtat, excellentiorem, & præſtantiorem vim Sacramentis novæ legis ineſſe, quam olim veteris legis Sacramenta habuerunt: quæ cum (c) infirma

c) *Gal. 4. 9.*

firma eſſent, egenaque elementa, (a) inquinatos ſanctificabant ad emundationem carnis, non animæ: quare, ut ſigna tantum earum rerum, quæ myſteriis noſtris efficienda eſſent, inſtituta ſunt. At vero Sacramenta novæ legis ex Chriſti latere manantia, (b) qui per Spiritum Sanctum ſemetipſum obtulit immaculatum Deo, emundant conſcientiam noſtram ab operibus mortuis ad ſerviendum Deo viventi; atque ita eam gratiam, quam ſignificant, Chriſti ſanguinis virtute operantur. Quocirca ſi ea cum antiquis Sacramentis conferamus, præterquam quod plus efficaciæ habent, & utilitate uberiora, & ſanctitate auguſtiora eſſe invenientur.

a) Hebr. 9. 13.
Sacramenta novæ leg s ex Chriſti latere manant.
Aug. lib. 2. de Symb. cap. 6. in Joan Tract. 15. & lib. 15. Civit. cap. 26.
b) Hebr. 9. 24.

30. *Quæ Sacramenta Characterem imprimant, & quid ſit Character.*

Alter vero Sacramentorum effectus non quidem omnibus communis, ſed trium tantummodo proprius, Baptiſmi, Confirmationis, & Ordinis ſacri, eſt Character, quem animæ imprimunt. Nam cum Apoſtolus ait, (c) *Unxit nos Deus, qui & ſignavit nos, & dedit pignus Spiritus in cordibus noſtris*, voce illa, *Signavit*, non obſcure Characterem deſcripſit, cujus proprium eſt aliquid ſignare, & notare. *Eſt autem Character veluti inſigne quoddam animæ impreſſum, quod deleri nunquam poteſt, eique perpetuo inhæret*: de quo ita apud ſanctum Auguſtinum ſcriptum eſt: *An minus forte Sacramenta Chriſtiana, quam corporalis hæc nota, qua ſcilicet miles inſignitur, poterunt? Illa namque militi ad militiam: quam deſeruiſſet, revertenti, non nova imprimitur, ſed antiqua cognoſcitur, & approbatur.*

Secundus Sacramentorum effectus eſt characteris ſacri in animam impreſſio.
Seſſ. 7. Concil. Trid. de Sacram. in gen. can. 9.

c) 2. Cor. 1. 22.
Scot. 4. Reportat. Diſt. 6. q. 7.
D. Aug. lib. 2. contra Epiſt. Parm cap. 13. Et Epiſt. 50. circa medium. Et Tract. 6. in Joan. & lib. 1. contra Creſc. c. 30. vide item D. Thom. in 3. p. quæſt. 63.

31. *Quis ſit Characteris effectus, & quomodo Sacramenta Characterem imprimentia iterari non debeant.*

Characteris uſus duplex.
D. Thom. in 3. p. q. 63. Art. 2.
Character bapti-ſmi quid efficiat.
Character Con-firmationis quid præſtet.
Character Sacra-menti Ordinis, quid ſignet.

Jam vero Character hoc præſtat, tum ut apti ad aliquid ſacri ſuſcipiendum, vel peragendum efficiamur, tum ut aliqua nota alter ab altero internoſcatur. Ac Baptiſmi quidem charactere utrumque conſequimur, ut ad alia Sacramenta percipienda reddamur idonei, & eo præterea fidelis populus a gentibus, quæ fidem non colunt, diſtinguatur. Idem autem in charactere Confirmationis, & ſacri Ordinis licet agnoſcere: quorum altero veluti Chriſti milites ad ejus nominis publicam confeſſionem, & propugnationem, ac contra inſitum nobis hoſtem, (a) & ſpiritualia nequitiæ in cœleſtibus armamur, atque inſtruimur, ſimulque ab iis, qui nuper baptizati, (b) tanquam modo geniti infantes ſunt, diſcernimur: alter vero tum poteſtatem Sacramenta conficiendi, & miniſtrandi conjunctam habet; tum eorum, qui hujuſmodi poteſtate præditi ſunt, a reliquo fidelium cætu diſtinctionem oſtendit. Tenenda igitur eſt Catholicæ Eccleſiæ regula, qua docemur, tria hæc Sacramenta Characterem imprimere, neque ullo unquam tempore iteranda eſſe. Hæc ſunt, quæ generatim de Sacramentis tradenda erunt.

a) Epheſ. 6. 6. 12.
b) 1. Pet. 2. 2.

Tria tantum Sacramenta Characterem imprimunt, quæ nec unquam iterantur.
Conc. Florent. in Decret. Euchariſt. & Trid. can. 9. Seſſ. 7.

32. *Quibus rationibus aſſequentur Paſtores, ut populus Sacramenta veneretur, & his religioſe utatur.*

In Sacramentorum doctrina duo præcipue obſervanda.

In cujus argumenti explicatione Paſtores duo potiſſimum efficere omni ſtudio conentur. Primum eſt, ut fideles intelligant, quanto honore, & cultu, & veneratione hæc divina,

&

& cœleſtia munera digna ſint: Alterum vero, ut quoniam a clementiſſimo Deo ad communem omnium ſalutem propoſita ſunt, iis pie, & religioſe utantur; atque ita Chriſtianæ perfectionis deſiderio exardeſcant, ut ſi Pœnitentiæ præſertim, & Euchariſtiæ ſaluberrimo uſu aliquandiu careant, plurimum damni ſe feciſſe exiſtiment. Hæc autem facile Paſtores aſſequi poterunt, ſi quæ de Sacramentorum divinitate, & fructu ſupra dicta ſunt, auribus fidelium ſæpius inculcabunt: primum a Domino Salvatore noſtro, a quo nihil niſi perfectiſſimum proficiſci poteſt, inſtituta eſſe: præterea cum miniſtrantur, Spiritus Sancti intima cordis noſtri permeantis efficaciſſimum lumen præſto eſſe: deinde admirabili, & certa curandarum animarum virtute prædita eſſe: tum per ea immenſas illas Dominicæ paſſionis divitias ad nos derivari. Poſtremo vero oſtendant, totum Chriſtianum ædificium (a) firmiſſimo quidem lapidis angularis fundamento inniti; verum niſi verbi Dei prædicatione, & Sacramentorum uſu undique fulciatur, magnopere verendum eſſe, ne magna ex parte labefactatum concidat. Ut enim per Sacramenta in vitam ſuſcipimur, ita hoc veluti pabulo alimur, conſervamur, & augemur.

Euchariſtiæ, & Pœnitentiæ uſus frequenter populo inculcandus.

a) *Iſa.* 28. 16 *Rom.* 9. 33. 1. *Petr.* 2. 7.

Sacramentis, & verbi Dei doctrina Eccleſiam maxime fulciri.

DE

DE BAPTISMI SACRAMENTO.

CAPUT II.

1. *Cur expediat, doctrinam Baptiſmi frequenter populis fidelibus inculcari.*

Doctrina Sacramentorum quam ſit utilis & neceſſaria.

Ex iis quidem, quæ hactenus de Sacramentis univerſe tradita ſunt, cognoſci poteſt, quam neceſſarium ſit ad Chriſtianæ Religionis vel doctrinam percipiendam, vel pietatem exercendam ea intelligere, quæ de illorum ſingulis credenda Eccleſia Catholica proponit: ſed ſi quis diligentius (a) Apoſtolum legerit, ſine dubitatione ita ſtatuet, perfectam Baptiſmi cognitionem a fidelibus magnopere requiri: adeo non ſolum frequenter, ſed gravibus verbis, & Spiritu Dei plenis ejus myſterii memoriam renovat, divinitatem commendat, atque in eo Redemptoris noſtri mortem, ſepulturam, & reſurrectionem nobis ante oculos, tum ad contemplandum, tum ad imitandum conſtituit. Quare Paſtores nunquam ſe ſatis multam operam, & ſtudium in hujus Sacramenti tractatione collocaſſe arbitrentur.

a) *Rom.* 6. 3. 4. 5. 1. *Cor.* 6. 11. & 12. 13. *Gal.* 3. 27. *Epheſ.* 5. 26.

Baptiſmi vis quam ſerio omnibus ſit expendenda.

2. *Quando potiſſimum Parocho ſermo de Baptiſmo ſit inſtituendus.*

Solemnis Baptiſmus Sabbato Paſchæ, & Pentecoſtes agi ſolitus.

Verum præter eos dies, in quibus more majorum, divina Baptiſmi myſteria potiſſimum explananda eſſent, in Sabbato magno Paſchæ, & Pentecoſtes, quo tempore Eccleſia ſumma

cum religione, maximiſque cæremoniis hoc Sacramentum celebrare conſueverat, aliis etiam diebus occaſionem captent de hoc argumento diſſerendi. Atque illud in primis tempus maxime opportunum ad eam rem videri poterit, ſi interdum, cum Baptiſmus alicui miniſtrandus ſit, fidelis populi multitudinem conveniſſe animadverterint. Tunc enim facilius multo erit, ſi minus liceat omnia capita, quæ ad hoc Sacramentum attinent, perſequi, unum ſaltem, aut alterum docere, cum fideles earum rerum doctrinam, quam auribus percipiunt, ſimul etiam ſacris Baptiſmi cæremoniis expreſſam vident, pioque, & attento animo contemplantur. Ex quo deinde fiet, ut unuſquiſque iis rebus admonitus, quas in alio geri videat, ſecum recordetur, qua ſe ſponſione Deo obligarit, cum Baptiſmo initiatus eſt; ſimulque illud cogitet, an vita, & moribus talem ſe præbeat, qualem ipſa Chriſtiani nominis profeſſio pollicetur. Ut igitur quæ docenda erunt, dilucide exponantur, quænam ſit Baptiſmi natura, & ſubſtantia, aperiendum eſt: ſi prius tamen ipſius vocis ſignificatio explicetur.

Tertul. lib. de Bapt. cap. 19. Baſil. in exhort. ad Bapt. Ambr. in lib. de Myſter. Paſ. & Ser. 62.

3. *Quid Baptiſmi nomen proprie denotet.*

Ac Baptiſmum quidem Græcum eſſe nomen nemo ignorat: quod etſi in ſacris literis non ſolum eam ablutionem, quæ cum Sacramento conjuncta eſt, (a) ſed etiam omne ablutionis genus, (b) quod aliquando ad paſſionem translatum eſt, ſignificat: tamen apud Eccleſiæ ſcriptores non quamvis corporis ablutionem declarat, ſed eam, quæ cum Sacramento conjungitur, nec ſine præſcripta verborum for-

Octo Baptiſmi genera vide apud Dam. lib. 4. de fid. orth. cap. 10. Greg. Naz. Orat. 49.
a) Iſa. 24. 23. Marc. 7. 4.
b) Marc. 10. 38. Lucæ 12. 50.

forma miniſtratur; qua quidem ſignificatione (a) Apoſtoli ex Chriſti Domini inſtituto frequentiſſime uſi ſunt.

a) *Rom.* 6. 3. 4. 1. *Cor.* 1. *Epheſ.* 4. 15. *Gal.* 2. 12. 1. *Petr.* 3. 21.

4. *Quibus prætcrea nominibus allutionem Sacramentalem Patres expreſſerint.*

De variis baptiſmi nominibus Vide Greg. Naz. in Orat. 39. in ſancta lumina. Clem. Alex. lib. 1. pædag. cap. 6. Dionyſius Areop. cap. 3. de Eccl. Hierarc. illuminationem vocavit.

Alia quoque nomina ad eandem rem ſignificandam ſancti Patres uſurparunt. Sacramentum enim fidei appellari, quod illud ſuſcipientes univerſam Chriſtianæ religionis fidem profiteantur, D. Auguſtinus teſtatur. Alii vero, quia fide corda noſtra illuminantur, quam in Baptiſmo profitemur, hoc Sacramentum illuminationem vocarunt: nam & Apoſtolus ita inquit: (b) *Rememoramini priſtinos dies, in quibus illuminati, magnum certamen ſuſtinuiſtis paſſionum*, tempus nimirum, quo baptizati erant, ſignificans. Chryſoſtomus præterea in oratione, quam ad Baptizandos habuit, tum expurgationem, quia per baptiſmum (c) expurgamus vetus fermentum, ut ſimus nova conſperſio, tum ſepulturam, (d) tum plantationem, tum crucem Chriſti nominat: quarum omnium appellationum cauſam ex Epiſtola ad Romanos ſcripta licet colligere. Cur autem D. Dionyſius principium ſanctiſſimorum mandatorum vocaverit, perſpicuum eſt: cum hoc Sacramentum veluti janua ſit, qua in Chriſtianæ vitæ ſocietatem ingredimur, atque ab eo divinis præceptis obtemperandi initium facimus. Atque hæc de nomine breviter exponenda erunt.

b) *Hebr.* 10. 32. & *cap.* 6. 4. *Expurgatio, Sepultura. Crux Chriſti, Plantatio.*

c) 1. *Cor.* 5. 7.

d) *Rom.* 6. 4. *S. Dionyſ. de Eccl. Hierar. cap.* 12.

5. *Quæ ſit Baptiſmi definitio.*

Definitiones Baptiſmi vide apud Alex. de Ales in 4. p. q. 11. per totam, & D. Thom. in 3. p. q. 66. Art. 1.

Quod autem ad rei definitionem attinet, etſi multæ ex ſacris ſcriptoribus afferri poſſunt, illa tamen aptior, & commodior eſſe videtur,

quam

quam ex verbis Domini apud Joannem, & Apoſtoli ad Epheſios licet intelligere. Nam cum Salvator dicat, (a) *Niſi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu Sancto, non poteſt introire in regnum Dei;* & Apoſtolus cum de Eccleſia loqueretur, (b) *Mundans eam lavacro aquæ in verbo vitæ:* ita fit, ut recte, & apposite definiatur, Baptiſmum eſſe Sacramentum regenerationis per aquam in verbo. (c) Natura enim ex Adam filii iræ naſcimur: per Baptiſmum vero in Chriſto filii miſericordiæ renaſcimur: ſiquidem (d) *dedit hominibus poteſtatem filios Dei fieri, iis, qui credunt in nomine ejus, qui non ex ſanguinibus, neque ex voluntate carnis, neque ex voluntate viri, ſed ex Deo nati ſunt.*

a) *Joan. 3. 5.*

b) *Eph. 5. 26.*

c) *Eph. 2. 3.*

d) *Joan. 1 12.13*

6. *Qua ratione Baptiſmi Sacramentum perficiatur.*

Baptiſmus ablutione, & forma verborum perficitur.

Chryſoſt. Hom. 24. in Joan. Aug. lib. 6. cont. Donat. cap. 25. Concil. Flor. & Trid. D. Aug. Tract. 180. in Joan.

Sed quibuſcunque tandem verbis Baptiſmi naturam explicari contigerit, docendus erit populus, hoc Sacramentum confici ablutione; cui ex Domini Salvatoris inſtituto certa, & ſolemnia verba neceſſario adhibentur, quemadmodum ſemper ſancti Patres docuerunt: quod apertiſſimo illo D. Auguſtini teſtimonio demonſtratur: *Accedit Verbum ad Elementum, & fit Sacramentum.* Id vero eo diligentius monere oportebit, ne forte fideles in eum errorem inducantur, ut exiſtiment, quod vulgo dici ſolitum eſt, aquam ipſam, quæ ad conficiendum Baptiſmum in ſacro fonte aſſervatur, Sacramentum eſſe. Tunc enim Sacramentum Baptiſmi dicendum eſt, cum aqua ad abluendum aliquem, additis verbis, quæ a Domino inſtituta ſunt, reipſa utimur. Jam ve-

Aqua non poteſt dici Sacramentum, ſed ablutio.

vero quoniam ſingula Sacramenta ex materia, & forma conſtitui initio diximus, cum generatim de omnibus Sacramentis ageretur, idcirco quæ utraque ſit in Baptiſmo, a Paſtoribus declarandum erit.

De materia Baptiſmi Seſſ. 7. Conc. Trid. de Baptiſmo can. 2. Concil. Florent.

7. *Quæ ſit propria Baptiſmi materia.*

Materia igitur, ſive elementum hujus Sacramenti, eſt omne naturalis aquæ genus, ſive ea maris ſit, ſive fluvii, ſive paludis, ſive putei, aut fontis, quæ ſine ulla adjunctione aqua dici ſolet. Nam & Salvator docuit. (a) *Niſi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu Sancto, non poteſt introire in regnum Dei:* & Apoſtolus inquit, (b) *Eccleſiam lavacro aquæ mundatam eſſe:* & in B. Joannis Epiſtola ſcriptum legimus: (c) *Tres ſunt, qui teſtimonium dant in terra, ſpiritus, aqua, & ſanguis.* Quod etiam (d) aliis ſacrarum literarum teſtimoniis comprobatur.

a) *Joan. 3. 5.*
b) *Eph. 5. 26.*
c) *1. Joan. 5. 8.*
d) *Act. 8. 10. 47. Hebr. 10. 2. & 1. Petr. 3. 20.*

8. *Locus D. Matthæi de Baptiſmo ignis exponitur.*

Quod vero a Joanne Baptiſta dictum eſt, venturum eſſe Dominum, (e) qui baptizaret in Spiritu Sancto, & igne, id quidem nullo modo de Baptiſmi materia intelligendum eſt, ſed vel ad intimum Spiritus Sancti effectum, vel certe ad miraculum referri debet, (f) quod die Pentecoſtes apparuit, cum Spiritus Sanctus e Cœlo in Apoſtolos ignis ſpecie delapſus eſt: de quo alio loco Chriſtus Dominus noſter prædixit: (g) *Joannes quidem baptizavit aqua, vos autem baptizabimini Spiritu Sancto non poſt multos hos dies.*

e) *Matt. 3. 11. Sic exponit Hier. in Matt.*
f) *Act. 2. 5. Seſſ. 7. Conc. Trid. de Baptiſmo can. 1.*
g) *Actor. 1. 5.*

9. *Quibus figuris, & Prophetijs vis aquarum Baptiſmi demonſtrata.*

Ve-

Verum idem quoque a Domino tum figuris, tum Prophetarum oraculis ſignificatum eſſe, ex divinis Scripturis animadvertimus. Diluvium enim, (a) quo mundus purgatus eſt, quod (b) multa malitia hominum eſſet in terra, & cuncta cogitatio cordis intenta eſſet ad malum, hujus aquæ figuram, & ſimilitudinem geſſiſſe, Apoſtolorum Princeps (c) in priori Epiſtola oſtendit. (d) Et maris rubri tranſitum ejusdem aquæ ſignificationem habuiſſe, (e) D. Paulus ad Corinthios ſcribens expoſuit. Ut interim omittamus (f) tum Naaman Syri ablutionem, (g) tum probaticæ piſcinæ admirabilem vim, & alia id genus multa, in quibus hujus myſterii ſymbolum ineſſe facile apparet.

Ambr. lib. 1. de Sacram. c 5 & 6. & lib. 2 per totum.

a) *Gen. 6. 5.*
Diluvium olim Baptiſmum repræſentavit.
b) *Gen. 6. 5.*

c) *1. Pet 3. 21.*
Mare rubrum.
d) *Exod. 14. 21.*

e) *1. Cor. 10.*

Naaman ablutio.
f) *4. Reg. 5. 14.*
g) *Joan 5. 1.*
Probatica piſcina.

De prædictionibus autem dubitare nemo poteſt, quin aquæ illæ, ad quas tam liberaliter (h) Iſaias Propheta omnes ſitientes invitat, (i) vel quas e templo egredientes Ezechiel in ſpiritu vidit, (k) præterea fons ille, quem domui David, habitantibus Hieruſalem paratum in ablutionem peccatoris, & menſtruatæ Zacharias prænunciavit, ad ſalutarem Baptiſmi aquam indicandam, atque exprimendam pertineant.

Vim aquarum Baptiſmi prævidit Iſaias.
h) *Iſa. 55. 1.*
i) *Ezech. 47. 1.*

k) *Zach. 13. 1.*

10. *Cur aqua ad Baptiſmum conficiendum nos potius uti voluerit Deus, quam alia materia.*

Quantum vero Baptiſmi naturæ, & virtuti conſentaneum fuerit, ut ejus propria materia aqua inſtitueretur; pluribus quidem rationibus D. Hieronymus ad Oceanum ſcribens demonſtravit. Sed quod ad hunc locum attinet, Paſtores docere in primis poterunt, quoniam hoc Sacramentum omnibus ſine ulla exceptione ad conſequendam vitam neceſſarium erat,

Aquæ uſus in Baptiſmo quare ſit naturæ conſentaneus, & conveniens.

S. Hieron. epiſt. 83. tom. 2. vide D. Th. in. 3. p. q. 66. art. 3.
Prima ratio.

idcirco aquæ materiam, quæ nuſquam non præſto eſt, atque ab omnibus facile parari poteſt, maxime idoneam fuiſſe. Deinde aqua effectum Baptiſmi maxime ſignificat: ut enim aqua ſordes abluit, ita etiam Baptiſmi vim, atque efficientiam, quo peccatorum maculæ eluuntur, optime demonſtrat. Accedit illud, quod quemadmodum aqua refrigerandis corporibus aptiſſima eſt, ſic Baptiſmo cupiditatum ardor magna ex parte reſtinguitur.

Secunda ratio.

Tertia ratio.

11. *Aquæ ſimplici, & naturali quare Chriſma adjiciatur.*

Aquæ ſimplici, & naturali cur Chriſma adjiciatur, vide Ambr. l. 1. de Sacr. cap. 2. & lib. 3. cap. 1. & Innoc. lib. 1. decr. tit. 15. cap. cum veniſſet.

Illud vero animadvertendum eſt, quamvis aqua ſimplex, quæ nihil aliud admixtum habet, materia apta ſit ad hoc Sacramentum conficiendum, quoties ſcilicet Baptiſmi miniſtrandi neceſſitas incidat, tamen ex Apoſtolorum traditione, ſemper in Catholica Eccleſia obſervatum eſſe, ut cum ſolemnibus cæremoniis Baptiſmus conficitur, ſacrum etiam Chriſma addatur, quo Baptiſmi effectum magis declarari perſpicuum eſt. Docendus quoque erit populus, etſi aliquando incertum eſſe poteſt, utrum hæc, an illa vera aqua ſit, qualem Sacramenti perfectio requirat, hoc tamen pro certo habendum eſſe, nunquam ex alia materia, quam ex aquæ naturalis liquore, Baptiſmi Sacramentum ulla ratione confici poſſe.

Dam. lib. 3. cap. 10. in fi.

12. *Quare promiſcue omnibus fidelibus perfecta Baptiſmi forma clare exponenda ſit.*

Quam ſæpe & quanta cura Baptiſmi natura ſit inculcanda.

Sed duarum partium, ex quibus Baptiſmus conſtare debet, poſtquam altera, hoc eſt materia, diligenter explicata fuerit, ſtudebunt Paſtores eadem diligentia formam etiam tradere, quæ eſt altera ejus pars maxime neceſſaria.

ria. In hujus autem Sacramenti explicatione eo majori cura, & ſtudio elaborandum putabunt, quod tam ſancti myſterii notitia non ſolum ſua ſponte fideles vehementer delectare poteſt, quod quidem in omni divinarum rerum ſcientia communiter evenit, verum etiam ad uſus fere quotidianos ſummopere expetenda eſt. Cum enim ſæpe incidant tempora, quemadmodum ſuo loco planius dicetur, in quibus tum ab aliis de populo, tum ſæpiſſime a mulierculis Baptiſmum miniſtrari oporteat, ita fit, ut promiſcue omnibus fidelibus ea, quæ ad hujus Sacramenti ſubſtantiam pertinent, cognita, & perſpecta eſſe debeant.

13. *Quæ ſit perfecta, & abſoluta hujus Sacramenti forma.*

Quare dilucidis, & apertis verbis, quæ facile percipi ab omnibus poſſint, Paſtores docebunt, hanc eſſe perfectam, & abſolutam Baptiſmi formam, *Ego te baptizo in nomine Patris, & Filii, & Spiritus ſancti.* Ita enim a Domino, & Salvatore noſtro traditum eſt, cum Apoſtolis apud Matthæum præcepit, (a) *Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti.* Ex illo autem verbo, *Baptizantes*, Catholica Eccleſia divinitus edocta optime intellexit, in hujus Sacramenti forma actionem miniſtri exprimendam eſſe: quod quidem fit, cum dicitur, *Ego te baptizo.* Ac quoniam, præter miniſtros, tum illius perſonam, qui baptizatur, tum principalem cauſam, quæ Baptiſmum efficit, ſignificare oportebat, idcirco illud pronomen, *Te*, & diſtincta divinarum perſonarum nomina adduntur, ut abſoluta Sacra-

Aug. l. 6. cont. Donat. c. 25. Greg. Naz. or. 40.

Baptiſmi forma.

a) *Matt. 28. 19. 20. Iſa. 18.*

Actio miniſtri in Baptiſmo ex Chriſti verbo eſſe neceſſaria colligitur.

Perſona quæ baptizatur.

Principalis cauſa ſanctificationis eſt S. Trinitas.

menti forma iis verbis concludatur, quæ modo expoſita ſunt, *Ego te baptizo in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti.* Neque enim ſola Filii perſona, de quo a Joanne ſcribitur, (a) *Hic eſt qui baptizat*, ſed ſimul omnes Sanctæ Trinitatis perſonæ ad Baptiſmi Sacramentum operantur. Quod autem *in Nomine* non *in Nominibus*, dictum eſt, hoc plane declarat unam Trinitatis naturam, & divinitatem. Etenim hoc loco *Nomen* ad perſonas non refertur, ſed divinam ſubſtantiam, virtutem, & poteſtatem, quæ una, & eadem eſt in tribus perſonis, ſignificat.

a) Joan. 1. 33

Ambr. lib. 1. de Spiritu Sancto cap. 24. & lib. 2. de Sacramentis cap. 7.

In forma baptiſmi quid Nomen ſignificet.

14. *An in forma Baptiſmi verba omnia perinde ſint neceſſaria.*

Sed in hac forma, quam integram, & perfectam eſſe oſtendimus, obſervandum eſt, quædam prorſus neceſſaria eſſe, quæ ſi omittantur, Sacramentum confici non poteſt: quædam vero non ita neceſſaria, ut ſi deſint, Sacramenti ratio non conſtet: cujuſmodi eſt vox illa, *Ego*: cujus vis in verbo *Baptizo* continetur. Imo vero in Eccleſiis Græcorum variata dicendi ratione prætermitti conſuevit: propterea quod nullam fieri oportere miniſtri mentionem judicarunt. Ex quo factum eſt, ut in Baptiſmo hac forma paſſim utantur, *Baptizetur ſervus Chriſti in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti;* a quibus tamen perfecte Sacramentum miniſtrari, ex Concilii Florentini ſententia, & definitione apparet: cum iis verbis ſatis explicetur id, quod ad Baptiſmi veritatem attinet, nimirum ablutio, quæ tunc reipſa peragitur.

Ignorantia linguæ latinæ, mutans baptiſmi verba, verum confert baptiſma.

Summa Conciliorum fol. 220. Bernardus Epiſt. 340.

Græcorum baptizandi ratio.

Alexand. de Ales 4. p. q. 13. memb. 3. Art. 2. Conc. Flor. in doctrina de Sacrament.

15.

15. *Quomodo Apoſtoli in nomine Chriſti baptizaverint.*

Quod ſi etiam aliquando tempus fuiſſe dicendum eſt, cum Apoſtoli (a) *in nomine* tantum Domini *Jeſu Chriſti* baptizarent, id quidem Spiritus Sancti afflatu eos feciſſe exploratum nobis eſſe debet, ut initio naſcentis Eccleſiæ, *Jeſu Chriſti* nomine prædicatio illuſtrior fieret, divinaque, & immenſa ejus poteſtas magis celebraretur. Deinde vero rem penitus introſpicientes, facile intelligemus, nullam earum partium in ea forma deſiderari, quæ ab ipſo Salvatore præſcriptæ ſunt. Qui enim Jeſum Chriſtum dicit, ſimul etiam Patris perſonam, a quo unctus eſt, & Spiritum Sanctum, quo unctus eſt, ſignificat.

D. Thom. in 3. q. 66. Art. 6.

a) *Act. 2. 38. & 8. 16. & 10. 48. & 19. 5.*

Baptizabant Apoſtoli in nomine Chriſti, hoc eſt, in forma tradita a Chriſto. Matth. 28. Damaſ. lib. 4. cap. 10.

16. *Apoſtolos in nomine Chriſti, tacitis aliis duabus perſonis Trinitatis, nunquam baptizaſſe credendum eſt.*

Quanquam dubium fortaſſe alicui videri poteſt, an hujuſmodi forma Apoſtoli aliquem baptizaverint, ſi Ambroſii, & Baſilii ſanctiſſimorum, & graviſſimorum Patrum auctoritatem ſequi volumus, qui ita Baptiſmum in nomine Jeſu Chriſti interpretati ſunt, ut dixerint iis verbis ſignificari Baptiſmum, non qui a Joanne, ſed qui a Chriſto Domino traditus eſſet: tametſi a communi, & uſitata forma, quæ diſtincta trium perſonarum nomina continet, Apoſtoli non diſcederent. Atque hoc loquendi genere Paulus etiam in Epiſtola ad Galatas uſus videtur, cum inquit, (b) *Quicunque in Chriſto baptizati eſtis, Chriſtum induiſtis*, ut ſignificaret, in fide Chriſti, nec alia tamen forma, quam idem Salvator, & Do-

S. Ambr. lib. 1. de Spiritu Sancto cap. 3.

Cum nomen Jeſu adoramus, totam Dei majeſtatem veneramur. Petrus Chryſologus Serm. 144.

b) *Gal. 3. 27. 1. Cor. 12.*

minus noſter ſervandam præceperat, baptizatos eſſe. Hactenus igitur de materia, & forma, quæ ad Baptiſmi ſubſtantiam maxime pertinent, fideles docere ſatis fuerit.

17. *Quo pacto in hoc regenerationis myſterio fieri debeat ablutio.*

Ablutio baptiſmi tribus modis fieri poteſt.
Div. Thom. in 3. p. q. 66. Art. 7.

Quoniam vero in hoc Sacramento conficiendo legitimæ etiam ablutionis rationem ſervare oportet, idcirco ejus quoque partis doctrina a Paſtoribus tradenda eſt, atque ab eis breviter explicandum, communi Eccleſiæ more, & conſuetudine receptum eſſe, ut Baptiſmus uno aliquo ex tribus modis confici poſſet. Nam qui hoc Sacramento initiari debent, vel in aquam merguntur, vel aqua in eos infunditur, vel aquæ aſperſione tinguntur. Ex his autem ritibus, quicunque ſervetur, Baptiſmum vere perfici credendum eſt, aqua enim in Baptiſmo adhibetur ad ſignificandam animæ ablutionem, quam efficit; quare Baptiſmus ab (a) Apoſtolo lavacrum appellatus eſt. Ablutio autem non magis fit, cum aliquis aqua mergitur, quod diu a primis temporibus in Eccleſia obſervatum animadvertimus, quam vel aquæ effuſione, quod nunc in frequenti uſu poſitum videmus, vel aſperſione, quemadmodum (b) a Petro factum eſſe colligitur, cum uno die tria millia hominum ad fidei veritatem traduxit, & baptizavit.

a) *Ephes. 5. 26.*
Lavacrum regenerationis.
Trina merſio fuit in uſu Auguſtini tempore.

b) *Act. 2. 41.*

18. *Unicane ablutio requiratur, an trina.*

Unane, an trina ablutio fieri debeat, cap. 49. Apoſtolorum.

Utrum vero unica, an trina ablutio fiat, nihil referre exiſtimandum eſt. Utrovis enim modo & antea in Eccleſia Baptiſmum vere confectum eſſe, & nunc confici poſſe, ex Divi Gregorii Magni Epiſtola ad Leandrum ſcri-

ſcripta ſatis apparet. Retinendus eſt tamen a fidelibus is ritus, quem unusquiſque in ſua Eccleſia ſervari animadverterit.

19. *Quare caput hic potiſſimum abluatur.*

Atque illud præcipue monere oportet, non quamlibet corporis partem, ſed potiſſimum caput, in quo omnes tum interiores, tum externi ſenſus vigent, abluendum; ſimulque ab eo, qui baptizat, non ante, aut poſt ablutionem, verba Sacramenti, quæ formam continent, ſed eodem tempore, quo ablutio ipſa peragitur, pronuncianda eſſe.

Concil. Tolet. IV. can. 5. Dion. lib. de Eccl. Hier. cap. 4. D. Thom. in 3. p. q. 66. Art. 7. ad 3. Verba Sacramenti eodem tempore, quo abluitur caput, pronuncianda ſunt. Pſal. 28. Dominus ſuper aquas.

20. *Chriſtuſne Baptiſmum ante, an poſt paſſionem inſtituerit.*

Duo tempora inſtitutionis baptiſmi. D. Thom. in 3. p. q. 66. Art. 2. Quando Chriſtus baptiſmum inſtituerit.

His expoſitis, conveniet præterea docere atque in memoriam fidelium reducere, Baptiſmum, quemadmodum & reliqua Sacramenta, a Chriſto Domino inſtitutum eſſe. Hoc igitur Paſtores frequenter docebunt, explicabuntque duo diverſa tempora Baptiſmi notanda eſſe: alterum cum Salvator eum inſtituit: alterum, cum lex de eo ſuſcipiendo ſancita eſt. Ac quod ad primum attinet, tunc a Domino hoc Sacramentum inſtitutum eſſe perſpicitur, cum ipſe (a) a Joanne baptizatus ſanctificandi virtutem aquæ tribuit. Teſtantur enim ſancti Gregorius Nazianzenus, & Auguſtinus, eo tempore aquæ vim generandi, in ſpiritualem ſcilicet vitam, datam eſſe. Et alio loco ita ſcriptum reliquit: *Ex quo Chriſtus in aqua mergitur, ex eo omnia peccata abluit aqua.* Et alibi: *Baptizatur Dominus, non mundari indigens, ſed tactu mundæ carnis aquas mundans, ut vim abluendi habeant.* Atque ad eam rem illud maximo argu-

a) Matth. 3. 16. D. Greg. Naz. Orat. in natal. Salvatoris circa fin. Ambr. Serm. 18. & 21. ſuper Beati immaculati. Aug. Serm. 29. 36. & 37. de tempore. Aquæ vis per Chriſtum eſt aucta. Tota Trinitas in baptiſmo Chriſti præſens ſuum numen declaravit.

a) Matth. 3. 16. 17. Marc. 1. 10. 11. Lucæ 3. 21. Aug. Serm. 36. de tempore.

Baptiſmus ante Chriſti paſſionem fuit quidem uſitatus, poſtea tamen vim ſuam accepit.

mento eſſe potuit, quod tunc ſanctiſſima Trinitas, in cujus nomine Baptiſmus conficitur, numen ſuum præſens declaravit (a) Vox enim Patris audita eſt, Filii perſona aderat, & Spiritus Sanctus in columbæ ſpecie deſcendit; præterea cœli aperti ſunt, quo nobis jam per Baptiſmum licet aſcendere. Quod ſi quis ſcire cupiat, quanam ratione tanta, & tam divina virtus a Domino aquis tributa ſit, id quidem humanam intelligentiam ſuperat: hoc vero ſatis percipi a nobis poteſt, Baptiſmo a Domino ſuſcepto, ſanctiſſimi, & puriſſimi ejus corporis tactu, aquam ad Baptiſmi ſalutarem uſum conſecratam eſſe; ita tamen, ut hoc Sacramentum, etſi ante Paſſionem inſtitutum fuerit, a Paſſione tamen, quæ omnium Chriſti actionum tanquam finis erat, vim, & efficientiam duxiſſe, credendum ſit.

21. *Quando lex Baptiſmi homines obligare cœperit.*

Lex de Baptiſmo ſuſcipienda quando, lata fuerit.

Sed de altero etiam, quo ſcilicet tempore lex de Baptiſmo lata fuerit, nullis dubitandi locus relinquitur. Nam inter ſacros ſcriptores convenit, poſt Domini reſurrectionem, cum Apoſtolis præcepit, (b) *Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti*, ex eo tempore omnes homines, qui ſalutem æternam conſecuturi erant, lege de Baptiſmo teneri cœpiſſe. Quod quidem ex Apoſtolorum Principis auctoritate colligitur, cum inquit: (c) *Regeneravit nos in ſpem vivam per Reſurrectionem Jeſu Chriſti ex mortuis.* Idemque ex illo Pauli loco, (d) *Seipſum tradidit pro ea, ut illam ſanctificaret*, (cum de Eccleſia loqueretur) *mundans eam lavacro aquæ in verbo vitæ*,

b) Matth. 28. 19. Marc. 16. 15. 16.

Quando baptiſmus homines obligare cœpit.

c) 1. Petr. 1. 3.

d) Eph. 5. 26.

ta, licet cognoſcere. Uterque enim Baptiſmi obligationem ad tempus, quod mortem Domini conſecutum eſt, videtur retuliſſe: ut dubitandum nullo modo ſit, verba etiam illa Salvatoris, (a) *Niſi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu Sancto, non poteſt introire in regnum Dei*, id ipſum tempus ſpectaſſe, quod poſt paſſionem futurum erat.

a) *Joan.* 3. 5.

22. *Sacramentum Baptiſmi in quanta veneratione habendum.*

Ex iis igitur, ſi accurate a Paſtoribus tractentur, haud dubium eſſe poteſt, quin fideles maximam in hoc Sacramento dignitatem agnoſcant, ac ſumma animi pietate venerentur: præſertim vero cum cogitarint præclara illa, & ampliſſima munera, quæ, cum Chriſtus Dominus baptizaretur, miraculorum ſignificationibus declarata ſunt, ſingulis, cum baptizantur, intima Spiritus Sancti virtute donari, atque impertiri. Ut enim, ſi quemadmodum (b) Eliſæi puero contigit, nobis oculi ita aperirentur, ut cœleſtes res intueri poſſemus, nemo adeo communi ſenſu carere putandus eſſet, quem divina Baptiſmi myſteria in maximam admirationem non traducerent; cur idem etiam eventurum non exiſtimemus, cum a Paſtoribus hujus Sacramenti divitiæ ita expoſitæ fuerint, ut eas fideles, ſi non corporis oculis, at mentis acie fidei ſplendore illuminatæ, contemplari queant?

Quanta munera in Baptiſ. conferantur ex his, quæ in Chriſti Baptiſmo evenerunt; docet D. Thom. in 3. *p. q.* 39. *Art.* 5. & 6.

b) 4. *Reg.* 6. 17.

23. *Quot hominum genera Baptiſmum adminiſtrare poſſint.*

Jam vero, a quibus miniſtris hoc Sacramentum conficiatur, non utiliter modo, ſed neceſſario tradendum videtur; tum ut ii, qui-

Non homo, ſed Chriſtus eſt, qui baptizat, Sacerdos vero le-

legatione tantum pro Chriſto fungitur.
Joan. 1. Super quem &c.
Cypr. de Baptiſ. Chriſti circa princ. Et dicitur Ego te baptizo in nomine &c.
a) *1. Cor. 14.*
Triplex ordo miniſtrorum Baptiſmi.
Primus ordo eſt Epiſcoporum, & Sacerdotum.
Iſid. lib. 2. de off. Eccleſ. c. 24.
b) *Matth. 28. 19.*

bus præcipue hoc munus commiſſum eſt, illud ſancte, & religioſe curare ſtudeant; tum ut ne quis tanquam fines ſuos egreſſus in alienam poſſeſſionem intempeſtive ingrediatur, vel ſuperbe irrumpat; cum in omnibus ordinem ſervandum eſſe (a) Apoſtolus admoneat. Doceantur igitur fideles, triplicem eſſe eorum ordinem: ac in primo quidem Epiſcopos, & Sacerdotes collocandos eſſe, quibus datum eſt, ut jure ſuo, non extraordinaria aliqua poteſtate, hoc munus exerceant. Iis enim in Apoſtolis præceptum eſt a Domino, (b) *Euntes baptizate.* Quamvis Epiſcopi, ne graviorem illam docendi populi curam deſerere cogerentur, (c) Baptiſmi miniſterium Sacerdotibus relinquere ſoliti eſſent. Quod vero Sacerdotes jure ſuo hanc functionem exerceant, ita ut præſente etiam Epiſcopo miniſtrare Baptiſmum poſſint, ex doctrina (*) Patrum, & uſu Eccleſiæ conſtat. Nam cum ad Euchariſtiam conſecrandam inſtituti ſint, (d) quæ eſt pacis, & unitatis Sacramentum, conſentaneum fuit, poteſtatem iis dari omnia illa adminiſtrandi, per quæ neceſſario hujus pacis, & unitatis quilibet particeps fieri poſſet. Quod ſi aliquando Patres ſacerdotibus ſine Epiſcopi venia, baptizandi jus permiſſum non eſſe dixerunt, id de eo Baptiſmo, qui certis anni diebus ſolemni cæremonia adminiſtrari conſueverat, intelligendum videtur.

c) *1. Cor. 1. 17.*
Sacerdotum proprium eſt baptiſmum conferre.
D. Thom in 3. p. q. 67. Art. 2.
* *Iſid. lib. 2. de offic. Eccleſ. cap. 4.*
d) *1. Cor. 10. 17.*
Vide Leonem Magnum Epiſt. 88.

Secundus ordo eſt Diaconorum.
Diaconi ſine neceſſitate baptizare non poſſunt.
Diſt. 93. cap. Diaconus.

Secundum miniſtrorum locum obtinent Diaconi, quibus ſine Epiſcopi, aut Sacerdotis conceſſu non licere hoc Sacramentum adminiſtrare, plurima ſanctorum Patrum decreta teſtantur.

24.

24. *Qui Sacramentum Baptiſmi in caſu neceſſitatis conferre poſſint.*

D. Thom. in 3. p. q. 67. Art. 1. & de Conſecr Diſt. 4. cap. Cunctas. Quilibet in neceſſitate baptizare poteſt, Seſſ. 7. Conc. Trid. de baptiſm. can. 4. Concil. item Later. c. 1. & habetur de ſumma Trin. c. Firmiter & Concil. Flor. in decr. Eugenii.

Extremus ordo illorum eſt, qui cogente neceſſitate, ſine ſolemnibus cæremoniis baptizare poſſunt; quó in numero ſunt omnes etiam de populo, ſive mares, ſive fœminæ, quamcunque illi ſectam profiteantur. Nam Judæis quoque, Infidelibus, & Hæreticis, cum neceſſitas cogit, hoc munus permiſſum eſt, ſi tamen id efficere propoſitum eis fuerit, quod Eccleſia Catholica in eo adminiſtrationis genere efficit. Hæc autem cum multa veterum Patrum, & Conciliorum decreta confirmarunt, tum vero a Sacra Tridentina Synodo anathema in eos ſancitum eſt, qui dicere audeant, Baptiſmum, qui etiam datur ab Hæreticis *in nomine Patris, & Filii: & Spiritus Sancti*, cum intentione faciendi, quod facit Eccleſia, non eſſe verum Baptiſmum. In quo profecto ſummam Domini noſtri bonitatem, & ſapientiam licet admirari. Nam cum hoc Sacramentum neceſſario ab omnibus percipiendum ſit, quemadmodum aquam ejus materiam inſtituit, qua nihil magis commune eſſe poteſt, ſic etiam neminem ab ejus adminiſtratione excludi voluit. Quamvis, ut dictum eſt, non omnibus liceat ſolemnes cæremonias adhibere, non quidem quod ritus, aut cæremoniæ plus dignitatis, ſed quod minus neceſſitatis, quam Sacramentum, habeant.

Populares non debent ſolemnes cæremonias in Baptiſ. adhibere. D. Thom. in 3. p. q. 67. Art. 3.

25. *Quis ordo in baptizando a fidelibus ſervandus ſit.*

Neque vero hoc munus ita omnibus promiſcue permiſſum eſſe fideles arbitrentur, quin ordinem aliquem miniſtrorum inſtituere maxi-

me

me deceat. Mulier enim, ſi mares adſint, Laicus item præſente Clerico, tum Clericus coram Sacerdote, Baptiſmi adminiſtrationem ſibi ſumere non debent. Quamquam obſtetrices, quæ baptizare conſueverunt, improbandæ non ſunt, ſi interdum præſente aliquo viro, qui hujus Sacramenti conficiendi minime peritus ſit, quod alias viri magis proprium officium videretur, ipſæ exequantur.

2. *Cur præter eos, qui baptizant, in regenerationis myſteriis Patrini adhibeantur.*

De patrinis baptizandorum agit Dionyſ. lib. de Eccl. Hieron. cap. 4. Alex. de Ales 4. p. qu. 10. memb. 3. art. 1.

Accedit autem ad eos miniſtros, qui, ut hactenus declaratum eſt, Baptiſmum conficiunt, aliud etiam miniſtrorum genus, qui ad ſacram, & ſalutarem ablutionem celebrandam ex vetuſtiſſima Catholicæ Eccleſiæ conſuetudine adhiberi ſolent, ii nunc Patrini, olim Suſceptores, Sponſores, ſeu Fidejuſſores, communi vocabulo, a rerum divinarum ſcriptoribus vocabantur. De quorum munere, quoniam ad omnes fere laicos pertinet, accurate a Paſtoribus agendum erit, ut fideles intelligant, quæ potiſſimum ad illud recte perficiendum neceſſaria ſint. In primis vero explicare oportet, quæ cauſa fuerit, cur ad Baptiſmum, præter Sacramenti Miniſtros, Patrini etiam, & Suſceptores adjungerentur. Quod quidem optimo jure factum eſſe, omnibus videbitur, ſi meminerint, Baptiſmum eſſe ſpiritualem regenerationem, per quam filii Dei naſcimur. De ea enim ita loquitur D. Petrus, (a) *Sicut modo geniti infantes rationabile, ſine dolo, lac concupiſcite.* Ut igitur poſtquam aliquis in hanc lucem editus eſt, nutrice, & pædagogo indiget, quorum ope, atque opera educetur, ac

D. Th. in 3. p. q. 67. art. 7.

a) *1. Petr. 2. 2.*

ac doctrina, & bonis artibus erudiatur: ita etiam neceſſe eſt, ut qui ex Baptiſmi fonte vitam ſpiritualem vivere incipiunt, alicujus fidei, & prudentia committantur, a quo Chriſtianæ Religionis præcepta haurire, ad omnemque pietatis rationem inſtitui poſſint, atque ita paulatim in Chriſto adoleſcere, donec tandem viri perfecti, juvante Domino, evadant: cum præſertim Paſtoribus, qui publicæ Parochiarum curationi præpoſiti ſunt, tantum temporis non ſuperſit, ut privatam illam curam pueros in fide erudiendi ſuſcipere poſſint. Hujus autem vetuſtiſſimæ conſuetudinis præclarum teſtimonium a D. Dionyſio habemus, cum inquit: *Divinis noſtris Ducibus* (ſic enim Apoſtolus vocat) *in mentem venit, & viſum eſt ſuſcipere infantes, ſecundum iſtum ſanctum modum, quod naturales parentes pueri eum cuidam docto in divinis, veluti pædagogo traderent; ſub quo ſicut ſub divino patre, & ſalvationis ſanctæ ſuſceptore, reliquum vitæ puer degeret.* Eandem vero ſententiam confirmat Higinii auctoritas.

Patrinorum adhibendorum quam vetuſta ſit conſuetudo. S. Dionyſ. de Eccl. Hier. c. 7. part. 3. & 12. in fin. Higin. Papa de conſ. diſ 4 c. in Catechiſmo, & ibid. c. Non plures, &c. in Bapt. & 30. qu. 1. cap. pervenit, & ſeq. De affinitate in Baptiſmo contracta. Seſſ. 24. Conc. Trid. de Reform. Matr. c. 2.

27. *Cognatio ſpiritualis in Baptiſmo contracta matrimonium impedit, & dirimit.*

Quamobrem ſapientiſſime a ſancta Eccleſia conſtitutum eſt, ut non ſolum is, qui baptizat cum baptizato, ſed etiam ſuſceptor cum eo, quem ſuſcipit, & cum ejus veris parentibus affinitate devinciatur: ita ut legitima nuptiarum fœdera inter hos omnes iniri non poſſint, atque inita dirimantur.

28. *Quæ ſint Patrinorum partes, quidque ab illis exigatur.*

Præterea docere oportet fideles, quæ ſint Su-

Patrinorum officium.

D. Th. in 3. p. q. 67. art. 8.

Suſceptoris partes. Etenim hoc munus adeo negligenter in Eccleſia tractatur, ut nudum tantum hujus functionis nomen relictum ſit: quid autem ſancti in eo contineatur, ne ſuſpicari quidem homines videantur. Hoc igitur univerſe Suſceptores ſemper cogitent, ſe hac potiſſimum lege obſtrictos eſſe, ut ſpirituales filios perpetuo commendatos habeant, atque in iis, quæ ad Chriſtianæ vitæ inſtitutionem ſpectant, curent diligenter, ut illi tales ſe in omni vita præbeant, quales eos futuros eſſe ſolemni cæremonia ſpoponderunt. Audiamus quid ea de re ſanctus Dionyſius ſcribat, verba ſponſoris exprimens: *Spondeo puerum inducturum, cum ad ſacram intelligentiam venerit, ſedulis adhortationibus meis, ut abrenunciet contrariis; omnino profiteatur, peragatque divina, quæ pollicetur.* Idem Divus Auguſtinus, *Vos*, inquit, *ante omnia tum viros, quam mulieres, qui filios in baptiſmate ſuſcepiſtis, moneo, ut cognoſcatis fidejuſſores apud Deum extitiſſe pro illis, quos viſi eſtis de ſacro fonte ſuſcipere.* Ac profecto decet maxime, eum, qui aliquod officium ſuſcepit, in eo diligenter exequendo nunquam defatigari: & qui ſe alterius pædagogum, & cuſtodem profeſſus eſt, minime pati, illum eſſe deſertum, quem ſemel in fidem, & clientelam ſuam recepit, donec illum opera, & præſidio ſuo egere intellexerit. Quæ autem filiis ſpiritualibus tradenda ſint, paucis Divus Auguſtinus comprehendit, cum de hoc ipſo Suſceptorum officio loqueretur: inquit enim: *Debent eos admonere, ut caſtitatem cuſtodiant, juſtitiam diligant, charitatem teneant, & ante omnia Symbolum, & orationem Dominicam*

Dionyſ. de Eccl. Hierarch. cap. 7. part. 3.

D. Aug. ſer. 163. de temp. Amb. lib. 1. de Sacram. c. 2. in fin.

Quid Suſceptores filios ſuos ſpirituales docere debeant, fuſius Aug. ſer. 166.

cam

eam eos doceant: Decalogum etiam, & quæ ſint prima Chriſtianæ Religionis rudimenta.

de tempore: ſed hæc habentur de conſ. diſt. 4. cap. 120. Vos autem.

29. *Quivis promiſcue ad Suſceptoris munus non eſt admittendus.*

Quales Patrini ſint aſſumendi.

Quæ cum ita ſe habeant, facile intelligimus, cuinam hominum generi ſanctæ hujus tutelæ adminiſtratio committenda non ſit, nimirum iis, qui eam gerere aut fideliter nolint, aut ſedulo, & accurate non queant. Quocirca præter naturales parentes, quibus non licet eam curationem ſuſcipere, ut ex eo magis appareat, quantum hæc ſpiritualis educatio a carnali diſtet, Hæretici in primis, Judæi, infideles, ab hoc munere omnino prohibendi ſunt, ut qui in ea cogitatione, & cura ſemper verſentur, ut fidei veritatem mendaciis ſemper obſcurent, atque omnem Chriſtianam pietatem evertant.

Parentes naturales filios ſuos ſuſcipere non poſſunt. 30. q. 1. c. Pervenit. D. Th. in 3. p. q. 67. a. 8. ad ſecundum. Neque infideles, & hæretici ex concil. Mog. can. 55. & de conſe. diſt. 4. cap. In Baptiſmate.

30. *Quis Patrinorum numerus eſſe debeat.*

Plures quoque ne baptizatum de Baptiſmo ſuſcipiant, ſed ut unus tantum, ſive vir, ſive mulier, vel ad ſummum unus, & una, Tridentino Concilio ſtatutum eſt: tum quia diſciplinæ, atque inſtitutionis ordo a multitudine magiſtrorum perturbari poterat: tum quia providere oportebat, ne inter plures hujusmodi affinitates conjungerentur, quæ impedirent, quominus legitimo matrimonii vinculo hominum inter homines ſocietas latius diffunderetur.

Patrinorum numerus. Seſſ. 24. Conc. Trid. de reform. Matrim. cap 20. & idem habetur de conſecr. diſt. 4. cap. Non plures, & de cogn. ſpirit. c. Quamvis.

31. *Baptiſmus ad ſalutem omnibus neceſſarius.*

Sed cum cæterarum rerum cognitio, quæ hactenus expoſitæ ſunt, fidelibus utiliſſima habenda ſit, tum vero nihil magis neceſſarium videri poteſt, quam ut doceantur, omnibus

homi-

hominibus Baptiſmi legem (a) a Domino præſcriptam eſſe, ita ut, niſi per Baptiſmi gratiam Deo renaſcantur, in ſempiternam miſeriam, & interitum a parentibus, ſive illi fideles ſive infideles ſint, procreentur. Igitur ſæpius a Paſtoribus explicandum erit, quod apud Evangeliſtam legitur: *Niſi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu Sancto, non poteſt introire in regnum Dei.*

a) Joan. 3. 5. Matth. 28. 9. Clemens Roman. epiſt. 4. Aug. in Joan. Tract. 12. Ambr. de iis, qui myſter. initiantur. c 4. Conc. Later. cap. 1. Citra Baptiſmum nullus omnino ſalvari poteſt.

31. *Infantes omnino ſunt baptizandi.*

Quam legem non ſolum de iis, qui adulta ætate ſunt, ſed etiam de pueris infantibus intelligendam eſſe, idque ab Apoſtolica traditione Eccleſiam accepiſſe, communis Patrum ſententia, & authoritas confirmat. Præterea credendum eſt, noluiſſe Chriſtum Dominum Baptiſmi Sacramentum, & gratiam pueris denegari, de quibus dicebat: (b) *Sinite parvulos, & nolite eos prohibere ad me venire, talium eſt enim regnum cœlorum,* (c) quos amplexabatur, ſuper quos manus imponebat, & quos benedicebat. Deinde cum (d) legimus totam aliquam familiam a Paulo baptizatam eſſe, ſatis apparet, pueros etiam, qui in illorum numero erant, ſalutari fonte ablutos eſſe. Deinde Circumciſio, quæ figura fuit Baptiſmi, eum morem maxime commendat. (e) Pueros enim actavo die circumcidi ſolitos, nemo eſt, qui ignoret. Ac quibus (f) circumciſio manufacta in expoliatione corporis carnis proderat, iiſdem Baptiſmum, qui eſt (g) circumciſio Chriſti non manufacta, prodeſſe perſpicuum eſt.

Conc. Tr. de Baptiſmo can. 5. & ſeſſ. 6. de juſtificatione cap. 4. De Baptiſmo parvulorum ſeſſ 5. Concil. Trid. decreto de peccato originali, & ſeſſ. 7. de Baptiſ. c. 12. 13 & 14. Dionyſ. Areop. de Eccl. Hier. c. 7. Aug. epiſt, 28. & lib. 1. de peccat. merit. & remiſſ. c. 23. Conc. Milevit. cap. 2.
b) Matt. 19. 14.
c) Marc. 10. 16. Lucæ 18. c. 15.
d) 1. Cor. 1. 16.
e) Gen. 17. 11. Levit. 12. 3. Lucæ 1. 59.
f) Eph. 2. 11.
g) Col. 2. 11.

Poſtremo, ut Apoſtolus docet (h) *ſi unius delicto mors regnavit per unum, multo magis abun-*

a) Rom. 5. 17. Dion. Areop. in 7. c. li. de Hier. Eccl. hanc rationem habet.

dan-

dantiam gratiæ, & donationis, & juſtitiæ accipientes in vita regnabunt per unum Jeſum Chriſtum. Cum itaque per Adæ peccatum pueri ex origine noxam contraxerint, multo magis per Chriſtum Dominum poſſunt gratiam, & juſtitiam conſequi, ut regnent in vitam: quod quidem ſine Baptiſmo fieri nullo modo poteſt. Quare docebunt Paſtores, infantes omnino baptizandos, & deinde paulatim teneram ætatem Chriſtianæ Religionis præceptis ad veram pietatem informandam eſſe. Nam (a) ut a Sapiente præclare dictum eſt, *Adoleſcens juxta viam ſuam, etiam cum ſenuerit, non recedet ab ea.*

a) Prov. 22, 6.

33. *Infantes in Baptiſmo gratiam ſpiritualem percipiunt.*

Infantes etiam in Baptiſmo gratiam accipiunt.

Neque enim dubitare licet, quin infantes fidei Sacramenta, cum abluuntur, accipiant: non quia mentis ſuæ aſſenſione credant: ſed quia parentum fide, ſi parentes fideles fuerint, ſin minus, fide (ut D. Auguſtini verbis loquamur) univerſæ ſocietatis ſanctorum muniuntur. Etenim ab iis omnibus recte dicimus eos Baptiſmo offerri, quibus placet, ut offerantur, & quorum charitate ad communionem Sancti Spiritus adjunguntur.

Aug. in Enchir. cap. 42. Scot. 4. Diſt. 4. quæſt. 2.

34. *Infantum Baptiſmus non differendus.*

Infantes mox ad Baptiſmum ſunt deferendi. Greg. Naz. or. 40. in ſanctum Baptiſma. Aug. lib. 3. de orig. animæ c. 9. & lib. 1. de peccat. mer. & rem. c. 23.

Hortandi autem ſunt magnopere fideles, ut liberos ſuos, cum primum id ſine periculo facere liceat ad Eccleſiam deferendos, & ſolemnibus cæremoniis baptizandos curent. Nam cum pueris infantibus nulla alia ſalutis comparandæ ratio, niſi eis Baptiſmus præbeatur, relicta ſit, facile intelligitur, quam gravi culpa illi ſeſe obſtringant, qui eos Sacra-

menti gratia diutius, quam neceſſitas poſtulet, carere patiantur: cum præſertim propter ætatis imbecillitatem infinita pene vitæ pericula impendeant,

35. *Adulti quomodo ante Baptiſmum inſtruendi ſint.*

De Baptiſmo adultorum vide Auguſt. in lib. de fide & operibus cap. 9. & de conſec. diſt. 4. c. ante Baptiſmum, & ante viginti.

Diverſam vero rationem in iis ſervandam eſſe, qui adulta ætate ſunt, & perfectum rationis uſum habent, qui ſcilicet ab infidelibus oriuntur, antiquæ Eccleſiæ conſuetudo declarat. Nam Chriſtiana quidem fides illis proponenda eſt, atque omni ſtudio ad eam ſuſcipiendam cohortandi, alliciendi, invitandi ſunt. Quod ſi ad Dominum Deum convertantur, tum vero monere oportet, ne ultra tempus ab Eccleſia præſcriptum Baptiſmi Sacramentum differant. Nam cum ſcriptum ſit, (a) *Non tardes converti ad Dominum, & ne differas de die in diem*, docendi ſunt, perfectam converſionem in nova per Baptiſmum generatione poſitam eſſe: præterea, quo ſerius ad Baptiſmum veniunt, eo diutius ſibi carendum eſſe cæterorum Sacramentorum uſu, & gratia, quibus Chriſtiana Religio colitur, cum ad ea ſine Baptiſmo nulli aditus patere poſſit: deinde etiam maximo fructu privari, quem ex Baptiſmo percipimus; ſiquidem non ſolum omnium ſcelerum, quæ antea admiſſa ſunt, maculam, & ſordes Baptiſmi aqua prorſus eluit, ac tollit; ſed divina gratia nos ornat, cujus ope, & auxilio in poſterum etiam peccata vitare poſſumus, juſtitiamque, & innocentiam tueri: qua in re ſummam Chriſtianæ vitæ conſtare facile omnes intelligunt.

(a) *Eccl. 5. 8.*

Baptiſmi quanta ſit virtus.

36. *Ad-*

36. *Adultis Baptiſmum differendum eſſe demonſtratur.*

Sed quamvis hæc ita ſint, non conſuevit tamen Eccleſia Baptiſmi Sacramentum huic hominum generi ſtatim tribuere, ſed ad certum tempus differendum eſſe conſtituit. Neque enim ea dilatio periculum, quod quidem pueris imminere ſupra dictum eſt, conjunctum habet; cum illis, qui rationis uſu præditi ſunt, Baptiſmi ſuſcipiendi propoſitum, atque conſilium, & male actæ vitæ pœnitentia ſatis futura ſit ad gratiam, & juſtitiam, ſi repentinus aliquis caſus impediat, quo minus ſalutari aqua ablui poſſint. Contra vero hæc dilatio aliquas videtur utilitates afferre. Primum enim quoniam ab Eccleſia diligenter providendum eſt, ne quis ad hoc Sacramentum ficto, & ſimulato animo accedat, eorum voluntas, qui Baptiſmum petunt, magis exploratur, atque perſpicitur, cujus rei cauſa, in antiquis Conciliis decretum legimus, ut qui ex Judæis ad fidem Catholicam veniunt, antequam Baptiſmus illis adminiſtretur, aliquot menſes inter Catechumenos eſſent; deinde in fidei doctrina, quam profiteri debent, & Chriſtianæ vitæ inſtitutionibus erudirentur perfectius. Præterea major religionis cultus Sacramento tribuitur, ſi conſtitutis tantum Paſchæ, & Pentecoſtes diebus ſolemni cæremonia Baptiſmum ſuſcipiant.

Propoſitum Baptiſmi in neceſſitate ad ſalutem ſufficit. Aug. in l. quæſt. in Lev. q. 85. Ambr. in lib. 5. Epiſt 33. de obitu Valent. D. Th. in 3. p. q. 65. ar. 2. Cur expediat in adultis Baptiſmum differri.

Conc. Agaten. c. 34. & de confecr. diſt. 9. cap. Judæi. vide item Concil. Brach. 2. cap. 1. & Laod. c. 46.

37. *Baptiſmus non ſemper eſt adultis differendus.*

Sed interdum tamen Baptiſmi tempus juſta aliqua, & neceſſaria de cauſa differendum non eſt; veluti ſi vitæ periculum inſtare videatur; ac præſertim ſi illi abluendi ſint, qui

Quando non differri debeat Baptiſmus. Greg. Naz. orat. 40. in S. Bapti.

jam fidei myſteria plene perceperint. Quod quidem Philippum, & Apoſtolorum Principem feciſſe ſatis conſtat, (a) cum alter Candacis reginæ Eunuchum, (b) alter Cornelium nulla interpoſita mora, ſed ſtatim ut ſe Fidem amplecti profeſſi ſunt, baptizavit.

a) Act. 8. 38.

b) Act. 10. 48.

38. *Quomodo affecti eſſe debeant, qui ſunt baptizandi.*

Primum in baptizandis propoſitum requiritur.

Docendum præterea, ac populo explicandum erit, quomodo affecti eſſe debeant, qui baptizandi ſunt. In primis itaque opus eſt, ut velint, propoſitumque ſit illis Baptiſmum ſuſcipere. Nam cum unuſquiſque (c) in Baptiſmo peccato moriatur, & novam vitæ rationem, & diſciplinam ſuſcipiat, æquum eſt, non invito cuiquam, aut recuſanti, ſed illis tantum, qui ſponte ſua, & libenti animo accipiunt, Baptiſmum præberi. Quare ex ſancta traditione ſemper ſervatum animadvertimus, ut nemini Baptiſmus miniſtretur, niſi prius interrogatus fuerit, an velit baptizari. Nec vero in pueris quoque infantibus eam voluntatem deeſſe exiſtimandum eſt, cum Eccleſiæ voluntas, quæ pro illis ſpondet, obſcura eſſe non poſſit.

c) Rom. 6. 2. Aug. in lib. de pænit. medic. c. 2. D. Th. in 3. p. qu. 68. art. 7.

D. Th. in 3. p. q. 68. art. 2. & colligitur ex Aug. lib. 4. Conf. c. 1.

39. *Amentes quando poſſint, vel non poſſint baptizari.*

Præterea amentes, & furioſi, qui cum aliquando compotes mentis eſſent, in inſaniam deinde inciderunt, ut qui eo tempore nullam Baptiſmi ſuſcipiendi voluntatem habebant, niſi vitæ periculum immineat, baptizandi non ſunt: cum autem in vitæ diſcrimine verſantur, ſi antequam furere inciperent, ejus voluntatis ſignificationem dederunt, abluendi ſunt: ſin minus,

nus, a Baptiſmi adminiſtratione abſtinendum eſt. Idemque judicium de dormientibus fieri debet. Quod ſi in mentis poteſtate nunquam fuerunt, ita ut nullum rationis uſum habuerint, eos in fide Eccleſiæ non ſecus, ac pueros, qui ratione carent, baptizandos eſſe, Eccleſiæ authoritas, & conſuetudo ſatis declarat.

40. *Quæ præterea ad Baptiſmum ſuſcipiendum requirantur.*

Verum præter Baptiſmi voluntatem, fides etiam ea ratione, qua de voluntate dictum eſt, ad conſequendam Sacramenti gratiam maxime neceſſaria eſt. Etenim Dominus, & Salvator noſter docuit, (a) *Qui crediderit, & baptizatus fuerit, ſalvus erit.* Deinde ut quemlibet admiſſorum ſcelerum, & male actæ vitæ pœniteat: atque ut idem in poſterum a peccatis omnibus abſtinere ſtatuat, opus eſt; aliter enim qui ita Baptiſmum peteret, ut tamen peccandi conſuetudinem nollet emendare, omnino repellendus eſt. Nihil enim Baptiſmi gratiæ, & virtuti adeo repugnat, quam eorum mens, & conſilium, qui nullum unquam peccandi finem ſibi conſtituunt. Cum itaque Baptiſmus ob eam rem expetendus ſit, (b) *ut Chriſtum induamus, & cum eo conjungamur*, plane conſtat, merito a ſacra ablutione rejiciendum eſſe, cui in vitiis, & peccatis perſeverare propoſitum eſt: præſertim vero, quia nihil eorum, quæ ad Chriſtum, & Eccleſiam pertinent, fruſtra ſuſcipiendum eſt; inanemque Baptiſmum, ſi juſtitiæ, & ſalutis gratiam ſpectemus, in eo futurum eſſe, ſatis intelligimus, (c) qui ſecundum carnem ambulare non ſecundum ſpiritum cogitat: etſi, quod ad ſacramentum pertinet, per-

In baptizandis fides requiritur. vide Alex. de Ales 4. part. qu. 18. Mem. 2. art. 2.

a) *Marc. 16. 16.*

Tertio requiritur pœnitentia.

b) *Galat. 3. 27.*

Ubi fruſtra adhiberi Sacramenta videntur, ibi abſtinendum eſt.

c) *Rom. 8. 1.*

Verus Baptiſmus eſſe poteſt in impœnitente, ſed non ſalutaris.

perfectam ejus rationem ſine ulla dubitatione conſequitur, ſi modo, cum rite baptizatur, in animo habeat id accipere, quod a ſancta Eccleſia adminiſtratur. Quamobrem Princeps Apoſtolorum magnæ illi hominum multitudini, qui, ut ait Scriptura, compuncti corde ab eo, & a reliquis Apoſtolis, quid ſibi faciendum eſſet, quæſiverant, ita reſpondit, (a) *Pœnitentiam agite, & baptizetur unuſquiſque veſtrum*, & alio loco, (b) *Pœnitemini*, inquit, *& convertimini, ut deleantur peccata veſtra.* Item beatus Paulus ad Romanos ſcribens aperte oſtendit, ei, (c) qui baptizatur, omnino moriendum eſſe peccatis: quare nos monet, (d) *ne exhibeamus membra noſtra arma iniquitatis peccato, ſed exhibeamus nos Deo, tanquam ex mortuis viventes.*

a) *Act.* 2. 38.
b) *Act.* 3. 19.
c) *Rom.* 6. 11.
d) *Ibidem* 13.

41. *Quantum de his ſermonem habere conferat.*

Hæc vero ſi fideles ſæpe meditati fuerint, primum quidem ſummam Dei bonitatem vehementer admirari cogentur, qui nihil tale merentibus, tam ſingulare, & divinum Baptiſmi beneficium, ſola ſua miſericordia adductus tribuit; deinde cum ſibi ante oculos proponent, quam aliena eſſe debeat ab omni crimine eorum vita, qui tanto munere ornati ſunt, illud etiam in primis a Chriſtiano homine requiri facile intelligent, ut quotidie tam ſancte, & religioſe traducere vitam ſtudeant, perinde ac ſi ea ipſa die Baptiſmi Sacramentum, & gratiam conſecuti eſſent. Quamquam ad inflammandos veræ pietatis ſtudio animos nihil magis proficiet, quam ſi Paſtores accurata oratione explicaverint, quinam ſint Baptiſmi effectus.

42. *Præ-*

42. *Præcipuus Baptiſmi effectus quis ſit.*

De his igitur quoniam ſæpe agendum eſt, ut fideles magis perſpiciant, ſe in altiſſimo dignitatis gradu poſitos eſſe, nec ſe ab eo dejici ullis adverſarii inſidiis, vel impetu ullo unquam tempore patiantur, hoc primum tradere oportet, peccatum, ſive a primis parentibus origine contractum, ſive a nobis ipſis commiſſum, quamvis etiam adeo nefarium ſit, ut ne cogitari quidem poſſe videatur, admirabili hujus Sacramenti virtute remitti, & condonari. Id vero multo ante ab Ezechiele prænuntiatum eſt, per quem Dominus Deus ita loquitur: (a) *Effundam ſuper vos aquam mundam, & mundabimini ab omnibus inquinamentis veſtris.* Et Apoſtolus ad Corinthios, poſt longam peccatorum enumerationem, ſubjecit: (b) *Et hæc quidem fuiſtis, ſed abluti eſtis, ſed ſanctificati eſtis.* Atque hanc doctrinam perpetuo a ſancta Eccleſia traditam eſſe perſpicuum eſt. Sanctus enim Auguſtinus in libro, quem de Baptiſmo parvulorum conſcripſit, ita teſtatur: *Generante carne tantum contrahitur peccatum originale, regenerante autem ſpiritu, non ſolum originalium, ſed etiam voluntariorum peccatorum ſit remiſſio.* Et ſanctus Hieronymus ad Oceanum, *Omnia*, inquit, *in Baptiſmate condonata ſunt crimina.* Ac ne dubitare amplius ea de re cuiquam liceret, poſt aliorum Conciliorum definitionem, ſacra etiam Tridentina Synodus idem declaravit, cum anathema in eos decrevit, qui aliter ſentire auderent, quive aſſeverare non dubitarent, quamvis peccata in Baptiſmo remittantur, ea tamen prorſus non tolli, aut radicitus evelli, ſed quodam modo abradi, ita ut pec-

De eximiis Baptiſmi effectibus. Gregor. Naz. or. 40. in ſanctum Baptiſma.

Primus ac præcipuus Baptiſmi effectus eſt cujuscunque peccati remiſſio. Conc. Trid. Seſſ. 5. de peccato orig.

a) *Ezech. 36. 25.*

b) *1. Cor. 6. 11.*

D. Aug. lib. 1. de pecc. mer. & remiſſ. c. 15. Vide eundem lib. 1. contra duas epiſt. Pelag. c. 13. & in Ench. c. 64. Greg. l. 9. ep. 39.

S. Hieron. t. 2. ad Ocean. ep. 31. ante medium.

Conc. Vien. & Florent. in doct. de Sacr. Trident. Synod. ſeſſ. 5. de peccato orig.

catorum radices animo infixa adhuc remaneant. Namque, ut ejuſdem ſanctæ Synodi verbis utamur, *in renatis nihil odit Deus: quia* (a) *nihil damnationis eſt his, qui* (b) *vere conſepulti ſunt cum Chriſto per Baptiſma in mortem, qui non ſecundum carnem ambulant, ſed* (c) *veterem hominem exuentes, &* (d) *novum, qui ſecundum Deum creatus eſt, induente, innocentes, immaculati, puri, innoxii, ac Deo dilecti effecti ſunt.*

a) *Rom.* 8. 1.
b) *Rom.* 6. 4.
c) *Col.* 3. 9. 10.
d) *Eph.* 4. 24. *Aug. de Gen. ad litt. lib.* 6. *cap.* 14 *& habetur de Pœnit. diſt* 2. *c. Quomodo renovari.*

43. *Concupiſcentia in baptizatis an ſit peccatum.*

De concupiſcentia in baptizatis remanente Conc. Trid. de peccato orig. ſeſſ 5. *Quid concupiſcentia.*

Ac fateri quidem oportet, ſicut eodem loco ipſius Synodi auctoritate decretum eſt, in baptizatis concupiſcentiam, vel fomitem remanere: ſed illa vere peccati rationem non habet. Nam ex Divi quoque Auguſtini ſententia (e) *In parvulis baptizatis concupiſcentiæ reatus abſolvitur, ad agonem relinquitur.* Atque idem alibi teſtatur (f) *Concupiſcentiæ reatus in Baptiſmate ſolvitur, ſed infirmitas manet.* Concupiſcentia enim, quæ ex peccato eſt, nihil aliud eſt, niſi animi appetitio, natura ſua rationi repugnans: qui tamen motus ſi voluntatis conſenſum, aut negligentiam conjunctam non habeat, a vera peccati natura longe abeſt. Ac cum ſanctus Paulus inquit, (g) *Concupiſcentiam neſciebam, niſi lex diceret,* (h) *Non concupiſces;* ex his verbis non ipſam concupiſcendi vim, ſed voluntatis vitium intelligi voluit. Eandem doctrinam tradit ſanctus Gregorius ita ſcribens: *Si qui ſunt, qui dicant, peccata in Baptiſmo ſuperficie tenus dimitti, quid eſt hac prædicatione infidelius? cum per fidei Sacramentum anima peccatis radicitus abſoluta, ſoli Deo inhæreat.* Atque

e) *D. Aug. l.* 1. *de peccat. merit. & remiſſ. cap.* 39.
f) *Id. l.* 1. *de nup. & con. cap.* 23. 25. *& con. Jul. l.* 6. *c.* 5. *retr. c.* 15. *& de ver. Ap. ſer.* 6.
g) *Rom.* 7. 7.
h) *Exod.* 20. 17.
B. Greg. lib. 9. *reg. epiſt.* 39. *Reg.* 1. 30.

que ad eam rem demonſtrandam Salvatoris noſtri teſtimonio utitur, cum apud ſanctum Joannem ait (a) *Qui lotus eſt, non indiget, niſi ut pedes lavet, ſed eſt mundus totus.* a) Joan. 13. 10.

44. *Omnia peccata Baptiſmo tolli iterum demonſtratur.*

Quod ſi cui expreſſam hujus rei figuram, & imaginem libet intueri, proponat ſibi ad contemplandum Naaman Syri leproſi hiſtoriam (b) qui cum ſepties Jordanis aqua ſe abluiſſet, teſtante Scriptura, ita a lepra mundatus eſt, ut ejus caro, caro pueri videretur. Quare Baptiſmi proprius effectus eſt peccatorum omnium, ſive originis vitio, ſive noſtra culpa contracta ſint, remiſſio. Cujus rei cauſa a Domino, & Salvatore noſtro inſtitutum eſſe, clariſſimis verbis Apoſtolorum Princeps, ut alia teſtimonia omittamus, explicavit, cum inquit, (c) *Pœnitentiam agite, & baptizetur unuſquiſque veſtrum in nomine Jeſu Chriſti in remiſſionem peccatorum.*

b) 4. Reg. 5. 14.

c) Act. 2. 38.

45. *Ut culpa, ita etiam pœna omnis Baptiſmo remittitur.*

Secundus Baptiſmi effectus eſt omnium pœnarum, quæ peccatis debebantur, condonatio.

D. Thom. in 3. p. q. 69. Art. 2.

Ex Ambroſio in cap. 11. Ep. ad Rom. cui conſentit. Aug. lib. 1. de nupt. & concup. cap. 34.

Jam vero in Baptiſmo non ſolum peccata remittuntur, ſed peccatorum etiam & ſcelerum pœnæ omnes a Deo benigne condonantur. Nam etſi omnibus Sacramentis hoc commune eſt, ut per illa virtus paſſionis Chriſti Domini communicetur, de ſolo tamen Baptiſmo dictum eſt ab Apoſtolo, (d) nos per ipſum Chriſto commori, & ſepeliri. Ex quo ſancta Eccleſia ſemper intellexit, ſine maxima Sacramenti injuria fieri non poſſe, ut ei, qui Baptiſmo expiandus ſit, ejuſmodi pietatis officia, quæ uſitato nomine ſancti Patres Opera ſatisfactio-

d) Rom. 6. 3.

Jam recens baptizato non eſt imponenda ſatisfactio.

D. Thom. in 3. p. q. 68. Art. 5.

Gregor. lib. 7. Regiſt. Epiſt. 24.

nis vocarunt, imponantur. Nec vero quæ hoc loco traduntur, veteris Eccleſiæ conſuetudini adverſantur, quæ olim Judæis, cum baptizarentur, præcipiebat, ut quadraginta continuos dies jejunarent. Neque enim illud inſtitutum ad ſatisfactionem pertinebat, ſed qui baptiſmum percepiſſent, ea ratione admonebantur, ut Sacramenti dignitatem venerantes, jejuniis, & orationibus aliquandiu ſine intermiſſione operam darent.

46. *Non liberatur mox baptizatus a pœnis civilibus.*

D. Thom. in 3. p. q. 69. Art. 2. ad tertium.

Sed quamquam in Baptiſmo pœnas peccatorum condonari exploratum eſſe debet, ab eo tamen pœnarum genere, quæ civilibus judiciis ob grave aliquod ſcelus perſolvendæ ſunt, nemo liberatur; ita ut qui morte dignus ſit, per Baptiſmum a pœna, quæ legibus conſtituta eſt, eripiatur. Tametſi vehementer laudanda eſſet eorum Principum religio, & pietas, qui eam quoque animadverſionem, ut Dei gloria in ſuis Sacramentis illuſtrior fieret, ſontibus remitterent, ac condonarent.

47. *Remittuntur in Baptiſmo pœnæ, quæ poſt hanc vitam inferri ſolent.*

Pœnæ inferni in Baptiſmo remittuntur. Fulg. lib. de fide ad Pet. Diac. cap. 27.

Efficit præterea Baptiſmus poſt hujus vitæ curriculum, pœnarum omnium, quæ originale peccatum conſequuntur, liberationem. Siquidem merito mortis Domini factum eſt, ut hæc conſequi poſſemus. Baptiſmo autem, ut ſupra dictum eſt, ei commorimur (a) *Si enim*, ut inquit Apoſtolus, *complantati facti ſumus ſimilitudini mortis ejus, ſimul & reſurrectionis erimus.*

a) *Rom. 6. 5.*

48.

48. *Quare per Baptiſmum integræ naturæ ſtatus non ſtatim reddatur.*

Cur poſt Baptiſmum hujus vitæ pœnæ remaneant.
Concil. Trid. Seſſ. 5. can. 5.
D. Thom. in 3. p. q. 65. Art. 3.

Quod ſi quærat aliquis, cur ſtatim poſt Baptiſmum, in hac etiam mortali vita, his incommodis non careamus, atque ad perfectum illum vitæ gradum, in quo Adam primus humani generis parens ante peccatum collocatus fuerat, ſacræ ablutionis virtute non transferamur, id quidem duabus potiſſimum de cauſis factum eſſe reſpondebitur, quarum prima eſt, quod nobis (a) qui per Baptiſmum Chriſti corpori conjuncti, atque ejus membra effecti ſumus, plus aliquid dignitatis tribuendum non erat, quam ipſi capiti noſtro tributum eſſet. Cum igitur Chriſtus Dominus, etſi ab initio ortus ſui, (b) gratiæ, & veritatis plenitudinem habuit, tamen humanæ naturæ fragilitatem, quam ſuſcepit, non ante depoſuerit, quam paſſionis tormenta, & mortem pertulit, ac deinde ad immortalis vitæ gloriam reſurrexit; quis miretur, cum videat fideles, qui jam per Baptiſmum cœleſtis juſtitiæ gratiam adepti ſunt, adhuc tamen caduco, & fragili corpore veſtiri, ut poſtquam multis laboribus pro Chriſto perfuncti, morte obita, denuo ad vitam revocati fuerint, tandem digni ſint, qui cum Chriſto ævo ſempiterno perfruantur?

Prima ratio.
a) Rom. 6. 3. 4.
b) Joan. 1. 14. de orth. fid. Dam. lib. 3. cap. 20.

Secunda ratio.

Altera vero cauſa, cur in nobis poſt Baptiſmum infirmitas corporis, morbus, dolorum ſenſus, concupiſcentiæ motus relinquatur, illa eſt, ut ſcilicet tanquam ſegetem, & materiam virtutis haberemus, ex qua deinde uberiorem gloriæ fructum, atque ampliora præmia conſequeremur. Nam cum patienti

ani-

animo vitæ incommoda omnia toleramus, pravaſque animi noſtri affectiones ſub rationis imperium divina ope ſubjicimus, certa ſpe
a) 2. Tim. 4. 7. niti debemus fore, ut, ſi cum Apoſtolo (a) bonum certamen certaverimus, curſum conſummaverimus, fidem ſervaverimus, repoſitam quoque juſtitiæ coronam reddat nobis
Exod. 14. 24. 25. Dominus in illa die juſtus judex. Sic vero etiam cum filiis Iſrael videtur Dominus egiſſe, quos etſi ab Ægyptiorum ſervitute, Pharaone, atque ejus exercitu in mare demerſo, liberavit, tamen non ſtatim in beatam illam promiſſionis terram introduxit, ſed prius in multis, variiſque caſibus exercuit: ac deinde cum eos in promiſſæ terræ poſſeſſionem miſiſſet, cæteros quidem incolas e patriis ſedi-
b) Jud. 3. 2. 3. bus exturbavit, (b) quaſdam vero nationes reliquas fecit, quas delere non potuerunt, ut populo Dei bellicæ virtutis, & fortitudinis exercendæ occaſio nunquam deeſſet.

Tertia ratio.

Huc accedit, quod ſi per Baptiſmum, præter dona cœleſtia, quibus anima ornatur, corporis etiam bona tribuerentur, dubitari merito poſſet, quin multi præſentis potius vitæ commoda, quam futuræ ſperatam gloriam conſectantes, ad Baptiſmum venirent: cum
c) 2. Cor. 4. 18. tamen *non falſa hæc, & incerta,* (c) *quæ videntur, ſed vera, atque æterna, quæ non videntur*, bona Chriſtiano homini ſemper propoſita eſſe debeant.

Renati inter hujus vitæ miſerias ſuam habent lætitiam.

49. *Renati inter hujus vitæ miſerias ſolida animi oblectatione non deſtituuntur.*

Sed interim tamen hujus vitæ conditio,
d) Epheſ. 4. 1. quæ miſeriarum plena eſt, in his, qui (d) digne ambulant ſua vocatione, ſuis voluptatibus

bus, & lætitiis non caret. Quid enim nobis, qui jam per Baptiſmum (a) veluti palmites, inſiti ſumus in Chriſtum, jucundius, aut optabilius eſſe poteſt, quam, cruce in humeros noſtros ſublata, eum ducem ſequi, nulliſque aut laboribus defatigari, aut periculis retardari, quominus (b) ad præmium ſupernæ vocationis Dei omni ſtudio contendamus, (c) alii virginitatis lauream, alii (d) doctrinæ & prædicationis coronam, (e) alii martyrii palmam, alii alia virtutum decora a Domino accepturi? Quæ quidem præclara laudis inſignia nemini darentur, niſi prius nos ipſos in hujus ærumnoſæ vitæ ſtadio exercuiſſemus, atque in acie invicti ſtetiſſemus.

a) *Joan. 15. 5.*
b) *Phil. 3. 14.*
c) *Apoc. 14. 4.*
d) *Dan. 12. 3.*
e) *Apoc. 7. 9.*

50. *Quid præter culpæ, & pœnæ remiſſionem Baptiſmo homini præſtetur.*

Tertius Baptiſmi effectus eſt gratiæ Dei largitio. D. Thom. in 3. p. q. 69. Art. 4.

Sed ut ad Baptiſmi effectus oratio redeat, exponendum erit, hujus Sacramenti virtute, nos non ſolum a malis, quæ vere mala dicenda ſunt, liberari, verum etiam eximiis bonis, & muneribus augeri. Animus enim noſter divina gratia repletur, qua (f) juſti, & (g) filii Dei effecti, (h) æternæ quoque ſalutis hæredes inſtituimur. Nam, ut ſcriptum eſt, (i) *qui crediderit, & baptizatus fuerit, ſalvus erit*: (k) mundatamque Eccleſiam lavacro aquæ in verbo vitæ Apoſtolus teſtatur. Eſt autem gratia, quemadmodum Tridentina Synodus ab omnibus credendum, pœna anathematis propoſita, decrevit, non ſolum per quam peccatorum fit remiſſio, ſed divina qualitas in anima inhærens, ac veluti ſplendor quidam, & lux, quæ animarum noſtrarum maculas omnes delet, ipſaſque animas

f) *1. Joan. 3. 7.*
g) *Joan. 1. 12.*
h) *Rom. 8. 17.*
i) *Mar. 16. 16.*
Quomodo per Baptiſmum filii Dei efficiamur, declarabitur Sect. 9. de precatione Dominica.
k) *Epeſ. 5. 26.*
Quid ſit gratia. Seſſ. 6. Concil. Trid. de juſtificatione cap. 7.

mas pulchriores, & ſplendidiores reddit. Atque id ex ſacris literis aperte colligitur, cum (a) gratiam effundi dicant, (b) eamque Spiritus Sancti pignus ſoleant appellare.

a) *Rom. 5. 5.*
b) *2. Cor. 1. 22. & 5. 5.*
Virtutum infuſio in Baptiſm.
Dam. lib. 4. de fid. orth. cap. 1.

51. *Gratiæ divinæ, quæ Baptiſmo infunditur, adduntur veluti pediſſequæ virtutes.*

Huic autem additur nobiliſſimus omnium virtutum comitatus, quæ in animam cum gratia divinitus infunduntur. Quare cum Apoſtolus ad Titum ait, (c) *Salvos nos fecit per lavacrum regenerationis, & renovationis Spiritus Sancti, quem effudit in nos abunde per Jeſum Chriſtum Salvatorem noſtrum*, D. Auguſtinus verba illa, *Abunde effudit*, explanans. *Nimirum*, inquit, *ad remiſſionem peccatorum, & copiam virtutum.*

c) *Tit. 3. 5.*
D. Aug. lib. 1. de Bapt. parvul. cap. 26.
D. Thom. in 3. p. q. 69. Art. 5 de Conſ. Diſt. 4. c. Ad hæc.

52. *Per Baptiſmum Chriſto incorporamur.*

Jam vero per Baptiſmum etiam Chriſto capiti tanquam membra copulamur, & connectimur. Quemadmodum igitur a capite vis manat, qua ſingulæ corporis partes ad proprias functiones apte exequendas moventur; ita etiam ex (d) Chriſti Domini plenitudine in omnes, qui juſtificantur, divina virtus, & gratia diffunditur, quæ nos ad omnia Chriſtianæ pietatis officia habiles reddit.

d) *Joan. 1. 16.*

53. *Qui fiat, ut tot virtutibus in Baptiſmo cumulati adeo tarde pietatem exerceant.*

Neque vero mirum cuiquam videri debet, ſi cum tanta virtutum copia inſtructi, & ornati ſimus, tamen non ſine magna difficultate, & labore pias, honeſtasque actiones inchoamus, vel certe abſolvimus. Id enim ob eam rem non evenit, quod virtutes, a quibus actiones ipſæ proficiſcuntur, Dei beneficio no-

nobis donatæ non ſint; ſed (a) quoniam poſt Baptiſmum acerrima cupiditatis pugna adverſus ſpiritum relicta eſt. In qua tamen contentione animo frangi, aut debilitari Chriſtianum hominem non decet; cum Dei benignitate freti optima ſpe niti debeamus fore, ut quotidiana recte vivendi exercitatione, (b) *quæcunque pudica ſunt, quæcunque juſta, & ſancta*, eadem etiam facilia, & jucunda videantur. Hæc libenter cogitemus, hæc alacri animo agamus, (c) ut Deus pacis, & dilectionis ſit nobiſcum.

a) Rom. 7. 15. 16. Gal. 5. 17 D. Aug. lib. 4. contra Julian. cap. 3. & 5. & lib. 1. de pecc. mer. & rem. cap. 39.

b) Phil. 4. 8. Rom. 15.

c) 2. Cor. 13. 11.

54. *In Baptiſmo character indelebilis imprimitur.*

Alius Baptiſmi effectus eſt characteris impreſſio.

Præterea per baptiſmum conſignamur charactere, qui ex anima deleri nunquam poteſt: de quo nihil eſt, ut plura hoc loco differantur, cum liceat ex his, quæ ſupra dicta ſunt (cum univerſe de Sacramentis ageretur) ſatis multa, quæ ad hoc argumentum pertinent, in hunc locum transferre.

D. Aug. lib. 6. de Baptiſm. contra Donat. c. 1. Concil. Trid. Seſſ. 7. can. 9. de Sacram. in genere.

55. *Baptiſmum iterari nunquam poſſe demonſtratur.*

Baptiſmum ſine ſacrilegio iterari non poſſe. Seſſ. 7. Concil. Trid. de Baptiſmo, can. 11. & 13. & Seſſ. 14. de Sacram. pœnit. cap. 21.

Sed quoniam ex characteris vi, & natura ab Eccleſia definitum eſt, Baptiſmi Sacramentum nulla ratione iterandum eſſe, ea de re fideles, ne aliquando in errores inducantur, ſæpe, & diligenter a Paſtoribus admonendi erunt. Hoc vero docuit Apoſtolus inquiens: (d) *Unus Dominus, una fides, unum Baptiſma.* Deinde cum Romanos hortatur, ut mortui per Baptiſmum in Chriſto caverent, ne vitam, quam ab illo accepiſſent, amitterent, cum inquit, (e) *Quod enim Chriſtus mortuus eſt peccato, mortuus eſt ſemel:* hoc videtur aperte

d) Epheſ. 4. 5.

e) Rom. 6. 10.

Cur Baptiſmus ſemel tantum ſuſcipiendus ſit. Syn. Conſtant. D. Aug. Tract. 11. in Joan. Leo magn. Epiſt. 37. & 79.

te ſignificare, ſicut ille mori iterum non poteſt, ita nobis denuo mori per Baptiſmum non licere. Quare ſancta etiam Eccleſia, ſe unum Baptiſmum credere palam profitetur. Quod quidem rei naturæ, & rationi vehementer conſentaneum eſſe ex eo intelligitur, quod Baptiſmus eſt quædam ſpiritualis regeneratio. Quemadmodum igitur naturali virtute ſemel tantum generamur, & in lucem edimur, atque, ut D. Auguſtinus ait, *uterus non poteſt repeti:* ſic etiam una eſt ſpiritualis generatio, nec Baptiſmus ullo unquam tempore iterandus eſt.

56. *Illi iterato non baptizantur, qui certa conditione interpoſita abluuntur.*

Licet aliquando baptizare ſub conditione. Alex. 3. de Baptiſm. & ejus effect. cap. De quibus. Leo Papa Ep. 92.

Neque vero quiſquam putet, eum ab Eccleſia iterari, cum adhibita hujuſmodi verborum formula aliquem abluit, de quo incertum eſt, an baptizatus prius fuerit, *Si baptizatus es, te iterum non baptizo: ſi vero nondum baptizatus es, ego te baptizo in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti.* Ita enim non impie iterari, ſed ſancte cum adjunctione Baptiſmum adminiſtrari, dicendum eſt.

57. *Baptiſmus Conditionalis ſemper citra ullum diſcrimen uſurpandus non eſt.*

Parochi quantum errent, dum cum conditione ſine diſcrimine baptizant.

Qua in re tamen diligenter a Paſtoribus aliqua providenda ſunt, in quibus fere quotidie non ſine maxima Sacramenti injuria peccatur. Neque enim deſunt, qui nullum ſcelus admitti poſſe arbitrentur, ſi quemvis ſine delectu cum adjunctione illa baptizent, quare ſi infans ad eos deferatur, nihil prorſus quærendum putant, an is prius ablutus fuerit, ſed ſtatim ei Baptiſmum tribuunt, quin etiam

quam-

quamvis exploratum habeant, domi Sacramentum adminiſtratum eſſe, tamen ſacram ablutionem in Eccleſia, adhibita ſolemni cæremonia, cum adjunctione repetere non dubitant: quod quidem ſine ſacrilegio facere non poſſunt, & eam maculam ſuſcipiunt, quam divinarum rerum ſcriptores *Irregularitatem* vocant. Nam ea Baptiſmi forma ex Alexandri Papæ authoritate in illis tantum permittitur, de quibus, re diligenter perquiſita, dubium relinquitur, an Baptiſmum rite ſuſceperint, aliter vero nunquam fas eſt, etiam cum adjunctione, Baptiſmum alicui iterum adminiſtrare.

Qui rebaptizant, ſunt irregulares. De Apoſtatis, & reiter. bapt. c. Ex litterarum, de conſ. diſt. 4. cap Eos qui lib. 3. decret. de baptiſmo & ejus effectu c. De quibus.

58. *Quis ſit poſtremus fructus, qui virtute Baptiſmi hominibus confertur.*

Præter cætera vero, quæ ex Baptiſmo conſequimur, illud veluti extremum eſt, quo reliqua omnia videntur referri, quod ſcilicet cœli aditum propter peccatum prius interclusum unicuique noſtrum patefacit. Hæc autem; quæ in nobis Baptiſmi virtute efficiuntur, ex iis plane intelligi poſſunt, quæ in Salvatoris Baptiſmo contigiſſe Evangelica authoritas confirmavit. Etenim (a) cœli aperti ſunt, & Spiritus Sanctus columbæ ſpecie in Chriſtum Dominum deſcendens apparuit. Ex quo ſignificatum eſt, eis qui baptizantur, divini numinis chariſmata impertiri, & cœlorum januam reſerari, non quidem, ut ſimul atque baptizati ſunt, ſed ut magis opportuno tempore ingrediantur in illam gloriam, cum omnium miſeriarum expertes, quæ in beatam vitam cadere non poſſunt, pro mortali conditione immortalitatem aſſequentur. Atque hi quidem ſunt Baptiſmi fructus, quos, ſi quidem

Quintus Baptiſmi effectus eſt cœli, quod peccato interclusum fuerat aperitio. D. Th. in 3. p. q. 69. art. 7.

a) *Matth. 3. 16. Marc. 1. 10. Luc. 3. 21.*

Baptiſmi fructus, etſi omnibus hominibus ſint communes, non æque

tamen ad omnes perveniant.
D. Th. in 3. p. q. 69. art. 8.

Sacramenti vim ſpectemus, æque ad omnes pertinere dubitari non poteſt: ſin autem, quo quiſque animo affectus ad illum ſuſcipiendum acceſſerit, conſideremus, plus, minuſve cœleſtis gratiæ, & fructus ad unum aliquem, quam ad alium pervenire omnino fateri oportet.

59. *Quæ ſit cæremoniarum Baptiſmi vis, & utilitas.*

De precationibus, ritibus, & cæremoniis Baptiſmi.

Reſtat nunc, ut quæ de hujus Sacramenti precationibus, ritibus, & cæremoniis tradenda ſint, aperte, & breviter explicentur. Nam quod Apoſtolus de linguarum dono admonuit, cum inquit, (a) ſine fructu eſſe, ſi, quæ aliquis loquitur, a fidelibus non intelligantur: idem fere ad ritus, & cæremonias transferri poteſt, Imaginem enim, & ſignificationem earum rerum præſeferunt, quæ in Sacramento geruntur. Quod ſi illorum ſignorum vim, & poteſtatem fidelis populus ignoret, non magna admodum cæremoniarum utilitas futura eſſe videbitur. Danda eſt igitur Paſtoribus opera, ut eas fideles intelligant, certoque ſibi perſuadeant, ſi minus neceſſariæ ſint, plurimi tamen faciendas, magnoque in honore eſſe opportere. Id vero tum inſtituentium auctoritas, qui ſine controverſia ſancti Apoſtoli fuerunt, tum finis, cujus cauſa cæremonias adhiberi voluerunt, ſatis docet. Ita enim Sacramentum majori cum religione, ac ſanctitate adminiſtrari, ac veluti ante oculos poni præclara illa, & eximia dona, quæ in eo continentur, & in animos fidelium immenſa Dei beneficia magis imprimi, perſpicuum eſt.

a) 1. Cor. 14. 14. Dion. de Eccleſ. Hierar. c. 4.

Ritus ſunt velut imagines effectuum cujuscunque Sacramenti.

Dion. Areop. cap. 4. Eccl. Hier. Cypr. Epiſt. 70. ad Julian.

60. *Quotuplices ſint Baptiſmi ritus.*

Ritus Baptiſmi ſunt triplices.

Sed omnes cæremoniæ, & precationes, qui-

quibus in Baptiſmi adminiſtratione Eccleſia utitur, ad tria capita redigendæ ſunt, ut in iis explicandis certus ordo a Paſtoribus obſervari poſſit, & quæ tradita ab illis fuerint, auditorum memoria facilius retineantur. Ac primum quidem illarum genus eſt, quæ, antequam accedatur ad Baptiſmi fontem, ſervantur: alterum earum, quæ, cum ad ipſum fontem ventum eſt, adhibentur: tertium earum, quæ, peracto jam baptiſmo, addi ſolent. *Primum genus.*

61. *Quo tempore aqua ad Baptiſmum neceſſaria communi ritu ſit conſecranda.*

In primis igitur aqua paranda eſt, qua ad Baptiſmum uti oportet. Conſecratur enim Baptiſmi fons, addito myſticæ unctionis oleo. Neque id omni tempore fieri permiſſum eſt, ſed more majorum feſti quidam dies, qui omnium celeberrimi, & ſanctiſſimi optimo jure habendi ſunt, expectantur, in quorum vigiliis ſacræ ablutionis aqua conficitur: quibus etiam tantum diebus, niſi neceſſitas aliter facere coegiſſet, in veteris Eccleſiæ more poſitum fuit, ut Baptiſmus adminiſtraretur. Sed quamvis Eccleſia hoc tempore, propter communis vitæ pericula, eam conſuetudinem retinendam non judicarit; tamen ſolemnes illos dies Paſchæ, & Pentecoſtes, quibus Baptiſmi aqua conſecranda eſt, ſumma cum religione adhuc obſervat.

Conſecrari aquam ad Baptiſmum teſtis eſt Cypr. ep. 70. & Baſil lib. de Spiritu Sancto cap. 27. & de conſ. diſt. 4. c. In Sabbato. Quæ ſint tempora Baptiſmi conferendi præcip. a. Leo Epiſt. 4. ad Epiſcopum Siciliæ.

62. *Baptizandi cur mox in Eccleſiam non admittantur.*

Poſt aquæ conſecrationem, alia deinceps, quæ Baptiſmum antecedunt, explicare oportet. Afferuntur enim, vel etiam adducuntur, qui Baptiſmo initiandi ſunt, ad Eccleſiæ fores, atque ab ejus introitu omnino prohibentur,

Non admitti baptizandos in Eccleſiam, demonſtrant Tertul. lib. de corona militis c. 3. Cyril. Hier. catecheſi 1.

tur, quod indigni ſint, qui domum Dei ingrediantur, antequam a ſe turpiſſimæ ſervitutis jugum repulerint, & totos ſe Chriſto Domino, ejusque juſtiſſimo imperio addixerint.

63. *Cur baptizandi, quid petant, interrogentur, & inſtruantur.*

Hinc baptizandi competentes dicebantur, quod ſimul baptiſmum peterent. Aug. l. 1. retract. c. 17. & epiſt. 155. & alibi plerumque.

Tum vero Sacerdos ab eis exquirit, quidnam ab Eccleſia petant; quo cognito, primum eos Chriſtianæ fidei doctrina, quam in Baptiſmo profiteri debent, inſtituit: id autem Catechiſmo efficitur. Cujus inſtitutionis morem a Domini Salvatoris præcepto manaſſe nemo dubitare poteſt; cum ipſe Apoſtolis juſſerit: (a) *Ite in mundum univerſum, & docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti, docentes eos ſervare omnia, quæcunque mandavi vobis.* Ex quo licet cognoſcere, Baptiſmum non eſſe adminiſtrandum, priusquam ſumma ſaltem religionis noſtræ capita exponantur.

a) Matt. 28. 19. Dion. de Eccleſ. Hierar. cap. 4. Mar. c. 16. 15.

64. *Quo pacto ex veteri Eccleſiæ inſtituto catechizari debeant rudiores.*

Quoniam vero Catechiſmi ratio ex multis interrogationibus conſtat, ſi is, qui inſtituitur, adulta ætate fuerit, ad ea, quæ rogantur, ipſe per ſe reſpondet: ſi autem infans ſit, pro illo ſponſor rite reſpondet, ſolemnemque ſponſionem facit.

65. *Quis ſit Exorciſmi uſus.*

Sequitur Exorciſmus, qui ad expellendum Diabolum, ejusque vires frangendas, & debilitandas, ſacris, & religioſis, verbis, ac precationibus conficitur. Proinde Sacerdos ter in faciem ejus, qui initiandus eſt, ſpirat, ut ſerpentis antiqui poteſtatem expellat, & amiſſæ vitæ ſpiraculum conſequatur.

66. *Cur*

66. *Cur ejus, qui baptizatur, ori ſal admoveatur.*

Accedunt ad Exorciſmum aliæ cæremoniæ, quarum ſingulæ, ut quæ myſticæ ſint, propriam, atque illuſtrem ſignificationem habent. Nam cum ſal in illius os, qui ad Baptiſmum adducendus eſt, inſeritur, hoc ſignificari perſpicuum eſt, eum fidei doctrina, & gratiæ dono conſequuturum eſſe, ut a peccatorum putredine liberetur, ſaporemque bonorum operum percipiat, & divinæ ſapientiæ pabulo delectetur.

Salis ſignificatio in Baptiſmo de conſ diſt. 4. cap. Sal. Iſid. lib. 2. de Offic. Eccleſ. cap. 20. & Aug. l. 1. Conf. c. 11.

67. *Quid ſibi velit Crucis ſignum multis corporis partibus adhibitum.*

Obſignantur præterea ſigno Crucis frons, oculi, pectus, humeri, aures: quæ omnia declarant Baptiſmi myſterio ſenſus baptizandi aperiri, ac roborari, ut Deum excipere, præceptaque ejus intelligere, ac ſervare poſſit.

Signum Crucis in Baptiſmo adhiberi ſolitum ſcribunt Baſil. lib. de Spiritu Sancto Chryſ. lib. contra Gent. & alii.

68. *Quare nares, & aures baptizandi ſaliva liniantur.*

Poſtea vero nares, & aures ſaliva liniuntur, ſtatimque ad Baptiſmi fontem mittitur, ut, quemadmodum (a) cæcus ille Evangelicus, quem Dominus juſſerat oculos luto illitos Siloes aqua abluere, lumen recuperavit, ita etiam intelligamus ſacræ ablutionis eam vim eſſe, ut menti ad cæleſtem veritatem perſpiciendam lumen afferat.

a) Joan. 9. 7. Salivæ ſignificatio in Baptiſmo, cujus rei meminit Ambr. lib. 1. de Sacram. c. 1. & de iis, qui myſ. init. c. 1. & de conſec. diſ. 4. c. poſtea.

69. *Quid doceat abrenunciatio illa Satanæ facta ab illo, qui baptizandus offertur.*

His peractis, ad Baptiſmi fontem veniunt, ibique aliæ cæremoniæ, & ritus adhibentur, ex quibus Chriſtianæ religionis ſummam licet cognoſcere. Sacerdos enim ter conceptis verbis

Quæ ſit vis abrenuntiationis. Greg. Naz. orat. 40. Ambr. lib. 1. de Sacram. c. 2.

bis eum, qui baptizandus eſt, interrogat, *Abrenuncias Satanæ, & omnibus operibus ejus, & omnibus pompis ejus?* At ille, aut ejus nomine Patrinus, ad ſingulas interrogationes reſpondet, *Abrenuncio.* Igitur qui Chriſto nomen daturus eſt, hoc primum ſancte, & religioſe polliceri debet, ſe Diabolum, & mundum deſerere, ac nullum unquam tempus fore, in quo utrumque veluti hoſtem teterrimum non deteſtetur.

70. *Quomodo baptizandus fidei ſuæ profeſſionem faciat.*

Quomodo baptizandus fidem ſuam profiteri debeat. Aug. l. 7. Conf. cap. 10.

Deinde ad ipſum Baptiſmi fontem conſiſtens, interrogatur a Sacerdote hoc modo, *Credis in Deum Patrem omnipotentem?* Cui ille reſpondet, *Credo.* Atque ita deinceps de reliquis Symboli articulis rogatus fidem ſuam ſolemni religione profitetur. Quibus ſane duabus ſponſionibus omnem Chriſtianæ legis vim, & diſciplinam contineri perſpicuum eſt.

71. *Cur ab eo, qui aqua ſalutari proxime tingendus eſt, petatur, num baptizari velit.*

Sed cum jam Baptiſmum adminiſtrare oportet, quærit Sacerdos ab eo, qui baptizandus eſt, num baptizari velit: quo quidem per ſe, vel ejus nomine, ſi infans ſit, Patrino annuente, ſtatim in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti ſalutari, aqua eum abluit. Quemadmodum enim (a) homo ſua voluntate ſerpenti obediens, merito damnatus eſt: ita Dominus neminem ad ſuorum numerum, niſi voluntarium militem adſcribi voluit, ut divinis juſſis ſponte obtemperans, æternam ſalutem conſequeretur.

a) Geneſ. 3. 6. Nemo ſalvatur invitus.

72. *Quam*

72. *Quam ob rem baptizati caput mox Chriſmate inungatur.*

Jam poſtquam Baptiſmus abſolutus eſt, Sacerdos ſummum baptizati verticem Chriſmate perungit, ut intelligat ſe ab eo die Chriſto capiti tanquam membrum conjunctum eſſe, atque ejus corpori inſitum, & ea re Chriſtianum a Chriſto, Chriſtum vero a Chriſmate appellari. Quid vero Chriſma ſignificet, ex iis ſatis intelligi, quæ tunc Sacerdos orat, D. Ambroſius teſtatur.

Unctionis poſt Baptiſmum meminerunt Dion. Areop Eccleſ. Hierar. cap. 2. & 3. Greg Nazian. ora. 40. Baſil. lib. de Spiritu Sancto c. 37.

73. *Quid deſignet veſtis candida, vel album ſudariolum, quod baptizato donatur.*

Induit poſtea Sacerdos baptizatum veſte alba, dicens, *Accipe veſtem candidam, quam immaculatam perferas ante tribunal Domini noſtri Jeſu Chriſti, ut habeas vitam æternam*: infantibus vero, qui veſtitu non utuntur iiſdem verbis album ſudariolum datur. Quo ſymbolo ſancti Patres ſignificari docent tum reſurrectionis gloriam, ad quam per Baptiſmum renaſcimur, tum nitorem, & pulchritudinem, qua, dilutis peccatorum maculis, anima in Baptiſmo ornatur, tum innocentiam, atque integritatem, quam in omni vita baptizatus ſervare debet.

D. Ambr. l. 2. de Sacram. cap. 7. Veſtis candidæ in Baptiſmo dari ſolitæ meminit Dionyſ. ubi ſupra Ambr. de iis, qui myſt. init. cap. 7. & alii.

74. *Quæ ſit ratio ardentis cerei, qui a baptizato tenetur.*

Et deinde cereus ardens in manum traditur, qui oſtendit, fidem charitate inflammatam, quam in Baptiſmo accepit, bonorum operum ſtudio alendam, atque augendam eſſe.

Lucernarum ardentium, quæ dabantur in manibus baptizatorum, meminit Greg. Naz. ora. 40. in ſanctum Baptiſma.

75. *Quare, ac cujuſmodi nomen baptizato ſit imponendum.*

Ad extremum vero nomen baptizato impo-

Nomen datur baptizandis. quo

bis eum, qui baptizandus eſt, interrogat, *Abrenuncias Satanæ, & omnibus operibus ejus, & omnibus pompis ejus?* At ille, aut ejus nomine Patrinus, ad ſingulas interrogationes reſpondet, *Abrenuncio.* Igitur qui Chriſto nomen daturus eſt, hoc primum ſancte, & religioſe polliceri debet, ſe Diabolum, & mundum deſerere, ac nullum unquam tempus fore, in quo utrumque veluti hoſtem teterrimum non deteſtetur.

70. *Quomodo baptizandus fidei ſuæ profeſſionem faciat.*

Quomodo baptizandus fidem ſuam profiteri debeat. Aug. l. 7. Conf. cap. 10.

Deinde ad ipſum Baptiſmi fontem conſiſtens, interrogatur a Sacerdote hoc modo, *Credis in Deum Patrem omnipotentem?* Cui ille reſpondet, *Credo.* Atque ita deinceps de reliquis Symboli articulis rogatus fidem ſuam ſolemni religione profitetur. Quibus ſane duabus ſponſionibus omnem Chriſtianæ legis vim, & diſciplinam contineri perſpicuum eſt.

71. *Cur ab eo, qui aqua ſalutari proxime tingendus eſt, petatur, num baptizari velit.*

Sed cum jam Baptiſmum adminiſtrare oportet, quærit Sacerdos ab eo, qui baptizandus eſt, num baptizari velit: quo quidem per ſe, vel ejus nomine, ſi infans ſit, Patrino annuente, ſtatim in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti ſalutari, aqua eum abluit. Quemadmodum enim (a) homo ſua voluntate ſerpenti obediens, merito damnatus eſt: ita Dominus neminem ad ſuorum numerum, niſi voluntarium militem adſcribi voluit, ut divinis juſſis ſponte obtemperans, æternam ſalutem conſequeretur.

a) Geneſ. 3. 6. Nemo ſalvatur invitus.

72. *Quam*

72. *Quam ob rem baptizati caput mox Chriſmate inungatur.*

Jam poſtquam Baptiſmus abſolutus eſt, Sacerdos ſummum baptizati verticem Chriſmate perungit, ut intelligat ſe ab eo die Chriſto capiti tanquam membrum conjunctum eſſe, atque ejus corpori inſitum, & ea re Chriſtianum a Chriſto, Chriſtum vero a Chriſmate appellari. Quid vero Chriſma ſignificet, ex iis ſatis intelligi, quæ tunc Sacerdos orat, D. Ambroſius teſtatur.

Unctionis poſt Baptiſmum meminerunt Dion. Areop Eccleſ. Hierar. cap. 2. & 3. Greg Nazian. ora. 40. Baſil. lib. de SpirituSancto c. 37.

73. *Quid deſignet veſtis candida, vel album ſudariolum, quod baptizato donatur.*

Induit poſtea Sacerdos baptizatum veſte alba, dicens, *Accipe veſtem candidam, quam immaculatam perferas ante tribunal Domini noſtri Jeſu Chriſti, ut habeas vitam æternam*: infantibus vero, qui veſtitu non utuntur iiſdem verbis album ſudariolum datur. Quo ſymbolo ſancti Patres ſignificari docent tum reſurrectionis gloriam, ad quam per Baptiſmum renaſcimur, tum nitorem, & pulchritudinem, qua, dilutis peccatorum maculis, anima in Baptiſmo ornatur, tum innocentiam, atque integritatem, quam in omni vita baptizatus ſervare debet.

D. Ambr. l. 2. de Sacram. cap. 7. Veſtis candidæ in Baptiſmo dari ſolitæ meminit Dionyſ. ubi ſupra Ambr. de iis, qui myſt. init. cap. 7. & alii.

74. *Quæ ſit ratio ardentis cerei, qui a baptizato tenetur.*

Et deinde cereus ardens in manum traditur, qui oſtendit, fidem charitate inflammatam, quam in Baptiſmo accepit, bonorum operum ſtudio alendam, atque augendam eſſe.

Lucernarum ardentium, quæ dabantur in manibus baptizatorum, meminit Greg. Naz. ora. 40. in ſanctum Baptiſma.

75. *Quare, ac cujuſmodi nomen baptizato ſit imponendum.*

Ad extremum vero nomen baptizato impo-

Nomen datur baptizandis, quo

 nitur,

ſignificatur, eos per abrenuntiationem prioris poſſeſſoris, nomen dare Chriſto, ut in illius dominium tranſeant.
Ambr. lib. 1. de Sacr. cap. 2.

nitur, quod quidem ab aliquo ſumendum eſt, qui propter excellentem animi pietatem, & religionem in Sanctorum numerum relatus eſt. Ita enim facile fiet, ut quivis nominis ſimilitudine, ad ſanctitatis, & virtutis imitationem excitetur; ac præterea, quem imitari ſtudeat, eum quoque precetur, & ſperet ſibi advocatum ad ſalutem tum animi, tum corporis defendendam, venturum eſſe. Quare reprehendendi ſunt, qui Gentilium nomina, & eorum præcipue, qui ſceleratiſſimi fuerunt, tam diligenter conſectantur, & pueris imponunt: cum ex eo intelligi poſſit, quanti Chriſtianæ pietatis ſtudium faciendum exiſtiment, qui impiorum hominum memoria tantopere delectari videntur, ut velint fidelium aures hujuſmodi profanis nominibus undique circumſonare.

Gentilium nominibus abſtinendum.

76. *Summa eorum, quæ de Baptiſmi myſteriis ſunt tradita.*

Hæc de Baptiſmi Sacramento ſi a Paſtoribus explanata fuerint, nihil eorum fere prætermiſſum eſſe videbitur, quæ ad hanc cognitionem maxime pertinere exiſtimanda ſunt. Demonſtratum eſt enim, quid ipſum baptiſmi nomen ſignificet, quæ ſit ejus natura, & ſubſtantia, tum ex quibus partibus conſtet. Dictum eſt, a quo inſtitutus fuerit, qui miniſtri ad conficiendum Sacramentum neceſſarii ſint, quoſve tanquam pædagogos ad ſuſtentandam baptizati imbecillitatem adhibere oporteat. Traditum eſt etiam, quibus, & quemadmodum animo affectis Baptiſmus adminiſtrari debeat, quæ ſit ejus virtus, & efficientia. Poſtremo qui ritus, & cæremoniæ ſerventur,

quan-

quantum propoſita ratio poſtulabat, ſatis copioſe explicatum eſt. Quæ omnia ob eam præcipue cauſam docenda eſſe Paſtores meminerint, ut fideles in hac cura, & cogitatione perpetuo verſentur, ut in iis, quæ adeo ſancte, & religioſe ſpoponderunt, cum Baptiſmo initiati ſunt, fidem ſervent, atque eam vitam inſtituant, quæ ſanctiſſimæ Chriſtiani nominis profeſſioni reſpondeat.

DE CONFIRMATIONIS SACRAMENTO.

CAPUT III.

1. *Cur hodie quam maxime Confirmationis virtus ſit explicanda.*

Quantus Sacramenti Confirmationis contemptus irrepſerit.

Si in Sacramento Confirmationis explicando Paſtorum diligentia unquam requirenda fuit, nunc certe opus eſt illud quam maxime illuſtrare, cum in ſancta Dei Eccleſia hoc Sacramentum a multis omnino prætermittatur, pauciſſimi vero ſint, qui divinæ gratiæ fructum, quem deberent, ex eo capere ſtudeant. Quare fideles ita de hujus Sacramenti natura, vi, dignitate, tum in die Pentecoſtes, quo præcipue die adminiſtrari ſolet, tum aliis etiam diebus, cum id Paſtores commode fieri poſſe judicaverint, docendi erunt, ut intelligant, non ſolum negligendum non eſſe, ſed ſumma cum pietate, & religione ſuſcipiendum, ne ipſorum culpa, maximoque malo eveniat, ut fruſtra in eos divinum hoc beneficium collatum eſſe videatur.

2. *Quare Eccleſia hoc Sacramentum Confirmationem vocarit.*

Hoc Sacramentum eſt polyonymum apud veteres, ſed Confirmatio ab Eccl. dicitur ob verba Chriſti Luc. 24. 49. cap. 3. 18. Act.

Sed ut a nomine initium ſumatur, Confirmationem ab Eccleſia hoc Sacramentum idcirco vocari docendum eſt, quoniam qui baptizatus eſt, cum ab Epiſcopo ſacro chriſmate ungitur, additis ſolemnibus illis verbis,

Si-

Signo te ſigno Crucis, & confirmo te Chriſmate ſalutis, in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti, niſi aliud Sacramenti efficientiam impediat, novæ virtutis robore firmior, atque adeo perfectus Chriſti miles eſſe incipit.

Act. 1. Sicque vocatum eſt a Concil. Aur. cap. 3. & Flor. & aliis.

3. *Confirmatio verum eſt novæ legis Sacramentum.*

In Confirmatione autem veram, & propriam Sacramenti rationem Catholica Eccleſia ſemper agnovit: quod & Melchiades Pontifex, & plures etiam alii ſanctiſſimi, & vetuſtiſſimi Pontifices aperte declarant. Ac ſanctus Clemens ejus veritatis doctrinam graviori ſententia comprobare non potuit. Inquit enim: *Omnibus feſtinandum eſt ſine mora renaſci Deo, & demum ab Epiſcopo conſignari, id eſt, ſeptiformem gratiam Spiritus Sancti percipere, cum alioqui perfectus Chriſtianus nequaquam eſſe poſſit is, qui injuria, & voluntate, non autem neceſſitate compulſus, hoc Sacramentum prætermiſerit, ut a B. Petro accepimus, & cæteri Apoſtoli, præcipiente Domino, docuerunt.* Hanc vero eandem fidem doctrina ſua confirmarunt, qui eodem ſpiritu pleni pro Chriſto ſanguinem profuderunt, (a) Urbanus, (b) Fabianus, (c) Euſebius, Romani Pontifices, quemadmodum ex eorum decretis licet perſpicere.

Confirmationem vere eſſe Sacramentum ex traditione Pontificum oſtenditur. Melch. in Epiſt. ad Epiſc. Hiſp. cap. 2. & habetur de Conſ. Diſt. 5. c. Spiritus. S. Clemens Papa Ep. 4. ad Julian. & Jul. Epiſc.

4. *Sacri Doctores, qui hujus Sacramenti meminerunt.*

Accedit præterea ſanctorum Patrum conſentiens auctoritas; inter quos (d) Dionyſius Areopagita Athenarum Epiſcopus, cum doceret, qua ratione hoc ſacrum unguentum conficere, eoque uti oporteret, *Ita*, inquit,

ha-

a) *Urban. in Epi. 1. ad omnes Chriſtianos, cap. 7. & habetur de Conſ. Diſt. 5. c. Omnes fideles.*
b) *Fabian. in Epiſt. 2. ad omnes Orient. cap. 1.*
c) *Euſeb. in Epiſt. 3. ad Ep. Tuſ. & Camp. & habetur de Conſ. Diſt. 5. c. Manu.*
d) *Dion. de Eccl. Hier. c. 6. 2.*

baptizatum Sacerdotes induunt veſte congrua munditiæ, ut ad Pontificem ducant: ille vero ſacro, atque prorſus divino unguento baptizatum ſignans, ſacratiſſimæ communionis participem facit, (a) Euſebius quoque Cæſarienſis tantum huic Sacramento tribuit, ut dicere non dubitarit, *Novatum Hæreticum Spiritum Sanctum promereri non potuiſſe, quia, cum baptizatus eſſet, in gravi ægritudine ſignaculo Chriſmatis non eſt ſignatus*. Sed clariſſima habemus hujus rei teſtimonia tum a D. Ambroſio in eo libro, quem de iis, qui initiantur, inſcripſit, tum a Divo (b) Auguſtino in libris, quos adverſus Petiliani Donatiſtæ epiſtolas edidit: quorum uterque adeo de hujus Sacramenti veritate nihil dubitari poſſe exiſtimavit, ut eam ſcripturæ etiam locis doceat, ac confirmet. Quare alter quidem verba illa Apoſtoli (c) *Nolite contriſtare Spiritum Sanctum Dei, in quo ſignati eſtis*, Alter vero, quod in Pſalmis legitur, (d) *Sicut unguentum in capite, quod deſcendit in barbam, barbam Aaron*, tum illud ejuſdem Apoſtoli, (e) *Charitas Dei diffuſa eſt in cordibus noſtris per Spiritum Sanctum, qui datus eſt nobis*, ad Confirmationis Sacramentum referri teſtatus eſt.

a) Euſeb. lib. 6. Hiſt. Eccl. cap. 43. Hoc habetur ex Epiſt. Cornelii Romani. D. Ambr. lib. de iis, qui myſt. init. cap. 7. & lib. 1. de Spiritu Sancto. cap. 6.

b) D. Aug. lib. 2. cont. litt. Petil. cap. 104. & lib. 15. de Trin. cap. 26.

Confirmatio verbi Dei authoritate confirmatur.

c) Eph. 4. 30.

d) Pſal. 132. 2.

e) Rom. 5. 5. Conc. Flor. in Doct. de Sacr.

5. *Quæ ſit Confirmationis, & Baptiſmi differentia.*

Quamvis autem a Melchiade dictum ſit, Baptiſmum Confirmationi maxime conjunctum eſſe, non idem tamen Sacramentum, ſed ab altero longe disjunctum, exiſtimandum eſt. Conſtat enim varietatem gratiæ, quam ſingula Sacramenta tribuunt, & rei ſenſibus ſubjectæ, quæ ipſam gratiam ſignificat, efficere,

ut

Unde diſtinctio Sacramentorum ſit petenda. D. Thom. in 3. p. q. 72. Art. 1.

ut varia quoque, & diverſa Sacramenta ſint. Cum igitur Baptiſmi gratia homines in novam vitam gignantur, Confirmationis autem Sacramento, qui jam geniti ſunt, viri evadant, (a) evacuatis, quæ erant parvuli, ſatis intelligitur, quantum in naturali vita generatio ab incremento diſtat, tantumdem inter ſe differre Baptiſmum, qui regenerandi vim habet, & Confirmationem, cujus virtute fideles augeſcunt, & perfectum animi robur aſſumunt.

(a 1. Cor. 13. 11.

Alia ratio differentiæ Baptiſmi, & Confirmationis, quæ ex D. Thom. in 3. p. q. 72. Art. 9. colligitur.

Præterea quoniam novum, atque diſtinctum Sacramenti genus conſtituendum eſt, ubi animus in novam aliquam difficultatem incurrit, facile perſpici poteſt, quemadmodum Baptiſmi gratia ad mentem fide informandam indigemus, ita etiam maxime conducere, fidelium animos alia gratia confirmari, ut nullo pœnarum, ſuppliciorum, mortis periculo, aut metu, a veræ fidei confeſſione deterreantur. Quod quidem cum ſacro Confirmationis Chriſmate efficiatur, ex eo aperte colligitur, hujus Sacramenti rationem a Baptiſmo diverſam eſſe. Quare Melchiades Pontifex utriuſque diſcrimen accurata oratione perſequitur, ita ſcribens: *In baptiſmate homo ad militiam recipitur, & in Confirmatione coarmatur ad pugnam: in fonte Baptiſmatis Spiritus Sanctus plenitudinem tribuit ad innocentiam, Confirmatione autem perfectionem ad gratiam miniſtrat: in Baptiſmo regeneramur ad vitam, poſt Baptiſmum ad pugnam confirmamur: in Baptiſmo abluimur, poſt Baptiſmum roboramur: regeneratio per ſe ſalvat in pace Baptiſmum recipientes, Confirmatio armat, atque inſtruit ad agones.* Verum hæc jam non ſolum ab aliis

S. Melch. Pont. in Epiſt. ad Epiſ. Hiſp. cujus verba hab. de Conſ. Diſt. 5. c. Spiritus Sanctus.

Con-

Concil. Laod. can. 48. Meld. cap. 6. Florent. & Conſt. Synod. Trid. Seſſ. 7. de Confirmat.

Conciliis tradita, ſed præcipue a ſacra Synodo Tridentina decreta ſunt; ut jam de iis non ſolum aliter ſentire, ſed ne dubitare quidem ullo modo liceat.

6. *Quis Sacramenti Confirmationis ſit auctor.*

Chriſtus Confirmationis auctor. D. Thom. in 3. p. q. 72. S. Fab. Pap. in init. Epiſt. 2. quæ eſt ad Ep. Orient.

Quoniam vero ſupra demonſtratum eſt, quam neceſſarium eſſet communiter de omnibus Sacramentis docere, a quonam ortum habuerint, idem etiam de Confirmatione tradere oportet, ut fideles hujus Sacramenti ſanctitate magis afficiantur. Igitur a Paſtoribus explicandum eſt, Chriſtum Dominum non ſolum ejus auctorem fuiſſe, ſed, ſancto Fabiano Pontifice Romano teſte, Chriſmatis ritum, & verba, quibus in ejus adminiſtratione Catholica Eccleſia utitur, præcepiſſe. Quod quidem iis facile probari poterit, qui Confirmationem Sacramentum eſſe confitentur, cum ſacra omnia myſteria humanæ naturæ vires ſuperent, nec ab alio, quam a Deo poſſint inſtitui. Jam vero quæ ſint ejus partes, ac primum quidem de materia dicendum eſt.

Omnia Sacramenta a Chriſto ſunt inſtituta. D. Thom. in 3. p. q. 64. Art. 2. Ambr. lib. 4. de Sacrament. c. 4.

De materia Confirmation. Aug. in Pſalm. 44. & lib. 13. de Trin. cap. 26.

Quidſit Chriſma apud ſacros authores. Vide D. Thom. in 3. p. q. 72. Art. 2. Gregor. in 1. c. Cantic.

7. *Quæ ſit ſacri hujus myſterii materia.*

Hæc autem Chriſma appellatur; quo nomine a Græcis accepto, etſi profani ſcriptores quodlibet unguenti genus ſignificant, illud tamen, qui res divinas tradunt, communi loquendi conſuetudine ad illud tantummodo unguentum accommodarunt, quod ex oleo, & balſamo ſolemni Epiſcopi conſecratione conficitur. Quare duæ res corporeæ permixtæ Confirmationis materiam præbent: quæ quidem diverſarum rerum compoſitio, quemadmodum multiplicem Spiritus Sancti gratiam, quæ confirmatis tribuitur, declarat, ita etiam

ipſius

ipſius Sacramenti excellentiam ſatis oſtendit. Quod autem ea ſit hujus Sacramenti materia, cum ſancta Eccleſia, & Concilia perpetuo docuerunt, tum a ſancto Dionyſio, & compluribus aliis graviſſimis Patribus traditum eſt: in primiſque a Fabiano Pontifice, qui Apoſtolos Chriſmatis confectionem a Domino accepiſſe, nobiſque reliquiſſe teſtatus eſt.

Conc. Laod. c. 48. & Carthag. II. c. 3. & III. c. 36.

S. Dionyſ. de Eccl. Hier. cap. 2. & 4. Sanct. Fab. Papa in 2. Ep. ad Ep. Orient. & citatur de Conſ. Diſt. 3. c. lit. veſtris.

Significatio Chriſmatis.

8. *Quid oleum in materia Confirmationis ſignificet.*

Olei ſignificatio ex Ambr. ſuper Pſal. 118. Serm. 14. & lib. 1. de Spiritu Sancto cap. 3.

Neque vero ulla alia materia, quam Chriſmatis, aptior videri poterat ad illud declarandum, quod hoc Sacramento efficitur. Oleum enim, quod pingue ſit, & natura ſua manet, ac diffluat, gratiæ plenitudinem exprimit, quæ per Spiritum Sanctum a Chriſto capite in alios redundat, atque effunditur, *ſicut unguentum*, (a) *quod deſcendit in barbam Aaron, uſque in oram veſtimenti ejus:* (b) *Unxit enim eum Deus oleo lætitiæ præ conſortibus ſuis:* (c) *& de plenitudine ejus nos omnes accepimus.*

a) Pſal. 132. 2.
b) Pſal. 44. 8.
c) Joan. 1. 16.

9. *Quid Balſamum oleo admixtum hic admoneat.*

Significatio balſami.

Balſamum vero, cujus (d) odoratus jucundiſſimus eſt, quid aliud ſignificat, quam fideles, cum Sacramento Confirmationis perficiuntur, eam virtutum omnium ſuavitatem effundere, ut illud Apoſtoli queant dicere, (e) *Chriſti bonus odor ſumus Deo?* Habet præterea Balſamum eam vim, ut, quicquid eo circumlitum fuerit, putreſcere non ſinat: quod quidem ad hujus Sacramenti virtutem ſignificandam valde accommodatum videtur; cum plane conſtet, fidelium animos cœleſti gra-

d) Eccl. 24. 20.
e) 2. Cor. 2. 15.

Sacramento ſuſcipiendo, tunc maxime, cum ea pronunciari animadvertunt, ad pietatem, fidem, & religionem animos excitent, ne quid cœleſti gratiæ impedimento eſſe poſſit. His igitur verbis forma Confirmationis abſolvitur: *Signo te ſigno Crucis, & confirmo te Chriſmate ſalutis, in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti.* Sed tamen ſi ad veritatem rationem quoque revocemus, idem facile probari poteſt. Etenim Sacramenti forma ea omnia continere debet, quæ ipſius Sacramenti naturam, & ſubſtantiam explicant.

Conc. Flor. in doctr. de Sacr. D. Th. in 3. p. q. 72. art. 4. Sacramenti cujuſque forma qualis eſſe debeat.

12. *Hanc eſſe perfectam hujus Sacramenti formam, quomodo confirmetur.*

Atqui maxime hæc tria in Confirmatione obſervanda ſunt, divina poteſtas, quæ ut principalis cauſa in Sacramento operatur; tum robur animi, & ſpiritus, quod per ſacram unctionem fidelibus ad ſalutem tribuitur; deinde ſignum, quo notatur is, qui in certamen Chriſtianæ militiæ deſcenſurus eſt. Ac primum quidem verba illa, *In nomine Patris*, & *Filii*, *& Spiritus Sancti*, quæ extremo loco poſita ſunt: Alterum, ea, *Confirmo te Chriſmate ſalutis*, quæ in medio ſunt: Tertium, quæ in principio formæ locantur, *Signo te ſigno Crucis*, ſatis declarant. Quamquam, ſi etiam ratione aliqua probari non poſſit, hanc eſſe hujus Sacramenti veram, & abſolutam formam, Eccleſiæ Catholicæ auctoritas, cujus magiſterio ita ſemper edocti fuimus, non patitur, nos ea de re quicquam dubitare.

Tria ſunt in Confirmatione obſervanda D. Th. ib.

Confirmationis forma ex auctoritate Eccleſiæ retinenda.

13. *Quis ſit proprius Sacramenti miniſter.*

Docere etiam Paſtores debent, quibus potiſſimum hujus Sacramenti adminiſtratio com-

De miniſtro Confirmationis.

miſſa ſit. Nam cum multi ſint, (a) ut eſt apud Prophetam, qui currant, neque tamen mittantur; neceſſe eſt, qui veri, & legitimi ejus miniſtri ſint, tradere, ut fidelis populus Confirmationis Sacramentum, & gratiam conſequi poſſit. Solum itaque Epiſcopum hujus Sacramenti conficiendi ordinariam poteſtatem habere ſacræ literæ oſtendunt. Nam in Actis Apoſtolorum legimus (b) cum Samaria verbum Dei accepiſſet, Petrum, & Joannem ad eos miſſos eſſe, *qui oraverunt pro ipſis, ut acciperent Spiritum Sanctum: nondum enim in quemquam illorum venerat, ſed baptizati tantum erant.* Quo in loco licet videre, eum, qui baptizaverat, quod tantum eſſet Diaconus, confirmandi poteſtatem nullam habuiſſe, ſed munus illud perfectioribus miniſtris, hoc eſt Apoſtolis, reſervatum eſſe. Quin etiam (c) ubicunque ſacræ ſcripturæ hujus Sacramenti mentionem faciunt, idem obſervari poteſt.

a) *Hier. 23. 21. Epiſcopi ſoli ſunt miniſtri Confirmationis ſeſſ. 7. Conc. Trid. de Confirmatione c. 2. & ſeſſ. 23. de Sacr. Ord. c. 4. & can. 7.*

b) *Act. 8. 14. 15. 16. 17.*

c) *Act. 19.*

14. *Idem etiam Pontificum Maximorum decretis oſtenditur.*

Neque ad eam rem demonſtrandam deſunt ſanctorum Patrum, atque Pontificum, (d) Urbani, (e) Euſebii, (f) Damaſi; (g) Innocentii, (h) Leonis, clariſſima teſtimonia, quemadmodum ex eorum decretis perſpicuum eſt. D. quoque (i) Auguſtinus graviter queritur de corrupta Ægyptiorum, & Alexandrinorum conſuetudine, quorum Sacerdotes audebant Confirmationis Sacramentum adminiſtrare. Ac jure quidem hoc factum eſſe, ut ejusmodi munus ad Epiſcopos deferretur, hac ſimilitudine poſſunt Paſtores declarare. Ut enim in extruendis ædificiis, etſi fabri, qui inferiores mini-

d) *In fine epiſt. ad omnes Chriſtianos.*
e) *Ep. 3. ad Epiſ. Thuſciæ, & Campaniæ.*
f) *Circa medium Ep. 4. ad Proſp. & cat. Epiſc. orthod.*
g) *Epiſt. 1. ad Veren. cap. 3.*
h) *Epiſt. 88. ad Germaniæ, & Galliæ Epiſc.*
i) *Aug. in qu. novi Teſtam. qu. 12.*

miniſtri ſunt, cœmenta, calcem, ligna, & reliquam materiam parant, atque componunt, abſolutio tamen operis ad architectum ſpectat: ita etiam hoc Sacramentum, quo veluti ſpirituale ædificium perficitur, a nullo alio, niſi a ſummo ſacerdote, adminiſtrari opus erat.

15. *Cur in Confirmatione Patrini aſſumantur, & quæ in Confirmatione affinitas contrahatur.*

Additur vero etiam Patrinus, quemadmodum in Baptiſmo fieri demonſtratum eſt. Nam ſi qui gladiatoriam dimicationem ſubeunt, alicujus indigent, cujus arte, & conſilio doceantur, quibus ictibus, ac petitionibus, ſalvis ipſis, conficere adverſarium poſſint, quanto magis fideles, cum Sacramento Confirmationis, quaſi firmiſſimis armis tecti, ac muniti, in ſpirituale certamen, cui æterna ſalus propoſita eſt, deſcendunt, ducis, ac monitoris indigebunt? Recte igitur ad hujus quoque Sacramenti adminiſtrationem Patrini advocandi ſunt, quibuſcum eadem ſpiritualis affinitas conjungitur, quæ legitima nuptiarum fœdera impedit, quemadmodum ante docuimus, cum de Patrinis ageretur, qui ad Baptiſmum adhibendi ſunt.

De Patrinis in Confirmatione agitur 30. qu. 1. c. Si quis, & de conſ. diſt 4. cap. in Catechiſmo.

In Confirmatione quanta affinitas contrahatur. ſeſſ. 24. Conc. Trid. de reform. Matrim. c. 2. vide idem in 6. de cogna ſpirit. cap. Nedum, & cap. Quamvis.

16. *Confirmationis Sacramentum non eſt abſolute neceſſarium, non tamen prætermittendum.*

Sed quoniam ſæpe evenit, ut fideles in hoc Sacramento ſuſcipiendo, aut præpropera feſtinatione, aut diſſoluta quadam negligentia, & cunctatione utantur, (nam de iis, qui ad eum impietatis gradum venerunt, ut illud contemnere, & aſpernari audeant, nihil eſt, quod dicamus) aperiendum eſt etiam Paſtoribus, qui, qua ætate, quo pietatis ſtudio præ-

Confirmationis Sacramentum quibus dandum ſit, D. Thom. in 3. p. qu. 72. art. 8. oſtendit.

diti eſſe debeant, quibus Confirmationem dare oportet. Atque illud in primis docendum eſt, hoc Sacramentum ejuſmodi neceſſitatem non habere, ut ſine eo ſalvus quis eſſe non poſſit. Quamquam vero neceſſarium non eſt, a nemine tamen prætermitti debet, ſed potius maxime cavendum eſt, ne in re ſanctitatis plena, per quam nobis divina munera tam large impertiuntur, aliqua negligentia committatur. Quod enim omnibus communiter ad ſanctificationem Deus propoſuit, ab omnibus etiam ſummo ſtudio expetendum eſt.

17. *Confirmationis Sacramentum ab omnibus ſuſcipiendum demonſtratur.*

Ac ſanctus quidem Lucas, cum admirabilem illam Spiritus Sancti effuſionem deſcriberet, ita inquit: (a) *Et factus eſt repente de cælo ſonus, tanquam advenientis ſpiritus vehementis, & replevit totam domum.* Deinde, paucis interjectis, (b) *Et repleti ſunt omnes Spiritu Sancto.* Ex quibus verbis licet intelligere, quoniam domus illa ſanctæ Eccleſiæ figuram, & imaginem gerebat, ad omnes fideles Confirmationis Sacramentum, cujus initium ab eo die ductum eſt, pertinere. Atque id etiam ex ipſius Sacramenti ratione facile colligitur, illi enim ſacro Chriſmate confirmari debent, quibus ſpirituali incremento opus eſt, & qui ad perfectum Chriſtianæ religionis habitum perducendi ſunt. At nulli id non maxime convenit. Ut enim hoc ſpectat natura, ut qui in lucem eduntur, adoleſcant, atque ad perfectam ætatem perveniant, etiamſi interdum, quod vult, minus aſſequatur; ita communis omnium mater Catholica Eccleſia vehementer optat,

a) *Act.* 2. 2.

b) *Ibidem* 4. *Eccleſiæ Chriſti clarum initium. Eccleſ.* 2. *Fili accedens ad ſervitutem Dei &c.*

Sacramento Confirmationis Chriſtiani hominis forma perfecte abſolvitur.

optat, ut in iis, quos per Baptiſmum regeneravit, Chriſtiani hominis forma perfecte abſolvatur. Id autem quoniam myſticæ unctionis Sacramento efficitur, perſpicuum eſt, eam ad univerſos fideles æque pertinere.

18. *Qua ætate Chriſtiani ad hoc Sacramentum admittendi.*

In quo illud obſervandum eſt, omnibus quidem poſt Baptiſmum Confirmationis Sacramentum poſſe adminiſtrari, ſed minus tamen expedire hoc fieri, antequam pueri rationis uſum habuerint. Quare, ſi duodecimus annus expectandus non videatur, uſque ad ſeptimum certe hoc Sacramentum differre maxime convenit. Neque enim Confirmatio ad ſalutis neceſſitatem inſtituta eſt, ſed ut ejus virtute optime inſtructi, & parati inveniremur, cum nobis pro Chriſti fide pugnandum eſſet: ad quod ſane pugnæ genus pueros, qui adhuc uſu rationis carent, nemo aptos eſſe judicarit.

Ad hoc facit capit. 3. Aurelian. Concil. quod habetur de conſ. diſt. 5. c Ut jejuni.

19. *Quo pacto, qui jam ætate ſunt provectiores, ſe ad hoc Sacramentum præparare debeant.*

Ex his igitur efficitur, ut, qui adulta jam ætate confirmandi ſunt, ſiquidem hujus Sacramenti gratiam, & dona conſequi cupiant, eos non ſolum fidem, & pietatem afferre, ſed graviora etiam peccata, quæ admiſerunt, ex animo dolere oporteat. Qua in re elaborandum eſt, ut peccata etiam prius confiteantur, & Paſtorum cohortatione ad jejunia, & alia pietatis opera ſuſcipienda incitentur, admoneanturque laudabilem illam antiquæ Eccleſiæ conſuetudinem renovandam eſſe, ut non niſi jejuni hoc Sacramentum ſuſciperent: quod qui-

Confirmandos peccatorum commiſſorum pœniteat. ex D. Th. in 3. p. qu. 72. art. 7. ad ſecundum, & confirmatur ex cap. Ut jejuni de conſ. diſt. 5.

Conc. Aurelia. cap. 3.

quidem fidelibus facile perſuaderi poſſe exiſtimandum eſt, ſi hujus Sacramenti dona, admirabileſque effectus intellexerint.

20. *Quot ſunt Confirmationis effectus.*

De Confirmationis effectibus vide D. Thom. in 3. p. qu. 72. art. 7. Conc. Flor. in doctrina de Sacrament.

Eſſe in gratia, & munere in peccato repugnant. Clem Ep 4 ad Julium Melchiades Papa in Ep. ad Epiſcop. Hiſpan.

Itaque Paſtores docebunt, Confirmationem hoc cum cæteris Sacramentis commune habere, ut, niſi impedimentum aliquod ex parte ejus, qui recipit, inferatur, novam gratiam tribuat. Etenim hæc ſacra, & myſtica ſigna ejuſmodi eſſe demonſtratum eſt, quæ gratiam declarant, atque efficiunt. Ex quo ſequitur, ut peccata etiam condonet, ac remittat; quoniam gratiam ſimul cum peccato ne fingere quidem nobis licet. Sed præter hæc, quæ cum aliis communia cenſenda ſunt, primum quidem illud proprie Confirmationi tribuitur, quod Baptiſmi gratiam perficit. Qui enim per Baptiſmum Chriſtiani effecti ſunt, (a) quaſi infantes modo geniti teneritatem adhuc, & mollitiem quandam habent, ac deinde Chriſmatis Sacramento adverſus omnes Carnis, Mundi, & Diaboli impetus robuſtiores fiunt; & eorum animus in fide omnino confirmatur ad confitendum, & glorificandum nomen Domini noſtri Jeſu Chriſti: ex quo etiam nomen ipſum inventum eſſe nemo dubitarit.

a) 1. Pet. 2. 2.

21. *Confirmationis nomen unde ductum ſit.*

Ratio nominis initio hujus capitis propoſita hic illuſtratur. Concil. Trid. ſeſſ. . can. 1. de Confirm.

Neque enim, ut quidam non minus imperite, quam impie finxerunt, Confirmationis vocabulum ab eo deducitur, quod olim qui infantes baptizati erant, cum jam adulti eſſent, ad Epiſcopum adducebantur, ut fidem Chriſtianam, quam in Baptiſmo ſuſceperant, confirmarent; ita ut Confirmatio nihil a Catecheſi differre videatur; cujus conſuetudinis nullum pro-

probatum teſtimonium afferri poteſt: ſed ab eo nomen rei impoſitum eſt, quod hujus Sacramenti virtute Deus in nobis (a) id confirmat, quod Baptiſmo operari cœpit; noſque ad Christianæ ſoliditatis perfectionem adducit. Nec vero confirmat ſolum, ſed auget etiam: de quo Melchiades ita teſtatur: *Spiritus Sanctus, qui ſuper aquas Baptiſmi ſalutifero deſcendit illapſu, in fonte plenitudinem tribuit ad innocentiam, in Confirmatione augmentum præſtat ad gratiam.* Deinde non auget modo, ſed admirabili quadam ratione auget. Hoc autem pulcherrime indumenti translatione Scriptura ſignificavit, & expreſſit. Inquit enim Dominus Salvator, cum de hoc Sacramento loqueretur (b) *Sedete in civitate quoad uſque induamini virtute ex alto.*

a) *Pſal. 67. 29.*

Melchiades loco ſuprà citato, & habetur de conſecr. diſt. 5. cap. Spiritus, & Euſebius Emiſſen. in Hom. in die Pentecoſt.

b) *Luc. 24. 49.*

22. *Virtus Confirmationis ex his, quæ Apoſtolis evenerunt, declaranda.*

Quod ſi Paſtores voluerint divinam hujus Sacramenti efficientiam oſtendere, (hoc vero ad commovendos fidelium animos maximam vim habiturum eſſe dubitari non poteſt) ſatis erit, quid ipſis Apoſtolis evenerit, explicare. Illi enim ante paſſionem, vel ſub ipſam paſſionis horam adeo infirmi, & remiſſi fuerunt, (c) ut, cum Dominus comprehenſus eſt, ſtatim ſe in fugam conjecerint: Petrus vero, (d) qui Eccleſiæ petra, & fundamentum deſignatus erat, (e) & ſummam conſtantiam, excelſique animi magnitudinem præſetulerat, (f) unius mulierculæ voce perterritus, ſe Jeſu Chriſti diſcipulum eſſe non ſemel, aut iterum, ſed tertio negaverit: ac poſt reſurrectionem omnes (g) propter metum Judæorum incluſi domi ſe continuerint. At vero in die Pentecoſtes tan-

c) *Matt. 26. 56.*

d) *Matt. 16. 18.*

e) *Matt. 26. 70.*

f) *Joan. 18. 25.*

g) *Joan. 20. 19.*

ta Spiritus Sancti virtute omnes repleti ſunt, ut, (a) dum Evangelium, quod eis commiſſum erat, non ſolum in Judæorum regione, ſed in univerſo orbe audacter, & libere diſſeminarent, nihil ſibi felicius accidere poſſe exiſtimaverint, quam (b) quod digni haberentur, qui pro Chriſti Nomine contumeliam, vincula, tormenta, Cruces perferrent.

a) *Act. 2. 14. 15. & 4. 13.*

b) *Act. 5. 41.*

23. *Confirmatio Characterem imprimit, & iterari non poteſt.*

Confirmationis character.

Habet præterea Confirmatio eam vim, (c) ut characterem imprimat; quo fit, (d) ut nulla unquam ratione iterari poſſit: quod etiam in Baptiſmo ſupra obſervatum eſt; ac de Sacramento Ordinis quoque ſuo loco planius exponetur. Hæc igitur ſi a Paſtoribus ſæpe, & accurate explicata erunt, vix fieri poterit, quin fideles, cognita hujus Sacramenti dignitate, atque utilitate, illud ſumma cum diligentia ſancte, & religioſe ſuſcipere ſtudeant. Reſtat nunc, ut aliqua etiam de ritibus, & cæremoniis, quibus in hoc Sacramento adminiſtrando Catholica Eccleſia utitur, breviter perſtringantur; quæ explicatio quanto uſui futura ſit, Paſtores intelligent, ſi, quæ antea dicta ſunt, cum hic locus tractaretur, repetere voluerint.

c) *Eph. 1. 13.*
d) *Concil Tarrac. cap 10. & habetur de conſ. diſt. 5. c Dictum eſt. Gregorius III. Ep. 4. & habetur ibidem c. de homine D. Thom. in 3. p. q. 72. art. 5. de vitibus Confirmationis.*

24. *Quare eorum, qui confirmantur, frons ad modum Crucis inungatur.*

Frons quare ungatur. De conſec. diſt. 5 c Noviſſime. Aug. in Pſal. 141. Alex. de Ales 4. par. qu. 28. memb. 6.

Qui igitur confirmantur, ſacro Chriſmate in fronte unguntur. Nam hoc Sacramento Spiritus Sanctus in animos fidelium ſeſe infundit, in eiſque robur, & fortitudinem auget, ut in ſpirituali certamine viriliter pugnare, & nequiſſimis hoſtibus reſiſtere queant. Quocirca decla-

declaratur, eos nullo metu, aut verecundia, quarum affectionum ſigna maxime in fronte ſolent apparere, a libera Chriſtiani nominis confeſſione abſterrendos eſſe. Præterea nota illa, qua Chriſtianus a cæteris veluti miles inſignibus quibuſdam ab aliis diſtinguitur, in illuſtriori corporis parte imprimenda erat.

D. Thom. in 3. p. q. 72. Art. 9.

25. *Quo potiſſimum tempore hoc Sacramentum conferatur.*

Sed illud quoque ſolemni religione in Eccleſia Dei ſervatum eſt, ut in Pentecoſte præcipue hoc Sacramentum adminiſtraretur; quod hoc maxime die (a) Apoſtoli Spiritus Sancti virtute roborati, & confirmati ſint, cujus divini facti recordatione fideles admonerentur, quæ, quantaque myſteria in ſacra unctione cogitanda eſſent.

Pentecoſtes tempore præcipue adminiſtratur.

a) *Act.* 2. 2. 3.

26. *Cur Epiſcopus alapam infligat, & pacem confirmato imprecetur.*

Deinde vero, qui jam unctus, & confirmatus eſt, ut meminerit ſe tanquam fortem athletam paratum eſſe oportere ad omnia adverſa invicto animo pro Chriſti nomine ferenda, manu leviter in maxilla ab Epiſcopo cæditur. Poſtremo autem pax ei datur, ut intelligat, ſe gratiæ cœleſtis plenitudinem, (b) & pacem, quæ exuperat omnem ſenſum, conſecutum eſſe. Atque hæc ſumma eorum ſit, quæ de Chriſmatis Sacramento a Paſtoribus, non tam quidem nudis verbis, & oratione, quam inflammato quodam pietatis ſtudio explicanda ſunt, ut ea in animis, intimiſque fidelium cogitationibus inſerere videantur.

Alapa quid ſignificet. *Matth.* 5. *Si quis te percuſſerit &c.*

Pacis imprecatio.

b) *Phil.* 4. 7.

DE EUCHARISTIÆ SACRAMENTO.

CAPUT IV.

1. *Quare myſteria Euchariſtiæ ſumma cum reverentia tractari, & ſuſcipi debeant.*

Sacramentum Euchariſtiæ omnium eſt Sacramentorum maximum Dion. in lib. de Eccl. Hierarc. cap. 5. Ambr. lib. 4 de Sacram. cap. 6. Alexander Papa Ep. 1. & habetur de conf. Diſt. 2. cap. Nihil.

Quemadmodum ex omnibus ſacris myſteriis, quæ nobis tanquam divinæ gratiæ certiſſima inſtrumenta Dominus Salvator noſter commendavit, nullum eſt, quod cum ſanctiſſimo Euchariſtiæ Sacramento comparari queat: ita etiam nulla gravior alicujus ſceleris animadverſio a Deo metuenda eſt, quam ſi res omnis ſanctitatis plena, vel potius quæ ipſum ſanctitatis auctorem, & fontem continet, neque ſancte, neque religioſe a fidelibus tractetur. Id vero Apoſtolus & ſapienter vidit, & de eo nos aperte admonuit. Nam cum declaraſſet, quanto illi ſcelere obſtricti eſſent, qui corpus Domini non dijudicarent, ſtatim ſubjecit: a) *Ideo inter vos multi infirmi; & imbecilles, & dormiunt multi.* Ut igitur fidelis populus, cum cœleſti huic Sacramento divinos honores tribuendos eſſe intellexerit, & gratiæ uberes fructus capiat, & juſtiſſimam Dei iram effugiat, illa omnia a Paſtoribus diligentiſſime exponenda erunt, quæ ejus majeſtatem magis illuſtrare poſſe videantur.

In Euchariſtiæ irreverentia quantum ſit peccatum.

a) *1. Cor. 11. 30.*

2. *Qua de cauſa, & quando Euchariſtiæ Sacramentum ſit inſtitutum.*

b) *1. Cor. 11. 23.*

Qua in re opus erit, ut, (b) Pauli Apoſto-

ſtoli rationem ſecuti, qui ſe, quod a Domino acceperat, Corinthiis tradidiſſe profeſſus eſt, in primis hujus Sacramenti inſtitutionem fidelibus explicent. Ita vero geſtam rem eſſe, ex Evangeliſta perſpicue colligitur, (a) *Cum enim Dominus dilexiſſet ſuos, in finem dilexit eos:* cujus quidem amoris ut divinum aliquod, atque admirabile pignus daret, *ſciens horam jam adveniſſe, ut tranſiret ex hoc mundo ad Patrem*, (b) ne ullo unquam tempore a ſuis abeſſet, inexplicabili conſilio, quod omnem naturæ ordinem, & conditionem ſuperat, perfecit. Etenim, (c) celebrata cum diſcipulis agni Paſchalis cœna, ut figura veritati, umbra corpori cederet, panem accepit, Deoque gratias agens benedixit, ac fregit, deditque diſcipulis ſuis, & dixit (d) *Accipite, & manducate, Hoc eſt corpus meum, quod pro vobis tradetur, Hoc facite in meam commemorationem.* Similiter & calicem accepit, poſtquam cœnavit, dicens: *Hic calix novum teſtamentum eſt in meo ſanguine, Hoc facite, quotieſcunque bibetis, in meam commemorationem.*

De inſtitutione Sacramenti Euchariſtiæ.
Seſſ. 13. Concil. Trid. de Euchariſtia cap. 2. 1.
a) *Joan. 13. 1.*
Cauſa inſtitutionis.
Chryſ. Hom. 41. in Joan.
b) *Matt. 28. 20.*
c) *Lucæ 22. 19.*
Tempus inſtitutionis.
Leo Serm. 7. de Paſſione Domini, & habetur de Conſ. Diſt. 4. c. Quia corpus.
D. Thom. in 3. p. q. 73. Art. 5.
d) *Lucæ 22. 20.*
Marci 14. 22.
1. Cor. 11. 24. 25.

3. *Cur hoc Sacramentum Euchariſtia vocetur.*

Hujus ergo admirabilis Sacramenti dignitatem, atque excellentiam, cum ſacri Scriptores fieri nullo modo poſſe intelligerent, ut uno vocabulo demonſtrarent, pluribus eam nominibus exprimere conati ſunt. Interdum enim *Euchariſtiam* appellant; quod verbum vel bonam gratiam, vel gratiarum actionem Latine reddere poſſumus. Ac recte quidem bona gratia dicendum eſt: tum quia vitam æternam, de qua ſcriptum eſt, (e) *Gratia Dei*,

Dignitas Sacramenti pluribus vocabulis explicatur.
Euchariſtia cur dicatur.
Chryſoſt. Hom. 24. in 1. ad Cor. ſup. illud: Calix benedictionis.
D. Thom. in 3. p. q. 73. Art. 4.
e) *Rom. 6. 23.*

Dei, *vita æterna*, præſignificat, tum quia Chriſtum Dominum, (a) qui vera gratia, atque omnium chariſmatum fons eſt, in ſe continet. Nec vero minus apte gratiarum actionem interpretamur: (b) ſiquidem cum hanc puriſſimam hoſtiam immolamus, immenſas quotidie gratias pro univerſis in nos beneficiis Deo agimus, atque in primis pro ejus gratiæ tam excellenti bono, quam nobis hoc Sacramento tribuit. Sed id ipſum etiam nomen cum iis, quæ a Chriſto Domino geſta eſſe in hoc myſterio inſtituendo legimus, optime convenit. Etenim (c) Panem accipiens fregit, ac gratias egit. David quoque cum hujus myſterii magnitudinem contemplaretur, antequam carmen illud pronuntiaret, (d) *Memoriam fecit mirabilium ſuorum miſericors*, & *miſerator Dominus*, *eſcam dedit timentibus ſe*, gratiarum actionem præponendam exiſtimavit, cum inquit, (e) *Confeſſio*, & *magnificentia opus ejus*.

a) Joan. 1. 14. Ambr. lib. 5. de Sacram. cap. 3. Magiſt. in 4. Diſt. 8. lit. a.

b) Orig lib. 8. contra Celſum.

c) Matt. 26. 26. 27. Marc. 14. 22. Lucæ 22. 19. 1. Cor. 11. 24.

d) Pſal. 110, 4.

e) Ibidem 3. Conc. Nicæn. cap. 14.

4. *Quare hoc Sacramentum Communio*, *pacis*, & *charitatis Sacramentum nominetur*.

Frequenter etiam nomine *ſacrificii* declaratur; de quo myſterio paulo poſt latius dicendum erit. Vocatur præterea *Communio*, quod verbum ex illo Apoſtoli loco ſumptum eſſe liquet, ubi ait: (f) *Calix benedictionis*, *cui benedicimus*, *nonne communicatio ſanguinis Chriſti eſt? & panis*, *quem frangimus*, *nonne participatio corporis Domini eſt?* Nam, (g) ut Damaſcenus explanavit, *hoc Sacramentum Chriſto nos copulat*, *atque ejus carnis*, & *Deitatis participes efficit*, *noſque inter nos in eodem Chriſto conciliat*, *ac conjungit*, & *veluti unum corpus*

Communio cur nominetur.

f) 1. Cor. 10. 16.

g) Dam. lib. 4. orth. fid. cap. 4.

pus coagmentat. Ex quo factum eſt, (a) ut *Sacramentum etiam pacis, & charitatis* diceretur: ut intelligeremus, quam indigni ſint Chriſtiano nomine, qui inimicitias exercent; odiaque, diſſidia, & diſcordias, ut teterrimas fidelium peſtes, omnino exterminandas eſſe: cum præſertim quotidiano religionis noſtræ ſacrificio, nihil nos ſtudioſius ſervare, quam pacem, & charitatem profiteamur.

a) *Aug. Tract. 26. in Joan. Seſſ. 13. Conc. Trid. de Euchariſtia in præfatione. Concil. Nic. cap. 11. & Carthag. 4. c. 77. & 78.*

5. *Qua ratione idem Sacramentum Viaticum, & Cœna dicatur.*

Sed *Viaticum* etiam frequenter a ſacris ſcriptoribus appellatur; tum quia ſpiritualis cibus eſt, quo in hujus vitæ peregrinatione ſuſtentamur; tum quia viam nobis ad æternam gloriam, & felicitatem munit. Quare ex veteri Eccleſiæ Catholicæ inſtituto ſervari videmus, ut nemo fidelium ſine hoc Sacramento e vita excedat. Ac vetuſtiſſimi quidem Patres (b) Apoſtoli auctoritatem ſecuti, Cœnæ etiam nomine ſacram Euchariſtiam interdum vocarunt, quod in illo noviſſimæ cœnæ ſalutari myſterio a Chriſto Domino ſit inſtituta.

Exod. 12. 3. Reg. 19. Matth. 15. Marc. 8.

b) *1. ad Cor. 11. Cœna a Cypr. hoc Sacramentum dicitur in lib. de cœna Domini.*

6. *Euchariſtia, cibo, aut potu ſumpto, confici, & ſumi non poteſt.*

Neque vero propterea a cibo, aut potione Euchariſtiam conficere, aut ſumere licet; quod ab Apoſtolis ſalutariter introducta conſuetudo, quemadmodum veteres ſcriptores memoriæ prodiderunt, perpetuo retenta, ac ſervata eſt, ut a jejunis tantum perciperetur.

7. *Euchariſtia veri Nominis Sacramentum eſt.*

Sed, explicata nominis ratione, docendum erit, hoc verum eſſe Sacramentum, atque

Seſſ. 13 Conc. Trid de Euch. cap. 3.

Aug. lib. 3. de Trin. cap. 4. & lib. 20. contra Fauſt. cap 3. Ambr. lib. 2. offic. c. 28. lib. 1. de Sacram. cap. 2. vide item D. Thom. in 3. p. q. 73. Art. 1.

que unum ex illis ſeptem, quæ ſancta Eccleſia ſemper religioſe coluit, ac venerata eſt. Nam cum calicis Conſecratio fit, *myſterium* fidei appellatur. Præterea, ut infinita pene ſacrorum Scriptorum teſtimonia omittamus, qui hoc inter vera Sacramenta numerandum eſſe perpetuo cenſuerunt, ex ipſa ratione, & natura Sacramenti idem convincitur. Etenim in eo ſigna ſunt externa, & ſenſibus ſubjecta: habet deinde gratiæ ſignificationem, & efficientiam: præterea de Chriſti inſtitutione (a) neque Evangeliſtæ, neque (b) Apoſtolus dubitandi locum relinquunt. Quæ omnia cum in unum conveniant ad Sacramenti veritatem confirmandam, nullis aliis argumentis opus eſſe perſpicitur.

a) Matth. 26. 26. Luc. 22. 19. Marc. 14. 22. b) 1. Cor. 11. 14. 15.

8. *Multa eſſe in hoc Sacramento, quibus Sacramenti nomen conveniat.*

Sed illud Paſtoribus diligenter obſervandum eſt, multa in hoc myſterio eſſe, quibus aliquando Sacramenti nomen ſacri Scriptores tribuerunt. Interdum enim & Conſecratio, & Perceptio, frequenter vero & ipſum Domini corpus, & ſanguis, qui in Euchariſtia continetur, Sacramentum vocari conſuevit. Ait enim D. Auguſtinus, Sacramentum hoc duobus conſtare, viſibili ſcilicet elementorum ſpecie, & inviſibili carne, & ſanguine ipſius Domini noſtri Jeſu Chriſti. Atque ad eundem modum hoc Sacramentum adorandum eſſe, nimirum Corpus, & Sanguinem Domini intelligentes, affirmamus. Verum hæc omnia minus proprie dici Sacramenta, perſpicuum eſt. Ipſæ autem panis, & vini ſpecies veram, & abſolutam hujus nominis rationem habent.

Aug. de catech. rud. lib. 5. c. 16. Euchariſtia adoranda. Seſſ. 13. Concil. Trid. de Euchar. cap. 5. ib. can. 6.

Euch. ſpecies proprie dicuntur Sacramentum. Scot. in 4. Diſt. 8. qu. 2.

9. *Quo-*

9. *Quomodo differat Euchariſtia a reliquis omnibus Sacramentis.*

Sed quantum hoc Sacramentum a reliquis omnibus differat, facile colligitur. Nam cætera Sacramenta materiæ uſu perficiuntur, dum ſcilicet alicui adminiſtrari ea contingit. Baptiſmus enim Sacramenti naturam tunc adipiſcitur, cum re ipſa homo aqua abluitur. At vero ad Euchariſtiæ perfectionem ſatis eſt ipſius materiæ Conſecratio; verum enim Sacramentum eſſe non deſinit, quamvis in pyxide aſſervetur. Deinde in conficiendis aliis Sacramentis nulla fit materiæ, atque elementi in aliam naturam mutatio, etenim Baptiſmi aqua, aut Chriſmatis oleum, cum illa Sacramenta adminiſtrantur, priorem aquæ, & olei naturam non amittunt: in Euchariſtia vero, quod panis, & vinum ante Conſecrationem erat, confecta Conſecratione, vere eſt corporis, & ſanguinis Domini ſubſtantia.

Seſſ. 13. Conc. Trid. de Euchar. cap. 2. & can. 4. Hæc differentia colligi poteſt ex Auguſt. in 3. lib. de Trin. cap. 4. & Ambroſio lib. 4. de Sac. cap. 4. ut habetur de Conſ. Diſt. 4. cap. Panis eſt. Vide iteur D. Thom. in 3. p. q. 73. Art. 1. ad 3.

10. *Duplex Euchariſtiæ materia duo Sacramenta non conſtituit.*

Licet autem duo ſint elementa, panis ſcilicet, & vinum, ex quibus integrum Euchariſtiæ Sacramentum conficitur, non tamen plura Sacramenta, ſed unum tantum eſſe, Eccleſiæ auctoritate docti confitemur. Aliter enim ſeptenarius Sacramentorum numerus, quemadmodum ſemper traditum, atque a Conciliis (a) Lateranenſi, Florentino, & Tridentino decretum eſt, conſtare non poterit. Nam cum hujus Sacramenti gratia unum corpus myſticum efficiatur, ut Sacramentum ipſum rei, quam efficit, conveniat, unum eſſe oportet, atque unum quidem, non quia indivi-

Unum Euchariſtiæ Sacram. non duo. Vide D. Thom. 3. p. q. 73. Art. 2.

a) *Lateranenſe Concilium non recenſet ſeptem Sacramenta: ex eo tamen in cap. 1. & aliis colligi poſſunt, ſicut ex cap. ad Abolendam. tit. de hæreticis.*

du-

Concilium autem Florent. in doctrina de Sacram. & Trid. Seſſ. 7. Can. 1. Definiunt.

duum ſit, ſed quia unius rei ſignificationem habeat. Nam quemadmodum cibus, & potio, quæ duæ diverſæ res ſunt, ad unam tantum rem adhibentur, ut ſcilicet vires corporis reficiantur: ita etiam duas illis diverſas Sacramenti ſpecies reſpondere conſentaneum fuit, quæ cibum ſpiritualem ſignificarent, quo mentes ſuſtinentur, & recreantur. Quare a Domino Salvatore dictum eſt, (a) *Caro mea vere eſt cibus, & ſanguis meus vere eſt potus.* Sed diligenter explicandum eſt, quid Euchariſtiæ Sacramentum ſignificet, ut fideles ſacra myſteria oculis intuentes, ſimul etiam divinarum rerum contemplatione animum paſcant.

a) Joan. 6. 56.

II. *Quarum rerum ſignificatio hoc Sacramento includatur.*

Euchariſtiæ Sacramentum tria ſignificat myſteria.
T. Thom. ea qu. a. 4.
Primum præteritum.

Tria vero ſunt, quæ nobis hoc Sacramento indicantur. Primum eſt Chriſti Domini paſſio, quæ jam præteriit, ipſe enim docuit, (b) *Hoc facite in meam commemorationem*: & Apoſtolus teſtatus eſt: (c) *Quotieſcunque manducabitis panem hunc, & calicem bibetis, mortem Domini annuntiabitis, donec veniat.* Alterum eſt divina, & cœleſtis gratia, quæ præſens ad animam alendam, & conſervandam hoc Sacramento tribuitur. Quemadmodum enim Baptiſmo in novam vitam gignimur, Confirmatione roboramur, ut Satanæ repugnare, & palam Chriſti nomen profiteri poſſimus: ita Euchariſtiæ Sacramento alimur, ac ſuſtentamur. Tertium eſt, quod futurum prænuntiat, æternæ jucunditatis, & gloriæ fructus, quos in cœleſti patria ex Dei promiſſione capiemus. Hæc igitur tria, quæ inſtan-

b) Lucæ 22. 19.
c) 1. Cor. 11. 26.
Secundum præſens.
Ter. in lib. de reſur. carn. Conc. Flor. in Doct. de Sacram.
Tertium futurum.

ſtantis, præteriti, & conſequentis temporis varietate diſtingui perſpicuum eſt, ſacris myſteriis ita ſignificantur, ut totum Sacramentum, quamvis ex diverſis ſpeciebus conſtet, ad ſingula horum declaranda, tanquam ad unius rei ſignificationem; referatur.

12. *Quæ ſit hujus Sacramenti materia, & cujuſmodi panis ſit conſecrandus.*

Sed in primis cognoſcenda eſt a Paſtoribus hujus Sacramenti materia, tùm ut ipſi rite illud poſſint conficere, tum etiam ut fideles admoneantur, cujus rei ſymbolum ſit, atque ejus rei, quam ſignificat, ſtudio, & deſiderio exardeſcant. Duplex itaque eſt hujus Sacramenti materia; altera panis ex tritico confectus, de qua primo agetur: de altera poſtea dicendum erit. Nam, ut docent Evangeliſtæ, (a) Matthæus, (b) Marcus, & (c) Lucas, Chriſtus Dominus panem in manus accepit, benedixit, & fregit, dicens, *Hoc eſt Corpus meum.* Apud Joannem quoque idem Salvator noſter ſeipſum panem appellavit, cum inquit, (d) *Ego ſum panis vivus, qui de cælo deſcendi.* Cum autem varia ſint panis genera, vel quia materia differunt, ut cum alius ex tritico, alius ex hordeo, aut ex leguminibus, cæteriſque terræ fructibus confectus eſt; vel quia diverſis qualitatibus prædi ti ſunt, (uni enim fermentum additur, alter vero fermenti omnino expers eſſe poteſt,) quod ad primum attinet, Salvatoris verba oſtendunt, panem ex tritico confici oportere. Communi enim loquendi conſuetudine, cum panis abſolute dicitur, panem ex tritico intelligi ſatis conſtat, Id etiam veteris teſta-

Materia Euchariſtiæ duplex.
Alex. 1. in Ep. ad omnes orth. 1. cap. 4. & hab. de Conſ. Diſt. 2. cap. 1.
Damaſc lib. 4. de orthod. fide cap. 14.

a) *Matth. 26. 26.*
b) *Marc. 14. 22.*
c) *Luc. 22. 19.*

d) *Joan. 6. 41.*
Panis triticeus eſt propria hujus Sacramenti materia.
D. Thom. in 3. P. q. 74. Art. 3.

Alex. de Ales 4. P. q. 32. mem. 2.

a) *Levit.* 24. 5. 6. menti figura declaratur. (a) Præceptum enim a Domino fuerat, ut Panes Propoſitionis, qui hoc Sacramentum ſignificabant, ex ſimila conficerentur.

13. *Panem, ex quo Euchariſtia conficitur, azymum eſſe conveniens eſt.*

Honorius 3. BrixienſiEpiſ. ut habetur de celeb. miſſar. cap. fin. & D. Thom. in 3. p. q. 74. Art. 4.

Sed quemadmodum nullus panis, niſi triticeus, apta ad Sacramentum materia putandus eſt: (hoc enim Apoſtolica traditio nos docuit, & Eccleſiæ Catholicæ auctoritas firmavit) ita etiam ex iis, quæ Chriſtus Dominus geſſit, azymum eſſe debere, facile intelligitur. Ipſe enim (b) primo Azymorum die, (c) quo nihil fermentati domi habere Judæis licebat, hoc Sacramentum confecit, atque inſtituit.

b) *Matth.* 26. 17. *Marc.* 14. 12. *Luc.* 22. 7.
c) *Exod.* 12. 19.

Quod ſi quis Joannis Evangeliſtæ auctoritatem opponat, qui hæc omnia (d) ante diem feſtum Paſchæ acta eſſe commemorat, ea ratio facile diſſolvi poteſt. Etenim, quem primum Azymorum diem cæteri Evangeliſtæ appellarunt, quod feria quinta veſperi dies feſti Azymorum inciperent, quo tempore Salvator noſter Paſcha celebravit, eum ipſum diem Joannes pridie Paſchæ fuiſſe deſcribit, ut qui diei naturalis ſpatium, quod ab oriente Sole inchoatur, in primis notandum exiſtimarit. Quapropter D. etiam Chryſoſtomus primum Azymorum diem interpretatur eum diem, quo ad veſperam Azyma comedenda eſſent. Sed azymi panis Conſecratio, quantum conveniat integritati, & mentis munditiæ, quam fideles ad hoc Sacramentum afferre debent, ab Apoſtolo docemur, cum inquit: (e) *Expurgate vetus fermentum, ut ſitis*

d) *Joan.* 13. 1. *Scot.* 4. *Diſt.* 11. *qu.* 6. *Alex. de Ales* 4. *p. q.* 32. *mem.* 3. *ad argum.*

D. Chryſoſt. Hom. 83. *in Matth.*

e) 1. *Cor.* 5. 7. 8.

nova

nova conſperſio, ſicuti eſtis azymi: etenim Paſcha noſtrum immolatus eſt Chriſtus, itaque epulemur non in fermento veteri, neque in fermento malitiæ, & nequitiæ, ſed in azymis ſinceritatis, & veritatis.

14. *Panis azymus ad Euchariſtiam non omnino neceſſarius.*

Neque tamen ea qualitas adeo neceſſaria exiſtimanda eſt, ut, ſi illa pani deſit, Sacramentum confici non poſſit. Utrumque enim panis genus veram, & propriam panis rationem, & nomen habet. Quamquam nemini licet privata auctoritate, vel potius temeritate, laudabilem Eccleſiæ ſuæ ritum immutare. Atque eo minus id facere Latinis Sacerdotibus permiſſum eſt; quibus præterea Pontifices Maximi præceperunt, ut ex azymo tantum ſacra myſteria conficerent. Atque hæc de altera hujus Sacramenti materia expoſuiſſe ſatis ſit: in quo tamen illud animadvertendum eſt, quam multa materia ad Sacramentum conficiendum uti oporteat, definitum non eſſe; cum illorum etiam certus numerus definiri nequeat, qui aut poſſint, aut debeant ſacra myſteria percipere.

Euchariſtia in pane fermentato confici poſſet, ſed non licet. Conc. Flor. Seſſ. ultima. lib. 3. decret. de celeb. miſſ. cap. final.

Quam multa materia conſecrari debeat, non eſt definitum.

15. *Quæ materia ſit uſurpanda ad conſecrationem ſanguinis Domini.*

Supereſt, ut de altera hujus Sacramenti materia, & elemento dicatur. Eſt autem vinum ex vitis fructu expreſſum, cui modicum aquæ permixtum ſit. Nam Dominum Salvatorem vino in hujus Sacramenti inſtitutione uſum eſſe, Catholica Eccleſia ſemper docuit, cum ipſe dixerit (a) *Non bibam amodo de hoc genimine vitis uſque in diem illum.* Quo in lo-

Vinum vitis aqua mixtum ad conſecrationem ſanguinis neceſſarium eſt.

a) *Matth* 26. 29. *Marc.* 14. 25.

S. Chryſ. Hom. 83. in cap. 25. Matth. Concil. Flor. Carth. III. cap. 24.

co Chryſoſtomus, *De genimine*, inquit, *vitis, quæ certe vinum, non aquam produxit:* ut tanto ante illorum hæreſim, qui aquam ſolam in hiſce myſteriis adhibendam cenſuerunt, convellere videretur.

Aqua ſola in hoc Sacramento non eſt conſecranda. S. Cyp. lib. 2. Epiſt. ad Cæcilium.

16. *Aqua in Sacramento vino eſt admiſcenda.*

Aquam vero Dei Eccleſia vino ſemper admiſcuit: Primum quod id a Chriſto Domino factum eſſe Conciliorum auctoritate, & ſancti Cypriani teſtimonio comprobatur. Deinde, quod ſanguinis, & aquæ, (a) quæ ex ejus latere exierunt, hac permixtione memoria renovatur. Tum vero aquæ, ut in (b) Apocalypſi legimus, populum deſignant, quare aqua vino admixta, fidelis populi cum Chriſto capite conjunctionem ſignificat. Atque hoc ex Apoſtolica traditione perpetuo ſancta Eccleſia ſervavit.

a) *Joan. 19. 34.*

b) *Apoc. 17. 15. Ambr. lib. 5. de Sacram. cap. 1. Dam. lib. 4. c. 14.*

17. *Non eſt neceſſarium abſolute aquam adhiberi; & minor aquæ, quam vini quantitas eſſe debet.*

Cypr. lib. 2. Ep. 63. ad Cæcilium. D. Thom. q. ead. Art. 6.

Sed quamvis aquæ admiſcendæ rationes ita graves ſint, ut eam ſine mortali peccato prætermittere non liceat; ea tamen ſi deſit, Sacramentum conſtare poteſt. Illud autem Sacerdotibus animadvertendum eſt, ut quemadmodum in ſacris myſteriis aquam vino adhibere oportet, ſic etiam modicam infundendam eſſe. Nam Eccleſiaſticorum Scriptorum ſententia, & judicio aqua illa in vinum convertitur. Quare de eo Honorius Pontifex ita ſcribit: *Pernicioſus in tuis partibus inolevit abuſus, videlicet quod major quantitas aquæ in ſacrificio, quam vini adhibetur, cum ſecundum conſuetudinem rationabilem Eccleſiæ generalis longe*

Honor. lib. 3. dec. tit. de miſſ. celeb. cap. perniciosus.

plus

plus vini, quam aquæ adhibendum ſit. Hujus igitur Sacramenti hæc duo tantum elementa ſunt: ac merito pluribus decretis ſancitum eſt, ne quid aliud præter panem, & vinum, quod nonnulli facere non verebantur, offerre liceat. Sed jam videndum eſt, hæc duo panis, & vini ſymbola quam apta ſint ad eas res declarandas, quarum ſacramenta eſſe credimus, & confitemur.

De conſeſ. Diſt. 2. cap. 1. 2. & ſeq

18. *Quot, & quantas res panis, & vini ſymbola in hoc Sacramento repræſentent.*

Primum enim Chriſtum nobis ſignificant, ut vera eſt hominum vita. Ipſe enim Dominus ait: (a) *Caro mea vere eſt cibus, & ſanguis meus vere eſt potus.* Cum igitur Corpus Chriſti Domini vitæ æternæ alimentum illis præbeat, qui ejus Sacramentum pure, & ſancte ſuſcipiunt, recte iis potiſſimum rebus conficitur, quibus hæc vita continetur: ut fideles facile poſſint intelligere, pretioſi corporis, & ſanguinis Chriſti communione mentem, animumque ſaturari.

Panis, & vini Symbola Chriſtum in hoc Sacramento ut ſignificent.

D. Thom.. in 3. p. q. 74. Art. 1.

a) Joan. 6. 56.

Dam. lib. 4. de orth fide cap. 14.

Nonnihil etiam hæc ipſa elementa ad id valent, ut eam cognitionem accipiant homines, eſſe in Sacramento corporis, & ſanguinis Domini veritatem. Nam cum panem, & vinum in humanam carnem, & ſanguinem quotidie vi naturæ immutari animadvertamus, facilius adduci poſſumus hac ſimilitudine, ut credamus panis, & vini ſubſtantiam in veram Chriſti carnem, verumque ejus ſanguinem cœleſti benedictione converti.

Ex ipſis elementis quomodo fideles ad hujus Sacramenti veritatem dignoſcendam venire poſſint.

Dam. lib. 4. de fide orth. c. 14

Affert etiam aliquid adjumenti hæc admirabilis elementorum mutatio ad adumbrandum, quod fit in anima. Ut enim, etſi nulla ex-

Quæ fiat ex ſumptione hujus Sacramenti in anima mutatio.

Vide cap. cum Mar-

Marthæ. de celebration. Miſ. §. Quæſiviſti.

trinſecus panis, & vini mutatio apparet, tamen eorum ſubſtantia in carnem, & ſanguinem Chriſti vere tranſit: ita etiam, tametſi in nobis nihil immutatum videtur, interius tamen ad vitam renovamur, dum veram vitam Euchariſtiæ Sacramento accipimus.

Quomodo hæc Symbola Eccleſiæ unitatem deſignent.

a) *Rom. 12. 45. 1. Cor. 10. 17. & 12. 12.*

Accedit ad hæc, quod cum (a) unum Eccleſiæ corpus ex multis membris compoſitum ſit, nulla re magis elucet ea conjunctio, quam panis, vinique elementis. Panis enim ex multis granis conficitur, & vinum ex multitudine racemorum exiſtit; atque ita nos, cum multi ſimus, hujus divini myſterii vinculo arctiſſime colligari, & tanquam unum corpus effici declarant.

19. *Qua forma ad conſecrandum panem uti oporteat.*

De forma conſecrationis hujus Sacramenti agunt Doct. Schol. in 4. Sent. Diſt. 8.

Sequitur nunc, ut de forma, qua ad conſecrandum panem uti oporteat, agatur, non quidem ejus rei cauſa, ut hæc myſteria fideli populo, niſi neceſſitas cogat, tradantur; (eos enim, qui ſacris initiati non ſunt, de his erudiri neceſſarium non eſt) ſed ne formæ ignoratione in Sacramento conficiendo a ſacerdotibus turpiſſime peccetur. Itaque a Sanctis Evangeliſtis, (b) Matthæo, & (c) Luca, itemque (d) ab Apoſtolo docemur illam eſſe formam, HOC EST ENIM CORPUS MEUM, Scriptum eſt enim: *Cœnantibus illis, accepit Jeſus panem, & benedixit, ac fregit, deditque diſcipulis ſuis, & dixit: Accipite, & manducate, Hoc eſt corpus meum.* Quæ quidem Conſecrationis forma cum a Chriſto Domino ſervata ſit, ea perpetuo Catholica Eccleſia uſa eſt. Prætermittenda ſunt hoc loco (e) ſanctorum

b) *Matt. 26. 26. Marc. 14. 22.*
c) *Luc. 22. 19.*
d) *1. Cor. 11.*
Innoc. de celeb. Miſſ p. 3. cap. 6. Benedictione Chriſtus conſecravit. De conſec. Diſt. 2. cap. 40.

e) *Ambr. lib. de*

rum Patrum teſtimonia, quæ infinitum eſſet enumerare, & (a) Concilii Florentini decretum, quod omnibus patet, atque in promptu eſt; cum præſertim ex illis Salvatoris verbis, (b) *Hoc facite in meam commemorationem*, idem liceat cognoſcere. Nam quod Dominus faciendum præcepit, non ſolum ad id, quod egerat, ſed etiam ad ea, quæ dixerat, referri debet; atque ad verba maxime pertinere intelligendum eſt, quæ non minus efficiendi, quam ſignificandi cauſa prolata erant. Sed ratione etiam id facile perſuaderi poteſt: nam forma ea eſt, qua illud ſignificatur, quod in hoc Sacramento efficitur: Cum autem hæc verba id, quod fit, ſignificent, ac declarent, hoc eſt panis converſionem in verum Domini noſtri corpus, ſequitur formam in illis ipſis verbis conſtituendam eſſe. In quam ſententiam, quod ab Evangeliſta dictum eſt, (c) *Benedixit*, licet accipere. Perinde enim videtur intelligendum, ac ſi dixiſſet: *Accipiens panem benedixit, dicens, Hoc eſt corpus meum.*

de Myſt. init. c. 9. & lib. 4. de Sacram. cap. 4. & 5.
Vide Sect. 18. & 40. hujus.
Doctor illuminatus.
Franc. de Mayr in 4. Diſt. 9. q. 3. in fine.
a) *Conc. Flor. in decr. de Sacr. & Trid. Seſſ. 13. cap. 1.*
b) *Luc. 22. 19. 1. Cor. 11. 24.*
c) *Matt. 26. 26.*

20. *Non omnia verba, quæ ex conſuetudine Eccleſiæ ad Conſecrationem adhibentur, ſunt neceſſaria.*

Quamvis enim Evangeliſta verba illa, *Accipite, & comedite*, præpoſuerit; illis tamen non materiæ Conſecrationem, ſed uſum tantummodo ſignificari perſpicuum eſt. Quare a ſacerdote quidem omnino proferri debent, ſed ad Sacramentum conficiendum omnino neceſſaria non ſunt: quemadmodum etiam profertur conjunctio illa, *enim*, in corporis, & ſanguinis Conſecratione. Aliter enim fiet, ut, ſi hoc Sacramentum nemini adminiſtran-

dum ſit, confici non oporteat, aut non poſſit quidem: cum tamen dubitare non liceat, quin ſacerdos, prolatis ex more, atque inſtituto ſanctæ Eccleſiæ verbis Domini, aptam panis materiam vere conſecret, quamvis deinde contingat, ut nulli unquam ſacra Euchariſtia adminiſtretur.

21. *Quæ ſit forma conficiendi ſanguinem.*

De forma conſecrationis vini vide c. cum Marthæ de celeb. Miſſarum.

Jam vero quod ad vini, quæ eſt altera hujus Sacramenti materia, Conſecrationem attinet, ob eandem cauſam, quam ſupra commemoravimus, opus eſt, ut ſacerdos ejus formam cognitam, & perſpectam habeat. Eam igitur his verbis comprehendi certo credendum eſt: HIC EST ENIM CALIX SANGUINIS MEI, NOVI, ET ÆTERNI TESTAMENTI, MYSTERIUM FIDEI, QUI PRO VOBIS, ET PRO MULTIS EFFUNDETUR, IN REMISSIONEM PECCATORUM. Ex quibus verbis plura quidem a ſacris ſcripturis colliguntur: quædam vero in Eccleſia ex Apoſtolica traditione conſervata ſunt. Nam quod dicitur, *Hic eſt calix*, (a) a D. Luca, & ab Apoſtolo ſcriptum eſt: quod vero ſequitur, *Sanguinis mei*, vel *Sanguis meus novi Teſtamenti*, *qui pro vobis*, & *pro multis effundetur in remiſſionem peccatorum*, partim a (b) D. Luca, partim a D. Matthæo dictum eſt: verba autem illa, *Æterni*, & *Myſterium fidei*, ſancta traditio Catholicæ veritatis interpres, & cuſtos nos docuit.

Forma conſecrandi vinum.

a) *Lucæ* 22. 20. 1. *Cor.* 11. 25.

b) *Lucæ* 22. 20. Ly. *Æterni habetur. Hebr.* 13. *Apoc.* 14.

22. *Quod hæc ſit vera Conſecrationis forma oſtenditur.*

Verum de hac forma nemo dubitare poterit, ſi quod antea dictum eſt de forma Conſe-

ſecrationis, quæ ad panis elementum adhibetur, hoc etiam loco attendatur. Conſtat enim, iis verbis, quæ vini ſubſtantiam in ſanguinem Domini converti ſignificant, hujus elementi formam contineri. Quare cum verba illa hoc aperte declarent, perſpicuum eſt, aliam formam conſtituendam non eſſe. Exprimunt autem præterea quoſdam effuſi ſanguinis in paſſione Domini admirabiles fructus; qui ad hoc Sacramentum maxime pertinent. Unus eſt, aditus (a) ad æternam hæreditatem, quæ novi, atque æterni teſtamenti jure ad nos venit. Alter eſt, aditus ad juſtitiam per myſterium fidei: (b) Jeſum enim per fidem in ſanguine ejus propitiatorem Deus propoſuit, (c) ut ipſe ſit juſtus, & juſtificans eum, qui ex fide eſt Jeſu Chriſti. Tertius eſt, (d) remiſſio peccatorum.

D. Bonav. l. b. 4. Diſt. 8. art. 3. qu. 2. Scot. l. 4. Diſt. 8. q. 2.

Sanguinis Chriſti effectus triplex.

a) *Hebr.* 10. 19.

b) *Rom.* 3. 25.

c) *Rom.* 3. 26.

d) *Hebr.* 9. 14.

23. *Forma Conſecrationis ſanguinis exponitur.*

Quoniam vero hæc ipſa Conſecrationis verba plena myſteriorum ſunt, aptiſſimeque ad rem conveniunt, diligentius perpendere ea oportet. Quod vero dicitur, *Hic eſt enim Calix ſanguinis mei*, ſic intelligendum eſt: HIC EST SANGUIS MEUS, qui hoc calice continetur. Recte autem, & appoſite, dum ſanguis hic, ut eſt fidelium potus, conſecratur, calicis mentio facienda eſt. Neque enim ſanguis hujusmodi potionem ſatis ſignificare videretur, niſi vaſe aliquo exceptus eſſet. Sequitur deinde, *Novi teſtamenti*: quod quidem ob eam rem additum eſt, ut intelligeremus, Chriſti Domini ſanguinem non figura, quemadmodum in veteri Teſtamento fiebat, (de eo enim apud Apoſtolum ad Hebræos legimus, (e) *ſine ſanguine teſtamentum dedicatum non eſſe*)

Expoſitio Conſecrationis vini ſumpta ex ca. Cum Marthæ. de celebr. Miſſar.

e) *Hebr.* 9. 18.

ſed vere, & reipſa hominibus tradi, quod ad novum Teſtamentum pertinet. Quare Apoſtolus inquit: (a) *Ideo novi teſtamenti mediator eſt Chriſtus, ut morte intercedente repromiſſionem accipiant, qui vocati ſunt, æternæ hæreditatis.* Verbum vero *Æterni*, ad hæreditatem æternam, quæ Chriſti Domini æterni teſtatoris morte ad nos jure pervenit, referendum eſt.

a) *Hebr. 9. 15.*

Joan. 6. & 8.

Quomodo vinum conſecratum ſit myſterium fidei. Gregorius Papa ho. 22. de conſ. diſt. 2. c. 73.

Quod ſubjungitur, *Myſterium Fidei*, non rei veritatem excludit, ſed quod occulte latet, atque ab oculorum ſenſu remotiſſimum eſt, certa fide credendum eſſe ſignificat. Diverſa vero hiſce verbis ſententia hoc loco ſubjecta eſt ab ea, quam habent, cum Baptiſmo etiam tribuuntur. Nam quod ſanguinem Chriſti ſub vini ſpecie latentem fide cernimus, Myſterium fidei dicitur: at Baptiſmus, quoniam univerſam Chriſtianæ fidei profeſſionem complectitur, a nobis fidei Sacramentum, a Græcis myſterium jure appellatur. Quamquam alia etiam ratione ſanguinem Domini fidei Myſterium dicimus, quod ſcilicet in eo maxime plurimum difficultatis, & negotii humana ratio experiatur, cum nobis fides credendum proponit, Chriſtum Dominum verum Dei Filium, ſimulque Deum, & hominem mortem pro nobis pertuliſſe; quæ quidem mors ſanguinis Sacramento deſignatur.

Baptiſmus cur fidei Sacramentum dicatur.

Aug. Ep. 23. ad Boniſ. de Conſ. diſt. 1. cap. Hoc eſt.

24. *Cur maxime in ſanguinis Conſecratione mortis mentio fiat.*

Quapropter hoc loco appoſite potius, quam in Conſecratione corporis paſſio Dominica commemoratur, his verbis, *Qui effundetur in remiſſionem peccatorum.* Sanguis enim ſeparatim conſecratus ad paſſionem Domini, & mortem, &

& paſſionis genus ante omnium oculos ponendum, majorem vim, & momentum habet. Sed verba illa, quæ adduntur, *Pro Vobis*, *& Pro Multis*, (a) a Matthæo, & Luca ſingula a ſingulis ſumpta ſunt, quæ tamen ſancta Eccleſia Spiritu Dei inſtructa ſimul conjunxit. Pertinent autem ad paſſionis fructum, atque utilitatem declarandam. Nam ſi ejus virtutem inſpiciamus, pro omnium ſalute ſanguinem a Salvatore effuſum eſſe fatendum erit: ſi vero fructum, quem homines ex eo perceperint, cogitemus, non ad omnes, ſed ad multos tantum eam utililatem pervenire, facile intelligemus. Cum igitur, *Pro Vobis*, dixit, vel eos qui aderant, vel delectos ex Judæorum populo, quales erant diſcipuli, excepto Juda, quibuſcum loquebatur, ſignificavit. Cum autem addidit, *& Pro Multis*, reliquos electos ex Judæis, aut Gentibus intelligi voluit. Recte ergo factum eſt, ut *pro univerſis* non diceretur, cum hoc loco tantummodo de fructibus paſſionis ſermo eſſet, quæ ſalutis fructum delectis ſolum attulit. Atque huc ſpectant verba illa Apoſtoli: (b) *Chriſtus ſemel oblatus eſt ad multorum exhaurienda peccata*: & quod Dominus apud Joannem inquit: (c) *Ego pro eis rogo, non pro mundo rogo, ſed pro his, quos dediſti mihi, quia tui ſunt.* Plurima alia in hujus Conſecrationis verbis latent myſteria: quæ Paſtores aſſidua rerum divinarum meditatione, & ſtudio ipſi per ſe, juvante Domino, facile aſſequentur,

a) *Matt. 26. 28. Luc. 22. 24.*
Cur in conſecratione calicis dicatur pro vobis, & pro multis.

b) *Hebr. 9. 28.*

c) *Joan. 17. 9*

25. *Non expedit in hoc Sacramento ſenſuum adhibere judicium.*

Sed jam ad earum rerum explicationem oratio

tio revertatur, quæ ut a fidelibus ignorentur, nullo modo committendum eſt. Ac quoniam Apoſtolus admonet, graviſſimum ſcelus admitti ab iis, (a) qui non dijudicant corpus Domini, hoc in primis doceant Paſtores, animum, atque rationem omni ſtudio a ſenſibus avocandam eſſe. Si enim fideles ea tantum in hoc Sacramento contineri ſibi perſuaſerint, quæ ſenſibus percipiunt, in ſummam impietatem adducantur neceſſe eſt; cum nihil aliud præter panis, & vini ſpeciem oculis, tactu, odoratu, guſtu ſentientes, panem tantummodo, ac vinum in Sacramento eſſe, judicaverint. Curandum igitur eſt, ut fidelium mentes, quam maxime fieri poteſt, a ſenſuum judicio abſtrahantur, atque ad immenſam Dei virtutem, & potentiam contemplandam excitentur.

b) 1. Cor. 11. 29.

In hoc Sacramento ſenſuum judicium rejiciendum eſt. vide D. Thom. in Hymno. Etſi ſenſus deficit &c. Et in ſequentia; Quod non capis &c.

26. *Quid myſticæ Conſecrationis virtute in hoc Sacramento potiſſimum efficiatur.*

Tria per conſecrationem in hoc Sacramento effici.

Corpus Chriſti verum eſt in hoc Sacramento. Dion. de Eccl. Hier. c. 3. Ignat. Epi. de Smyrn. & omnes alii, quotquot unquam fuerunt, Scriptores Catholici. Tranſubſtantiatio eſt antiquiſſima Eccleſiæ doctrina. Ambr. lib. 4. de Sacram. c. 4.

Tria enim ſunt maxime admiranda, atque ſuſpicienda, quæ in hoc Sacramento verbis Conſecrationis effici, fides Catholica ſine ulla dubitatione credit, & confitetur. Primum eſt, verum Chriſti Domini corpus, illud idem, quod natum ex Virgine, in cœlis ſedet ad dexteram Patris, hoc Sacramento contineri. Alterum eſt, nullam in eo elementorum ſubſtantiam remanere, quamvis nihil a ſenſibus magis alienum & remotum videri poſſit. Tertium eſt, quod ex utroque facile colligitur, etſi verba Conſecrationis id maxime exprimunt, accidentia, quæ aut oculis cernuntur, aut aliis ſenſibus percipiuntur, ſine ulla re ſubjecta eſſe, mira quadam, atque inexplicabili ratione.

tione. Ac panis quidem, & vini accidentia omnia licet videre, quæ tamen nulli ſubſtantiæ inhærent, ſed per ſe ipſa conſtant; cum panis, & vini ſubſtantia in ipſum Domini corpus, & ſanguinem ita mutetur, ut panis, & vini ſubſtantia omnino eſſe deſinat.

27. *Certum eſt, idem Chriſti corpus, quod natum eſt de Maria Virgine, in Euchariſtia contineri.*

Verum, ut prius de primo agamus, conentur Paſtores explicare, quam perſpicua, & clara ſint Salvatoris noſtri verba, quæ corporis ejus veritatem in Sacramento demonſtrant. Nam cum inquit: (a) *Hoc eſt corpus meum: Hic eſt ſanguis meus*: nemo, qui modo ſanæ mentis ſit, ignorare poteſt, quid nobis intelligendum ſit; præſertim cum de humana natura ſermo habeatur, quam in Chriſto vere fuiſſe, Catholica fides dubitare neminem patitur: ut vir ſanctiſſimus, atque doctiſſimus Hilarius præclare ſcripſerit, de veritate carnis, & ſanguinis Chriſti, cum ex ipſius Domini profeſſione, & fide noſtra, caro ejus vere ſit cibus, relictum non eſſe ambigendi locum.

a) *Marc.* 14. 22. *Luc.* 22. 19. *Matt.* 26. 26.

S. Hilar. lib. 8. *de Trinitat.*

28. *Quomodo item verum Chriſti corpus in Euchariſtia eſſe convincatur.*

Verum alter præterea locus a Paſtoribus enucleandus eſt, ex quo aperte licet cognoſcere, verum Domini corpus, & ſanguinem in Euchariſtia contineri. Nam Apoſtolus poſteaquam commemoravit panem, & vinum a Domino conſecratum, & ſacra myſteria Apoſtolis ſuis adminiſtrata eſſe, ſubjungit: (b) *Probet autem ſeipſum homo, & ſic de pane illo edat, & de calice bibat; qui enim manducat, & bibit* indi-

Veritas corporis Chriſti in Sacramento ex ſcripturis oſtenditur. Seſſ. 13. Concil. Trid. de Euchariſtia c. 1. & can. 1.

b) 1. *Cor.* 11. 28. 29.

indigne, judicium ſibi manducat, & bibit, non dijudicans corpus Domini. Quod ſi, ut Hæretici dictitant, nihil aliud in Sacramento venerandum eſſet præter memoriam, & ſignum paſſionis Chriſti, quid opus erat tam gravibus verbis fideles hortari, ut ſeipſos probarent? Gravi enim illa Judicii voce declaravit Apoſtolus, nefarium aliquod ſcelus ab eo admitti, qui impure ſumens corpus Domini, quod in Euchariſtia occulte latet, ab alio ciborum genere non diſtinguit. Quod etiam ſupra in eadem epiſtola uberius explicavit Apoſtolus his verbis: (a) *Calix benedictionis, cui benedicimus, nonne communicatio ſanguinis Chriſti eſt? & panis, quem frangimus, nonne participatio corporis Domini eſt?* Quæ quidem verba veram corporis, & ſanguinis Chriſti Domini ſubſtantiam demonſtrant. Hæc igitur ſcripturæ loca a Paſtoribus explicanda erunt, atque in primis docendum, nihil in iis dubii, aut incerti relictum eſſe; præſertim cum hæc Eccleſiæ Dei ſacroſancta auctoritas interpretata ſit.

a) *1. Cor. 10. 16.*

29. *Eccleſiæ Chriſti ſententia de ſenſu ſcripturarum, & veritate corporis Domini in Euchariſtia, quomodo ſit perquirenda.*

Primo inquirendus eſt Patrum & Doctorum Eccleſiæ per omnia conſenſus.

Ad cujus ſententiæ cognitionem duplici via, & ratione poſſumus pervenire. Prima eſt, cum Patres, qui ab initio Eccleſiæ, atque omni deinceps ætate floruerunt, & Eccleſiaſticæ doctrinæ optimi teſtes ſunt, conſulimus. Hi vero ſummo conſenſu omnes hujus dogmatis veritatem apertiſſime tradiderunt: quorum ſingula teſtimonia afferre quoniam operoſi laboris eſſet, ſatis erit, pauca notare, vel indicare potius, ex quibus judicium de cæteris

faci-

facile fieri poterit. Primus igitur D. Ambroſius fidem ſuam proferat, qui in libro de iis, qui initiantur myſteriis, teſtatus eſt, verum Chriſti corpus in hoc Sacramento ſumi, ſicut verum ex Virgine ſumptum eſt, idque certiſſima fide tenendum eſſe; & alio loco docet, ante Conſecrationem panem ibi eſſe, poſt Conſecrationem autem carnem Chriſti. Accedat alter teſtis D. Chryſoſtomus, non minoris fidei, & gravitatis, qui quidem cum multis aliis in locis hanc ipſam veritatem profitetur, & docet, tum vero præcipue hom. 60. de iis, qui ſacra myſteria impure ſumunt, itemque hom. 44. & 45. in ſanctum Joannem: inquit enim: *Pareamus Deo, neque contradicamus, licet vel cogitationibus, vel oculis noſtris videatur adverſari, quod dicitur; ipſius enim ſermo infallibilis eſt, ſenſus noſter facile ſeducitur.* His vero omni ex parte conſentiunt, quæ D. Auguſtinus acerrimus Catholicæ fidei propugnator ſemper docuit: atque in primis exponens titulum Pſalmi 33., ſcribit enim: *Portare ſe in manibus ſuis homini impoſſibile eſt, ſolique Chriſto convenire poteſt; ferebatur enim ille in manibus ſuis, quando commendans ipſum corpus ſuum, ait: Hoc eſt corpus meum.* Ac Cyrillus (prætereo Juſtinum, & Iræneum) adeo aperte lib. 4. in Joannem veram Domini carnem in hoc Sacramento eſſe affirmat, ut ejus verba nullis poſſint fallacibus, & captioſis interpretationibus obſcurari. Quod ſi Paſtores alia etiam Patrum teſtimonia requirent, facile erit ſanctos (a) Dionyſium, (b) Hilarium, (c) Hieronymum, (d) Damaſcenum addere, innumerabileſque alios, quorum de hac re graviſſimas ſententias Doctorum, &

D. Amb. de iis, qui myſte. init. c. 9. & de conſ. diſt. 2. c Sicut verus, &c. In illo &c. Revera. Lib. 4. de ſacram. c. 4 & de conſ. diſt. 2. c. Panis eſt

Chryſ. ad populum Antiochen. Hom. 60. & 61. idem Hom. 44. & 45. in Joannem.

S. Auguſt. concione 1. verſus finem.

1. Reg. 21. habetur de conſ. diſt. 2. cap. 92. Secundum ſeptuaginta legitur. Et ferebatur in manibus ſuis.

S. Cyril. lib. 4. in Joan. c. 13. 14. & lib 16. cap. 13. Juſt. Apologeti. 2. ſub finem.

a) *Dion. lib. de Eccleſ. Hier. c. 3.*
b) *Lib. 8. de Trin.*
c) *Hier. Ep. ad Damaſum de filio prodigo.*
d) *Lib. 4. de orth. fide c. 14*

& piorum hominum induſtria, & labore in unum congeſtas paſſim legimus.

30. *Quoties contraria opinio in Conciliis Eccleſiæ condemnata ſit.*

Secundo veritas corporis Chriſti in Euchariſtia per contrariæ ſententiæ damnationem Eccleſiaſticam potuit cognoſci.

Altera reſtat via, qua ſanctæ Eccleſiæ judicium in iis, quæ ad fidem pertinent, inveſtigare liceat, contrariæ ſcilicet doctrinæ, & opinionis damnatio. At vero conſtat, ſemper corporis Chriſti veritatem in ſancto Euchariſtiæ Sacramento ita per univerſam Eccleſiam diffuſam, & diſſeminatam eſſe, & conſentienti voluntate ab omnibus fidelibus receptam, ut, cum ante quingentos annos Berengarius id negare auſus eſſet, ibique ſignum tantummodo eſſe aſſereret, ſtatim in Vercellenſi Concilio, quod Leonis IX. auctoritate convocatum fuerat, omnium ſententiis condemnatus ipſe hæreſim ſuam anathemati addixerit: qui poſtea cum ad eandem impietatis inſaniam rediiſſet, tribus aliis Conciliis, Turonenſi, & duobus Romanis, quorum alterum Nicolaus II. alterum Gregorius VII. Pontifices Maximi convocarunt, damnatus eſt. Eam poſtea ſententiam Innocentius III. in Concilio Lateranenſi Magno confirmavit: ac deinceps a Florentina, & Tridentina Synodis ejuſdem veritatis fides apertius declarata, ac ſtabilita eſt. Hæc igitur ſi Paſtores diligenter expoſuerint (ut nihil dicamus de iis, qui erroribus obcœcati, nihil magis, quam veritatis lucem oderunt) & infirmos confirmare, & piorum mentes ſumma quadam lætitia, & voluptate afficere poterunt.

Berengarius ſententiam ſuam in Vercellenſi Concil. abjuravit, ut conſtat ex cap. Ego Berengarius.

Concilium Lat. cap. 1. & habetur de ſum. Trinit. & fide Cathol. cap. Firmiter. Conc. Flor. in doctrina de Sacram. cap. 4. & can. 22. Conc. Trid. ſeſſ. 13.

31. *Quomodo in Symbolo dogma de veritate corporis Chriſti in hoc Sacramento includatur.*

Cum præſertim fidelibus dubitare non liceat, quin

quin inter cæteros fidei articulos hujus etiam dogmatis fides comprehendatur. Nam, cum Dei ſummam omnium rerum poteſtatem credunt, & confitentur, credant etiam neceſſe eſt, poteſtatem ei non defuiſſe maximi hujus operis efficiendi, quod in Euchariſtiæ Sacramento admiramur, & colimus. Deinde cum credunt ſanctam Eccleſiam Catholicam, neceſſario ſequitur, ut ſimul credant eam eſſe, quam explicavimus, hujus Sacramenti veritatem.

32. *Quanta ſit Eccleſiæ militantis dignitas, ex hujus myſterii majeſtate oſtenditur.*

Dignitas Sacramenti Euchariſtiæ. Hæc habet magna ex parte D. Th. in 3.ª p. qu. 75. art. 1.

Sed nihil eſt profecto, quod ad piorum jucunditatem, & fructum addi poſſit, cum hujus altiſſimi Sacramenti dignitatem contemplantur. Primum enim intelligunt, quanta ſit Evangelicæ legis perfectio, cui datum eſt, id reipſa habere, quod ſignis tantum, & figuris Moſaicæ legis tempore adumbratum fuerat. Quare divinitus dictum eſt a Dionyſio, Eccleſiam noſtram mediam eſſe inter Synagogam, & ſupremam Hieruſalem, ac propterea utriuſque participem. Ac profecto ſatis mirari fideles nunquam poterunt Sanctæ Eccleſiæ perfectionem, ejusque gloriæ altitudinem, cum inter eam, & cœleſtem beatitudinem unus tantum gradus intereſſe videatur. Hoc enim nobis cum cœlitibus commune eſt, ut utrique Chriſtum Deum, & hominem præſentem habeamus: ſed, quo uno gradu ab iis diſtamus, illi præſentes beata viſione perfruuntur, nos præſentem, & tamen ab oculorum ſenſu remotum, ſacrorum myſteriorum admirabili integumento ſe occultantem, firma, & conſtan-

S. Dion de Eccl. Hierarch. cap. 7. circa medium.

ti fide veneramur. Præterea fideles hoc Sacramento Chriſti Salvatoris noſtri perfectiſſimam charitatem experiuntur. Ejus enim bonitatem maxime decuit, naturam, quam a nobis ſumpſerat, a nobis nunquam ſubtrahere, ſed quantum fieri poſſet, eſſe, verſarique nobiſcum velle, ut illud omni tempore vere, & proprie dictum videretur, (a) *Deliciæ meæ eſſe cum filiis hominum.*

Prov. 8. 31.

33. *Oſſa, nervi, & quæcunque ad hominis perfectionem pertinent, una cum divinitate hic vere adſunt.*

De concomitantia partium corporis Chriſti in hoc Sacramento. de conſecr. diſt. 2. cap. Singuli, &c. Ubi panis eſt. Ambroſius in lib. de iis, qui myſter. init. c. 9. D. Th. in 3. p. qu. 76. art. 1. Chriſtus nomen Dei, & hominis eſt. Damaſ. lib. 3. cap. 27.

Jam vero hoc loco etiam explicandum eſt, non ſolum verum Chriſti corpus, & quicquid ad veram corporis rationem pertinet, veluti oſſa, & nervos, ſed etiam totum Chriſtum in hoc Sacramento contineri. Docere autem oportet, Chriſtum nomen eſſe Dei, & hominis, unius ſcilicet perſonæ, in qua divina, & humana natura conjuncta ſit. Quare utramque ſubſtantiam, & quæ utriusque ſubſtantiæ conſequentia ſunt, divinitatem, & totam humanam naturam, quæ ex anima, & omnibus corporis partibus, & ſanguine etiam conſtat, complectitur: quæ omnia in Sacramento eſſe credendum eſt. Nam cum in cœlo tota humanitas divinitati in una perſona, & hypoſtaſi conjuncta ſit, nefas eſt ſuſpicari, corpus, quod in Sacramento ineſt, ab eadem divinitate ſejunctum eſſe.

34. *Sanguis, Anima, & Divinitas, non eodem modo in Euchariſtia, quo corpus Chriſti ſunt.*

Ex Concil. Epheſino in Epiſt. ad Neſtorium, & refertur de conſ.

In quo tamen Paſtores animadvertant neceſſe eſt, non omnia eadem ratione, aut virtute

tute in hoc Sacramento contineri. Quædam enim ſunt, quæ ex vi, & efficientia Conſecrationis in Sacramento eſſe dicimus: nam cum verba illa efficiant quicquid ſignificant, id eſſe in Sacramento ex vi Sacramenti divinarum rerum Scriptores appellarunt, quod verborum forma exprimitur: ita ſi contingeret, ut aliquid ab aliis rebus omnino ſejunctum eſſet, id ſolum, quod forma ſignificaret, in Sacramento eſſe, cætera non item eſſe, docuerunt. Quædam vero in Sacramento continentur, quod illis rebus conjuncta ſint, quæ forma exprimuntur. Nam cum forma, quæ ad panem conſecrandum adhibetur, corpus Domini ſignificet, cum dicitur, (a) *Hoc eſt corpus meum;* ipſum Chriſti Domini corpus ex vi Sacramenti in Euchariſtia erit. At quia corpori Sanguis, Anima, & Divinitas conjungitur, hæc quoque in Sacramento erunt omnia, non quidem ex Conſecrationis virtute, ſed ut ea, quæ corpori conjuncta ſunt. Atque hæc ex concomitantia in Sacramento eſſe dicuntur: qua ratione totum Chriſtum in Sacramento eſſe perſpicuum eſt. Si enim duo aliqua inter ſe reipſa conjungantur, ubi unum ſit, ibi etiam alterum eſſe neceſſe eſt. Sequitur itaque, totum Chriſtum uſque adeo tam in panis, quam in vini ſpecie contineri, ut, quemadmodum in panis ſpecie non corpus modo, ſed etiam Sanguis, & totus Chriſtus vere ineſt, ſic contra in vini ſpecie non ſolum ſanguis, ſed corpus, & totus Chriſtus vere inſit.

diſt. 2. c. Neceſſario.

In termino conſecrationis ex vi verborum ſunt duo, formale, & materiale. Scot. 4. diſt. 8 qu 3. litt. KK. Quid adſit ex concomitantia. Seſſ. 13. Conc. Trid. de Euchariſt. c. 3.

a) Matt. 26. 26.

Sub altera Euchariſtiæ ſpecie totum Chriſtum per concomitantiam contineri.

35. *Cur in Euchariſtia duplex fiat Conſecratio.*

Sed quamquam hæc ita ſe habere omnibus fidelibus certum, & perſuaſiſſimum eſſe debet;

Alex. de Ales 4. p. ſummæ ſac. Theol. qu 31. memb. 2.

Ambr. 1. Cor. 11. Levitt. 17.

optimo tamen jure inſtitutum eſt, ut ſeparatim duæ Conſecrationes fierent. Primo ut paſſio Domini, in qua ſanguis a corpore diviſus eſt, magis referatur; cujus rei cauſa in Conſecratione ſanguinem effuſum eſſe meminimus. Deinde maxime conſentaneum fuit, ut, quoniam Sacramento ad alendam animam utendum nobis erat, tanquam cibus, & potus inſtitueretur: ex quibus perfectum corporis alimentum conſtare perſpicuum eſt.

36. *Totus Chriſtus in quavis utriuſque ſpeciei particula præſens adeſt.*

De conſ. diſt. 2. c. 76. & habetur in Miſſ. Ambr. Præfat. Domin. vid poſt Epiphan. Exod. 15. Fuſius explicatur Seſſ. 13. Conc. Trid. c. 3. & can. 3. & ſeſſ. 21. de comm. ſub utraque ſpecie cap. 1.

Neque vero illud prætermittendum, non ſolum in utraque ſpecie, ſed in quavis utriuſque ſpeciei particula totum Chriſtum contineri. Sic enim Ambroſius ſcriptum reliquit: *Singuli accipiunt Chriſtum Dominum, & in ſingulis portionibus totus eſt, nec per ſingulos minuitur, ſed integrum ſe præbet in ſingulis.* Atque id præterea ex Evangeliſtis facile colligi poteſt. Neque enim credendum eſt, ſingula panis fruſta propria verborum forma a Domino conſecrata eſſe, ſed eadem ſimul omnem panem, qui ad ſacra myſteria conficienda, atque Apoſtolis diſtribuenda ſatis futurus eſſet. Id quod de calice factum eſſe apparet, cum ipſe dixit, (a) *Accipite, & dividite inter vos.* Hactenus quæ explicata ſunt, eo pertinent, ut oſtendant Paſtores, verum Chriſti corpus, & ſanguinem in Euchariſtiæ Sacramento contineri.

a) Lucæ 22. 17.

37. *Poſt Conſecrationem nulla materiæ hujus Sacramenti ſubſtantia remanet.*

De Tranſubſtantiatione. ſeſſ. 13. Conc. Trident. de Euchar. cap. 4. & c. Quomodo.

Nunc, quod alterum erat propoſitum, docebunt, etiam panis, & vini ſubſtantiam in

Sacra-

Sacramento poſt Conſecrationem non remanere. Hoc vero quamvis maximam admirationem merito habere poſſit, tamen cum eo, quod prius demonſtratum, neceſſario conjungitur. Etenim ſi eſt verum Chriſti corpus ſub panis, & vini ſpecie poſt Conſecrationem, omnino neceſſe eſt, cum ibi antea non eſſet, hoc vel mutatione, vel alterius rei in ipſum converſione factum eſſe. At vero fieri non poſſe conſtat, ut corpus Chriſti in Sacramento ſit, quod ex uno in alium locum venerit. Ita enim fieret, ut a cœli ſedibus abeſſet, quoniam nihil movetur, niſi locum deſerat, a quo movetur. Creari autem corpus Chriſti minus credibile eſt, ac ne in cogitationem quidem cadere hoc poteſt: relinquitur ergo, ut in Sacramento ſit corpus Domini, quod panis in ipſum convertatur. Quare nulla panis ſubſtantia remaneat neceſſe eſt.

corpus Chriſti in Euchar eſſe incipiat.
D. Th. in 3. p. q. 75. art. 2.

Non per loci mutationem.

Non per creationem.
Adeſt per converſionem.
Scot 4 ſent. d. 11. q. 3 4. & 5.
Ex nocte fit dies, & ex mane meridies.

38. *Tranſubſtantiatio a Conciliis approbata in Scripturis fundamentum habet.*

Hac ratione adducti Patres, & majores noſtri in Conciliis, Lateranenſi Magno, & Florentino, hujus articuli veritatem apertis decretis confirmarunt. A Tridentina vero Synodo explicatius ita definitum eſt: *Si quis dixerit in ſacroſancto Euchariſtiæ Sacramento remanere ſubſtantiam panis, & vini una cum corpore, & ſanguine Domini noſtri Jeſu Chriſti, anathema ſit.* Hæc vero ex teſtimoniis ſcripturarum facile fuit colligere. Primum, quod in ejus Sacramenti inſtitutione ipſe Dominus dixit, (a) *Hoc eſt corpus meum.* Vocis enim, *Hoc*, ea vis eſt, ut omnem rei præſentis ſubſtantiam demonſtret: quod ſi panis ſubſtantia

Later. Concil. c. 1 Eugenius. IV. in Ep ad Arm. data approbata a Conc. Flor. Trid. Syn. ſeſſ. 13. can. 2.

Tranſubſtantiatio Scripturis ſtatuitur.

a) *Matt. 26. 26. Marc. 14. 22. 1. Cor 11. 24. Exod. 18.*

remaneret, nullo modo vere dici videretur, *Hoc eſt corpus meum.* Deinde Chriſtus Dominus apud Joannem, (a) *Panis*, inquit, *quem ego dabo, caro mea eſt pro mundi vita*, panem videlicet carnem ſuam vocans. Ac paulo poſt ſubjecit: (b) *Niſi manducaveritis carnem filii hominis, & biberitis ejus ſanguinem, non habebitis vitam in vobis*, & rurſus, (c) *Caro mea vere eſt cibus, & ſanguis meus vere eſt potus.* Cum ergo tam claris, & perſpicuis verbis carnem ſuam panem, & verum cibum, ſanguinem item verum potum nominaverit, ſatis videtur declaraſſe, nullam in Sacramento ſubſtantiam panis, & vini remanere.

a) *Joan. 6. 52.*

b) *Ibidem 54.*

c) *Ibidem 56.*

39. *Quomodo Patres in hoc Sacramento Tranſubſtantiationem agnoverint.*

Tranſubſtantiatio ex conſenſu Patrum oſtenditur.

D. Ambr. lib. 4. & habetur de conſec. diſt. 2. c. Panis eſt.

Atque hanc perpetuo ſanctorum Patrum conſentientem fuiſſe doctrinam, qui eos evolverit, facile intelliget. D. quidem Ambroſius ita ſcribit: *Tu forte dicis, Meus panis eſt uſitatus, ſed panis iſte panis eſt ante verba Sacramentorum, ubi acceſſerit Conſecratio, de pane fit caro Chriſti.* Quod quidem ut facilius probare poſſet, varia deinde affert exempla, & ſimilitudines. Alibi vero cum verba illa interpretaretur, (d) *Omnia, quæcunque Dominus voluit, fecit in cœlo, & in terra; Licet*, inquit, *figura panis, & vini videatur, nihil tamen aliud, quam caro Chriſti, & ſanguis poſt Conſecrationem credendum eſt.* Atque iiſdem fere verbis eandem ſententiam ſanctus Hilarius exponens docuit, quamvis extrinſecus panis, & vinum videatur, vere tamen corpus, & ſanguinem Domini eſſe.

a) *Pſal. 134. 6. Ex lib. 4. de Sacram. cap. 4. & 6. de Conſecr. d. 2. c. omnia.*

S. Hilar. de Trin. l. 8. & de conſec. diſt. 2. cap. 26.

40. *Qua*

40. *Qua ratione Euchariſtia poſt Conſecrationem etiam panis dicatur.*

Sed moneant Paſtores hoc loco, mirandum non eſſe, ſi poſt Conſecrationem panis etiam vocetur. Hoc enim nomine Euchariſtia appellari conſuevit, tum quia panis ſpeciem habeat, tum quia naturalem alendi, & nutriendi corporis vim, quæ panis propria eſt, adhuc retineat. Eam autem eſſe ſacrarum literarum conſuetudinem, ut res ita appellent, cujuſmodi eſſe videantur, ſatis oſtendit, quod in Geneſi dictum eſt, (a) tres viros Abrahæ apparuiſſe, qui tamen tres Angeli erant. (b) Et duo illi, qui Apoſtolis, aſcendente in cœlum Chriſto Domino, apparueruut, cum eſſent Angeli, viri dicuntur.

Eccl. 18. 31. & 17. 21.

Exod. 7. 20. Eccl. 29. 33.

a) *Gen. 18. 2.*

b) *Actor. 1. 10. Vide D. Thom. in 3 p. qu. 75. art. 3. & 4.*

41. *Quomodo fiat tam admiranda ſubſtantiarum converſio.*

Quam admirabilis ſit converſio.

Difficillima eſt omnino hujus myſterii explicatio. Sed tamen conabuntur Paſtores iis, qui magis in Divinarum rerum cognitione profecerunt, (nam qui adhuc imbecilliores ſunt, verendum eſſet, ne rei magnitudine opprimerentur) conabuntur, inquam, tradere hujus admirabilis converſionis modum; quæ ita fit, ut tota panis ſubſtantia divina virtute in totam corporis Chriſti ſubſtantiam, totaque vini ſubſtantia in totam ſanguinis Chriſti ſubſtantiam, ſine ulla Domini noſtri mutatione, convertatur. Neque enim Chriſtus aut generatur, aut mutatur, aut augeſcit, ſed in ſua ſubſtantia totus permanet. Quod Myſterium cum (c) D. Ambroſius declararet, *Vides*, inquit, *quam operatorius ſit ſermo Chriſti; ſi ergo tanta vis eſt, in ſermone Domini Jeſu, ut inciperent eſſe, quæ*

c) *D. Amb. l. 4. de Sacram. c. 4. & habetur de conſ. diſt. 2. c. Panis eſt.*

non erant, mundus ſcilicet; quanto magis operatorius eſt, ut ſint ea, quæ erant, & in aliud commutentur? In quam ſententiam alii etiam veteres, & graviſſimi Patres ſcriptum reliquerunt. Divus quidem Auguſtinus, (a) *Fideliter fatemur, ante Conſecrationem panem eſſe, & vinum, quod natura formavit; poſt Conſecrationem vero carnem Chriſti & ſanguinem, quod benedictio conſecravit.* Damaſcenus autem (b) *Corpus ſecundum veritatem conjunctum eſt divinitati, corpus ex ſancta Virgine, non quod ipſum corpus aſſumptum de cœlo deſcendat, ſed quod ipſe panis, & vinum in corpus, & ſanguinem Chriſti tranſmutentur.*

a) *Habetur de conſ. d. 2. cap. Nos autem.*

b) *Dam. lib. 4. de orth. fide cap. 14. Scot. 4. ſen. d. 11. q. 3. lit. I.*

42. *Stupendæ huic converſioni commode nomen impoſitum eſt Tranſubſtantiatio.*

Trid. Syn. ſeſſ. 13 can. 4. quod nomen primo authoritate Concil. Later. magni receptum eſt. c. 1. & habetur de ſum. Trin. & fide Cath. cap. 1.

Hæc itaque admirabilis converſio convenienter, & proprie a ſancta Catholica Eccleſia Tranſubſtantiatio eſt appellata, quemadmodum ſacra Tridentina Synodus docuit. Ut enim generatio naturalis, quod forma in ea mutetur, recte, & proprie transformatio dici poteſt: ita etiam, quod in Sacramento Euchariſtiæ tota unius rei ſubſtantia in totam alterius rei ſubſtantiam tranſeat, verbum Tranſubſtantiationis recte, & ſapienter a Majoribus noſtris inventum eſt.

43. *Modus Tranſubſtantiationis, & loci, quo Chriſtus eſt in hoc Sacramento, curioſius non inquirendus.*

Sacroſanctum Euchar. Sacramentum pie credendum, non curioſe ſcrutandum.

Sed illud ſæpiſſime a ſanctis Patribus repetitum fideles admonendi ſunt, ne curioſius inquirant, quo pacto ea mutatio fieri poſſit. Nec enim percipi a nobis poteſt, nec in naturalibus mutationibus, aut ipſa rerum creatione

ejus

ejus rei exemplum aliquod habemus. Verum, quid hoc ſit, fide cognoſcendum eſt: quomodo fiat, curioſius non inquirendum. Non minorem vero cautionem Paſtores adhibeant oportet, in eo etiam myſterio explicando, quomodo Chriſti Domini corpus vel in minima panis particula totum contineatur. Vix enim unquam hujuſmodi diſputationes inſtituendæ erunt: ſed tamen, quando Chriſtiana charitas hoc poſtulaverit, primum quidem meminerint fidelium animos illa voce præmunire, (a) *Non erit impoſſibile apud Deum omne verbum.*

Quomodo Chriſti corpus in minima panis particula totum contineatur.

Vide Conc. Trid. Seſſ. 13 c. 2. & de conſ. Diſt. 2. cap. Singuli, & Flor. Conc. in decr. de Sacram.

a) *Luc. 1. v. 37.*

44. *Chriſti corpus in Euchariſtia non eſt, ut in loco.*

Deinde vero doceant, Chriſtum Dominum in hoc Sacramento, ut in loco, non eſſe. Etenim locus res ipſas conſequitur, ut magnitudine aliqua præditæ ſunt: Chriſtum vero Dominum ea ratione in Sacramento eſſe non dicimus, ut magnus, aut parvus eſt, quod ad quantitatem attinet; ſed, ut ſubſtantia eſt. Subſtantia enim panis in Chriſti ſubſtantiam, non in magnitudinem, aut quantitatem convertitur. Nemo vero dubitat, ſubſtantiam æque in parvo, atque in magno ſpatio contineri. Nam & aeris ſubſtantia, totaque ejus natura ſic in parva, ut in magna aeris parte, itemque tota aquæ natura non minus in urnula, quam in flumine inſit, neceſſe eſt. Cum igitur panis ſubſtantiæ corpus Domini noſtri ſuccedat, fateri oportet, ad eundem plane modum in Sacramento eſſe, quo erat panis ſubſtantia ante Conſecrationem. Ea vero utrum

Chriſtus in Sacramento non eſt, ut in loco, ſeu, ut magnus, vel parvus, ſed, ut ſubſtantia, quæ integra æque in parvo, & magno ſpatio continetur.

ſub magna, an ſub parva quantitate eſſet, nihil ad rem omnino pertinebat.

45. *In hoc Sacramento nulla eſt ſubſtantia, cui accidentia panis, & vini inhæreant.*

De ſubſiſtentia accidentium panis, & vini ſine aliqua re ſubjecta.
Colligi hoc poteſt ex ca. Hos autem de conſ. Diſt. 2. &c. cum Marthæ. de celebr. Miſſarum. §. Quæſiviſti. & probat D. Thom. 3. p. q. 75. art. 2. & q. 77. art. 1. & alibi ſæpe, & Conc. Conſtant. Seſſ. 8.

Tertium reſtat, quod in hoc Sacramento maximum, atque admirabile videatur; quod quidem, jam duobus aliis explicatis, facilius a Paſtoribus tractari poſſe exiſtimandum eſt; panis videlicet, & vini ſpecies in hoc Sacramento ſine aliqua re ſubjecta conſtare. Nam, cum antea demonſtratum ſit, corpus Domini, & ſanguinem vere in Sacramento eſſe, ita ut nulla amplius ſubſit panis, & vini ſubſtantia; quoniam ea accidentia Chriſti corpori, & ſanguini inhærere non poſſunt; relinquitur, ut ſupra omnem naturæ ordinem ipſa ſe nulla alia re niſa ſuſtentent. Hæc perpetua, & conſtans fuit Catholicæ Eccleſiæ doctrina: quæ etiam facile eorum teſtimoniorum auctoritate confirmari poterit, quibus antea planum factum eſt, nullam reſidere in Euchariſtia panis, aut vini ſubſtantiam.

46. *Quare Chriſtus ſub panis, & vini ſpecie corpus, & ſanguinem ſuum tradere voluerit.*

Vide Cyrillum lib. 4. in Joan. c. 22. Cypr. de cœna Domini. Aug. Tract. 27. in Joan. D. Thom. in 3. p. q. 74. art. 1. & 75. art. 1. Dam. lib. 4. de fide orthod. c. 14.

Sed nihil magis fidelium pietati convenit, quam omiſſis ſubtilioribus quæſtionibus, hujus admirabilis Sacramenti majeſtatem venerari, & colere, ac deinde in eo ſummam Dei providentiam ſuſpicere, quod ſacroſancta myſteria ſub panis, & vini ſpecie adminiſtranda inſtituerit. Nam, cum a communi hominum natura maxime abhorreat, humanæ carnis eſca, aut ſanguinis potione veſci, ſapientiſſime fecit, ut ſanctiſſimum corpus, & ſanguis ſub

earum rerum ſpecie, panis, inquam, & vini, nobis adminiſtraretur, quarum quotidiano, & communi alimento maxime delectamur. Adjunctæ vero etiam ſunt duæ illæ utilitates: quarum prima eſt, quod ab infidelium calumnia liberati ſumus, quam facile effugere non poſſemus, ſi Dominum ſub propria ſpecie comedere videremur. Altera eſt, quod, dum corpus, & ſanguinem Domini ita ſumimus, ut tamen, quod vere ſit, ſenſibus percipi non poſſit, hoc ad fidem in animis noſtris augendam plurimum valet: *quæ quidem*, ut ſancti Gregorii ſententia pervulgatum eſt, *ibi non habet meritum, ubi humana ratio præbet experimentum.* Hæc autem, quæ hactenus expoſita ſunt, non niſi magna adhibita cautione, pro audientium captu, & temporum neceſſitate explicanda erunt.

Prima ratio.

Secunda ratio.

Gregor. Papa Homil. 26. in Evangelia.

47. *Quid boni conſequantur, qui corpori, & ſanguini Domini digne communicaverint.*

Verum, quæ de hujus Sacramenti admirabili virtute, & fructibus dici poſſunt, nullum eſſe genus fidelium exiſtimandum eſt, ad quos earum rerum cognitio non pertineat, quibuſque maxime neceſſaria videri non debeat. Ut enim Euchariſtiæ utilitatem fideles intelligant, ob eam potiſſimum cauſam, quæ de hoc Sacramento tam multis verbis diſſeruntur, cognoſcenda ſunt. Sed, quoniam immenſæ ejus utilitates, & fructus nulla oratione explicari poſſunt, unus, aut alter locus a Paſtoribus tractandus erit, ut oſtendant, quanto in ſacroſanctis illis myſteriis bonorum omnium copia, & affluentia incluſa ſit. Hoc vero aliqua ex parte ita aſſequentur, ſi, omnium

De multiplici, & admirabili fructu tanti Sacramenti agitur Seſſ. 13. Conc. Trid. de Euchar. c. 2. & c. 5. vide Iren. lib. 4. c. 34. Cyril. lib. 4. in Joan. c. 12. & 14. Chryſ Hom. 84. in Joan. D. Thom. in 3. p. q. 79. per totam, & alibi ſæpe.

um Sacramentorum vi, atque natura patefacta, Euchariſtiam fonti, cætera rivulis comparaverint. Vere enim, ac neceſſario fons omnium gratiarum dicenda eſt, cum fontem ipſum cœleſtium chariſmatum, & donorum, omniumque Sacramentorum auctorem Chriſtum Dominum admirabili modo in ſe contineat, a quo, tanquam a fonte, ad alia Sacramenta, quidquid boni, & perfectionis habent, derivatur. Ex hoc igitur divinæ gratiæ fonte ampliſſima munera, quæ nobis hoc Sacramento impertiuntur, facile colligi poterunt.

48. *Quæ commoda panis, & vinum corpori, ea præſtantiori modo Euchariſtia animæ affert.*

Ambr. lib. 5. de Sacram. cap. 4. & Chryſ. Hom. 45. in Joan.
Per Euchariſtiam nos Deo & Deus nobis conjungitur.
Conferatur hic locus cum Sect. 6. ult. art. ſymb. Aug. lib. 7. confeſ. cap. 10.

Commode etiam fieri videbitur, ſi panis, & vini natura, quæ hujus Sacramenti ſymbola ſunt, perpendatur. Nam, quos uſus corpori panis, & vinum affert, eos omnes animæ ſaluti, & jucunditati, meliori quidem, ac perfectiori ratione, Euchariſtiæ Sacramentum præbet. Neque enim hoc Sacramentum in ſubſtantiam noſtram, ut panis, & vinum, mutatur; ſed nos quodammodo in ejus naturam convertimur: ut recte illud D. Auguſtini ad hunc locum transferri poſſit: *Cibus ſum grandium, creſce, & manducabis me; nec tu me mutabis in te, ſicut cibum carnis tuæ, ſed tu mutaberis in me.*

49. *Quomodo per hoc Sacramentum gratia conferatur.*

a) Joan. 1. 17.

Quod ſi (a) gratia, & veritas per Jeſum Chriſtum facta eſt, in animam quoque influat eſt neceſſe, cum eum pure, & ſancte accipit,

pit, qui de ſeipſo dixit, (a) *Qui manducat meam carnem, & bibit meum ſanguinem, in me manet, & ego in illo.* Nam qui pietatis, & religionis ſtudio affecti hoc Sacramentum ſumunt, nemini dubium eſſe debet, quin ita Filium Dei in ſe admittant, ut ejus corpori tanquam viva membra inſerantur. Siquidem ſcriptum eſt, (b) *Qui manducat me, & ipſe vivet propter me:* item, (c) *Panis, quem ego dabo, caro mea eſt pro mundi vita.* Quem locum Cyrillus cum interpretaretur, inquit: *Dei Verbum uniens ſeipſum propriæ carni fecit ipſam vivificativam. Eum ergo decebat miro quodam modo uniri corporibus per ſacram ejus carnem, & pretioſum ſanguinem, quæ accipimus in benedictione vivificativa in pane, & vino.*

a) Joan. 6. 57.

b) Ibidem 58.

c) Ibidem 52.

B. Cyril. lib. 4. in Joan. cap. 12. 14. & Epi. 10. ad Neſt.

50. *Homo peccatis fœdatus, ac mortuus, Euchariſtiæ ſumptione non vivificatur, etiamſi hoc Sacramentum gratiam conferre dicatur.*

Verum, quod dicitur, Euchariſtia gratiam tribui, Paſtores admoneant oportet, ita intelligendum non eſſe, perinde ac neceſſe non ſit, ut, qui re ipſa hoc Sacramentum utiliter percepturus eſt, gratiam antea adeptus fuerit. Conſtat enim, quemadmodum mortuis corporibus naturale alimentum nihil prodeſt, ita etiam animæ, quæ ſpiritu non vivit, ſacra myſteria non prodeſſe. Ac propterea panis, & vini ſpeciem habent, ut ſignificetur, non quidem revocandæ ad vitam animæ, ſed in vita conſervandæ cauſa, inſtituta eſſe. Verum hoc ideo dictum eſt, quoniam prima etiam gratia (qua omnes præditos eſſe oportet, antequam ſacram Euchariſtiam ore contingere au-

Quomodo hoc Sacrament. ſit gratiæ cauſa.

D. Thom. in. 3. p. q. 79. art. 3. vide lib. de Eccl. dogm. cap. 53.

Conc. Trid. Seſſ. 13. cap. 7. & can. 11. de conſec. Diſt. 2. c. Qui ſcelerate, & cap. Timorem & cap. Quid eſt Chriſtum &c. Sicut Judas.

a) 1. Cor. 11. 29.

audeant, (a) ne judicium ſibi manducent, & bibant) nemini tribuitur, niſi hoc ipſum Sacramentum deſiderio, & voto percipiat. Eſt enim omnium Sacramentorum finis, & Eccleſiaſticæ unitatis, ac conjunctionis ſymbolum; neque extra Eccleſiam conſequi gratiam ullus poteſt.

51. *Quomodo anima hoc ſpirituali cibo reficiatur, & augeatur.*

Quomodo hoc Sacramentum ſit de neceſſitate ſalutis ſaltem in voto, vide apud D. Thom. in 3. p. q. 73 art. 3. & q. 79. art. 1. ad 1.

Deinde, quoniam, uti corpus cibo naturali non conſervatur modo, ſed etiam augetur, guſtuſque novam quotidie ex eo voluptatem, & ſuavitatem percipit, ita etiam ſacræ Euchariſtiæ cibus non ſolum animam ſuſtentat, ſed vires illi addit, efficitque, ut ſpiritus divinarum rerum delectatione magis ac magis commoveatur; ob eam cauſam fit, ut gratiam hoc Sacramento tribui, recte, & veriſſime dicatur. Jure enim (b) mannæ comparari poteſt, ex quo omnis ſaporis ſuavitas percipiebatur.

b) Sap. 16. 10. Joan. 6. 49. Innoc. 3. lib. 4. de myſt. altæ c. 44. Bern. Serm. in cœna Domini. Cyr. lib. 4. in Joan. cap. 17. & lib. 3. cap. 37. Et in collecta dicitur. Sit ablutio ſcelerum.

52. *Per Euchariſtiam peccata leviora dimittuntur.*

Remitti vero Euchariſtia, & condonari leviora peccata, quæ venialia dici ſolent, non eſt, quod dubitari debeat. Quicquid enim cupiditatis ardore anima amiſit, dum levi aliqua in re parum offendit, totum id Euchariſtia, eas ipſas minores culpas abſtergens, reſtituit. Quemadmodum etiam (neque enim a propoſita ſimilitudine diſcedendum videtur) quod innati caloris vi quotidie detrahitur, ac deperit, paulatim addi, & refici naturali alimento ſentimus. Quare merito a D. Ambroſio de hoc cœleſti Sacramento dictum eſt, *Iſte panis quotidianus ſumitur in remedium quoti-*

D. Ambr. lib. 4. de Sacram. c. 6. & lib. 5. cap. 4.

dia-

dianæ infirmitatis. Verum hæc de iis peccatis intelligenda ſunt, quorum ſenſu, & delectatione animus non permovetur.

53. *Per hoc item Sacramentum anima a futuris malis præſervatur.*

Illa præterea in ſacris myſteriis vis eſt, ut nos a criminibus puros, & integros, atque a tentationum impetu incolumes ſervent, ac tanquam cœleſti medicamento animam præparent, ne alicujus mortiferæ perturbationis veneno facile infici, ac corrumpi queat. Atque ob eam etiam cauſam, ut teſtatur D. Cyprianus, cum olim a Tyrannis fideles ad tormenta, & cædem propter Chriſtiani nominis confeſſionem vulgo raperentur, ne illi forte dolorum acerbitate victi in ſalutari certamine deficerent, vetus in Eccleſia Catholica mos fuit, ut eis ab Epiſcopis Dominici corporis, & ſanguinis Sacramenta præberentur. Sed carnis etiam libidinem cohibet, ac reprimit. Dum enim charitatis igne animos magis incendit, concupiſcentiæ ardorem extinguat neceſſe eſt.

D. Thom. ead. q. 79. art. 6. ex Joan. c. 6. Aug. Tract. 26. in Joan.

S. Cypr. lib. 1. Epiſt. 2. ad Cornelium.

54. *Qui modo per hoc Sacramentum aditus ad æternam gloriam pateat.*

Poſtremo, ut uno verbo omnes hujus Sacramenti utilitates, & beneficia comprehendantur, dicendum eſt, ſacræ Euchariſtiæ ſummam vim eſſe ad æternam gloriam comparandam. Scriptum eſt enim (a) *Qui manducat meam carnem, & bibit meum ſanguinem, habet vitam æternam, & ego reſuſcitabo eum in noviſſimo die.* Hujus videlicet Sacramenti gratia fideles, dum hanc vitam degunt, ſumma conſcientiæ pace, & tranquillitate perfruuntur: deinde ejus virtute recreati, non ſecus atque

D. Thom. in 3. p. q. 119. art. 2. Chryſoſt. de ſacerdo. lib. 6.

a) *Joan. 65. 55.*

He-

a) 3. Reg. 19. 8. Helias, (a) qui ſubcinericii panis fortitudine ambulavit uſque ad montem Dei Horeb, cum ex vita emigrandi tempus advenerit, ad æternam gloriam, & beatitudinem aſcendunt. Hæc omnia a Paſtoribus latiſſime explicabuntur, ſi Joan. 6. 54. 65. vel Divi Joannis locum, in quo multiplices hujus Sacramenti effectus aperiuntur, tractandum ſumpſerint: vel admiranda Chriſti Domini facta percurrentes, oſtenderint, cum eos jure, ac merito beatiſſimos fuiſſe exiſtimemus, b) Matth. 8. 14. & 9. 10. Lucæ 10. 38. c) Matth. 9. 21. (b) in quorum tecta mortalis receptus eſt, vel qui illius (c) veſtis, aut fimbriæ tactu ſanitatem recuperarunt, multo nos beatiores, & feliciores eſſe, in quorum animam immortali gloria præditus ingredi non gravetur, ut ejus vulnera ſanet omnia, eamque ampliſſimis muneribus ornatam ſibi conjungat.

55. *Quot modis corpori, & ſanguini Domini communicemus.*

De modis recipiendi Euchariſtiam.

Verum docendum eſt, a quibus ingentes illi ſacræ Euchariſtiæ fructus, qui modo commemorati ſunt, percipi poſſint; neque unam tantum eſſe communicandi rationem, ut fidelis populus diſcat meliora chariſmata æmulari. Recte igitur, & ſapienter majores noſtri, ut d) Trid. Conc. Seſſ. 13. c. 8. in (d) Tridentina Synodo legimus, tres hujus Sacramenti ſumendi rationes diſtinxerunt. Alii enim Sacramentum tantum accipiunt, ut peccatores, qui ſacra myſteria impuro ore, & corde accipere non verentur, quos Apoſto- e) 1. Cor. 11. Aug. de conſec. Diſt. 2. c. Quidem, & in Tract. 26. in Joan. & lib. 5. de Baptiſ. contra Donat. c. 8. & Mag. lus ait (e) indigne manducare, & bibere, corpus Domini. De his Divus Auguſtinus ita ſcribit: *Qui non manet in Chriſto, & in quo non manet Chriſtus, procul dubio non manducat ſpiritualiter ejus carnem, licet carnaliter, & vi-*

viſibiliter premat dentibus Sacramenta corporis, & ſanguinis. Qui itaque hoc modo affecti ſacra myſteria accipiunt, non ſolum ex his nullum capiunt fructum, ſed, ipſo (a) Apoſtolo teſte, judicium ſibi manducant, & bibunt. Alii vero ſpiritu tantummodo Euchariſtiam ſumere dicuntur: ii ſunt, qui deſiderio, & voto, propoſitum cœleſtem illum panem comedunt, fide viva incenſi, (b) quæ per dilectionem operatur; ex quo, ſi non omnes, maximos certe utilitatis fructus conſequuntur. Alii denique ſunt, qui Sacramento, & ſpiritu ſacram Euchariſtiam percipiunt; qui cum ex Apoſtoli doctrina (c) prius ſe probaverint, ac (d) veſte nuptiali ornati ad divinam hanc menſam acceſſerint, ex Euchariſtia capiunt uberrimos illos, quos antea diximus, fructus. Quare perſpicuum eſt, eos ſe maximis, & cœleſtibus bonis privare, qui, cum ad corporis Domini Sacramentum etiam ſumendum parati eſſe poſſint, ſatis habent ſpiritu tantum ſacram Communionem accipere.

Mag. in 4. Diſt. 9. lit. B & D. Thom. in 3. p. q. 80. art. 1.

Triplici modo ſumitur Euchar. Sacramentaliter tantum, & corporaliter.

a) *1. Cor. 11. 16.*

Spiritualiter tantum.

b) *Gal. 56.*

Sacramentaliter, & ſpiritualiter ſimul.

c) *1. Cor. 11. 28.*

d) *Matth. 22. 11.*

Qui communicare ſacramentaliter negligunt, quantis ſe privent fructibus.

56. *Antequam quis ad Euchariſtiam accedat, præparandum animum eſſe, oſtenditur.*

Sed jam docendum eſt, qua ratione præparatos fidelium animos eſſe oporteat, antequam ad Sacramentalem Euchariſtiæ perceptionem veniant. Ac primum quidem, ut pateat, eam præparationem maxime neceſſariam eſſe, Salvatoris noſtri exemplum proponendum eſt. Nam, antequam Apoſtolis pretioſi corporis, & ſanguinis ſui Sacramenta daret, quamvis jam mundi eſſent, (e) pedes eorum lavit; ut declararet, omnem diligentiam

De præparatione ad Euchariſtiam. Seſſ. 13. Conc. Trid. de Euchar. c. 7. & can. 11. viae Baſil. qu. 172. in reg. brevioribus.

e) *Joan. 13. 5.*

tiam adhibendam eſſe, ne quid nobis ad ſummam animi integritatem, & innocentiam deſit, cum ſacra myſteria percepturi ſumus. Deinde vero fideles intelligant, quemadmodum, ſi optime affecto, & præparato animo Euchariſtiam aliquis ſumat, ampliſſimis cœleſtis gratiæ muneribus ornatur: ita contra, ſi imparatus accipiat, non ſolum nihil commodi, ſed maxima etiam incommoda, & detrimenta eum accipere. Optimis enim rebus, & maxime ſalutaribus hoc proprium eſt, ut, ſi in tempore iis utamur, vehementer proſint: ſin alieno tempore adhibeantur, perniciem, & exitium afferant. Quare mirandum non eſt, ingentia quoque, & præclariſſima Dei dona, cum bene conſtituto animo accipiuntur, ad cœleſtem gloriam conſequendam maximo nobis adjumento eſſe: at vero, cum iis nos ipſos indignos præbemus, ſempiternam mortem afferre. Id vero arcæ Domini exemplo comprobatur. (a) Arca enim Fœderis, qua nihil præſtantius Iſraeliticus populus habuit, cui etiam per illam maxima, & innumerabilia beneficia Dominus tribuerat, a (b) Philiſtæis ablata, ſummam illis peſtem, & calamitatem cum æterno dedecore conjunctam importavit. Sic etiam cibi, qui ore accepti in ſtomachum bene affectum illabuntur, corpora alunt, & ſuſtentant: qui vero in ſtomachum vitioſis humoribus plenum infundi ſolent, graves morbos efficiunt.

D. Thom. in 3. p. q. 80. art. 4.

a) Exod. 26. 21. 24.

b) 1. Reg. 5. per totum.

57. *Quo pacto animus ad Euchariſtiam ſit præparandus.*

Ad dignam Euchariſtiæ ſumptio.

Primam itaque illam præparationem fideles adhibeant, ut diſcernant menſam a menſa, hanc

hanc ſacram ab aliis profanis, cœleſtem hunc panem a communi. Atque hoc fit, cum certo credimus, præſens eſſe verum corpus, & ſanguinem Domini, (a) quem in cœlo Angeli adorant, (b) ad cujus nutum columnæ cœli contremiſcunt, & pavent, cujus (c) gloria plenum eſt cœlum, & terra. Hoc nimirum eſt dijudicare corpus Domini, quod (d) Apoſtolus admonuit: cujus tamen myſterii magnitudinem venerari potius oportet, quam in diſputationibus ejus veritatem curioſius perquirere.

ptionem primo diſcernendus eſt cœleſtis panis a communi.

a) *Pſal.* 96. 8. *Hebr.* 1. 6.
b) *Job.* 26. 11.
c) *Iſa.* 6. 3.
d) 1. *Cor.* 11. 29.

Altera vero illa præparatio maxime neceſſaria eſt, ut unuſquiſque a ſeipſo quærat, num pacem cum aliis habeat, (e) num proximos vere, atque ex animo diligat. Inquit enim Matthæus: (f) *Si ergo offers munus tuum ad altare, & ibi recordatus fueris, quia frater tuus habet aliquid adverſum te, relinque ibi munus tuum ante altare, & vade prius reconciliari fratri tuo, & tunc veniens offeres munus tuum.*

Secundo reconciliatio cum inimicis facienda eſt.

e) 1. *Ioan.* 3. 14.
f) *Matth.* 5. 23. 24.

Deinde conſcientiam noſtram ſcrutari diligenter debemus, ne forte exitiali aliquo peccato contaminati ſimus, cujus pœnitere neceſſe ſit, ut prius Contritionis, & Confeſſionis medicamento illud eluatur. Definitum eſt enim a ſancta Tridentina Synodo, nemini licere, quem peccati mortalis conſcientia ſtimulet, ſi Sacerdotis facultas data ſit, antequam ſe Sacramentali Confeſſione purgarit, quantumvis ſibi contritus eſſe videatur, ſacram Euchariſtiam accipere.

Tertio conſcientia per Sacramentum pœnitentiæ a capitalibus vitiis eluenda eſt. Synod. Trid. Seſſ. 13. can. 11.

Præterea taciti cum animis noſtris cogitemus, quam indigni ſimus, quibus divinum hoc beneficium a Domino tribuatur. Quare il-

Quarto præmittenda eſt humilis de ſe ipſo exiſtimatio.

illud Centurionis, (a) de quo idem ipſe Salvator teſtatus eſt, ſe non inveniſſe tantam fidem in Iſrael, ex animo dicendum eſt, (b) *Domine non ſum dignus, ut intres ſub tectum meum.* Exquiramus etiam a nobis ipſis, an illud Petri uſurpare nobis liceat, (c) *Domine tu ſcis, quia amo te.* Meminiſſe enim oportet, eum, qui ſine (d) veſte nuptiali in convivio Domini accubuerat, in tenebroſum carcerem conjectum, ſempiternis pœnis addictum fuiſſe.

a) *Matth. 8. 10.*

b) *Ibid. 8. Quinto eſt videndum, an vera charitate ſimus præditi.*

c) *Joan. 21. 15.*

d) *Matth. 22. 11.*

58. *Etiam corporis aliqua ratio communicare volenti eſt ſuſcipienda.*

Neque vero animi ſolum, ſed etiam corporis præparatione opus eſt. Nam jejuni ad ſacram menſam accedere debemus, ita ut ſaltem a dimidia antecedentis diei nocte uſque ad illud temporis punctum, quo ſacram Euchariſtiam accipimus, nihil omnino comederimus, aut biberimus. Poſtulat etiam tanti Sacramenti dignitas, ut qui matrimonio juncti ſunt, aliquot dies a concubitu uxorum abſtineant, (e) Davidis exemplo admoniti, qui, cum panes Propoſitionis a ſacerdote accepturus eſſet, purum ſe, & pueros ſuos ab uxorum conſuetudine tres ipſos dies profeſſus eſt. Hæc fere ſunt, quæ maxime obſervari a fidelibus oportet, ut ſe ad ſacra myſteria utiliter accipienda antea parent. Reliqua enim, quæ hac in re providenda eſſe videantur, ad hæc ipſa capita facile redigi poterunt.

Jejunos communicantes eſſe neceſſe eſt. de conſ. Diſt. 2. cap. 54. Liquido.

Item caſtos. vide 33. qu. 4. c. Sciatis & c. 7. Vir cum propria 31. qu. 4. & c. 21. Omnis homo, de conſ. Diſt. 2.

e) *1. Reg. 21. 5.*

59. *Chriſtiani omnes Euchariſtiam ſumere ſaltem ſemel in anno tenentur.*

Sed, ne forte aliqui ſegniores ad hoc Sacramentum percipiendum reddantur, quod tan-

Concil. Later. cap. 21. & habetur

tantam præparationem adhibere grave admodum, & difficile ducant: fideles ſæpe admonendi ſunt, omnibus eam legem propoſitam eſſe, ut ſacram Euchariſtiam accipiant. Præterea conſtitutum eſt ab Eccleſia, ut qui ſemel ſaltem ſingulis annis in Paſcha non communicaverit, ab Eccleſia arceatur.

tur de pœnit. & remiſſ. cap. Omnis. S ſſ 13. Conc. Trid. de Euch. can. 9.

60. *Quoties, & quibus temporibus percipienda ſit Euchariſtia.*

Neque tamen fideles hoc ſatis habeant, ſe, hujus decreti auctoritati obtemperantes, ſemel tantummodo corpus Domini quotannis accipere, verum ſæpius iterandam Euchariſtiæ Communionem exiſtiment. Utrum autem ſingulis menſibus, vel hebdomadis, vel diebus id magis expediat, certa omnibus regula præſcribi non poteſt: veruntamen illa eſt S. Auguſtini norma certiſſima, *Sic vive, ut quotidie poſſis ſumere.* Quare Parochi partes erunt, fideles crebro adhortari, ut, quemadmodum corpori in ſingulos dies alimentum ſubminiſtrare neceſſarium putant, ita etiam quotidie hoc ſacramento alendæ, & nutriendæ animæ curam non abjiciant. Neque enim minus ſpirituali cibo animam, quam naturali corpus indigere, perſpicuum eſt. Vehementer autem proderit hoc loco repetere maxima illa, & divina beneficia, quæ, ut antea demonſtratum eſt, ex Euchariſtiæ Sacramentali Communione conſequimur. Illa etiam figura erit addenda, (a) cum ſingulis diebus corporis vires Manna reficere oportebat: itemque ſanctorum Patrum auctoritates, quæ frequentem hujus Sacramenti perceptionem magnopere commendant. Neque enim unius S. Patris

Sæpius communicandum. Ambr. lib. 5. de Sacram. cap 4. vide Aug. in lib 50. Hom. 41. Hon & de bono perſev. cap. 14. & Ep. 118. ad Jan. vide item c. Peracta, & c. Quotidie, & c. 1. Si quotieſcunque, &c. Si non tanta ſunt de conſecr. Diſt. 2.

a) *Exod. 16. 13.*

(a) Auguſtini ea fuit ſententia, *Quotidie peccas, quotidie ſume*: ſed, ſi quis diligenter attenderit, eundem omnium (b) Patrum, qui de hac re ſcripſeruut, ſenſum fuiſſe, facile comperiet.

61. *Communicandi morem in Eccleſia olim frequentem fuiſſe, demonſtratur.*

Ac tempus quidem olim fuiſſe, cum fideles quotidie Euchariſtiam acciperent, ex (c) Apoſtolorum actis intelligemus. Omnes enim, qui tunc fidem Chriſtianam profitebantur, vera, & ſincera charitate ita ardebant, ut, cum ſine intermiſſione orationibus, & aliis pietatis officiis vacarent, quotidie ad ſacra Dominici corporis myſteria ſumenda parati invenirentur. Eam poſtea conſuetudinem, quæ intermitti videbatur, Anacletus ſanctiſſimus Martyr, & Pontifex Maximus aliqua ex parte renovavit. Præcepit enim, ut miniſtri, qui Miſſæ ſacrificio intereſſent, communicarent, quod ab Apoſtolis conſtitutum eſſe, affirmaret. Diu etiam in Eccleſia ille mos fuit, ut Sacerdos, peracto ſacrificio cum Euchariſtiam ſumpſiſſet, ad populum, qui aderat, converſus, his verbis ad ſacram menſam fideles invitaret. *Venite fratres ad Communionem*: tunc, qui parati erant, ſumma cum religione ſacroſancta myſteria ſumebant. Sed, cum deinde charitas, & pietatis ſtudium adeo refrixiſſet, ut raro admodum ad Communionem fideles accederent, ſancitum eſt a Fabiano Pontifice, ut ter quotannis, in Natali Domini, & Reſurrectione, & Pentecoſte, omnes Euchariſtiam ſumerent: id quod poſtea a multis Conciliis, præſertim vero ab

Aga-

a) *D. Aug. Serm 28. de verb. Domini.*

b) *Ignat. in Ep. ad Eph. Baſil. ad Cæſarium Patr. Ambr. lib. 5. de Sacram. c. 4.*

c) *Act. 2, 42.*

S. Anacletus Ep. 2. & citatur de conſ. D. 1. cap. Epiſcopus, & Diſt. 3. cap. Veracta vide Dionyſ. Areop. de Eccl. Hier. c. 3. & Greg. lib. 2. Dial. cap. 23. S. Fabian. Ep. 3. ad Hilar. Epiſ. & habetur de conſ. Diſt. 2. cap. Etſi. Præcipitur, ut fideles ter in anno communicent. Turon. Conc. III. c. 50. Conc. Agat. c. 38. & Cabilonenſ. II. Conc. Lat. can 21. & citatur de pœn. & remiſſ. c. Omnis, & Trid. Seſſ. 13. can. 9. præcipitur, ut fideles ſemel ad minus communicent.

Agathenſi primo confirmatum eſt. Ad extremum, cum eo res adducta eſſet, ut non modo ſancta illa, & ſalutaris præceptio non ſervaretur, ſed in plures etiam annos ſacræ Euchariſtiæ Communio differretur, decretum eſt in Lateranenſi Concilio, ut ſemel ad minus ſingulis annis in Paſcha fideles omnes ſacrum Domini corpus acciperent; qui vero id facere neglexiſſent, Eccleſiæ aditu prohiberentur.

62. *Pueris nondum ratione utentibus Euchariſtiam adminiſtrare non convenit.*

Verum, quamvis hæc lex Dei, & Eccleſiæ auctoritate ſancita ad omnes fideles pertineat, docendum eſt, eos tamen excipi, qui nondum rationis uſum propter ætatis imbecillitatem habent. Hi enim neque ſacram Euchariſtiam a communi, & profano pane ſciunt diſcernere, neque ad eam accipiendam pietatem animi, & religionem afferre poſſunt. Atque id etiam a Chriſti Domini inſtitutione alieniſſimum videtur. Inquit enim: (a) *Accipite, & comedite:* infantes autem idoneos non eſſe, qui accipiant, & comedant, ſatis conſtat. Vetus quidem illa fuit in quibuſdam locis conſuetudo, ut infantibus etiam ſacram Euchariſtiam præberent: ſed tamen tum ob eas cauſas, quæ antea dictæ ſunt, tum ob alias Chriſtianæ pietati maxime conſentaneas jamdiu ejuſdem Eccleſiæ auctoritate id fieri deſiit.

Infantibus Euchar. non eſt adminiſtranda.
Conc. Trid. Seſſ. 21. de communione ſub utraque ſpecie, c. 4. & can. 4.
D. Thom. in 3. p. q. 80. art. 9.

a) *Matth. 26. 26.*
Vide Cypr. ſerm. 5. de lapſis. Poſt medium.

63. *Qua ætate pueris ſacra myſteria danda ſint.*

Qua vero ætate pueris ſacra myſteria danda ſint, nemo melius conſtituere poterit, quam pater, & ſacerdos, cui illi confitentur pec-

cata. Ad illós enim pertinet explorare, & a pueris percontari, an hujus admirabilis Sacramenti cognitionem aliquam acceperint, & guſtum habeant.

64. *Licet inſanos aliquando ad Communionem admittere.*

Concil. Araus. c. 3. & habetur 26. q. 6. c. Qui recedunt. D. Thom. ibid. Conc. Carth. 4. c. 76. & habetur 16. q. 6. cap. 15. Qui per pœnitentiam.

Amentibus præterea, qui tunc a pietatis ſenſu alieni ſunt, Sacramenta dare minime oportet. Quamvis, ſi antequam in inſaniam inciderent, piam, & religioſam animi voluntatem præſetulerint, licebit eis in fine vitæ, ex Concilii Carthaginenſis decreto, Euchariſtiam adminiſtrare: modo vomitionis, vel alterius indignitatis, & incommodi periculum nullum timendum ſit.

65. *Laicis ſub utraque ſpecie communicandum non eſt.*

Laicis, niſi accedat Eccleſiæ auctoritas, ſub altera tantum ſpecie communicandum eſt. Trid. Syn ſeſſ. 21. de comm. ſub utraque ſpecie c. 1. 2. 3.

Quod vero ad communicandi ritum pertinet, doceant Parochi, S. Eccleſiæ lege interdictum eſſe, ne quis ſine ipſius Eccleſiæ auctoritate, præter ſacerdotes corpus Domini in ſacrificio conficientes, ſub utraque ſpecie ſacram Euchariſtiam ſumat. Nam, ut a Tridentina Synodo explicatum eſt, quamvis Chriſtus Dominus in ultima cœna altiſſimum hoc Sacramentum in panis, & vini ſpeciebus inſtituerit, & Apoſtolis tradiderit: ex eo tamen non efficitur, hanc legem a Domino Salvatore conſtitutam eſſe, ut omnibus fidelibus ſacra myſteria ſub utraque ſpecie adminiſtranda ſint. Etenim idem Dominus noſter, cum de hoc Sacramento loqueretur, alterius tantum ſpeciei ſæpius meminit: ut, cum inquit: (a) *Si quis manducaverit ex hoc pane, vivet in æternum:* &, *Panis, quem ego da-*

(a) *Joan. 6. 52.*

dabo, caro mea eſt pro mundi vita: &, *Qui manducat hunc panem, vivet in æternum.*

66. *Rationes, ob quas Eccleſia alterius tantum ſpeciei uſum laicis conceſſerit.*

Multis vero, & iis quidem graviſſimis rationibus adductam eſſe Eccleſiam patet, ut hanc potiſſimum ſub altera ſpecie communicandi conſuetudinem non ſolum approbaret, ſed etiam decreti auctoritate firmaret.

Laicis una tantum pars conceditu , ut 1. Reg. 2. Dimitte me, obſecro, ad unam partem Sacerdotalem.

Primum enim maxime cavendum erat, ne ſanguis Domini in terram funderetur: quod quidem facile vitari poſſe non videbatur, ſi in magna populi multitudine eum miniſtrare oportuiſſet.

Prima ratio.

Præterea, cum ſacra Euchariſtia ægrotis præſto eſſe debeat, magnopere timendum erat, ne, ſi diutius vini ſpecies aſſervaretur, coaceſceret.

Secunda ratio. Concil. Nicen. can. 12. Aurel. can. 24.

Permulti præterea ſunt, qui vini ſaporem, ac ne odorem quidem perferre ullo modo poſſint. Quare, ne, quod ſpiritualis ſalutis cauſa dandum eſt, corporis valetudini noceret, prudentiſſime ſancitum eſt ab Eccleſia, ut panis tantummodo ſpeciem fideles acciperent.

Tertia ratio.

Accedit ad alias rationes, quod in pluribus Provinciis ſumma vini penuria laboratur: neque id aliunde ſine maximis impenſis, ac non niſi longiſſimis, ac difficillimis itineribus convehi poteſt.

Quarta ratio.

Deinde, quod maxime omnium ad rem pertinet, convellenda erat eorum hæreſis, qui negabant, ſub utraque ſpecie totum Chriſtum eſſe, ſed corpus tantum exangue ſub panis, ſanguinem autem ſub vini ſpecie contineri aſſerebant. Ut igitur fidei Catholicæ veritas

Quinta ratio. Totum Chriſtum in Euchariſtia contineri ſcribunt Baſil. ad Cæſ. Patr. Cyr. ad Caloſyr & in Joan. l. 4. cap. 14.

magis ante omnium oculos poneretur, ſapientiſſimo conſilio alterius ſpeciei, hoc eſt panis, Communio inducta eſt. Sunt & aliæ rationes ab iis collectæ, qui de hoc argumento diſſerunt, quæ, ſi opus eſſe videbitur, a Parochis afferri poterunt. Jam de miniſtro, quamvis id a nemine fere ignorari poſſit, agendum eſt, ne quid prætermiſſum ſit, quod ad hujus Sacramenti doctrinam pertinere videatur.

67. *Proprius hujus Sacramenti miniſter eſt Sacerdos.*

Miniſter Euchariſtiæ ſolus Sacerdos.

a) Sic Sacrificium iſtud inſtituit, cujus officium committi voluit, &c. D. Th. in Hymno. Trid. Syn. ſeſſ. 13. cap. 10.

Itaque tradendum eſt, ſolis Sacerdotibus poteſtatem datam eſſe, (a) ut ſacram Euchariſtiam conficiant, ac fidelibus diſtribuant. Eum autem morem in Eccleſia ſemper ſervatum eſſe, ut fidelis populus a Sacerdotibus Sacramenta acciperet, Sacerdotes autem ſacra facientes ipſi ſe communicarent, ſancta Tridentina Synodus explicavit, oſtenditque hanc conſuetudinem tanquam ab Apoſtolica traditione profectam religioſe retinendam eſſe; cum præſertim hujus rei nobis illuſtre exemplum Chriſtus Dominus reliquerit, qui & ſanctiſſimum ſuum corpus conſecravit (b) & Apoſtolis ſuis manibus porrexit. Verum, ut quacunque ratione tanti Sacramenti dignitati conſuleretur, non modo ejus adminiſtrandi poteſtas ſolis Sacerdotibus data eſt, ſed lege etiam Eccleſia vetuit, ne quis, niſi conſecratus eſſet, ſacra vaſa, lintea, & alia inſtrumenta, quæ ad illius confectionem neceſſaria ſunt, tractare aut tangere auderet, modo gravis aliqua neceſſitas non incideret.

b) *Matt. 26. 26. Marc. 14. 12.*

Laicis non licet res ſacras ad Conſecrationem Euch. neceſſarias attingere d. 23. c. Sacratas.

68. *Po-*

68. *Poteſt Euchariſtia per improbos Sacerdotes vel conſecrari, vel adminiſtrari.*

D. Th. in 3. p. qu. 82. art 5. vide item Concil. Trident. ſeſſ. 14. cap. 6. & can. 10.

Ex quo tum Sacerdotes ipſi, tum reliqui fideles intelligere poſſunt, quanta religione, & ſanctitate præditos eſſe oporteat, qui ad Euchariſtiam vel conſecrandam, vel adminiſtrandam, vel ſumendam accedunt. Quamquam, quod antea de Sacramentis dictum eſt, ea non minus ab improbis adminiſtrari, ſi, quæ ad illorum perfectam rationem attinent, rite ſerventur, idem valet in Euchariſtiæ Sacramento. Neque enim hæc omnia miniſtrorum merito niti, ſed Chriſti Domini virtute, & poteſtate geri, credendum eſt. Hæc ſunt, quæ de Euchariſtia, ut Sacramentum eſt, explicanda erunt. Nunc, quod reſtat dicendum, ut Sacrificium eſt, oportet explanare, ut intelligant Parochi, quæ potiſſimum de hoc myſterio, quemadmodum ſancta Synodus decrevit, Dominicis, & feſtis diebus fideli populo tradere debeant.

De Euchar. ut eſt Sacrificium Seſſ. 22. Conc. Trid. in princ.

69. *Euchariſtia peculiare novi Teſtamenti Sacrificium Deo eſt acceptiſſimum.*

Sacramenti, & Sacrificii diſcrimen innuitur.

Etenim hoc Sacramentum non ſolum theſaurus eſt cœleſtium divitiarum, quo, ſi bene utamur, Dei gratiam nobis conciliamus, & amorem, ſed in eo quædam præcipua ratio ineſt, qua ei pro immenſis in nos collatis beneficiis aliquam gratiam referre poſſimus. At vero hæc Victima, ſi rite, & legitime immoletur, quam grata, & accepta Deo ſit, ex hoc intelligitur. Si enim veteris Legis Sacrificia, de quibus ſcriptum eſt, (a) *Sacrificium, & oblationem noluiſti*, & iterum, (b) *Si voluiſſes Sacrificium, dediſſem utique, holocau-*

Euchariſtiæ Sacrificium quam ſit Deo gratum, vide Iſ. cap. 56. & 61. Jerem. 33. Auguſt. lib. 20. contr. Fauſt. cap. 21.

a) Pſal. 39. 7.
b) Pſal. 50. 18.

ſtis

ſtis non delectaberis. Ita placuerunt Domino, ut (a) Scriptura Deum odoratum eſſe odorem ſuavitatis, id eſt grata ei, & accepta fuiſſe, teſtetur, quid nobis ſperandum de eo Sacrificio, in quo ille ipſe immolatur, atque offertur, de quo cœleſtis vox bis audita eſt, (b) *Hic eſt filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui?* Hoc igitur myſterium Parochi diligenter exponent, ut, cum fideles ad rem divinam convenerint, attente, & religioſe ſacra illa, in quibus interſunt, meditari diſcant.

a) Gen. 8. 21.

b) Matt. 3. 17. & 17. 5.

70. *Quæ ſint cauſæ, ob quas Euchariſtia a Chriſto Domino inſtituta eſt.*

Euchariſtiam a Chriſto eſſe inſtitutam, cum ut ſit Saramentum, tum ut ſit Sacrificium.

In primis igitur docebunt, Euchariſtiam duabus de cauſis inſtitutam eſſe: altera eſt, (c) ut cœleſte animæ noſtræ alimentum eſſet, quo vitam ſpiritualem tueri, & conſervare poſſemus: altera, ut Eccleſia perpetuum Sacrificium haberet, quo peccata noſtra expiarentur, & cœleſtis Pater ſceleribus noſtris ſæpe graviter offenſus, ab ira ad miſericordiam, a juſtæ animadverſionis ſeveritate ad clementiam traduceretur. Hujus rei figuram, & (d) ſimilitudinem in agno Paſchali licet animadvertere, qui, ut Sacrificium, & Sacramentum a filiis Iſrael offerri, & comedi conſueverat. Nec vero, cum Salvator noſter Deo Patri ſeipſum in ara Crucis oblaturus eſſet, ullam ſuæ erga nos immenſæ charitatis illuſtriorem ſignificationem dare potuit, quam cum nobis viſibile Sacrificium reliquit, quo cruentum illud ſemel in Cruce paulo poſt immolandum inſtauraretur, ejuſque memoria uſque in finem ſæculi, quotidie ſumma cum utilitate, ab Eccleſia per univerſum orbem diffuſa coleretur.

c) Prov. 9. 2. Joan. 6. 35. 1. Cor. 10. 11. Seſſ. 22. Conc. Trid. de Sacrificio Miſſæ c. 1. 2. Dion. l. Eccleſ. Hier. cap. 3. Ignat. ad Smyrnen.

Similitudo Agni Paſch.

d) Exod. 12. 3. 4. Deut. 16.

71. *Quo-*

71. *Quomodo Sacramentum a Sacrificio ſecernatur.*

Sacramenti, & Sacrificii diſcrimen.

Differunt autem plurimum inter ſe hæ duæ rationes. Sacramentum enim conſecratione perficitur: omnis vero Sacrificii vis in eo eſt, ut offeratur. Quare ſacra Euchariſtia, dum in pyxide continetur, vel ad ægrotum defertur, Sacramenti, non Sacrificii rationem habet. Deinde etiam ut Sacramentum eſt, iis, qui divinam Hoſtiam ſumunt, meriti cauſam affert, & omnes illas utilitates, quæ ſuperius commemoratæ ſunt: ut autem Sacrificium eſt, non merendi ſolum, ſed ſatisfaciendi quoque efficientiam continet. Nam ut Chriſtus Dominus in paſſione ſua pro nobis meruit, ac ſatisfecit: ſic qui hoc Sacrificium offerunt, quo nobiſcum communicant, Dominicæ paſſionis fructus merentur, ac ſatisfaciunt.

72. *Quo tempore iſtud novi Teſtamenti Sacrificium ſit inſtitutum.*

Sacrificium novi Teſtamenti quando ſit inſtitutum. Trid. Synod. ſeſſ. 22. de Sacrificio Mſſæ cap. 1. & can. 1. & 2.

a) Luc 22. 1. Cor. 11. 24. 19.

Jam de hujus Sacrificii inſtitutione nullum ambigendi locum ſancta Tridentina Synodus reliquit. Declaravit enim, (a) in extrema Cœna a Chriſto Domino inſtitutum eſſe; ſimulque anathemate eos damnavit, qui aſſerunt, verum, & proprium Sacrificium Deo non offerri, aut offerre nihil aliud eſſe, quam Chriſtum ad manducandum dari.

73. *Non licet Sanctis, aut ulli creaturæ Sacrificium offerri.*

Soli Deo Sacrificium in Miſſa offerri ſeſſ. 22. Conc Trid. c. 3. & can. 5. Aug. l. 20. cont. Fauſt. c. 21. & l. 8. Civit c. 27. Verba ſunt orationis, qua

Nec vero illud prætermiſit, quin diligenter explicaret, uni Deo Sacrificium fieri. Nam etſi Eccleſia interdum Miſſas in memoriam & honorem Sanctorum celebrare conſuevit: non tamen illis Sacrificium, ſed uni Deo, qui San-

ctos

natus eſt his verbis: (a) *Ab ortu ſolis uſque ad occaſum magnum eſt nomen meum in gentibus, & in omni loco ſacrificatur, & offertur nomini meo oblatio munda, quia magnum eſt nomen meum in gentibus, dicit Dominus exercituum.* Præterea hæc Hoſtia tam ante, quam poſt latam Legem variis Sacrificiorum generibus prænunciata eſt. Etenim bona omnia, quæ iis Sacrificiis ſignificabantur, hæc una Victima, tanquam omnium perfectio, & abſolutio completa eſt. Verumtamen nulla in re ejus imaginem magis expreſſam licet videre, quam (b) in Melchiſedech Sacrificio. Ipſe enim Salvator (c) Sacerdotem ſecundum ordinem Melchiſedech ſe in æternum conſtitutum declarans, corpus & ſanguinem ſuum in extrema Cœna ſub ſpeciebus panis, & vini Deo Patri obtulit.

a) *Malach. 1. 10. 11.*

b) *Gen. 14. 18. Hebr. 7. 17.*
c) *Pſal. 109. 4.*

76. *Idem Sacrificium, quod in Cruce fuit oblatum, in Miſſa peragitur.*

Unum itaque, & idem Sacrificium eſſe fatemur, & haberi debet, quod in Miſſa peragitur, & quod in Cruce oblatum eſt: quemadmodum una eſt & eadem Hoſtia, Chriſtus videlicet Dominus noſter, qui ſe ipſum in ara Crucis ſemel tantummodo cruentum immolavit. Neque enim cruenta & incruenta Hoſtia, duæ ſunt Hoſtiæ, ſed una tantum; cujus Sacrificium poſtquam Dominus ita præcepit, (d) *Hoc facite in meam commemorationem*, in Euchariſtia quotidie inſtauratur.

Unum eſt Chriſti Sacrificium, & Eccleſiæ. Vide de Summa Trinit. ca. Firmiter, & Aug. lib. 10. de Civit. Dei c. 20. Levit. 34. 16.

d) *Lucæ 22. 19. 1. Cor. 11. 24.*

77. *Eſt etiam unus utrinque Sacerdos.*

Sed unus etiam, atque idem Sacerdos eſt Chriſtus Dominus. Nam miniſtri, qui Sacrificium faciunt, non ſuam, ſed Chriſti perſonam ſuſcipiunt, cum ejus corpus, & ſangui-

Chriſtus eſt, qui offert, & conſecrat. proprie, Chryſoſt Hom. 2. in 2. Epiſt. ad Tim. & in Hom. de prodit. Judæ. Ambr. lib. 4. de Sacr. c. 4.

nem

bus, ſive illi nobiſcum in terris vivant, ſive jam in Domino mortui nondum plane expiati ſint. Neque enim minus ex Apoſtolorum certiſſima traditione pro his utiliter offertur, quam pro vivorum peccatis, pœnis, ſatisfactionibus, ac quibuſvis calamitatibus, & anguſtiis.

80. *Nulla Miſſa ex communi uſu Eccleſiæ celebrata dicenda eſt privata.*

Ex quo facile perſpicitur, omnes Miſſas communes cenſendas eſſe, ut quæ ad communem omnium fidelium utilitatem, & ſalutem pertineant.

Nulla Miſſa privata dicenda eſt, ſeſſ. 22. Conc. Trid. de Sacrific. Miſſæ. cap. 6. & can. 8.

81. *Quonam hujus Sacrificii cæremoniæ pertineant.*

Habet autem hoc Sacrificium multos, eoſque maxime inſignes, ac ſolemnes ritus, quorum nullus ſupervacaneus, aut inanis exiſtimandus eſt; verum omnes eo ſpectant, ut & tanti Sacrificii majeſtas magis eluceat, & ſalutaribus myſteriis intuendis ad rerum divinarum, quæ in eo Sacrificio occultæ ſunt, contemplationem fideles excitentur. Sed de his nihil eſt ut plura dicamus; tum quia hoc argumentum longiorem explicationem poſtulare videtur, quam propoſitæ inſtitutioni conveniat; tum quia innumerabiles pene libellos, & commentarios, qui de hac re a piis, & doctiſſimis viris conſcripti ſunt, Sacerdotes in promptu habebunt. Hactenus igitur ſatis fuerit, earum rerum, quæ ad Euchariſtiam, tum qua Sacramentum, tum qua Sacrificium ſit, pertinent, potiora capita, juvante Domino, expoſuiſſe.

Ritus Miſſæ quo pertineant. Seſſ. 22. Conc. Trid. c. 5. & c. 7. vide etiam Dion. Areop. l. de Eccl. Hierarc. cap. 3. vide D. Thom. in 3. p. qu. 83. art. 5.

DE
POENITENTIÆ
SACRAMENTO.
CAPUT V.

I. *Accurate, ac frequenter doctrina Pœnitentiæ Chriſtianis auribus eſt inſerenda.*

De Pœnitentia ex veteribus ſcripſerunt Amb. lib. duos. Aug ſæpe, & lib. de pœnit. remed. & de vera, & falſa pœnitentia. Conſule item ſeptem de Pœnitent. diſt in Decreto.

Quemadmodum humanæ naturæ fragilitas, & imbecillitas omnibus nota eſt, eamque in ſeipſo quiſque facile experitur: ita, quantam habeat neceſſitatem Pœnitentiæ Sacramentum, ignorare nemo poteſt. Quod ſi diligentiam, quæ a Parochis in unoquoque argumento adhibenda eſt, ex rei, quam tractant, magnitudine, & pondere metiri oportet, omnino fatebimur, eos nunquam in loci hujus explicatione adeo diligentes futuros eſſe, ut ſatis videri poſſit. Quin etiam de hoc Sacramento, quam de Baptiſmo, eo accuratius agendum eſt, quod Baptiſmus ſemel tantum adminiſtratur, nec iterari poteſt: Pœnitentiæ vero toties locus datur, ejusque repetendæ toties neceſſitas impoſita eſt, quoties poſt Baptiſmum peccare contingat. Ita enim a Tridentina Synodo dictum eſt Sacramentum Pœnitentiæ non ſecus lapſis poſt Baptiſmum, ac Baptiſmum nondum regeneratis, ad ſalutem neceſſarium eſſe: vulgataque illa S. Hieronymi ſententia ob omnibus, qui deinceps res ſacras tradiderunt, magnopere comprobatur, Pœnitentiam eſſe ſecundam tabulam poſt naufragium. Ut enim confracta navi unum vitæ ſervandæ perfugium reliquum eſt, ſi forte tabu-

Lucæ 17. 3. Matth. 18. 22. Trid. Syn. ſeſſ. 6. de juſtific. c. 14. de Pœnit. cap. 2. Tert. in lib. de Pœnit. Hier. in 3. c. Iſa. ſuper illud, Ruit enim Hieruſalem. Ambr. ad virginem lapſam cap. 3. Magiſ. in 4. Sen. diſt. 14. litt. A & de Pœn. diſt. 1. c. ſecundo. Ezech. 18. Lucæ 15.

tabulam aliquam de naufragio liceat arripere: ita poſt amiſſam Baptiſmi innocentiam, niſi quis ad Pœnitentiæ tabulam confugiat, ſine dubio de ejus ſalute deſperandum eſt. Hæc autem non ad Paſtores ſolum, ſed ad reliquos etiam fideles excitandos dicta ſint, ne forte in eis rei maxime neceſſariæ incuria reprehendatur. Primum enim communis fragilitatis memores omni ſtudio optare debent, ut divina ope adjuti, ſine caſu, aut prolapſione aliqua in via Domini progredi poſſint. Quod ſi nonnunquam offenderint, tum vero ſummam Dei benignitatem intuentes, qui tanquam (a) bonus paſtor ovium ſuarum vulnera obligare, eiſque mederi ſolet, hoc ſaluberrimum Pœnitentiæ medicamentum nunquam in aliud tempus differendum eſſe cogitabunt.

a) *Joan. 10. 11. Ezech. 34. 10.*

2. *Quam varia ſit verbi Pœnitentiæ ſignificatio.*

Ut autem rem ipſam aggrediamur, prius explicanda eſt varia hujus nominis poteſtas, & notio, ne aliquis ambiguitate vocis in errorem inducatur. Nonnulli enim Pœnitentiam pro ſatisfactione accipiunt: alii a Catholicæ Fidei doctrina longiſſime remoti, cum arbitrentur, Pœnitentiam nullam temporis præteriti rationem habere, nihil aliud, quam novam vitam eſſe definiunt. Docendum eſt igitur, multiplicem eſſe hujus nominis ſignificationem. Primum enim Pœnitentia de iis dicitur, quibus aliquid diſplicet, quod ante placuerit, nulla habita ratione hujus cogitationis, bonum ne, an malum fuerit. Sic omnes pœnitet, (b) quorum triſtitia ſecundum ſæculum eſt, non ſecundum Deum; cujuſmodi Pœnitentia non ſalutem affert, ſed

Ambr. lib. 2. de pœnit. cap. 9.

Verbi Pœnitentiæ multiplex ſignificatio.

Prima.

b) *2. Cor. 7. 10.*

Secunda.

mortem. Altera eſt Pœnitentia, cum quis ex ſcelere admiſſo, quod quidem antea placebat, dolorem non Dei, ſed ſui ipſius cauſa, concipit.

Tertia.

Tertia eſt, cum non ſolum admiſſi ſceleris cauſa intimo animi ſenſu dolemus, vel ejus doloris externum etiam aliquod ſignum damus, verum unius Dei cauſa in eo mærore ſumus. Ac ſingulis quidem Pœnitentiæ vox proprie convenit. Nam cum in (a) ſacris Literis Deum pœnitere legimus, id per translationem dici perſpicuum eſt. Eo enim loquendi genere, quod ad hominum mores accommodatum eſt, ſacræ Literæ utuntur, cum Deum mutare aliquid conſtituiſſe declarant; quod non aliter facere videatur, quam homines, quos ſi alicujus rei pœniteat, eam commutare omni ſtudio laborant. Sic ergo ſcriptum eſt, (b) pœnituiſſe eum, quod hominem feciſſet: & alio loco (c) quod Saul Regem conſtituiſſet.

a) Gen. 6. 6. 1. Reg. 15. 11. Pſal. 105. 45. Jerem. 26. 3. 13. 19. Deum improprie alicujus rei pœnitet. Bern. ſerm. 4. ſuper can. D. Th. 1. p., q. 21. art. 3.

b) Gen. 6. 6.
c) Reg. 15. 11.

3. *Quodnam ſit inter Pœnitentiæ ſignificationes diſcrimen.*

Actiones pœnitentis obtinent locum materiæ in hoc Sacramento. ſeſſ. 14. Conc. Trid. de Pœnit. c. 3. & can. 4. Alex. de Ales 4. part. qu. 54. memb. 1. Ariſt. 3. Phyſic. tex. 1.

Verum inter has Pœnitentiæ ſignificationes magnum diſcrimen obſervare oportet. Prima enim in vitio ponenda eſt: altera eſt quædam commoti, & perturbati animi affectio: tertiam tum ad virtutem pertinere, tum Sacramentum eſſe dicimus; quæ ſignificatio hujus loci propria eſt. Ac primum quidem de ipſa, ut virtutis parte, agendum eſt, non ſolum quia fidelis populus ad omne virtutis genus a Paſtoribus inſtitui debet, ſed etiam quia hujus virtutis actiones tanquam materiam præbent, in qua Pœnitentiæ Sacramentum verſetur; ac niſi prius, quæ ſit Pœnitentiæ vir-

virtus recte intelligatur, Sacramenti etiam vim ignorari neceſſe eſt.

4. *Quid ſit interior Pœnitentia.*

Duplex eſt pœnitentia, interior, & exterior. Ambr. ſerm. de Pœnit. & habetur, de Pœnit. diſt. 3. cap. Pœnit. & Aug. lib. de vera, & falſ. Pœnit. cap. 8.

Quare in primis monendi, hortandique ſunt fideles, ut omni contentione, & ſtudio in intima animi Pœnitentia, quam virtutem dicimus elaborent; ſine qua ea, quæ extrinſecus adhibetur, parum admodum profutura eſt. Intima autem Pœnitentia eſt illa, cum ad Deum nos ex animo convertimus, & commiſſa a nobis ſcelera deteſtamur, & odio habemus; ſimulque illud nobis certum, & deliberatum eſt malam vitæ conſuetudinem, corruptoſque mores emendare, non ſine ſpe veniæ a Dei miſericordia conſequendæ. Hanc vero dolor, & triſtitia, quæ perturbatio, & affectio eſt, & paſſio a multis vocatur, conſequitur, veluti comes peccatorum deteſtationi adjuncta. Quamobrem apud complures ex ſanctis Patribus Pœnitentiæ definitio hujuſmodi animi cruciatu declaratur.

Greg. Hom. 34. in Evang.

5. *Fides Pœnitentiæ pars non eſt.*

Concil. Trid. ſeſſ. 14. de Pœnit. cap. 3. & can. 4.

Verum in eo, quem pœnitet, fides Pœnitentiam antecedat neceſſe eſt. Neque enim poteſt quiſquam ſe ad Deum convertere, qui fide careat. Ex quo fit, ut nullo modo Pœnitentiæ pars recte dici poſſit.

6. *Intima animi Pœnitentia virtus eſt cenſenda.*

Quod autem intima hæc Pœnitentia, ut antea diximus, ad virtutem pertineat, aperte oſtendunt multa, (a) quæ de Pœnitentia tradita ſunt, præcepta. Lex enim de iis tantum actionibus, quæ ſuſcipiuntur cum virtute, præcipit. Negare præterea nemo poteſt, quin dolere, quando, quomodo, & quatenus

a) Matt. 3. 2 & 4. 17. Marc. 1. 11. Lucæ 15. 3.

Lex Dei imperat duntaxat actiones virtuti conjunctas.

Dolor triplici ratione virtus cenſeri poteſt.

nus oportet, virtutis ſit. Hoc autem ut recte fiat, Pœnitentiæ virtus præſtat. Interdum enim evenit, ut ex admiſſis ſceleribus minorem, quam par eſt, dolorem homines capiant: quin etiam, ut a Salomone ſcriptum eſt, (a) nonnulli ſunt, qui cum malefecerint, lætantur. Rurſus vero alii ita ſe mærori animi, & ægritudini dedunt, ut de ſalute etiam prorſus deſperent: qualis fortaſſe Cain videri poteſt, qui ait, (b) *Major eſt iniquitas mea, quam ut veniam merear*: & qualis certe Judas fuit, (c) qui Pœnitentia ductus ſuſpendio vitam, & animam amiſit. Ut igitur modum in dolore tenere poſſimus, Pœnitentiæ virtute adjuvamur.

Prima ratio eſt, ſi non peccetur defectu.

a) *Prov. 2. 14.*
Secunda, ut non peccetur exceſſu.

b) *Gen. 4. 13.*

c) *Matth. 27. 5. Actor. 1.*

7. *Quomodo is, quem vere pœnitet, affectus eſſe debeat.*

Sed idem etiam ex iis rebus colligi poteſt, quas ſibi tanquam finem proponit is, quem vere peccati pœnitet. Primum autem hoc ei propoſitum eſt, ut peccatum aboleat, omnemque animæ culpam, & maculam abſtergat. Alterum eſt, ut pro ſceleribus admiſſis Deo ſatisfaciat: quod quidem ad juſtitiam referri perſpicuum eſt. Nam etſi inter Deum, & homines propria juſtitiæ ratio intercedere non poteſt, cum tam longo intervallo inter ſe diſtent; aliquam tamen eſſe juſtitiam conſtat, cujuſmodi eſt inter Patrem, & filios, inter Dominum, & ſervos. Tertium eſt, ut homo in Dei gratiam redeat, in cujus offenſionem, & odium propter peccati fœditatem incurrit. Hæc vero omnia ſatis declarant, Pœnitentiam ad virtutem ſpectare.

Tertia ratio, ſi bono fine ſit ſuſceptus, quod ſit tripliciter Chryſ. de Pœnit. & habet. de Pœn. diſt. 3. c. Perfecta. Quomodo juſtitia inter Deum, & homines eſſe poſſit ex Ariſt. in 5. Ethic. c. ult. docet Scot. 4. diſt. 14. qu. 2. lit. H.

8. *Qui-*

8. *Quibus veluti gradibus ad divinam illam Pænitentiæ virtutem aſcendatur.*

Sed docendum eſt etiam, quibus gradibus ad hanc divinam virtutem liceat aſcendere. Primum itaque Dei miſericordia nos prævenit, cordaque noſtra ad ſe convertit. Quod cum precaretur Propheta, (a) *Converte, inquit, nos Domine ad te, & convertemur.*

Quæ de Pænitentiæ virtute hic traduntur, habentur de juſtificatione in Concil. Trid. Seſſ. 6. cap. 6.
a) *Thre. 5. 21.*
Primus gradus gratia præveniens miſericordiæ Dei.

Deinde hoc lumine illuſtrati, per fidem ad Deum animo tendimus. (b) *Credere enim oportet accedentem ad Deum*, ut Apoſtolus teſtatur, *quia eſt, & inquirentibus ſe remunerator ſit.*

Secundus gradus fides.
b) *Hebr. 11. 6*
Tertius gradus timor.

Præterea motus timoris conſequitur, & ſuppliciorum acerbitate propoſita, animus a peccatis revocatur. Atque huc videntur ſpectare illa Iſaiæ verba, (c) *Sicut quæ concipit, cum appropinquaverit ad partum, dolens clamat in doloribus ſuis, ſic facti ſumus.* Huc deinde accedit (d) ſpes impetrandæ a Deo miſericordiæ, qua erecti vitam, & mores emendare conſtituimus. Poſtremo charitate corda noſtra accenduntur, ex qua liberalis ille (e) timor probis, & ingenuis filiis dignus oritur: atque ita unum illud veriti, ne qua in re Dei majeſtatem lædamus, peccandi conſuetudinem omnino deſerimus. Hiſce igitur quaſi gradibus ad hanc præſtantiſſimam Pœnitentiæ virtutem pervenitur.

c) *Iſa. 26. 17.*
Quartus gradus ſpes.
d) *Matth. 9.*
Quintus gradus charitas.
e) *Eccleſ. 19. 17.*
Alex. de Ales 4. par. ſummæ qu. 56. mem. 1. & 2.

9. *Qui ſit præcipuus virtutis Pænitentiæ fructus.*

Quæ prorſus divina, & cœleſtis virtus exiſtimanda eſt, cui ſcilicet Regnum cœlorum ſacræ Literæ pollicentur. Nam apud ſanctum Matthæum ſcriptum eſt, (f) *Pœnitentiam agi-*

Fructus Pœnitentiæ præcipuus eſt vita æterna.
f) *Matth. 4. 17.*

te, appropinquavit enim regnum cælorum: & apud Ezechielem, (a) *Si impius egerit Pœnitentiam ab omnibus peccatis ſuis, quæ operatus eſt, & cuſtodierit omnia præcepta mea, & fecerit judicium, & juſtitiam, vita vivet*: tum alio loco, (b) *Nolo mortem impii: ſed ut convertatur impius a via ſua, & vivat.* Quod quidem de æterna, & beata vita intelligendum eſſe plane conſtat.

a) *Ezech.* 18. 21.

b) *Ezech.* 33. 11.

10. *Quid de externa Pœnitentia ſentiendum ſit, quaque de cauſa Chriſtus eam in numerum Sacramentorum referri voluerit.*

Quid exterior Pœnitentia. D. Thom. in 3. p. q. 34. art. 1. u. 11.

De externa vero Pœnitentia docendum eſt, eam eſſe, in qua Sacramenti ratio conſiſtit, habereque externas quaſdam res ſenſibus ſubjectas, quibus declarantur ea, quæ interius in anima fiunt. In primis autem explanandum fidelibus videtur, quare factum ſit, ut Chriſtus Dominus Pœnitentiam in numerum Sacramentorum referri voluerit. Hujus autem rei illa omnino cauſa fuit, ut nobis de remiſſione peccatorum, quam Deus pollicitus eſt, cum ait, (c) *Si impius egerit Pœnitentiam, &c.* minus dubitare liceret. Vehementer enim pendere animo de intima Pœnitentia opus eſſet, cum de ſuo cuique judicio in iis, quæ agit, merito timendum ſit. Ut igitur Dominus huic noſtræ ſollicitudini ſubveniret, Pœnitentiæ Sacramentum inſtituit, quo per Sacerdotis abſolutionem peccata nobis remiſſa eſſe confideremus, conſcientiæque noſtræ ob fidem, quæ Sacramentorum virtuti merito habenda eſt, pacatiores redderentur. Neque enim aliter accipienda eſt vox Sacerdotis peccata nobis legitime condonan-

c) *Ezech.* 18. 21.

Prima ratio eſt, ut fides noſtra de remiſſione peccatorum, eorum judicio, quorum eſt diſcernere inter lepram, & lepram, magis confirmaretur, & conſcientiæ noſtræ pacatiores redderentur.

nantis, quam Chriſti Domini, qui ait Paralytico (a) *Confide fili, remittuntur tibi peccata tua.*

a) Matth. 9. 2. *Secunda ratio eſt, ut hominibus in promptu eſſet inſtrumentum, quo peccata poſt Baptiſmum contracta in ſanguine Chriſti eluerentur.* *Concil. Trid. Seſſ. 14. cap. 1.*

Deinde vero, cum nemo ſalutem, niſi per Chriſtum, ejuſque paſſionis beneficio conſequi poſſit, conſentaneum, nobiſque utiliſſimum fuit, ejuſmodi Sacramentum inſtitui, cujus vi, & efficientia Chriſti ſanguis ad nos defluens peccata poſt Baptiſmum admiſſa elueret; atque ita reconciliationis beneficium illi uni Salvatori noſtro acceptum referre profiteremur.

II. *Quo pacto Pœnitentia verum ſit novæ Legis Sacramentum.*

Seſſ. 14. Concil. Trid. de Pœnit. c. 1. & can. 1.

Quod vero Pœnitentia Sacramentum ſit, Paſtores ita facile oſtendent. Ut enim Baptiſmus Sacramentum eſt, quia (b) peccata omnia, ac præſertim quod origine contractum fuit, delet: eadem ratione Pœnitentia, (c) quæ peccata omnia poſt Baptiſmum voluntate, vel actione ſuſcepta tollit, vere, & proprie Sacramentum dicendum eſt. Deinde, quod caput eſt, cum illa, quæ extrinſecus tum a pœnitente, tum a Sacerdote fiunt, declarent ea, quæ interius efficiuntur in anima, quis neget Pœnitentiam vera, & propria Sacramenti ratione præditam eſſe? Siquidem *Sacramentum ſacræ rei ſignum eſt:* peccator autem, quem pœnitet, rerum, & verborum notis plane exprimit, ſe animum a peccati turpitudine abduxiſſe: itemque ex iis, quæ a Sacerdote geruntur, & dicuntur, miſericordiam Dei peccata ipſa remittentis facile cognoſcimus. Quanquam hoc aperte indicant illa Salvatoris verba, (d) *Tibi dabo claves Regni cæ-*

b) Act. 2. 38.

c) Act. 8. 22.

Dilucide exponitur, quomodo Pœnitentia ſit ſacræ rei ſignum. Aug. lib. 8. de Civ. Dei. c. 10.

Actio ſacerdotis abſolventis nititur auctoritate verbi Dei.

d) Matt. 16. 19.

lorum: & quodcunque ſolveris ſuper terram, erit ſolutum & in cœlis. Abſolutio enim Sacerdotis verbis enunciata remiſſionem illam peccatorum ſignat, quam in anima efficit.

12. *Pœnitentiæ Sacramentum iterari poteſt.*

Seſſ. 14. Conc. Trid. de Pœnit. cap. 2.

Neque vero ſolum fideles docendi ſunt, Pœnitentiam in numero Sacramentorum habendam eſſe, ſed eorum etiam, quæ iterari poſſunt. Quærenti enim Petro, num ſepties venia peccati danda eſſet, Dominus reſpondit (a) *Non dico tibi uſque ſepties, ſed uſque ſeptuagies ſepties.* Quare ſi cum ejuſmodi hominibus agendum ſit, qui ſummæ Dei bonitati, & clementiæ diffidere videantur, confirmandus erit illorum animus, atque ad ſpem divinæ gratiæ erigendus. Quod quidem facile conſequentur tum hujus loci, & aliorum tractatione, qui in ſacris Literis permulti occurrent, tum vero iis rationibus, & argumentis, quæ ex ſanctorum Chryſoſtomi libro de lapſis, & Ambroſii libris de Pœnitentia petere licebit.

a) *Matt. 18. 22.*

Quomodo deſperantes conſolandi ſint.

Ambr. de Pœn. lib. 1. cap. 1. & 2. vide Aug. in lib. de vera, & fal. Pœn. c. 5.

13. *Materia Pœnitentiæ quæ, & qualis.*

De materia Sacram. Pœn. Tres actus pœnitentis, qui ſunt loco materiæ, quomodo ejuſdem Sacramenti partes eſſe dicantur.

Jam quoniam nihil fideli populo notius eſſe debet, quam hujus Sacramenti materia; docendum eſt, in eo maxime hoc Sacramentum ab aliis differre, quod aliorum Sacramentorum materia eſt res aliqua naturalis, vel arte effecta: Sacramenti vero Pœnitentiæ quaſi materia ſunt actus pœnitentis, nempe *Contritio*, *Confeſſio*, & *Satisfactio*, ut a Tridentina Synodo declaratum eſt; qui, quatenus in Pœnitente ad integritatem Sacramenti, & plenam, ac perfectam peccatorum remiſſionem ex Dei inſtitutione requiruntur, hac ratione par-

Trid Synod. ſeſſ. 14. de Pœnit. c. 3. & can. 4.

partes Pœnitentiæ dicuntur. Neque vero hi actus quaſi materia a ſancta Synodo appellantur, quia veræ materiæ rationem non habeant; ſed quia ejus generis materia non ſint, quæ extrinſecus adhibeatur, ut Aqua in Baptiſmo, & Chriſma in Confirmatione. Quod autem ab aliis dictum eſt, peccata ipſa hujus Sacramenti materiam eſſe nihil plane diverſum dici videbitur, ſi diligenter attendamus. Ut enim ignis materiam ligna eſſe dicimus, quæ vi ignis conſumuntur; ita peccata, quæ Pœnitentia delentur, recte hujus Sacramenti materia vocari poſſunt.

Peccata ipſa quomodo Sacramenti materia dici poſſint.

14. *Quæ ſit Sacramenti Pœnitentiæ forma.*

Sed formæ etiam explicatio Paſtoribus prætermittenda non eſt, quod ejus rei cognitio excitet fidelium animos ad percipiendam ſumma cum religione hujus Sacramenti gratiam. Eſt autem forma, *Ego te abſolvo*: quam non ſolum ex illis verbis licet colligere, (a) *Quæcunque ſolveritis ſuper terram, erunt ſoluta & in cœlis;* ſed ex eadem Chriſti Domini doctrina ab Apoſtolis tradita accepimus. Ac quoniam Sacramenta ſignificant, quod efficiunt; & illa verba, *Ego te abſolvo*, oſtendunt, peccatorum remiſſionem hujus Sacramenti adminiſtratione effici; planum eſt, hanc eſſe Pœnitentiæ perfectam formam. Sunt enim peccata tanquam (b) vincula, quibus conſtrictæ animæ tenentur, & ex quibus Pœnitentiæ Sacramento laxantur. Quod quidem non minus vere de illo etiam homine Sacerdos pronunciat, qui prius ardentiſſimæ Contritionis vi, accedente tamen Confeſſionis voto, peccatorum veniam a Deo conſecutus ſit.

De forma Sacramenti pœnitentiæ ſeſſ. 14. Conc. Trid. de pœnit. c. 3.

a) *Matt. 18. 18.*

b) *Prov. 5. 18. Iſa. 5. 18. Alex. de Ales 4. part. qu. 77. mem. 6.*

15. *Quo*

15. *Quo fructu ad formam Sacramenti preces aliæ adjiciantur.*

Adduntur præterea complures preces, non quidem ad formam neceſſariæ, ſed ut ea removeantur, quæ Sacramenti vim, & efficientiam, illius culpa, cui adminiſtratur, impedire poſſent.

16. *Quantum differat poteſtas Sacerdotum Chriſti in dijudicanda peccati lepra a poteſtate Sacerdotum veteris Legis.*

Quamobrem peccatores Deo ingentes gratias agant, qui tam amplam poteſtatem in Eccleſia Sacerdotibus tribuerit. Neque enim, ut olim in veteri Lege (a) Sacerdotes teſtimonio ſuo aliquem a lepra liberatum eſſe duntaxat renunciabant, ita nunc in Eccleſia ea tantum poteſtas Sacerdotibus facta eſt, ut aliquem a peccatis eſſe abſolutum declarent; ſed vere tanquam Dei miniſtri abſolvunt, id quod Deus ipſe (b) gratiæ, (c) & juſtitiæ author, & parens efficit.

a) Lev. 13. 9. & 14. 2.

Deus eſt, qui miniſterio Sacerdotis abſolvit. Vide Conc. Trid. ſeſſ. 14. cap. 6.

b) Pſal. 83. 12.

c) Rom. 8. 33.

17. *Quo habitu, & quibuſve ritibus ſuam actionem commendare pœnitentes debeant.*

Diligenter vero ritus etiam, qui ad hoc Sacramentum adhibentur, fideles obſervabunt. Ita enim fiet, ut animo magis hæreant, quæ hoc Sacramento conſecuti ſunt, nimirum ſe tanquam ſervos clementiſſimo Domino, vel filios potius optimo parenti reconciliatos eſſe; & ſimul facilius intelligant, quid eos facere oporteat, qui velint (velle autem omnes debent) ſe tanto beneficii gratos, & memores probare. Nam quem peccatorum pœnitet, is ſe humili, ac demiſſo animo ad pedes Sacerdotis dejicit; ut cum ſe tam humiliter gerat, facile

Humilitas pœnitentis coram Sacerdote declaranda.

facile poſſit agnoſcere, ſuperbiæ radices evellendas eſſe, (a) a qua omnia ſcelera, quæ deflet, ortum habuerint, & enata ſint; in Sacerdote autem, qui in eum legitimus judex ſedet, Chriſti Domini perſonam, & poteſtatem veneretur. Sacerdos enim, quemadmodum in aliis, ita in Pœnitentiæ Sacramento adminiſtrando Chriſti munus exequitur. Deinde peccata ſua pœnitens ita enumerat, ut ſe maxima, & acerbiſſima animadverſione dignum eſſe fateatur, ſupplexque delictorum veniam petit; quæ ſane omnia vetuſtatis ſuæ certiſſima teſtimonia a ſancto Dionyſio habent.

a) *Eccl. 10. 15.*

D. Dion. Areop. in Epi. ad Demophil.

18. *Quos præcipue fructus ex Sacramento Pœnitentiæ homines capiant.*

Sed nihil profecto tam proderit fidelibus, nihilque majorem illis alacritatem Pœnitentiæ ſuſcipiendæ afferet, quam ſi a Parochis ſæpe explicatum fuerit, quantam ex ea utilitatem capiamus. Vere enim de Pœnitentia illud dici poſſe intelligent, ejus quidem radices amaras, fructus vero ſuaviſſimos eſſe. Pœnitentiæ itaque omnis in eo vis eſt, ut nos in Dei gratiam reſtituat, cum eoque ſumma amicitia conjungat. Hanc vero reconciliationem interdum in hominibus piis, qui hoc Sacramentum ſancte, & religioſe percipiunt, maxima conſcientiæ pax & tranquillitas cum ſumma ſpiritus jucunditate conſequi ſolet. Nullum eſt enim tam grave, & nefarium ſcelus, quod Pœnitentiæ Sacramento non quidem ſemel, ſed iterum, & ſæpius non deleatur. Qua de re ita Dominus per Prophetam inquit: (b) *Si impius egerit Pœnitentiam ab omnibus peccatis ſuis, quæ*

Primus fructus eſt benevolentiæ divinæ reconciliatio. Conc. Trid. ſeſſ. 14. c. 3.

Secundus fructus eſt pax, & tranquillitas animi.

Tertius fructus peccati quantumvis gravis remiſſio.

b) *Ezech. 18. 21.*

ope-

operatus eſt, & cuſtodierit præcepta mea, & fecerit judicium, & juſtitiam, vita vivet, & non morietur: omnium iniquitatum ejus, quas operatus eſt, non recordabor. Et S. Joannes: (a) *Si confiteamur peccata noſtra; fidelis eſt, & juſtus, ut remittat nobis peccata noſtra*, & paulo poſt: (b) *Si quis peccaverit*, inquit, (nullum videlicet peccati genus excipiens) *advocatum habemus apud Patrem Jeſum Chriſtum juſtum, & ipſe eſt propitiatio pro peccatis noſtris, non pro noſtris autem tantum, ſed etiam pro totius mundi.*

a) *1. Joan. 1. 9.*

b) *1. Joan. 2. 1.*

19. *Qua ratione quædam peccata dicantur remitti non poſſe.*

Tacitæ objectionis dilutio.

Quod autem in (c) Scripturis legimus, quoſdam a Domino miſericordiam non eſſe conſecutos, quamvis eam vehementer imploraverint, id vero idcirco factum eſſe intelligimus, quod eos vere, atque ex animo delictorum non pœnitebat. Quare cum hujuſmodi ſententiæ in ſacris Literis, vel apud SS. Patres occurrunt, quibus affirmare videntur (d) aliqua peccata remitti non poſſe, ita eas interpretari oportet, ut difficilem admodum eſſe veniæ impetrationem intelligamus. Ut enim morbus aliquis ea re inſanabilis dicitur, quod ægrotus ita affectus ſit, ut ſalutaris medicinæ vim oderit: ſic quoddam eſt peccati genus, quod non remittitur, nec condonatur, propterea quod proprium ſalutis remedium, Dei gratiam repellit. In hanc ſententiam a D. Auguſtino dictum eſt: *Tanta labes eſt illius peccati, ut deprecandi humilitatem ſubire non poſſit, etiamſi peccatum ſuum mala conſcientia & agnoſcere, & annuntiare cogatur.* Quæ quidem verba ita ſane intelligenda

c) *Ut de Antiocho. 2. Mach. 9. 13 de Eſau Hebr. 12. 17. 1. Reg. 15*

Peccata quædam non remitti quomodo intelligatur.

d) *Matth. 12. 31. 32. De quibus dicitur Pſal. 128. Fiant ſicut fænum, &c. Amb. lib. 2. de Pœnit. c. & 4. & lib. 2. de Cain, & Abel, cap. 9 D. Aug. lib. 1. de ſer. Domini in monte cap. 22.*

da ſunt, ut alibi ſe declarans Auguſtinus inquit, ſi in hac tam ſcelerata mentis perverſitate finierit hanc vitam; quoniam de quocunque peſſimo in hac vita conſtituto non eſt deſperandum, nec pro illo imprudenter oratur, de quo non deſperatur.

20. *Nullus condonationem peccatorum citra Pœnitentiam obtinere poteſt.*

Venialia peccata non requirunt neceſſario Pœnitentiam Sacramentalem.

Sed, ut ad Pœnitentiam revertamur, hæc adeo propria ejus vis eſt, ut peccata deleat, ut ſine Pœnitentia remiſſionem peccatorum impetrare, aut ne ſperare quidem ullo modo liceat. Scriptum eſt enim: (a) *Niſi Pœnitentiam habueritis, omnes ſimul peribitis*: quod quidem de gravioribus, & mortiferis peccatis dictum a Domino eſt: etſi aliquo etiam Pœnitentiæ genere indigent leviora peccata, quæ venialia vocantur. Sanctus enim Auguſtinus inquit: *Cum quædam ſit Pœnitentia, quæ quotidie in Eccleſia pro peccatis venialibus agitur; illa ſane fruſtra eſſet, ſi peccata venialia abſque Pœnitentia dimitti poſſent.*

a) Lucæ 13. 3. Conc. Trid. ſeſſ. 14. can. 7.

D. Aug. lib. 50. Hom. 50. cap. 8. Conc. Tolet. IV. cap. 9. & D. Th. in 3. p. qu. 87.

21. *Quot ſint partes integrales Pœnitentiæ.*

Tres Pœnitentiæ partes integrales, quarum ſi aliqua deſit, perfecta non eſt.

Sed Quoniam de iis rebus, quæ aliquo modo in actionem cadunt, non ſatis eſt univerſe loqui, curabunt Paſtores, ſingillatim ea tradere, ex quibus veræ, & ſalutaris Pœnitentiæ ratio a fidelibus percipi queat. Eſt autem hujus Sacramenti proprium, ut præter formam, & materiam, quæ omnibus Sacramentis communia ſunt, partes etiam, ut antea diximus, illas habeat, quæ tanquam totam, integramque Pœnitentiam conſtituant, *Contritionem* ſcilicet, *Confeſſionem*, & *Satisfactionem*. De quibus D. Chryſoſtomus his verbis

Conc. Trid. ſeſſ. 14 de Pœn. cap. 3. & can. 4. & 1. Reg. 16. 11. item 2. Reg. 12. 24. & 3. Reg. 21. 27. Joan. 3. 5. Pſal. 50. 19. Act. 19. 18. Jac. 5. 16. Matth 3. 8. D. Chryſoſt. Hom. 11. quæ eſt de Pœnit.

bis loquitur: *Pœnitentia cogit peccatorem omnia libenter ſufferre; in corde ejus contritio, in ore Confeſſio, in opere tota humilitas, vel fructifera Satisfactio.* Hæ autem partes ex earum partium genere eſſe dicuntur, quæ ad aliquodtotum conſtituendum neceſſariæ ſunt: quoniam quemadmodum hominis corpus ex pluribus membris conſtat, manibus, pedibus, oculis, & aliis hujuſmodi partibus, quarum aliqua ſi deſit, merito imperfectum videatur, perfectum vero, ſi nulla deſideretur; eodem etiam modo Pœnitentia ex hiſce tribus partibus ita conſtituitur, ut quamvis, quod ad ejus naturam attinet, *Contritio*, & *Confeſſio*, quibus homo juſtus efficitur, ſatis ſit; tamen niſi tertia etiam pars, id eſt *Satisfactio* accedat, aliquid ei omnino ad perfectionem deſit neceſſe ſit. Quare adeo hæ partes inter ſe connexæ ſunt, ut Contritio confitendi, & ſatisfaciendi conſilium, & propoſitum incluſum habeat. Confeſſionem Contritio, & ſatisfaciendi voluntas, Satisfactionem vero duæ reliquæ antecedant.

Partes Pœnitentiæ quomodo connexæ.

22. *Quomodo hæ tres Pœnitentiæ partes colligantur.*

Tres Pœnitentiæ partes ex tribus peccandi modis colliguntur. D. Thom. in 3. p. q. 90. Art. 2.

Harum autem trium partium eam rationem afferre poſſumus, quod animo, verbis, & re ipſa peccata in Deum committantur. Quare conſentaneum fuit, ut nos ipſos Eccleſiæ clavibus ſubjicientes, quibus rebus Dei ſanctiſſimum Numen a nobis violatum eſſet, iiſdem etiam ejus iram placare, & peccatorum veniam ab eo impetrare conaremur.

Sed idem etiam alio argumento confirmari poteſt. Etenim Pœnitentia eſt veluti quædam delictorum compenſatio ab ejus voluntate profecta,

fecta, qui deliquit, ac Dei arbitrio, in quem peccatum commiſſum eſt, conſtituta Quare & voluntas compenſandi requiritur, in quo maxime Contritio verſatur; & pœnitens Sacerdotis judicio, qui Dei perſonam gerit, ſe ſubjiciat neceſſe eſt, ut pro ſcelerum magnitudine pœnam conſtituere in eum poſſit: ex quo tum Confeſſionis, tum Satisfactionis ratio, & neceſſitas perſpicitur.

23. *Quid in hac materia proprie ſit Contritio.*

De contritione prima Pœnitentiæ parte Concil. Trid. ſeſſ. 14. de Pœnitentia cap. 4. & can. 5. Fulgent. de remiſſ. peccat. cap. 12. Chryſ. de compunct. cordis lib. 1. & 2. Concil. Trid. ibidem, & ſeſſ. 6. c. 6. & 14.

Quoniam vero harum partium vim, & naturam tradere fidelibus oportet, prius incipiendum eſt a Contritione, eaque diligenter explicanda. Neque enim ad ullum temporis punctum, cum in memoriam præterita peccata redeunt, vel cum aliquid offendimus, Contritione animus debet vacare. Hanc Patres in Concilio Tridentino ita definiunt: *Contritio eſt animi dolor, ac deteſtatio de peccato commiſſo, cum propoſito non peccandi de cætero.* Et paulo poſt, de Contritionis motu ſubjicitur: *Ita demum præparat ad remiſſionem peccatorum, ſi cum fiducia divinæ miſericordiæ, & voto præſtandi reliqua conjunctus ſit, quæ ad rite ſuſcipiendum hoc Sacramentum requiruntur.* Ex hac itaque definitione intelligent fideles, Contritionis vim in eo tantum poſitam non eſſe, ut quis peccare deſinat, aut propoſitum ei ſit novum vitæ genus inſtituere, aut ipſum jam inſtituat; ſed in primis male actæ vitæ odium, & expiationem ſuſcipiendam eſſe. Id vero maxime confirmant illi ſanctorum Patrum clamores, quos in ſacris Literis frequenter profuſos eſſe legimus. (a) *Laboravi*, inquit David, *in gemitu meo, lavabo per ſin-*

a) *Pſal. 6. 7. Vide item Pſal. 50. 6. Ezech. 18. 21.*

a) Pſal. 6 10. *ſingulas noctes lectum meum:* &, (a) *Exaudivit Dominus vocem fletus mei:* & rurſus alius, b) Iſa. 38. 15. (b) *Recogitabo tibi omnes annos meos in amaritudine animæ meæ.* Quas certe, & alias hujuſmodi voces vehemens quoddam anteactæ vitæ odium, & peccatorum deteſtatio expreſſit.

24. *Cur Contritio dolor a Patribus Concilii nominata ſit.*

Vera Contritio non corporis ſenſu, ſed dolore animi eſt metienda. Auguſt. lib. 50. Homil. 50. cap. 1.

Quod autem Contritio dolore definita eſt, monendi ſunt fideles, ne arbitrentur, eum dolorem corporis ſenſu percipi. Contritio enim eſt voluntatis actio. Et ſanctus Auguſtinus teſtatur, dolorem Pœnitentiæ comitem eſſe, non Pœnitentiam. Verum peccati deteſtationem, & odium doloris vocabulo Patres ſignificarunt: tum quia ſacræ Literæ ita c) Pſal. 12. 2. utuntur; inquit enim David: (c) *Quandiu ponam conſilia in anima mea, dolorem in corde meo per diem?* tum quia dolor in inferiori animæ parte, quæ vim concupiſcendi habet, ex ipſa Contritione oritur: ut non incommode Contritio dolore definita fuerit, quod dolorem efficiat, ad eumque declarandum pœnitentes veſtem etiam mutare ſoliti ſint. De quo Dominus apud ſanctum Matthæum inquit: d) Matt. 11. 21. Lucæ 10. 3. Gen. 37. 34. 3. Reg. 21. 27. 4. Reg. 6. 30. Judith 4. 9. Joan. 38. (d) *Væ tibi Corozaim, væ tibi Bethſaida, quia ſi in Tyro, & Sidone factæ eſſent virtutes, quæ factæ ſunt in vobis, olim in cilicio, & cinere Pœnitentiam egiſſent.*

25. *Quare peccati deteſtatio vulgo a Theologis Contritio appelletur.*

Vide Alex. de Ales 4. p. q. 67. Mem. 1. 2.

Recte autem Contritionis nomen peccati deteſtationi, de qua loquimur, ad ſignificandam vim doloris impoſitum eſt, ducta ſimilitu-

tudine a rebus corporeis, quæ minutatim ſaxo, aut duriore aliqua materia confringuntur; ut eo vocabulo declararetur, corda noſtra, quæ ſuperbia obduruerunt, Pœnitentiæ vi contundi, atque conteri. Quare nullus alius dolor vel ex parentum, & filiorum obitu, vel cujuſvis alterius calamitatis cauſa ſuſceptus hoc nomine appellatur; ſed illius tantum doloris proprium eſt nomen, quo ex amiſſa Dei gratia, atque innocentia afficimur.

Dolor aliunde proveniens non dicitur Contritio.

26. *Quibus præterea vocabulis eadem peccati deteſtatio declarari ſoleat.*

Verum aliis quoque vocabulis eadem res declarari ſolet. Nam & contritio cordis dicitur, quia cordis nomen frequenter ſacræ (a) Literæ pro voluntate uſurpant. Ut enim a corde motionum corporis principium ſumitur; ita voluntas reliquas omnes animæ vires moderatur, ac regit. Vocatur etiam a ſanctis Patribus *cordis compunctio*, qui libros de contritione conſcriptos, *de compunctione cordis* inſcribere maluerunt. Etenim quemadmodum ferro tumida ulcera ſecantur, ut incluſum virus poſſit erumpere: ita corda quaſi ſcalpello Contritionis adhibito inciduntur, ut peccati mortiferum virus queant ejicere. Quare & Sciſſio cordis a Joele propheta appellata eſt: (b) *Convertimini*, inquit, *ad me in toto corde veſtro, in jejunio, & in fletu, & in planctu, & ſcindite corda veſtra.*

Eadem peccati deteſtatio alias cordis Contritio dicitur.

(a) Gen. 6. 5. Job 1. 5. Pſal. 43. 19. & Matt. 5. & 26. 6. & 15. & 18.

Cordis compunctio.

Chryſ. in lib. de Compunctione cordis.

Iſid. de Summo bono lib 2 c. 12.

Cordis ſciſſio.

(b) Joel 2. 12. 13.

27. *Cur dolor de peccatis vocabulo Contritionis incluſus, maximus, & vehementiſſimus eſſe debeat.*

Summum vero, & maximum dolorem ex peccatis, quæ commiſſa ſunt, ſuſcipiendum eſ-

Seraph. Doctor Bonaventura, in 4. diſt. 16. Art. 1. q. 1. & 2.

Prima ratio. Ex Auguſt. in lib. 14. Civit. c. 7. 8. & 9.

a) Joan. 4. 18.

eſſe, ita ut nullus major excogitari poſſit, facile erit hiſce rationibus demonſtrare. Nam cum perfecta contritio ſit charitatis actio, (a) quæ ab eo timore, qui filiorum eſt, proficiſcitur, patet eundem Contritionis, & charitati; modum ſtatuendum eſſe. At quoniam charitas, qua Deum diligimus, perfectiſſimus eſt amor, hinc fit, ut Contritio vehementiſſimum animi dolorem conjunctum habeat. Ut enim maxime diligendus eſt Deus; ita quæ nos a Deo alienant, maxime deteſtari debemus: in quo etiam illud obſervandum eſt, eodem loquendi genere charitatis, & Contritionis magnitudinem in ſacris literis ſignificari. De charitate dictum eſt, (b) *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo:* Rurſus, quod ad Contritionem attinet, clamat Dominus per Prophetam, (c) *Convertimini ad me in toto corde veſtro.*

b) Deut. 6. 5. Matth. 22. 27. Marc. 12. 29. Lucæ 10. 27.

c) Joel 2. 12.

Secunda ratio. Ariſt. lib. 2. Priorum cap. 28.

Præterea, ſi uti Deus ſummum bonum eſt inter omnia, quæ diligenda ſunt, ita etiam peccatum ſummum eſt malum inter omnia, quæ odiſſe homines debent; illud ſequitur, ut quam ob cauſam Deum ſumme diligendum eſſe confitemur, ob eandem rurſus peccati ſummum odium nos capiat neceſſe ſit. Omnibus vero rebus Dei amorem anteponendum eſſe, ita ut ne vitæ quidem conſervandæ cauſa peccare liceat, aperte nos docent illa Domini verba (d) *Qui amat patrem, aut matrem plus quam me, non eſt me dignus,* & (e) *Qui voluerit animam ſuam ſalvam facere, perdet eam.*

d) Matt. 10. 37. Lucæ 14. 25.

e) Matt. 16. 25.

Pondera ly. Sine modo, quoad actus elicitos, non imperatos, ſecundum illud Rom. 12. Obſecro &c.

Sed illud etiam animadvertendum eſt, ut quemadmodum, ſancto Bernardo teſte, nullus finis, & modus charitati præſcribitur (*Modus*

dus enim, inquit ille, *diligendi Deum eſt ipſum diligere ſine modo;*) ita peccati deteſtationi nullus modus definiatur.

Tertia ratio. S. Bernard. lib. de diligendo Deo circa med.

Sit præterea non ſolum maxima, ſed vehementiſſima, atque adeo perfecta, omnemque ignaviam, & ſocordiam excludat. Etenim in Deuteronomio ſcriptum eſt (a) *Cum quæſieris Dominum Deum tuum, invenies eum: ſi tamen toto corde quæſieris, & tota tribulatione animæ tuæ*, & apud Hieremiam, (b) *Quæretis me, & invenietis, cum quæſieritis me in toto corde veſtro, & inveniar a vobis, ait Dominus.*

Dolor de peccatis non tantum debet eſſe maximus, ſed etiam vehementiſſimus.

a) Deut. 4. 29. Sap. 1. 13.

b) Hier. 29. 13.

28. *Contritio vera eſſe non definit, etiam ſi ſenſibilis dolor de peccatis non fuerit abſolutus.*

Quanquam, ſi id minus conſequi nobis liceat, ut perfecta ſit, vera tamen, & efficax Contritio eſſe poteſt. Sæpe enim uſuvenit, ut quæ ſenſibus ſubjecta ſunt, magis, quam ſpiritualia, nos afficiant. Quare nonnulli interdum majorem ex filiorum obitu, quam ex peccati turpitudine doloris ſenſum capiunt. Idem etiam judicium faciendum eſt, ſi lacrymæ doloris acerbitatem non conſequantur: quæ tamen in Pœnitentia ſummopere optandæ, & commendandæ ſunt. Præclara eſt enim ea de re ſancti Auguſtini ſententia: *Non ſunt*, inquit, *in te Chriſtianæ pietatis viſcera, ſi luges corpus, a quo receſſit anima, animam vero, a qua receſſit Deus, non luges.* Atqui huc ſpectant illa Salvatoris noſtri verba, quæ ſupra allata ſunt: (c) *Væ tibi Corozaim, væ tibi Bethſaida, quia ſi in Tyro, & Sidone factæ eſſent virtutes, quæ factæ ſunt in vobis, olim in cilicio, & cinere Pœnitentiam egiſſent.* Tametſi ad eam rem comprobandam ſatis eſſe debent

Vera, & utilis Contritio etiam eſſe poteſt, ſi non tantum dolorem, ſentiamus de peccatis, quam de rebus externis ſtante ſcilicet naturæ imbecillitate.

Concil. Trid. ſeſſ. 14. de Pœn. c. 5.

S. Aug. ſer. 41. de Sanctis.

c) Matt. 11. 21

bent clariſſima (a) Ninivitarum, (b) Davidis, (c) Peccatricis, (d) Apoſtolorum Principis exempla, qui omnes plurimis lacrymis Dei miſericordiam implorantes, peccatorum veniam impetrarunt.

a) Joan. 3. 5. 6. 7. Matth. 12. 41. Lucæ 11. 32. b) 2. Reg. 13. Pſal. 50. c) Luc. 7. 37. 38. d) Matt. 26. 27.

29. *Peccata capitalia ſingillatim in Contritione deteſtanda ſunt.*

Maxime autem hortandi, & monendi ſunt fideles, ut ad ſingula mortalia crimina proprium Contritionis dolorem adhibere ſtudeant. Ita enim Ezechias Contritionem deſcribit, cum ait: (e) *Recogitabo tibi omnes annos meos in amaritudine animæ meæ.* Etenim recogitare omnes annos eſt ſingillatim peccata excutere, ut ea ex animo doleamus. Sed apud Ezechielem quoque ſcriptum legimus: (f) *Si impius egerit Pœnitentiam ab omnibus peccatis ſuis, vita vivet.* Atque in hanc ſententiam ſanctus Auguſtinus inquit: *Conſideret peccator qualitatem criminis in loco, in tempore, in varietate, in perſona.*

e) Iſa. 38. 15.

f) Ezech. 18. 21. Auguſt. lib. de vera, & falſa Pœnit. cap. 14. & habetur de Pœn. diſt. 5. c. Conſideret.

30. *Sufficit univerſe quandoque peccata ſua deteſtari.*

Non deſperandum eſt de Dei bonitate, etiamſi abſolutam peccatorum Contritionem non ſentiamus.

Neque tamen hac in re deſperent fideles de ſumma Dei bonitate, & clementia. Is enim cum noſtræ ſalutis cupidiſſimus ſit, nullam moram ad tribuendam nobis veniam interponit; ſed peccatorem paterna charitate complectitur, ſimul atque ille ſe collegerit, & univerſe peccata ſua deteſtatus, quæ deinde alio tempore, ſi facultas erit, ſingula in memoriam reducere, ac deteſtari in animo habeat, ad Dominum ſe converterit. Ita enim nos per Prophetam jubet ſperare, cum in-

inquit: (g) *Impietas impii non nocebit ei, in quacunque die converſus fuerit ab impietate ſua.* — a) Ezech. 33. 12.

31. *Quæ ad veram Contritionem ſint in primis neceſſaria.*

Primum ficta eſt Pœnitentia, in qua de quibuſdam peccatis tantum dolemus.

Ex his igitur colligi poterunt, quæ ad veram Contritionem maxime ſunt neceſſaria, de quibus fidelem populum accurate oportebit docere, ut quiſque intelligat, qua ratione comparare eam poſſit, regulamque habeat, qua dijudicet, quantum abſit ab ejus virtutis perfectione. Primum enim neceſſe eſt peccata omnia, quæ admiſimus, odiſſe, & dolere; ne ſi quædam tantum doleamus, ficta, & ſimulata, neque ſalutaris Pœnitentia a nobis ſuſcipiatur. Nam, ut a ſancto Jacobo Apoſtolo dictum eſt: (b) *Quicunque totam legem ſervaverit, offendat autem in uno, factus eſt omnium reus.* — b) Jacob. 2. 10.

Secundum.

Alterum eſt, ut ipſa Contritio confitendi, & ſatisfaciendi voluntatem conjunctam habeat; de quibus poſtea ſuo loco agetur. Tertium eſt, ut pœnitens vitæ emendandæ certam, & ſtabilem cogitationem ſuſcipiat. Hoc vero Propheta aperte his verbis nos docuit: (c) *Si impius egerit Pœnitentiam ab omnibus peccatis ſuis, quæ operatus eſt, & cuſtodierit omnia præcepta mea, & fecerit judicium, & juſtitiam, vita vivet, & non morietur, omnium iniquitatum ejus, quas operatus eſt, non recordabor*, & paulo poſt, (d) *cum averterit ſe impius ab impietate ſua, quam operatus eſt, & fecerit judicium, & juſtitiam, ipſe animam ſuam vivificabit*, & paucis interjectis, (e) *Convertimini*, inquit, *& agite Pœnitentiam ab omnibus iniquitatibus veſtris, & non erit vobis in ruinam iniquitas:*

Concil. Trid. ſeſſ. 14. cap. 4.

c) Ezech. 18. 22. 21.

d) Ibidem 27.

e) Ibidem 30.

projicite a vobis omnes prævaricationes veſtras, in quibus prævaricati eſtis, & facite vobis cor novum, & ſpiritum novum. Idem etiam Chriſtus Dominus (a) mulieri, quæ in adulterio deprehenſa eſt, præſcripſit: *Vade*, inquit, *& jam amplius noli peccare.* Item Paralytico illi, quem ad Probaticam Piſcinam curavit, (b) *Ecce*, ait, *ſanus factus es, jam noli peccare.*

a) *Joan. 8. 11.*

b) *Joan. 5. 14.*

32. *Dolorem præteritæ culpæ, & cavendæ in poſterum propoſitum Contritioni neceſſarium eſſe oſtenditur.*

Tertium.

Sed natura quoque ipſa, & ratio plane oſtendunt, duo illa ad Contritionem in primis eſſe neceſſaria, dolorem ſcilicet peccati admiſſi, & propoſitum, cautionemque, nequid hujuſmodi in poſterum committatur. Nam qui amico reconciliari velit, quem injuria aliqua affecerit, & doleat oportet, quod in eum injurioſus & contumelioſus fuerit; & diligenter reliquo tempore provideat, ne qua in re amicitiam læſiſſe videatur. Quæ duo obedientiam adjunctam habeant neceſſe eſt: hominem enim legi, ſive naturali, & divinæ, ſive humanæ, quibus ſubjectus eſt, parere conveuit. Quare, ſi quid pœnitens alteri per vim, aut per fraudem abſtulit, reſtituat oportet: itemque alicujus aut commodi, aut officii compenſatione illi ſatisfaciat, cujus dignitatem, aut vitam dicto, factove violavit. Tritum enim eſt omnium ſermone, quod apud ſanctum Auguſtinum legimus, *non remittitur peccatum, niſi reſtituatur ablatum.*

S. Aug. Epiſt. 54. ad Macedon. & habetur 14. q. 6. cap. 1. & in 6. de reg. juris. c. Peccatum. 1.

33.

33. *Indulgendum eſt aliis, ſi nobis volumus indulgeri.*

Neque vero inter cætera, quæ ad Contritionem maxime pertinent, minus diligenter, & neceſſario curandum eſt, ut, quicquid injuriarum ab altero acceperis, id totum remittatur, ac condonetur. Ita enim Dominus, & Salvator noſter monet, atque denunciat: (a) *Si dimiſeritis hominibus peccata eorum, dimittet & vobis Pater veſter cæleſtis delicta veſtra: ſi autem non dimiſeritis hominibus, nec Pater veſter dimittet vobis peccata veſtra.* Hæc ſunt, quæ fidelibus in Contritione obſervanda ſunt: cætera, quæ ad hanc rem a Paſtoribus colligi facile poterunt, efficient quidem: ut in ſuo genere Contritio ſit magis perfecta, & abſoluta; verum adeo neceſſaria exiſtimanda non ſunt, ut ſine his veræ, & ſalutaris Pœnitentiæ ratio conſtare non poſſit.

Quartum.

a) *Matth. 6. 15. & 18. 33. Marci 11. 25. Eccl. 2 3. Lucæ 11.*

34. *Quæ ſit propria Contritionis vis, & utilitas.*

Sed quoniam non ſatis eſſe Paſtoribus debet, ſi ea doceant, quæ ad ſalutem videntur pertinere, niſi etiam omni cura, & induſtria laborent, ut fideles ad eam ipſam rationem, quæ illis præſcripta eſt, vitam actionesque ſuas dirigant; vehementer proderit Contritionis vim, & utilitatem ſæpius proponere. Nam, cum pleraque alia pietatis ſtudia, (b) veluti beneficentia in pauperes, jejunia, preces, & alia id genus ſancta, & honeſta opera, hominum culpa, a quibus proficiſcuntur, a Deo interdum repudientur; ipſa certe Contritio nunquam illi grata, & accepta eſſe non

Prima utilitas eſt, quod ſit certiſſima peccatorum medicina.

b) *Prov. 15. 8. Iſa. 27. 58. 61. 8.*

(a) *Pſal. 50. 19.* poteſt. Nam inquit Propheta: (a) *Cor contritum, & humiliatum Deus non deſpicies.*

Altera utilitas eſt, quod ſit facilis, expedita, & mox animæ ægrotantis medicina.

(b) *Pſal. 31. 5.*

Quin etiam ſtatim ut eam mentibus noſtris concepimus, peccatorum remiſſionem nobis a Deo tribui, alio loco ejuſdem Prophetæ verba illa declarant: (b) *Dixi, confitebor adverſum me injuſtitiam meam Domino, & tu remiſiſti impietatem peccati mei.* Atque ejus rei figuram in (c) decem leproſis animadvertimus, qui a Salvatore noſtro ad Sacerdotes miſſi, antequam ad illos pervenirent, a lepra liberati ſunt. Ex quo licet cognoſcere, veræ Contritionis, de qua ſupra dictum eſt, eam vim eſſe, ut illius beneficio omnium delictorum veniam ſtatim a Domino impetremus.

(c) *Luc. 17. 14. Concil. Trid. ſeſſ. 14. cap. 4.*

35. *Qua ratione ad perfectionem Contritionis veniatur.*

Plurimum etiam valebit ad fidelium mentes excitandas, ſi Paſtores rationem aliquam tradiderint, qua ſe quiſque ad Contritionem exercere poſſit. Monere autem oportet, ut omnes conſcientiam ſuam frequenter excutientes videant, num quæ a Deo, ſive Eccleſiaſticis ſanctionibus præcepta ſunt, ſervaverint. Quod ſi quis alicujus ſceleris reum ſe eſſe cognoverit, ſtatim ſeipſum accuſet, ſupplexque a Domino veniam expoſcat; & ſpatium tum confitendi, tum ſatisfaciendi ſibi dari poſtulet; in primiſque divinæ gratiæ præſidio ſe adjuvari petat, ne in poſterum eadem illa peccata admittat, quæ admiſiſſe vehementer pœnitet. Curandum erit præterea Paſtoribus, ut in peccatum ſummum fidelium odium concitetur; tum quia ſumma eſt illius fœditas, & turpitudo; tum quia graviſſima da-

Chryſoſt. Homil. 2. in Pſal. 50.

mna,

mna, & calamitates nobis affert. Nam (a) Dei benevolentiam, a quo maxima bona accepimus, longeque majora expectare, & conſequi licebit, a nobis alienat, & ſummorum dolorum cruciatibus perpetuo afficiendos ſempiternæ morti nos addicit. Hactenus de Contritione: nunc ad Confeſſionem, quæ eſt altera Pœnitentiæ pars, veniamus.

a) Pſal. 50. 7. Eccl. 12. 7. Sap. 14. 9. alibi ſape.

De Confeſſionis Sacramentalis altera parte.

36. *Quæ ſit Confeſſionis præſtantia, quamque fuerit ad Chriſtianam ſalutem neceſſaria ejus inſtitutio.*

Confeſſionis præſtantia primum colligitur ex ejus neceſſitate ad ſalutem conſequendum.

Quantum vero curæ, & diligentiæ in ea explicanda Paſtores ponere debeant, ex eo facile intelligent, quod omnibus fere piis perſuaſum eſt, quicquid hoc tempore ſanctitatis, pietatis, & religionis in Eccleſia ſummo Dei beneficio conſervatum eſt, id magna ex parte Confeſſioni tribuendum eſſe: ut nulli mirandum ſit, humani generis Hoſtem, cum fidem Catholicam funditus evertere cogitaret, per miniſtros impietatis ſuæ, & ſatellites hanc veluti Chriſtianæ virtutis arcem totis viribus oppugnare conatum eſſe. Primum itaque docendum eſt, Confeſſionis inſtitutionem nobis ſummopere utilem, atque adeo neceſſariam fuiſſe. Ut enim hoc concedamus, Contritione peccata deleri, quis ignorat, illam adeo vehementem, acrem, & incenſam eſſe oportere, ut doloris acerbitas cum ſcelerum magnitudine æquari, conferrique poſſit? At quoniam pauci admodum ad hunc gradum pervenirent, fiebat etiam, ut a pauciſſimis hac via peccatorum venia ſperanda eſſet. Quare neceſſe fuit, ut clementiſſimus Dominus faciliori ratione communi hominum ſaluti con-

Trid. Synod. ſeſſ. 14. de Pœnit. cap. 4.

Quæ Contritio citra Confeſſionem peccata deleat.

Vi Confeſſionis ſalutis conſequendæ ratio efficitur facilior.

ſu-

ſuleret. Quod quidem admirabili conſilio effecit, (a) cum Claves regni cœleſtis Eccleſiæ tradidit.

a) Matth. 16. 19. & 18. 18. Joan. 20. 3. & 21. 15. Ambr. in ſer. 1. de Quadrag. & habetur de Pœn. diſt. 1. c. Ecce nunc tempus. Aug. lib. 2. de adult. conjug. cap. 9. Chryſ. lib. de Sacerdot.

37. *Confeſſio Contritionem perfecit.*

Etenim ex fidei Catholicæ doctrina omnibus credendum, & conſtanter affirmandum eſt, ſi quis ita animo affectus ſit, ut peccata admiſſa doleat, ſimulque in poſterum non peccare conſtituat, etſi hujuſmodi dolore non afficiatur, qui ad impetrandam veniam ſatis eſſe poſſit, ei tamen, cum peccata Sacerdoti rite confeſſus fuerit, vi Clavium ſcelera omnia remitti, ac condonari; ut merito a ſanctiſſimis viris Patribus noſtris celebratum ſit, Eccleſiæ Clavibus aditum in cœlum aperiri. De quo nemini dubitandum eſt, cum a Concilio Florentino decretum legamus, Pœnitentiæ effectum eſſe abſolutionem a peccatis.

Florent. Conc. in decr. Eugenii IV.

Secundo Confeſſionis excellentia inde colligitur, quod ſit certiſſimum ad mores emendandos inſtrumentum.

De Pœn. d. 6. c. Sacerdos, & de pœn. & remiſſ. cap. Omnis utriuſque ſexus.

Verum ex eo præterea licet cognoſcere, quantam afferat Confeſſio utilitatem, quod iis, quorum eſt corrupta vitæ conſuetudo, nihil tam prodeſſe ad mores emendandos experimur, quam ſi interdum occultas animi ſui cogitationes, facta, dictaque omnia prudenti, & fideli amico patefaciant, qui eos opera, & conſilio juvare poſſit. Quare ad eandem rationem maxime ſalutare exiſtimandum eſt iis, qui ſcelerum conſcientia agitantur, ut Sacerdoti tanquam Chriſti Domini Vicario, cui perpetui ſilentii ſeveriſſima lex propoſita eſt, animæ ſuæ morbos, & vulnera aperiant. Statim enim parata ſibi medicamenta invenient, quæ non ſolum præſentis ægritudinis ſanandæ, verum ita præparandæ animæ cœleſtem quandam vim habeant, ut

dein-

deinceps facile futurum non ſit in ejuſdem morbi, & vitii genus recidere.

Neque vero illa Confeſſionis utilitas prætermittenda, quæ ad vitæ ſocietatem, & conjunctionem magnopere pertinet. Conſtat enim, ſi Sacramentalem Confeſſionem e Chriſtiana diſciplina exemeris, plena omnia occultis, & nefandis ſceleribus futura eſſe, quæ poſtea, & alia etiam multo graviora homines peccati conſuetudine depravati palam committere non verebuntur. Etenim confitendi verecundia delinquendi cupiditati, & licentiæ tanquam frænos injicit, & improbitatem coercet. Sed jam Confeſſionis utilitate expoſita, quæ ſit ejus natura, & vis, Paſtoribus tradendum erit.

Tertio hinc intelligimus Confeſſionis utilitatem, quod vitæ humanæ ſocietatem, publicamque honeſtatem conſervet.

38. *Confeſſionis Sacramentalis deſcriptio, & natura.*

Eam igitur definiunt eſſe peccatorum accuſationem, quæ ad Sacramenti genus pertinet, eo ſuſceptam, ut virtute Clavium veniam impetremus. Recte autem accuſatio dicitur, quod peccata ita commemoranda non ſunt, quaſi ſcelera noſtra oſtentemus, ut ii faciunt, (a) qui lætantur, cum male fecerint; nec omnino ita enarranda, quaſi rem aliquam geſtam otioſis auditoribus delectandi cauſa exponamus: verum accuſatorio animo ita enumeranda ſunt, ut ea etiam in nobis vindicare cupiamus. Veniæ autem impetrandæ cauſa peccata confitemur: quoniam hoc judicium longe diſſimile eſt forenſibus capitalium rerum quæſtionibus, in quibus confeſſioni pœna, & ſupplicium, non culpæ liberatio, & errati venia conſtituta eſt. In eandem fere ſen-

Quid ſit Confeſſio, vide Alex. de Ales 4. p. q. 76. mem. 1. Scot. 4. ſent. d. 17. q. 1.

Peccata accuſatorio animo in Confeſſione ſunt enumeranda.

a) Prov. 2. 14. S. Chryſoſtom. homil. 20. in Geneſ.

ſententiam, quamvis aliis verbis, ſanctiſſimi Patres videntur Confeſſionem definiiſſe; veluti cum ſanctus Auguſtinus inquit, *Confeſſio eſt, per quam morbus latens ſpe veniæ aperitur;* & ſanctus Gregorius, *Confeſſio eſt peccatorum deteſtatio*: quarum utraque, quod in ſuperiori definitione continetur, facile ad eam referri poterit.

Aug. ſerm. 8. de verb. Dom. in lib. de vera, & falſ. pœn. c. 10. Greg. Hom. 40. in Evang. & lib. 10. moral. c. 15.

39. *Qua ex cauſa, & quando inſtituta ſit a Chriſto Confeſſio.*

Sed jam, quod omnium maximi faciendum eſt, doceant Parochi, ac ſine ulla dubitatione fidelibus tradent, hoc Sacramentum a Chriſto Domino, (a) qui bene omnia, & unius ſalutis noſtræ cauſa fecit, ob ejus ſummam bonitatem, & miſericordiam inſtitutum eſſe. Apoſtolis enim poſt Reſurrectionem in unum locum congregatis inſufflavit, dicens: (b) *Accipite Spiritum Sanctum, quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis, retenta ſunt.*

Concil. Trid ſeſſ. 14. de Pœn. c. 5. & can. 6. Alex. de Ale. 4. p q. 76. mem. 3. art. 2. Matth. 8.
a) *Mar. 8. 37.*
b) *Joan. 20. 22. Aug in lib. 50. Hom. hom. 49. habetur de pœn. d. 1. cap Agite.*

40. *Ex quibus aliis Scripturæ locis Confeſſionem a Chriſto inſtitutam eſſe colligatur.*

Atque idem ſignificare viſus eſt Dominus, cum Apoſtolis id negotii dedit, (c) ut Lazarum a mortuis excitatum a vinculis ſolverent, quibus conſtrictus erat. Nam ſanctus Auguſtinus eum locum ita explanat: *Ipſi,* inquit, *Sacerdotes plus jam poſſunt proficere, plus confitentibus parcere: quibus enim crimen remittunt, Dominus remittit,* ſcilicet per ipſos Apoſtolos: *Lazarum, quem de monumento jam ſuſcitaverat, obtulit Diſcipulis ſolvendum, oſtendens poteſtatem ſolvendi eſſe conceſſam ſacerdotibus.* Quo etiam pertinet, quod iis, (d) qui a le-

Joan. 11.
c) *S. Aug. lib. de vera, & falſa pœn. cap. 10. & ſerm. 8. de ver. Dom. vide item in Joan. tract. 29. & tract. 49. & in Pſal. 101. conc. 1.*
d) *Luc. 17. 14. 15.*

a lepra in itinere curati ſunt, præceperat, ut Sacerdotibus ſe oſtenderent, illorumque judicium ſubirent.

41. *Quomodo ex verbis Domini neceſſario Confeſſio Sacerdoti facienda colligatur, & quod ſint Judices Apoſtolorum ſucceſſores.*

Cum igitur Dominus poteſtatem retinendi, & remittendi peccata Sacerdotibus tribuerit, perſpicuum eſt, ipſos etiam ea de re (a) Judices conſtitutos fuiſſe. At quoniam, ut ſancta (b) Tridentina Synodus ſapienter admonuit, de qualibet re verum judicium fieri, atque in repetendis criminum pœnis juſtitiæ modus teneri non poteſt, niſi plane cognita, & perſpecta cauſa fuerit; ex eo ſequitur, ut pœnitentium Confeſſione ſingillatim peccata omnia Sacerdotibus patefacienda ſint. Hæc igitur Paſtores docebunt, quæ a ſancta Tridentina Synodo decreta, ac perpetuo a Catholica Eccleſia tradita ſunt. Si enim ſanctiſſimos Patres attente legimus, nuſquam non apertiſſima teſtimonia occurrent, quibus confirmetur hoc Sacramentum a Chriſto Domino inſtitutum eſſe, & Confeſſionis Sacramentalis legem, quam illi *Exomologeſin*, & *Exagoreuſin* Græco vocabulo appellant, tanquam Evangelicam accipiendam eſſe. Quod ſi etiam veteris Teſtamenti figuras exquirimus, ſine dubio ad peccatorum Confeſſionem videntur pertinere varia illa (c) Sacrificiorum genera, quæ ad expianda varii generis peccata a Sacerdotibus fiebant.

a) *Aug lib. 20. de Civ. Dei cap. 9. Greg. hom. 26. in Evangel. Ambr. lib. 2. de Cain. cap. 4. & hab. de pœnit. diſt. 1. cap. Verbum Dei.*

b) *Conc. Trid. de pœn. ſeſſ. 14. cap. 5. can. 7. De exomologeſi ſcripſerunt Clem. Rom. in Ep. 1. ad Jacobum fratrem Domini Cypr. de lapſis, & in Epiſt. 10. & 55. ad Cornelium. Baſil. q. 288. in reg. brevioribus Leo Pap. ep. 89. ad Theod.*

c) *Sacrificia pro peccato figuræ fuerunt noſtræ Confeſſionis quæ habentur. Lev. 4. per totum 5. 6. 7. 8. 9. 12. 15. & 16. & Num. 5. 6. 7. 8. 9. 12. 14. 15. & plu-*

42. *Quo fructu ad Sacramentalem Confeſſionem Eccleſia certas quaſdam cæremonias adjunxerit.*

Sed quemadmodum Confeſſionem a Domino

pluribus aliis in locis.
Hieron. ep. 30. in epitaph. Fabiolæ, & alii quos ſupra citavimus ſec. 18.

no Salvatore inſtitutam eſſe fideles docendi ſunt, ita etiam monere eos oportet, quoſdam ritus, & ſolemnes cæremonias Eccleſiæ auctoritate additas eſſe, quæ etſi ad Sacramenti rationem non ſpectant, ejus tamen dignitatem magis ante oculos ponunt, & confitentium animos pietate accenſos ad Dei gratiam facilius conſequendam præparant. Cum enim aperto capite ad pedes Sacerdotis abjecti, demiſſo in terram vultu, ſupplices manus tendentes, aliaque hujuſmodi Chriſtianæ humilitatis ſigna dantes, quæ ad Sacramenti rationem neceſſaria non ſunt, peccata confitemur; ex his perſpicue intelligimus, tum in Sacramento cœleſtem vim agnoſcendam, tum a nobis divinam miſericordiam ſummo ſtudio requirendam, atque efflagitandam eſſe.

43. *Salutem citra Confeſſionem recuperare non poſſunt, qui peccatis ſunt obnoxii capitalibus.*

Hæc etiam attigit. ſeſſ. 22. Trid. Synod de pœnit. cap. 5. & can. 7.
Poteſtas ad ſolvendum cur clavi comparetur.

Jam vero nemo exiſtimet, Confeſſionem a Domino quidem inſtitutam, ſed ita tamen, ut ejus uſum neceſſarium eſſe non edixerit. Etenim ſic ſtatuant fideles, oportere eum, qui mortali ſcelere premitur, Confeſſionis Sacramento ad ſpiritualem vitam revocari. Quod quidem pulcherrima translatione a Domino aperte ſignificatum videmus, cum hujus Sacramenti adminiſtrandi poteſtatem (a) Clavem regni cœlorum appellavit. Ut enim locum aliquem munitum, & ſublimem ingredi nemo poteſt ſine ejus opera, cui claves commiſſæ ſunt: ſic intelligimus, neminem in cœlum admitti, niſi fores a Sacerdotibus, quorum fidei Claves Dominus tradidit, aperiantur. Aliter

a) *Matth. 16. 19.*

ter enim nullus plane Clavium uſus in Eccleſia eſſe videbitur; ac fruſtra is, cui Clavium poteſtas data eſt, quempiam cœli aditu prohibebit, ſi tamen alia via introitus patere queat. Hoc vero præclare a ſancto Auguſtino cognitum eſt, cum inquit: *Nemo ſibi dicat, occulte ago apud Dominum Pœnitentiam; novit Deus, qui mihi ignoſcat, quid in corde ago. Ergo ſine cauſa dictum,* (a) *Quæ ſolveritis in terra, ſoluta erunt in cœlo? ergo ſine cauſa Claves datæ ſunt Eccleſiæ Dei?* Atque in eandem ſententiam ſanctus Ambroſius in libro de Pœnitentia ſcriptum reliquit, cum Novatianorum hæreſim convelleret, qui ſoli Domino poteſtatem remittendi peccata reſervandam aſſerebant. *Ecquis Deum;* inquit, *magis veneratur, qui mandatis illius obtemperat, an qui reſiſtit? Deus nos juſſit ejus miniſtris obtemperare, quibus cum pareamus, honorem ſoli Deo deferimus.*

D. Aug. lib. 50. Homil. 40. & habetur de Pœnit. diſt. 1. c. Agite. Item in 4. ſent. diſt. 17. lit. A
a) Matth. 18. S. Ambr. lib. 1. de Pœnit. cap. 2.

Novatianorum hæreſis.

44. *Quo ætatis, & anni tempore confitendum ſit.*

Sed cum minime dubitari poſſit, Confeſſionis Legem ab ipſo Domino latam, & conſtitutam eſſe; ſequitur, ut videndum ſit, quinam, quo ætatis & anni tempore ei parere debeant. Primum itaque ex Concilii Lateranenſis canone, cujus initium eſt, *Omnis utriuſque ſexus*, perſpicitur, neminem Confeſſionis lege adſtrictum eſſe ante eam ætatem, qua rationis uſum habere poteſt. Neque tamen ea ætas certo aliquo annorum numero definita eſt; ſed illud univerſe ſtatuendum videtur, ab eo tempore Confeſſionem puero indictam eſſe, cum inter bonum & malum diſcernendi vim habet,

Trid. Synod. de Pœnit. c. 5. & can. 8. Levit. 16. & 23. Later Concil. cap. 21. & de pœn. & remiſ. Omnis utriuſque ſexus. Scot. in 4. d. 17. q. 1. lit. K.

habet in ejuſque mentem dolus cadere poteſt. Nam cum ad id vitæ tempus quisque perve-nerit, in quo de ſalute æterna deliberandum eſt, tum primum Sacerdoti peccata confiteri debet, cum aliter ſalutem ſperare nemini liceat, qui ſcelerum conſcientia premitur. Quo vero potiſſimum tempore confiteri oporteat, eo canone, de quo antea diximus, ſancta Eccleſia decrevit. Jubet enim ſemel ſaltem quotannis fideles omnes peccata ſua confiteri.

45. *Quoties Chriſtiani hoc beneficio uti debeant.*

Morituris in primis neceſſaria eſt Confeſſio.

Verum, ſi quid ſalutis noſtræ ratio poſtulet, conſideremus, profecto quoties vel mortis periculum imminet, vel aliquam rem tractare aggredimur, cujus tractatio homini peccatis contaminato non conveniat (veluti cum Sacramenta adminiſtramus, aut percipimus) toties Confeſſio prætermittenda non eſt. Atque idem omnino ſervare oportet, cum veremur, ne nos alicujus culpæ, quam admiſerimus, oblivio capiat. Neque enim peccata confiteri poſſumus, quæ non meminimus; neque peccatorum veniam a Domino impetramus, niſi ea Pœnitentiæ Sacramentum per Confeſſionem deleat.

46. *Omnia peccata ſigillatim in Confeſſione aperienda.*

De conditionibus & circumſtantiis ad Confeſſionem requiſitis. Primo eſſe debet integra. Trid. Syn. ſeſſ. 14. de Pæn. c. 5. & c. 7.

Sed quoniam multa in Confeſſione obſervanda ſunt, quorum alia ad Sacramenti naturam pertinent, alia non ita neceſſaria ſunt; de his accurate agendum erit. Neque enim deſunt libelli, & commentarii, ex quibus facile eſt horum omnium explicationem depromere. Illud autem in primis doceant Parochi, in Confeſſio-

feſſione curandum eſſe, ut integra, & abſoluta ſit. Etenim omnia mortalia peccata Sacerdoti aperire oportet. Nam venialia, quæ nos a Dei gratia non divellunt, & in quæ frequentius labimur, tametſi recte, atque utiliter, quod piorum uſus demonſtrat, confitemur, tamen ſine culpa prætermitti, multisque aliis rationibus expiari poſſunt; at mortifera peccata, ut jam diximus, ſingula enumeranda ſunt, quamvis etiam occultiſſime lateant, & ejus generis ſint, quæ duobus tantum extremis Decalogi capitibus interdicuntur. Sæpe enim evenit, ut ea gravius animam vulnerent, quæ occulte admittuntur, quam illa, quæ aperte, ac palam peccare homines ſolent. Ita vero a ſancta Tridentina Synodo definitum, atque a Catholica Eccleſia ſemper traditum eſt, quemadmodum ſanctorum Patrum teſtimonia declarant. Eſt enim apud ſanctum Ambroſium in hunc modum: *Non poteſt quis juſtificari a peccato, niſi ante confeſſus fuerit peccatum.* Sanctus etiam Hieronymus in Eccleſiaſten idem plane confirmat; inquit enim, *Si quem ſerpens Diabolus occulte momorderit, & nullo conſcio, eum peccati veneno infecerit, ſi tacuerit, & Pœnitentiam non egerit, nec vulnus ſuum fratri, vel magiſtro voluerit confiteri; Magiſter, qui linguam habet ad curandum, ei prodeſſe non poterit.* Præterea ſanctus Cyprianus in ſermone de lapſis apertiſſime hoc docet his verbis: *Quamvis nullo ſacrificii, aut libelli facinore conſtricti ſint, quoniam tamen de eo cogitaverunt, id ipſum apud Sacerdotes Dei dolenter, & ſimpliciter confitentes, Exomologeſin conſcientiæ faciunt, animi ſui pondus exponunt*

Peccata venialia qua ratione dimittantur, vide D. Aug. in Enchir. c. 71. citat. de Pœn. diſt. 3. de quotidianis, & in Conc. Tolet. IV. cap. 9.

Omnia & ſingula peccata neceſſario confitenda docet.

S. Ambr. lib. de Parad. c. 14. & l. 2. de Pœn. c. 7. Hier. ſuper illud c. 10. Eccl Si mordeat ſerpens. &c.

Lib. de lapſis circa fin. Greg. hom. 20. ſuper Ezech.

ſalutarem medelam parvis licet, & modicis vulneribus exquirunt. Denique hæc omnium Eccleſiæ Doctorum communis vox eſt, atque ſententia.

47. *Peccatorum circumſtantiæ, dum quis confitetur, ſunt patefaciendæ.*

Syn. Trid. de Pœn. ſeſſ. 14. c. 5. & can. 7. Aug. de vera, & falſa Pœn. c. 14. & de Pœn. d. 5. c. Conſideret.

Sed in Confeſſione ſumma illa cura, & diligentia adhibenda eſt, quam in rebus graviſſimis ponere ſolemus; omneque ſtudium ita eo conferendum, ut ſanemus animæ vulnera, & peccati radices evellamus. Neque vero ſolum peccata gravia narrando explicare oportet, verum etiam illa, quæ unumquodque peccatum circumſtant, & pravitatem valde augent, vel minuunt. Quædam enim circumſtantiæ adeo graves ſunt, ut peccati mortiferi ratio ex illis tantum conſtet: quare hæc omnia confiteri ſemper oportet. Si quis enim hominem interemerit, explicandum eſt, utrum ille ſacris initiatus, an profanus fuerit: itemque ſi cum muliere concubuit, Matrimonii ne lege libera, aut alterius uxore, aut propingua, aut alicujus voti ſponſione Deo conſecrata, aperiat neceſſe eſt. Hæc enim diverſa peccatorum genera conſtituunt; ita ut primum quidem ſimplex fornicatio, alterum adulterium, tertium inceſtus, quartum ſacrilegium a divinarum rerum Doctoribus appelletur. Furtum etiam in peccatis numerandum eſt. Verum ſi quis aureum nummum furetur, levius omnino peccat, quam is qui centum, vel ducentos, vel ingentem aliquam auri vim, præſertim vero qui ſacram pecuniam abſtulit. Quæ etiam ratio ad locum, & ad tempus pertinet: quorum exempla notiora ſunt ex multorum libris,

Alex. de Ales 4. p. q. 77. mem. 3.

Vide D. Thom. in 2. 2. q. 154. art. 1.

De circumſtantia temporis vide ſect. 29. in fine. Scot. 4. diſt 17. q. 1. lit. N. Circumſtantiæ non gravantes poſſunt reticeri.

libris, quam ut a nobis commemorentur. Hæc igitur, ut diximus, enumeranda ſunt: quæ vero pravitatem rei magnopere non augent, ſine crimine omitti poſſunt.

48. *Confeſſio, in qua ſponte aliquid gravius reticetur, iteranda eſt.*

Sed ad Confeſſionem adeo neceſſarium eſt, ut, quod antea diximus, integra ſit, & abſoluta, ut ſi quis, dedita opera, alia quidem ex iis, quæ explicari debent, prætermittat, alia vero tantummodo confiteatur, non ſolum ex ea Confeſſione is nullum commodum conſequatur, ſed etiam novo ſcelere ſe obſtringat. Neque ejusmodi peccatorum enumeratio Confeſſionis nomine, in qua Sacramenti ratio inſit, appellanda eſt: quin potius pœnitenti Confeſſionem repetere eſt neceſſe, ſeque ipſum illius peccati reum facere, quod Sacramenti ſanctitatem ſimulatione Confeſſionis violaverit.

Confeſſio, in qua aliquid ſponte reticetur, quam ſit noxia.
Trid. Synod. ſeſſ. 14. de Pœn. c. 5.

49. *Confeſſio, in qua per oblivionem, vel incuriam levem aliquid omiſſum eſt, non iteranda.*

At vero, ſi alia de cauſa Confeſſioni aliquid defuiſſe videatur, vel quia Pœnitens nonnulla crimina oblitus fuerit, vel quia conſcientiæ ſuæ latebras non ita accurate perquiſierit, cum tamen illud in animo haberet, ut integre omnia peccata confiteretur, nihil opus ei erit Confeſſionem iterare: ſatis autem habebit, ſi quando peccata, quæ oblitus erat, in memoriam reduxerit, ea Sacerdoti alio tempore confiteri. In quo tamen animadvertendum eſt, ne forte nimis diſſolute, & remiſſe conſcientiam noſtram ſcrutati ſimus, adeo-

Negligentia magna, & voluntaria iterationem Confeſſionis poſtulat.

adeoque negligenter peccata admiſſa memoria repetere ſtuduerimus, ut ea ne recordari quidem voluiſſe merito videri poſſimus. Id enim ſi factum fuerit, Confeſſionem iterare omnino oportebit.

50. *Nuda, ſimplex, & aperta debet eſſe Confeſſio.*

Nude, & remotis ambagibus aperienda ſunt peccata.

Præterea curandum, eſt, ut Confeſſio nuda, ſimplex: & aperta ſit, non artificioſe compoſita; quod a nonnullis fit, qui potius vitæ ſuæ rationem exponere, quam peccata confiteri videntur. Ea enim Confeſſio eſſe debet, quæ nos tales Sacerdoti aperiat, quales nos ipſos novimus, certaque pro certis, ac dubia pro dubiis demonſtret. Quod ſi vel peccata non recenſentur, vel alieni a re, quam tractamus, ſermones inſeruntur, perſpicuum eſt, Confeſſionem hac virtute carere.

51. *Prudens, & verecunda debet eſſe Confeſſio.*

Prudens ſit & verecunda Confeſſio.

Vehementer etiam commendandi ſunt, qui prudentiam, & verecundiam in explicandis rebus adhibent. Neque enim nimis multis verbis agendum eſt, ſed, quæ ad cujuſque peccati naturam, & rationem pertinent, brevi oratione, quæ modeſtiam conjunctam habeat, aperienda ſunt.

52. *Confeſſio per internuncium, aut per literas fieri non poteſt.*

Secreta ſit Confeſſio, & extra periculum revelandi.
Matth. 8. 4.
Lucæ 10.
Rom. 10.

Illud vero etiam tum confitenti, tum Sacerdoti maxime laborandum eſt, ut eorum ſermo in Confeſſione ſecreto habeatur. Quare fit, ut nemini omnino neque per nuncium, neque per literas, quoniam ea ratione nihil jam occulte agi poteſt, peccata confiteri liceat.

53. Ex-

53. *Expedit homini Chriſtiano ſæpius confiteri.*

Utilitas frequentatæ Confeſſionis

Sed nulla res fidelibus adeo curæ eſſe debet, quam ut frequenti peccatorum Confeſſione animam ſtudeant expiare. Etenim cum aliquis mortifero ſcelere urgetur, nihil ei magis ſalutare eſſe poteſt ob multa, quæ impendent, vitæ pericula, quam ſtatim peccata ſua confiteri. Nam, ut ſibi quiſque diuturnum vitæ ſpatium polliceri queat, turpe profecto eſt, cum in eluendis corporis, aut veſtium ſordibus tam diligentes ſimus, non eadem ſaltem diligentia curare, ne animæ ſplendor turpiſſimis peccati maculis obſoleſcat.

54. *Quotuplici poteſtate hujus Sacramenti miniſter præditus eſſe debeat.*

De legitimo & idoneo Confeſſionis ſacramentalis miniſtro. Trid. Syn. ſeſſ. 14. c. 5. & 6. de Pœn. can. 10.

Sed jam de miniſtro hujus Sacramenti dicendum eſt. Eum autem Sacerdotem eſſe, qui ordinariam, aut delegatam abſolvendi poteſtatem habeat, ex Eccleſiaſticis ſanctionibus ſatis apparet. Habeat enim oportet non ſolum Ordinis, verum etiam Juriſdictionis poteſtatem, qui hoc munere fungi debet. Illuſtre vero hujus miniſterii teſtimonium præbent illa Domini verba apud S. Joannem: (a) *Quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis: & quorum retinueritis, retenta ſunt.* Neque enim omnibus, ſed Apoſtolis tantum hæc dicta fuiſſe conſtat; quibus in hac functione Sacerdotes ſuccedunt: idque etiam maxime conſentaneum eſt, nam cum omne gratiæ genus; quæ hoc ſacramento tribuitur, a Chriſto capite ad membra derivetur, merito debent corpori Chriſti myſtico, id eſt fidelibus illud adminiſtrare, qui ſoli verum ejusdem corpus conficiendi poteſtatem habent; cum præſertim fi-

(a) *Joan. 20.*

Ordinis poteſtas unde probetur. Trid. Syn. c. 7. ſeſſ. ead.

Juriſdictionis poteſtas unde probetur. Conc. Antioch. Chalced. & alia.

deles hoc ipſo Pœnitentiæ Sacramento ad ſacram Euchariſtiam ſumendam apti, idoneique reddantur. Verum quanta olim religione in antiquiſſima Eccleſia jus ordinarii Sacerdotis conſervatum fuerit, ex veteribus Patrum decretis facile intelligitur, quibus cautum eſt, ne quis Epiſcopus, aut Sacerdos in alterius Parochia aliquid gerere auderet ſine ipſius auctoritate, qui illi præeſſet, aut niſi magna neceſſitas cogere videretur. Ita vero ab Apoſtolo ſancitum eſt, cum Tito præcepit, (a) ut in ſingulis civitatibus Sacerdotes conſtitueret, qui ſcilicet doctrinæ, & Sacramentorum cœleſti pabulo fideles alerent, & educarent.

a) *Tit.* 1. 5.

55. *Poteſt quivis Sacerdos quemcunque peccatorem in neceſſitate abſolvere.*

Quanta cujuſque Sacerdotis in periculo mortis circa abſolutionem poteſtas. Trid. Syn. de Pœn. ſeſſ. 14. cap. 7.

Quanquam, ſi mortis periculum imminet, & proprii Sacerdotis facultas non datur, ne hac occaſione aliquis pereat, in Eccleſia Dei cuſtoditum fuiſſe Concilium Tridentinum docet, ut unicuique Sacerdoti liceret non ſolum omni peccatorum generi, cujuſcunque poteſtatis ſit, peccata condonare, ſed etiam ab excommunicationis vinculo ſolvere.

56. *Qualis cuique de ſua ſalute ſollicito deligendus ſit Confeſſionis miniſter.*

Eruditio, & prudentia in Confeſſario neceſſaria. Aug. lib. de vera, & falſa Pœn. c. 10. & hab. de Pœn. d. 1. cap. Quem pœnitet Confeſſarius judicis, & medici perſonam ſuſtinet.

Jam, præter Ordinis, & Juriſdictionis *poteſtatem*, quæ prorſus neceſſaria ſunt, opus eſt in primis, ut hujus Sacramenti miniſter tum ſcientia, & eruditione, tum prudentia præditus ſit: judicis enim & medici ſimul perſonam gerit. Ac, quod ad primum attinet, ſatis conſtat, non vulgarem ſcientiam neceſſariam eſſe, qua & peccata inveſtigare, & ex variis peccatorum generibus, quæ gravia, quæ levia ſint,

pro

pro cujuſque hominis ordine, & genere judicare poſſit. Ut autem medicus eſt, ſumma quoque prudentia indiget. Etenim diligenter providendum eſt, ut ea remedia ægroto adhibeantur, quæ ad illius animam ſanandam, & in poſterum contra morbi vim muniendam aptiora eſſe videantur. Ex quo poterunt fideles intelligere, cuivis maximo ſtudio curandum eſſe, ut eum ſibi Sacerdotem deligat; quem vitæ integritas, doctrina, prudens judicium commendet; qui, & quantum in eo officio, cui præeſt, ponderis, & momenti ſit, & quæ cuique ſceleri pœna conveniat, & qui vel ſolvendi, vel ligandi ſint, optime noverit.

Trid. Syn. ſeſſ. 14. de Pœn. c. 6. can. 9. S. Baſil. in reg. brev. q. 229. & Conc. Later. c. 21. & de Pœn. & remiſ. c. Omnis utriuſque. Qualis confeſſarius deligendus.

57. *Nunquam quæ inter confitendum ſunt audita, verbo aut ſigno patefacere licet.*

Sed quoniam nemo eſt, qui non vehementer cupiat ſcelera, & turpitudinem ſuam occultari; monendi ſunt fideles, nihil eſſe, quod timeant, ne ea, quæ ipſi Confeſſione patefecerint, a Sacerdote ulli unquam indicentur, neve aliquod ex ea periculi genus ſibi ullo tempore creari poſſit. Sacræ enim ſanctiones graviſſime in eo Sacerdotes animadverti voluerunt, qui peccata omnia, quæ aliquis eis confeſſus fuerit, perpetuo, & religioſo ſilentio compreſſa non tenuerit. Quare in Concilio Lateranenſi Magno ita legimus: *Caveat omnino Sacerdos, ne verbo, vel ſigno, vel alio quovis modo prodat aliquatenus peccatorem.*

Confeſſarii quanta debeat eſſe taciturnitas. Scot. in 4. diſt. 21. q. 2. De Pœnit. diſt. 6. c. Sacerdos, & de Pœn. & remiſſ. c. Omnis, ex Conc. Lateranen. c. 21.

58. *Quæ ſint præcipue obſervanda Sacerdoti aliorum Confeſſiones excipienti.*

Sed jam rerum ordo poſtulat, cum de miniſtro dictum ſit, ut quædam præcipua capi-

De his, quæ ad Confeſſionis uſum per Sacerdotem circa pœnitentem ſunt obſervanda.

ta explicentur, quæ ad Confeſſionis uſum, & tractationem non parum ſunt accommodata. Magna enim fidelium pars eſt, quibus vulgo nihil longius videri ſolet, quam ut dies illi, qui Eccleſiaſtica lege Confeſſioni præfiniti ſunt, effluant: tantum abſunt a Chriſtiana perfectione, ut vix peccatorum ſuorum meminerint, quæ Sacerdoti patefacienda eſſent; nedum cætera diligenter curent, quæ ad divinam gratiam conciliandam vim habere maximam perſpicuum eſt. Quare, cum illorum ſaluti omni ſtudio ſuccurrendum ſit, hoc primum Sacerdotes in pœnitente diligenter obſervabunt, ſi veram peccatorum ſuorum Contritionem habeat, certumque illi ſit, ac deliberatum in poſterum a peccatis abſtinere. Quod ſi ita animo affectum eſſe animadverterint, moneant, & vehementer hortentur, ut pro tanto, & tam ſingulari beneficio maximas Deo gratias agat, ab eoque cœleſtis gratiæ præſidium petere nunquam deſinat, quo munitus, ac tectus facile poterit pravis cupiditatibus reſiſtere, ac repugnare.

Docendus eſt etiam, ut nullum patiatur eſſe diem, quin aliquid de paſſionis Domini noſtri myſteriis meditetur, ad eumque imitandum, & ſumma charitate amandum ipſe ſe excitet, atque inflammet. Hac enim meditatione aſſequetur, ut ab omnibus Dæmonis tentationibus in dies ſe tutiorem eſſe ſentiat. Neque enim ulla eſt alia cauſa, cur tam cito vel leviter ab hoſte impugnati animo, & viribus ſuccumbamus, quam quod ex cœleſtium rerum meditatione divini amoris ignem concipere non ſtudemus, quo mens recreari,

Pſal. 38.

at-

atque erigi poſſit. Sin autem Sacerdos intellexerit, eum, qui velit confiteri, adeo peccata ſua non dolere, ut vère contritus dicendus ſit, conetur magno Contritionis deſiderio eum afficere; ut deinde hujus præclari doni cupiditate incenſus, illud a Dei miſericordia petere, & efflagitare in animum inducat.

59. *Quomodo ſe gerere debeat Confeſſarius erga eos, qui ſua peccata excuſant.*

Monendus eſt confitens, peccata ſua ut non excuſet. Pſal. 40.

In primis autem reprimenda eſt quorundam ſuperbia, qui ſcelera ſua excuſatione aliqua vel defendere, vel minora facere nituntur. Nam exempli cauſa, cum aliquis fateatur, ſe ira vehementius commotum fuiſſe, ſtatim hujus perturbationis cauſam in alium confert, a quo prius ſibi injuriam factam eſſe queritur. Monendus itaque eſt, hoc elati animi, & hominis peccati ſui magnitudinem vel deſpicientis, vel plane ignorantis ſignum eſſe; tum vero ejuſmodi excuſationis genus ad augendum potius, quam ad minuendum peccatum pertinere. Nam qui ita factum ſuum probare contendit, hoc videtur profiteri, ſe tunc patientia uſurum eſſe, cum a nemine lædetur: quo quidem nihil homine Chriſtiano indignius eſſe poteſt. Etenim cum illius vicem maxime dolere debuerit, qui injuriam fecit, tamen non peccati pravitate commovetur, ſed fratri iraſcitur; ac, cum ei præclara occaſio oblata fuerit, ut Deum patientia colere, & fratrem manſuetudine ſua corrigere poſſit, ſalutis materiam ad perniciem ſuam convertit.

60. *Quomodo his conſulet Confeſſarius, qui peccata ſua confiteri erubeſcunt, vel imparati eum adeunt.*

Perniciofior autem eſt illorum culpa exiſtimanda, qui ſtulta quadam verecundia impediti peccata ſua confiteri non audent. Iis igitur hortando animos addere oportet, monendique ſunt, nihil eſſe, quod vitia ſua aperire vereantur, nullique mirum videri debere, ſi intelligat homines peccare; qui quidem communis eſt omnium morbus, & in humanam imbecillitatem proprie cadit.

Alii ſunt, qui vel quod raro peccata ſua confiteri ſolent, vel quod nullam curam, & cogitationem in perveſtigandis ſuis ſceleribus poſuerunt, nec commiſſa Confeſſione expedire, nec unde ejus officii initium ducendum ſit, ſatis ſciunt. Quos certe acrius objurgare opus eſt, atque in primis docere, priuſquam ad Sacerdotem aliquis adeat, omni ſtudio curandum eſſe, ut peccatorum ſuorum Contritione commoveatur; id vero præſtari nullo modo poſſe, niſi ea reminiſcendo ſingillatim recognoſcere ſtudeat. Quare ſi Sacerdos hujuſmodi homines prorſus imparatos cognoverit, humaniſſimis verbis a ſe dimittet; hortabiturque, ut ad cogitanda peccata aliquod ſpatium ſumant, ac deinde revertantur. Quod ſi forte affirmaverint, ſe in eam rem omne ſtudium, & diligentiam ſuam contuliſſe; quoniam Sacerdoti maxime verendum eſt, ne ſemel dimiſſi amplius non redeant, audiendi erunt; præſertim ſi emendandæ vitæ ſtudium aliquod præ ſe ferant, adducique poſſint, ut negligentiam ſuam accuſent, quam

ſe

ſe alio tempore diligenti, & accurata meditatione compenſaturos promittant. In quo tamen magna cautio adhibenda eſt, ſi enim audita Confeſſione judicaverit, neque in enumerandis peccatis diligentiam, nec in deteſtandis dolorem pœnitenti omnino defuiſſe, abſolvi poterit; ſin autem utrumque in eo deſiderari animadverterit, auctor illi, & ſuaſor erit, ut majorem curam, quod antea dictum eſt, in excutienda conſcientia adhibeat, hominemque, ut blandiſſime poterit, tractatum dimittet.

61. *Pudori quorundam quomodo conſulendum.*

Sed quoniam interdum contingit, ut mulieres alicujus ſceleris in priori Confeſſione oblitæ iterum ad Sacerdotem non audeant redire, quod vereantur, ne vel in ſuſpicionem magnæ improbitatis populo veniant, vel ſingularis religionis laudem quærere exiſtimentur; ſæpe tum publice, tum privatim docendum eſt, neminem tanta memoria eſſe, qui omnia ſua facta, dicta, & cogitata meminiſſe queat: quapropter fideles nulla re deterrendos eſſe, quominus ad Sacerdotem revertantur, ſi in memoriam alicujus criminis redierint, quod antea fuerit prætermiſſum. Hæc igitur, atque alia hujus generis multa in Confeſſione a Sacerdotibus obſervanda erunt. Nunc ad tertiam Pœnitentiæ partem, quæ ſatisfactio appellatur, veniendum eſt.

62. *Quid in genere, quidque in materia Confeſſionis ſignificet Satisfactio.*

Primum itaque Satisfactionis nomen, & vis exponenda eſt. Hinc enim Catholicæ Eccleſiæ hoſtes amplam occaſionem diſſidii, & diſcor-

ſcordiæ cum maxima Chriſtiani populi pernicie arripuerunt. Eſt autem Satisfactio rei debitæ integra ſolutio. Nam, quod ſatis eſt, ei nihil videtur deeſſe. Quare cum de gratiæ reconciliatione loquimur, idem ſatisfacere ſignificat, quod alteri tantum præſtare, quantum irato animo ad ulciſcendam injuriam ſatis eſſe poſſit: atque ita Satisfactio nihil aliud eſt, quam injuriæ alteri illatæ compenſatio. Quod autem ad hunc locum pertinet, Satisfactionis nomen divinarum rerum Doctores ad declarandam eam compenſationem uſurparunt, cum homo pro peccatis commiſſis Deo aliquid perſolvit.

Quid Satisfactio, ut ad pœnitentiam pertinet, vide caput ſatisfactio de pœnit. diſt. 3. & Doct. in illud, & D. Thom. in 4. diſt. 15. q. 2. art. 1. q. 1.

63. *Quot ſint gradus ejus Satisfactionis, quæ compenſationem aliquam peccati includit.*

Satisfactionis ſpiritualis varii gradus, & multiplex acceptio. vide D. Thom. in 3. p. q. 48. art. 2.

Quo in genere quoniam multi gradus eſſe poſſunt, hinc fit, ut Satisfactio varie accipiatur. Ac prima quidem, & præſtantiſſima illa eſt, qua, pro ſcelerum noſtrorum ratione, etiamſi Deus ſummo jure nobiſcum velit agere, quicquid a nobis debeatur, cumulate perſolutum eſt. Hæc vero ejuſmodi eſſe dicitur, quæ nobis Deum propitium, & placatum reddidit: eamque uni Chriſto Domino acceptam ferimus, qui in Cruce pretio pro peccatis noſtris ſoluto pleniſſime Deo ſatisfecit. Neque enim ulla res creata tanti eſſe potuit, quæ nos tam gravi debito liberaret: atque, ut ſanctus Joannes teſtatur, (a) *Ipſe eſt propitiatio pro peccatis noſtris, non pro noſtris autem tantum, ſed etiam pro totius mundi.* Hæc igitur plena, & cumulata eſt Satisfactio, ſcelerum omnium rationi, quæ in hoc ſæculo commiſſa ſunt, pariter, æqualiterque reſpondens:

a) 1. Joan. 2. 2. vide idem Joan. 1. 29. 2. Cor. 3. 19. Eph. 1. & 5. Hebr. 9. 11. 12. 13.

dens: cujus pondere hominum actiones apud Deum plurimum valent, ac ſine eo nulla prorſus æſtimatione dignæ haberentur. Atque huc Davidis verba videntur ſpectare, qui poſtquam ſecum ipſe reputans illud protuliſſet, (a) *Quid retribuam Domino pro omnibus, quæ retribuit mihi?* nihil præter hanc Satisfactionem, quam Calicis nomine expreſſit, dignum tot tantiſque beneficiis invenire potuit: quare ſubjecit, (b) *Calicem ſalutaris accipiam, & nomen Domini invocabo.*

a) *Pſal. 115. 12.*

b) *Ibidem 13.*

Alterum Satisfactionis genus eſt ea, quæ & Canonica appellatur, & certo temporis ſpatio definita perficitur. Quare antiquiſſimæ Eccleſiæ uſu receptum eſt, ut cum pœnitentes a peccatis ſolvuntur, pœna aliqua eis irrogetur, cujus pœnæ ſolutio Satisfactio vocari conſuevit.

Eodem vero nomine quodlibet etiam pœnæ genus ſignificatur, quam pro peccatis, non quidem a Sacerdote conſtitutam, ſed ſponte noſtra ſuſceptam, atque a nobis ipſis repetitam ſuſtinemus.

64. *Quid ſit hæc Satisfactio, quæ ad Sacramentum Pœnitentiæ pertinet.*

Verum hæc ad Pœnitentiam, ut Sacramentum eſt, minime pertinet, ſed illa tantum Sacramenti pars cenſenda eſt, quam diximus ex præcepto Sacerdotis Deo pro peccatis dependi, hoc adjuncto, ut ſtatutum cum animo, & deliberatum habeamus peccata in poſterum omni ſtudio vitare. Id enim (c) nonnulli definierunt: *Satisfacere eſt Deo debitum honorem impendere*, quod autem nemo debitum honorem Deo poſſit tribuere, niſi qui pec-

Trid. Synod. ſeſſ. 14. de pœnit. c. 8. & 9. & can. 13.

c) *Anſel. lib. 1. Cur Deus homo c. 11.*

peccata omnino vitare conſtituat, ſatis apparet: (a) & *Satisfacere, eſt peccatorum cauſas excidere, & eorum ſuggeſtioni aditum non indulgere.* In quam ſententiam alii ſenſerunt, Satisfactionem eſſe purgationem, qua eluitur, quicquid ſordium propter peccati maculam in anima reſedit, atque a pœnis tempore definitis, quibus tenebamur, abſolvimur. Quæ cum ita ſint, facile erit fidelibus perſuadere, quam neceſſarium ſit, ut pœnitentes in hoc Satisfactionis ſtudio ſe exerceant.

a) *D. Aug. de Eccl. dogma. c. 54. & hab. de pœn. diſt. 3. c. Sequuntur.*

65. *Non ſemper cum remiſſione pœnæ æternæ, quæ conſequitur condonationem culpæ, pœna temporalis remittitur.*

Pœna æterna cum remiſſione culpæ ſemper remittitur, temporalis non item. Trident. Synod. ſeſſ. 14. de pœn. cap. 8. can. 12. & 15.

Docendi enim ſunt, duo eſſe, quæ peccatum conſequuntur, maculam, & pœnam. Ac quamvis ſemper culpa dimiſſa, ſimul etiam æternæ mortis ſupplicium apud Inferos conſtitutum condonetur; tamen non ſemper contingit, quemadmodum a Tridentina Synodo declaratum eſt, ut Dominus peccatorum reliquias, & pœnam certo tempore definitam, quæ peccatis debetur, remittat. Cujus rei perſpicua ſunt exempla in Sacris Literis, (b) Geneſis tertio capite, (c) Num. XII. & XXII. & (d) aliis permultis locis. Sed illud Davidis clariſſimum, & maxime illuſtre intuemur, cui etſi Nathan dixerat, (e) *Dominus quoque tranſtulit peccatum tuum, non morieris,* is tamen graviſſimas pœnas ultro ſubiit, Dei miſericordiam his verbis dies, noctesque implorans: (f) *Amplius lava me ab iniquitate mea, & a peccato meo munda me, quoniam iniquitatem meam ego cognoſco, & peccatum meum contra me eſt ſemper.* Quibus verbis il-

b) *Gen. 3. 17.*
c) *Num. 12. 14. & 22.*
d) *Exod. 32. 33. 34. Num. 14. 2. 22. Pſal. 98. 8.*
e) *2. Reg. 12. 12. 13. D. Thom. 3. p. q. 86. art. 4. & 5.*
f) *Pſal. 50. 4.*

illud petitum eſt a Domino, ut non ſolum crimen, ſed pœnam etiam crimini debitam condonaret, atque a peccati reliquiis purgatum in priſtinum decoris, & integritatis ſtatum reſtitueret. Atque hæc cum ſummis precibus peteret, eum tamen Dominus (a) tum filii ex adulterio ſuſcepti, (b) tum Abſalonis, quem unice diligebat, defectione, & (c) morte mulctavit, aliiſque pœnis, & calamitatibus affecit, quas illi antea intentarat. In Exodo etiam (d) etſi Dominus Moyſis precibus exoratus Populo Idololatræ pepercerit, tamen minatus eſt, ſe tanti flagitii graves pœnas repetiturum eſſe: ipſeque Moyſes teſtatus eſt, fore, ut illud Dominus ſeveriſſime in tertiam, & quartam uſque generationem ulciſceretur. Hæc vero a ſanctis Patribus in Eccleſia Catholica ſemper tradita eſſe, ipſorum auctoritate apertiſſime comprobatur.

a) 2. Reg. 12. 38.
b) 2. Reg. 15.
c) 2. Reg. 18. 14.
d) Exod. 32. 11.
Ambr. lib. 1. de Pæn. c. 16. & 2. c. 5.

66. *Quare non tantum indulgeat Deus homini per Sacramentum Pœnitentiæ, quantum per Baptiſmum.*

Verum qua de cauſa factum ſit, ut pœna omnis Pœnitentiæ Sacramento æque, ac Baptiſmo non condonetur, præclare a ſancta Tridentina Synodo explicatum eſt his verbis: *Divinæ juſtitiæ ratio exigere videtur, ut aliter a Deo in gratiam recipiantur, qui ante Baptiſmum per ignorantiam deliquerint: aliter vero, qui ſemel a peccati, & Dæmonis ſervitute liberati, & accepto Spiritus ſancti dono, (e) ſcientes templum Dei violare, (f) & Spiritum ſanctum contriſtare non formidaverint.*

Pluribus de cauſis omnis pœna Sacramento Pœnitentiæ, ut in Baptiſmo, non remittitur.
Trid. Syn. eadem ſeſſ. 14. c. 8.
Prima ratio.

e) 1. Cor. 3. 17
f) Eph. 4. 20.

Et divinam clementiam decet, ne ita nobis abſque ulla Satisfactione peccata dimittan-

Secunda ratio.

tur, ut occaſione accepta peccata leviora putantes, (a) veluti injurii, & contumelioſi Spiritui ſancto, in graviora labamur, (b) theſaurizantes nobis iram in die iræ. Proculdubio enim magnopere a peccato revocant, & quaſi fræno quodam coercent hæ ſatisfactoriæ pœnæ, cautioreſque, & vigilantiores in poſterum pœnitentes efficiunt.

a) *Hebr. 10. 19.*
b) *Rom. 2. 5.*

Tertia ratio.

Accedit, ut tanquam teſtificationes quædam ſint doloris, quem ex commiſſis peccatis capimus: qua ratione Eccleſiæ ſatisfit, quæ noſtris ſceleribus graviter offenſa eſt. Nam, ut ſanctus Auguſtinus ait, (c) *cor contritum, & humiliatum Deus non ſpernit. Verum, quia plerumque dolor alterius cordis occultus eſt alteri, neque in aliorum notitiam per verba, vel alia quæcunque ſigna procedit; recte ab iis, qui Eccleſiæ præſunt, tempora Pœnitentiæ conſtituuntur, ut Eccleſiæ, in qua peccata ipſa remittuntur, ſatisfiat.*

c) *Pſal. 50. 19. S. Aug. Ench c. 5. 66. & hab. de pœn. diſt. 1. c. In actione & Mag. in 4. Sen. diſt. 20.*

67. *Quomodo ex pœnis nobis inflictis alii juventur.*

Quarta ratio.

Præterea Pœnitentiæ noſtræ exempla alios docent, quomodo ipſi vitam inſtituere, & pietatem ſequi debeant. Cum enim pœnas pro peccatis nobis irrogatas cæteri homines intuentur, & ſummam cautionem ſibi in omni vita adhibendam, & mores priſtinos corrigendos eſſe intelligunt. Quare ſapientiſſime illud ab Eccleſia obſervatum eſt, ut cum ab aliquo publice flagitium commiſſum eſſet, publica etiam Pœnitentia ei indiceretur, ut cæteri timore perterriti deinceps peccata diligentius vitarent: quod etiam in occultis criminibus, quæ graviora eſſent, interdum fieri ſo-

Publica crimina publice expiari olim mos fuit. Vide Aug. lib. 5. de Civ. cap. 26. & de vera, & fal. pœn. c. 11.

ſolitum erat. Sed in publicis, ut diximus, hoc perpetuum fuit, ut qui ea commiſerant, antequam publicam Pœnitentiam ſuſcepiſſent, non abſolverentur. Interim vero Paſtores pro eorum ſalute Deum rogabant, atque, ut ipſi etiam pœnitentes idem facerent, eos hortari non deſinebant. Quo in genere ſumma fuit ſancti Ambroſii cura, & ſollicitudo, cujus lacrymis fertur, quam plurimos, qui duro animo ad Pœnitentiæ Sacramentum acceſſerant, ita emollitos eſſe, ut veræ Contritionis dolorem conceperint. Verum poſtea tantum de veteris diſciplinæ ſeveritate remiſſum eſt, atque ita charitas refrixit, ut jam plerique ex fidelibus ad peccatorum veniam impetrandam nullum intimum animi dolorem, atque gemitum cordis neceſſarium putent, ſed illud ſatis eſſe arbitrentur, ſi ſpeciem tantum dolentis habeant.

D. Ambr. lib. 1 de unica pœn. c. 10. quod habetur de pœnit. diſt. 3. c. Reperiuntur.

68. *Per Pœnitentiam Chriſto aſſimilamur.*

Quinta ratio.

Deinde vero hujuſmodi pœnarum perpeſſione conſequimur, ut capitis noſtri Jeſu Chriſti, (a) in quo paſſus eſt ipſe, & tentatus, ſimilitudinem, & imaginem geramus. *Nihil enim tam deforme videri poteſt*, ut a ſancto Bernardo dictum eſt, *quam, ſub ſpinoſo capite delicatum eſſe membrum.* Nam teſte Apoſtolo (b) *cohæredes ſumus Chriſti, ſi tamen compatimur;* &, quod alio loco ſcripſit, (c) *ſi commortui ſumus, & convivemus; ſi ſuſtinebimus, & conregnabimus.*

a) *Hebr. 2. 18.*

D. Bernard. ſerm. 5. de omnibus Sanctis.

b) *Rom. 8. 17.*

c) *2. Tim. 2. 11. 12.*

69. *Quomodo poſt Dei miſericordiam in peccato juſtitiæ etiam locus ſit.*

Divus etiam Bernardus duo affirmat in peccato reperiri, maculam animæ, & plagam; ac tur-

D. Bernard. in ſerm. de cœna Domini. Vide item D. Thom. in 3. par. qu. 85. art. 4. & 5.

turpitudinem quidem ipſam Dei miſericordia tolli; verum ſanandis peccatorum plagis valde neceſſariam eſſe eam curam, quæ in remedio Pœnitentiæ adhibetur. Quemadmodum enim ſanato vulnere cicatrices quædam remanent, quæ & ipſæ curandæ ſunt: ita in anima culpa condonata ſuperſunt peccatorum reliquiæ purgandæ. Idem plane D. Chryſoſtomi ſententia confirmat, cum ait: *Non ſatis eſt ſagittam corpore extrahi; ſed plaga quoque a ſagitta inflicta ſananda eſt: ſic etiam in anima poſt acceptam peccati veniam Pœnitentia curanda eſt plaga relicta.* Frequentiſſime enim a ſancto Auguſtino docemur, duo hæc in Pœnitentia animadvertenda eſſe, Dei miſericordiam, & juſtitiam; miſericordiam, qua peccata, & pœnas æternas illis debitas condonat; juſtitiam, qua pœnis tempore definitis hominem punit.

D. Chryſoſt. Hom. 80. ad pop. Antio.

S. Auguſt. in Pſal. 50. ſuper illud, Ecce enim veritatem. Scot. 4. diſt. 14. q. 4. lit. I.

70. *Per Pœnitentiam pœnas a Deo nobis præparatas effugimus.*

Duo in pœnit. animadvertenda. Sexta ratio.

Poſtremo Pœnitentiæ pœna a nobis ſuſcepta Dei animadverſionem, ſuppliciaque in nos conſtituta antevertit. Ita enim docet Apoſtolus, cum ait: (a) *Si noſmetipſos dijudicaremus, non utique judicaremur: dum judicamur autem, a Domino corripimur, ut non cum hoc mundo damnemur.* Quæ cum fidelibus explicata fuerint, vix fieri poterit, quominus ad Pœnitentiæ opera maxime excitentur.

a) 1. Cor. 11. 31. 32.

71. *Unde noſtra opera ſint tum meritoria, tum etiam ſatisfactoria.*

Paſſionis Chriſt merito opera noſtra ſunt meritoria & ſatisfactoria.

Ejus autem quanta vis ſit, ex eo colligitur, quod tota a Chriſti Domini paſſionis merito pendet. A quo etiam honeſtis actionibus

bus duo illa maxima bona conſequimur: alterum eſt, ut immortalis gloriæ præmia mereamur, ita ut (a) calix etiam aquæ frigidæ, quam in ejus nomine dederimus, mercede non careat: alterum, ut pro peccatis noſtris ſatisfaciamus.

Trid. Synod. ſeſſ. 14. de pœn. c. 8. can. 13. 14. & ſeſſ. 6. de juſtific. c. 16.

a) *Matt. 10. 42. Marc. 9. 41.*

72. *Chriſti Satisfactionem, & meritum noſtra Satisfactio non obſcurat.*

Neque vero id perfectiſſimam, & cumulatiſſimam Chriſti Domini Satisfactionem obſcurat, ſed illud potius contra evenit, ut multo clariorem, & illuſtriorem reddat. Eo enim copioſior Chriſti gratia videtur eſſe, quod non ſolum ea nobiſcum communicantur, quæ ipſe ſolus, ſed illa etiam, quæ, tanquam caput in membra, ſuis ſanctis, & juſtis hominibus promeruit, ac perſolvit. Qua ratione fieri perſpicuum eſt, ut juſtæ, & honeſtæ piorum actiones tantum ponderis, & dignitatis habeant: Chriſtus enim Dominus tanquam (b) caput in membra, & (c) vitis in palmites, gratiam ſuam in eos, qui ſibi per charitatem conjuncti ſunt, continenter diffundit. Quæ quidem (d) gratia bona opera noſtra ſemper antecedit, comitatur, & conſequitur, & ſine qua mereri, aut ſatisfacere Deo nullo modo poſſumus. Atque ita fit, ut juſtis nihil deeſſe videatur, cum operibus, quæ Dei virtute efficiunt, & divinæ legi pro humana, mortalique conditione ſatisfacere, & vitam æternam, quam ſcilicet, ſi Dei gratia ornati e (e) vita deceſſerint, conſequentur, mereri poſſint. Nota eſt enim illa Salvatoris vox; (f) *Qui autem biberit ex hac*

Merita Sanctorum quomodo etiam aliis proſint.

Concil. Trid. ſeſſ. 14. cap. 8. Greg in e. ſ. l. 1. Reg. br. q. 12.

b) *Eph. 4. 16.*

c) *Joan. 15. 4. 5. 6. 7. 8.* *Hæc ad verbum tranſumpta ſunt ex ſeſſ. 6. c. 16. Trid. Syn.*

d) *Gratia Dei bona opera prævenit, conſequitur, & comitatur.* *Concil. Aurel. can. 18. Fulg. lib. 1. de Mo. c. 11. & 12.*

Vitam æternam cum Dei gratia mereri poſſumus. Pſal. 33. & 36.

d) *1. Cor. 15. 18. & 2. Cor. 3. 17. & 2. Tim. 4. 8. & Hebr. 6. 10.*

Juſti quomodo divinæ legi ſatisfaciant.

f) *Joan. 4. 13. 14.*

Opera impiorum licet non ſint Deo grata, ſunt tamen ſatisfactoria.
Hier. 6.
Scot. 4. diſt. 15. qu. 1. lit. O. & 17. q. 1. lit. P.
Alex. 4. p. q. 75. mem. 1. in fine.

aqua, quam ego dabo ei, fiet in eo fons aquæ ſalientis in vitam æternam.

73. *Ad hoc ut opus aliquod veram vim ſatisfaciendi habeat, quæ ſint potiſſimum neceſſaria.*

Sed duo præcipue in Satisfactione requiruntur, primum eſt, ut is, qui ſatisfacit, juſtus ſit, ac Dei amicus: opera enim, (a) quæ ſine fide, & (b) charitate fiunt, nullo modo Deo grata eſſe poſſunt: alterum, ut ejuſmodi opera ſuſcipiantur, quæ natura ſua moleſtiam, & dolorem afferant: cum enim præteritorum ſcelerum compenſationes ſint, atque ut (c) S. Martyr Cyprianus inquit, redemptrices peccatorum, omnino neceſſe eſt, ut aliquid acerbitatis habeant. Quanquam non ſemper illud conſequitur, ut qui ſe in illis moleſtis actionibus exercent, doloris ſenſum habeant. Sæpe enim vel patiendi conſuetudo, vel accenſa in Deum charitas efficit, ut quæ perpeſſu graviſſima ſunt, ne ſentiantur quidem. Neque tamen idcirco fit, quominus ea ipſa opera ſatisfaciendi vim habeant: ſiquidem hoc proprium eſt filiorum Dei, ita ejus amore, & pietate inflammari, ut acerbiſſimis laboribus cruciati aut nihil fere incommodi ſentiant, aut omnia lætiſſimo animo perferant.

a) *Rom. 14. 13. Hebr. 11. 5.*
b) *1. Cor. 13. 3.*
Hoc Parochi docere debent, ne peccatores deſperent.
c) *Cyprian. lib. 1. Ep. 3. poſt medium, quæ eſt 55. in ordine.*

74. *Quot ſint opera Satisfactionis.*

Trid. Syn. ſeſſ. 14. de pæn. can. 12. Leo ſer. 1. de jejun. 10. Menſ. Bernard. in ſent. ſect. 11.

Verum omne Satisfactionis genus Paſtores docebunt ad hæc tria præcipue conferendum eſſe, orationem, jejunium, & eleemoſynam: quæ quidem tribus bonis, animæ, corporis, & iis, quæ externa commoda dicuntur, quæ omnia a Deo accepimus, reſpondent. Nihil vero aptius, & convenientius ad extirpandas omnium peccatorum radices eſſe poteſt. Nam

cum

cum (a) *omne, quod eſt in mundo, concupiſcentia carnis ſit, aut concupiſcentia oculorum, aut ſuperbia vitæ;* nemo non videt, hiſce tribus morbi cauſis totidem medicinas, priori ſcilicet jejunium, alteri eleemoſynam, tertiæ orationem, rectiſſime opponi. Præterea, ſi eos etiam, qui peccatis noſtris offenduntur, ſpectemus, facile erit intelligere, cur ad hæc tria potiſſimum omnis Satisfactio referatur. Hi vero ſunt Deus, proximus, & nos ipſi. Quare Deum oratione placamus, proximo eleemoſyna ſatisfacimus, nos ipſos vero jejunio caſtigamus.

(a) *Joan.* 2. 15.

75. *Afflictiones, quæ extrinſecus hominibus immittuntur, ſunt etiam ſatisfactoriæ.*

Sed quoniam multæ, variæque ærumnæ, & calamitates, dum in hac vita ſumus, nos premunt; illud maxime fideles docendi ſunt, eos, qui patienti animo, quicquid laborioſi, & incommodi Deus immiſerit, ferant, amplam ſatisfaciendi, & merendi materiam nactos eſſe: qui autem inviti, & repugnantes pœnam hujuſmodi ſuſtineant, omni Satisfactionis fructu privari, ſed Dei tantum peccata juſto judicio ulciſcentis animadverſionem, & ſupplicium perferre.

Concil. Trid. ſeſſ. 14. *c.* 9. & *can.* 13.

76. *Unus pro alio ſatisfacere, non autem confiteri, aut conteri poteſt.*

In eo vero ſumma Dei bonitas, & clementia maximis laudibus, & gratiarum actionibus prædicanda eſt, qui humanæ imbecillitati hoc condonavit, ut unus poſſet pro altero ſatisfacere; quod quidem hujus partis Pœnitentiæ maxime proprium eſt. Ut enim, quod ad Contritionem, & Confeſſionem attinet, nemo

Alex. de Ales 4. *p. q* 84. *mem.* 1. *art.* 2.
D. Thom. in 4. *diſt.* 20. *q.* 1. *art.* 2. *q.* 3.
De pœn. diſt. 1. *c. Quem pœn.*

pro altero dolere, aut confiteri poteſt; ita qui divina gratia præditi ſunt, alterius nomine poſſunt, quod Deo debetur, perſolvere. a) *Gal. 6. 2.* Quare fit, ut quodam pacto (a) alter alterius onera portare videatur. Nec vero de hoc cuiquam fidelium dubitandi locus relictus eſt, qui in Apoſtolorum Symbolo Sanctorum communionem confitemur. Nam cum omnes eodem Baptiſmo abluti Chriſto renaſcamur, eorundem Sacramentorum participes ſimus, in primis vero ejuſdem corporis, & ſanguinis Chriſti Domini cibo, & potu recreemur; hoc b) *Rom. 12. 4. 5. 1. Cor. 12. Eph. 11. 7.* apertiſſime demonſtrat, (b) nos omnes eſſe ejuſdem corporis membra. Quemadmodum igitur neque pes ſuæ tantum, ſed etiam oculorum utilitatis cauſa munere ſuo fungitur; neque rurſus, quod oculi videant, ad illorum propriam, ſed ad communem omnium membrorum utilitatem referendum eſt: ita communia inter nos Satisfactionis officia exiſtimari debent.

77. *Non omnis Satisfactionis virtus aliis communicari poſſe.*

Neque tamen id ſine ulla exceptione verum eſt, ſi commoda omnia, quæ ex ea capiuntur, ſpectemus. Nam Satisfactionis opera medicinæ etiam, & curationes quædam *Ariſt. in 2. Eth. cap. 3. Alex. de Ales 4. p. q. 84 mem. 2. art. 2.* ſunt, quæ pœnitenti ad ſanandos pravos animi affectus præſcribuntur: quo quidem utilitatis fructu eos, qui per ſe non ſatisfaciunt, prorſus carere perſpicuum eſt. Hæc igitur de tribus Pœnitentiæ partibus, Contritione, Confeſſione, & Satisfactione copioſe, & dilucide explicanda erunt.

78. *Illi impendenda non eſt abſolutio, qui rem ablatam reſtituere non promittit.*

Sed illud in primis a Sacerdotibus obſervári oportet, ut audita peccatorum Confeſſione, antequam pœnitentem a peccatis abſolvant, diligenter curent, ut ſi quid ille forte de re, aut de exiſtimatione proximi detraxerit; cujus peccati damnandus merito eſſe videatur, cumulata Satisfactione compenſet. Nemo enim abſolvendus eſt, niſi prius, quæ cujuſque fuerint, reſtituere polliceatur. At quoniam multi ſunt, quibus, etſi prolixe pollicentur, ſe officio ſatis eſſe facturos, tamen certum eſt, ac deliberatum nunquam promiſſa exolvere, omnino ii cogendi ſunt, ut reſtituant: ſæpeque illud Apoſtoli eis inculcandum eſt, ut (a) *Qui furabatur, jam non furetur; magis autem laboret, operando manibus ſuis, quod bonum eſt, ut habeat, unde tribuat neceſſitatem patienti.*

Alex. de Ales 4. par. ſummæ Theologiæ q. 86. & alii Theologi.

a) *Epheſ. 4. 28.*

79. *Cujuſmodi ſatisfactio Pœnitenti ſit imponenda.*

In irroganda autem Satisfactionis pœna Sacerdotes nihil ſibi ſuo arbitratu ſtatuendum eſſe, ſed omnia juſtitia, prudentia, & pietate dirigenda, exiſtimabunt. Atque ut hac regula peccata metiri videantur, & pœnitentes ſcelerum ſuorum gravitatem magis agnoſcant, operæ pretium erit eis interdum ſignificare, quæ pœnæ quibuſdam delictis, ex veterum Canonum præſcripto, qui Pœnitentiales vocantur, conſtitutæ ſint. Igitur univerſæ Satisfactionis modum culpæ ratio temperabit. Sed ex omni Satisfactionum genere maxime convenit pœnitentibus præcipere, ut certis

Juxta peccatorum qualitatem imponenda Satisfactio.
Trid. Syn. ſeſſ. 14. de Pœn. c. 8. & can. 15. & de Pœn. diſt. 3. c. Menſuram, & alia.

Veterum Canonum rigor ſubinde inculcandus. Vide, quæ eod. c. ſec. 66. notavimus.
Quæ Satisfactio præcipue imponenda.

 ali-

aliquot, & definitis diebus orationi vacent, ac pro omnibus, & præſertim pro iis, qui ex hac vita in Domino deceſſerunt, preces Deo faciant. Hortari vero etiam eos oportet, ut ſæpe eadem Satisfactionis opera a Sacerdote indicta ultro ſuſcipiant, ac repetant; atque ita mores ſuos componant, ut iis omnibus, quæ ad Pœnitentiæ Sacramentum pertinent, diligenter abſolutis, tamen virtutis Pœnitentiæ ſtudia nunquam intermittant. Quod ſi interdum etiam ob publicam offenſionem publica Pœnitentia præſcribenda fuerit, quamvis eam pœnitens refugiat, ac deprecetur, non erit facile audiendus: verum perſuadere ei oportebit, ut quæ tum ſibi, tum aliis ſalutaria futura ſunt, libenti, atque alacri animo ſuſcipiat. Hæc de Pœnitentiæ Sacramento, ſinguliſque ejus partibus ita docenda erunt, ut non ſolum ea fideles perfecte intelligant, ſed etiam juvante Domino, re ipſa pie, & religioſe præſtare animum inducant.

Publicam Pænitentiam deprecanti non mox acquieſcendum eſt. Vide ſect. 67.

DE

DE

EXTREMÆ UNCTIONIS SACRAMENTO.

CAPUT VI.

1. *Quare Paſtores animarum ſæpius apud populum de Extremæ Unctionis Sacramento agere debeant.*

Cum ſancta Scripturarum oracula ita doceant, (a) *In omnibus operibus tuis memorare noviſſima tua*, *& in æternum non peccabis* tacite Parochi admonentur, nullum tempus prætermittendum eſſe fidelem populum cohortandi, ut in aſſidua mortis meditatione verſetur. Quoniam autem Extremæ Unctionis Sacramentum non poteſt ſupremi illius diei memoriam conjunctam non habere, facile intelligitur, ſæpe de eo agendum eſſe, non ſolum ob eam cauſam, quod illarum rerum myſteria, quæ ad ſalutem pertinent, aperire, & explicare maxime convenit; ſed etiam quia fideles, (b) moriendi neceſſitatem omnibus propoſitam eſſe, animo repetentes, pravas cupiditates coercebunt. Quare fiet, ut in ipſa mortis expectatione minus ſe perturbari ſentiant; ſed immortales Deo gratias agant, qui, ut Baptiſmi Sacramento aditum nobis ad veram vitam patefecit, ita etiam, ut ex hac mortali vita decedentes, expeditiorem ad cœlum viam haberemus, Extremæ Unctionis Sacramentum inſtituit.

Noviſſima ſæpe meditanda. Conſulatur ſectio poſtrema 7 art. Symb. Apoſt.
a) *Eccl. 7. 40. Deut. 32. 7. Pſal. 28. 10.*

Pſal. 88. 6.
b) *Rom. 5. 12. Heb. 9. 27.*

2. *Quam*

2. *Quam ob rem iſtud Sacramentum Extrema Unctio appelletur.*

Ut igitur quæ ad eam explicationem magis neceſſaria ſunt, eodem fere ordine, qui in aliis Sacramentis ſervatus eſt, exponantur; primum illud tradendum erit, hoc Sacramentum idcirco Extremam Unctionem appellatum eſſe, quod hæc omnium ſacrarum Unctionum, quas Dominus Salvator noſter Eccleſiæ ſuæ commendavit, ultimo adminiſtranda ſit. Quare hæc ipſa Unctio a majoribus noſtris Sacramentum etiam Unctionis infirmorum, & Sacramentum exeuntium dicta eſt: quibus vocabulis fideles in memoriam noviſſimi illius temporis facile redire poſſunt.

Vid. tit. de Sacr. Unct. in decretalibus.

3. *Quomodo Extremæ Unctioni propria Sacramenti ratio conveniat.*

Quod autem Extremæ Unctioni propria Sacramenti ratio conveniat, in primis explanandum eſt. Id vero maxime perſpicuum fieri poteſt, ſi verba, quibus ſanctus Jacobus Apoſtolus hujus Sacramenti legem promulgavit, attendamus. *Infirmatur quis in vobis*, (a) inquit, *inducat Presbyteros Eccleſiæ, & orent ſuper eum, ungentes eum oleo in nomine Domini: & oratio fidei ſalvabit infirmum, & alleviabit eum Dominus: & ſi in peccatis ſit, remittentur ei.* Nam quod peccata condonari Apoſtolus affirmat, in eo declarat Sacramenti vim, & naturam. Hanc vero Catholicæ Eccleſiæ de extrema Unctione perpetuam doctrinam fuiſſe, cum alia plura Concilia teſtantur, tum a Tridentina Synodo hoc ita declaratum eſt, ut in eos omnes anathematis pœnam conſtituerit, qui aliter docere, aut ſentire audeant. Ac Inno-

Trid. Syn. ſeſſ. 14. de Extr. Unct.

a) Jacob. 5. 14. Marc. 6. 13. Conc. Conſtant. Florent. Cabilonenſe ca. 48. Vormatienſe cap. 72.

Innocentius quoque Primus hoc Sacramentum fidelibus maxime commendat. *Eug. cap. 8.*

4. *Cum hic plures ſiant Unctiones, an plura etiam ibidem dici Sacramenta debeant.*

Conſtanter itaque docendum eſt a Paſtoribus, verum Sacramentum eſſe, nec plura, ſed unum, quamvis per plures Unctiones adminiſtretur, quarum ſingulis proprie preces, ac peculiaris forma adhibenda eſt. Unum vero eſt non partium continuatione, quæ dividi non poſſint, ſed perfectione: cujuſmodi ſunt cætera omnia, quæ ex pluribus rebus conſtant. Nam quemadmodum domus, quæ ex multis, & diverſis rebus compoſita eſt, una tantum forma perficitur: ita hoc Sacramentum, etſi ex pluribus rebus, & verbis conſtituitur, unum tamen ſignum eſt, & unius rei, quam ſignificat, efficientiam habet. Docebunt præterea Parochi, quæ ſint hujus Sacramenti partes, elementum, inquam, & verbum. Hæc enim a ſancto (b) Jacobo prætermiſſa non ſunt, in quibus ſingulis ſua myſteria licet animadvertere.

Vide Scot. 4. d. 23. ad 1. arg.

b) *Jacob. 5.14*

5. *Quæ ſit Extremæ Unctionis materia.*

Ejus igitur elementum, ſive materia, quemadmodum Concilia, ac præcipue Tridentinum, decrevere, eſt oleum ab Epiſcopo conſecratum, liquor ſcilicet, non ex quavis pingui, & craſſa materia, ſed ex olearum baccis tantummodo expreſſus. Aptiſſime autem hæc materia illud ſignificat, quod vi Sacramenti interius in anima efficitur. Nam ut oleum ad mitigandos corporis dolores magnopere proficit: ita Sacramenti virtus animæ triſtitiam, ac dolorem minuit. Oleum præterea ſanitatem

Conc. Trid. ſeſſ. 14 de Sacram. Extr. Unctionis. c. 1. Ambr. ſuper Beati immaculati, ſer. 14. Theophilactus. Marc. 6.

[reſti-

reſtituit, hilaritatem affert, & lumini tanquam pabulum præbet; tum vero ad recreandas defatigati corporis vires maxime accomodatum eſt. Quæ omnia, quid in ægroto divina virtute per hujus Sacramenti adminiſtrationem efficiatur, declarant. Hæc de materia ſatis ſint.

6. *Qua forma perficiatur hoc Sacramentum.*

Forma vero Sacramenti eſt verbum, & ſolemnis illa precatio, quam Sacerdos ad ſingulas Unctiones adhibet, cum inquit: *Per iſtam ſanctam Unctionem indulgeat tibi Deus, quidquid oculorum, ſive narium, ſive tactus vitio deliquiſti.* Quod autem hæc vera ſit, & propria hujus Sacramenti forma, ſanctus Jacobus Apoſtolus ſignificat, cum ait: (a) *Et orent ſuper eum, & oratio fidei ſalvabit infirmum.* Ex quo licet cognoſcere, formam precationis modo proferendam eſſe, tametſi, quibus potiſſimum verbis concipienda ſit, Apoſtolus non expreſſerit. Verum hoc ad nos fideli Patrum traditione permanavit, ita ut omnes Eccleſiæ eam formæ rationem retineant, qua omnium Mater, & Magiſtra ſancta Eccleſia Romana utitur. Nam etſi aliqui nonnulla verba immutant, cum pro, *Indulgeat tibi Deus*, ponunt *Remittat*, vel *Parcat;* interdum etiam, *Sanet*, *quidquid commiſiſti*: tamen, quia nulla ſit ſententiæ immutatio, conſtat, eandem ab omnibus formam religioſe ſervari.

Conc. Trid. ut ſupra.

(a) *Jac. cap. 5. 15.*

Eccleſia Romana omnium Eccleſiarum Mater, & Magiſtra d. 12 c. Non decet. & de ſum. Trin. c. Damnamus.

7. *Cur hujus Sacramenti forma precationis modo contineatur.*

Nec vero quiſquam miretur, cur factum ſit, ut aliorum Sacramentorum forma vel abſolute ſignificet, quod efficit, ut cum dicimus, *Ego*

Bonav. in 4. d. 23. a. 1. q. 4.

Ego te baptizo, aut, *Signo te ſigno Crucis*, vel tanquam ab imperantibus pronuncietur, ut cum in Sacramento Ordinis adminiſtrando dicitur, *Accipe poteſtatem:* hæc ſola vero Extremæ Unctionis forma precatione quadam abſolvatur. Id enim optimo jure conſtitutum eſt: nam cum hoc Sacramentum propterea adhibeatur, ut præter ſpiritualem gratiam, quam tribuit, ſanitatem etiam reſtituat ægrotis: tamen, quia non ſemper ſequitur, ut ægri a morbis convaleſcant, ob eam cauſam precatione forma conficitur, ut a Dei benignitate id impetremus, quod Sacramenti vis conſtanti & perpetuo ordine efficere non ſolet. Adhibentur autem ritus proprii in hujus quoque Sacramenti adminiſtratione: ſed eorum maxima pars precationes continet, quibus Sacerdos ad ægroti ſalutem impetrandam utitur. Nullum enim eſt aliud Sacramentum, quod pluribus precibus conficiatur: ac recte quidem, quoniam eo potiſſimum tempore fideles piis obſecrationibus adjuvandi ſunt. Quare & alii omnes, quos tum adeſſe contigerit, & præcipue Parochi debent orare Deum ex animo, & ejus miſericordiæ laborantis vitam, & ſalutem omni ſtudio commendare.

Extrema Unctione non tantum animus, ſed etiam corpus interdum curatur. Synod. Trid. ſeſſ. 14. de Extrema Unctione cap. 2. & can. 2.

Cur in hoc Sacramento tot preces adhibeantur.

8. *Quinam hujus Sacramenti ſit auctor.*

Verum cum demonſtratum ſit, Extremam Unctionem vere, & proprie in Sacramentorum numero habendam eſſe, illud etiam ſequitur, ejus inſtitutionem a Chriſto Domino profectam eſſe: quæ poſtea a ſancto (a) Jacobo Apoſtolo fidelibus propoſita, & promulgata eſt. Quamquam idem Salvator hujus Unctionis ſpecimen quoddam dediſſe viſus eſt, cum Diſcipulos

Trid. Syn. ſeſſ. ead. in Doct. de Sacr. Extremæ Unctionis cap. 1. & probat. D Th. in 4. d. 23. art. 1. q. 3.

a) Jacob. 5. 14.

pulos ſuos binos, & binos ante faciem ſuam miſit. De illis enim apud Evangeliſtam ita ſcriptum eſt: (a) *Exeuntes prædicabant, ut Pœnitentiam agerent, & Dæmonia multa ejiciebant, & ungebant oleo multos ægros, & ſanabant*, quam quidem Unctionem non ab Apoſtolis inventam, ſed a Domino præceptam, non naturali aliqua virtute præditam, ſed myſticam, potius ad ſanandos animos, quam ad corpora curanda inſtitutam fuiſſe, credendum eſt. Quam rem ſancti Dionyſius, Ambroſius, Chryſoſtomus, & Gregorius Magnus aſſerunt; ut nullo modo dubitandum ſit, quin hoc unum ex ſeptem Catholicæ Eccleſiæ Sacramentis ſumma cum religione accipere oporteat.

a) Marc. 6. 13. Extrem. Unctionis uſus Apoſtolis a Domino eſt imperatus. D. Bern. in vita Malach. Conc. Meld. cap. 1.

Dionyſ. lib. de Eccl. Hierar. c. 6. Ambr. de his qui myſteriis initiantur Chryſ. lib. 3. de Sacerdotio.

9. *Extrema Unctio quibus adminiſtranda ſit.*

Sed docendi ſunt fideles, quamvis hoc Sacramentum ad omnes pertineat, quædam tamen hominum genera excipi, quibus adminiſtrandum non ſit. Ac primum excipiuntur, qui ſano, & firmo corpore ſunt. Iis enim Extremam Unctionem tribuendam non eſſe, & Apoſtolus docet, cum inquit, (b) *Infirmatur quis in vobis?* & ratio oſtendit: ſiquidem ob eam rem inſtituta eſt, non modo ut animæ, ſed etiam ut corpori medicinam afferat. Cum igitur illi tantum, qui morbo laborant, curatione indigeant, idcirco iis etiam, qui adeo periculoſe ægrotare videntur, ut, ne ſupremus illius vitæ dies inſtet, metuendum ſit, hoc Sacramentum præberi debet. In quo tamen graviſſime peccant, qui illud tempus ægroti ungendi obſervare ſolent, cum jam omni ſalutis ſpe amiſſa, vita, & ſenſibus carere incipiat. Conſtat enim, ad uberiorem Sacramenti

Primo firmi, & ſani excluduntur. D. Th. in 4. d. 23. q. 2. art. 2. qu. 1.

b) Jacob. 5. 14.

gra-

gratiam percipiendam plurimum valere, ſi ægrotus, cum in eo adhuc integra mens, & ratio viget, fidemque, & religioſam animi voluntatem afferre poteſt, ſacro oleo liniatur. Quare Parochis animadvertendum eſt, ut eo potiſſimum tempore cœleſtem medicinam adhibeant, illam quidem ſemper vi ſua admodum ſalutarem, cum eorum etiam pietate, & religione, qui curandi ſunt, magis profuturam intellexerint.

Sano periculum mortis adeunti non detur Extrema Unctio.

Nemini igitur, qui gravi morbo affectus non ſit, Sacramentum Unctionis dare licet, tametſi vitæ periculum adeat, vel quia periculoſam navigationem paret, vel quia prælium initurus ſit, a quo illi certa mors impendeat, vel etiam ſi capitis damnatus ad ſupplicium raperetur. Omnes præterea, qui rationis uſu carent, ad hoc Sacramentum ſuſcipiendum apti non ſunt: & pueri, qui nulla peccata admittunt, quorum reliquias ſanare hujus Sacramenti remedio opus ſit: amentes item, & furioſi, niſi interdum rationis uſum haberent, & eo potiſſimum tempore pii animi ſignificationem darent, peterentque, ut ſacro oleo ungerentur, nam qui ab ipſo ortu nunquam mentis, & rationis compos fuit, ungendus non eſt: ſecus vero, ſi ægrotus, cum mente adhuc integra hujus Sacramenti particeps fieri voluiſſet, poſtea in inſaniam, & furorem incidit.

Secundo pueri, & inſani non ſunt inungendi Bon. Card. in 4. diſt. 22. art. 2. q. 2.

10. *Quæ corporis partes hic debeant inungi.*

Trid. Syn. de Extrema Unctione ſeſſ. 14. c. 2. & can. 3.

Non ſunt autem omnes corporis partes ungendæ, ſed eæ tantum, quas veluti ſenſuum inſtrumenta natura homini attribuit; oculi propter viſionem, aures propter auditum, na-

 res

res propter odoratum, os propter guſtum, vel ſermonem, manus propter tactum, qui tametſi toto corpore æquabiliter fuſus eſt, in ea tamen parte maxime viget. Hunc autem ungendi ritum univerſalis Eccleſia retinet, atque etiam hujus Sacramenti naturæ optime convenit; medicamenti enim eſt inſtar. Ac quoniam in corporis morbis, quamvis univerſum corpus male affectum ſit, tamen illi tantum parti curatio adhibetur, a qua tanquam a fonte, & origine, morbus manat; idcirco non totum corpus, ſed ea membra, in quibus potiſſimum ſentiendi vis eminet, renes etiam, veluti libidinis, & voluptatis ſedes, unguntur, tum pedes, qui nobis ingreſſus, & ad locum movendi principium ſunt.

Scot. 4. ſent. diſt. 23. quæſt. unica.

11. *Extrema Unctio iterari poteſt.*

In una, eademque, ægrotatione non eſt iteranda Unctio. D. Thom. in 4. diſt. 23. q. 1. art. 4.

In quibus illud obſervare oportet, in una, eademque ægrotatione, cum æger in eodem vitæ periculo poſitus eſt, ſemel tantum ungendum eſſe. Quod ſi poſt ſuſceptam hanc Unctionem æger convaluerit, quoties poſtea in id vitæ diſcrimen inciderit, toties ejuſdem Sacramenti ſubſidium ei poterit adhiberi. Ex quo patet, in eorum Sacramentorum numero, quæ iterari ſolent, reponendam eſſe.

12. *Qua religione, & præparatione debeat iſtud Sacramentum ſuſcipi.*

Primo Unctionem præeat Euchariſtiæ, & Pœnitentiæ Sacramentum.

Quoniam vero omni ſtudio curare oportet, ne quid Sacramenti gratiam impediat, ei vero nihil magis adverſatur, quam alicujus peccati mortiferi conſcientia; ſervanda eſt Catholicæ Eccleſiæ perpetua conſuetudo, ut ante Extremam Unctionem Pœnitentiæ, & Euchariſtiæ Sacramentum adminiſtretur.

Ac

Ac deinde ægroto Parochi perſuadere ſtudeant, ut ea fide ſe ungentium Sacerdoti præbeat, qua olim qui ab Apoſtolis ſanandi erant, ſe ipſos offerre conſueverant. In primis autem animæ ſalus, deinde corporis valetudo, cum illa adjunctione, ſi ea ad æternam gloriam profutura ſit, expetenda eſt. Nec vero dubitare fideles debent, quin ſanctæ illæ, & ſolemnes preces a Deo audiantur, quibus ſacerdos non ſuam, ſed Eccleſiæ, & Domini noſtri Jeſu Chriſti perſonam gerens utitur. Qua una maxime re cohortandi ſunt, ut hujus ſaluberrimi olei Sacramentum ſancte, & religioſe ſibi adminiſtrandum curent, cum & acrior pugna inſtare, & vires cum animi, tum corporis deficere videantur.

Secundo eſt firma fide ſuſcipienda.

Tertio tempeſtive eſt adhibenda.

13. *Quo miniſtrante hoc Sacramentum percipiendum ſit.*

Jam vero, quis Extremæ Unctionis miniſter ſit, ab eodem Apoſtolo, qui Domini Legem promulgavit, didicimus. Inquit enim, (a) *Inducat Presbyteros*: quo nomine non eos ſignificat, qui ætate provectiores ſunt, quemadmodum ſapienter Trid. Synodus exponit, aut qui in populo principem locum obtinent, ſed Sacerdotes, qui ab ipſis Epiſcopis per manuum impoſitionem rite ordinati ſunt. Sacerdoti igitur hujus Sacramenti adminiſtratio commiſſa eſt. Neque tamen ex ſanctæ Eccleſiæ decreto cuivis Sacerdoti, ſed proprio Paſtori, qui juriſdictionem habeat, ſive alteri, cui ille ejus muneris fungendi poteſtatem fecerit, hoc Sacramentum adminiſtrare licet. Illud vero maxime animadvertendum eſt, Sacerdotem in ea adminiſtratione, quemadmodum

a) Jac. 5. 14. Trid. Synod. ſeſſ. 14. de Extrema Unctio. c. 3. & can. 4. vide item D. Thom. in 4. d. 23. q. 1. art. 2. Bonav. in 4. diſt. 23. art. 2. q. 1.

dum etiam in aliis Sacramentis fit, Chriſti Domini noſtri, & ſanctæ Eccleſiæ ejus ſponſæ perſonam ſuſtinere.

14. *Qui fructus hujus Sacramenti uſu ad homines redeant.*

Trid. Synod. ib. cap. 2.
Prima utilitas eſt, quod peccata venialia delet.
Vide Concil. Trid. c 2. de Extrem. Unct. & can. 2. ſeſſ. 14.

Explicandæ ſunt etiam accuratius utilitates, quas ex hoc Sacramento capimus, ut ſi nihil aliud fideles ad ejus uſum poſſit allicere, ipſa ſaltem utilitate ducantur, cum ita comparatum ſit, ut omnia fere noſtris commodis metiamur. Docebunt igitur Paſtores, hoc Sacramento gratiam tribui, quæ peccata, & in primis quidem leviora, & ut, communi nomine appellantur, venialia remittit. Exitiales enim culpæ Pœnitentiæ Sacramento tolluntur. Neque enim hoc Sacramentum primario loco ad graviorum criminum remiſſionem inſtitutum eſt, ſed Baptiſmus tantum, & Pœnitentia vi ſua hoc efficiunt.

Secundo animum confirmat.
Quo tempore hoc Sacramentum ſit ſuſcipiendum.
Trid. Syn. ibid. cap. 9.

Altera eſt ſacræ Unctionis utilitas, quod animam a languore, & infirmitate, quam ex peccatis contraxit, & a cæteris omnibus peccati reliquiis liberat. Tempus autem huic curationi opportuniſſimum exiſtimandum eſt, cum gravi morbo affiictamur, ac vitæ periculum impendet. Etenim homini natura inſitum eſt, ut nihil in rebus humanis æque, ac mortem pertimeſcat. Auget autem magnopere hunc timorem præteritorum ſcelerum memoria: cum præſertim graviſſima conſcientiæ noſtræ accuſatio nos urgeat. Ut enim ſcriptum eſt, (a) *venient in peccatorum ſuorum cogitationem timidi, & traducent illos ex adverſo iniquitates ipſorum.*

a) *Sap. 4. 20.*

Deinde illa cura, & cogitatio vehementer an-

angit, quod paulo poſt (a) ſtare oporteat ante Tribunal Dei, a quo de nobis juſtiſſima pro eo, ac meriti fuerimus, ſententia ferenda ſit. Sæpe autem evenit, ut fideles hoc terrore perculſi, ſe miris modis exagitari ſentiant. Nihil autem ad mortis tranquillitatem magis conducit, quam ſi triſtitiam abjiciamus, & læto animo (b) Domini adventum expectemus, paratique ſimus, (c) depoſitum noſtrum, quandocunque illud a nobis repetere voluerit, libenter reddere. Ut igitur hac ſollicitudine fidelium mentes liberentur, animuſque pio, & ſancto gaudio repleatur, Extremæ Unctionis Sacramentum efficit.

a) *Rom.* 14. 10. 2. *Cor.* 5. 10.

b) *Tit.* 2. 13.

c) 2. *Tim.* 1. 12.

15. *Quomodo in animæ exitu Dæmones nobis inſidientur.*

Præterea aliud etiam, quod merito omnium maximum videri poteſt, ex eo conſequimur. Nam etſi humani generis Hoſtis, (d) quoad vivimus, nunquam deſinit de interitu, & exitio noſtro cogitare: nullo tamen tempore, ut nos omnino perdat, ac, ſi fieri poſſit, ſpem nobis divinæ miſericordiæ eripiat, vehementius omnes nervos contendit, quam cum ſupremum vitæ diem appropinquare animadvertit. Quamobrem fidelibus arma, & vires hoc Sacramento ſubminiſtrantur, quibus Adverſarii vim, & impetum frangere, & illi fortiter repugnare poſſint. Allevatur enim, & erigitur ægri animus divinæ bonitatis ſpe; eaque confirmatus morbi incommoda omnia fert levius, ac ipſius Dæmonis (e) calcaneo inſidiantis artificium, & calliditatem facilius eludit.

d 1. *Petr.* 5. 8. *Tertio adverſus Diaboli inſultus nos munit. vide Cyril. Alex. in lib. de exitu animæ. Greg. lib.* 24. *mor. c* 17. & 18. *Joan. Clim. in lib. de* 30. *gradib. gratiæ.*

e) *Gen.* 3. 15. *Pſal.* 48. & 15.

16. *Quomodo ex hoc Sacramento poſſit corporis ſanitas accedere.*

Quarto ſanitas corporis, ſi ita expediat redditur.

Accedit poſtremo, ſi quidem profutura ſit, etiam corporis ſanitas. Quod ſi ægroti eo tempore eam minus conſequuntur, id quidem non Sacramenti vitio, ſed ob eam potius cauſam evenire credendum eſt, quod eorum magna pars, vel qui ſacro oleo perunguntur, vel a quibus adminiſtratur, fides infirmior eſt; teſtatur enim (a) Evangeliſta, Dominum apud ſuos multas virtutes non feciſſe propter incredulitatem illorum. Quanquam etiam recte dici poteſt, Chriſtianam Religionem, ex quo altius tanquam radices egit in animis hominum, minus jam hujuſmodi miraculorum adminiculis indigere, quam olim naſcentis Eccleſiæ initio neceſſaria eſſe viderentur. Sed tamen hoc loco fides magnopere excitanda erit. Utcunque enim, quod ad corporis valetudinem attinet, Dei conſilio, & voluntate ceciderit, certa ſpe niti fideles debent, ſe hujus ſacri olei virtute ſpiritualem ſanitatem conſecuturos eſſe; futurumque, ut, ſi eos vita decedere contingat, præclaræ illius vocis fructum percipiant, qua ſcriptum eſt (b) *Beati mortui, qui in Domino moriuntur.* Hæc de Extremæ Unctionis Sacramento breviter quidem dicta ſunt: verum, ſi hæc ipſa rerum capita a Paſtoribus latius: & ea, qua decet, diligentia explanata erunt, dubitandum non eſt, quin fideles ex hac doctrina maximum pietatis fructum percipiant.

a) *Matt. 13. 58. Marc. 6. 5. Greg. Hom. 29. in Evangelia.*

Fides, & ſpes ægrotantium hoc Sacramento ſuſcepto eſt erigenda.

b) *Apoc. 14. 13.*

(o)

DE

DE ORDINIS SACRAMENTO.

CAPUT VII.

1. *Cur Parochi magna diligentia Sacramenti Ordinis doctrinam populo exponere debeant.*

Si quis aliorum Sacramentorum naturam, & rationem diligenter conſiderarit, facile perſpiciet, ea omnia ab Ordinis Sacramento ita pendere, ut ſine illo partim confici, & adminiſtrari nullo modo queant, partim ſolemni cæremonia, & religioſo quodam ritu, ac cultu carere videantur. Quare neceſſe eſt, ut Paſtores, inſtitutam Sacramentorum doctrinam perſequentes, eo diligentius etiam de Ordinis Sacramento ſibi agendum arbitrentur. *Omnia alia Sacramenta ab Ordinis Sacramento pendent.*

Proderit autem maxime hæc explicatio, primum quidem illis ipſis, deinde aliis, qui Eccleſiaſticæ vitæ rationem ingreſſi ſunt, poſtremo etiam fideli populo: ipſis, quod dum in hujus argumenti tractatione verſantur, (a) ad eam gratiam excitandam, quam hoc Sacramento adepti ſunt, magis commoventur: aliis, qui in ſortem Domini vocati ſunt, partim ut eodem pietatis ſtudio afficiantur, partim vero ut earum rerum cognitionem percipiant, quibus inſtructi viam ſibi ad ulteriores gradus facilius munire poſſint: reliquis autem fidelibus, primum quidem ut intelligant, quo honore digni ſint Eccleſiæ miniſtri: deinde, *Utilitas doctrin. de Ordinis Sacramento.*

a) 2. *Timoth.* 1. 7.

quoniam ſæpe contingit, ut multi adſint, vel qui ſpe liberos ſuos adhuc infantes Eccleſiæ miniſterio deſtinarint, vel qui ſua ſponte, & voluntate illud vitæ genus ſequi velint, quos certe minime ignorare æquum eſt, quæ præcipue ad hanc rationem pertinent.

2. *Nulla dignitas Sacerdotii Ordine in terris excellentior.*

Vide Ignatium in Epiſtol. ad Smyr. Ambr. lib. 5. Ep. 32. Chryſ. Hom. 60. ad pop. Antioch. & in Matth. Homil. 83. Greg. Naz. or. 17. ad ſuos cives Nazian. Exod. c. 22. 28.

Primum itaque fidelibus tradendum eſt, quanta ſit hujus inſtituti, ſi ſummum ejus gradum, hoc eſt Sacerdotium ſpectemus: nobilitas, & excellentia. Nam cum Epiſcopi, & Sacerdotes tanquam Dei interpretes, & internuncii quidam ſint, qui ejus nomine divinam Legem, & vitæ præcepta homines edocent, & ipſius Dei perſonam in terris gerunt; perſpicuum eſt, eam eſſe illorum functionem, qua nulla major excogitari poſſit. Quare merito non ſolum (a) Angeli, ſed (b) Dii etiam, quod Dei immortalis vim, & Numen apud nos teneant, appellantur. Quamvis autem omni tempore ſummam dignitatem obtinuerint, tamen novi Teſtamenti Sacerdotes cæteris omnibus honore longe antecellunt. Poteſtas enim tum corpus, & ſanguinem Domini noſtri conficiendi, & offerendi, tum peccata remittendi, quæ illis collata eſt, humanam quoque rationem, atque intelligentiam ſuperat, ne dum ei aliquid par, & ſimile in terris inveniri queat.

a) *Malach. 7.*
b) *Ex. 22. 28.*

3. *Qui divinitus ad Sacerdotium, miniſteriaque Eccleſiaſtica vocati cenſeantur.*

Deinde vero, quemadmodum (c) Salvator noſter a Patre, (d) Apoſtoli autem, & Diſcipuli in univerſum mundum a Chriſto Domino miſſi

c) *Joan. 3. 17. & 5. 23. 24.*
d) *Joan. 20. 21. Matth. 28. 19.*

miſſi ſunt: ita quotidie Sacerdotes eadem, qua illi poteſtate præditi, (a) ad conſummationem Sanctorum in opus miniſterii, in ædificationem corporis Chriſti mittuntur. Hujus igitur tanti officii onus nemini temere imponendum eſt, ſed iis tantum, qui illud vitæ ſanctitate, doctrina, fide, prudentia ſuſtinere poſſint, (b) Nec vero *quiſquam ſumat ſibi honorem, ſed qui vocatur a Deo tanquam Aaron.* Vocari autem a Deo dicuntur, qui a legitimis Eccleſiæ Miniſtris vocantur. Nam qui in hoc miniſterium ſeipſos arroganter inferunt, atque intrudunt, de his Dominum intellexiſſe docendum eſt, cum inquit, (c) *Non mittebam Prophetas, & ipſi currebant:* quo quidem hominum genere nihil infelicius, ac miſerius, nihil Eccleſiæ Dei calamitoſius eſſe poteſt.

a) Eph. 4. 14. Quales deligendi ad Sacerdotium, latius tractatur ſect. 26. iſtius capitis. Trid. Syn. ſeſſ. 23. de Ordine c. 3. & can. 7.

b) Heb. 5. 4. vide 2. Paral. 26. 16. Vocari a Deo qui dicantur.

c) Jer. 23. 21. Vide ejusdem cap. 14. 14. & 27. 15. & cap. 29. 9.

4. *Quinam judicandi ſint perperam ad Ordines ſacros accedere, & aliunde in Eccleſiam ingredi.*

Quanta circumſpectione ad ſacros Ordines accedendum. Quæſtus cauſa ad Sacerdotium aſpirare ſacrilegium eſt.

Sed quoniam in omni actione ſuſcipienda magnopere refert, quem ſibi quiſque finem conſtituat, (optimo enim fine poſito, recte omnia conſequuntur) de hoc in primis, qui ſacris initiari volunt, admonendi ſunt, ut nihil ſibi tanto munere indignum proponant: qui quidem locus eo diligentius tractandus erit, quo gravius hoc tempore ea in re peccare fideles ſolent. Alii enim eo conſilio ad hanc vivendi rationem ſe convertunt, ut quæ ad victum, veſtitumque neceſſaria ſunt, parent; ita ut præter quæſtum nihil aliud in Sacerdotio, quemadmodum vulgo cæteri homines in quovis ſordidi artificii genere, ſpe-

ctare videantur. Quamvis enim ex Apoſtoli ſententia, (a) natura, & divina Lex jubeat, ut qui altari ſervit, ex altari vivat; tamen (b) quæſtus, & lucri cauſa ad altare accedere maximum ſacrilegium eſt. Alios honorum cupiditas, & ambitio ad Sacerdotalem Ordinem ducit. Alii vero, ut divitiis affluant, initiari volunt; cujus quidem rei illud argumento eſt, quod niſi opulentum aliquod Eccleſiaſticum Beneficium eis deferatur, nullam Sacri Ordinis cogitationem habent. Hi vero ſunt, quos Salvator noſter (c) Mercenarios appellat: & quos (d) Ezechiel dicebat, ſemetipſos, & non oves paſcere: quorum turpitudo, & improbitas non ſolum Sacerdotali Ordini magnas tenebras offundit, ita ut jam nihil fere a fideli populo haberi poſſit contemptius, & abjectius; verum etiam efficit, ut ipſi nihil amplius ex Sacerdotio conſequantur, quam Judas ex Apoſtolatus munere, quod illi ſempiternum exitium attulit. Illi autem (e) oſtio in Eccleſiam introire merito dicuntur, qui a Deo legitime vocati, Eccleſiaſtica munera ejus unius rei cauſa ſuſcipiunt, ut Dei honori inſerviant.

a) 1. Cor. 9. 9. 10. 11. Deut. 18. 1. 2. c. 25. 4.

b) 1. Tim. 3. 8. Honorum, aut divitiarum ſpe ad Sacerdotium procedere pernicioſiſſimum eſt.

c) Jo. 10. 12.

d) Ezech. 34. 8. Ambitione, & avaritia eorum, qui vere ſunt mercenarii quantum eviluerit Sacerdotium.

e) Joan. 10. 12. Qui ad Eccleſiaſticas functiones per oſtium adeant.

5. *Qui per Ordines Sacros ſe Eccleſiæ dedicarunt, qua parte cæteros e populo ſuperare, & excellere debeant.*

Grandis infelicitas, ſi talis fuerit Sacerdos, qualis populus. Oſeæ 4.

Neque tamen hoc ita accipiendum eſt, quaſi eadem Lex æque omnibus non ſit impoſita. Homines enim ob eam rem conditi ſunt, ut Deum colant: quod præcipue fideles, qui Baptiſmi gratiam conſequuti ſunt, (f) ex toto corde, ex tota anima, ex totis viribus præſtare debent. Verum qui Ordinis Sacramento initiari volunt, hoc ſibi proponant opus eſt, ut

f) Deuter. 7. 5. Matth. 22. 37. Lucæ 10. 27.

ut non ſolum Dei gloriam in omnibus rebus quærant (quod quidem cum omnibus, tum maxime fidelibus commune eſſe conſtat) ſed etiam, ut alicui certo Eccleſiæ miniſterio addicti, (a) in ſanctitate, & juſtitia illi ſerviant. Nam ut in exercitu omnes quidem milites Imperatoris legibus parent, ſed inter eos tamen alius Centurio, alius Præfectus eſt, alii alia munera obeunt: ita quamvis omnes fideles pietatem, & innocentiam omni ſtudio ſectari debeant (quibus rebus maxime Deus colitur) eos tamen, qui Ordinis Sacramento initiati, præcipua quædam munera, & functiones in Eccleſia exequi oportet. Nam (b) & ſacra pro ſe ipſis, & pro omni populo faciunt: & (c) divinæ Legis vim tradunt, ad eamque prompto, & alacri animo ſervandam fideles hortantur, & inſtituunt: (d) & Chriſti Domini Sacramenta, quibus omnis gratia impertitur, & augetur, adminiſtrant: &, ut uno verbo complectamur, a reliquo populo ſegregati, in omnium longe maximo, & præſtantiſſimo miniſterio ſe exercent. His igitur explicatis, accedant Parochi ad ea explicanda, quæ propria hujus Sacramenti ſunt; ut intelligant fideles, qui in Eccleſiaſticum Ordinem cooptari volunt, ad quodnam officii genus vocentur, quantaque ipſi Eccleſiæ, ejusque miniſtris poteſtas divinitus tributa ſit.

a) *Lucæ 1. 74. 75.*

b) *Hebr. 5. 8.*

c) *Lev. 10. 11. Deut. 17. 8. 9. & 21. 6. Vid. Conc. Tol 11. c. 2. & Carth. 4. c. 20. & Conc. Trid. ſeſſ. 5. c. 2. de refor. & ſeſſ. 24. cap 4.*

d) *1. Cor. 4. 1.*

6. *Quotuplex ſit poteſtas Eccleſiaſtica.*

Ea autem duplex eſt, Ordinis, & Jurisdictionis. Ordinis poteſtas ad verum Chriſti Domini corpus in ſacroſancta Euchariſtia refertur: Jurisdictionis vero poteſtas tota in Chriſti corpore myſtico verſatur. Ad eam enim

Conc. Trid. ſeſſ. 24. c. 6. & 7.

enim ſpectat Chriſtianum populum gubernare, & moderari, & ad æternam, cœleſtemque beatitudinem dirigere.

D. Thom. in 4. diſt. 24. q. 1. a. 1.

7. *Ordinis poteſtas ad quæ ſe extendat.*

Verum Ordinis poteſtas non ſolum conſecrandæ Euchariſtiæ vim, & poteſtatem continet, ſed ad eam accipiendam hominum animos præparat, & idoneos reddit, cæteraque omnia complectitur, quæ ad Euchariſtiam quovis modo referri poſſunt. Ejus vero plura ex ſacris Literis teſtimonia afferri poſſunt: ſed illa præclara, & graviſſima ſunt, quæ apud ſanctos Joannem, & Matthæum leguntur. Inquit enim Dominus, (a) *Sicut miſit me Pater, & ego mitto vos: accipite Spiritum Sanctum: quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis, retenta ſunt.* Et: (b) *Amen dico vobis, quæcunque alligaveritis ſuper terram, erunt ligata & in cœlo, & quæcunque ſolveritis ſuper terram, erunt ſoluta & in cœlo.* Quæ quidem loca a Paſtoribus ex ſanctorum Patrum doctrina, & auctoritate explanata, maximum veritati lumen afferre poterunt.

a) *Joan. 20. 21. Act. 13. 3. & 14. 21. 1. Tim. 2. 7. 2. Tim. 2. 2. Hebr. 13. 7.*
b) *Matt. 18. 18.*

8. *Chriſti Sacerdotium Legis naturæ, vel etiam Moyſis Sacerdotio ſublimius eſt.*

Conc. Trid. ſeſſ. 22. cap. 1. Ubi eſt lex, ibi & Sacerdotium. Seſſ. 23. Trid. Syn. de Ordin. cap. 1.

Hæc autem poteſtas plurimum illi præſtat, quæ in naturæ Lege certis hominibus, qui res ſacras curarent, tributa eſt. Nam & illa ætas, quæ ſcriptam Legem anteceſſit, ſuum Sacerdotium, ſuamque ſpiritualem poteſtatem habuerit neceſſe eſt, cum Legem habuiſſe ſatis conſtet. Hæc duo enim ita conjuncta eſſe teſtatur Apoſtolus, (c) ut eorum altero translato, ſimul etiam alterum transferri neceſſe ſit. Cum igitur naturali inſtinctu homi-

c) *Hebr. 7. 12. Abel fuit Sacerdos, omnesque primogenitos*

nes

nes agnoſcerent, Deum colendum eſſe, conſequens erat, ut in quavis Republica aliqui ſacrorum, & divini cultus procurationi præficerentur, quorum poteſtas aliquo modo ſpiritualis diceretur.

fuiſſe Sacerdotes, ſcribit Hieron. in Tradit. heb.

Eadem etiam poteſtate populus Iſraeliticus non caruit: quæ tametſi dignitate ſuperior fuit, quam illa, qua in lege naturæ Sacerdotes præditi erant, (a) longe tamen inferior, quam Legis Evangelicæ ſpiritualis poteſtas exiſtimanda eſt. Hæc enim cœleſtis eſt, omnemque Angelorum etiam virtutem ſuperat: neque a Sacerdotio Moſaico, ſed a Chriſto Domino, (b) qui non ſecundum Aaron Sacerdos fuit, ſed ſecundum Ordinem Melchiſedech, ortum habet. Is enim, qui ſumma poteſtate gratiam tribuendi, & peccata remittendi præditus fuit, hanc poteſtatem, quamvis virtute definitam, & Sacramentis adſtrictam, Eccleſiæ ſuæ reliquit. Quare ad eam exercendam certi miniſtri inſtituti ſunt, & ſolemni religione conſecrati: quæ quidem Conſecratio Ordinis Sacramentum, vel ſacra Ordinatio vocatur.

a) *Hebr. 8. 11.*

b) *Pſal. 109. 4. Hebr. 5. & 7. 17.*

9. *Quid ſit Ordo, & cur functio Eccleſiaſtica Ordo vocetur.*

Placuit autem ſanctis Patribus hoc vocabulo uti, quod latiſſimam ſignificationem habet, ut dignitatem, & excellentiam miniſtrorum Dei indicarent. Eſt enim Ordo, ſi propriam ejus vim, & notitiam accipiamus diſpoſitio ſuperiorum, & inferiorum rerum, quæ inter ſe ita aptæ ſunt, ut una ad alteram referatur. Cum itaque in hoc miniſterio multi ſint gradus, & variæ functiones, omnia vero certa ratio-

Similem definitionem Ordinis habet Aug. in lib. 19. Civ. Dei c. 13.

ne

ctum eſt, quod Dominum ſortem, & hæreditatem ſuam habere incipiat; veluti qui in Hebræorum populo, divino cultui mancipati erant; quibus vetuit Dominus aliquam agrorum partem in terra Promiſſionis diſtribui, cum inquit, (a) *Ego pars, & hæreditas tua.* Ac quamvis omnibus fidelibus id commune ſit, præcipua tamen ratione iis conveniat neceſſe eſt, qui ſe Dei miniſterio conſecrarunt.

(a) *Num. 18. 20. Deut. 10. 9. & 18. 2.*

14. *Quare Clerici rotunda corona in capite inſigniantur.*

Quod Clericorum capita tondeantur, ex Apoſtolica traditione manavit.

Tondentur vero capilli ad coronæ ſpeciem, & ſimilitudinem, quam perpetuo conſervare oportet; &, ut quiſque in altiori deinceps Ordinis gradu collocatur, ſic ejus orbis forma latior circumſcribi debet. Quod quidem ex Apoſtolorum traditione acceptum eſſe docet Eccleſia; cum de hujuſmodi tondendi more ſancti Dionyſius Areopagita, Auguſtinus, Hieronymus, vetuſtiſſimi, & graviſſimi Patres meminerint.

Dionyſ. de Eccl. Hier. c. 10.

Primum autem omnium ferunt Apoſtolorum Principem eam conſuetudinem induxiſſe ad memoriam coronæ, quæ ex ſpinis contexta Salvatoris noſtri capiti fuit impoſita; ut quod impii ad Chriſti ignominiam, & cruciatum excogitarunt, eo Apoſtoli ad decus, & gloriam uterentur, ſimulque ſignificarent, curandum eſſe a miniſtris Eccleſiæ, ut omnibus in rebus Chriſti Domini noſtri ſpeciem, & figuram gerant.

Quamquam nonnulli aſſerant, hac nota regiam dignitatem declarari, quæ iis maxime, qui in ſortem Domini vocati ſunt, videtur convenire. Quod enim Petrus Apoſtolus fideli

popu-

populo tribuit, (a) *Vos genus electum, regale Sacerdotium, gens ſancta,* peculiari quadam, & magis propria ratione ad Eccleſiaſticos miniſtros pertinere facile intelligimus.

a) 1. Petr. 2. 9.

Etſi non deſunt, qui vel perfectioris vitæ profeſſionem a Clericis ſuſceptam circuli figura, quæ omnium perfectiſſima eſt, ſignificari exiſtiment; vel externarum rerum contemptionem, animique ab omnibus humanis curis vacuitatem declarari putent, quod capilli, ſupervacaneum quiddam, in corpore tondeantur.

Ariſt. 3. Phyſic. tex 75.

15. *Quæ ſit Oſtiariorum functio.*

Poſt primam Tonſuram ad Oſtiarii Ordinem primus gradus fieri conſuevit. Ejus munus eſt, Templi claves, & januam cuſtodire, & aditu Templi arcere eos, quibus ingredi interdictum erat. Ad ſanctum etiam Miſſæ Sacrificium aſſiſtebat, curaturus, ne quis propius, quam par eſſet, ad ſacram aram accederet, & Sacerdotem rem divinam facientem interpellaret. Alia etiam miniſteria illi commiſſa erant, ut ex ritibus, qui in ejus Conſecratione adhibentur, perſpici poteſt. Nam Epiſcopus claves ex altari acceptas ei tradens, quem Oſtiarium vult conſtituere, *Sic age*, inquit, *quaſi Deo redditurus rationem pro his rebus, quæ his clavibus recluduntur.* Magnam autem in antiqua Eccleſia hujus Ordinis dignitatem fuiſſe, ex eo intelligitur, quod his temporibus in Eccleſia ſervari animadvertimus. Nam Theſaurarii officium, qui erat idem Sacrarii cuſtos, quod ad Oſtiarios pertinebat, inter honeſtiores Eccleſiæ functiones etiam nunc habetur.

De hoc munere agit Concil. Tol. c. 9. & habetur diſt. 23. c. Oſtiarius.

Quanta dignitas Oſtiariorum. Theſaurarii, & cuſtodes Sacrarii inter Oſtiarios ſunt enumerandi. De hoc munere vide locos ſupra citatos,

16. *Quodnam ſit in Eccleſia Lectoris officium.*

Quomodo autem fuerit Ordo Lectorum, vel unus Arſenius D. Athanaſii Lector, e quo tam multa Eccleſiaſtici hiſtoriographi ſcribunt, docere poteſt. Sed iis etiam antiquiores. Cyp. Ep. 33. & Tert. de præſcript. c. 61. Lectorum meminerunt. De iiſdem agunt auctores ſupra memorati.

Secundus Ordinis gradus eſt Lectoris munus. Ad eum pertinet in Eccleſia veteris, & novi Teſtamenti libros clara voce, & diſtincta recitare, præſertim vero eos, qui inter nocturnam Pſalmodiam legi ſolent. Ejus quoque partes erant, prima Chriſtianæ Religionis rudimenta fidelibus tradere. Epiſcopus itaque præſente populo in ejus Ordinatione librum quo deſcripta ſunt, quæ ad hanc functionem pertinent, illi tradens, inquit: *Accipe, & eſto verbi Dei relator, habiturus, ſi fideliter, & utiliter impleveris officium tuum, partem cum iis, qui verbum Dei bene miniſtrarunt ab initio.*

17. *Exorciſtis quid ex officio incumbat.*

Petrus item, qui cum Marcellino ſub Diocletiano paſſus eſt, ab hoc munere Exorciſta dictus eſt. Idem, qui ſup. & Cyp. Ep. 55. ejus gradus meminerunt.

Tertius Ordo eſt Exorciſtarum, quibus poteſtas data eſt nomen Domini invocandi in eos, qui ab immundis Spiritibus obſidentur. Quare Epiſcopus, cum eos inſtituit, librum, in quo Exorciſmi continentur, eis porrigit, uſus ea formula verborum: *Accipe, & commenda memoriæ, & habe poteſtatem manus imponendi ſuper Energumenos, ſive Baptizatos, ſive Catechumenos.*

18. *Quæ ſint Acolyti partes.*

Quidam autem ex veteribus vocant eos Acolytos, quaſi Latine dicas, non prohibitos: alii vocant Acolythos, quaſi pediſſequos aliorum majorum miniſtrorum.

Acolytorum quartus eſt gradus, & ultimus eorum omnium, qui minores, & non ſacri appellantur. Eorum munus eſt miniſtros majores, Subdiaconos, & Diaconos in altaris miniſterio aſſectari, eiſque operam dare. Præterea lumina deferunt, & aſſervant, cum Miſſæ Sacrificium celebratur, præcipue vero cum Evangelium legitur: ex quo & Ceroferarii alio nomine vocati ſunt. Cum itaque ordinan-

nantur, hic ritus ab Epiſcopo ſervari conſuevit. Primum quidem, poſtquam eos officii ſui diligenter admonuit, lumina eorum ſingulis tradit in hunc modum: *Accipe ceroferarium cum cereo, & ſcias te ad accendenda Eccleſiæ luminaria mancipari, in nomine Domini*: deinde item urceolos vacuos, quibus aqua, & vinum in Sacrificio miniſtratur: *Accipe urceolos ad ſuggerendum vinum, & aquam in Euchariſtiam ſanguinis Chriſti, in nomine Domini.*

19. *Quodnam ſit Subdiaconi miniſterium, ac cujuſmodi ritus in ejus Conſecratione adhibeantur.*

De Subdiaconis præter auctores ſupra citatos ſcribit Cyp. ep. 24. & ep. 42.

A minoribus Ordinibus, iiſdemque non ſacris, de quibus hactenus dictum eſt, ad majores, & ſacros legitimus aditus, & aſcenſus patet. In eorum primo gradu Subdiaconus collocatur, cujus munus eſt, ut nomen ipſum declarat, Diacono ad altare inſervire. Sacra enim lintea, vaſa, panem, & vinum, ad Sacrificii uſum neceſſaria, parare debet. Nunc Epiſcopo, & Sacerdoti aquam præbet, cum manus in Miſſæ Sacrificio abluunt. Epiſtolam etiam, quæ olim a Diacono in Miſſa recitabatur, Subdiaconus legit, ac tanquam teſtis ad ſacrum aſſiſtit, prohibetque, ne Sacerdos ſacra faciens a quopiam perturbari poſſit. Hæc autem, quæ ad Subdiaconi miniſterium ſpectant, ex ſolemnibus cæremoniis, quæ in illius Conſecratione adhibentur, licet cognoſcere. Primum enim Epiſcopus legem perpetuæ continentiæ huic Ordini impoſitam eſſe admonet; edicitque, neminem in Subdiaconorum Ordinem cooptandum eſſe, cui ultro hanc legem accipere non ſit propoſitum: de-

Subdiacono lex perpetuæ continentiæ imponitur. Diſt. 27. c. Presbyteris, item can. Apoſt. 25. Conc. Carth. II. can. 2. & V. can.

can. 3. & Rom. ſub Sylveſtro I. can. 2. Arelat. II. can. 2. Aurel. III. can. 2. Eliber. can. 33. & multa alia.
Leo in ep. 82. ad Anaſtaſium.

deinde poſt ſolemnem Litaniarum precationem, quæ Subdiaconi munera, & functiones ſint, enumerat, atque exponit. His peractis, eorum ſinguli, qui ordinantur, ab Epiſcopo quidem calicem, & ſacram patenam accipiunt; ab Archidiacono vero (ut intelligatur, Subdiaconum Diaconi officio ſubſervire) urceolos aqua, & vino plenos, una cum lebete, & linteolo, quo manus abſterguntur, dicente Epiſcopo: *Videte, cujuſmodi miniſterium vobis traditur: ideo vos admoneo, ut ita vos exhibeatis, ut Deo placere poſſitis.* Adduntur præterea aliæ preces. Ad extremum, cum Epiſcopus ſacris veſtibus Subdiaconum ornavit, ad quarum ſingulas propria verba, & cæremoniæ adhibentur, tradit ei Epiſtolarum librum, ac dicit: *Accipe librum Epiſtolarum, & habe poteſtatem legendi eas in Eccleſia ſancta Dei tam pro vivis, quam pro defunctis.*

20 *Quod ſit Diaconi munus.*

De Diaconis ſcribunt Luc. in Actis c. 6. Paul. Phil. 1. 1. 1. Tim. 3. 8. 12. Ambr. lib. 1. offic. cap. 41. Nota quod loquitur de ſanguine, qui eſt Theſaurus Eccleſiæ: nam Diaconi diſpenſabant pecunias Eccleſiæ. Act. 6.
Leo in ſerm. de S. Laur.

Secundum autem ſacrorum Ordinum gradum Diaconus obtinet, cujus miniſterium latius patet, ſanctiuſque ſemper habitum eſt. Ad eum enim pertinet Epiſcopum perpetuo ſequi, concionantem cuſtodire, eique, & Sacerdoti ſacra facienti, vel alia Sacramenta adminiſtranti præſto eſſe, & in Miſſæ Sacrificio Evangelium legere. Olim vero fidelium animos ſæpius excitabat, ut ſacra attenderent, ſanguinem etiam Domini miniſtrabat, in quibus Eccleſiis ea conſuetudo erat, ut fideles Euchariſtiam ſub utraque ſpecie ſumerent. Diacono præterea Eccleſiaſticorum bonorum diſpenſatio commiſſa erat, ut unicuique ad victum neceſſaria ſubminiſtraret.

Ad

Ad Diaconum etiam pertinet, tanquam Epiſcopi oculum, perveſtigare, quinam in urbe pie, & religioſe, quive ſecus vitam traducant; qui ad Sacrificium, & Concionem ſtatis temporibus conveniant, qui rurſus non conveniant: ut cum de omnibus Epiſcopum certiorem fecerit, ille vel privatim unumquemque hortari, & admonere, vel palam corrigere, & objurgare poſſit, uti ſe magis profecturum eſſe intellexerit. Catechumenorum etiam nomina recitare debet, & eos, qui Ordinis Sacramento initiandi ſunt, ante Epiſcopum ſtatuere.

Diaconi ſunt oculi Ep. Cle. Ep. 1. ad Jac. frat. Dom. hab. diſt. 93 c. Diaconi. Concil. Trid ſeſſ. 24. in decr. de refor. c. 14.

Licet ei præterea, ſi abſit Epiſcopus, & Sacerdos, † Evangelium explanare, non tamen e ſuperiori loco, ut intelligatur, hoc ejus proprium munus non eſſe.

† *Diaconos concionari potuiſſe docet in primis exemplum Stephani. Act. 6. & Philippi Act. 8. & S. Vincentii, teſte D. Aug. ſer. 2. de S. Vincentio prædicante.*

21. *Quales Diaconi eligendi ſint.*

Quanta vero diligentia adhibenda ſit, ne quis eo munere indignus ad hunc Ordinis gradum aſcendat, Apoſtolus oſtendit, (a) cum ad Timotheum Diaconi mores, virtutem, & integritatem expoſuit. Hoc idem ſatis etiam declarant ritus, & ſolemnes cæremoniæ, quibus ab Epiſcopo conſecratur. Pluribus enim, & ſanctioribus precibus ad Diaconi, quam ad Subdiaconi Ordinationem utitur Epiſcopus, & alia addit ſacrarum veſtium ornamenta. Præterea manus ei imponit; quod quidem ab (b) Apoſtolis factitatum eſſe legimus, cum primos Diaconos inſtituerunt. Denique Evangeliorum librum ei tradit, his verbis: *Accipe poteſtatem legendi Evangelium in Eccleſia Dei tam pro vivis, quam pro defunctis in nomine Domini.*

a) 1. *Tim.* 3. 7. 8.

b) *Act.* 6. 6. *Diaconos etiam olim legere conſueviſſe Evangelium, teſtatur Hier. epiſt. 48. ad Sabin.*

Seſſ. 23. Conc. Trid. per totam, & c. Sit rector. d. 40. & cap. Paſtoralis. c. 7 q. 1. Cur Sacerdotes olim Presbyteri ſint dicti. Prima ratio.

22. *Quæ ſit dignitas, & amplitudo Sacerdotii.*

Tertius, omniumque ſacrorum Ordinum ſummus gradus eſt Sacerdotium. Qui vero illo præditi ſunt, eos veteres Patres duobus nominibus vocare ſolent. Interdum enim Presbyteros appellant, quod Græce ſeniores ſignificat, non ſolum propter ætatis maturitatem, quæ huic Ordini maxime neceſſaria eſt, Sed multo magis propter morum gravitatem, doctrinam, & prudentiam. Ut enim ſcriptum eſt, (a) *ſenectus venerabilis eſt, non diuturna, neque annorum numero computata: cani autem ſunt ſenſus hominis, & ætas ſenectutis vita immaculata.* Interdum vero Sacerdotes vocant, tum quia Deo conſecrati ſunt, tum quia ad eos pertinet Sacramenta adminiſtrare, ſacraſque res, & divinas tractare.

a) Sap. 4. 8.

Altera ratio.

Omnes fideles quomodo ſint Sacerdotes, & quas hoſtias offerant
Ambr. lib. 4. de Sacramen. c. 1. Baſ. ſer. 2. de Bap. 68.

23. *Quotuplex ſit cum novæ, tum veteris Legis Sacerdotium.*

Sed quoniam duplex Sacerdotium in Sacris Literis deſcribitur, alterum internum, alterum externum; utrumque diſtinguendum eſt, ut, de quo hoc loco intelligatur, a Paſtoribus explicari poſſit. Quod igitur ad interius Sacerdotium pertinet, omnes fideles, poſtquam ſalutari aqua abluti ſunt, Sacerdotes dicuntur; præcipue vero juſti, qui ſpiritum Dei habent, & divinæ gratiæ beneficio Jeſu Chriſti ſummi Sacerdotis viva membra effecti ſunt: Hi enim (b) fide, quæ charitate inflammatur, in altari mentis ſuæ (c) ſpirituales Deo hoſtias immolant: (d) quo in genere bonæ omnes, & honeſtæ actiones, quas ad Dei gloriam referunt, numerandæ ſunt. Quare in Apocalypſi ita legimus: (e) *Chriſtus lavit*

b) D. Aug. l. 10. de Civit. Dei c. 6. Leo ſerm. 2. de anniverſ. Pontificatus.
c) Gal. 5. 6.
d) 1. Pet. 2. 3.
e) Apoc. 1. 5. & 6.

nos

nos a peccatis noſtris in ſanguine ſuo, & fecit nos regnum, & Sacerdotes Deo, & Patri ſuo. In quam ſententiam ab Apoſtolorum Principe dictum eſt: (a) *Ipſi tanquam lapides vivi ſuperædificamini, domus ſpiritualis, Sacerdotium ſanctum, offerentes ſpirituales hoſtias acceptabiles Deo per Jeſum Christum* Et Apoſtolus nos hortatur, ut (b) *exhibeamus corpora noſtra hoſtiam viventem, ſanctam, Deo placentem, † rationabile obſequium noſtrum.* David item multo ante dixerat: (c) *Sacrificium Deo ſpiritus contribulatus: cor contritum, & humiliatum Deus non deſpicies.* Quæ omnia ad interius Sacerdotium ſpectare facile intelligitur.

a) 1. Pet. 2. 5.

b) Rom. 12. 1.

† *Alii legunt rationale.*

c) Pſal. 50. 19

24. *Præter internum Sacerdotium aliud eſſe externum demonſtratur.*

Externum vero Sacerdotium non omnium fidelium multitudini, ſed certis hominibus convenit, qui legitima manuum impoſitione, ſolemnibuſque ſanctæ Eccleſiæ cæremoniis inſtituti, & Deo conſecrati, ad aliquod proprium, ſacrumque miniſterium adſcribuntur. Hoc Sacerdotii diſcrimen in veteri etiam Lege obſervari poteſt. Nam de interiori Davidem eſſe locutum, paulo ante demonſtratum eſt. Externi vero, nemo ignorare poteſt, (d) quam multa Dominus Moyſi, & Aaroni præcepta dederit. Præterea univerſam Leviticam Tribum miniſterio Templi adſcripſit; ac lege cavit, (e) ne quis ex alia Tribu in eam functionem ſe inferre auderet. Quare (f) Ozias Rex lepra a Domino percuſſus, quod Sacerdotale munus uſurpaſſet, arrogantiæ, & ſacrilegii ſui graviſſimas pœnas dedit. Quia igitur eandem Sacerdotii diſtinctionem in Le-

Externum Sacerdotium non cadit in omnes Chriſtianos. Trid. Syn. de Ordine ſeſſ. 23. c. 1. & can. 1.

Duplex Sacerdotium in veteri Lege etiam invenitur.

d) Exod. 28. & 29. & 40. & tot Levit. & alibi ſæpe.

e) Num. 3. 10.

f) 2. Paral. 26.

Sacramentum Ordinis reſpectu externi Sacrificii inſtitutum.

ge Evangelica licet animadvertere; docendi erunt fideles, nunc de externo Sacerdotio agi, quod certis hominibus attributum eſt. Hoc enim tantummodo ad Ordinis Sacramentum pertinet.

25. *Quæ ſint Sacerdotum propriæ functiones.*

Cæremoniæ, quæ in Conſecratione Sacerdotum adhibentur, explicantur.

Sacerdotis igitur munus eſt, Deo Sacrificium facere; & Eccleſiaſtica Sacramenta administrare, quemadmodum ex Conſecrationis ritibus perſpicitur. Nam Epiſcopus, cum Sacerdotem aliquem inſtituit, primum quidem manus ei una cum omnibus Sacerdotibus, qui adſunt, imponit: deinde ſtolam humeris aptans, eam ante pectus in crucis formam componit: quo quidem declaratur, Sacerdotem (a) virtute indui ex alto, qua poſſit crucem Chriſti Domini, (b) & jugum ſuave divinæ Legis perferre, eamque non verbis ſolum, ſed vitæ ſanctiſſime, & honeſtiſſime actæ exemplo tradere. Poſtea manus ſacro oleo inungit: tum vero calicem cum vino, & patenam cum hoſtia tradit, dicens: *Accipe poteſtatem offerendi Sacrificium Deo, Miſſaſque celebrandi tam pro vivis, quam pro defunctis:* quibus cæremoniis, & verbis interpres, ac mediator Dei, & hominum conſtituitur; quæ præcipua Sacerdotis functio exiſtimanda eſt. Ad extremum vero manibus iterum ejus capiti impoſitis, *Accipe*, inquit, *Spiritum Sanctum: quorum remiſeris peccata, remittuntur eis, & quorum retinueris, retenta ſunt:* eique cœleſtem illam, quam Dominus Diſcipulis ſuis dedit, (c) peccata retinendi, ac remittendi poteſtatem tribuit. Hæc vero ſunt Sacerdotalis Ordinis propria, & præcipua munera.

a) *Lucæ* 24. 49.
b) *Matt.* 11. 30.
c) *Joan.* 20. 23.

26.

26. *Quamvis unus ſit Sacerdotii Ordo, non tamen unus eſt Sacerdotum gradus.*

Qui tametſi unus eſt Ordo Sacerdotalis, varios tamen dignitatis, & poteſtatis gradus habet. Primus eſt eorum, qui Sacerdotes ſimpliciter vocantur, quorum functiones hactenus declaratæ ſunt.

Primus gradus Sacerdotum inferiorum.

Secundus eſt Epiſcoporum, qui ſingulis Epiſcopatibus præpoſiti ſunt, ut non ſolum cæteros Eccleſiæ miniſtros: ſed fidelem populum regant, & eorum ſaluti ſumma cum vigilantia, & cura proſpiciant. Quare in ſacris Literis Paſtores ovium ſæpe apellantur: quorum munus, & officium Paulus deſcripſit, (a) ut in Apoſtolorum actis legimus, in ea concione, quam ad Epheſios habuit. Itemque a Petro Apoſtolorum Principe (b) divina quædam Epiſcopalis miniſterii regula tradita eſt; ad quam ſi Epiſcopi ſuas actiones dirigere ſtudeant, dubitandum non erit, quin Paſtores boni & ſint, & habeantur. Sed iidem Epiſcopi & Pontifices dicuntur, accepto ab Ethnicis nomine, qui Principes Sacerdotum Pontifices appellare conſueverunt.

Secundus gradus eſt Epiſcoporum, ſeu Pontificum.

a) *Act.* 20. 28. 29. 30.

b) *1. Pet.* 5. 2. 3.

Tertius gradus eſt Archiepiſcoporum, qui pluribus Epiſcopis præſunt: qui Metropolitani etiam vocantur, quod illarum urbium Antiſtites ſint, quæ tanquam matres habeantur illius provinciæ. Quare ſuperiorem, quam Epiſcopi, locum, & ampliorem poteſtatem habent, tametſi ab Epiſcopis Ordinatione nihil differunt.

Tertius eſt Archiepiſcoporum, ſeu Metropolitanorum, qui licet Juriſdictione, Ordinatione tamen ab Epiſcopis non differunt.

In quarto gradu Patriarchæ collocantur, id eſt primi, ſupremique Patres.

Quartus gradus eſt Patriarcharum, qui quatuor olim in tota Eccleſia numerabantur, iique dignitate impares.

 27. De

27. *De ſedibus antiquis Patriarcharum.*

Conſtantinopolitanus Patriarcha poſt Ro. diſt. 22. c. Conſtantinopolitanæ, &c. Renovantes. De reliquis ſedibus Patriarchalibus vide Concil. Nic. cap. 6.

Olim in univerſa Eccleſia præter ſummum Romanum Pontificem, quatuor tantum Patriarchæ numerabantur, neque omnes tamen dignitate pares. Nam Conſtantinopolitanus, etſi ad eum poſt omnes alios hic honos delatus eſt, tamen ob Imperii majeſtatem altiorem locum obtinuit. Proximus eſt Alexandrinus, cujus Eccleſiam Marcus Evangeliſta juſſu Principis Apoſtolorum fundavit. Tertius Antiochenus, ubi Petrus primo ſedem locavit. Extremum gradum habet Hieroſolymitanus, quam Eccleſiam Jacobus frater Domini rexit.

28. *Romanus Pontifex omnium eſt Epiſcoporum maximus, idque jure divino.*

Primatus Romani Pontificis non humani, ſed divini eſt juris: vide Anacl. Ep. 3. c. 4. & habetur diſt. 22. cap. Sacroſanctæ, & Greg. lib. 7. ep. 63. & 64.

Præter hos omnes Catholica Eccleſia Romanum Pontificem Maximum, quem in Epheſina Synodo Cyrillus Alexandrinus Archiepiſcopum, totius orbis terrarum Patrem, & Patriarcham appellat, ſemper venerata eſt. Cum enim in Petri Apoſtolorum Principis cathedra ſedeat, in qua uſque ad vitæ finem ſediſſe conſtat; ſummum in eo dignitatis gradum, & Juriſdictionis amplitudinem, non quidem ullis Synodicis, aut aliis humanis conſtitutionibus, ſed divinitus datam agnoſcit. Quamobrem omnium fidelium, & Epiſcoporum, cæterorumque Antiſtitum, quocumque illi munere, & poteſtate præditi ſint, Pater, ac Moderator, univerſali Eccleſiæ, ut Petri Succeſſor, Chriſtique Domini verus, & legitimus Vicarius in terris præſidet. Ex his itaque Paſtores docebunt, & quæ ſint Eccleſiaſticorum Ordinum, ac graduum præcipua munera, & functiones, & quis hujus Sacramenti miniſter ſit.

29. *Quis ſit legitimus Sacramenti Ordinis miniſter.*

Conſtat enim, ad Epiſcopum eam adminiſtrationem pertinere: quod etiam ſanctarum Literarum auctoritate, certiſſima traditione, omnium Patrum teſtimonio, Conciliorum decretis, ſanctæ Eccleſiæ uſu, & conſuetudine facile erit comprobare. Quamvis autem nonnullis Abbatibus permiſſum ſit, ut minores, & non ſacros Ordines interdum adminiſtrent: tamen hoc proprium Epiſcopi munus eſſe nemo dubitat, cui uni ex omnibus, præterea nemini, licet reliquis Ordinibus, qui ſacri, & majores dicuntur, initiare. Nam Subdiaconos, Diaconos, & Sacerdotes unus tantum Epiſcopus ordinat. Epiſcopi ex Apoſtolorum traditione, quæ perpetuo in Eccleſia cuſtodita eſt, a tribus Epiſcopis conſecrantur.

Trid. Synod. de Ordine ſeſſ. 23. cap. 3. decr. de refor. cap. 10. idque docent Conc. Antioch. c. 10. Ancyra. 12. Epiph. hær. 75. Hier. Ep. 85. Damaſ. & Leo ep. 88.

30. *Cur in promovendis ad Ordines ſingularis probitas requiratur.*

Sequitur nunc, ut explicetur, quinam ad hoc Sacramentum, in primiſque ad Sacerdotalem Ordinem apti ſint, & quæ in eis potiſſimum requirantur. Ex hoc enim difficile non erit ſtatuere, quid in aliis Ordinibus dandis pro cujusque officio, & dignitate obſervare oporteat. Maximam autem in hoc Sacramento cautionem adhibendam eſſe ita colligitur, quod cætera gratiam ad illorum ſanctificationem, & uſum tribuunt, a quibus percipiuntur: at vero qui ſacris initiantur, ob eam rem cœleſtis gratiæ participes fiunt, ut eorum miniſterio Eccleſiæ, atque adeo omnium hominum ſaluti conſulatur. Ex quo factum eſſe intelligimus, ut ſtatis tantummodo diebus,

Dionyſ. lib. de Eccl. Hierarch. cap. 3.

quibus

Ordines cur ſtatis dieb. jejuniorum præcipue inſtituantur. Quæ ſint tempora a jure ſtatuta, habetur d. 15 ca. in fin. ex Gelaſ. ad Epiſ. per Lucaniam Ep. 1. cap. 13. & Gregor. lib. 2. epiſt. 3.8 de temporib. Ordinationum.

quibus etiam ſolemnia jejunia ex vetuſtiſſimo Catholicæ Eccleſiæ more indicuntur, Ordinationes fiant; ut ſcilicet fidelis populus ejuſmodi ſacrarum rerum miniſtros piis, & ſanctis precationibus a Deo impetret, qui ad tanti miniſterii poteſtatem recte, & cum Eccleſiæ utilitate gerendam aptiores eſſe videantur.

31. *Quanta vitæ, & morum integritas in ordinando requiratur.*

Primum itaque in eo, qui Sacerdos creandus eſt, vitæ, & morum integritas commendetur magnopere oportet; non ſolum quia, ſi mortiferi alicujus peccati conſcius ſe initiari curet, vel etiam patiatur, novo ſe, & maximo ſcelere obſtringit; ſed etiam quia virtutis, & innocentiæ lumen aliis præferre debet. Ea de re quid Apoſtolus (a) Tito, & (b) Timotheo præcipiat, Paſtoribus declarandum erit; & ſimul illud docendum, ea corporis vitia, (c) quæ in veteri Lege ex Domini præſcriptione aliquem ab altaris miniſterio excludebant, in Evangelica Lege ad animæ vitia præcipue transferenda eſſe. Quare ſanctam illam conſuetudinem in Eccleſia ſervari animadvertimus, ut qui ſacris initiandi ſunt, prius Pœnitentiæ Sacramento conſcientiam purgare diligenter ſtudeant.

a) Tit. 1. 7.
b) 1. Tim. 3. 8. 9. per totum.

c) Levit. 21. 17. 18. 19. 20.

Greg. par. 1. Paſtora. cur. cap. 11.

32. *In Sacerdote quæ, & quanta doctrina requiratur.*

Præterea in Sacerdote non ſolum ea cognitio requirenda eſt, quæ ad Sacramentorum uſum, & tractationem pertinet; ſed etiam ſacrarum Literarum ſcientia ita inſtructum eſſe oportet, ut populo Chriſtianæ fidei myſteria, & divinæ Legis præcepta tradere, ad virtu-

tem,

tem, & pietatem excitare, a vitiis revocare fideles poſſit. Sacerdotis enim duo ſunt munera: quorum alterum eſt, ut Sacramenta rite conficiat, & adminiſtret: alterum, ut populum fidei ſuæ commiſſum iis rebus, & inſtitutis, quæ ad ſalutem neceſſaria ſunt, erudiat. Malachias enim ita teſtatur: (a) *Labia Sacerdotis cuſtodient ſcientiam, & Legem requirent ex ore ejus: quia Angelus Domini exercituum eſt.* Ut igitur in horum altero, ſi mediocri cognitione ſit ornatus, præſtare, quod debet, poſſit, alterum certe non vulgarem, ſed exquiſitam potius doctrinam deſiderat: quamvis æque ab omnibus Sacerdotibus ſumma reconditarum rerum ſcientia non exigatur, ſed quæ ad ſuſcepti officii, & miniſterii functionem unicuique ſatis eſſe poſſit.

Duo Sacerdotis munera.

a) *Malach.* 2. 7.

33. *Quinam ad Sacerdotii dignitatem non ſint admittendi.*

Pueris autem, & furioſis, vel amentibus, quod uſu rationis carent, hoc Sacramentum dandum non eſt: quamvis, ſi iis quoque adminiſtraretur, Sacramenti characterem in eorum animam imprimi, certo credendum ſit. Qui vero ætatis annus in ſingulis Ordinibus ſit expectandus, ex ſacri Tridentini Concilii decretis facile erit cognoſcere.

Trid. Syn. ſeſſ. 23. cap. 12. de Reform.

Excipiuntur etiam ſervi. Neque enim divino cultui dedicari debet, qui non ſui juris, ſed in alterius poteſtate eſt.

Viri præterea ſanguinum, & homicidæ, quia Eccleſiaſtica lege repelluntur, & irregulares ſunt.

Spurii quoque, & ii omnes, qui ex legitimis nuptiis non ſunt procreati. Decet enim,

ut

DE MATRIMONII SACRAMENTO.

CAPUT VIII.

1. *Cur Parochi ſedulo debeant invigilare, ut populus Chriſtianus Matrimonii naturam, & ſanctitatem cognitam habeat.*

Doctrina de Sacramento Matrimonii & canones ſubiectis decem capitibus de ejuſdem reformatione explicantur initio ſeſſ. 24. Trid. Synod.
a) *1. Cor. 7. 7.*

Quoniam Paſtoribus beata, & perfecta Chriſtiani populi vita propoſita eſſe debet, iis quidem maxime optandum eſſet, quod Apoſtolus ſe cupere ad Corinthios ſcribebat his verbis: (a) *Volo omnes homines eſſe ſicut me ipſum;* nimirum ut omnes continentiæ virtutem ſectarentur, nihil enim beatius in hac vita fidelibus poteſt contingere, quam ut animus nulla mundi cura diſtractus, ſedataque & reſtincta omni carnis libidine, in uno pietatis ſtudio, & rerum cœleſtium cogitatione conquieſcat: ſed quoniam, ut idem Apoſtolus teſtatur, (b) *unuſquiſque proprium donum habet ex Deo, alius quidem ſic, alius vero ſic*, & Matrimonium magnis, & divinis bonis ornatum eſt, ita ut inter alia Catholicæ Eccleſiæ Sacramenta vere, ac proprie numeretur, ac (c) Dominus nuptiarum celebritatem præſentia ſua honeſtarit, ſatis apparet, ejus doctrinam tradendam eſſe: cum præſertim liceat animadvertere, tum ſanctum (d) Paulum, tum Apoſtolorum (e) Principem, quæ non ſolum ad dignitatem, ſed etiam ad officia Matrimonii pertinebant, pluribus locis accurate ſcripta reliquiſſe. Divino enim Spiritu afflati opti-

Caſtitatis excellentia non in omnes cadit.

b) *1. Cor. 7. 7. Fulg. ep. 3. ad Probam c. 9.*

c) *Joan. 2. 2. 12.*

Utilitas doctrinæ de Matrimonio.

d) *1. Cor. 7. per tot. Eph. 5. 22. Coloſ. 3. 15.*

e) *1 Pet. 2. 2. Dam. lib. 3.*

optime intelligebant, quanta, & quam multa commoda ad Chriſtianam ſocietatem pervenire poſſent, ſi fideles Matrimonii ſanctitatem cognitam haberent, & inviolatam ſervarent; contra vero ea ignorata, vel neglecta, plurimas, maximasque calamitates, & detrimenta in Eccleſiam importari. Primum itaque Matrimonii natura, & vis explicanda eſt. Nam cum vitia ſæpe honeſti ſimilitudinem gerant, cavere oportet, ne fideles falſa Matrimonii ſpecie decepti, turpitudine, & nefariis libidinibus animam commaculent. Cujus rei declarandæ cauſa a nominis ſignificatione ordiendum eſt.

2. *Quapropter ſancta illa copula Matrimonii, Conjugii, aut Nuptiarum nominibus exprimatur.*

Matrimonium ab eo dicitur, quod fœmina idcirco maxime nubere debet, ut mater fiat; vel quia prolem concipere, parere, educare, matris munus eſt. Conjugium quoque a conjungendo appellatur, quod legitima mulier cum viro quaſi uno jugo adſtringatur. Præterea Nuptiæ, quia, ut inquit ſanctus Ambr. pudoris gratia puellæ ſe obnuberent: quo etiam declarari videbatur, viris obedientes, ſubjectaſque, eſſe oportere.

Matrimonium unde dicatur Aug. 19 cont. Fauſt. c. 26.

S. Ambr. l. 1. de Abraham c. 9. in fine.

3. *Quid ſit Matrimonium.*

Ita vero ex communi Theologorum ſententia definitur: *Matrimonium eſt viri, & mulieris maritalis conjunctio inter legitimas perſonas, individuum vitæ conſuetudinem retinens.* Cujus definitionis partes ut planius intelligantur, docendum eſt, quamvis hæc omnia in perfecto Matrimonio inſint, conſenſus videlicet interior,

Mag. in 4. diſt. 7. & Grat. 27 q. 2. in princ. quæſt.

 rior,

rior, pactio externa verbis expreſſa, obligatio, & vinculum, quod ex ea pactione efficitur, & conjugum copulatio, qua Matrimonium conſummatur; nihil horum tamen Matrimonii vim, & rationem proprie habere, niſi obligationem illam, & nexum, qui *conjunctionis* vocabulo ſignificatus eſt. Additur vero, *maritalis*, quoniam alia pactionum genera, quibus viri, & mulieres obligantur, ut ſibi mutuam operam præſtent, vel pretii, vel alterius rei cauſa, prorſus aliena ſunt a Matrimonii ratione. Sequitur deinde, *inter legitimas perſonas*, quoniam qui a Nuptiarum conjunctione legibus omnino excluſi ſunt, ii Matrimonium inire non poſſunt, neque ſi ineant, ratum eſt. Exempli gratia, qui intra quartum gradum propinquitate conjuncti ſunt, puerque ante decimum quartum annum, aut puella ante duodecimum, quæ ætas Legibus conſtituta eſt, ad Matrimonii juſta fœdera ineunda apti eſſe non poſſunt. Quod vero extremo loco poſitum eſt, *Individuam vitæ conſuetudinem retinens*, indiſſolubilis vinculi naturam declarat, quo vir, & uxor colligantur.

Conc. Flor. in Epiſt. Eug. IV. ad Armenos.

4. *Ubi præcipua vis Matrimonii conſiſtat.*

Ex his igitur patet, Matrimonii naturam, & rationem in vinculo illo conſiſtere. Nam quod aliæ clariſſimorum virorum definitiones hoc videntur conſenſui tribuere, ut, cum dicunt, *conjugium eſſe conſenſum maris, & fœminæ;* hoc ita accipiendum eſt, conſenſum ipſum Matrimonii cauſam effectricem eſſe: quod Patres in Concilio Florentino docuerunt. Etenim obligatio, & nexus oriri non poteſt, niſi ex conſenſu, & pactione.

5. *Qua-*

5. *Qualis in Matrimonio requiratur conſenſus, quaque ratione ſit declarandus.*

Conſenſus verbis temporis præſentis exprimendus eſt, iſque mutuus eſſe debet; de ſponſalibus & Matrim. cap. Tuæ fraternitati, & conſentit Mag. loc. cit. lit. C. Interior conſenſus non ſufficit ad Matrimonium.

Sed illud maxime neceſſarium eſt, ut conſenſus verbis, quæ præſens tempus ſignificant, exprimatur. Neque enim Matrimonium eſt ſimplex donatio, ſed mutua pactio. Atque ita fit, ut conſenſus alterius tantum ad Matrimonium conjungendum ſatis eſſe non poſſit, ſed duorum inter ſe mutuum eſſe oporteat. Atqui ad declarandum mutuum animi conſenſum, verbis opus eſſe perſpicuum eſt. Si enim ex interiori tantum conſenſu, ſine aliqua externa ſignificatione, Matrimonium conſtare poſſet, illud etiam ſequi videretur, ut, cum duo, qui disjunctiſſimis, & maxime diverſis in locis eſſent, ad nuptias conſentirent, antequam alter alteri voluntatem ſuam vel literis, vel nunciis declaraſſet, veri, & ſtabilis Matrimonii lege conjungerentur: quod tamen a ratione, & ſanctæ Eccleſiæ conſuetudine, & decretis alienum eſt.

6. *Mutuus conſenſus verbis futuri temporis expreſſus Matrimonium non efficit.*

Habetur de ſponſal. & Matrimon. cap. Si inter virum.
Qui, quod ſe facturum promiſit, poſtea non præſtat, tametſi fidem violet, Matrimonium tamen non diſſolvit.

Recte autem dicitur, oportere, ut conſenſus verbis exprimatur, quæ præſentis temporis ſignificationem habeant. Nam quæ futurum tempus indicant, Matrimonium non conjungunt, ſed ſpondent. Deinde, quæ futura ſunt, nondum eſſe perſpicuum eſt: quæ vero non ſunt, parum, vel nihil firmi, aut ſtabilis habere exiſtimandum eſt. Quare nondum connubii jus in eam mulierem quiſquam habet, quam ſe in Matrimonium ducturum eſſe pollicetur; neque ſtatim ab eo impletum eſt, quod ſe facturum promiſit: tametſi fidem præſtare

debet; quod ſi non faciat, violatæ fidei reus eſſe convincitur. At vero qui Matrimonii fœdere alteri jungitur, quamvis poſtea pœniteat, tamen, quod factum eſt, mutare, irritumve, & infectum reddere non poteſt. Cum itaque conjugii obligatio nuda promiſſio non ſit, ſed ejuſmodi, abalienatio, qua re ipſa vir mulieri, & viciſſim mulier viro corporis ſui poteſtatem tradit; idcirco neceſſe eſt, verbis, quæ præſens tempus deſignant, Matrimonium contrahi: quorum verborum vis, etiam poſtquam enunciata ſunt, permanet; virumque, & uxorem indiſſolubili vinculo conſtrictos tenet.

Qualis promiſſio requiratur ad perfectionem Matrimonii.

7. *Si pudore, aut alio impedimento conſenſus verbis non exprimatur, nutus, & ſigna verborum locum habent.*

Sed verborum loco tum nutus, & ſigna, quæ intimum conſenſum aperte indicent, ſatis Matrimonium eſſe poſſunt, tum ipſa etiam taciturnitas, cum puella propter verecundiam non reſpondet, ſed pro ea parentes loquuntur.

8. *Ad verum Matrimonium concubitus non requiritur.*

Ex iis igitur Parochi fidelibus tradent, Matrimonii naturam, & vim in vinculo, & obligatione ſitam eſſe; ac præter conſenſum eo, quo dictum eſt, modo expreſſum, ut verum Matrimonium exiſtat, concubitum neceſſario non requiri. Nam & primos Parentes ante peccatum, quo tempore nulla inter eos carnis copula interceſſerat, ut Patres teſtantur, vero Matrimonio junctos fuiſſe plane conſtat. Quare a ſanctis Patribus dictum eſt, Matrimonium non concubitu, ſed conſenſu exiſtere; quod

Adam, & Eva in ſtatu innocentiæ non concubuerunt. Gen. 2.

quod etiam a ſancto Ambroſio in libro de Virginibus repetitum legimus. *S. Ambr. de Inſtit. Virg. c. 6.*

9. *Quotuplex ſit Matrimonii conſideratio.*

Jam vero hiſce explicatis, illud docendum erit, Matrimonium duplicem rationem habere. Nam, vel ut naturalis conjunctio (conjugium enim non ab hominibus inventum, ſed a natura) vel ut Sacramentum, cujus vis naturalium rerum conditionem ſuperat, conſiderandum eſt. Ac, quoniam gratia naturam perficit, (*neque prius*, (a) *quod ſpirituale eſt, ſed quod animale, deinde quod ſpirituale*) rei ordo poſtulat, ut de Matrimonio, ut natura conſtat, & ad naturæ officium pertinet, prius agendum ſit: tum vero, quæ illi, ut Sacramentum eſt, conveniunt, explananda erunt.

Duplex Matrimonii ratio, ut eſt officium naturæ, & ut Sacramentum. Matrimonium eſt a natura ff. de juſtit. & jure lib. 1.

a) 1. Cor. 15. 46.

10. *Quis Matrimonii, ut officium naturæ ſignificat, ſit auctor.*

In primis itaque docendi ſunt fideles, Matrimonium a Deo inſtitutum eſſe. Scriptum eſt enim in Geneſi: (b) *Maſculum, & fœminam creavit eos, benedixitque illis Deus, & ait, Creſcite, & multiplicamini*, &, (c) *Non eſt bonum hominem eſſe ſolum, faciamus ei adjutorium ſimile ſibi*, ac paulo poſt: (d) *Adæ vero non inveniebatur adjutor ſimilis ejus: immiſit ergo Dominus Deus ſoporem in Adam, cumque obdormiſſet, tulit unam de coſtis ejus, & replevit carnem pro ea, & ædificavit Dominus Deus coſtam, quam tulerat de Adam, in mulierem, & adduxit eam ad Adam, dixitque Adam hoc nunc os ex oſſibus meis, & caro de carne mea, hæc vocabitur virago, quoniam de viro ſumpta eſt: quamobrem relinquet homo patrem ſuum, & matrem, & adhærebit uxori ſuæ, & erunt duo in carne una.* Quæ, ipſo

b) Gen. 1. 27. 28.

c) Gen. 2. 18.

d) Gen. 2.

Domino auctore (a) apud ſanctum Matthæum, oſtendunt Matrimonium divinitus inſtitutum eſſe.

a) Matt. 19. 6.

II. *Matrimonium, ut naturæ officium conſideratur, & maxime ut Sacramentum: diſſolvi non poteſt.*

Neque vero Deus Matrimonium tantummodo inſtituit; verum, ut ſancta Tridentina Synodus declarat, perpetuum etiam, & indiſſolubilem nodum ei addidit. Siquidem Salvator ait, (b) *Quod Deus conjunxit, homo non ſeparet.* Quamvis enim Matrimonio, quatenus naturæ eſt officium, conveniat, ut diſſolvi non poſſit; tamen id maxime fit, quatenus eſt Sacramentum. Qua ex re etiam in omnibus, quæ naturæ Lege ejus propria ſunt, ſummam perfectionem conſequitur: tamen & prolis educandæ ſtudio, & aliis Matrimonii bonis repugnat, ut ejus vinculum diſſolubile ſit.

b) Matt. 19. 6. Trid. Synod. in princ. ſeſſ. 24. & c. 5. 7. & c. Fraternitatis 35. qu. 10 & cap. Debitum de bigamis, & de conjug. lepros. in princ.

12. *Omnibus hominibus Lex contrahendi non eſt impoſita.*

Quod vero a Domino dictum eſt, (c) *Creſcite, & multiplicamini*, id eo ſpectat, ut cujus rei cauſa Matrimonium inſtitutum erat, declaret: non ut ſingulis hominibus neceſſitatem imponat. Nunc enim aucto jam humano genere, non ſolum ulla Lex uxorem ducere aliquem non cogit, ſed potius virginitas ſummopere commendatur, & unicuique in ſacris Literis ſuadetur, ut quæ Matrimonii ſtatu præſtantior ſit, majoremque in ſe perfectionem, & ſanctitatem contineat. Dominus enim Salvator noſter ita docuit: (d) *Qui poteſt capere, capiat*, & Apoſtolus ait: (e) *De Virginibus præ-*

c) Gen. 1. Matrimonium cauſa multiplicandi genus humanum divinitus eſt inſtitutum. Virginitas Matrimonio eſt præſtantior. Trid. Syn. ſeſſ. 24. de Matrim. c. 9. 10.

d) Matt. 19. 12.

e) 1. Cor. 7. 25.

præceptum Domini non habeo, conſilium autem do, tanquam miſericordiam conſecutus a Domino, ut ſim fidelis.

13. *Vir, & mulier conjungi cur debeant.*

Sed quibus de cauſis vir, & mulier conjungi debeant, explicandum eſt. Prima igitur ratio eſt, hæc ipſa diverſi ſexus naturæ inſtinctu expedita ſocietas, mutui auxilii ſpe conciliata, ut alter alterius ope adjutus vitæ incommoda facilius ferre & ſenectutis imbecillitatem ſuſtentare queat. *Prima ratio.*

Altera eſt procreationis appetitus, non tam quidem ob eam rem, ut bonorum, & divitiarum hæredes relinquantur, quam ut veræ fidei, & religionis cultores educentur. Quod quidem maxime ſanctis illis Patriarchis, cum uxores ducerent, propoſitum fuiſſe, ex ſacris Literis ſatis apparet. Quare Angelus, cum Tobiam admoneret, quo pacto mali Dæmonis vim poſſet repellere; (a) *Oſtendam*, inquit, *tibi, qui ſunt, quibus prævalere poteſt Dæmonium: ii namque, qui conjugium ita ſuſcipiunt, ut Deum a ſe, & a ſua mente excludant, & ſuæ libidini ita vacent*, (b) *ſicut equus, & mulus, quibus non eſt intellectus; habet poteſtatem Dæmonium ſuper eos.* Deinde ſubjecit: (c) *Accipies virginem cum timore Domini, amore filiorum magis, quam libidine ductus; ut in ſemine Abrahæ benedictionem in filiis conſequaris.* Atque una hæc etiam cauſa fuit, cur (d) Deus ab initio Matrimonium inſtituerit. Quare fit, ut illorum ſit ſcelus graviſſimum, qui Matrimonio juncti, medicamentis vel conceptum impediunt, vel partum abigunt. Hæc enim homicidarum impia conſpiratio exiſtimanda eſt. *Secunda ratio.*

a) *Tob. 6. 16. 17.*
b) *Pſal. 31. 9.*
c) *Tob. 6. 22.*
d) *Gen. 1. 28.*
Jus naturæ violant, qui partum impediunt.

14. *Poſt peccatum cur Matrimonium inſtitutum fuerit.*

Tertia cauſa. vide Aug. 14. Civ. c. 15. 16. & 17. Dam. lib. 4. de orth. fide cap. 25.

Tertia eſt, quæ poſt primi Parentis lapſum ad alias cauſas acceſſit, cum propter juſtitiæ, in qua homo conditus erat, amiſſionem appetitus rectæ rationi repugnare cœpit; ut ſcilicet, qui ſibi ſuæ imbecillitatis conſcius eſt, nec carnis pugnam vult ferre, Matrimonii remedio ad vitanda libidinis peccata utatur. De quo ita Apoſtolus ſcribit: (a) *Propter fornicationem unuſquiſque ſuam uxorem habeat, & unaquæque ſuum virum habeat*: ac paulo poſt, cum docuiſſet, interdum orationis cauſa a Matrimonii debito abſtinendum eſſe, ſubjecit: (b) *Et iterum revertimini in id ipſum, ne tentet vos Satanas propter incontinentiam veſtram.* Hæ igitur ſunt cauſæ, quarum aliquam ſibi proponere quiſque debet, qui pie, & religioſe, ut ſanctorum filios decet, nuptias velit contrahere.

a) *1 Cor. 7.*

b) *Ibidem 15.*

Cauſæ ſecundariæ Matrimonii, ſi ejus ſanctitatem non impediant, minime damnandæ ſunt.

Quod ſi ad eas cauſas aliæ etiam accedant, quibus homines inducti, Matrimonium ineant, atque in habendo uxoris delectu hanc illi præponant, ut hæredis relinquendi deſiderium, divitiæ, forma, generis ſplendor, morum ſimilitudo; hujuſmodi ſane rationes damnandæ non ſunt, cum Matrimonii ſanctitati non repugnent. Neque enim in ſacris Literis (c) Jacob Patriarcha reprehenditur, quod Rachelem, ejus pulchritudine illectus, Liæ prætulerit. Hæc de Matrimonio, ut naturalis conjunctio eſt, docenda erunt.

c) *Gen. 29. 1.*

15. *Cur Matrimonium Sacramenti dignitate per Chriſtum ſit auctum.*

Ut autem Sacramentum eſt, explicare oportebit, ejus naturam multo præſtantiorem eſſe,

&

De Matrimonio, ut Sacramentum eſt.

Finis inſtituti Matrimonii cum in Lege naturæ, tum in Lege gratiæ pulchre explicatur a D. Thom. in ſup. q. 43. art. 2.

& omnino ad altiorem finem referri. Quemadmodum enim Matrimonium, ut naturalis conjunctio ad propagandum humanum genus ab initio inſtitutum eſt: ita deinde, ut populus ad veri Dei, & Salvatoris noſtri Chriſti cultum, & religionem procrearetur, atque educaretur, Sacramenti dignitas illi tributa eſt. Cum enim Chriſtus Dominus vellet arctiſſimæ illius neceſſitudinis, quæ ei cum Eccleſia intercedit, ſuæque erga nos immenſæ charitatis certum aliquod ſignum dare, tanti myſterii divinitatem hac potiſſimum maris, & fœminæ ſancta conjunctione declaravit. Quod quidem aptiſſime factum eſſe ex eo intelligi poteſt, quod ex omnibus humanis neceſſitudinibus, nulla inter ſe homines magis, quam Matrimonii vinculum conſtringit; maximaque inter ſe vir, & uxor charitate, & benevolentia devincti ſunt. Atque idcirco fit, ut frequenter ſacræ Literæ nuptiarum ſimilitudine (a) divinam hanc Chriſti, & Eccleſiæ copulationem nobis ante oculos proponant.

Immenſa Chriſti, & Eccleſiæ per charitatem conjunctio Matrimonii Sacramento aptiſſime ſignificatur.

a) Matth. 22. 2. & 25. 10. Apoc. 19. 67.

16. *Quomodo Matrimonium ſit verum Evangelicæ Legis Sacramentum.*

Jam vero Matrimonium Sacramentum eſſe, Eccleſia Apoſtoli auctoritate confirmata certum, & exploratum ſemper habuit. Ita enim ad Epheſios ſcribit: (b) *Viri debent diligere uxores ſuas, ut corpora ſua. Qui ſuam uxorem diligit, ſeipſum diligit. Nemo enim unquam carnem ſuam odio habuit, ſed nutrit, & fovet eam, ſicut & Chriſtus Eccleſiam: quia membra ſumus corporis ejus, de carne ejus, & de oſſibus ejus. Propter hoc relinquet homo patrem, & matrem ſuam, & adhærebit uxori ſuæ, &*

b) Eph. 5. 28. 29. 30.
Pet. Dam. ſer. 1. de Dedic. Eccleſ.

D. Aug. de fide, & oper. c. 7. lib. 1. de nup. & concup.

ſup. cap. 10. & 21.
Ambr. in c. 5. Ep. ad Eph.
Tertul. in lib. de Monog.

erunt duo in carne una. Sacramentum hoc magnum eſt: ego autem dico in Chriſto, & in Eccleſia. Nam quod inquit, *Sacramentum hoc magnum eſt*, nemini dubium eſſe debet, ad Matrimonium referendum eſſe, quod ſcilicet viri, & mulieris conjunctio, cujus Deus auctor eſt, ſanctiſſimi illius vinculi, quo Chriſtus Dominus cum Eccleſia conjungitur, Sacramentum, ideſt ſacrum ſignum ſit.

17. *Quomodo Matrimonium Sacramentum eſſe ex Pauli verbis convincatur.*

Atque hanc eſſe eorum verborum veram, & propriam ſententiam, veteres ſancti Patres, qui eum locum interpretati ſunt, oſtendunt: idemque ſancta Tridentina Synodus explicavit. Conſtat ergo, virum Chriſto, uxorem Eccleſiæ ab Apoſtolo comparari; virum eſſe caput mulieris, ut eſt Chriſtus Eccleſiæ; eaque ratione fieri, ut vir uxorem diligere, & viciſſim uxor virum amare, & colere debeat. (a) Chriſtus enim dilexit Eccleſiam, & pro ea ſemetipſum tradidit: rurſus vero, ut idem Apoſtolus docet, (b) Eccleſia ſubjecta eſt Chriſto. Sed gratiam quoque hoc Sacramento ſignificari, & tribui, in quo maxime Sacramenti ratio ineſt, ea Synodi verba declarant: *Gratiam vero, quæ naturalem illum amorem perficeret, & indiſſolubilem unitatem confirmaret, conjugeſque ſanctificaret, ipſe Chriſtus, venerabilium Sacramentorum inſtitutor, atque perfector, ſua nobis paſſione promeruit.* Quare docendum eſt, hujus Sacramenti gratia effici, ut vir, & uxor mutuæ charitatis vinculo conjuncti, alter in alterius benevolentia conquieſcat; alienoſque, & illicitos amores, & con-

Trid. Synod. in princ. ſeſſ. 24. de Matr.

a) *Eph. 5. 25.*

b) *Ibid. 14.*
Quomodo Matrimonium gratiam ſignificatam tribuat.
Trid Syn. ibid.

Fulg. Ep. 2. ad Gallam c. 15.

concubitus non quærat, ſed in omnibus ſit (a) *honorabile connubium, & torus immaculatus.*

a) *Hebr.* 13. 4

18. *Quantum Matrimonium Evangelii a Legis naturæ, vel Moyſis Matrimonio differat.*

Sed quantum Matrimonii Sacramentum iis Matrimoniis præſtet, quæ ante, vel poſt Legem iniri ſolebant, ex eo licet cognoſcere, quod etſi gentes Matrimonio divini aliquid ineſſe arbitrabantur, atque ob eam rem vagos concubitus a naturæ Lege alienos eſſe, itemque ſtupra, adulteria, & alia libidinis genera vindicanda eſſe judicabant, tamen eorum connubia nullam prorſus Sacramenti vim habuerunt.

Gentes Matrimonium, ut rem ſanctam venerata ſunt, & concubitus vagos, & inceſtas nuptias damnarunt. Inter infideles Matrimonium non eſt Sacramentum. cap. Quanto tu, de divort.

Apud Judæos vero religioſius omnino nuptiarum leges ſervari conſueverant: neque dubitandum, quin eorum Matrimonia majori ſanctitate prædita eſſent. Cum enim promiſſionem accepiſſent, fore aliquando, ut (b) omnes gentes in ſemine Abrahæ benedicerentur, magnæ apud eos pietatis officium merito eſſe videbatur filios procreare, & electi populi ſobolem, ex qua Chriſtus Dominus Salvator noſter, quod ad humanam naturam attinet, ortum habiturus eſſet, propagare. Sed illæ quoque conjunctiones vera Sacramenti ratione caruerunt,

b) *Gen.* 12. 3. 18. & 18. 22. 28.

19. *Matrimonium in Lege naturæ poſt peccatum, aut in Lege Moyſis, originis ſuæ, quam ex Deo habuit, decorem non retinuit.*

Huc accedit, quod, ſive naturæ poſt peccatum, ſive Moyſis Legem ſpectemus, facile animadvertimus, Matrimonium a primi ortus ſui decore, & honeſtate decidiſſe. Dum enim naturæ lex vigebat, (c) multos ex anti-

c) *Gen.* 4. 14. & 29. 22.

tiquis Patribus fuiſſe comperimus, qui plures ſimul uxores ducerent. Deinde vero in Lege (a) Moyſis dato repudii libello, permiſſum erat, ſi cauſa fuiſſet, divortium cum uxore facere. Quorum utrumque ab Evangelica Lege ſublatum, Matrimoniumque in priſtinum ſtatum reſtitutum eſt. Nam quod polygamia a Matrimonii natura aliena eſſet, (etſi aliqui ex Priſcis Patribus accuſandi non ſunt, quod non ſine Dei indulgentia plures uxores ducerent) Chriſtus Dominus oſtendit illis verbis: (b) *Propter hoc dimittet homo patrem, & matrem, & adhærebit uxori ſuæ, & erunt duo in carne una;* & deinde ſubjungit: *Itaque jam non ſunt duo, ſed una caro.*

a) Deut. 24. 1. Matth. 19. 7.

Uxorum pluralitas a Matrimonii natura eſt aliena, ac Chriſtianis prohibita c. Gaudemus de divort. Trid. Syn. ſeſſ. 24. de Matrim. can. 2.

b) Matt. 19. 5. 6.

Matrimonium duorum duntaxat conjunctione definitur.

Quibus verbis planum fecit, Matrimonium ita a Deo inſtitutum eſſe, ut duorum tantum, non plurium conjunctione definiretur. Quod etiam alibi apertiſſime docuit: inquit enim: (c) *Quicunque dimiſerit uxorem ſuam, & aliam duxerit, adulterium committit ſuper eam; & ſi uxor dimiſerit virum ſuum, & alii nupſerit, mœchatur.* Nam ſi viro liceret plures uxores ducere, nulla omnino cauſa eſſe videretur, cur magis adulterii reus eſſe dicendus eſſet, quod præter eam uxorem quam domi haberet, aliam duceret, quam quod priore dimiſſa, cum alia conjungeretur. Atque ob eam rem fieri intelligimus, ut, ſi infidelis quiſpiam gentis ſuæ more, & conſuetudine plures uxores duxiſſet, cùm ad veram religionem converſus fuerit, jubeat eum Eccleſia cæteras omnes relinquere, ac priorem tantum juſtæ, & legitimæ uxoris loco habere.

c) Matt. 19. 9. Marc. 10. 11. Lucæ 16. 18.

Quid faciendum ſit cum infideli ad fidem converſo, qui prius plures uxores duxerit vide c. Gaudemus. de divortiis.

20.

20. *Vinculum Matrimonii divortio diſrumpi non poteſt.*

Verum eodem Chriſti Domini teſtimonio facile comprobatur, nullo divortio vinculum Matrimonii diſſolvi poſſe. Si enim poſt libellum repudii mulier a viri lege ſoluta eſſet, liceret ei ſine ullo adulterii crimine alteri viro nubere. Atqui Dominus aperte denunciat: (a) *Omnis qui dimittit uxorem ſuam, & alteram ducit, mæchatur.* Quare conjugii vinculum nulla re, niſi morte diſrumpi perſpicuum eſt. Quod quidem etiam Apoſtolus confirmat, cum inquit (b) *Mulier alligata eſt Legi, quanto tempore vir ejus vivit: quod ſi dormierit vir ejus, liberata eſt a Lege: cui vult, nubat, tantum in Domino*, & rurſus: (c) *His, qui Matrimonio juncti ſunt, præcipio non ego, ſed Dominus, uxorem a viro non diſcedere: quod ſi diſceſſerit, manere innuptam, aut viro ſuo reconciliari.* Eam vero optionem Apoſtolus mulieri, quæ juſta de cauſa virum reliquiſſet, detulit, ut aut innupta maneat, aut viro ſuo reconcilietur. Neque enim ſancta Eccleſia viro, & uxori permittit, ut ſine gravioribus cauſis alter ab altero diſcedat.

a) *Matt.* 19. 9. *Marc.* 10. 4. *Lucæ* 16. 18.

b) 1. *Cor.* 7. 39. *Rom.* 7. 1.

c) 1. *Cor.* 7. 10. *Conc. Trid. ſeſſ.* 24. *can.* 5. & 7. *Concil. item Milev, cap.* 17. *citatum* 32. *q.* 7. *c. Placuit.*

21. *Cur nulla ratione diſſolvi Matrimonium expediat.*

Ac, ne forte alicui videatur durior Matrimonii lex, quod nulla unquam ratione diſſolvi poſſit, docendum eſt, quæ ſint cum ea utilitates conjunctæ. Primum enim homines in conjungendis matrimoniis virtutem potius, & morum ſimilitudinem, quam divitias, & pulchritudinem ſpectandam eſſe hinc intelligent: qua quidem re communi ſocietati maxi-

Vide D. Thom. in 4. *diſt.* 33. *q.* 2. *art.* 1. & *ſequent.* & *Bon. in* 4. *diſt.* 33. *art.* 4. *q.* 1. & 2.

xime conſuli nemo dubitare poteſt. Præterea, ſi divortio Matrimonium diſſolveretur, vix unquam diſſidendi cauſæ hominibus, quæ iis ab antiquo pacis, & pudicitiæ Hoſte quotidie objicerentur, deeſſent. Nunc vero, cum fideles ſecum cogitant, quamvis etiam Conjugii convictu, & conſuetudine careant, ſe tamen Matrimonii vinculo conſtrictos teneri, omnemque alterius uxoris ducendæ ſpem ſibi præciſam eſſe; ea re fit, ut ad iracundiam, & diſſidia tardiores eſſe conſueverint. Quod ſi interdum etiam divortium faciant, & diutius conjugis deſiderium ferre non poſſint, facile per amicos reconciliati ad ejus convictum redeunt.

22. *Per libellum repudii ſeparati poſſunt rurſum conjungi.*

Ob adulterium dimiſſi, ſi pœniteant, in gratiam poſſunt recipi ab altero conjuge
S. Aug. lib. 2. de adulterinis conjugiis c. 6. & 9.

Sed hoc loco prætermittenda non eſt Paſtoribus ſancti Auguſtini ſalutaris admonitio. Is enim, ut oſtenderet fidelibus, haud gravate faciendum eſſe, ut cum uxoribus, quas adulterii cauſa dimiſiſſent, ſi eas delicti pœniteret, in gratiam reducerentur, *Cur*, inquit, *vir fidelis non recipiet uxorem, quam recipit Eccleſia? aut cur uxor viro adultero, ſed pœnitenti, non ignoſcet, cui etiam ignovit Chriſtus? Nam quod* (a) *Scriptura ſtultum vocat, qui tenet adulteram, de ea ſentit, quæ cum deliquerit, pænitere, & a cœpta turpitudine deſiſtere recuſat.* Ex iis itaque perſpicuum eſt, fidelium Conjugia perfectione, & nobilitate, tum Gentilium, tum Judæorum Matrimoniis longe præſtare.

a) Prov. 18. 22.

23. *Quæ ſint bona, quæ ex hoc Sacramento ad conjugatos redeunt.*

Do-

Docendi præterea ſunt fideles, tria eſſe Matrimonii bona; *Prolem*, *Fidem*, & *Sacramentum*: quorum compenſatione illa incommoda leniuntur, quæ Apoſtolus indicat his verbis: (a) *Tribulationem carnis habebunt hujuſmodi*; efficiturque, ut conjunctiones corporum, quæ extra Matrimonium merito damnandæ eſſent, cum honeſtate conjunctæ ſint.

Matrimonii triplicia ſunt bona. D. Aug. lib. 5. contra Jul. c. 5. & de Gen. ad lit. l. 9. cap. 7. Mag. in 4. diſt. 31. Scot. 4. diſt. 31. q. 1.

a) 1. Cor. 7. 28.

Primum Matrimonii bonum eſt proles.

Primum igitur bonum eſt proles, hoc eſt liberi, qui ex juſta, & legitima ſuſcipiuntur uxore. Id enim tanti fecit Apoſtolus, ut diceret: (b) *Salvabitur mulier per filiorum generationem.* Nec vero hoc de procreatione ſolum, ſed de educatione etiam, & diſciplina, qua filii ad pietatem erudiuntur, intelligendum eſt. Sic ſtatim ſubdit Apoſtolus, (c) *Si in fide permanſerint.* Monet enim Scriptura: (d) *Filii tibi ſunt? erudi illos & curva illos a pueritia illorum.* Idem etiam (e) Apoſtolus docet: ejuſque inſtitutionis pulcherrima exempla (f) Tobias, (g) Job, & alii ſanctiſſimi Patres in ſacris Literis præbent. Quæ vero ſint parentum, & filiorum officia, in quarto Præcepto latius explicabitur.

b) 1. Tim. 2. 15.

c) Ibidem.

d) Eccl. 7. 25. Prov. 13. 24. Deuter. 6. 7.

e) Eph. 6. 4. Col. 3. 20.

f) Tob. 4.

g) Job. 1. 5.

24. *Fides in Matrimonio quid ſit, & quomodo ſervanda.*

Secundum bonum eſt fidelitas mutua.

Sequitur fides, quod eſt alterum Matrimonii bonum, non ille virtutis habitus, quo imbuimur, cum Baptiſmum percipimus, ſed fidelitas quædam, qua mutuo vir uxori, & uxor viro ſe ita obſtringit, ut alter alteri ſui corporis poteſtatem tradat, ſanctumque illud Conjugii fœdus nunquam ſe violaturum polliceatur. Id facile colligitur ex illis verbis,

quæ

quæ a primo Parente enunciata ſunt, cum Evam uxorem ſuam accepit, quæ deinde Chriſtus Dominus in Evangelio comprobavit: (a) *Quare relinquet homo patrem, & matrem, & adhærebit uxori ſuæ, & erunt duo in carne una,* item ex eo Apoſtoli loco (b) *Mulier ſui corporis poteſtatem non habet, ſed vir: ſimiliter autem & vir ſui corporis poteſtatem non habet, ſed mulier.* Quare optimo jure graviſſimæ animadverſiones a (c) Domino in adulteros, quod hanc maritalem fidem frangant, in veteri Lege conſtitutæ erant.

a) *Gen.* 2. 24. *Matth.* 19. 5. *Epheſ.* 5. 31.

b) 1. *Cor.* 7. 4.

c) *Lev.* 20. 10. *Deut.* 22. 22.

Vir qualiter uxorem diligere debeat. Vide Hier. l. 1. *contra Jovin. & cap. Origo* 32. *q.* 4.

Poſtulat præterea Matrimonii fides, ut vir, & uxor ſingulari quodam, ſanctoque, & puro amore conjuncti ſint: neque ut adulteri inter ſe ament, ſed ut Chriſtus dilexit Eccleſiam. Hanc enim regulam Apoſtolus præſcripſit, cum ait: (d) *Viri diligite uxores veſtras, ſicut & Chriſtus dilexit Eccleſiam:* quam certe immenſa illa charitate, non ſui commodi gratia, ſed ſponſæ tantum utilitatem ſibi proponens, complexus eſt.

d) *Eph.* 5. 25. *Col.* 3. 19.

25. *Quid ſit Sacramentum, dum inter Matrimonii bona numeratur.*

Tertium Matrimonii bonum eſt Sacramentum.

Tertium bonum Sacramentum appellatur, vinculum ſcilicet Matrimonii, quod nunquam diſſolvi poteſt. Nam, ut eſt apud Apoſtolum, (e) *Dominus præcepit uxorem a viro non diſcedere: quod ſi diſceſſerit, manere innuptam, aut viro ſuo reconciliari: & vir uxorem non dimittat.* Si enim Matrimonium, ut Sacramentum eſt, Chriſti conjunctionem cum Eccleſia ſignat, neceſſe eſt, ut Chriſtus ſe nunquam ab Eccleſia disjungit, ita uxorem a viro, quod ad Matrimonii vinculum attinet, ſeparari

e) 1. *Cor.* 7. 10. 11. *vide, quod ſupra notavimus ſect* 10.

rari

rari non poſſe. Verum, ut hæc ſancta ſocietas ſine querela facilius conſervetur, viri, & uxoris officia, quæ a (a) S. Paulo, & a (b) Principe Apoſtolorum Petro deſcripta ſunt, tradenda erunt.

a) Epheſ. 5. 22. 25. Col. 3 18. 1. Tim. 5. 14. b) 1. Pet. 3. 12.

26. *Quæ ſint præcipua mariti officia.*

Primum mariti officium.

Ergo viri munus eſt, uxorem liberaliter, & honorifice tractare. Qua in re meminiſſe oportet, Evam ab Adamo ſociam appellatam eſſe, cum inquit, (c) *Mulier, quam dediſti mihi ſociam.* Cujus rei cauſa aliqui Patres factum eſſe docuerunt, ut ea non ex pedibus, ſed ex latere viri formaretur: quemadmodum etiam ex capite condita non eſt, ut ſe viri dominam non eſſe intelligeret, ſed viro potius ſubjectam. Decet præterea virum in alicujus honeſtæ rei ſtudio ſemper occupatum eſſe; tum ut ea ſuppeditet, quæ ad familiam ſuſtentandam neceſſaria ſunt; tum ne inerti otio langueſcat, a quo omnia fere vitia fluxerunt: deinde vero familiam recte conſtituere, omnium mores corrigere, ſingulos in officio continere.

c) Gen. 3. 12. Cur mulier ex viri pedibus, vel capite non ſit condita. Aug. lib. 12. de Civ. Dei c. 20. Hug. de S. Vict. in ann. ſup. Gen. Secundum officium, vide c. Si quis dereliquerit, diſt. 30.

27. *Uxoris officium quid requirat.*

Uxoris quæ ſunt præcipua officia 1. Pet. 31. & ſeq. Fulg. Epiſt. 2. ad Gallam c. 11. 12. & 3. ad Protam c. 14.

Rurſus autem uxoris partes ſunt, quas Apoſtolorum Princeps enumerat, cum inquit: *Mulieres ſubditæ ſint viris ſuis: ut & ſi qui non credunt verbo, per mulierum converſationem, ſine verbo lucrifiant: conſiderantes in timore † ſanctam converſationem veſtram: quarum non ſit extrinſecus capillatura, aut circundatio auri, aut indumenti veſtimentorum cultus; ſed qui abſconditus eſt cordis homo, in incorruptibilitate quieti, & modeſti ſpiritus, qui eſt in conſpectu Dei locuples. Sic enim aliquando & ſanctæ* mu-

† Alias caſtam. Pſal. 44. 14. Omnis gloria ejus, &c.

mulieres ſperantes in Deo ornabant ſe, ſubjectæ propriis viris, (a) *ſicut Sara obediebat Abrahæ, Dominum eum vocans.* Earum quoque præcipuum ſtudium ſit, filios in religionis cultu educare, & domeſticas res diligenter curare. Domi vero libenter ſe contineant, niſi neceſſitas exire cogat, idque ſine viri permiſſu facere nunquam audeant. Deinde, in quo

a) Gen. 18. 12. Adverſus mulieres ambitioſius ſeſe ornantes, & excolentes ſcribit eleganter Gregor. Naz.

4. maxime maritalis conjunctio ſita eſt, meminerint ſemper, ſecundum Deum, magis quam virum, neminem diligendum eſſe, eove pluris faciendum eſſe neminem; cui etiam omnibus in rebus, quæ Chriſtianæ pietati non adverſantur, morem gerere, & obtemperare ſumma cum animi alacritate oporteat.

28. *Quid de Matrimonii ritibus ſentiendum ſit.*

Trid. Syn. ſeſſ. 24. decr. de reformatione Matrimonii cap. 1.

Harum rerum explicationi conſequens erit, ut Paſtores ritus etiam doceant, qui in Matrimonio contrahendo ſervari debeant; de quibus non eſt expectandum, ut hoc loco præcepta tradantur, cum a ſancta Tridentina Synodo, quæ hac in re maxime obſervanda ſint, copioſe, & accurate conſtituta fuerint, neque illud decretum a Paſtoribus ignorari poſſit. Satis igitur eſt eos admonere, ut, quæ ad hanc partem attinent, e ſacri Concilii doctrina cognoſcere ſtudeant, eaque fidelibus diligenter exponant.

29. *Clandeſtina Matrimonia rata non ſunt.*

Trident. Syn. ibidem. c. 1.

In primis autem, ne adoleſcentes, & puellæ, cui ætati ineſt maxima imbecillitas conſilii, falſo nuptiarum nomine decepti, turpium amorum fœdera incaute ineant, ſæpiſſime docebunt, ea neque vera, neque rata Matrimonia habenda eſſe, quæ præſente Parocho,

vel

vel alio Sacerdote de ipſius Parochi, vel Ordinarii licentia, certoque teſtium numero non contrahuntur.

30. *Tradere etiam Matrimonii impedimenta decet.*

Sed quæ Matrimonium etiam impediunt, explicanda erunt: in quo argumento plerique graves, & doctiſſimi viri, qui de vitiis & virtutibus conſcripſerunt, adeo diligenter verſati ſunt, ut facile omnibus futurum ſit, quæ illi ſcriptis ſuis tradiderunt, in hunc locum transferre; cum præſertim neceſſe habeant Paſtores eos ipſos libros nunquam fere e manibus deponere. Itaque tum illas præceptiones, tum quæ a ſancta Synodo ſancita ſunt de impedimento, quod vel a cognatione ſpirituali, vel a juſtitia publicæ honeſtatis, vel a fornicatione oritur, attente legent, & tradenda fidelibus curabunt.

Magiſter ſent. 4. diſt. 34. & omnes Scholaſtici ibidem, & Canoniſtæ.

Concil. Trid. ibidem cap. 2. 3. 4.

31. *Quo animo affecti eſſe debeant, qui ad Matrimonium accedunt.*

Ex quibus perſpici poteſt, quo animo affectos eſſe oporteat fideles, cum Matrimonium contrahunt. Neque enim humanam aliquam rem ſe aggredi, ſed divinam putare debent: in qua ſingularem mentis integritatem, & pietatem adhibendam eſſe, Patrum veteris Legis exempla ſatis oſtendunt; quorum Matrimonia tametſi Sacramenti dignitate prædita non erant, ea tamen ſemper maxima cum religione, & ſanctimonia colenda eſſe exiſtimarunt.

32. *Parentum conſenſus ad Matrimonii ſoliditatem requirendus.*

Trid. Syn. ſeſſ. 24. decr. de reformat. Matrimonii c. 1.

Inter cætera autem maxime hortandi ſunt

tur ad coitum. Nihil eſt fœdius, quam uxorem amare, quaſi adulteram.

34. *Conjugibus aliquando ab officio Matrimonii abſtinendum.*

Sed quoniam bona omnia ſanctis precationibus impetranda ſunt a Deo, alterum eſt, quod fideles docere oportet, ut Deum orandi, & obſecrandi cauſa a Matrimonii officio interdum abſtineant: in primiſque id ſibi obſervandum ſciant tribus ſaltem diebus, antequam ſacram Euchariſtiam percipiant, ſæpius vero, cum ſolemnia Quadrageſimæ jejunia celebrantur, quemadmodum Patres noſtri recte, & ſancte præceperunt. Ita enim fiet, ut ipſa Matrimonii bona majori in dies divinæ gratiæ cumulo augeri ſentiant; & pietatis ſtudia ſectantes, non modo hanc vitam tranquille, & placide traducant, ſed æternæ etiam Dei benignitate conſequendæ vera, & ſtabili ſpe, (a) quæ non confundit, nitantur.

Quibus temporibus a Conjugii actu abſtinendum ſit, vide 33. q. 4. per totam, & c. Omnis homo de conſec. diſt. 2. Hier. in Apolprol. contra Jov. poſt medium, & in cap. 12. Zach. ſup. illud, In die illa magnus erit planctus.

a) *Rom. 5. 5*

Dd 3 CA-

CATECHISMI ROMANI
PARS TERTIA.

De Decalogo, divinisque Legibus.

CAPUT I.

1. *Decalogum omnium Præceptorum ſummam eſſe demonſtratur.*

S. Aug. lib. 2. ſuper Exod. q. 130. Vide D. Gregor. Naz. orat. 40. in ſanctum Baptiſma.

a) *Exod. 31. 18. & 33. 15.*

Decem præcepta ex duobus charitatis præceptis pendent.

Decalogum Legum omnium ſummam, & epitomen eſſe, S. Auguſtinus literis commendavit. Nam cum multa locutus ſit Dominus, duæ tamen (a) tantum Tabulæ dantur Moyſi lapideæ, quæ dicuntur Tabulæ Teſtimonii futuri in Arca. Nimirum cætera omnia, quæ præcepit Deus, ex illis decem Præceptis, quæ duabus Tabulis conſcripta ſunt, pendere intelliguntur, ſi diligenter quærantur, & recte intelligantur; quomodo hæc ipſa rurſus decem Præcepta duobus illis nituntur, dilectionis ſcilicet Dei, & proximi, (b) in quibus tota Lex pendet, & Prophetæ.

b) *Matt. 22. 40.*

2. *Cur Paſtores maxime Decalogum diſerte tenere, & explicare conveniat.*

c) *Pſalm. 1. 2.*

d) *Mal. 2. 7.*

Itaque cum ſit totius Legis ſumma, Paſtores oportet in ejus contemplatione (c) die, noctuque verſari, non ut vitam ſuam modo ad hanc normam componant, ſed etiam ut populum ſibi creditum in Lege Domini erudiant. (d) Nam *labia Sacerdotis cuſtodiunt ſcientiam, & legem requirent ex ore ejus, quia An-*

ge-

gelus Domini exercituum eſt: quod ad Paſtores novæ Legis maxime pertinet, qui Deo propiores (a) *claritate in claritatem* transformari debent, *tanquam a Domini ſpiritu.* Et cum eos (b) Lucis nomine nuncuparit Chriſtus Dominus, propriæ ſunt illorum partes, (c) ut ſint lumen eorum, qui in tenebris ſunt, eruditores inſipientium, magiſtri infantium: (d) & *ſi quis præoccupatus fuerit in aliquo delicto,* ipſi, qui ſpirituales ſunt, hujuſmodi inſtruant.

a) 2. *Cor.* 3. 18.

b) *Matth.* 5. 15.

c) *Rom.* 2. 20.

d) *Gal.* 6. 1.

In confeſſionibus etiam judicis perſonam ſuſtinent; ac pro genere, & modo peccatorum ſententiam fuerunt. Quare niſi ſuam ſibi inſcitiam, aliis etiam eſſe fraudi velint, in eo ſint, neceſſe eſt, quam vigilantiſſimi, & in divinorum Præceptorum interpretatione exercitatiſſimi, ut ad hanc divinam regulam, de quacunque & actione, & officii prætermiſſione judicium facere poſſint; &, ut eſt apud Apoſtolum, (e) ſanam doctrinam tradant, ideſt, quæ nullum contineat errorem, & animorum morbis, quæ ſunt peccata, medeatur; ut (f) ſit populus Deo acceptus, ſectator bonorum operum. Jam vero in hujuſmodi tractationibus ea paſtor ſibi, & aliis proponat, quibus Legi parendum eſſe perſuadeat.

e) 2. *Tim.* 4. 3.

f) *Tit.* 2. 14. *Exhortandus populus ad Legis obſervationem.*

3 *Quis Decalogi, & Legis naturæ auctor ſit.*

Inter cætera autem, quæ animos hominum poſſunt ad hujus Legis juſſa ſervanda impellere, illud maximam vim habet, Deum eſſe hujus Legis auctorem. Quamvis enim (g) per Angelos data eſſe dicatur, nemo tamen dubitare poteſt, ipſum Deum eſſe Legis auctorem. Cujus rei ſatis amplum teſtimonium præbent non ſolum ipſius Legislatoris verba,

D. Thom. in 2. *q.* 58. *art.* 2.

g) *Gal.* 3. 19. *Act.* 1, 7. 28.

a) Exod. 24. 22. Levit. 4. 22. 27. Iſa. 33. 22.

Deus Legis naturalis conditor. Rom 2. 4. vide D. Thom. 1. 2. q. 91. art. 2.

quæ paulo poſt explicabuntur, (a) ſed infinita pene Scripturarum loca, quæ Paſtoribus facile occurrent. Nemo enim eſt, quin ſibi a Deo Legem in animo inſitam eſſe ſentiat, qua bonum a malo, honeſtum a turpi, juſtum ab injuſto poſſit ſecernere: cujus vis, & ratio Legis, cum ab ea, quæ ſcripta eſt, diverſa non ſit; quis eſt, qui ut intimæ, ſic ſcriptæ Legis auctorem Deum negare audeat?

Lex naturæ diuturna perverſitate obſcurata, per Legem ſcriptam renovatur, ac illuſtratur. D. Thom. 1. 2. q. 98. art. 6.

Hanc igitur divinam lucem, pene jam pravis moribus, & diuturna perverſitate obſcuratam, cum Deus Moyſi Legem dedit, eam potius illuſtriorem reddidiſſe, quam novam tuliſſe docendum eſt; ne forte populus, cum audit Legi Moyſis derogatum eſſe, putet his Legibus ſe non teneri. Certiſſimum enim eſt, non propterea his Præceptis parendum eſſe, quod per Moyſen data ſunt; ſed quod omnium animis ingenita, & per Chriſtum Dominum explicata ſunt, & confirmata.

4. *Quomodo ad Legem ſervandam ab ipſo Legis Auctore populus excitari poſſit.*

Juvabit tamen plurimum, & ad perſuadendum magnum habebit momentum illa cogitatio, Deum eſſe, qui Legem tulit: de cujus ſapientia, & æquitate dubitare non poſſumus, neque ejus infinitam vim, atque potentiam effugere. Quare cum per Prophetas Deus juberet ſervari Legem: (b) dicebat ſe Dominum Deum eſſe: & in ipſo Decalogi exordio, (c) *Ego ſum Dominus Deus tuus*: & alibi: (d) *Si Dominus ego ſum, ubi eſt timor meus?*

b) Lev. 18. 5. 2. 19. & 20. 8.

c) Exod. 20. 2.

d) Malach. 1, 6.

5. *Quan-*

5. *Quantum ſit beneficium Legem a Deo accepiſſe.*

Non ſolum autem excitabit fidelium animos ad ſervanda Dei Præcepta, ſed ad gratiarum etiam actionem, quod ſuam Deus, quæ ſalutem noſtram contineret, voluntatem explicarit. Quare non uno loco Scriptura maximum hoc beneficium declarans, populum commonefacit, ut ſuam dignitatem, ac Dei beneficentiam cognoſcat: Veluti in Deuteronomio, (a) *Hæc eſt*, inquit, *veſtra ſapientia, & intellectus coram populis, ut audientes univerſi Præcepta hæc, dicant, En populus ſapiens, & intelligens, gens magna:* Et rurſus in Pſalmis, (b) *Non fecit taliter omni nationi, & judicia ſua non manifeſtavit eis.*

a) *Deut. 4. 6.*

b) *Pſ. 147. 20.*

6. *Quare tanta majeſtate Legem ſuam Iſraelitis olim Deus tradere voluerit.*

Verum ſi Parochus præterea rationem latæ Legis ex Scripturæ auctoritate demonſtrarit, facile intelligent fideles, quam pie, ac ſuppliciter acceptam Dei Legem colere oporteat. Triduo enim; antequam ferretur Lex, Dei juſſu dictum eſt omnibus, (c) ut veſtimenta lavarent, uxores non attingerent, quo ſanctiores, ac paratiores eſſent ad accipiendam Legem, ut ad diem tertium adeſſent. Deinde, cum ad montem eſſent adducti, unde Dominus illis Legem per Moyſen erat laturus, uni Moyſi dictum eſt, ut in montem aſcenderet, quo Deus maxima cum majeſtate venit, & locum tonitruis, fulgoribus, igne, denſiſque nebulis circumfudit, ac loqui cum Moyſe cœpit, eique Leges dedit. Quod divina Sapientia nullam aliam ob cauſam factum voluit, niſi

c) *Exod. 19. 10. 11.* *Hæc paulo poſt ſect. 7. diffuſius explicantur.*

nos ut moneret, caſto, humilique animo Legem Domini accipiendam eſſe: quod ſi Præcepta negligeremus, paratas nobis a divina juſtitia pœnas immmere.

7. *Quomodo Lex tanto terrore promulgata, ab hominibus impleri poſſit: & quod nihil amore facilius ſit.*

Lex obſeravnda non modo poſſibilis, ſed etiam facilis eſt. Trid. Syn. ſeſſ. 2. de juſtificatione c. 11. & can. 18. 19. 20.

a) Serm. 47. de Tempore, & Ser. 61. de Sanctis.

b) Rom. 13. 8.

c) Joan. 5. 3. Matth. 11. 30. Bern. lib. de dilig. Deo.

Quin etiam Legis juſſa difficultatem non habere oſtendat Parochus: quod vel una hac ratione ex ſancto Auguſtino docere poterit, cum inquit, (a) *Qui, quæſo, dicitur impoſſibile eſſe homini amare, amare, inquam, Creatorem beneficum, Patrem amantiſſimum, deinde etiam & carnem ſuam in fratribus ſuis? at vero* (b) *qui diligit, Legem implevit.* Quare Joannes Apoſtolus, (c) Præcepta Dei gravia non eſſe, aperte teſtatur. Nihil enim juſtius, nihil cum majori dignitate, nihil majori cum fructu ab homine, teſte beato Bernardo, exigi potuiſſet. Quamobrem ſummam Dei benignitatem admiratus eſt Auguſtinus, ſic ipſum Deum affatus: *Quid tibi ſum ipſe, ut amari te a me jubeas? &, niſi faciam, iraſcaris mihi, & ingentes mineris miſerias? parvane ipſa eſt miſeria: ſi non amem te?*

Aug. l. 1. Conf. cap. 5.

Virtus perficiendæ Legis per Spiritum Sanctum homini etiam imbecilli præſtatur.

d) Rom. 5. 5.

e) Luc. 11. 13. S. Aug. lib. 10. Conf. c. 29. 31. 37.

f) Joan. 12. 11.

Quod ſi quis eam afferat excuſationem, impediri ſe, quominus Deum amet infirmitate naturæ; docendum eſt, Deum, qui amorem requiſivit, (d) amoris vim inferere cordibus per Spiritum Sanctum ſuum. Hic autem (e) Spiritus bonus petentibus a Patre cœleſti datur: ut merito ſanctus Auguſtinus precatus ſit, *Da, quod jubes, & jube, quod vis.* Quia igitur Dei auxilium præſto nobis eſt, maxime poſt Chriſti Domini mortem, (f) per quam Prin-

Princeps hujus mundi ejectus eſt foras, non eſt, quod quiſquam rei difficultate deterreatur. (a) Nihil enim eſt amanti difficile.

8. *Teneantur ne omnes homines neceſſario ad Legis obſervationem.*

Præterea ad eandem rem perſuadendam plurimum valebit, ſi explicabitur, neceſſario Legi obtemperandum eſſe: præſertim cum noſtris temporibus non defuerint, qui, ſive facilis, ſive difficilis Lex ſit, ad ſalutem tamen nequaquam neceſſariam eſſe, impie, & magno ipſorum malo dicere non veriti ſunt. Quorum nefariam, impiamque ſententiam (b) ſacræ Scripturæ teſtimoniis Parochus confutabit, ejuſdem maxime Apoſtoli, cujus illi auctoritate impietatem ſuam tueri conantur. Quid igitur ait Apoſtolus? (c) Non præputium, non circumciſionem quidquam eſſe, ſed obſervationem mandatorum Dei. Quod vero eandem ſententiam alibi repetit, & (d) novam creaturam in Chriſto tantum dicit valere; intelligimus plane eum novam creaturam in Chriſto dicere, qui Mandata Dei obſervat. Is enim, (e) qui habet Mandata Dei, ac ſervat, diligit Deum, Domino ipſo teſte apud Joannem: *Si quis diligit me, ſermonem meum ſervabit.* Nam etſi juſtificari poteſt homo, & ex impio fieri pius, antequam ſingula Legis præcepta externis actionibus impleat; tamen fieri non poteſt, ut, qui per ætatem ratione uti queat, ex impio fiat juſtus, niſi animum habeat paratum ad omnia Præcepta Dei ſervanda.

a) *D. Aug. in Pſal. 121. Bern. in ſerm. de Dom. in ram pal. in ſer. de Magdal. Seſſ. 6. Concil. Trid. cap. 10. & 11. & cap. 18. & 19.*

b) *Rom. 2. 6. 7. 3. 9.*

c) *1. Cor. 7. 19. & 2. Tim. 4. 8. & Heb. 5. 9. 1. Pet. 1. 10. 1. Cor. 7. 10.*

d) *Gal. 6. 15.*

e) *Joan. 14. 21.*

Quæ ſit nova in Chriſto creatura.

Quomodo poteſt juſtificari homo etiam ſine operibus Legis.

Ibidem 22.

Ad Gal. 6.

9. *Quos fructus conſequantur, qui Legem divinam obſervant.*

Ad extremum vero, ne quid prætermittat Parochus,

rochus, quo fidelis populus adducatur, ut Legem ſervet, quam ſint ejus ubera, ſuavesque fructus, demonſtrabit. Quod facile poterit ex iis, quæ Pſalmo decimo octavo ſcripta ſunt, probare. In eo enim Legis Dei laudes celebrantur: quarum hæc eſt vel maxima, quæ Dei gloriam, & majeſtatem multo amplius explicat, quam decore ſuo, atque ordine faciant ipſa cœleſtia corpora; quæ ut omnes quamvis barbaras nationes in ſui admirationem rapiunt, ita efficiunt, (a) ut rerum omnium Opificis, & Conditoris gloriam, ſapientiam, ac potentiam agnoſcant. Ac (b) Lex quidem Domini convertit animas ad Deum. Agnoſcentes enim vias ejus, & Dei ſanctiſſimam voluntatem per Legem, convertimus pedes noſtros in vias Domini. At quia ſoli (c) timentes Deum vere ſapientes ſunt, hoc illi deinceps tribuit, ut ſapientiam præſtet parvulis. Hinc veris gaudiis, & myſteriorum divinorum cognitione, ingentibus præterea voluptatibus, & præmiis & in hac vita, & in futuro ſæculo, illi cumulantur, qui Dei Legem obſervant.

a) *Rom. 1. 20.*

b) *Pſal. 18. 8.*

c) *Job. 18. 28.*

10. *Cum omnia voluntatem Dei faciant, hominem eandem voluntatem ſequi æquiſſimum oſtenditur.*

Nec vero tam noſtræ utilitatis gratia, quam Dei cauſa, nobis eſt ſervanda Lex, qui ſuam hominum generi in Lege voluntatem aperuit: quam cum (d) cæteræ creaturæ ſequantur, hominem ipſum eandem ſequi multo eſt æquius.

d) *Pſ. 102. 21. & 148. 8.*

Ne id quidem ſilentio prætereundum eſt, vel in hoc maxime Deum ſuam in nos clementiam, & ſummæ bonitatis divitias oſtendiſſe, quod cum ſine ullo præmio nos potuiſſet, ut

ſuæ

ſuæ gloriæ ſerviremus, cogere, voluit tamen gloriam ſuam cum utilitate noſtra conjungere: ut quod homini utile, idem Deo eſſet glorioſum. Quoniam igitur id maximum, & præclariſſimum eſt, docebit Parochus, ut a Propheta ultimo loco dictum eſt, (a) in cuſtodiendis illis retributionem multam eſſe. Non enim illæ tantum nobis benedictiones promiſſæ ſunt, quæ ad terrenam felicitatem magis ſpectare videbantur, (b) ut benedicti ſimus in civitate, & benedicti in agro; ſed (c) copioſa merces in cœlis, & (d) menſura bona, conferta, coagitata, & ſupereffluens propoſita eſt, quam piis, & juſtis actionibus meremur, divinæ miſericordiæ adjumento.

a) *Pſ. 118, 12. Benedictiones & temporales, & æternas, qui obſervant Mandata, merentur.*

b) *Deut. 28. per totum. Iſa. 1. 19.*

c) *Matt. 5. 12.*

d) *Luc. 6. 38.*

11. *Quo pacto Lex Moyſis omnium ætatum homines obliget, quacunque occaſione Iſraelitis promulgata fuerit.*

Quamvis hæc Lex Judæis in (e) Monte a Domino data fuerit; tamen, quoniam (f) natura omnium mentibus multo ante impreſſa, & conſignata erat, atque ob eam rem Deus univerſos homines illi perpetuo parere voluit, plurimum proderit verba illa, (g) quibus, Moyſe miniſtro, atque interprete, Hebræis promulgata eſt, & populi Iſraelitici hiſtoriam, quæ myſteriorum plena eſt, diligenter explicare.

e) *Exod. 19. 24. & 20. 20. Deut. 5. 2.*

f) *Rom. 2. 15.*

g) *Deut. 5. 6. Gal. 3. 19.*

Principio narrabit, ex omnibus nationibus, quæ ſub cœlo erant, (h) unam Deum delegiſſe, quæ ortum habuit, ab Abraham, (i) quem peregrinum eſſe voluit in terra Chanaam; (k) cujus poſſeſſionem cum ei pollicitus eſſet, tamen & ille, (l) & poſteri ejus amplius quadringentos annos vagi fuerunt, antequam promiſ-

h) *Deut. 4. 37. & 59. & 26. 18.*

i) *Gen. 12.*

k) *Gen. 13. 14.*

l) *Gen. 15. 13. Exod. 12. 36.*

ſam

tur, quorum beneficentiam experti ſunt; atque ad Dei præſidium confugiunt, cum ſe omni ſpe humana deſtitutos eſſe agnoſcunt. Ex quo licet intelligere, fideles ad complectendam cœleſtem doctrinam eo propenſiores eſſe, quo ſe magis a mundi illecebris, & carnis voluptatibus abſtraxerint: ſicut per Prophetam dictum eſt: (a) *Quem docebit ſcientiam, & quem intelligere faciet auditum? Ablactatos a lacte, avulſos ab uberibus.*

a) *Iſa.* 28. 9.

DE

DE
PRIMO PRÆCEPTO.

CAPUT II.

Ego ſum Dominus Deus tuus, qui eduxi te de terra Ægypti, de domo ſervitutis.

I. *Quid ſibi iſtud exordium velit, & quænam in eo contineantur myſteria.*

ENitatur itaque Parochus, & quantum poteſt, efficiat, ut fidelis populus hæc verba ſemper in animo habeat, *Ego ſum Dominus Deus tuus:* ex quibus intelligent, Legislatorem ſe Creatorem habere, a quo & conditi ſunt, & conſervantur; jureque illud uſurpent; (a) *Ipſe eſt Dominus Deus noſter, & nos populus paſcuæ ejus, & oves manus ejus.* Quorum verborum vehemens, & frequens admonitio eam vim habebit, ut ad Legem colendam fideles promtiores reddantur, & a peccatis abſtineant. Quod autem ſequitur, *Qui eduxi te de terra Ægypti, de domo ſervitutis*, etſi Judæis tantum videtur convenire Ægyptiorum dominatu liberatis; tamen, ſi interiorem ſalutis univerſæ rationem ſpectemus; multo magis ad Chriſtianos homines pertinet, qui non ex Ægyptiaca ſervitute, ſed e peccati regione, & (b) poteſtate tenebrarum a Deo erepti, atque in regnum filii dilectionis ſuæ tranſlati ſunt. Cujus beneficii magnitudinem intuens Hieremias prædixit illud, (c) *Ecce dies veniunt, dicit Dominus, & non dice-*

a) *Pſal.* 94. 7.

b) *Col.* 1. 13.

c) *Hier.* 16. 14. 15. & 23. 7. 8.

tur ultra, vivit Dominus, qui eduxit filios Iſrael de terra Ægypti, ſed, vivit Dominus, qui eduxit filios Iſrael de terra Aquilonis, & de univerſis terris, ad quas ejeci eos, & reducam eos in terram ſuam, quam dedi Patribus eorum.

Matth. 4. 19. *Ecce ego mittam piſcatores multos, dicit Dominus, & piſcabuntur eos*, & quæ ſequuntur. Pater enim indulgentiſſimus per filium ſuum,

a) Joan. 11. (a) filios, qui erant diſperſi, congregavit in

b) Rom. 6. 16. unum, ut jam (b) non ut ſervi peccato, ſed

c) Luc. 1. 74. 75. juſtitiæ, (c) *ſerviamus illi in ſanctitate, & juſtitia, coram ipſo, omnibus diebus noſtris.*

2. *Quomodo ex principio hujus Decalogi fideles affici debeant.*

d) Rom. 6. 2. Quare fideles omnibus tentationibus opponent, tanquam clypeum, illud Apoſtoli, (d) *Qui mortui ſumus peccato, quomodo adhuc vi-*

e) 2. Cor. 5. 15. *vemus in illo? Jam non ſumus noſtri*, (e) *ſed ejus, qui pro nobis mortuus eſt, & reſurrexit.*

f) Act. 20. 2. *Ipſe eſt Dominus Deus noſter, qui nos* (f) *ſuo*

g) Gen. 39. 9. *ſanguine ſibi acquiſivit: quomodo* (g) *peccare po-*

h) Heb. 6. 6. *terimus in Dominum Deum noſtrum?* (h) *ipſumque iterum cruci affigere?* Ut igitur vere libe-

i) Gal. 4. 13. ri, & (i) ea quidem libertate, qua nos Chri-

k) Rom. 6. 19. ſtus liberavit, (k) ſicut exhibueramus membra noſtra ſervire injuſtitiæ, ita exhibeamus ſervire juſtitiæ in ſanctificationem.

Non habebis Deos alienos coram me.

3. *Quid hoc primum Præceptum obſervandum, fugiendumve complectatur.*

Priorem in Decalogo locum obtinere, quæ ad Deum pertinent, poſteriorem vero, quæ ad proximum, docebit Parochus, quia eorum, quæ proximo præſtamus, cauſa Deus eſt. Tum enim

enim ex Dei Præcepto proximum diligimus, cum propter Deum diligimus, ea vero ſunt in priori Tabula deſcripta. Secundo loco in verbis iis, quæ propoſita ſunt, duplex contineri Præceptum oſtendet; quorum alterum jubendi, alterum prohibendi vim habet. Nam quod dicitur, *Non habebis Deos alienos coram me*, eam habet ſententiam conjunctam, *Me verum Deum coles, alienis Diis cultum non adhibebis.*

4. *Quomodo hoc præcepto fides, ſpes, & charitas contineatur.*

In Priori autem continetur Præceptum fidei, ſpei, & charitatis. Nam cum Deum dicimus, (a) immobilem, (b) incommutabilem, (c) perpetuo eundem manentem (d) fidelem, rectum, ſine ulla iniquitate confitemur; ex quo ejus oraculis aſſentientes, omnem ipſi fidem, & auctoritatem tribuamus neceſſe eſt. Qui vero omnipotentiam, clementiam, & ad benefaciendum facilitatem, ac propenſionem illius conſiderat, poterit ne ſpes omnes ſuas in illo non collocare? (e) At ſi bonitatis, (f) dilectionis & ipſius effuſas in nos divitias contempletur, poterit ne illum non amare? Hinc eſt illud proœmium, hinc illa concluſio, qua in præcipiendo, mandandoque in Scriptura utitur Deus (g) *Ego Dominus.*

a) *Malach.* 3. 6.
b) *Jacob.* 1. 7. 17.
c) *Pſ.* 101. 28.
d) *Deut.* 32. 5.

e) *Rom.* 2. 4.
f) *Rom.* 2. 9.

g) *Lev.* 4. 5. 6. 28. & *alibi frequenter.*

5. *Præceptum hoc, ut negativum eſt, exponitur.*

Negativa Præcepti parte multitudo Deorum prohibetur: & cur eam loquendi formulam Legiſlator uſurparit. Vide D. Th. in 2. 2. q. 122. art. 2.

Altera autem Præcepti pars illa eſt, *Non habebis Deos alienos coram me;* qua loquendi formula Legiſlator uſus eſt, non quod ſatis explicata non eſſet hæc ſententia affirmatione Præcepti in hunc modum, *Me unum Deum coles:* ſi enim Deus eſt, unus eſt: ſed propter

cæcitatem plurimorum, qui olim verum Deum ſe colere profitebantur, multitudinem tamen Deorum venerabantur. Cujusmodi inter Hebræos ipſos permulti fuerunt, qui, (a) ut Helias eis objiciebat, in duas partes claudicabant: quod & (b) Samaritæ fecerunt, qui Deum Iſraelis, & Deos Gentium colebant.

a) 3. *Reg.* 18. 21.

b) 4. *Reg.* 17. 27. 28. 29.

6. *Quomodo hoc Præceptum omnium maximum cenſendum ſit.*

Quanto amore Deum colere debeamus.

His explicatis addendum erit, hoc Præceptum eſſe omnium primum, & maximum, non ordine tantum ipſo, ſed ratione, dignitate, & præſtantia. Debet enim Deus obtinere apud nos infinitis partibus majorem, quam Domini, quam Regis charitatem, & auctoritatem. Ipſe nos creavit, idem gubernat; ab eo in utero matris nutriti, atque inde hanc in lucem educti ſumus; ipſe nobis ad vitam, victumque res ſuppeditat neceſſarias.

7. *Qui præcipue ſint rei violati hujus Præcepti.*

Levit. c. 19. 26.

Peccant autem in hoc præceptum, qui fidem, ſpem, & Charitatem non habent: quorum peccatum latiſſime patet. Sunt enim in hoc numero, qui in hæreſim labuntur, qui non credunt ea, quæ ſancta Mater Eccleſia credenda proponit, qui ſomniis, (c) auguriis, (d) cæteriſque vaniſſimis rebus fidem habent, qui de ſua ſalute ſpem abjiciunt, nec divinæ bonitati confidunt, qui divitiis tantum, qui corporis valitudine, ac viribus nituntur: quæ fuſius ab iis explicata ſunt, qui de vitiis, & peccatis conſcripſerunt.

c) *Deut.* 18. 10. *Iſa* 2. 6. *Jerem.* 27. 9.

d) *De his agitur* 26. *q.* 2. *c. Illud, quod eſt.*

8. *Non adverſatur huic Præcepto cultus, qui ex recepto Eccleſiæ uſu Sanctis tribuitur.*

Verum illud etiam in hujus præcepti explicatio-

catione accurate docendum eſt, venerationem, & invocationem ſanctorum Angelorum, ac beatarum animarum, quæ cœleſti gloria perfruuntur, aut etiam corporum ipſorum, ſanctorumque cinerum cultum, quem ſemper Catholica Eccleſia adhibuit, huic Legi non repugnare. Quis enim adeo demens eſt, qui, edicente Rege, ne ſe pro Rege quiſquam gerat, aut regio cultu, atque honore affici patiatur, continuo putet nolle Regem, ſuis ut Magiſtratibus honos deferatur? Etſi enim (a) Angelos Chriſtiani adorare dicuntur exemplo Sanctorum veteris Teſtamenti; non eam tamen illis venerationem adhibent, quam Deo tribuunt. Quod ſi legimus interdum Angelos recuſaſſe, (b) ne ſe homines venerarentur, eo feciſſe intelligendum eſt, quod ſibi eum honorem haberi nolebant, qui ſoli Deo deberetur.

Vide Synod. 7. Act. 6. in fin. Aug. l. 8. de Civ. Dei c. 27. & 10. cap 1. & lib. 21. contra Fauſt. c. 21. Baſil. Hom. 20. in 40. Mar. & 26. de Mar. Maman. Greg. Naz. in Orat. in laud. S. Cyprian. & alios.

a) *Gen. 18. & 19. 1. Num. 22. 31. Joſ. 5. 14.*

b) *Apoc. 19. 10. & 22. 9.*

9. *Quomodo ſanctos Angelos colere liceat, ex Scripturis oſtenditur.*

Spiritus enim Sanctus, qui ait, (c) *Soli Deo honor, & gloria*, idem præcepit, ut (d) honore parentes, & (e) ſeniores afficeremus. Sancti præterea viri, qui Deum unum colebant, (f) Reges tamen, ut eſt in divinis Literis, adorabant, id eſt ſupplices venerabantur. Quod ſi Reges, per quos Deus mundum gubernat, tanto honore afficiuntur; Angelicis Spiritibus, quos Deus miniſtros ſuos eſſe voluit, & quorum opera non modo ad Eccleſiæ ſuæ, ſed etiam ad reliquarum rerum gubernationem utitur, quorumque ope maximis tum animæ, tum corporis periculis quotidie liberamur, etiamſi ſe nobis in conſpectum non dent, tanto majorem honorem non habebimus,

c) *1. Tim. 1. 17.*

d) *Exod. 20. 22.*

e) *Levit. 19. Deut. 5. 16.*

f) *Gen. 23. 12. & 42. 6. 1. Reg. 24. 9. & 25 23. 2. Reg. 9. 6. 8.*

Quanto Angeli Reges dignitate antecellant. Juſt. in 2. Apolog. pro Chriſtianis meminit honoris, quem Chriſtiani Angelis tribuebant, & Baſ. Orat. in 40. Mar.

mus,

mus, quanto beatæ illæ Mentes dignitate Regibus ipſis antecellunt? Adde charitatem, qua nos diligunt, qua ducti pro iis provinciis, quibus præſunt, ut ex (a) Scriptura facile intelligitur, preces fundunt: quod etiam præſtare iis, quorum ſunt ipſi cuſtodes, ne dubitandum quidem eſt; noſtras enim (b) preces Deo offerunt, & lacrymas. Quamobrem in Evangelio docuit Dominus puſillos ſcandalizandos non eſſe, (c) quod *Angeli eorum in cœlis ſemper vident faciem Patris, qui in cœlis eſt.*

a) *Dan. 10. 13.*

b) *Tob. 1.*

c) *Matt. 18. 10. Gen. 32. 27. 28. Nota, quod hic Angelus erat Filius Dei uſque tunc in forma humana viſus. Baſ. Mag. Gregor. Naz. Ambr. Leo Papa Epiſt. 13. Concil. Sirmienſe can. 14. Gen. 48. 16. Gloſ. interlin.*

10. *Invocandos eſſe ſanctos Angelos ex Scripturis probatur.*

Invocandi itaque ſunt, quod & perpetuo Deum intuentur, & patrocinium ſalutis noſtræ ſibi delatum libentiſſime ſuſcipiunt. Extant divinæ Scripturæ teſtimonia hujus invocationis. Jacob enim ab Angelo, qui cum luctatus fuerat, petit, ut ſibi benedicat, imo etiam cogit, ſe enim non dimiſſurum illum profitetur, niſi benedictione accepta, neque ſolum eam ſibi ab eo tribui voluit, quem intuebatur, ſed ab eo etiam, quem minime videbat, tum cum dixit: *Angelus, qui eruit me de cunctis malis, benedicat pueris iſtis.*

11. *Sanctorum invocatione, & reliquiarum veneratione nihil honori Dei detrahitur.*

Ex quibus etiam colligi poterit, tantum abeſſe, ut Sanctis, qui in Domino dormierunt, honore afficiendis, atque invocandis, & ſacris eorum reliquiis, cineribusque venerandis, Dei gloria minuatur; ut eo maxime augeatur, quo magis hominum ſpem excitat, confirmat, & ad Sanctorum imitationem cohortatur. Quod officium (d) Nicæno altero

d) *Conc. Nic. II. Act. 6.*

&

& Gangrenſi, ac Tridentino Conciliis, & ſanctorum Patrum auctoritate comprobatur.

Gangren. cat. 20.

12. *Quibus potiſſimum argumentis Sanctorum invocatio ſtabilienda ſit.*

Quo autem ſit ad refutandos eos inſtructior Parochus, qui huic veritati adverſantur, ſanctos Hieronymum contra Vigilantium, & Damaſcenum potiſſimum legat. Ad quorum rationem, quod caput eſt, accedit conſuetudo ab Apoſtolis accepta, & in Eccleſia Dei perpetuo retenta, & conſervata, Cujus rei quis firmius, aut clarius requirat argumentum divinæ Scripturæ teſtimonio, quæ Sanctorum laudes celebrat admirabiliter? Extant enim quorundam Sanctorum divina præconia; (a) quorum laudes cum ſacris Literis celebrentur, quid eſt, quod illis ſingularem honorem non habeant homines? Etſi ob eam etiam cauſam magis colendi, & invocandi ſunt, quod pro ſalute hominum preces aſſidue faciunt, multaque eorum merito, & gratia Deus in nos confert beneficia. (b) Si enim gaudium eſt in cœlo ſuper uno peccatore pœnitentiam agente, nonne etiam cœleſtes Cives pœnitentes adjuvabunt? nonne rogati, peccatorum veniam & impetrabunt, & conciliabunt nobis Dei gratiam?

Concil. Trident. ſeſſ. 13. Item Concil. Chalced. ſub fin. Damaſ. l. 4. de Ortho. fide cap. 16.

Sanctorum invocatio ex Apoſtolica traditione manavit.

Dionyſ. lib. de Eccl. Hier. c. 7. Iren. l. 5. contra her. c. 19. Euſe. lib. 13. Præp. Evang. cap. 7.

Sanctorum laudes eſſe celebrandas Scriptura docet.

a) *Eccl. 44. & ſequentibus uſque ad finem libri*

b) *Luc. 15. 7.*

13. *Illam Sanctorum invocationem ex quadam auxilii divini diffidentia, fideique imbecillitate non proficiſci demonſtratur.*

Quod ſi dicatur, ut a nonnullis dicitur, ſupervacaneum eſſe Sanctorum patrocinium, quod Deus ſine interprete precibus noſtris occurrat: has impiorum voces illud ſancti Auguſtini facile convincit, multa Deum non conce-

S. Aug. lib. 2. qu. 149. ſuper Exod. & ſer 1. & 4. de S. Steph. Ambr. lib. 2. de Voc. Gentium cap. 10. Gregor. lib. 1. Dialog. c. 8. & habetur 23. q. 4. cap. 21.

Hier. ſuper Dan. c. 9. 7. 17. cedere, niſi mediatoris, ac deprecatoris opera, & officium acceſſerit. Quod illuſtribus (a) Abimelech, & (b) Job amicorum exemplis confirmatur: quorum peccata non niſi Abraham, & Job precibus condonavit. Si vero etiam afferatur, fieri inopia, & imbecillitate fidei, ut Sanctos internuncios, & patronos adhibeamus; quid ad illud reſpondebunt Centurionis exemplum, qui vel in ſingulari illo fidei præconio, (c) quod ei Dominus impertivit, (d) ſeniores tamen Judæorum ad Salvatorem miſit, ut laboranti puero ſalutem impetrarent.

a) *Gen. 20.*
b) *Job. 42. 8.*
c) *Matt. 8. 8.*
d) *Lucæ 7. 3.*

14. *Doctrina de uno mediatore Chriſto non tollit Sanctorum invocationem*

Quare etſi fatendum eſt, (e) unum nobis mediatorem propoſitum Chriſtum Dominum, (f) qui ſcilicet unus nos per ſanguinem Patri cœleſti reconciliavit, & (g) qui, æterna redemptione inventa, ſemel in Sancta ingreſſus (h) pro nobis interpellare non ceſſat: ex eo tamen nullo modo ſequi poteſt, quo minus ad Sanctorum gratiam confugere liceat. Nam, ſi propterea ſubſidiis Sanctorum uti non liceat, quod unum patronum habeamus Jeſum Chriſtum, nunquam id commiſiſſet Apoſtolus, ut ſe Deo, (i) tanto ſtudio, fratrum viventium precibus commendari vellet. Neque enim minus vivorum preces, quam eorum, qui in cœlis ſunt, Sanctorum deprecatio, Chriſti mediatoris gloriam, & dignitatem imminuerent.

e) *1. Tim. 2. 5.*
f) *Rom. 5. 10. & 5. 2 Cor. 5. 18.*
g) *Heb. 9. 12.*
h) *Heb. 7. 25.*
i) *Rom. 15. 30. Eph. 6. 18. 19. 2. Theſſ. 3. 1. 2. 1. Theſſ. 5. 25.*

15. *Unde Reliquiarum virtus confirmetur, & quanta ſit earum vis, & efficacia demonſtratur.*

Sed cui fidem non faciant, & honoris, qui Sanctis debetur, & patrocinii, quod noſtri cauſa

cauſa ſuſcipiunt, mirabiles effectæ res ad eorum ſepulchra, & oculis, & manibus, membriſque omnibus captis in priſtinum ſtatum reſtitutis, mortuis ad vitam revocatis, ex corporibus hominum ejectis Dæmoniis? Quæ non audiſſe, ut multi, non legiſſe, ut plurimi graviſſimi viri, ſed vidiſſe, teſtes locupletiſſimi ſancti Ambroſius, & Auguſtinus literis tradiderunt. Quid plura? ſi (a) veſtes, (b) ſudaria, ſi (c) umbra Sanctorum, priuſquam e vita migrarent, depulit morbos, vireſque reſtituit; quis tandem negare audeat, Deum per ſacros cineres, oſſa, cæteraſque Sanctorum reliquias eadem mirabiliter efficere? Declaravit id cadaver illud, quod forte illatum in ſepulchrum (d) Eliſæi, ejus tacto corpore, ſubito revixit.

Ambr. lib. 7. Ep. 59. & 60. & ſerm. 91. de ſancta Agnete, & 92. & 93. De Sanctis Gervaſio, & Protaſio.
Aug. lib. 22. Civ. Dei cap. 8.

a) 4. *Reg.* 2. 14.
b) *Act.* 19. 12.
c) *Act.* 5. 15.
d) 4. *Reg.* 13. 21.

16. *Verba ſequentia non alterum, ſed unum cum præcedentibus Præceptum conſtituunt.*

Quod vero ſequitur, *Non facies tibi ſculptile, neque omnem ſimilitudinem, quæ eſt in cælo, & quæ in terra deorſum, neque eorum, quæ ſunt in aquis, ſub terra; non adorabis ea, neque coles*, quidam hoc alterum Præceptum exiſtimantes, duo poſtrema ipſa unius Præcepti vi contineri voluerunt. At ſanctus Auguſtinus illa extrema dividens, hæc ipſa verba ad primum Præceptum pertinere voluit, quam ſententiam, quia in Eccleſia celebris eſt, libenter ſequimur: etſi in promptu ratio eſt illa veriſſima, conſentaneum fuiſſe, præmium, & pœnam cujuſque cum primo Præcepto conjungi.

Sculptilia non ſunt abſolute prohibita, ſed tantum ſculptilia Deorum alienorum.
Dam. lib. 4. c. 17.
Imagines fuerunt in Lege naturæ. Gen. 28. 31. & 35. fuerunt in Lege ſcripta. Exod. 25. Num. 21. in Lege Evangelica ab Apoſtolorum temporibus, ut imago Chriſti fuſilis.

Hier. ſuper Dan. c. 9. 7. 17. cedere, niſi mediatoris, ac deprecatoris opera, & officium acceſſerit. a) *Gen. 20.* Quod illuſtribus (a) Abimelech, & (b) Job amicorum exemplis b) *Job. 42. 8.* confirmatur: quorum peccata non niſi Abraham, & Job precibus condonavit. Si vero etiam aſſeratur, fieri inopia, & imbecillitate fidei, ut Sanctos internuncios, & patronos adhibeamus; quid ad illud reſpondebunt Centurionis exemplum, qui vel in ſingulari illo fidei præconio, (c) quod ei Dominus impertivit, (d) ſeniores tamen Judæorum ad Salvatorem miſit, ut laboranti puero ſalutem impetrarent.

c) *Matt. 8. 8.*
d) *Lucæ 7. 3.*

14. *Doctrina de uno mediatore Chriſto non tollit Sanctorum invocationem*

Quare etſi fatendum eſt, (e) unum nobis mediatorem propoſitum Chriſtum Dominum, (f) qui ſcilicet unus nos per ſanguinem Patri cœleſti reconciliavit, & (g) qui, æterna redemptione inventa, ſemel in Sancta ingreſſus (h) pro nobis interpellare non ceſſat: ex eo tamen nullo modo ſequi poteſt, quo minus ad Sanctorum gratiam confugere liceat. Nam, ſi propterea ſubſidiis Sanctorum uti non liceat, quod unum patronum habeamus Jeſum Chriſtum, nunquam id commiſiſſet Apoſtolus, ut ſe Deo, (i) tanto ſtudio, fratrum viventium precibus commendari vellet. Neque enim minus vivorum preces, quam eorum, qui in cœlis ſunt, Sanctorum deprecatio, Chriſti mediatoris gloriam, & dignitatem imminuerent.

e) *1. Tim. 2. 5.*
f) *Rom. 5. 10. & 5. 2 Cor. 5. 18.*
g) *Heb. 9. 12.*
h) *Heb. 7. 25.*
i) *Rom. 15. 30. Eph. 6. 18. 19. 2. Theſſ. 3. 1. 2. 1. Theſſ. 5. 25.*

15. *Unde Reliquiarum virtus confirmetur, & quanta ſit earum vis, & efficacia demonſtratur.*

Sed cui fidem non faciant, & honoris, qui Sanctis debetur, & patrocinii, quod noſtri

cauſa

cauſa ſuſcipiunt, mirabiles effectæ res ad eorum ſepulchra, & oculis, & manibus, membriſque omnibus captis in priſtinum ſtatum reſtitutis, mortuis ad vitam revocatis, ex corporibus hominum ejectis Dæmoniis? Quæ non audiſſe, ut multi, non legiſſe, ut plurimi graviſſimi viri, ſed vidiſſe, teſtes locupletiſſimi ſancti Ambroſius, & Auguſtinus literis tradiderunt. Quid plura? ſi (a) veſtes, (b) ſudaria, ſi (c) umbra Sanctorum, priuſquam e vita migrarent, depulit morbos, vireſque reſtituit; quis tandem negare audeat, Deum per ſacros cineres, oſſa, cæteraſque Sanctorum reliquias eadem mirabiliter efficere? Declaravit id cadaver illud, quod forte illatum in ſepulchrum (d) Eliſæi, ejus tacto corpore, ſubito revixit.

Ambr. lib. 7. Ep. 59. & 60. & ſerm. 91. de ſancta Agnete, & 92. & 93. De Sanctis Gervaſio, & Protaſio.
Aug. lib. 22. Civ. Dei cap. 8.

a) 4. *Reg.* 2. 14.
b) *Act.* 19. 12.
c) *Act.* 5. 15.
d) 4. *Reg.* 13. 21.

16. *Verba ſequentia non alterum, ſed unum cum præcedentibus Præceptum conſtituunt.*

Quod vero ſequitur, *Non facies tibi ſculptile, neque omnem ſimilitudinem, quæ eſt in cælo, & quæ in terra deorſum, neque eorum, quæ ſunt in aquis, ſub terra; non adorabis ea, neque coles*, quidam hoc alterum Præceptum exiſtimantes, duo poſtrema ipſa unius Præcepti vi contineri voluerunt. At ſanctus Auguſtinus illa extrema dividens, hæc ipſa verba ad primum Præceptum pertinere voluit, quam ſententiam, quia in Eccleſia celebris eſt, libenter ſequimur: etſi in promptu ratio eſt illa veriſſima, conſentaneum fuiſſe, præmium, & pœnam cujuſque cum primo Præcepto conjungi.

Sculptilia non ſunt abſolute prohibita, ſed tantum ſculptilia Deorum alienorum.
Dam. lib. 4. c. 17. Imagines fuerunt in Lege naturæ. Gen. 28. 31. & 35. fuerunt in Lege ſcripta. Exod. 25. Num. 21. in Lege Evangelica ab Apoſtolorum temporibus, ut imago Chriſti fuſilis.

17. *Adverſus hoc Præceptum non pugnat receptus in Eccleſia Imaginum uſus.*

Nec vero quis exiſtimet, omnino pingendi, fingendi, aut ſculpendi artem hoc Præcepto prohiberi. Nam in Scripturis juſſu Dei Simulacra, & Imagines effectas legimus, (a) Cherubim, (b) ac ſerpentis ænei. Supereſt igitur, ut Imagines ob eam rem vetitas interpretemur, ne quid, Simulacris quaſi Diis colendis, de vero Dei cultu detraheretur.

a) *Exod.* 25. 18. b) 3. *Reg.* 6. 23. 24. 2. *Paral.* 3. 7. *Num.* 21. 8. 9.

18. *Quibus præſertim modis per Imagines divinum Numen violari poſſit.*

Duplici ratione Imaginibus violari poteſt divina Majeſtas.

Duplici autem potiſſimum ratione, quod ad hoc Præceptum attinet, Dei majeſtatem vehementer lædi perſpicuum eſt: altera, ſi Idola, & Imagines, tanquam Deus, colantur, aut credatur ineſſe in his aliqua divinitas, vel virtus, propter quam ſint colendæ, vel quod ab eis aliquid ſit petendum, vel quod fiducia ſit in (c) Imaginibus figenda; veluti olim fiebat a Gentibus, quæ in Idolis ſpem ſuam collocabant, quod paſſim ſacræ Literæ reprehendunt.

c) *Iſ.* 10. 10. & 40. 15. 19. *Sap.* 13. 16. 17. 18. *Pſal.* 113. 8. *Deut.* 4. 17. *Iſa* 40. 18. *Actor.* 17. 25. *Dam. lib.* 4. *de orth. fide*, c. 17.

Altera, ſi quis conetur divinitatis formam aliquo artificio effingere, quaſi corporeis oculis conſpici, vel coloribus, aut figuris exprimi poſſit. *Quis enim Deum*, ut inquit Damaſcenus, *qui ſub aſpectum non cadit, qui corporis expers eſt, qui nullis terminis circumſcribi, nec ulla figura deſcribi queat, poſſit exprimere?* quæ res in altera Nicæna Synodo uberius explicatur. Præclare igitur Apoſtolus, (d) eos mutaſſe Dei incorruptibilis gloriam in ſimilitudinem corruptibilis hominis, & volucrum, & quadrupedum, ac ſerpentium dixit.

d) *Rom.* 1. 23.

Hæc

Hæc enim omnia tanquam Deum venerabantur, cum illi harum rerum Imagines ponerent. Quocirca Iſraelitæ, qui ante vituli Simulacrum clamabant, (a) *Hi ſunt Dii tui Iſrael, qui te eduxerunt de terra Ægypti*, Idololatræ ſunt appellati, quia (b) *mutaverunt gloriam ſuam in ſimilitudinem vituli comedentis fœnum.*

a) Exo. 32. 4.

b) Pſal. 105. 20.

19. *Quis ſit poſterioris iſtius partis Præcepti ſenſus.*

Cum igitur Dominus Deos alienos coli prohibuiſſet, ut penitus Idololatriam tolleret, Imaginem Divinitatis ex ære duci, aut quavis alia materia fieri prohibuit. Quod Iſaias declarans inquit: (c) *Cui ſimilem feciſtis Deum, aut quam Imaginem ponetis ei?* Atque in hoc Præcepto hanc ſententiam contineri, præter ſanctorum Patrum ſcripta, qui eam, quemadmodum in ſeptima Synodo expoſitum eſt, ſic interpretantur, illa etiam Deuteronomii verba ſatis declarant, ubi Moyſes populum ab Idololatria vellet cum avertere, ajebat: (d) *Non vidiſtis aliquam ſimilitudinem in die, qua locutus eſt vobis Dominus in Horeb de medio ignis.* Quod ſapientiſſimus Legislator ideo dixit, ne quo errore ducti Divinitatis imaginem fingerent, Deoque debitum honorem rei creatæ tribuerent.

c) Iſa 40. 18. Act. 17. 20. Syn. 7. Act. 2. & 3. vide item Conc. Trid. ſeſſ. 25. non procul a principio.

d) Deut. 4. 15.

20. *Hoc præceptum, qui Trinitatis perſonas effingunt, non violant.*

Nemo tamen propter ea, quæ nunc ſunt dicta, contra religionem, Deique Legem, quicquam committi putet, cum ſanctiſſimæ Trinitatis aliqua perſona quibuſdam ſignis exprimitur, (e) quæ tam in veteri, quam in (f) novo Teſtamento apparuerunt. Nemo enim

e) Gen. 18. 2. Exod. 33. 23.

f) Matt. 3. 16. & 17. 5.

tam rudis eſt, ut illa Imagine Divinitatem credat exprimi: ſed illis declarari doceat Paſtor proprietates aliquas, aut actiones, quæ Deo tribuuntur. Veluti, cum ex (a) Daniele pingitur antiquus dierum in throno ſedere, ante quem libri aperti ſunt, Dei æternitas, & infinita ſapientia ſignificatur: qua omnes hominum & cogitationes, & actiones, ut de iis judicium ferat, intuetur.

a) Dan. 7. 9.

21. *Angeli qua ratione pingantur.*

Angelis etiam tum humana ſpecies, tum alæ affinguntur; ut intelligant fideles, quam propenſi ſint in humanum genus, & tanquam parati ad miniſteria Domini exequenda. (b) *Omnes* enim *adminiſtratorii ſpiritus ſunt propter eos, qui hæreditatem capiunt ſalutis.*

b) Hebr. 1. 14. Dion. ib. de Cœl. Hierar. cap. ult. Concil Nicænum II.

22. *De columba, in qua Spiritus Sanctus depingitur.*

Columbæ vero ſpecies, & (c) linguæ tanquam ignis in Evangelio, & actis Apoſtolorum, quas Spiritus Sancti proprietates ſignificent, multo notius eſt, quam ut oporteat pluribus verbis explicari.

c) Actor. 12. Matth. 3. 16. Marci 1. 10. Lucæ 3. 21. Joan. 1. 32. Act. 2. 2.

23. *Chriſti, & Sanctorum Imagines pingi, & honorari debent.*

Imaginum uſus eſt Apoſtolicæ traditionis. Concil. Nicænum ſecundum Act. 7.

At vero cum Chriſtus Dominus, ejuſque ſanctiſſima, & puriſſima Mater, cæterique omnes Sancti humana præditi natura humanam ſpeciem geſſerint; eorum Imagines pingi, atque honorari, non modo hoc Præcepto interdictum non fuit, ſed etiam ſanctum: & grati animi certiſſimum argumentum ſemper habitum eſt. Quod & Apoſtolicorum temporum monumenta, & Oecumenicæ Synodi, &

tot

tot ſanctiſſimorum, doctiſſimorumque Patrum inter ſe conſentientium ſcripta confirmant.

24. *Quis ſit legitimus in Eccleſia Imaginum uſus.*

Non ſolum autem licere in Eccleſia Imagines habere, & illis honorem, & cultum adhibere, oſtendet Parochus, cum honos, qui eis exhibetur, referatur ad prototypa: verum etiam maximo fidelium bono ad hanc uſque diem factum declarabit, ut ex Damaſceni libro, quem de Imaginibus edidit, & ſeptima Synodo, quæ eſt ſecunda Nicæna, intelligitur. Verum, quia ſanctiſſimum quodque inſtitutum Hoſtis humani generis ſuis fraudibus, & fallaciis depravare contendit, ſi quid forte populo hac in re peccatum fuerit, Parochus Tridentini Concilii decretum ſecutus, quoad ejus fieri poterit, ſtudebit corrigere ac decretum quidem ipſum, cum res tulerit, populo interpretabitur; tum rudes, & qui Imaginum ipſarum inſtitutum ignorant, docebit, Imagines factas ad utriuſque Teſtamenti cognoſcendam hiſtoriam, atque ejus memoriam identidem renovandam, qua divinarum rerum memoria excitati, ad colendum, atque amandum ipſum Deum vehementius inflammemur, Sanctorum quoque Imagines in Templis poſitas demonſtrabit, ut & colantur, & exemplo moniti, ad eorum vitam, ac mores nos ipſos conformemus.

Baſil. libr. de Spiritu Sancto c. 18. Dam. lib. 4. de ortn. fid. c. 17. Concil. Nicænum II. paſſim.

Trid. Syn. ſeſſ. 25. ſub principium. c. de invocatione Sanctorum. Quis ſit legitimus imaginum uſus.

(o)

Ego

Exod. 20. 5.

Ego ſum Dominus Deus tuus fortis, zelotes, viſitans iniquitatem patrum in filios in tertiam, & quartam generationem eorum, qui oderunt me, & faciens miſericordiam in millia iis, qui diligunt me, & cuſtodiunt Præcepta mea.

25. *Non pertinet hæc appendix duntaxat ad primum Præceptum.*

Lex omnis aut pœna, aut præmio res humanas moderatur. Diſt. 3. cap Omnis autem.

Duo ſunt in extrema parte hujus Præcepti diligenter explicanda. Primum eſt, quod, etſi ob ſummum ſcelus prævaricationis primi Præcepti, atque hominum ad id committendum propenſionem, apte hoc loco pœna proponitur; communis tamen eſt omnium appendix Præceptorum. Omnis enim Lex ad præcepta ſervanda homines pœna, & præmio inducit. Hinc illæ tam frequentes in ſacris Literis, & crebræ Dei promiſſiones. Ut enim innumerabilia pene Teſtamenti veteris teſtimonia prætermittamus, in Evangelio ſcriptum eſt: (a) *Si vis ad vitam ingredi, ſerva Mandata:* & alibi, (b) *Qui facit voluntatem Patris mei, qui in cœlis eſt, ipſe intrabit in regnum cœlorum:* tum illud, (c) *Omnis arbor, quæ non facit fructum bonum, excidetur, & in ignem mittetur:* &, (d) *Omnis, qui iraſcitur fratri ſuo, reus erit judicio:* atque alibi, (e) *Si non dimiſeritis hominibus, nec Pater veſter dimittet vobis peccata veſtra.*

a) *Matt. 19. 17.*
b) *Matt. 7. 21.*
c) *Matt. 3. 10.*
d) *Matt. 5. 22.*
e) *Matt. 6. 15.*

26. *An eodem modo pœna prævaricatoribus hic intentata, carnalibus, & perfectis inculcanda ſit.*

Alterum eſt, quod longe alia ratione perfecti, alia carnales homines hanc appendicem edocendi ſunt. Perfectis enim, (a) qui Spiritu Dei aguntur, eique prompto, & alacri animo parent, inſtar eſt cujuſdam lætiſſimi nuncii, & magnum argumentum propenſæ in eos divinæ voluntatis. Agnoſcunt enim ſui amantiſſimi Dei curam, qui nunc præmiis, nunc pœnis ad ſui cultum, & venerationem homines prope compellat; agnoſcunt immenſam ejus in ſe benevolentiam, qui ſibi imperare, ſuaque opera ad divini nominis gloriam uti velit: neque ſolum agnoſcunt; ſed magna in ſpe ſunt, illum cum quod vult, jubeat, etiam daturum vires, quibus Legi ipſius parere poſſint. At carnalibus, qui nondum (b) ſpiritu ſervitutis liberati ſunt, magiſque metu pœnarum, quam amore virtutis abſtinent a peccatis, ejus appendicis ſenſus gravis, & acerbus eſt. Quamobrem ſunt piis exhortationibus ſublevandi, & quo Lex ſpectat, quaſi manu ducendi. Parochus autem, quoties alicujus explicandi Præcepti occaſio inciderit, eadem hæc ſibi habeat propoſita.

a) Rom. 8. 14. Perfecti quid in pœna hic propoſita contemplentur. S. Aug. lib. 10. Confeſſ. c. 29.

b) Rom. 8. 14.

27. *Quid verba illa, Ego ſum Deus fortis, meditandum proponunt.*

Carnalibus perinde tamen, ac ſpiritualibus, duo in primis quaſi aculei ſunt admovendi, qui ad Legem obſervandam hac ipſa in appendice poſiti homines maxime incitent. Nam quod Deus fortis dicitur, ideo diligentius eſt explicandum, quod caro ſæpe, quæ terroribus divinæ comminationis minus commovetur, varias ſibi ipſa rationes fingit, quibus iram,

Pœna primo Præcepto ſubjecta poſt ſingula Præcepta eſt refricunda. Duobus aculeis excitat Deus homines ad Legis obſervationem. Primo, cum auditur, quod Legiſlator ſit Deus fortis, carnalis præſumptio frangitur.

iram Dei effugere, ac propoſitam pœnam vitare poſſit, cui autem certo perſuaſum eſt, Deum fortem eſſe, illud magni Davidis uſurpat: (a) *Quo ibo a ſpiritu tuo: & quo a facie tua fugiam?* Eadem quoque divinis interdum diffiſa promiſſis, tantas hoſtium vires eſſe credit, ut ad ſuſtinendum minime parem ſeſe eſſe exiſtimet: at firma, & ſtabilis fides (b) nihil titubans, cum divina vi, ac virtute nitatur, homines contra recreat, atque confirmat. Inquit enim; (c) *Dominus illuminatio mea, & ſalus mea, quem timebo?*

a) Pſal. 138. 7. Carnalis timor retunditur.

b) Jacob. 1. 6.

c) Pſal. 26. 1. Secundum ad Legis obſervationem incitamentum eſt zelus divinus.

28. *Quid ſibi velit, quod Deus ſe etiam dicat Zelotem.*

Alter vero aculeus, zelus ipſe divinus eſt. Nonnunquam enim homines putant, (d) Deum humana non curare, ne illud quidem, Legem ipſius ſervemus, an negligamus; ex quo ſequitur magna vitæ confuſio: cum autem Deum zelotem credimus, ejus rei meditatio facile nos in officio continet.

d) Job 22. 13. 14. Pſal. 72. 12.

29. *Cujuſmodi zelus Deo ſit attribuendus.*

Zelus vero, qui Deo tribuitur, nullam animi ſignificat perturbationem, ſed divinum illum amorem, & charitatem, qua Deus nullam a ſe animam patitur impune fornicari; (e) quotquot autem ab eo fornicantur, perdit. Eſt itaque zelus Dei tranquilliſſima ejus, ſinceriſſimaque juſtitia, qua anima falſis opinionibus, pravisque cupiditatibus corrupta repudiatur, & a Dei conjugio tanquam adultera removetur. At vero zelum hunc Dei ſuaviſſimum, ac dulciſſimum experimur, cum ſumma ejus, atque incredibilis in nos voluntas zelo ipſo demonſtratur. Nec enim aut amor

Zelus quid ſit, vide D. Thom. in 1. 2. q. 28. art. 4.

e) Pſal. 72. 26. Dion. in lib. de divin. nomin. c. 3. Ambroſ. in Pſal. 118.

amor ardentior inter homines, aut major, arctiorque conjunctio, quam eorum, qui conjugio copulati ſunt, reperitur. Igitur, quam nos valde diligat, oſtendit Deus, cum crebro ſe vel ſponſo, vel marito comparans, Zelotem vocat. Quamobrem Parochus, hoc loco ſic divini cultus, atque honoris cupidos homines eſſe debere, ut zelantes potius, quam amantes, jure dici poſſint, illius exemplo, qui de ſe ipſo, (a) *Zelo*, inquit, *zelatus ſum pro Domino Deo exercituum;* imo vero Chriſtum ipſum imitentur, cujus illud eſt, (b) *Zelus domus tuæ comedit me.*

Quanto Zelo divini honoris ſtudioſi homines eſſe debeant.

a) 3. Reg. 19. 14

b) Pſal. 68. 10. Joan. 2. 17.

30. *Quæ ſit comminationis hic intentata ſententia.*

Eſt autem comminationis explicanda ſententia, non inultos peccatores paſſurum Deum, ſed eos vel tanquam parentem caſtigaturum, vel tanquam judicem acriter, ac ſevere in eos animadverſurum. Quod alio in loco ſignificans Moyſes, (c) *Et ſcies*, inquit, *quia Dominus Deus tuus ipſe eſt Deus fortis, & fidelis, cuſtodiens pactum, & miſericordiam diligentibus ſe, & iis, qui cuſtodiunt Præcepta ejus, in mille generationes; & reddens odientibus ſe ſtatim.* Et Joſue) (d) *Non poteritis*, inquit, *ſervire Domino; Deus enim ſanctus, & fortis æmulator eſt, nec ignoſcet ſceleribus veſtris, atque peccatis. Si dimiſeritis Dominum, & ſervieritis Diis alienis, convertet ſe, & affliget vos, atque ſubvertet.*

c) Deut. 7. 9.

d) Joſue 24. 19. 20.

31. *Quomodo Deus viſitet peccata patrum in filios in tertiam, & quartam generationem.*

Docendus autem eſt populus, comminationis pœnam ad tertiam, quartamque impiorum, & facinoroſorum generationem pertinere; non

quod poſteriores majorum ſcelerum pœnas ſemper luant; ſed licet illi, liberique eorum impune tulerint, non omnis tamen eorum poſteritas iram Dei, vel pœnam evitabit. (a) Quod Joſiæ Regi accidit, huic enim propter ſingularem pietatem cum pepercifſet Deus, dediſſetque, ut in pace in ſepulchrum majorum ſuorum inferretur, (b) ne videret conſequentium temporum mala, quæ (c) propter Manaſſis avi impietatem, Judæ, & Jeruſalem erant eventura, eo mortuo, poſteros ejus eſt ultio Dei conſecuta, ſic, (d) ut ne filiis quidem Joſiæ pepercerit.

a) 4. Reg. 28. 19. 2. Paral.

b) 4. Reg. 23. 30. 2. Paral. 35. 24.

c) 4. Reg. 28. Jerem. 15. 4.

d) 4. Reg. 24. 3.

32. *Quomodo hæc verba cum verbis Ezechielis conveniant.*

Objectionis ſolutio.

Qua autem ratione hæc Legis verba ſententiæ illi, quæ eſt apud Prophetam, non adverſentur, (e) *Anima, quæ peccaverit, ipſa morietur*, ſancti Gregorii auctoritas cum reliquis omnibus antiquis Patribus conſentiens aperte oſtendit Inquit enim: *Quisquis pravi parentis iniquitatem imitatur, etiam ex ejus delicto conſtringitur: quisquis autem parentis iniquitatem non imitatur, nequaquam illius delicto gravatur.* Unde fit, ut iniquus filius iniqui patris non ſolum ſua, quæ addidit, ſed etiam patris peccata perſolvat; cum vitiis patris, quibus iratum Dominum non ignorat, ſuam etiam malitiam adjungere non formidat: & juſtum eſt, ut qui ſub diſtricto judice vias parentis iniqui non timet imitari, cogatur in vita præſenti etiam culpas parentis iniqui perſolvere. Commemorabit deinde Parochus, quantum (f) Dei juſtitiam ſuperet ejusdem bonitas, ac miſericordia: iraſcitur tertiæ, quartæque genera-

e) Ezech. 18. 4. Greg. lib. 25. Moral. cap. 31. Vide item D. Th. in 1. 2. q. 87. art. 8. & 2. 2. qu. 108. art. 4.

Dei miſericordia longe ejusdem juſtitiam ſuperat.

f) Jacob. 2. 13.

nerationi Deus, miſericordiam vero in millia impertit.

33. *Quomodo divinarum Legum prævaricatores Deum odiſſe cenſeantur.*

Odium Dei omnium eſt peccatorum maximum. D. Thom. in 1. 2. q. 73 art. 4. & in 2. 2. qu 34. art. 1.

In eo autem, quod dictum eſt; *Eorum, qui oderunt me;* peccati magnitudo oſtenditur. Quid enim flagitioſius, ac deteſtabilius, quam ſummam ipſam bonitatem, ſummam veritatem odiſſe? Hoc vero ad omnes peccatores idcirco pertinet, quod quemadmodum (a) *qui habet Mandata Dei, & ſervat ea: Deum diligit;* ita qui Legem Domini contemnit, & Mandata ejus non ſervat, Deum odiſſe merito dicendus eſt.

a) *Joan. 14. 21.*

34. *Quid ſit illud, Faciens miſericordiam his, qui diligunt me.*

Amore, & charitate Lex perficienda. Videatur Synod. Trid. de juſtific. ſeſſ. 6. cap. 16.

Quod vero extremum eſt, *Et iis, qui diligunt me*, ſervandæ Legis modum, ac rationem docet. Neceſſe eſt enim eos, qui Legem Dei ſervant, eadem charitate, atque amore, quo in Deum ſunt, ad ejus obedientiam adduci: quæ deinceps in ſingulis præceptis commemorabuntur.

DE SECUNDO PRÆCEPTO.

CAPUT III.

Non aſſumes Nomen Domini Dei tui in vanum.

1. *Cur Deus hanc Legem de ſuo ipſius Nomine honorando ferre voluerit.*

De hoc Præcepto vide D. Thom. in 2. 2. q. 100. art. 5. & 2. 2. q. 122 art. 9. vide item Magiſt. in 3. diſt. 39.

Quamquam primo divinæ Legis Præcepto, quo Deum pie, ſanćteque colere jubemur, hoc, quod ſecundo loco ſequitur, neceſſario continetur: (nam qui ſibi honorem tribui vult, idem poſtulat, ſe ut ſummo verborum honore proſequamur, prohibetque contraria: quod & illa Domini verba apud Malachiam aperte indicant: (a) *Filius honorat patrem, & ſervus dominum ſuum: ſi ergo Pater ego ſum, ubi eſt honor meus?*) Deus tamen pro rei magnitudine hanc de ſuo ipſius divino, & ſanćtitatis pleniſſimo Nomine honorando Legem ſeparatim ferre, idque nobis diſertis, & perſpicuis verbis præſcribere voluit.

a) Malach. 1. 6.

2. *Quantum niti Parochi debeant in hujus Præcepti explicatione.*

Quod ſane Parocho ipſi argumento in primis eſſe debet, nequaquam ſatis fore, ſi hac de re generatim loquatur; ſed ejusmodi locum hunc eſſe, in quo diutius ipſum commorari, & quæcunque ad hanc trachtationem pertinent, diſtinćte, dilucide, accurateque apud fideles explicare, neceſſe ſit. Neque vero nimia hæc

diligentia cenſenda eſt, cum non deſint, qui adeo errorum tenebris obcæcati ſint, ut (a) quem Angeli glorificant, ei maledicere non vereantur. Neque enim Lege ſemel lata deterrentur, quominus Dei majeſtatem quotidie imminuere, imo ſingulis pene horis, ac momentis impudentiſſime audeant. Quis enim non videat, omnia jurejurando affirmari, omnia imprecationibus, & execrationibus referta eſſe? uſque adeo ut nemo fere vel vendat aliquid, vel emat, vel negotium aliquod gerat, qui non jurisjurandi religionem interponat, Deique ſanctiſſimum Nomen millies vel in re leviſſima, & inani temere non uſurpet. Quo major Parocho cura, & diligentia adhibenda eſt, ut ſæpe fideles admoneat, quam grave hoc ſcelus ſit, & deteſtabile.

a) *Pſal. 88. 8. Iſa. 6.*

3. *Quid ſecundum iſtud Præceptum imperet, vel prohibeat.*

Jam vero in hujus Præcepti explicatione id primum conſtet, cum eo, quod Lex fieri prohibet, earum etiam rerum præceptionem conjunctam eſſe, quas præſtare homines debent. Utrumque autem ſeparatim docendum eſt; primum quidem, ut ea, quæ tradenda ſunt, facilius exponantur, quid jubeat Lex: mox etiam, quid vetet. Nam, quæ imperat, illa ſunt, Nomen Dei eſſe honorandum, ac per illud ſancte jurandum: hæc rurſus, quæ prohibet: nemo divinum Nomen contemnat, nemo illud in vanum aſſumat, neve per ipſum aut falſo, aut fruſtra, aut temere juret.

Sub Præcepto negativo oppoſita affirmatio includitur, quia negatio præſuppónit affirmationem.
Ariſt. lib. 2. de Cœlo tex. 18.

4. *Quid Dei Nomine hic intelligatur.*

In ea itaque parte, qua jubemur divino

Nomini honorem tribuere, Parochus fidelibus præcipiat, Dei Nomen, ipſius inquam literas, & ſyllabas, aut omnino per ſe nudum verbum tantummodo attendendum non eſſe, ſed in eam cogitationem veniendum, quid valeat illa vox, quæ omnipotentem, ac ſempiternam majeſtatem unius, & trini numinis ſignificat. Ex his autem facile colligitur inanem eſſe nonnullorum Judæorum ſuperſtitionem, qui, quod ſcriberent Dei Nomen, pronunciare non auderent; quaſi in quatuor illis literis, non in re divina vis eſſet. Sed quamvis ſingulari numero prolatum ſit, *Non aſſumes Nomen Dei*, id non de uno aliquo Nomine, ſed de omnibus, quæ Deo tribui ſolent, intelligendum eſt. Multa enim Deo impoſita ſunt nomina, ut *Domini*, (a) *Omnipotentis* (b) *Domini exercituum*, (c) *Regis regum, fortis*,& alia id genus, quæ in Scripturis leguntur, quæ parem, eandemque venerationem habent omnia. Deinde docendum eſt, quomodo divino Nomini debitus honor adhibeatur. Neque enim Chriſtiano populo cujus ore Dei laudes aſſidue celebrandæ ſunt, rem utiliſſimam, & perneceſſariam, ad ſalutem ignorare fas eſt.

Nomen tetragramm ton, ἀνεκφώνητον vocari ſcribit Hieron. epi. 136. Judæoſque in hac parte multi Chriſtiani ſequuntur. Vide Geneb. l. 2. Chronol.

a) *Exo. 15. 3.*

b) *Iſa. 6 3.*

c) *Apoc. 19. 16. De his Dei Nominibus vide Hier. epiſt. 136. De Nomine vero Dei proprio. D. Thom. in 1. p q. 13. art. 11.*

5. *Qua ratione divinum Nomen venerari, aut honorare cenſeamur.*

Divinum Nomen laudatur per ipſius confeſſionem. Matth. 10.

Quamvis autem multiplex ſit ratio laudandi divini Nominis; tamen in iis, de quibus deinceps hic dicetur, vis, & pondus omnium videtur eſſe.

Primum igitur laudatur Deus, cum in omnium conſpectu Deum, ac Dominum noſtrum fidenter confitemur, Chriſtumque ſalu-

tis

tis noſtræ auctorem, quemadmodum agnoſcimus ita etiam prædicamus.

Itemque cum verbo Dei, quo voluntas ejus enunciatur, ſancte & diligenter operam damus, & in ejus meditatione aſſidue verſamur, ſtudioſe illud addiſcimus, aut legendo, aut audiendo, perinde ut cujusque perſonæ, aut muneri aptum, & conſentaneum eſt.

Et cum ejus ſermones reverenter tractamus. 2. Cor. 2. 7.

Deinde divinum Nomen veneramur, & colimus, cum officii, & religionis cauſa divinas laudes celebramus, ac de omnibus rebus tum proſperis, tum adverſis illi ſingulares gratias agimus. Inquit enim Propheta, (a) *Benedic anima mea Domino, & noli oblivisci omnes retributiones ejus*: extantque plurimi (b) David Pſalmi, quibus egregia quadam erga Deum pietate divinas illius laudes ſuaviſſime decantat. Extat admirabile illud patientiæ exemplum (c) Job, qui cum in maximas illas, horribileſque calamitates incidiſſet, Deum tamen excelſo, & invicto animo laudare nunquam intermiſit. Nos itaque cum animi, corporisque doloribus cruciamur, cum miſeriis, & ærumnis torquemur, ſtatim ad Deum laudandum omne ſtudium, & animi noſtri vires convertamus, illud Job dicentes, (d) *Sit Nomen Domini benedictum.*

Et cum ei de omnibus gratias agimus.

a) *Pſal.* 102. 2.

b) *Pſ.* 9. 30. 34 65. & plurimi alii

c) *Job.* 1. 21. c. 2. 10.

d) *Job.* 1. 21.

6. *Quomodo huic item Præcepto alias pareamus.*

Neque vero minus Dei Nomen honoratur, ſi fidenter opem ejus imploramus, quo ſcilicet aut nos ab illis liberet, aut ad eadem fortiter perferenda conſtantiam, & robur largiatur. Hoc enim fieri vult Dominus (e) *Invoca*, inquit, *me in die tribulationis, eruam te, &* hono-

Item dum fidenter invocatur.

e) *Pſ.* 49. 15. & præcipue in *Pſal.* 16. 43. & 118.

honorificabis me; cujus implorationis multis in locis illuſtria reperiuntur exempla.

Per usjurandum Dei Nomen laudatru

Præterea Dei Nomen honore proſequimur, cum fidei faciendæ cauſa teſtamur Deum: qui modus a ſuperioribus valde differt. Nam quæ ſupra enumeravimus, ita ſuapte natura bona ſunt, atque expetenda: ut nihil homini beatius, nihil optabilius poſſit eſſe, quam ſi in illis ſedulo exequendis ſe ipſum dies, noćteſque exerceat. (a) *Benedicam*, inquit David, *Dominum in omni tempore: ſemper laus ejus in ore meo;* at jusjurandum licet bonum ſit, ejus tamen frequens uſus minime eſt laudabilis.

a) *Pſal. 33. 1.*

7. *Quare jurisjurandi frequentior uſus non ſit probandus.*

Cui fini jusjurandum ſerviat, quiſve ejus ſit legitimus uſus.

Hujus autem diſcriminis ratio in eo poſita eſt, quod jusjurandum ea tantum de cauſa inſtitutum eſt, ut eſſet tanquam remedium quoddam humanæ imbecillitatis, & ad probandum, quod dicimus, neceſſarium inſtrumentum. (b) Ut enim corpori medicamenta adhibere non expedit, niſi neceſſe ſit, eorundem vero frequentatio omnino pernicioſa eſt; ita etiam, niſi cum gravis, & juſta cauſa ſubeſt, † jurejurando uti non eſt ſalutare: quod ſi ſæpius adhibeatur, tantum abeſt, ut proſit, ut magnum detrimentum afferat. Quamobrem præclare docet ſanćtus Chryſoſtomus, non naſcente, ſed jam adulto mundo, cum mala longe, lateque propagata univerſum terrarum orbem occupaſſent, nihilque ſuo loco, & ordine conſiſteret, ſed perturbata omnia, & permiſta ſurſum, deorſumque magna rerum confuſione ferrentur, &, quod malorum omnium graviſſimum eſt, mortales fere omnes in fœdam Idolorum

b) *Aug. in ſer. Dom. in monte. l. 1. cap. 3. & habetur 22. qu. 1. c. Ita ergo. Chryſ. hom. 26. ad popul. Antioc.*

† *Jurisjurandi conſuetudo ſalutaris non eſt, habent quadam exemplaria.*

lorum ſervitutem ſeipſos abjeciſſent, tum denique longo ſane intervallo jusjurandum in hominum conſuetudinem irrepſiſſe. Nam cum in tanta hominum perfidia, & iniquitate, nemo facile ad credendum adduceretur, Deum teſtem invocabant.

8. *In quo conſiſtat juramenti ratio, quidque proprie ſit jurare.*

Verum cum in hac Præcepti parte præcipua illa ſit ratio docendi fideles, quomodo jusjurandum pie, ſanctеque adhibere debeant; primum dicendum eſt, *jurare* nihil aliud eſſe, niſi Deum teſtari, quacunque id verborum forma, & conceptione fiat, Nam &, *Teſtis eſt mihi Deus*, &, *per Deum*, idem ſunt, Eſt etiam illud jusjurandum, cum ad faciendam fidem per res creatas juramus, ut, *Per ſacra Dei Evangelia*, *per Crucem*, *per Sanctorum reliquias*, *& nomen*, & cætera id genus. Neque enim hæc ipſa per ſe jurijurando auctoritatem, aut robur aliquod afferunt; ſed Deus ipſe hoc præſtat, cujus divinæ majeſtatis ſplendor illis in rebus eluceſcit. Ex quo ſequitur, ut per Evangelium jurantes, per Deum ipſum jurent, cujus veritas Evangelio continetur, & declaratur: ſimiliter & per Sanctos, (a) qui templa Dei ſunt, quique Evangelicæ veritati crediderunt, eamque omni obſervantia coluerunt, & per gentes, & nationes latiſſime diſſeminarunt.

Jurare quid valeat apud Scripturas.
Aug. Serm. 28. de verb. Apoſt.
D. Thom. 2. 2. q. 89. art. 1.
Pondera illud cant. 2. & 3. Adjuro vos filiæ Hieruſalem per capreas, &c.
Cum per rem creatam juratur, Deus, qui vim rebus addidit, non excluditur.
Alex. de Ales 3. par. q. 63. mem. 2.

a) 1. Cor. 3. 16.

9. *De ea jurisjurandi forma, quæ per execrationem fit.*

Eadem eſt ratio illius jurisjurandi, quod per execrationem profertur: quale eſt illud S. Pauli, (b) *Ego teſtem Deum invoco in animam*

D. Thom. 2. 2. q. 89. art. 1. ad 3. argum.

b) 2. Cor. 1. 23.

mam meam. Etenim hoc pacto aliquis Dei judicio tanquam mendacii ultori ſubjicitur. Neque propterea negamus, nonnullas ex hiſce formulis ita accipi poſſe; quaſi jurisjurandi vim non habeant: ſed tamen utile eſt, quæ de jurejurando dicta ſunt, in his etiam ſervare, atque ad eandem prorſus normam, & regulam dirigere.

10. *Quotuplex ſit juramentum.*

Duo autem ſunt jurandi genera: Primum quidem, quod aſſertorium appellatur, nimirum cùm aliquid de re præſenti, aut præterita religioſe affirmamus, ut Apoſtolus in Epiſtola ad Galatas, (a) *Ecce coram Deo, quia non mentior.*

a) *Gal. 1. 20.*

Duo ſunt juramentorum genera.
D. Thom. ibid. & Doct. in tit. de jurejurando.

Alterum vero promiſſorium dicitur, ad quod etiam comminationes referuntur, futurum tempus ſpectans, cum aliquid ita fore pro certo pollicemur, & confirmamus: cujuſmodi eſt illud Davidis, qui Berſabeæ conjugi jurans per Dominum Deum ſuum, promiſit, Salomonem ejus filium regni hæredem fore, atque in ipſius locum ſucceſſurum.

11. *Quot ſint ad legitimum juramentum requiſita.*

Jerem. 4. 2.
D. Hieron. in eundem locum, ut habetur 22. q. 2. c. animadvertendum, & in 3. Iſ. 39. vide item cap. etſi Chriſtus de jurejurando, & D. Thom. in 2. 2. q. 89. art. 3. Aug. ſer. 28. de verb. Apoſt.

Verum enim vero licet ad jusjurandum ſatis ſit, Deum teſtem adhibere; tamen, ut rectum, ſanctumque ſit, multo plura requiruntur, quæ ſunt diligenter explicanda. Ea vero breviter, teſte Divo Hieronymo, Jeremias enumerat, cum inquit: *Jurabis, vivit Dominus, in veritate, in judicio, & in juſtitia:* quibus ſane verbis illa breviter, ſummatimque complexus eſt, quibus omnis jurisjurandi perfectio continetur, veritatem, inquam, judicium, & juſtitiam.

12.

12 *Quomodo juramentum præſtetur in veritate.*

Primum itaque in jurejurando locum veritas habet, nimirum ut quod aſſeritur, & ipſum verum ſit, & qui jurat, id ita eſſe arbitretur, non quidem temere, aut levi conjectura adductus, ſed certiſſimis argumentis. Alterum vero jurisjurandi genus, quo aliquid promittimus, eodem plane modo veritatem requirit. Nam qui aliquid pollicetur, ita animatus eſſe debet, ut, cum tempus advenerit, id re ipſa præſtet, & promiſſum exolvat. Neque enim vir probus id unquam ſe facturum recipiet, quod ſanctiſſimis Dei Præceptis, & voluntati adverſari putet; ſed quicquid promittere, & jurare licuerit, id ſemel promiſſum nunquam mutabit; niſi fortaſſe, commutata rerum conditione, tale eſſe inceperit, ut jam ſi fidem ſervare: & promiſſis ſtare vellet, Dei odium, & offenſionem ſubiret. Veritatem autem jurejurando neceſſariam eſſe, David quoque indicat illis verbis (a) *Qui jurat proximo ſuo, & non decipit.*

Vide 2. 2 qu. 5. ubi multa habes Sanctorum dicta de jurejurando non ſervando male præſtito.

a) *Pſal. 14. 5.*

13. *Quis dicatur jurare in judicio, quamque ob cauſam pueris juramentum non ſit deferendum.*

Sequitur ſecundo loco judicium. Neque enim jusjurandum temere, & inconſiderate, ſed conſulto, & cogitato adhiberi debet. Itaque juraturus primum quidem conſideret, utrum neceſſitate cogatur, nec ne; remque totam accurate expendat, an ejuſmodi ſit, ut jurejurando indigere videatur. Tempus præterea ſpectet, locum attendat, aliaque permulta, quæ rebus adjuncta ſunt, circumſpiciat; non odio, non amore, aut animi per.

tur-

Adverſus hanc conditionem peccavit Jephte.

turbatione aliqua impellatur, ſed ipſius rei vi, & neceſſitate. Etenim, niſi hæc conſideratio, & diligens animadverſio anteceſſerit, ſane Jusjurandum præceps, & temerarium erit: cujuſmodi eſt illorum irreligioſa affirmatio, qui in re leviſſima, & inani, nulla ratione, aut conſilio, ſed prava quadam conſuetudine jurant, Id vero paſſim quotidie a venditoribus, & emptoribus fieri videmus. Nam illi, ut quamplurimo vendant, hi rurſus, ut quamminimo emant, res venales vel laudare, vel vituperare jurejurando non dubitant. Cum itaque judicio, & prudentia opus ſit, pueri vero ita acute perſpicere, ac diſtinguere nondum per ætatem poſſint, idcirco conſtitutum eſt a ſancto Cornelio Pontifice, ne a pueris ante pubertatem, hoc eſt ante decimum quartum annum, jusjurandum exigatur.

Can. 22. q. 5. c. Honeſtum.

14. *Quo pacto in juſtitia juretur.*

Reliqua eſt juſtitia, quæ maxime in promiſſis requiritur. Quare ſi quis injuſtum aliquid, vel inhoneſtum promittit, & jurando peccat, & promiſſis faciendis ſcelus ſcelere cumulat. Extat hujus rei in Evangelio exemplum Herodis regis, (a) qui temerario jurejurando obſtrictus, puellæ ſaltatrici caput Joannis Baptiſtæ, tanquam ſaltationis præmium, dedit. Tale etiam fuit Judæorum jusjurandum, qui ſeipſos, ut eſt in Actis Apoſtolorum, ea conditione devoverunt, nihil guſtaturos, donec Paulum occidiſſent.

a) *Marc. 6. 23.*

Act. 23. 12.

15. *Quibus præcipue rationibus intelligatur jusjurandum eſſe aliquando licitum.*

His ita explicatis, nulla plane dubitatio relinquitur, quin illi tuto jurare liceat, qui hæc

Jurare licitum eſſe tradunt Pa-

hæc omnia ſervaverit, quique hiſce conditionibus, tanquam præſidiis quibuſdam, jusjurandum munierit. Sed & argumentis multis id probare facile eſt. Nam Lex Domini, (a) quæ immaculata eſt, & (b) ſancta, hoc præcepit. *Dominum*, inquit, *Deum tuum timebis, & illi ſoli ſervies, ac per nomen illius jurabis*, & a Davide ſcriptum eſt: (c) *Laudabuntur omnes, qui jurant in eo.*

Patres in Concil. Tolet. VIII. c. 2. ut hab. 23. q. 1 cap. 1. Aug. ſup. ep. ad Galat. c. 1. & in ep. 154. & multis aliis, quæ habentur ead. qu. Item ex c. etſi Chriſtus de jurejur.

a) *Pſal. 18. 8.*
b) *Rom. 7. 12. 23.*
Deut. 6. 15.
c) *Pſal. 62. 12.*

Præterea (d) ſacræ Literæ indicant, ipſa Eccleſiæ lumina ſanctiſſimos Apoſtolos jurejurando aliquando uſos eſſe: idque ex Apoſtoli epiſtolis apparet.

d) *Apoſtoli jurant. Rom. 1. 9. & 1. Cor. 15. 31. 2. Cor. 1.*

Angeli jurant.

Adde, quod & Angeli ipſi interdum jurant. Nam a ſancto Joanne Evangeliſta in Apocalypſi ſcriptum eſt (e) Angelum juraſſe per Viventem in ſæcula.

e) *Apoc. 10. 3. Dan. 12. 7.*

Deus ipſe jurat.

Quin etiam & (f) Deus ipſe jurat Angelorum Dominus: & in veteri Teſtamento multis in locis Deus promiſſiones ſuas jurejurando confirmat: ut (g) Abrahæ, & (h) Davidi, qui illud de Dei jurejurando prodidit; *Juravit*, inquit, *Dominus, & non pænitebit eum, tu es Sacerdos in æternum ſecundum ordinem Melchiſedech.*

f) *Ad Heb. 16. 17.*
g) *Gen. 22. 10. & Pſal. 109. 4. Exod. 33.*
h) *Pſal. 109. 4. & Pſal. 12. 11.*

16. *Jusjurandum rite præſtitum eſſe in laude reponendum probatur.*

Neque vero obſcura eſt ratio ad explicandum cur jusjurandum laudabile ſit, ſi quis attentius totam rem conſideret, & ipſius ortum, finemque intueatur. Etenim jusjurandum a fide originem ducit, qua homines credunt, Deum totius veritatis eſſe auctorem, qui nec decipi unquam poſſit, nec alios decipere, cujus (i) oculis nuda ſunt omnia, & aperta, qui (k) denique univerſis rebus humanis

D. Thom. in 2. 2. q. 89. a. 1. & 4.
Jurisjurandi uſurpandi origo.

i) *Hebr. 4. 13.*
k) *Sap. 8. 1. Matt. 6. 16. & 10. 29.*

nis admirabili providentia conſulit, mundumque adminiſtrat. Hac igitur fide homines imbuti, Deum veritatis teſtem adhibent, cui fidem non habere, impium, & nefarium erit.

17. *Jurisjurandi finis eſt controverſiarum, & litium finis.*

D. Thom. in 2. 2. q. 98. art. 1.

Quod vero ad finem attinet eo tendit jusjurandum, atque id omnino ſpectat, ut hominis juſtitiam, & innocentiam probet, finemque litibus, & controverſiis imponat: quod etiam (a) Apoſtolus in Epiſtola ad Hebræos docet.

a) *Heb. 6. 16.*

18. *Quomodo Chriſtus juramentum prohibuerit.*

Objectionis tacitæ ſolutio.

Neque huic ſententiæ verba illa Salvatoris noſtri apud ſanctum Matthæum repugnant: (b) *Audiſtis, quia dictum eſt antiquis, non perjurabis, reddes autem Domino juramenta tua. Ego autem dico vobis, non jurare omnino, neque per cælum, quia thronus Dei eſt, neque per terram, quia* (c) *ſcabellum eſt pedum ejus, neque per Hieroſolymam, quia civitas eſt Regis magni, neque per caput tuum juraveris, quia non potes unum capillum album facere, aut nigrum* (d) *Sit autem ſermo veſter, eſt, eſt, non, non; quod autem his abundantius eſt, a malo eſt.*

b) *Matt. 5. 33. 34.*

c) *Matt. 5. 35. 36.*

d) *Jac. 5. 12.*

His enim verbis jusjurandum univerſe, & generatim damnari non eſt dicendum; cum jam ſupra viderimus, Dominum ipſum, Apoſtoloſque frequenter juraſſe; ſed perverſum Judæorum judicium Dominus redarguere voluit, quo ſibi in animum induxerant, nihil in jurejurando cavendum eſſe præter mendacium: itaque de rebus leviſſimis, & nullius momenti & ipſi jurabant frequentiſſime, & ab aliis jusjurandum exigebant. Hunc morem Salvator

Falſa Judæorum de jurejurando opinio.

tor reprehendit, atque improbat; docetque, omnino a jurejurando abſtinendum eſſe, niſi cogat neceſſitas.

Quomodo juramentum permittat Chriſtus.

19. *Quomodo Chriſtus dixerit, illud, quod ad ſimplicem veritatis aſſertionem accedit, eſſe a malo.*

Nam propter humanam imbecillitatem jusjurandum inſtitutum eſt, & revera a malo provenit: quandoquidem aut jurantis inconſtantiam indicat, aut illius, cujus cauſa juramus, contumaciam, qui, ut credat, aliter adduci non poteſt. Sed tamen jurandi neceſſitas excuſationem habet. Et quidem, dum inquit Salvator, (a) *Sit ſermo veſter, eſt, eſt, non, non*, hac loquendi formula ſatis declarat, ſe jurandi conſuetudinem in colloquiis familiarium, & levium rerum prohibere. Quamobrem illud præcipue a Domino admonemur, ne faciles nimium, & propenſi ad jurandum ſimus; idque ſedulo docendum erit, & fidelium auribus inculcandum. Infinita enim fere mala ex nimia jurandi conſuetudine emanare, & ſacrarum Literarum auctoritate, & ſanctiſſimorum Patrum teſtimoniis comprobatur. In Eccleſiaſtico ſcriptum eſt: (b) *Jurationi non aſſueſcat os tuum; multi enim caſus in illa.* Item, (c) *Vir multum jurans implebitur iniquitate, & non diſcedet a domo illius plaga.* Plura hac de re legi poſſunt apud ſanctos Baſilium, & Auguſtinum in libris contra mendacium. Et hactenus de juſſis, nunc de vetitis dicatur.

Quomodo juramentum ſit a malo, Aug. ita interpretatur l. 1. ſerm. Dom. c. 30. & habetur 22. q. 1. c. ita ergo.

a) *Matt.* 5. 37.

Quanta mala jurandi conſuetudo ſecum trahat.

b) *Eccl.* 23. 9. & 27. 15.

c) *Eccl.* 23. 12.

S. Baſil. in illud Pſal. 54.

20. *Cur juramentum falſum, & temerarium ſit tam grande peccatum.*

Vetamur divinum Nomen in vanum aſſumere. Apparet enim, eum gravi peccato ſe ob-

Qui jurat proximo ſuo. Vide c. primum eſt 22. q. 2. ex lib. de mend. c. 14.

obſtringere, qui non conſilio, ſed temeritate ad jurandum fertur. Graviſſimum autem delictum hoc eſſe, illa etiam verba declarant: *Non aſſumes Nomen Domini Dei tui in vanum:* quaſi rationem afferrent, cur hoc facinus ſceleſtum adeo, ac nefarium ſit: nimirum propterea, quod ejus majeſtas minuitur, quem nos Deum, ac Dominum noſtrum eſſe profitemur. Hoc igitur Præcepto prohibetur, ne homines falſum jurent, nam qui a tanto ſcelere non refugit, ut Deum falſo teſtetur, hic inſignem Deo injuriam facit; quippe qui aut illi inſcitiæ notam inurit, dum ipſum alicujus rei veritatem latere arbitratur, aut certe improbitatis, & pravi affectus, qui mendacium teſtimonio velit confirmare.

Peccant graviter adverſus hoc Præceptum illi, qui falſo jurant. Vide D. Thom. in 2. 2. q. 98. art. 2.

21. *Quomodo pejerent illi, qui jurant eſſe verum, quod verum eſt.*

Jurat autem falſo, non is ſolum, qui, quod falſum ſcit, verum eſſe jurando affirmat, ſed ille etiam, qui jurejurando id aſſerit, quod, cum verum ſit, tamen ipſe falſum putat. Nam cum mendacium ea re mendacium ſit, quod contra mentem, & animi ſententiam profertur: perſpicuum eſt, hunc plane mentiri, & perjurum eſſe.

Aug. de verb. Apoſt. ſerm. 28. & hab. 22. qu. 2. cap. homines. Quid ſit mendacium, Aug. in lib. cont. mend. cap. 4. & D. Thom. in 2. 2. q. 110. art. 1.

22. *Jurans falſum, quod verum eſſe putat, quomodo peccet.*

Simili quoque ratione pejerat, qui id jurat, quod verum exiſtimat, & tamen revera falſum eſt, niſi, quantum potuit, curam, & diligentiam adhibuerit, ut totam rem compertam, atque exploratam haberet. Quamvis enim ipſius oratio menti conſentiat, tamen hujus Præcepti reus eſt.

23.

23. *Qui non ſervat, quod juravit, aut fovit ſe factūrum, qualiter peccet.*

Ejuſdem vero peccati reus cenſendus eſt, qui ſe aliquid jurejurando facturum promittit, cum tamen aut promiſſum implere in animo non fuerit, aut, ſi fuit, quod promiſit, re ipſa non præſtat. Quod etiam ad eos pertinet, * qui cum ſe voti ſponſione Deo obligarunt, non præſtant.

D. Thom. in 2. 2. q. 89. art. 7.

** Vota ſancte ſervanda traditur.*

24. *Peccatum mortiferum jurans, vel contra conſilium Evangelicum, ut peccet.*

Lev. 27. per tot. & Num. 6. per tot. & Deut. 23. 21. 22. & ſeq. Jud. 11. 3. Pſalm. 75. 12. Eccleſ. 5. 3. & multis in aliis Scripturæ locis.

Præterea in hoc præceptum peccatur, ſi deſit juſtitia, quæ ex tribus jurisjurandi comitibus una eſt. Itaque ſi quis juret ſe peccatum aliquod mortiferum commiſſurum, exempli cauſa, cædem hominis, hujus Præcepti reus eſt, licet ille ſerio, atque ex animo dicat, atque jusjurandum veritatem habeat, quam primo loco requiri declaravimus. His adjungi debent illa jurandi genera, quæ a contemptu quodam proficiſcuntur, cum quis jurat ſe non obtemperaturum conſiliis Evangelicis: cujuſmodi ſunt, quæ ad cœlibatum, & paupertatem hortantur. Quamvis enim nemo ea neceſſario ſequi debeat; ſi quis tamen juret, nolle ſe illis parere conſiliis, is eo jurejurando divina conſilia contemnit, & violat.

Jusjurandum de re mala prohibitum. 22. q. 4. cap. In malis, & cap. qui Sacramento, &c. non ſemper. & cap. neceſſe eſt.

Peccat, qui jurat ſe non obtemperaturum conſiliis Evangelicis.

D. Thom. in 2. 2. q. 89. art. 7. ad 2.

25. *Levibus conjecturis adductus jurans peccat.*

Præterea hanc Legem is violat, & judicio peccat, qui, quod verum eſt, jurat; idque ita ſe habere exiſtimat, levibus quibuſdam conjecturis adductus, & longe petitis. Nam etſi ejuſmodi jusjurandum veritas comitatur, ſubeſt tamen aliquo modo falſum. Nam

Quarto hic peccant leviter verum jurantes.

qui ſic negligenter jurat, in magno pejerandi periculo verſatur.

26. *Qui per falſos Deos jurat, graviter peccat.*

Falſo præterea jurat, qui (a) per falſos Deos jurat. Quid enim eſt a veritate alienius, quam mendaces, & fictitios Deos, tanquam verum Deum teſtari?

a) *Exod. 23. 13. D. Auguſt. epiſt. 154. & innuit D. Thom. in 2. 2. q. 13. art. 1.*

27. *Dei verbum inhonorans, vel male interpretando, vel ad vana convertendo, peccat.*

Verum, quoniam Scriptura, cum perjurium interdixit, inquit, (b) *Nec pollues Nomen Dei tui*, neglectio prohibetur, quæ fugienda eſt in reliquis, quibus ex Præcepti hujus auctoritate honor debetur: quale eſt verbum Dei, cujus majeſtatem non ſolum pii, ſed impii interdum etiam reverentur, (c) ut in Judicum hiſtoria de Eglon Moabitarum rege memoriæ traditum eſt. Dei autem verbum ſumma injuria afficit, quicunque ſacram Scripturam a recta, & germana ejus ſententia ad impiorum dogmata, & hæreſes flectit: cujus ſceleris admonet nos Princeps Apoſtolorum his verbis: (d) *Sunt quædam difficilia intellectu, quæ indocti, & inſtabiles depravant, ſicut & cæteras Scripturas ad ſuam ipſorum perditionem.* Præterea fœdis, & inhoneſtis maculis ſacra Scriptura contaminatur, cum ejus verba, & ſententias, quæ omni veneratione colenda ſunt, ad profana quæque nefarii homines torquent, ad ſcurrilia ſcilicet, fabuloſa, vana, aſſentationes, detractiones, ſortes, libellos famoſos, & ſi quæ alia ſunt id genus: in quod peccatum ſacra Tridentina Synodus animadverti jubet.

b) *Lev. 19. 12.*

c) *Jud. 3. 20. Sacras ſcripturas ad hæreſim inflectentes, & quomodocunque deviantes peccant.*

d) *2. Pet. 3. 16. & 2. Cor. 2. 17. & 4. 2. Vide item c. hæreſis, 24. q. 3. & Can. Syn. Trul. c. 19. & cap. exit. de verb. ſign. in 6.*

Trid. Syn. ſeſſ. 4 in fine.

23.

28. *Qui Deum in ſuis calamitatibus non invocant, ut peccent.*

Deinde, ut ii Deum honorant, qui ejus opem, atque auxilium in ſuis calamitatibus implorant, ita debitum Deo honorem ii negant, qui illius ſubſidium non invocant: quos redarguit David, cum inquit: (a) *Deum non invocaverunt, illic trepidaverunt timore, ubi non erat timor.*

a) Pſal. 13. 5. & 52. 6.

29. *Graviſſima omnium horum peccatorum eſt in Deum, ejuſque Sanctos blaſphemia.*

At vero longe magis deteſtabili ſcelere ſe ipſos adſtringunt, qui ſacroſanctum Dei Nomen, ab omnibus creaturis benedicendum, & ſummis laudibus extollendum, aut etiam Sanctorum nomen cum Deo regnantium impuro, & contaminato ore blaſphemare, atque execrari audent. Quod quidem peccatum uſque adeo atrox, atque immane eſt, ut interdum ſacræ (b) Literæ, ſi de blaſphemia ſermo incidat, benedictionis nomine utantur.

Lev. 24. 15. 16. Num. 16. 30. Iſa. 1. 4. & 37. 4.

b) 3. Reg. 21. 23. Job. 1. 11. 2. 9.

30. *Cur huic Præcepto ſuæ quædam minæ ſint ſubjectæ.*

Quoniam vero pœnæ, & ſupplicii terror peccandi licentiam vehementer coercere ſolet, idcirco Parochus, ut hominum animos magis permoveat, atque ad hoc Præceptum ſervandum facilius impellat, alteram illius partem, & quaſi appendicem diligenter explicabit: (c) *Neque enim habebit inſontem Dominus eum, qui aſſumpſerit Nomen Domini Dei ſui fruſtra.* Ac primum quidem doceat, ſumma ratione factum eſſe, ut huic Præcepto minæ adjungerentur: quo quidem & peccati gravitas, & in nos Dei benignitas agnoſcitur,

D. Thom. in 1. 2. q. 100. art. 2. ad 3.

c) Exod. 20. 7. Tob. 3. 22. Sap. 1. 13.

a) *Tob.* 3. 22. *Sap.* 1. 13.

(a) qui cum hominum perditione non delectetur, ne ipſius iram, & offenſionem ſubeamus, hiſce ſalutaribus minis nos deterret, nimirum, ut illum potius benevolum, quam iratum experiamur. Urgeat hunc locum Paſtor, inſtetque ſummo ſtudio, ut populus ſceleris gravitatem agnôſcat, & illud deteſtetur vehementius, & in eo evitando majorem diligentiam, & cautionem adhibeat.

Hominum proclivitas ad hoc peccatum.

Oſtendat præterea, quanta ſit hominum proclivitas ad hoc peccatum committendum, ut non ſolum ſatis fuerit Legem ferre, niſi etiam minæ adderentur. Incredibile enim eſt, quantum ejus cognitio utilitatis habeat. Nam ut nihil æque nocet, atque incauta quædam animi ſecuritas; ita propriæ imbecillitatis cognitio plurimum prodeſt. Tum illud etiam declaret, nullum a Deo certum ſupplicium conſtitutum fuiſſe, ſed tantum univerſe minari, quicunque ſe hoc ſcelere aſtrinxerit, non impune laturum. Quapropter diverſa ſupplicia, quibus quotidie affligimur, hujus peccati nos admonere debent. Hinc enim facile licet conjicere, homines ea re in maximas calamitates incidere, quod huic Præcepto non obtemperent: quibus ſibi propoſitis, cautiores eos in poſterum fore veriſimile eſt. Fideles itaque ſancto timore perterriti omni ſtudio peccatum hoc fugiant. Nam ſi (b) omnis verbi otioſi in extremo Judicio reddenda ratio eſt, quid de graviſſimis ſceleribus dicendum, quæ magnam divini Nominis deſpicientiam præſeferunt?

b) *Matt.* 12. 36.

DE

DE
TERTIO PRÆCEPTO.

CAPUT IV.

MEMENTO, UT DIEM SABBATI SANCTIFICES.

Sex diebus operaberis, & facies omnia opera tua. Septimo autem die Sabbatum Domini Dei tui eſt. Non facies omne opus in eo, tu, & filius tuus, & filia tua, ſervus tuus, & ancilla tua, jumentum tuum, & advena, qui eſt intra portas tuas. Sex enim diebus fecit Dominus cœlum, & terram, mare, & omnia, quæ in eis ſunt & requievit in die ſeptimo: idcirco benedixit Dominus diei Sabbati, & ſanctificavit eum.

Exod. 20. 9. Deut. 5. 14.

1. *Quid tertio hoc Præcepto fidelibus imperetur.*

Hoc Legis Præcepto externus ille cultus, qui Deo a nobis debetur, recte, atque ordine præſcribitur. Eſt enim hic veluti quidam prioris præcepti fructus; quoniam quem intimis ſenſibus pie colimus, fide, & ſpe adducti, quam in eo poſitam habemus, non poſſumus eum non externo cultu venerari, eidemque gratias agere. Et quoniam hæc ab iis, qui humanarum rerum occupationibus detinentur, non facile

Trid. Syn. ſub fin. ult. ſeſſionis decr. de ciborum delectu & feſtis diebus. V. item D. Thom. in 1. 2. q. 122. art 4. de conſ. diſt. 3. c. pronunciandum, & c. irreligioſa, & c. permovit, & de feriis, c. 1. & 2. & 3.

 præ-

præſtari poſſunt, certum tempus ſtatutum eſt, quo ea commode effici queant.

2. *Cur præcipue danda opera ſit Parocho, ut, quod hic præſcribitur, perpetua fidelium memoria retineatur.*

Feſtis diebus conciones ſacræ ſunt audiendæ. Conc. Chart. 4. cap. 2. & Trid. ſeſſ. 24. c. 4. de ref. & poteſt colligi ex Act. 13. 27. 42. 44. & 15. 21. & 18. 4.

Itaque cum hoc Præceptum hujuſmodi ſit, ut fructum, & admirabilem utilitatem afferat; maximi intereſt, Parochi ſummam in eo explicando diligentiam adhiberi. Ad ejus autem inflammandum ſtudium magnam vim habet primum illud Præcepti verbum, *Memento.* Nam quemadmodum fideles tale Præceptum meminiſſe debent; ſic Paſtoris eſt, in eorum memoriam illud & monendo, & docendo ſæpe redigere. Quantum vero fidelium referat, hoc Præceptum colere, ex eo perſpicitur, quod eo diligenter colendo, ad reliqua Legis juſſa ſervanda facilius adducentur. Cum enim inter cætera, quæ diebus feſtis præſtare debent, neceſſe habeant, verbi Dei audiendi cauſa, ad Eccleſiam convenire; cum edocti fuerint (a) divinas juſtificationes, illud etiam conſequentur, ut ex toto corde cuſtodiant Legem Domini. Quamobrem ſæpiſſime Sabbati celebritas, cultuſque præcipitur in ſacris Literis, ut in (b) Exodo, (c) Levitico, (d) Deuteronomio, apud (e) Iſaiam, (f) Jeremiam item, (g) & Ezechielem Prophetas videre licet: quibus omnibus in locis hoc de Sabbati cultu traditum eſt Præceptum.

a) *Pſal.* 118. 33. 34.

b) *Exod.* 16. 30. 30. & 31. 13. 14. 15. & 35. 2.
c) *Lev.* 16. 19. & 19. 3. 30. & 20. 2.
d) *Deut.* 5. 12. 13. 4.
e) *Iſ.* 56. 2. 4. 5. & 58. 13.
f) *Jer.* 17. 21. 22. 24. 37.
g) *Ezech.* 20. 13. 16. 20. & 22. 8. 20. & 23. 38. & 44. 24.

3. *Quomodo Principes ad Eccleſiæ Præſidibus opitulandum hortandi ſint.*

Exod. 16. 20. 31.

Monendi vero, & hortandi ſunt Principes, & Magiſtratus, ut in iis maxime, quæ ad hunc cultum Dei retinendum, atque augen-

gendum pertinent, Eccleſiæ Præſides auctoritate ſua juvent, jubeantque, populum Sacerdotum Præceptis obtemperare. Quod autem ad hujus Præcepti explanationem attinet, danda eſt opera, ut fideles doceantur, quibus rebus hoc Præceptum cum cæteris conveniat, quibuſve differat ab iis. Hoc enim pacto cauſam illi, rationemque cognoſcent, quare non Sabbatum, ſed diem Dominicum colamus, ſanctumque habeamus.

Trid. Syn. ſeſſ. ult. decr. de ref. c. 4. vide item 20. nos ad fidem, & c. Cum ad verum & c. fin. & multa alia diſt. 96

Inde etiam factum eſt, ut pii Principes legibus fidem tutati ſint, ut patet eod. de ſum. Trin. & fid. Cathol. & eod. de Hæret.

4. *Qua ratione hoc Præceptum a cæteris Decalogi Legibus diſcrepet.*

Certa igitur illa differentia videtur, quod reliqua Decalogi Præcepta naturalia ſunt, & perpetua, neque ulla ratione immutari poſſunt. Quo factum eſt, ut, quamvis Lex Moyſis abrogata ſit, omnia tamen Præcepta, quæ duabus Tabulis continentur, populus Chriſtianus ſervet. Quod ideo fit, non quia Moyſes ita juſſerit, ſed quod naturæ conveniunt, cujus vi ad illa ſervanda homines impelluntur. Hoc autem de Sabbati cultu Præceptum, ſi ſtatutum tempus ſpectatur, non fixum, & conſtans eſt, ſed mutabile; neque ad mores, ſed ad cæremonias pertinet; neque naturale eſt; quoniam non a natura ad id docti, aut inſtituti ſumus, ut illo die potius, quam alio externum Deo cultum tribuamus; ſed ex eo tempore, quo populus Iſraeliticus a Pharaonis ſervitute eſt liberatus, diem Sabbati coluit.

Decalogi omnia Præcepta ſunt naturalia, excepto Præcepto de Sabbati obſervatione.

D. Aug. ep. 119. ad Jan. cap. 12. D. Thom. in 2. 2. q. 122. art. 4.

Etiam ante Legem Moyſi datam Præceptum colendi Sabbatum fuit.

5. *Tempore mortis Chriſti Legis cæremoniis ſublatis, etiam Sabbatum, qua parte fuit cæremoniale, ſublatum eſt.*

Tempus autem, quo Sabbati cultus tol-

Rom. 3. 20. 21. 27. 28. & 4. 5. 6 7. 8. ad Gal. & Heb. fere per totum. Act. 15. 28. 29 D. Thom. 1. 2. q. 103. a. 3. & 4.

a) Joan. 1. 5. & 3. 12.
b) Joan. 17. & 14. 6.

c) Gal. 4. 10. 11.

d) Col. 2. 16. 17.

lendus erat, illud idem eſt, quo cæteri Hebraici cultus, cæremoniæque antiquandæ erant, morte ſcilicet Chriſti. Nam, cum illæ cæremoniæ ſint quaſi adumbratæ imagines lucis, & veritatis, illud utique neceſſe erat, ut (a) lucis, ac (b) veritatis, quæ Jeſus Chriſtus eſt, adventu removerentur. Qua de re S. Paulus ad Galatas ita ſcripſit, cum Moſaici ritus cultores reprehenderet: (c) *Dies obſervatis, & menſes, & tempora, & annos: timeo vos, ne forte ſine cauſa laboraverim in vobis:* in quam etiam ſententiam ſcripſit ad (d) Coloſſenſes. Et hæc de differentia.

6. *Quo pacto tertium hoc Præceptum cum reliquis novem conſentiat.*

D. Thom. in 2. 2. q. 122. art. 4.

Convenit autem hoc Præceptum cum reliquis, non ritu, & cæremoniis, ſed quia aliquid habet, quod ad mores, naturæque ius attineat. Nam Dei cultus, ac religio, quæ hoc Præcepto exprimitur, a naturæ jure exiſtit; cum illud natura comparatum ſit, ut aliquot horas in iis, quæ ad Dei cultum pertinent, verſemur, cujus rei argumento eſt, quod apud omnes nationes ſtatas quaſdam ferias, eaſque publicas fuiſſe cernimus, quæ ſacris rebus, ac divinis obeundis erant conſecratæ. Eſt enim naturale homini, ut is certum quoddam tempus neceſſariis rerum functionibus det, veluti coporis quieti, ſomno, & aliis hujuſmodi rebus: & quemadmodum corpori, ita eadem naturæ ratione factum eſt, ut menti etiam aliquid temporis concederet, quo in Dei contemplatione ſeſe reficeret. Atque ita, cum aliqua temporis pars eſſe debeat, quo res divinæ colantur,

cul-

cultuſque Deo debitus tribuatur: hoc ſane ad morum Præcepta pertinet.

7. *Diem Dominicum pro die Sabbati Apoſtoli colendum ordinaverunt.*

Quam ob cauſam Apoſtoli ex illis ſeptem diebus, eum, qui primus eſt, ad divinum cultum conſecrare ſtatuerunt, quem & diem Dominicum dixere. Nam & ſanctus Joannes in (a) Apocalypſi Dominici diei meminit; & (b) Apoſtolus per unam Sabbati, quæ eſt dies Dominicus, ut S. Chryſoſtomus interpretatur, Collectas fieri jubet: ut intelligamus, jam tum in Eccleſia diem Dominicum ſanctum habitum eſſe. Jam vero, ut ſciant Fideles: quid eo die agere, a quibuſve actionibus abſtinere debeant, non alienum eſt, ut Parochus totum Præceptum, quod in quatuor partes recte diſtribui poteſt, ad verbum diligenter interpretetur.

a). *Apoc.* 1. 10.

b) 1. *Cor.* 16. 2. *Actor.* 20. 7. *Chryſoſt. hom.* 13. *in* 1. *Cor.* c. *Apoſt. Can.* 67. *Ignat. Epiſt. ad Magneſ. Juſt. apol.* 2. *Tert. in apol. c.* 16. *& de cor. mil. c.* 3. *& de idol, c.* 14. *Cypr. ep.* 33. *&* 59. *Clem. Ale. l.* 2. *Strom. Orig. hom.* 7. *in Exod. & alii. D. Th. in* 1. 2. *qu.* 100. *art.* 7. *ad* 5.

8. *Quid verbo, Memento, hic generatim præſcribatur.*

Itaque primum generatim proponat, quid iis verbis præſcribatur, *Memento, ut diem Sabbati ſanctifices.* Ob eam vero cauſam initio Præcepti verbum illud, *Memento*, appoſite additum eſt, quod hujus diei cultus ad cæremonias pertineat. Qua de re populus admonendus eſſe videbatur, cum naturæ Lex, etſi aliquo tempore Deum religionis ritu colendum eſſe doceat, hoc tamen quo potiſſimum die fieri deberet, non præſcripſit.

Omnes dies pii operibus ſunt tranſigendi.

Præterea fideles docendi ſunt, ex iis verbis modum, & rationem colligi poſſe, qua in tota hebdomada opus facere conveniat, ita ſci-

licet, ut diem feſtum ſemper ſpectemus: quo die cum actionum, & operum noſtrorum Deo quaſi reddenda ratio ſit, ejusmodi opera efficiamus neceſſe eſt, quæ neque Dei judicio repudientur, neque nobis, ut ſcriptum eſt, (a) in ſingultum ſint, & in ſcrupulum cordis.

a) 1. Reg. 25. 31.

Nulla occaſione a Sabbati ſanctificatione abſtinendum eſt.

Poſtremo id docemur, quod certe animadvertere debemus, non defuturas ſcilicet occaſiones, quamobrem nos hujus Præcepti capiat oblivio, vel aliorum, qui illud negligunt, exemplo adductos, vel ſpectaculorum, ludorumque ſtudio, quibus plerumque ab hujus diei ſancto, religioſoque cultu abducimur. Sed jam ad id veniamus, quod Sabbati ſignificatione demonſtratur.

9. *Quid* Sabbatum: *&* Sabbatizare *in ſacris Literis, denotet.*

Hier. in interpr. nom. Heb. a verbo Scabbath., id eſt, quievit, vel ceſſavit.

Sabbatum Hebraicum nomen, ſi Latine interpretaris, ceſſatio dicitur: *Sabbatizare* propterea ceſſare, & requieſcere Latino vocabulo appellatur. Qua ſignificatione factum eſt, ut Sabbati nomine dies ſeptimus diceretur; (b) quoniam, abſoluta, perfectaque mundi univerſitate, Deus ab omni opere, quod fecerat, requievit: ita hunc diem (c) in Exodo Dominus vocat. Poſtea vero non ſolum ſeptimus hic dies, ſed ob ejus dignitatem ipſa etiam hebdomada eo nomine appellata eſt, in quem ſenſum Phariſæus apud S. Lucam dixit, (d) *jejuno bis in Sabbato.* Atque hoc quidem de Sabbati ſignificatione.

b) *Gen. 2. 3.*

c) *Exod. 20. 12. & 31. 7. Deut. 5. 14.*

d) *Luca 18. 12.*

10. *Quomodo fideles Sabbatum ſanctificare dicantur.*

Sanctificatio autem Sabbati ſacris in Literis ceſſatio eſt, quæ fit a corporis laboribus, & a ne-

a negotiis; ut aperte oſtendunt hæc, quæ ſequuntur; Præcepti verba: *Non facies in eo quicquam operis.* Neque vero id ſolum ſignificat, (aliter enim ſatis fuiſſe dicere, ut eſt in Deuteronomio, *Obſerva diem Sabbati*) ſed cum eodem in loco addatur, *Ut ſanctifices eum,* hoc verbo oſtenditur, Sabbati diem religioſum eſſe, diviniſque actionibus, ac ſanctis rerum officiis conſecratum. Itaque diem Sabbati tum plene ac perfecte celebramus, cum pietatis, & religionis officia Deo præſtamus: hocque plane Sabbatum eſt, (a) Iſaias delicatum appellat, quoniam dies feſti ſunt veluti deliciæ Domini, & piorum hominum. Quare ſi religioſo huic, ſanctoque Sabbati cultui miſericordiæ adjungantur opera, certe maxima ſunt (b) & multa præmia, quæ nobis eodem capite proponuntur.

Deut. 5. 12.

a) *Iſ. 58. 13.*

b) *Iſ. 58. 6. 7.*

11. *Quæ ſit germana ſuperiorum verborum ſententia.*

Itaque verus, ac proprius hujus Præcepti ſenſus eo ſpectat, ut homo & animo, & corpore in eam curam incumbat, ut ſtatuto aliquo tempore a negotiis, corporiſque laboribus feriatus, Deum pie colat, ac veneretur.

D. Th. in 2. 2. qu. 122. art. 4. ad 3.

12. *Quid altera Præcepti parte demonſtretur.*

Altera vero Præcepti parte demonſtratur, diem ſeptimum Dei cultui divinitus dedicatum eſſe. Nam ita ſcriptum eſt: *Sex diebus operaberis, & facies omnia opera tua; ſeptimo autem die Sabbatum Domini Dei tui eſt.* Quæ verba ad eam ſententiam referuntur, ut Sabbatum Domino conſecratum interpretemur, eique eo die religionis officia tribuamus, ſeptimumque diem intelligamus ſignum eſſe quietis Domini.

13.

13. *Cur Judæis expedierit certum diem, eumque ſeptimum ad religionis officia præſcribere.*

Hic vero dies divinò cultui dicatus eſt, quia rudi populo minus expediebat habere eam facultatem temporis arbitratu ſuo deligendi, ne forte Ægyptiorum ſacra imitaretur. Itaque ex ſeptem diebus, ultimus ad Deum colendum delectus eſt, quæ quidem res plena myſteriis eſt. Quare Dominus (a) in Exodo, & apud (b) Ezechielem ſignum vocat. *Videte itaque*, ille inquit, *ut Sabbatum meum cuſtodiatis, quia ſignum eſt inter me, & vos in generationibus veſtris, ut ſciatis, quia ego Dominus, qui ſanctifico vos.*

a) *Exod. 31. 13.*
b) *Ezech. 20. 12.*

14. *Quarum rerum ſignum fuerit Sabbati celebritas.*

Itaque ſignum fuit, quod indicabat, homines Deo ſe dedicare oportere, ſanctoſque eidem præbere, cum diem etiam videamus ei dicatum eſſe: ſiquidem ille dies ſanctus eſt, quod tum præcipue ſanctitatem, & religionem homines colere debeant.

Vide Aug. Epiſt. 119. c. 12. Hier. l. 15. in Iſ. c. 56. & l. 16. in cap. 58. & in Ezech. 13. c. 44. D. Th. in 1. 2. q. 110. art. 4. ad ſecundum, & in 2. 2. q. 122. art. 4. Damaſ. l. 4. de orth. fid. cap. 24.

Deinde ſignum eſt, & quaſi monumentum conditæ hujus admirandæ univerſitatis. Signum præterea fuit Iſraelitarum memoriæ traditum, quo admoniti; ſe Dei auxilio a duriſſimo Ægyptiacæ ſervitutis jugo ſolutos, ac liberatos eſſe meminiſſent. Id quod Dominus oſtendit illis verbis (c) *Memento, quod & ipſe ſervieris in Egypto, & eduxerit te inde Dominus Deus tuus in manu forti, & brachio extento: idcirco præcepit tibi, ut obſervares diem Sabbati.* Eſt ſignum item tum ſpiritualis, tum cœleſtis Sabbati.

c) *Deut. 5. 15.*

15. *Quid ſit Spirituale Populi Chriſtiani Sabbatum.*

Spirituale autem Sabbatum in ſancta quadam, & myſtica quiete conſiſtit, nimirum cum (a) vetus homo (b) Chriſto conſepultus ad vitam renovatur, atque iis in actionibus, quæ Chriſtianæ pietati conveniunt; ſtudioſe ſe exercet. Debent enim, qui (c) aliquando erant tenebræ, nunc autem lux in Domino ſunt, ut filii lucis, in omni bonitate, juſtitia, & veritate ambulare, (d) neque communicare operibus infructuoſis tenebrarum.

Aug. ſupra Gen. ad lit. lib. 4. c. 12. & Ep. 119. c. 11.
a) Rom. 6. 6. Eph. 4. 22.
b) Rom. 6. 4.
c) Eph. 5. 7.
d) Ibidem 11.

16. *Quod ſit Beatis etiam ſuum Sabbatum.*

Cœleſte vero Sabbatum eſt, ut ait D. Cyrillus eum locum Apoſtoli tractans, (e) *Relinquitur ergo Sabbatiſmus Populo Dei*, illa vita, in qua omnibus bonis cum Chriſto viventes fruemur, peccato radicitus extirpato, ſecundum illud, (f) *non erit ibi leo, & mala beſtia non aſcendet per eam, ſed erit ibi ſemita, & via ſancta vocabitur:* (g) omnia enim bona mens Sanctorum in viſione Dei adipiſcitur. Quare fideles hortandi erunt his verbis, & a Paſtore incitandi: (h) *Feſtinemus ingredi in illam requiem.*

Cyril. lib. 4. in Joannem. c. 51.
e) Hebr. 4. 9.
f) Iſ. 35. 8. 9.
g) Sap. 7.
h) Hebr. 4. 11.

17. *Judæis alii dies, quam ſeptimus, fuere feſtivi.*

Præter diem ſeptimum habebat Populus Judæus alios etiam feſtos, & ſacros dies (i) divina Lege conſtitutos, quibus maximorum beneficiorum memoria renovaretur.

i) Exod. 12. 23. & 34. Vide Cyril. lib. 17. de Ador. in ſpir. & verit.

18. *Quare Apoſtoli non ſeptimum hebdomadæ diem, ſed primum divino cultui conſecrarint.*

Placuit autem Eccleſiæ Dei, ut diei Sabbati cultus, & celebritas in Dominicum transferre-

Gregor. Naz. orat. 43. Dam. lib. 4. c. 24. Leo Epiſt. 81. ad Dioſcor.

Gen. 1. 3. Marci 16. 2. Apoc. 1. 10. Gen. 1. 3.

ferretur diem. Nam ut eo die primum lux orbi terrarum illuxit: ſic redemptoris noſtri, qui ad vitam æternam nobis aditum patefecit, Reſurrectione, quæ eo die fuit, e tenebris ad lucem vita noſtra revocata eſt; unde & Dominicum diem Apoſtoli dici voluerunt. Solemnem præterea hunc diem eſſe in ſacris Literis animadvertimus, quod eo die mundi creatio initium habuit, quodque (a) Spiritus Sanctus diſcipulis datus eſt.

a) Act. 2. 2.

19. *Quamobrem ad diem Dominicum alia feſta Chriſtianis acceſſerint.*

Vide cap. Pronunciandum. de conſ. diſt. 3. & c. Conqueſtus de feriis. Quo modo autem hæc feſta a traditione Apoſtolica emanarint, colligi poteſt ex Act. 20. 16. & 1. Cor. 10. Can. Apoſt. Can. 7.

Alios autem dies feſtos ab Eccleſiæ initio, & conſequentibus deinde temporibus, Apoſtoli, & ſancti Patres noſtri inſtituerunt, ut pie & ſancte Dei beneficiorum memoriam coleremus. Inter eos autem celeberrimi habentur illi dies, qui ob Redemptionis noſtræ myſteria religioni conſecrati ſunt: deinde, qui ſanctiſſimæ Virgini Matri, tum vero Apoſtolis, Martyribus, cæteriſque Sanctis cum Chriſto regnantibus dicantur: in quorum victoria Dei bonitas, & potentia laudatur, ipſis debiti honores tribuuntur, atque ad eorum imitationem Fidelis Populus incitatur.

20. *Quomodo ex hoc Præcepto ad otium fugiendum Fideles incitentur.*

Et quoniam ad hoc præceptum ſervandum magnam vim ea ipſius pars habet, quæ illis verbis expreſſa eſt, *Sex diebus operaberis, ſeptimus autem dies Sabbatum Domini Dei tui eſt;* Parochus debet illam partem diligenter explicare. Etenim ex his verbis colligi poteſt, fideles hortandos eſſe, ne otioſi, & deſides, vitam traducant; ſed potius Apoſtolicæ vocis

memo-

memores, (a) negotium ſuum quiſquis agat, (b) & operetur manibus ſuis, ſicut ab eo præceptum fuerat. Præterea hoc Præcepto illud Dominus jubet, ut ſex ipſis diebus opera noſtra efficiamus, ne aliquid eorum, quæ aliis hebdomadæ diebus fieri, agive oporteat, in diem feſtum rejiciatur; atque ita animus a rerum divinarum cura, ſtudioque avocetur.

a) 1. *Theſſ.* 4. 11.
b) *Eph.* 4. 28. 2. *Theſſ.* 3. 10.

21. *Quid maxime diebus feſtis agere ſit prohibitum.*

Tertia deinde Præcepti pars explicanda eſt, quæ quodamodo deſcribit, qua ratione Sabbati diem colere debeamus; præcipue autem explicat, quid illo die facere prohibeamur. Quare inquit Dominus, *Non facies omne opus in eo tu, & filius tuus, & filia tua, ſervus tuus, & ancilla tua, jumentum tuum, & advena, qui eſt intra portas tuas.* Quibus verbis ad id primum inſtituimur, ut, quæcunque divinum cultum impedire poſſunt, omnino vitemus. Facile enim perſpici poteſt, omne ſervilis operis genus prohiberi, non quidem ea re, quod ſua natura aut turpe, aut malum ſit, ſed quoniam mentem noſtram a divino cultu, qui finis Præcepti eſt, abſtrahit.

Aug. Tract. 3. *in Joan.* & *in Pſal.* 32.
D. Th. 2. 2. *qu.* 122. *art.* 4. *vide ſupra Sect.* 11.

Quo magis peccata fidelibus vitanda ſunt, quæ non ſolum animum a diuinarum rerum ſtudio avocant, ſed nos a Dei amore prorſus ſejungunt.

22. *Externæ actiones, quæ ad Dei cultum referuntur, Sabbato non interdicuntur.*

Neque tamen eæ actiones, nec ea opera vetantur, quæ ad divinum cultum attinent, etiamſi ſervilia ſint; ut altare inſtruere, templa alicujus feſti diei cauſa ornare, & reliqua

D. Th. loco ſupra citato.

hujus

hujus generis. Ideoque a Domino dictum eſt, (a) Sacerdotes in templo Sabbatum violare, & ſine crimine eſſe.

a) Matth. 12. 5. Levit. 24. 8. Num. 18. 9. Joan. 7. 22. 23.

23. *Quædam etiam ſervilia opera ob neceſſitatem diebus feſtis conceduntur.*

Multa licent in diebus feſtis, vide cap. licet, de feriis, & cap. Conqueſtus eod. in fine.

Sed neque earum rerum opera hac lege prohiberi exiſtimandum eſt, quarum jactura facienda ſit, ſi die feſto prætermittantur, quemadmodum ſacris etiam Canonibus permiſſum eſt. Multa alia Dominus in Evangelio feſtis diebus fieri poſſe declaravit, quæ facile Parochus apud ſanctos (b) Matthæum, (c) & Joannem obſervabit.

b) Matt. 12. 3. 4. 5. Marc. 3. 4. Luc. 6. 34. c) Joan. 5. 8.

24. *Cur jumemta quieſcere Dominus voluerit.*

Sed: ut nulla res prætermitteretur, cujus actione hic Sabbati cultus impediretur, facta eſt jumenti mentio; quo animalium genere impediuntur homines, quominus Sabbatum diem colant. Si enim die Sabbati alicujus operis actioni jumenti uſus deſtinatur, neceſſaria eſt etiam ad id hominis opera, qui jumentum agat, itaque ſolum per ſe opus facere non poteſt, ſed hominem, qui illud molitur, adjuvat. Eo autem die nemini opus facere licet: ergo neque jumentis, quorum opera ad id homines utuntur. Itaque hujus Præcepti Lex eo etiam ſpectat, ut, ſi jumentorum laboribus homines parcere Deus vult, eo certe magis ipſi cavere debeant, ne inhumani ſint in eo, quorum opera, atque induſtria utuntur.

25. *Quibus præcipue in operibus Chriſtiani diebus feſtis ſe exercere debeant.*

Servi, & ancillæ die feſto non ſunt a cultu Dei avocandi.

Neque vero Parochus illud prætermittere debet, ut diligenter doceat, quibus in operibus, atque actionibus Chriſtiani homines diebus

bus

buſ feſtis exercere ſe debeant. Illæ vero ejuſmodi ſunt, ut ad Dei templum accedamus, eoque loco ſincera, piaque animi attentione ſacroſanctæ Miſſæ ſacrificio interſimus; divina Eccleſiæ Sacramenta, quæ ad ſalutem noſtram inſtituta ſunt, ad animæ vulnerum curationem crebro adhibeamus.

Miſſa die feſto integre audienda. Conc. Agathen. c. 47. & de conſ. diſ. 1. cap. Miſſas. item Concil. Aurel can. 28. ibid. cap. Cum ad celebrandas.

Nihil vero eſt, quod opportunius, aut melius Chriſtianis hominibus fieri poſſit, quam ſi peccata ſua Sacerdotibus ſæpe confiteantur. Ad quam rem perficiendam poterit Parochus Populum adhortari, ſumpta hujus probandæ rei ratione, & copia ex iis, quæ de Pœnitentiæ Sacramento ſuo loco tradita, & præcepta ſunt. Neque ſolum ad hoc Sacramentum Populum excitabit, ſed ſedulo etiam, atque etiam ad illud adhortabitur, ut ſacroſanctum Euchariſtiæ Sacramentum crebro percipiant.

Pœnitentiæ, & Euchariſtiæ Sacramentum diebus feſtis frequentandum. Aug. de Eccleſ. dogm. cap. 53. & habetur de conſ. diſt. 2. c. Quotidie.

Attente præterea, diligenterque ſacra Concio fidelibus audienda eſt. Nihil enim minus ferendum eſt, neque tam profecto indignum, quam Chriſti verba contemnere, aut negligenter audire. Exercitatio item, & ſtudium fidelium in precibus, diviniſque laudibus frequens eſſe debet, præcipuaque eorundem cura; ut, quæ ad Chriſtianæ vitæ inſtitutionem pertinent, ea diligenter addiſcant, ſeduloque ſe exerceant in iis officiis, quæ pietatem continent, pauperibus, & egenis eleemoſynam tribuendo, ægros homines viſitando, mœrentes, quique dolore afflicti jacent, pie conſolando. Nam, ut eſt apud ſanctum Jacobum, (a) *religio munda, & immaculata apud Deum, & Patrem hæc eſt, viſitare pupillos, & viduas in tribulatione eorum.* Ex his, quæ dicta ſunt,

Concio frequentanda. Juſt. Apol. 2. ex Act. 20. Indignum eſt Chriſti verba contemnere. Aug. lib. 50. Hom. 26. & habetur in qu. 2 c. Interroga. Pietatis opera diebus potiſſimum feſtis exercenda.

a) Jacob. 1. 27.

facile erit colligere, quæ contra hujus præcepti regulam committuntur.

26. *Cur neceſſe fuerit certos quoſdam dies divino cultui deputare.*

Legant ad hoc argumentum de conſ. diſt. 2. & titulum de feriis in Decreto.

Ignat. in Ep. ad Philippenſ. Leo ſer. 3. de Quadra. Aug. ſer. 25. de Tempore.

Parochi vero officium in eo item eſſe debet, ut certos quoſdam locos in promptu habeat, unde rationes, atque argumenta ſumat, quibus Populo illud maxime perſuadeatur, ut, hujus Præcepti legem ſummo ſtudio, accurataque diligentia ſervet. Ad hoc plurimum valet, ut populus ſcilicet intelligat, ac plane perſpiciat, quam juſtum ac rationi conſentaneum ſit, nos certos quoſdam dies habere, quos totos divino cultui tribuamus, Dominumque noſtrum, a quo ſumma, & innumerabilia beneficia accepimus, agnoſcamus, colamus, ac veneremur. Si enim juſſiſſet, nos quotidie religionis cultum ſibi tribuere, nonne pro ſuis erga nos beneficiis; quæ maxima, & infinita ſunt, omnis opera danda eſſet, ut prompto, alacrique animo ejus dicto audientes eſſemus? Nunc vero, paucis ad ejus cultum inſtitutis diebus, non eſt cur nos negligentes, atque difficiles in ejus officii functione ſimus, quod ſine graviſſima culpa prætermittere non poſſumus.

27. *Quæ utilitas ad eos redeat, qui ſedulo huic Præcepto obtemperaverint.*

Exod. 23. 17. & Deut. 16. 16.

Demonſtret deinde Parochus, quanta hujus Præcepti virtus ſit, cum ii, qui illud recte ſervaverint, in conſpectu Dei eſſe, & cum eoque colloqui videantur. Nam & precibus faciendis Dei majeſtatem contemplamur, & cum eo colloquimur: &, Concionatoribus audiendis, Dei vocem accipimus, quæ ad aures noſtras

ſtras eorum opera pervenit, qui de rebus divinis pie, ſanctęque concionantur: tum in altaris Sacrificio præſentem Chriſtum Dominum adoramus. Et his quidem bonis illi maxime fruuntur, qui hoc Præceptum ſervant diligenter.

28. *Quid contra de illis ſentiendum ſit, qui hanc Legem omnino neglexerint.*

Qui vero hanc Legem omnino negligunt, ii, cum Deo: (a) & Eccleſiæ non obediant, neque ejus Præceptum audiant, & Dei, & ſanctarum Legum hoſtes ſunt. Quod animadverti poteſt ex eo, quod Præceptum hoc ejuſmodi eſt, ut nullo labore ſervari queat. Cum enim Deus non labores nobis imponat, quos vel difficillimos ejus cauſa ſuſcipere deberemus, ſed quietos illis diebus feſtis, a terrenis curis liberos eſſe jubeat, magnæ temeritatis indicium eſt, hujus Præcepti Legem recuſare. Exemplo nobis eſſe debent ſupplicia, quæ de illis Deus ſumpſit, qui illud violarunt, ut ex libro Numerorum licet intelligere. Ne igitur in hanc Dei offenſionem incidamus, operæ pretium erit, ſæpe illud verbum, *Memento*, cogitatione repetere, magnaſque illas utilitates, & commoda ſibi ante oculos proponere, quæ ex feſtorum dierum cultu percipi ſupra declaratum eſt, & multa alia ad id genus pertinentia, quæ bonus, & diligens Paſtor, ut occaſionis ratio poſtulabit, copioſe, lateque perſequi poterit.

a) *Matt.* 18. 17. *Lucæ* 10. 16. *Joan.* 20. 21. *Hebr.* 13. 17.

Num. 15. 32. & *ſeq.*

DE QUARTO PRÆCEPTO.

CAPUT V.

Honora Patrem tuum, & Matrem tuam, ut ſis longævus ſuper terram, quam Dominus Deus tuus dabit tibi.

I. *Quæ ſit hujus Præcepti dignitas, & quomodo cum ſuperioribus conveniat.*

In præceptis primæ Tabulæ magna dignitas, ſed in ſecundæ Tabulæ Præceptis eſt magna neceſſitas. Vide D. Auguſt. in Pſal. 32. conc. 1.

a) *1. Tim. 1. 5.*

b) *D. Aug. lib. 3. de doctrina Chr. c. 10. & lib. 50. Hom. hom. 38. 39.*

c) *Matt. 22. 39. Marc. 12. 31.*

d) *1. Joan. 4. 20.*

Signum dilectionis Dei ex dilectione parentum elucet.

Cum in ſuperioribus Præceptis ſumma ſit vis, & dignitas, merito quæ nunc perſequimur, quia maxime neceſſaria ſunt, proximum locum obtinent. Nam illa (a) finem, qui Deus eſt, continuo ſpectant: hæc nos ad proximi charitatem erudiunt: etſi longius progreſſa, ad Deum, id eſt, illud extremum (b) cujus gratia proximum ipſum diligimus, perducunt. Quamobrem (c) Chriſtus Dominus Præcepta illa duo de diligendo Deo, & proximo ſimilia inter ſe eſſe dixit: Hic autem locus, dici vix poteſt, quantas habeat utilitates; cum & ſuos fructus ferat, uberes illos quidem, ac præſtantes, & ſit tanquam ſignum, ex quo primi Præcepti obedientia, & cultus elucet. (d) *Qui non diligit*, inquit divus Joannes, *fratrem ſuum, quem videt: Deum, quem non videt, quomodo poteſt diligere?* Ad eundem modum, ſi parentes, quos ſecundum Deum diligere debemus, non veneramur, & colimus, cum nobis in conſpectu fere ſemper

per ſint; Deo, (a) ſummo parenti, & optimo, qui nullum ſub aſpectum cadit, quem honorem, quem cultum tribuemus? Ex quo perſpicuum eſt, utraque Præcepta in ſe congruere.

a) Malach. 1. 6.

2. *Quam late pateat hujus Præcepti vis, & quantum parentes ex hoc Præcepto adjuventur.*

Hujus autem præcepti uſus latiſſime patet; nam præter eos, qui nos genuerunt, multi præterea ſunt, quos in parentum loco colere debemus, (b) vel poteſtatis, vel (c) dignitatis, vel (d) utilitatis, vel præſtantis alicujus muneris, & officii nomine. Parentum præterea, majorumque omnium laborem levat: cum enim id in primis curent, ut quos habent in ſua poteſtate, ii recte, & divinæ Legi convenienter vivant, erit hæc cura perfacilis, ſi omnes intelligant, Deo auctore & monitore, ſummum honorem parentibus tribui oportere. Quod ut præſtare poſſimus, neceſſe eſt noſſe quandam differentiam, quæ eſt inter Præcepta primæ & ſecundæ Tabulæ.

Parentis nomen cum late pateat, fit ut iſtud Præceptum ad plures extendatur.

b) *4. Reg. 5. 13.*
c) *1. Cor. 4. 15*
d) *Eccl. 4. 10.*

3. *Præceptorum Legis in duas Tabulas quorſum facta ſit diſtinctio.*

Ergo hæc primum a Parocho ſunt explicanda, idque in primis moneat, (e) divina Decalogi Præcepta fuiſſe in duabus Tabulis inciſa: in quarum altera, quemadmodum a ſanctis (f) Patribus accepimus, tria illa continebantur, quæ jam ſunt expoſita: reliqua vero in alteram Tabulam erant incluſa. Atque hæc nobis perappoſita fuit deſcriptio, ut Præceptorum rationem ordo ipſe diſtingueret. Nam quicquid in ſacris Literis divina lege jubetur,

Primæ, & ſecundæ Tabulæ differentia latius exponitur.

e) *Exod. 24. 12. & 31. 18. Deut. 4. 13. & 5. 22. & 9. 9. 10.*
f) *Clem. Alex. lib. 6. ſtromat. Mag. in 3. diſt. 37. Alex. de Ales 3. p. q. 29. mem. 2. art. 3.*

aut vetatur, id duorum generum oritur ex altero: aut enim erga Deum, aut erga homines charitas in omni officio ſpectatur. Et quidem charitatem in Deum ſuperiora tria Præcepta docent: quod vero ad hominum conjunctionem, & ſocietatem pertinet, id reliquis ſeptem Præceptis continetur. Quocirca non ſine cauſa ejuſmodi facta eſt diſtinctio, ut alia ad priorem, alia ad alteram Tabulam Præcepta referantur.

4. *Quomodo charitas erga Deum tribus primis Præceptis, & charitas erga proximum cæteris contineatur, & quæ ſit inter utraque differentia.*

Vide Aug. in Pſ. 32. con. 1. & D. Th. in 2. 2. q. 122. art. 1. & 2.

Nam ſuperioribus tribus Præceptis, de quibus dictum eſt, quaſi ſubjecta materies, quam tractent, eſt Deus, id eſt, ſummum bonum; cæteris vero proximi bonum: illis ſummus, his proximus amor eſt propoſitus: illa finem, hæc autem ea, quæ ad finem referuntur, ſpectant.

Deus per ſe amandus, Bernard. in lib. de Diligendo Deo.

Quomodo omnes homines propter Deum diligendi. Aug. lib. 3. de doctrina Chriſti c. 127. & lib. 4. Conf. c. 9. 10. 11. 12.

Præterea charitas Dei ex ipſo pendet; Deus enim per ſe, non alterius rei cauſa, ſumme diligendus eſt. Charitas autem proximi a charitate Dei ortum habet, atque ad eam tanquam ad certam regulam dirigenda eſt. Nam ſi parentes charos habemus, ſi dominis paremus, ſi dignitate antecedentes reveremur, id ea re maxime faciendum eſt, quod eorum procreator eſt Deus, eosque aliis præeſſe voluit, quorum opera cæteros homines regit, ac tuetur: qui cum nobis auctor ſit, ut ejuſmodi perſonas vereamur, idcirco id præſtare debemus, quia a Deo hoc ipſo honore dignantur. Ex quo fit, ut honor, quem parentibus habemus, Deo potius, quam homi-

nibus.

nibus haberi videatur. Sic enim apud ſanctum Matthæum eſt, cum de obſervantia in ſuperiores agitur, (a) *Qui recipit vos, me recipit*, & Apoſtolus in Epiſtola ad Epheſios, ſervos inſtituens, (b) *Servi*, inquit: *obedite dominis carnalibus cum timore, & tremore, in ſimplicitate cordis veſtri, ſicut Chriſto, non ad oculum ſervientes, quaſi hominibus placentes, ſed ut ſervi Chriſti.*

a) *Matt. 10. 40.*

b) *Eph. 6. 5. idem habetur 1. Pet. 2. 18.*

5. *Quomodò charitas Dei nullo fine, charitas vero proximi ſuis finibus circumſcribatur.*

Accedit, quod Deo nullus honor, nulla pietas, nullus cultus ſatis digne tribuitur, in quem amor augeri infinite poteſt: propterea noſtra erga illum charitas in dies fiat ardentior neceſſe eſt, quem ejus juſſu (c) ex toto corde, ex tota anima, ex totis viribus amare debemus. At charitas, qua proximum complectimur, ſuis finibus circumſcribitur. (d) Jubet enim Dominus proximos diligere, ſicut nos ipſos, quod ſi quis eos fines egreſſus fuerit, ita ut parem Deo, & proximis amorem tribuat, is maximum ſcelus admittit. (e) *Si quis venit ad me*, inquit Dominus, *& non odit patrem ſuum, & matrem, & uxorem, & filios, & fratres, & ſorores, adhuc autem & animam ſuam, non poteſt meus eſſe diſcipulus;* in quam ſententiam etiam dictum eſt, (f) *Sine, ut mortui ſepeliant mortuos ſuos*: cum quidam primum humare patrem vellet, poſtea Chriſtum ſequi. Cujus rei dilucidior illa apud S. Matthæum explicatio eſt: (g) *Qui amat patrem, aut matrem pluſquam me, non eſt me dignus.*

Augeri Charitas in infinitum poteſt.

D. Aug. ſuper Pſ. 62. & D. Th. in 2. 2. q. 24. art. 7. & 8. & confirmatur ex Apoſt. Phil. 3.

c) *Deut. 6. 5. Matt. 22. 37. Marc. 12. 30. Lucæ 1. 27.*

d) *Lev. 19. 18. Matt. 22. 30. Deus, & proximus nequaquam pari amore diligendi. vide D. Th. in 2. 2. q. 26 art. 2.*

e) *Lucæ 14. 26.*

f) *Matt. 8. 22. Lucæ 9. 60.*

g) *Matt. 10. 37.*

6. *Quomodo parentes ſint amandi, quaque ex cauſa illis ſubinde non obtemperandum ſit.*

Secundum Deum parentes diligendi, & colendi ſunt vide D. Th. in 2. 2. q. 101. a. 4.

Nec tamen ulla dubitatio eſt, quin parentes vehementer amandi, obſervandique ſint; ſed ad pietatem in primis neceſſarium eſt, Deo, (a) qui parens, & effector eſt omnium, præcipuum honorem, & cultum tribui; ideoque mortales parentes amari, ut ad cœleſtem, ſempiternumque Patrem tota amoris vis referatur. Quod ſi interdum parentum juſſa Dei præceptis repugnent, non dubium eſt, quin liberi parentum cupiditati Dei voluntatem anteferre debeant, divinæ illius ſententiæ memores, (b) *Obedire oportet Deo magis, quam hominibus.*

a) *Deut. 32. 6. Iſ. 63. 16. & 64. 8. Hier. 31. 9. Mach. 2. 10.*

Parentibus filii quando teneantur non obedire.

b) *Act. 5. 29.*

7. *Quid in hujus Præcepti ſententia proprie Honorandi vox denotet.*

Honorare quid ſit. Vide D. Th. in 1. 2. qu. 122. art. 3. & qu. 63. art. 5 Ariſt. in 1. Eth. ca. 6. Cur hic Honorandi verbum poſitum ſit, D. Th. in 1 2. q. 122. art. 5. ad 3.

Quibus rebus expoſitis, Parochus verba Præcepti interpretabitur, atque illud primum, *Honorare* quid ſit. Eſt enim de aliquo honorifice ſentire, & quæ illius ſunt, maximi putare omnia. Huic autem honori hæc omnia conjuncta ſunt, amor, obſervantia, obedientia, & cultus. Scite autem in Lege poſita eſt *Honoris* vox, non amoris, aut metus, etiamſi valde amandi, ac metuendi parentes ſint. Etenim qui amat, non ſemper obſervat, & veneratur; qui metuit, non ſemper diligit; quem vero aliquis ex animo honorat, item amat, & veretur. Hæc cum Parochus explicaverit, tum aget de patribus, quique ſint ii, qui vocentur hoc nomine.

8. *Quinam Patris nomine hic intelligantur.*

Primo dicuntur patres ſecundum carnem.

Nam, etſi de iis præcipue patribus Lex loquitur, ex quibus generati ſumus, tamen ad

alios

alios quoque pertinet hoc nomen, quos etiam complecti Lex videtur, quemadmodum ex pluribus divinæ Scripturæ locis facile colligimus. Præter illos igitur, qui nos procrearunt, patrum genera item alia ſunt in ſacris Literis (quod antea attigimus) quibus ſingulis ſuus honor debetur. Ac primum Eccleſiæ Præſides & Paſtores, & Sacerdotes patres dicuntur, quemadmodum ex Apoſtolo conſtat, qui ad Corinthios ſcribens. (a) *Non*, inquit, *ut confundam vos, hæc ſcribo, ſed ut filios meos chariſſimos moneo: nam ſi decem millia pædagogorum habeatis in Chriſto, ſed non multos patres; nam in Chriſto JEſu per Evangelium ego vos genui;* & in Eccleſiaſtico ſcriptum eſt: (b) *Laudemus viros glorioſos, & parentes noſtros in generatione ſua.*

Secundo Eccleſiæ Præſides & Sacerdotes.

a) 1. *Cor.* 4. 14. *Jud.* 17. 10. & 18. 19 4. *Reg.* 2. 12. 13. & 6. 21. 13. 14. *Iſa.* 22. 21. *Pſal.* 44. 17.

b) *Eccl.* 44. 1.

Deinde ii, quibus aut Imperium: aut Magiſtratus, aut poteſtas commiſſa eſt, qui Rempublicam gubernant, Patres appellantur. (c) Sic Naaman a famulis Pater vocabatur.

Tertio Magiſtratus.

c) 4. *Reg.* 5. 13. 1. *Reg.* 24. 12.

Præterea patres eos dicimus, quorum procurationi, fidei, probitati, ſapientiæque alii commendantur; cujuſmodi ſunt tutores, & curatores, pædagogi, & magiſtri. Quare Eliam, & Eliſæum filii Prophetarum patrem vocabant.

Quarto tutores, pædagogi, & magiſtri.

1. *Mach.* 2. 65.

Poſtremo patres dicimus ſenes, & ætate confectos, quos etiam vereri debemus. Atque hoc in Parochi Præceptis maximum ſit, ut doceat, patres, cujuſcunque ſint generis, præſertim vero eos, ex quibus nati ſumus, a nobis honorandos, de quibus divina Lex præcipue loquitur.

Quinto grandævi. *Lev.* 19. 22. *Sap.* 2. 10. & 4. 6.

Hh 5 9. Cur

9. *Cur parentibus ſecundum carnem Chriſtianorum filii præcipuum hororem impendere debeant.*

Patres ſecundum carnem ſunt Dei ſimulacra, quod noſtri ſint alterum principium. D. Thom. in 2. 2. q. 101. art. 2.

Matribus quanta filii debeant. vide Tob. 3. 4. & Eccl. 7. 29. & 2. 30. Malach. 7. 27.

Sunt enim immortalis Dei quaſi quædam ſimulacra, in iiſque ortus noſtri imaginem intuemur, ab iis nobis vita data eſt, iis Deus uſus eſt, ut nobis animum, mentemque impertiret, ab iis ad Sacramenta deducti, ad religionem, ad humanum cultum, civilemque inſtituti, ad morum integritatem, & ſanctitatem eruditi ſumus. Doceat vero Parochus, merito nomen matris in hoc Præcepto expreſſum, ut ejus beneficia, & merita erga nos conſideremus, quanta cura, quantaque ſolicitudine nos in utero geſſerit, quanto cum labore, & dolore pepererit, ac educarit.

10. *Quibus rationibus honore afficiantur carnales parentes.*

Primus modus quo parentes debent honorari.

Porro ita obſervandi parentes ſunt, ut, quem eis tribuimus, honor ex amore, atque intimo animi ſenſu depromptus videatur: quibus hoc officium debetur maxime, cum erga nos ſint ita affecti, ut nullum laborem, nullam contentionem, nulla pericula noſtri cauſa refugiant; nihilque illis accidere poſſit jucundius, quam ut filiis charos ſe eſſe ſentiant, quos maxime diligunt. Joſeph, (a) cum in Ægypto honore, & amplitudine Regi eſſet proximus, (b) patrem, qui in Ægyptum venerat, honorifice excepit: & (c) Salomon matri advenienti aſſurrexit, eamque veneratus in regio ſolio ad dexteram collocavit.

a) *Gen. 40. 37.*
b) *Gen. 46. 29. & 47. 7.*
c) *2. Reg. 2. 19.*

Pro eis Deus orandus

Alia præterea ſunt honoris officia, quæ in parentes conferri debent. Nam eos tum etiam

am honoramus, cum a Deo ſuppliciter petimus, ut eiſdem bene, & feliciter omnia eveniant, ut in maxima gratia, & honore ſint apud homines, ut ipſi Deo. ac Sanctis, qui in cœlis ſunt, commendatiſſimi ſint.

Eorum voluntati ſtandum eſt.

Item parentes honoramus, cum noſtras rationes ad eorum arbitrium, voluntatemque conferimus. Cujus rei ſuaſor Salomon, (a) *Audi*, inquit, *fili mi*, *diſciplinam patris tui*, *& ne dimittas legem matris tuæ*, *ut addatur gratia capiti tui*, *& torques collo tuo*: cujuſmodi ſunt etiam divi Pauli cohortationes, (b) *Filii*, *obedite parentibus veſtris in Domino*, *hoc enim juſtum eſt*: item, (c) *Filii obedite parentibus per omnia*, *hoc enim placitum eſt in Domino*, & ſanctiſſimorum hominum exemplis confirmatur: etenim (d) Iſaac, cum a patre ad ſacrificium vinciretur, modeſte ac ſine recuſatione paruit: & (e) Rechabitæ, ne a patris conſilio unquam diſcreparent, vino ſe in perpetuum abſtinuerunt.

a) *Prov. 1. 8. Vide item Eccl. 3 fere per totum.*

b) *Eph. 6. 1.*

c) *Col. 3. 20.*

d) *Gen. 22. 8.*

e) *Jer. 35. 6. 7. 8.*

Parentes ſtudioſe imitandi.

Item parentes honoramus, cum eorum recte facta, moreſque imitamur: iis enim plurimum tribuere videmur, quorum eſſe volumus, quam ſimillimi. Item Parentes honoramus, quorum conſilia non modo exquirimus, verum etiam ſequimur.

Quomodo ſubveniendum parentibus, vide apud Baſ. in Homil. de Honore parentum, & in Hexam. Ho. 9. Item Ambr. lib. 5. Hexam. c. 16. Conc. Gang. can. 16. & c. Eſt probanda. & c. Cæterum, & c. Paſce, diſt 86. vide item D. Th. 2. 2. q. 101. art. 2. & 4.

II. *Quomodo parentibus in neceſſitate conſtitutis ſit ſubveniendum, & maxime in mortis periculo.*

Item, quibus ſubvenimus, ea impertientes, quæ victus, cultuſque deſiderat. Quod Chriſti teſtimonio comprobatur, qui (f) Phariſæorum impietatem redarguens, *Quare & vos*, inquit, *tranſgredimini mandatum Dei propter traditionem veſtram? Nam Deus dixit*, *Honora*

f) *Matt. 15. 4. 5.*

Hier. in lib. 2. comment. in Matth. D. Aug. lib. 2. q. Evang. c. 14.

nora patrem, & matrem: &, qui maledixerit patri, vel matri, morte moriatur: vos autem dicitis, quicumque dixerit patri, vel matri, Munus quodcumque eſt ex me, tibi proderit, & non honorificavit patrem ſuum, aut matrem ſuam: & irritum feciſtis mandatum Dei propter traditionem veſtram.

Et honoris quidem officia parentibus tribuere ſemper debemus, ſed tum maxime, cum periculoſe ægrotant. Danda enim opera eſt, ne quid prætermittant, quod vel ad peccatorum Confeſſionem attinet, vel ad reliqua Sacramenta, quæ a Chriſtianis hominibus percipi debent, cum mors appropinquat; idque nobis curæ ſit, ut pii, religioſique homines eos crebro inviſant, qui vel imbecillos conſilio, confirment & juvent, vel optime animatos ad ſpem erigant immortalitatis, ut, cum mentem a rebus humanis excitarint, totam conjiciant in Deum. Sic fiet, ut fidei, ſpei, & charitatis beatiſſimo comitatu, ac religionis præſidio muniti, mortem non modo non pertimeſcendam, cum neceſſaria ſit, ſed cum aditum ad æternitatem expediat, etiam appetendam cenſeant.

12. *Quomodo mortuis parentibus honorem exhibeamus.*

Vide Gen. cap. 25. & 35. & 50. per totum.

Poſtremo vel mortuis parentibus honor tribuitur, ſi iis funus facimus, ſi exequias cohoneſtamus, ſi honorem ſepulturæ impertimus, ſi juſta, & ſacrificia anniverſaria curamus, ſi quæ ab iis legata ſunt, diligenter perſolvimus.

13. *Quo pacto Epiſcopi, & Sacerdotes ſint honorandi.*

Honorandi autem ſunt non modo ii, ex

qui-

quibus nati ſumus, verum etiam alii, qui Patres appellantur, ut Epiſcopi, & Sacerdotes, ut Reges, ut Principes, ut Magiſtratus, ut tutores, ut curatores, ut magiſtri, ut pædagogi: ut ſenes, & cæteri huiuſmodi. Digni enim ſunt, qui ex charitate, ex obedientia, ex ope noſtra fructus percipiant, ſed alius alio magis. De Epiſcopis, & aliis Paſtoribus ita ſcriptum eſt: (a) *Qui bene præſunt Presbyteri, duplici honore digni habeantur, maxime qui laborant in verbo, & doctrina.* Jam vero, quanti erga Apoſtolum amoris documenta Galatæ dederunt? quibus is præclarum illud benevolentiæ teſtimonium tribuit: (b) *Teſtimonium enim perhibeo vobis, quia, ſi fieri poſſet, oculos veſtros eruiſſetis, & dediſſetis mihi.*

Patres honore, & officio ſunt Epiſcopi, Paſtores, & Sacerdotes

a) 1. Tim. 5. 17. vide Ambr. in comm. in eum locum.

b) Gal. 4. 15. *Sacerdotibus ſuppeditanda ſunt ad victum neceſſaria.*

14. *Quomodo Sacerdotibus neceſſaria ad victum ſuppeditari debeant.*

Quin etiam Sacerdotibus ea ſuppeditanda ſunt, quæ ad vitæ uſus neceſſarios requiruntur. Quare Apoſtolus, (c) *Quis*, inquit, *militat ſuis ſtipendiis unquam?* & in Eccleſiaſtico ſcriptum eſt: (d) *Honorifica Sacerdotes, & propurga te cum brachiis: da illis partem, ſicut mandatum eſt tibi, primitiarum, & purgationis.* Illis etiam obtemperandum eſſe docet Apoſtolus; (e) *Obedite*, inquit, *Præpoſitis veſtris, & ſubjacete eis: ipſi enim pervigilant, quaſi rationem pro animabus veſtris reddituri.* Quin potius a Chriſto Domino præceptum eſt, ut vel improbis Paſtoribus obtemperemus, cum dicat: (f) *Super cathedram Moyſi ſederunt Scribæ, & Phariſæi: omnia ergo, quæcunque dixerint vobis, ſervate, & facite; ſecundum ope-*

c) 1. Cor. 9. 7

d) Eccl. 7. 33. 34. Math. 10. 10. & 22. 13. Lucæ 10. 1. 1. Tim. 5. 18. Levit. 27. 3. 32. Num. 18. 21. Deut. 12. 6. & 14. 23. Conc. Aurel. I. c. 17 Later. cap. 53. Trident. Syn. ſeſſ. 25. c. 13.

e) Hebr. 13. 17.

f) Matt. 23. 2. 3.

ra vero eorum nolite facere; dicunt enim, & non faciunt.

15. *Magiſtratibus Politicis honorem deferendum oſtenditur.*

Magiſtratus Politici.

Idem de Regibus, de Principibus, de Magiſtratibus, & reliquis, quorum poteſtati ſubjicimur, dicendum eſt. Iis vero quod honoris, cultus obſervantiæ genus tribuendum ſit, Apoſtolus ad (a) Romanos late explicat: (b) pro quibus etiam orandum eſſe monet: & divus Petrus, (c) *Subjecti*, inquit, *eſtote omni humanæ creaturæ propter Deum, ſive Regi, quaſi præcellenti, ſive Ducibus, tanquam ab eo miſſis.* Nam ſi quem eis cultum tribuimus, is ad Deum refertur: habet enim venerationem hominum excellens dignitatis gradus, quia divinæ poteſtatis eſt inſtar: in quo etiam Dei Providentiam veneramur, qui publici muneris procurationem iis attribuit, (d) quibuſque utitur tanquam poteſtatis ſuæ miniſtris.

a) *Rom.* 13. 1. 2. 13. *Sap.* 6. 2. 3. 4. *Tit.* 3. 1.
b) 1. *Tim.* 2. 2.
c) 1. *Pet.* 2. 13.
d) *Vide Iſa* 10. 5. 6. & 45. 1. 2. *Jer.* 27. 6. 7. *Ezech.* 29. 18. 19.

16. *Cur Magiſtratibus Politicis etiam improbis ſit obtemperandum, & quando non ſit.*

Nec enim hominum improbitatem, aut nequitiam, ſi tales ſunt Magiſtratus, ſed divinam auctoritatem, quæ in illis eſt, reveremur: ut, quod permirum fortaſſe videtur, quamvis in nos ſint inimico, infenſoque animo, quamvis implacabiles, tamen non ſatis digna cauſa ſit, cur eos non peroſficioſe obſervemus. Nam & (e) Davidis magna in Saulem officia extiterunt, cum ei tamen eſſet offenſior: quod innuit illis verbis: (f) *Cum iis, qui oderunt pacem, eram pacificus.*

e) 1. *Reg.* 17. 18. 19.
f) *Pſ.* 119. 6.

At vero, ſi quid improbe, ſi quid inique imperent, cum id non ex poteſtate, ſed ex in-

injuſtitia, atque animi perverſitate agant, omnino non ſunt audiendi. Ubi hæc Parochus ſingillatim expoſuerit, deinceps conſideret, quodnam prœmium, quamque conſentaneum iis propoſitum ſit, qui divino huic Præcepto obediunt.

17. *Quod prœmium obedientiæ in parentes divinitus ſit propoſitum.*

Nam in eo fructus eſt maximus, ut diu vivant: propterea quod digni ſunt, qui beneficio quam diutiſſime perfruantur, cujus memoriam perpetuo conſervant. Cum igitur qui parentes colunt, iis gratiam referant, a quibus lucis, & vitæ uſuram habent, jure & merito vitam ad ſummam ſenectutem perducunt. Tum adjungenda eſt divinæ promiſſionis illuſtris explanatio: neque enim ſolum ſempiternæ, ac beatæ, ſed hujus etiam, quam in terris agimus, vitæ uſus promittitur. Cujus ſententiæ interpres eſt D. Paulus, cum inquit: (a) *Pietas ad omnia utilis eſt, habens promiſſionem vitæ, quæ nunc eſt, & futuræ.*

Cur filii parentibus morigeri diu vivant.
D. Thom. in 2. 2. q. 122. a. 5. ad 4.

Utriuſque vitæ felix uſus promittitur.

a) 1. *Tim.* 4. 8.

18. *Diuturnæ vitæ promiſſio quanti hic facienda ſit.*

Nec vero hæc merces aut exigua eſt, aut contemnenda, etiam ſi ſanctiſſimis viris, ut (b) Job, ut (c) Davidi, ut (d) Paulo, mors fuerit optabilis; & ærumnoſis, ac miſeris hominibus vitæ propagatio ſit injucunda. Nam illorum verborum adjunctio. *Quam Dominus Deus tuus dabit tibi*, non modo temporis diuturnitatem ad vivendum, ſed otium, quietem, incolumitatem ad bene vivendum pollicetur. Nam in Deuteronomio non ſolum inquit, (e) *Ut longo vivas tempore;* ſed illud etiam

b) *Job.* 3. 3. & 10. 1.
c) *Pſal.* 119 5.
d) *Philip.* 1. 23.

Præmium hic promiſſum non tam in diuturnitate, quam in incolumitate vitæ eſt repoſitum.

e) *Deut.* 5. 16.

etiam addit. *Ut bene ſit tibi:* quod deinde ab (a) Apoſtolo repetitum eſt.

a) *Eph.* 6. 3.

19. *Quomodo qui parentes honorant, etiamſi cito moriuntur, hujus Præcepti præmium capiant.*

Cur boni viri immatura morte tolluntur.

Hæc autem bona iis ſuppetere dicimus, quorum pietati Deus gratiam referat. Aliter enim divini promiſſi fides, & conſtantia non erit, cum interdum qui majorem pietatem parentibus præſtiterunt, iis vita brevior ſit. Quibus id quidem contingit, vel quod iis optime conſulitur, qui prius e vita excedunt, quam a virtutis, & officii religione diſcedant: (a) rapiuntur enim, ne malitia mutet intellectum eorum, aut ne fictio decipiat animam illorum: vel quia dum pernicies, & rerum omnium perturbatio impendet, e corporibus evocantur, ut communium temporum acerbitatem evadant. (b) *A facie enim malitiæ*, inquit Propheta, *collectus eſt juſtus*. Quod fit ne eorum aut virtus, aut ſalus periclitetur, cum a mortalibus flagitiorum pœnas repetit Deus: vel ne triſtiſſimis temporibus ex propinquorum, amicorumque calamitatibus acerbiſſimos luctus ſentiant. Quare metuendum eſt majorem in modum, cum bonis viris immatura mors accidit.

a) *Sap.* 4. 11.

b) *Iſa.* 57. 1.

Superſtitibus ſupervenire ſolent plagæ.

20. *Quibus pœnis ii afficiantur, qui hujus Præcepti prævaricatores exiſtunt.*

Ingrati filii graviter puniendi.

Ac quemadmodum iis, qui grati in parentes ſunt, officii merces, & fructus eſt a Deo propoſitus, ſic ingrati, & impii filii graviſſimis pœnis reſervantur. Scriptum eſt enim, (c) *Qui maledixerit patri ſuo, vel matri, morte moriatur:* &, (d) *Qui affligit patrem, &* *fu-*

c) *Exod.* 21. 17. *Levit.* 20. 9. *Matth.* 15. 4.
d) *Prov.* 19. 26.

fugat matrem, ignominioſus eſt, & infelix: & (a) *Qui maledicit patri ſuo, vel matri, extinguetur lucerna ejus in mediis tenebris*: &, (b) *Oculum, qui ſubſannat patrem, & qui deſpicit partum matris ſuæ, effodiant eum corvi de torrentibus, & comedant eum filii aquilæ.* Qui parentibus injuriam intulerunt, (c) multos fuiſſe legimus, in quibus ulciſcendis Dei iracundia exarſit. Non enim Davidem inultum reliquit, ſed ſceleri debitas pœnas dedit (d) Abſalon, quem, ob ejus ſcelus, tribus transfixum haſtis punivit.

a) Prov. 20. 20

b) Prov. 30. 17 Quali pœna protervi filii digni ſint, vide in Deut. 21. 18. 19.

c) Gen. 9. 21. & 26. 34. & 35. 22. & 49. 4.

d) 2. Reg. 18. 14. 15. 16.

De iis vero, qui Sacerdotibus non obtemperant, ſcriptum eſt: (e) *Qui ſuperbierit, nolens obedire Sacerdotis imperio, qui eo tempore miniſtrat Domino Deo tuo, ex decreto judicis morietur homo ille.*

e) Deut. 17. 12.

21\. *Quibus potiſſimum rationibus parentes ſe dignos honore illo divinitus præſcripto reddere poſſint.*

Quod ſit Parentum in filios officium, colligi poteſt ex Gen. 20. 19. Exod. 12. 26. & 13. 18. Job. 1. 5. Prov. 19. 17. Eccleſ. 7. 26. Prov. 3. 24. Eccleſ. 30. fere per totum.

Et quemadmodum divina Lege ſancitum eſt, ut parentibus filii honorem habeant, ut pareant, ut obſequantur: ſic parentum propria officia ſunt, atque munera, ut ſanctiſſimis diſciplinis, ac moribus filios imbuant, iiſque optima dent vivendi præcepta; ut ad religionem inſtructi, & parati, Deum ſancte, inviolateque venerentur: (f) quod a parentibus Suſannæ factum eſſe legimus.

f) Dan. 13. 3.

Tria parentibus in educatione liberorum vitanda.

Itaque ſacerdos parentes commoneat, ut ſe liberis magiſtros præbeant virtutis, æquitatis, continentiæ, modeſtiæ, & ſanctitatis; triaque præſertim declinent, in quibus offendere ſæpe conſueverunt: primum, ne quid acerbius in liberos aut loquantur, aut ſtatu-

Primum.

ant: quod Apoſtolus in Epiſtola ad Coloſſenſes ita præcipit: (a) *Patres nolite ad indignationem provocare filios veſtros, ut non puſillo animo fiant.* Nam periculum eſt, ne fracto, abjectoque animo ſint, dum omnia timent. Quare illud præcipiat, ut nimiam ſeveritatem effugiant, malintque liberos corrigere, quam ulciſci.

a) Col. 3. 21. Epheſ. 6. 4.

22. *Quomodo parentes erga liberos remiſſi eſſe non debeant, nec eis ut nimis amplum patrimonium relinquant, nimis laborare.*

Secundum.

Deinde, ſi qua culpa commiſſa eſt, cum neceſſaria ſit caſtigatio, & objurgatio, ne quid liberis per indulgentiam diſſolute remittant: ſæpe enim filii parentum nimia lenitate, & facilitate depravantur. Quamobrem a diſſoluta indulgentia deterreat exemplo Heli ſummi Sacerdotis, qui, quod in liberos indulgentior fuerat, (b) maximo ſupplicio eſt affectus.

Heli exemplum nimiæ parentum indulgentiæ.

b) 1. Reg. 4. 12. & ſeq. ſic & David. 2. Reg. 13. 20. 3. Reg. 1. 6. Item mater filiorum Zebedæi. Matth. 20. Vide Ambr. l. 5. de fide ad Gratianum c. 3.

Tertium.

Poſtremo, ne, quod fœdiſſimum eſt, in filiorum educatione, ac doctrina, præpoſtera conſilia ineant. Etenim permulti in hac una cogitatione, curaque verſantur, ut opes, ut pecunias, ut lautum, amplumque patrimonium liberis relinquant; quos non ad religionem, non ad pietatem, non ad bonarum artium diſciplinam, ſed ad avaritiam, & ad rem familiarem augendam cohortantur; nec de filiorum exiſtimatione, aut ſalute ſunt ſoliciti, dummodo pecunioſi ſint, & prædivites, quo quid dici, aut cogitari turpius poteſt? Ita fit, ut ad illos non tam rerum copias, quam ſua ſcelera, & flagitia transferant, quibus tandem non ad cœlum ſe duces præbent, ſed ad Inferorum ſupplicia ſempiterna. Sacerdos igi-

Huc referri poſſunt quæ habentur. Eccleſ. 2. 18. 19. & 5. 12. 14. & 6. 2. 3.

igitur optimis præceptis parentes inſtituat, eoſque ad (a) Tobiæ exemplum, ac ſimilem virtutem excitet; ut, cum filios ad Dei cultum, & ſanctimoniam probe erudierint, ab iis etiam amoris, & obſervantiæ, & obſequii uberrimos fructus capiant.

(a) *Tob. 4. per tot.*

DE QUINTO PRÆCEPTO.

CAPUT VI.

Non occides.

I. *Quis ſit ejus doctrinæ, quæ hoc Præcepto includitur, fructus, & utilitas.*

a) *Matt. 5. 9.* *Homines quantum ex hoc Præcepto commodi capiant.*

Magna illa, quae pacificis hominibus propoſita eſt, felicitas, (a) *Quoniam Filii Dei vocabuntur*, Paſtores maxime commovere debet, ut hujus Præcepti diſciplinam fidelibus diligenter, accurateque tradant. Nam ad conciliandas hominum voluntates nulla melior ratio iniri poteſt, quam ſi ejuſmodi Præcepti Lex recte explicata, ab omnibus ita, ut oportet, ſancte ſervetur; quoniam tum ſperare licet, ut ſumma animi conſenſione conjuncti homines concordiam, & pacem maxime colant.

Deus etiam ante legem homicidium interdixit.
b) *de quo Gen. 6. & 7. per totum.*
c) *Gen. 9. 5.*
d) *Matt. 5. 21.*

Sed quam neceſſe ſit Præceptum hoc explicari, ex eo perſpicitur, quod, (b) immenſa illa univerſæ terræ inundatione facta, hoc unum in primis eſt, quod Deus hominibus interdixit. (c) *Sanguinem*, inquit, *requiram animarum veſtrarum de manu cunctarum beſtiarum, & de manu hominis.* In Evangelio etiam, quo primum veteres Leges a Domino explicatæ ſunt, in iis hæc prima eſt, de qua apud ſanctum Matthæum ita ſcriptum eſt: (d) *Dictum eſt enim, Non occides*: & reliqua, quæ hac de re eo ipſo loco deinceps commemorantur.

Fi-

Fideles præterea attente, libenterque præceptum hoc audire debent. Si enim ejus vis ſpectatur, ad vitam cujuſque tuendam valet, quoniam iis verbis, *Non occides*, homicidium omnino interdictum eſt. Itaque ſinguli homines tanta cum voluptate animi illud accipere debent, perinde ac ſi, ira Dei propoſita, aliiſque graviſſimis pœnis nominatim prohibitum ſit, ne quis eorum lædatur. Ergo ut Præceptum hoc auditu jucundum eſt: ita ejus peccati cautio, quod Præcepto prohibetur, jucunditatem habere debet.

Deus vitæ noſtræ hoc Præcepto conſuluit.

2. *Quid hoc Præcepto cum vetetur, tum jubeatur.*

Cum autem hujus Legis vim (a) Dominus explicaret, in eo duo contineri oſtendit: alterum, ne occidamus, quod a nobis fieri vetitum eſt: alterum, (b) quod facere jubemur, ut concordi amicitia, charitateque inimicos complectamur, pacem habeamus cum omnibus: cuncta denique incommoda patienter feramus.

a) *Mat.* 5. 22. 23. *Exod.* 21. 12. 13. 14. *Levit.* 24 17.
b) *Coloſſ.* 3. 8. 12. *Eph.* 4. 16.

3. *Licet beſtiis veſci, & animalia occidere.*

In eo autem, quod cædes prohibetur, illud primum docendum eſt, quæ cædes ſint ejuſmodi, quæ hac Præcepti Lege non vetentur. Nam (c) beſtias occidi non eſt prohibitum; quoniam ſi illis veſci, a Domino hominibus eſt conceſſum, fas item eſt, illas occidi. Qua de re ita ſanctus Auguſtinus, *Cum audimus*, inquit, *Non occides*, *non accipimus hoc dictum eſſe de fructetis, quia nullus eſt iis ſenſus, nec de irrationabilibus animalibus, quia nulla nobis ratione ſociantur.*

Beſtiarum cædes non eſt prohibita.
D. Thom. in 2.2. *q.* 64. *art.* 1.

c) *Gen.* 9. 2. *Exod.* 12. *per tot. & paſſim. Aug. l.* 1. *de civ. Dei c.* 20. *vide eundem de moribus Manich. lib.* 2. *cap.* 13. 14. 15

4. *Licet homines in judicio vel morti adjudicare, vel interimere.*

Aug. epiſt. 154. ad Public. & habetur 23. q. 5 cap. De occidend & in ep. 54. ad Maced. & habetur eadem q c. Non eſt iniquitatis; & multa alia ib. Vide item D. Th. in 2. 2. qu. 64. art. 2.

Alterum permiſſum cædis genus eſt, quod ad eos Magiſtratus pertinet, quibus data eſt necis poteſtas, qua ex Legum præſcripto, judicioque in facinoroſos homines animadvertunt, & innocentes defendunt. Quo in munere dum juſte verſantur, non modo ii cædis non ſunt rei, ſed huic divinæ Legi, qua cædes vetantur, maxime obediunt. Cum enim Legi huic finis is propoſitus ſit, ut hominum vitæ, ſalutique conſulatur: Magiſtratuum item, qui legitimi ſunt ſcelerum vindices, animadverſiones eodem ſpectant, ut, audacia, & injuria ſuppliciis repreſſa, tuta ſit hominum vita. Quare David, (a) *In matutino*, inquit, *interficiebam, omnes peccatores terræ, ut diſperderem de civitate Domini omnes operantes iniquitatem.*

a) *Pſal. 100. 8.*

5. *Quomodo etiam qui in bello juſto occidunt, rei cædis non ſint.*

Bello iuſto licere homines occidere, colligitur ex Gen. 14. 15. Exod. 17. 9. 10. 1 Reg 14. 15. & 17. 51. Lucæ 2. 14.

Qua ratione ne illi quidem peccant, qui Juſto bello, non cupiditate, aut crudelitate impulſi, ſed ſolo publicæ utilitatis ſtudio, vitam hoſtibus adimunt. Sunt præterea ejuſmodi cædes, quæ nominatim juſſu Dei fiunt. (b) Levi filii non peccaverunt, qui uno die tot millia hominum occiderunt: qua cæde facta, ſic ad eos locutus eſt Moyſes: (c) *Conſecraſtis manus veſtras hodie Domino.*

b) *Exod. 32. 29.*

c) *Ibid.*

6. *Hujus præcepti reus non eſt, qui hominem fortuito caſu interimit.*

Neque vero hujus Præcepti reus eſt, qui non ſponte, nec meditato, ſed fortuito hominem occidit. Qua de re in Deuteronomii

libro

libro ita eſt: (a) *Qui percuſſerit proximum ſuum neſciens, & qui heri, & nudius tertius nullum contra eum odium habuiſſe comprobatur, ſed abiiſſe ſimpliciter cum eo in ſylvam ad ligna cædenda, & in ſucciſione lignorum ſecuris fugerit manum, ferrumque lapſum de manubrio amicum ejus percuſſerit, & occiderit*, &c. Hæ cædes ejuſmodi ſunt, quæ, quia non voluntate, neque de induſtria inferuntur, propterea non omnino in peccatis numerantur. Quod S. Auguſtini ſententia comprobatur. *Abſit enim*, inquit, *ut quæ propter bonum, ac licitum facimus, ſi quid per hæc præter voluntatem noſtram cuiquam mali acciderit, nobis imputetur.*

a) *Deut. 19. 5 Fortuita cædes culpam non habet, ſi in rei honeſtæ, & licitæ occupatione ea contingat. Vide diſt. 5. c. Si quid.*

Aug. ep. 154. ad Publicol.

7. *Quomodo homicidii reus ſit, qui caſu cædem fecit.*

In quo tamen duabus de cauſis peccari poteſt: altera, ſi quis in re injuſta occupatus hominem occiderit (exempli cauſa, ſi quis gravidam mulierem pugno, vel calce percuteret, ex quo abortus ſequeretur, fuiſſet quidem illud præter percuſſoris voluntatem, non tamen præter culpam, cum illi non liceret ullo modo gravidam mulierem percutere): (b) altera, ſi non omnibus circumſpectis, negligenter, & incaute aliquem occiderit.

Videatur Trid. Syn. ſeſſ. 14. Decr. de Reform. c. 7.

Exod. c. 21. 22.

b) *Sicut fuit peccatum Lamech.*

8. *Licet etiam ſalutis ſuæ tuendæ cauſa alterum occidere.*

Qua etiam ratione, ſi quis ſalutis ſuæ defendendæ cauſa, omni adhibita cautione, alterum interemerit, hac Lege non teneri ſatis apparet. Atque hæ quidem, quas modo commemoravimus, cædes ſunt, quæ hoc Legis Præcepto non continentur, quibus exce-

 ptis

ptis, reliquæ omnes prohibentur, ſive homicidam quis ſpectet, ſive qui occiditur, ſive modos, quibus cædes fit.

9. *Nemini licet privata auctoritate cædem facere.*

Nam, quod ad eos pertinet, qui cædem faciunt, nemo plane excipitur, non divites non potentes homines, non domini, non parentes: ſed delectu omni, & diſcrimine remoto, occidere vetitum eſt omnibus.

10. *Nemo prorſus eſt, qui hac Lege tutus eſſe non poſſit.*

Si vero ii ſpectantur, qui interficiuntur, ad omnes hæc Lex pertinet: nec quiſquam eſt tam humilis, & abjectæ conditionis homo, quin Legis hujus vi defendatur. Neque vero ſeipſum interficere cuipiam fas eſt; cum vitæ ſuæ nemo ita poteſtatem habeat, ut ſuo arbitratu mortem ſibi conſciſcere liceat: ideoque hujus Legis verbis non ita præſcriptum eſt, *Ne alium occidas*, ſed ſimpliciter, *Ne occidas*.

11. *Quot modis hoc Præceptum violari contingat.*

Sin autem multiplicem cædis faciendæ modum attendimus, nemo eſt, qui excipiatur. Non ſolum enim ſuis cuiquam manibus, aut ferro, aut lapide, aut baculo, aut laqueo, aut veneno, vitam homini eripere non licet; ſed conſilio, ope, auxilio, aut alia quacunque ratione id fieri prorſus vetitum eſt. In quo ſumma tarditas, ſtuporque Judæorum fuit, qui crederent ſe hoc Præceptum ſervare, ſi manus tantum a cæde abſtinerent. Sed homini Chriſtiano, qui interprete Chriſto, didicit hanc Legem ſpiritualem eſſe, nempe quæ

Judæorum quam ſtupidum fuerit de homicidio judicium.

non

non manus ſolum puras, ſed animum etiam caſtum, ſincerumque nos habere jubet, illud non ſatis omnino eſt; quod illi ſatis cumulate ſe præſtare arbitrantur. Nam ne iraſci quidem cuiquam licere in Evangelio traditum eſt, cum dicat Dominus: *Ego autem dico vobis; omnis, qui iraſcitur fratri ſuo, reus erit judicio; qui autem dixerit fratri ſuo, racha, reus erit concilio: qui autem dixerit, fatue, reus erit gehennæ ignis.* *Mat*

12. *Quomodo quis iraſcendo peccare, vel non peccare poſſit.*

Interpretati verborum Chriſti ex D. Aug. lib. 1. de ſerm. Domini in monte.

Ex quibus verbis perſpicuum eſt, eum culpa non carere, qui fratri ſuccenſeat, quamvis iram animo incluſam contineat; qui vero ejus iræ ſignificationem aliquam graviter, dederit peccare; ac multo gravius, qui non vereatur dure fratrem accipere, & ei convitium facere. Et quidem hoc verum eſt, ſi nulla ſubſit iraſcendi cauſa: nam iræ cauſa, quæ (a) a Deo, (b) Legibuſque conceditur, ea eſt, cum in eos animadvertimus, qui noſtro imperio, poteſtatique parent, ſi in eis ſit culpa: Chriſtiani enim hominis ira non a carnis ſenſibus, ſed a Spiritu Sancto proficiſci debet; (c) cum nos templa Sancti Spiritus, (d) in quibus Jeſus Chriſtus habitet, eſſe conveniat.

Juſta ira.

a) Pſal. 45. Epheſ. 4. 26.

b) Videtur alludere ad id, quod ait lex ff. ad Leg. juliam. de advocat.

c) 1. Cor. 6. 19.

d) Eph. 3. 17.

13. *Quomodo homines perfecte hanc Legem obſervent, & quam multi in eam peccent.*

Multa præterea ſunt a Domino tradita, quæ ad perfectam hujus Legis rationem pertinent, qualia illa ſunt. (e) *Non reſiſtere malo, ſed ſi quis te percuſſerit in dexteram maxillam tuam, præbe illi & alteram: & ei, qui vult tecum judicio contendere, & tunicam tuam tollere, di-*

e) Matt. 5. 39 Luc. 6. ubi non habet: in dexteram, ſed in maxillam.

D. Aug. ep. 5. ad Marcell.

mitte ei & pallium, & quicunque te angariaverit, mille paſſus, vade cum illo & alia duo. Ex his, quæ jam commemorata ſunt, animadvertere licet, quam proclives ſint homines ad ea peccata, quæ hoc Præcepto vetita ſunt; quamque multi reperiantur, qui ſi minus manu, animo ſaltem cædis ſcelus committunt.

14. *Quantum in ſacris Literis homicidium Deus deteſtetur.*

Quam grave peccatum ſit homicidium.

Et quoniam huic tam periculoſo morbo remedia in ſacris Literis adhibita ſunt. Parochi eſt officium ea diligenter fidelibus tradere. Præcipuum autem illud eſt, ut intelligant, quam nefarium ſit peccatum hominis cædes: idque vel (a) plurimis, maximiſque ſanctarum Literarum teſtimoniis perſpici poteſt: uſque enim adeo homicidium deteſtatur Deus in ſanctis Literis, (b) ut a beſtiis hominum cædis pœnam ſe repetiturum dicat; (c) ac belluam, quæ hominem læſerit, occidi jubeat. Neque aliam ob cauſam a ſanguine hominem abhorrere voluit, niſi ut omni ratione a nefaria hominis cæde & animum, & manus abſtineret.

a) Geneſ. 4. 10. Exod. 21. 12. Levit. 24. 12.

b) Gen. 9.

c) Exod. 21. 28.

15. *Quantum ſit ſcelus hominis cædes, ratione demonſtratur.*

D. Thom. in 2. 2. q. 64. art. 5.

Sunt enim homicidæ humani generis, atque adeo naturæ hoſtes acerbiſſimi; qui, quantum in eis eſt, univerſum Dei opus evertunt, cum hominem tollant, cujus cauſa is omnia, (d) quæcunque procreata ſunt, ſe feciſſe teſtatur. Imo vero in Geneſi (e) cum prohibitum ſit hominem occidi, quia illum Deus ad imaginem ſuam, & ſimilitudinem creavit, inſignem Deo injuriam is facit, quaſique violentas illi manus inferre videtur, qui ejus imaginem e medio tollit. Hoc divina

d) Geneſ. 1. 2. vide D. Th. in 1. p. q. 96. art. 1. & 2

d) Geneſ. 9. 6.

na animi cogitatione meditatus David, graviſſime de ſanguinariis hominibus conqueſtus eſt illis verbis; (a) *Veloces pedes eorum ad effundendum ſanguinem*: neque ſimpliciter dixit, *Occidunt*, ſed, *Effundunt ſanguinem*: quæ verba ad deteſtabilis illius ſceleris amplificationem, immanemque illorum crudelitatem oſtendendam, protulit: utque declararet in primis, quam præcipites illi Diabolico impulſu ad id facinus ferantur, dixit, *Veloces pedes eorum ad effundendum ſanguinem.*

a) Pſal. 13. 3. Prov. 1. 16. Iſa. 59. 7. Rom. 3. 15.

Pſal. 13. 3.

16. *Quid in hoc Præcepto Deus faciendum imperet.*

Pax & dilectio mutua ſervanda.

Jam vero, quæ in hoc Præcepto ſervanda eſſe Chriſtus Dominus jubet, eo ſpectant, ut (b) pacem cum omnibus habeamus. Inquit enim, cum hunc locum interpretaretur, (c) *Si offers munus tuum ad altare, & ibi recordatus fueris, quia frater tuus habet aliquid adverſum te, relinque ibi munus tuum ante altare, & vade prius reconciliari fratri tuo, & tunc veniens offeres munus tuum;* & quæ ſequuntur. Quæ ita a Parocho explicabuntur, ut doceat, ſine ulla exceptione omnes charitate complectendos eſſe: ad quam in hujus Præcepti explicatione fideles, quam maxime poterit, incitabit, quod in eo proximi diligendi virtus maxime elucet. Cum enim odium hoc Præcepto aperte vetetur, quoniam, (d) *qui fratrem ſuum odit, homicida eſt;* certe illud conſequitur, ut amoris, & charitatis Præceptum detur.

b) Rom. 12. 18. Hebr. 12. 14.

c) Matt 5. 24. Amb. l. 1. Offic. c. 48.

d) 1 Joan. 3. 15.

17. *Quæ officia ſint charitatis, quæ hoc Præcepto continentur.*

Cumque hac Lege de charitate, & amore

præ-

præceptum ſit, tum omnium etiam illorum officiorum, atque actionum, quæ charitatem ipſam conſequi ſolent, Præcepta traduntur. (a) *Charitas patiens eſt*, inquit divus Paulus: patientia igitur nobis præcipitur, (b) in qua nos animas noſtras poſſeſſuros eſſe Salvator docet. Beneficentia deinde charitatis comes eſt, & ſocia; quoniam (c) *Charitas benigna eſt*. Benignitatis autem, atque beneficentiæ virtus late patet; ejuſque officium in iis rebus maxime verſatur, ut pauperibus ſuppeditemus res neceſſarias, cibum eſurientibus, ſitientibus potum demus, nudos veſtiamus, & quo quiſque opis noſtræ magis indiget, eo in illum plus liberalitatis conferamus.

a) 1. *Cor.* 13. 5. *Quomodo charitas hæc omnia ſit, vide D. Th. in 2. 2. q. 23. art. 4. ad 2.*
b) *Luc.* 21. 19. *Beneficentia & eius officium. Vide D. Thom. in 2. 2. q. 3. art. 1.*
c) 1. *Cor.* 13. 5.

18. *Quomodo omnium charitatis officiorum perfectiſſimum ſit inimicorum dilectio.*

D. Th. in 2. 2. q. 25. art. 8. & 9.

Hæc beneficentiæ, & bonitatis officia, quæ per ſe ſunt illuſtria, eo fient illuſtriora, ſi inimicis præſtentur. Ait enim Salvator: (d) *Diligite inimicos veſtros, benefacite iis, qui oderunt vos*: quod etiam Apoſtolus monet illis verbis: (e) *Si eſurierit inimicus tuus, ciba illum, ſi ſitit, potum da illi; hoc enim faciens carbones ignis congeres ſuper caput ejus: noli vinci a malo, ſed vince in bono malum.* Deinde, ſi charitatis Legem ſpectemus, quæ benigna eſt, omnia, quæcunque ad manſuetudinem, lenitatem, aliaſque id generis virtutes pertinent, officia colere, ea Lege præſcribi intelligemus.

d) *Matt.* 5. 44.
e) *Rom.* 12. 20. *Prov.* 25. 21. 1. *Cor.* 13. 4.

19. *Qua præcipue re charitas proximi, quæ hic imperatur, elucescat.*

Condonandas eſſe injurias hæc loca Scripturæ demonſtrant.

At vero longe omnium præſtantiſſimum officium, quod charitatis pleniſſimum eſt, in quo nos maxime exercere convenit, illud, ut injurias,

jurias, quas accepimus, æquo animo remittamus, atque condonemus. Quod ut plane efficiamus, ſæpe nos divinæ Literæ, ut antea dictum eſt, monent, atque hortantur; cum non beatos ſolum eos dicant, qui ita prorſus faciunt, ſed erratorum etiam veniam iiſdem a Deo datam affirment: qui vero hoc ipſum facere negligunt, aut omnino recuſant, illam non conſequuntur. Sed quoniam ulciſcendi libido hominum mentibus fere inſita eſt, Parochus maximam in eo diligentiam ponat neceſſe eſt, ut injuriarum oblivicſi, eaſque remittere Chriſtianum hominem oportere, non doceat ſolum, ſed penitus etiam fidelibus perſuadeat. Cumque hac ipſa de re apud ſacros Scriptores multa fiat mentio, eos conſulat, ad refellendam eorum pertinaciam, qui in ulciſcendi cupiditate animo obſtinato ſunt, atque obfirmato: argumenta in promtu habeat, quæ illi Patres graviſſima, & ad eam rem maxime accommodata pie adhibuerunt.

Deut. 32. 35. 1. *Reg.* 25. 32. 33. 26. & 24. 5. 7. 8. 2. *Reg.* 19. 20. *Pſal.* 7. 5. *Eccl.* 28. *per tot.* *Iſa.* 58. 6. *Matt.* 6. 14. 15. *Marc.* 11. 25. 26. *Lucæ* 6. 38. *Act.* 7. 60.

Vide Tert. in Apolog. cap. 31. & 37. *D. Aug. tract.* 81. *in Joan.* & *lib.* 50. *Hom. Hom.* 6. & *ſerm.* 61. *de Tempore.*

20. *Quibus præſertim rationibus odium reprimendum ſit, inducendique ſint fideles ad injuriarum oblivionem.*

Verum hæc potiſſimum tria explicanda ſunt. Primum eſt, ut, qui ſe injuriam accepiſſe putat, ei maxime perſuadeatur, illum detrimenti, aut injuriæ præcipuam cauſam non fuiſſe, quem ipſe ulciſci cupit. Sic admirabilis ille Job fecit, qui a Sabæis hominibus, a Chaldæis, & a Dæmone graviter læſus, nulla tamen habita eorum ratione, ut vir rectus, & homo admodum pius, recte, pieque iis verbis uſus eſt: (a) *Dominus dedit, Dominus abſtulit.* Itaque patientiſſimi illius viri oratione, & exemplo,

Prima ratio reprimendi odii. Non poteſt habere concordiam cum Chriſto, qui diſcors voluerit eſſe cum Chriſtiano.

a) *Job* 1. 21. & 2. 10.

emplo, Chriſtiani homines ſibi perſuadeant, quod veriſſimum eſt, omnia, quæcunque in hac vita patimur, a Domino, qui juſtitiæ omnis, miſericordiæque parens eſt; & auctor, proficiſci.

21. *Homines nos perſequentes Dei miniſtri, ac ſatellites ſunt, quamvis id ex mala voluntate faciant.*

Pœnas omnes & afflictiones divinitus hominib. immitti ad certam aliquam utilitatem omnibus debet eſſe perſuaſiſſimum.
Amos 3. 6.
a) *Prov. 13. 11. Hebr. 12. 6. Apoc. 3. 19.*

Neque vero ille nos, quæ ejus eſt immenſa benignitas, ut inimicos punit, ſed (a) uti filios corrigit, & caſtigat. Nec profecto, ſi recte animadvertimus, in hiſce rebus homines aliud omnino ſunt, niſi miniſtri, & quaſi ſatellites Dei: & quamquam homo poteſt male aliquem odiſſe, peſſimeque illi cupere: tamen ei, niſi permiſſu Dei, nocere nullo modo poteſt. Hac ratione (b) adductus Joſeph, fratrum impia conſilia; ſic (c) David injurias ſibi a Semei illatas æquo animo tulit. Ad hanc item rem illud argumenti genus valde pertinet, quod ſanctus Chryſoſtomus graviter, atque erudite pertractavit, neminem ſcilicet niſi a ſeipſo lædi. Nam qui ſe injurioſe tractatos eſſe opinantur, ſi rem recta ſecum via reputent, comperient, nullam profecto ſe ab aliis injuriam, aut damnum accepiſſe. Etſi enim, quibus ipſi læduntur, ea extrinſecus eveniunt; tamen ſe maxime ipſi offendunt, cum animum odio, cupiditate, invidia nefarie contaminant.

b) *Gen. 45. 5. 6. 7.*
c) *2. Reg. 16. 10. 11. 12.*
Chryſoſt. tom. 5. in Hom. quod nemo læditur, niſi a ſeipſo.

22. *Quæ ad eos commoda proveniant, qui injurias libenter condonant.*

Secunda ratio inducens ad injuriarum oblivionem.

Alterum eſt, quod duo præcipua commoda complectitur, quæ ad eos pertinent, qui pio erga Deum ſtudio adducti, injurias libenter remittunt. Quorum primum illud eſt, (d) quod

d) *Matt. 6. 14. & 18. 35.*

aliena debita remittentibus promiſit Deus fore, ut ipſi etiam peccatorum veniam impetrent: ex quo promiſſo, quam gratum illi ſit hoc pietatis officium, facile apparet. Alterum commodum eſt, quod nobilitatem quandam, & perfectionem aſſequimur; quoniam condonandis injuriis, quodammodo Dei ſimiles efficimur, (a) qui *ſolem ſuum oriri facit ſuper bonos, & malos, & pluit ſuper juſtos, & injuſtos.*

a) *Matt. 5 45. Lucæ 6. 27.*

23. *Quæ, & quot incommoda ex odio inimicorum proveniant.*

Tertia ratio. Odii perverſitas. Vide D. Th. in 2. 2. q. 34. art. 3. & 4.

Poſtremo explicanda ſunt incommoda illa, in quæ nos tum incidimus, cum injurias, quæ nobis illatæ ſunt, condonare nolumus. Itaque Parochus illis, qui ſibi in animum inducere non poſſunt, ut inimicis ignoſcant, ob oculos ponat, odium non ſolum grave peccatum eſſe, ſed etiam diuturnitate peccandi gravius inhærere. Cum enim is, in cujus animo hic affectus inſederit, inimici ſui ſanguinem ſitiat, illius ulciſcendi ſpe plenus, dies, noctesque, in perenni quadam mala mentis agitatione ita verſatur, ut nunquam a cædis, aut nefariæ alicujus rei cogitatione ceſſare videatur. Quo fit, ut is vel nunquam, vel maximo negotio ad id impellatur, ut aut prorſus ignoſcat, aut aliqua ſaltem ex parte injurias remittat. Quare merito vulneri comparatur, cui telum infixum hæret.

24. *Multa peccata ex odio naſci demonſtratur.*

Multa præterea incommoda, & peccata ſunt, quæ hoc uno odii peccato, tanquam vinculo quodam, conjuncta tenentur: ideoque divus Joannes in hanc ſententiam ita dixit: (b) *Qui fratrem ſuum odit, in tenebris eſt,*

b) *1. Joan. 2. 11.*

&

& in tenebris ambulat, & neſcit, quo eat; quia tenebræ obcæcaverunt oculos ejus: itaque ſæpius labatur neceſſe eſt. Etenim quo pacto fieri poteſt, ut dicta aliquis, aut facta illius probet, quem oderit? Hinc temeraria, & iniqua judicia exiſtunt, iræ, invidiæ, obtrectationes, & alia ejuſmodi, quibus illi quoque implicari ſolent, qui aut cognatione, aut amicitia juncti ſunt. Itaque ſæpe fit, ut ex uno peccato multa exiſtant. Neque injuria dicitur (a) hoc peccatum eſſe Diaboli; quandoquidem (b) ipſe ab initio homicida fuit. Quamobrem Dei Filius Dominus noſter Jeſus Chriſtus, cum ſibi mortem Phariſæi afferre cuperent, (c) illos a parte Diabolo genitos eſſe dixit.

a) 1. Joan. 3. 10. 11.
b) Joan. 8. 44. *Diabolus homicidii, & odii verus parens.*
c) Joan. 8. 44.

25. *Remedia adverſus peccatum odii.*

Sed præter hæc, quæ dicta ſunt, unde ſceleris hujus deteſtandi rationes peti poſſunt, alia quoque remedia, & ea profecto maxime opportuna, ſanctarum Literarum monumentis tradita ſunt. Ac primum omnium remedium, & maximum eſt Salvatoris noſtri exemplum, quod ad imitandum nobis proponere debemus. Is enim, cum (d) ne minima quidem peccati ſuſpicio in eum cadere poſſet, virgis cæſus, ſpinis coronatus, & cruci denique affixus, eam habuit orationem pleniſſimam pietatis: (e) *Pater dimitte illis; non enim ſciunt, quid faciunt:* cujus aſperſionem ſanguinis teſtatur (f) Apoſtolus melius loquentem, quam Abel.

Chriſti exemplum valet ad reprimendum odium.
d) Iſa. 53. 9. Joan. 8. 46. 1. Petr. c. 2. 2. 1. Joan. 3. 5.
e) Luc. 23. 34.
f) Hebr. 12. 24.

Alterum autem remedium ab Eccleſiaſtico propoſitum eſt, ut mortem, atque illum Judicii diem recordemur: (g) *Memorare*, inquit ille, *noviſſima tua, & in æternum non peccabis.*

Noviſſimorum memoria valet ad odium reprimendum.
g) Eccleſ. 7. 40.

Quæ

Quæ ſententia eodem ſpectat, ac ſi dicat: Illud ſæpe etiam atque etiam cogita, brevi fore, ut mortem obeas: proinde, quia tali tempore tibi optatiſſimum erit, & maxime neceſſarium ſummam Dei miſericordiam impetrare, eam tibi ob oculos jam nunc, perpetuoque proponas neceſſe eſt; ita enim fiet, ut immanis illa ulciſcendi cupiditas tibi exhauriatur; cum ad miſericordiam Dei implorandam nullum aptius, majuſve remedium invenias, quam oblivionem injuriarum, & amorem in eos, qui te, aut tuos re, aut oratione violarint.

DE SEXTO PRÆCEPTO.

CAPUT VII.

Non mœchaberis.

1. *Quo pertineat iſtud Præceptum, quaque ratione a Parochis tractandum ſit.*

Quare poſt Præceptum de homicidio illud ponatur, quod ad adulterium ſpectat.

Quoniam viri, & uxoris vinculum arctiſſimum eſt, & nihil utrique jucundius accidere poteſt, quam intelligere, ſe mutuo quodam, & ſingulari amore diligi, contra nihil moleſtius, quam ſentire, a ſe debitum, & legitimum amorem alio transferri; recte quidem, atque ordine illam, quæ hominis vitam a cæde tuetur, Legem, hæc, quæ de mœchia, ſive adulterio eſt, conſequitur; ut ſanctam illam, & honorabilem Matrimonii conjunctionem, unde magna charitatis vis exiſtere ſolet, nemo ullo adulterii ſcelere violare, aut dirimere audeat. Sed tamen in hac ipſa re explicanda cautus admodum ſit Parochus, & prudens, & tectis verbis rem commemoret, quæ moderationem potius deſiderat, quam orationis copiam. Verendum eſt enim, ne, dum is late, atque copioſe nimis explicare ſtudet, quibus modis homines ab hujus Legis præſcripto diſcedant, in illarum rerum ſermonem forte incidat, unde excitandæ potius libidinis materia, quam reſtinguendæ illius ratio emanare ſolet.

De adulterio recte, & moderate eſt loquendum.

2. *Quæ*

2. *Quæ in hoc Præcepto juſſa comprehendantur.*

Sed quoniam hoc Præcepto multa continentur, quæ prætermittenda non ſunt, ea ſuo loco explicabuntur a Parochis. Ejus igitur duplex vis eſt: altera, qua diſertis verbis adulterium vetatur: altera, quæ eam ſententiam incluſam habet, ut animi, corporiſque caſtitatem colamus.

3. *Quid ſub nomine Mœchiæ, ſeu adulterii hic prohibeatur.*

Ut autem ab eo, quod prohibitum eſt, docendi initium ſumatur; Adulterium eſt legitimi tori injuria, ſive alienus, ſive proprius ille ſit. Etenim ſi maritus cum muliere ſoluta rem habet, ſuum ipſe torum violat: ſi vero ſolutus vir alienam uxorem cognoſcat, adulterii labe torus alienus inquinatur. Hoc vero adulterii interdicto omnia prohiberi, Divus Ambroſius, & Auguſtinus auctores ſunt, quæcunque inhoneſta ſunt, & impudica. In hanc ſententiam hæc verba accipienda eſſe, ex ſacris Literis tum veteris, tum novi Teſtamenti licet colligere: nam præter adulterium alia libidinis genera apud Moyſen puniuntur.

Quid ſit adulterium. Grat. 36. q. 1. cap. 2. §. Cum vera.

Hoc Præcepto omnem impuram libidinem prohiberi.
D. Ambr. lib. 1. offic. cap. 50. in fine.
D. Aug. q. 71. ſuper Exo.

4. *Variæ libidinum ſpecies, quæ in Scripturis numerantur.*

Eſt Judæ in (a) Geneſi judicium in nurum ſuam: eſt præclara illa in (b) Deuteronomio Moyſis Lex, ne de filiabus Iſrael ulla eſſet meretrix: extat præterea Tobiæ ad filium ejuſmodi adhortatio: (c) *Attende tibi fili mi ab omni fornicatione.* Eccleſiaſticus item, (d) *Erubeſcite*, inquit, *a reſpectu mulieris fornicariæ*: in Evangelio etiam Chriſtus Dominus inquit, (e) de corde exire adulteria, & forni-

D. Thom. in 2. 2. q. 154. art. 1.
a) *Gen. 38. 24.*
b) *Deut. 23. 17.*
c) *Tob. 4. 13.*
d) *Eccl. 41. 25.*
e) *Matt. 15. 19.*

cationes, quæ coinquinant hominem. Apoſtolus vero Paulus hoc vitium ſæpe multis, graviſſimiſque verbis deteſtatur. (a) *Hæc eſt*, ait, *voluntas Dei, ſanctificatio veſtra, ut abſtineatis vos a fornicatione:* &, (b) *Fugite fornicationem:* &, (c) *Ne commiſceamini fornicariis:* &, (d) *Fornicatio autem, & omnis immunditia, aut avaritia nec nominetur in vobis:* &, (e) *Neque fornicarii, neque adulteri, neque molles, neque maſculorum concubitores Regnum Dei poſſidebunt.*

a) *1. Theſ. 4. 3.*
b) *1. Cor. 6. 18.*
c) *1. Cor. 5. 9.*
d) *Eph. 5. 3.*
e) *1. Cor. 6. 9.*

5. *Cur præcipue in hoc Præcepto adulterii ſit facta mentio.*

Cur Legislator omnem impuram libidinem prohibiturus peculiariter adulterii meminerit.

Præcipue vero ob eam rem adulterium diſerte vetitum eſt, quia præter turpitudinem, quæ illi cum aliis intemperantiæ generibus communis eſt, injuſtitiæ quoque peccatum non ſolum in proximum, ſed etiam in civilem ſocietatem adjunctum habet. Eſt illud item certum, qui ſe a libidinum cæterarum intemperantia non abſtinet, eum ad hanc, quæ adulterii eſt, incontinentiam facile labi.

Voluntas pro facto hic habetur.

Quare hoc adulterii interdicto facile intelligimus omne impuritatis, & impudicitiæ genus, quo polluitur corpus, prohiberi. Imo vero omnem intimam animi libidinem hoc Præcepto vetitam eſſe, tum ipſius Legis vis ſignificat, quam ſpiritualem eſſe conſtat, tum Chriſtus Dominus docuit illis verbis: (f) *Audiſtis, quia dictum eſt antiquis: Non mœchaberis: ego autem dico vobis, quod omnis, qui viderit mulierem ad concupiſcendum eam, jam mœchatus eſt eam in corde ſuo.* Hæc ſunt, quæ Fidelibus publice tradenda duximus, ſi tamen ea addantur, quæ a ſacra Tridentina Synodo in adul-

f) *Matth. 5. 28. 29.*

te-

teros, & eos, qui ſcorta, & pellices alunt, decreta ſunt, prætermiſſis multis aliis, ac variis impudicitiæ, & libidinis generibus, de quibus privatim unuſquisque a Parochò admonendus erit, ut temporis, & perſonarum ratio poſtulabit. Sequitur nunc, ut ea explicentur, quæ jubendi vim habent.

Trid. Syn. ſeſſ. 24. c. 8. de Refor.

6. *Quid præter ea, quæ prohibentur, hic neceſſario obſervandum præſcribatur.*

Docendi igitur ſunt Fideles, ac vehementer hortandi, ut pudicitiam, & continentiam omni ſtudio colant, (a) mundentque ſe ab omni inquinamento carnis, & ſpiritus, perficientes ſanctificationem in timore Dei. In primis autem admonendi ſunt, quamvis caſtitatis virtus in eorum hominum genere magis eluceat, qui pulcherrimum illud, ac plane divinum virginitatis propoſitum ſancte, & religioſe colunt, tamen iis etiam convenire, qui vel cœlibem vitam agunt, vel Matrimonio juncti, a vetita libidine ſe puros, & integros ſervant.

Caſtitas unicuique pro diverſitate ſtatus neceſſario ſervanda.

(a) 1. Cor. 7. 1

Caſtitas in triplici hominum genere invenitur. Vide Trid. Syn. ſeſſ. 24. de Matrimon. can. 9. & ſeſſ. 25. de Regularibus cap. 1.

7. *Quæ ſint potiſſimum cogitanda volenti libidines ſuas edomare.*

Quoniam vero multa a ſanctis Patribus tradita ſunt, quibus docemur domitas habere libidines, & coercere voluptates, ea Parochus ſtudeat populo accurate exponere, atque in hac tractatione diligentiſſime verſetur. Hæc autem ejuſmodi ſunt, partim quæ in cogitatione conſiſtunt, partim quæ in actione. Quod in cogitatione remedium poſitum eſt, id in eo maxime verſatur, ut intelligamus, quanta ſit hujus peccati turpitudo, & pernicies, qua cognita facilior fiet ejus deteſtandi ratio. Per-

Caſtitatis ratio in eo conſiſtit, ut quis a vetita libidine ſe purum, & integrum ſervet.

Quibus cogitationibus remedium adverſus libidines ſit quærendum, quamque pernicioſa ſit libido.

Prima ratio.

a) 1. Cor. 6. 9. Apoc. 22. 15. Gal. 5. 19. 20.

niciosum vero ſcelus eſſe, intelligi ex eo poteſt, quoniam propter hoc (a) peccatum e Dei Regno pelluntur, atque exterminantur homines: quod malorum omnium ultimum eſt.

Secunda.

Et hæc quidem calamitas omnium ſcelerum communis eſt. Illud autem hujus peccati proprium, quod qui fornicantur, in ſua ipſi corpora peccare dicuntur, ex ſententia Apoſtoli ita ſcribentis: (b) *Fugite fornicationem: omne enim peccatum, quodcunque fecerit homo, extra corpus eſt, qui autem fornicatur, in corpus ſuum peccat.* Quod ob eam cauſam dictum eſt, quoniam illud injurioſe tractat, cum ejus violat ſanctitatem. Qua de re ad Theſſalonicenſes ita Divus Paulus: (c) *Hæc eſt*, inquit, *voluntas Dei, ſanctificatio veſtra, ut abſtineatis vos a fornicatione, ut ſciat unuſquiſque veſtrum vas ſuum poſſidere in ſanctificatione, & honore, non in paſſione deſiderii, ſicut & gentes, quæ ignorant Deum.*

b) 1. Cor. 6. 18.

c) 1. Theſ. 4. 3.

Tertia ratio.

Deinde, id quod ſceleſtius eſt, ſi homo Chriſtianus meretrici turpiter ſe dedat, membra, quæ Chriſti ſunt, ea meretricis facit. Ita enim Divus Paulus ait; (d) *Neſcitis, quoniam corpora veſtra membra ſunt Chriſti? tollens ergo membra Chriſti, faciam membra meretricis? abſit. An neſcitis, quoniam qui adhæret meretrici, unum corpus efficitur?*

d) 1. Cor. 6. 15.

Quarta ratio.

Eſt præterea homo Chriſtianus, ut idem teſtatur. (e) Templum Spiritus Sancti: quod violare, nihil aliud eſt, niſi ab eo Spiritum Sanctum ejicere.

e) 1. Cor. 6. 19.

8. *Quibus rationibus adulterii enormitatem intelligere liceat.*

In adulterii autem ſcelere magna ineſt iniqui-

quitas. Si enim, ut vult Apoſtolus, (a) qui Matrimonio juncti ſunt, ita eorum alter alterius poteſtati mancipatus eſt, ut neuter ſui corporis poteſtatem, jusque habeat, ſed mutuo quodam ſint inter ſe quaſi ſervitutis vinculo ita devincti, ut vir ad uxoris voluntatem, contraque uxor ad viri nutum, voluntatemque ſe accommodare debeat; certe ſi alteruter corpus ſuum, quod eſt alieni juris, ab eo, cui illud adſtrictum eſt, disjungit, is admodum iniquus eſt, & nefarius. Et quoniam infamiæ metus & ad ea, quæ juſſa ſunt, vehementer incitat homines, & a vetitis magnopere deterret; docebit Parochus, adulterium hominibus inſignem turpitudinis notam inurere. Nam ſacris Literis ita proditum eſt: (b) *Qui adulter eſt, propter cordis inopiam, perdet animam ſuam: turpitudinem, & ignominiam congregat ſibi, & opprobrium illius non delebitur.* Verum hujus ſceleris magnitudo ex ſupplicii ſeveritate facile perſpici poteſt. Adulteri enim, (c) Lege a Domino in veteri Teſtamento præſcripta, obruebantur lapidibus.

a) 1. Cor. 7. 4 *Quod ſuum non eſt, alteri tradit adulter.*

Turpitudinis notam inurit adulterium.

b) *Prov. 6. 32 33. Joan. 8. 5. Adulteri lapidibus obruendi. Trid. Syn. ſeſſ. 24. decret. de Reform. Matrim cap. 8.*

c) *Levit. 20. 10. Ob libidinem integra civitas deletur.*

9. *Cujuſmodi pœnæ impuras libidines fere conſequi ſoleant.*

Quin etiam ob unius libidinem, non ſolum qui ſcelus admiſit, ſed univerſa interdum civitas (d) ut de Sichimitis legimus, deleta eſt. Multa divinæ animadverſionis exempla in ſacris Literis prodita ſunt, quæ ad deterrendos a nefaria libidine homines Parochus colligere poterit, (e) ut Sodomæ, & reliquarum finitimarum urbium interitus; (f) Iſraelitarum qui fornicati ſunt cum filiabus Moab in deſerto, ſupplicium; (g) Beniamitarum de-

d) *Gen. 34. 25. 26. 27. Pentapoleos regia abſorbetur.*

e) *Gen. 19. 24*

f) *Num. 25. 4.*

h) *Judic. 20. per totum.*

 le-

Iſraelitæ in deſerto trucidantur.
Beniamitæ prope delentur.
Homines mente obcæcuntur, & ad omnia inepti efficiuntur.

letio. Qui vero mortem effugiunt, intolerabiles tamen dolores, ac pœnarum cruciatus, quibus ſæpe plectuntur, non effugiunt. Nam mente cæci, quæ pœna graviſſima eſt, ita fiunt, ut neque Dei, neque famæ, neque dignitatis, neque filiorum denique, vitæque ſuæ rationem habeant: hocque pacto adeo nequam, & inutiles fiunt, ut nihil grave committi eis debeat, & ad nullum fere officii munus idonei ſint. Hujus rei exempla a Davide, & Salomone petere nobis licet: (a) quorum alter, poſtquam adulteratus eſt, repente ſui diſſimillimus, ex mitiſſimo crudelis extitit, ut Uriam optime de ſe meritum morti obtulerit; (b) alter cum ſe totum in mulierum libidinem profudiſſet, ita a vera Dei religione ſeſe avertit, ut alienos Deos ſequeretur. (c) Aufert igitur, ut Oſeas dixit, hoc peccatum cor hominis, ſæpeque excæcat. Nunc ad ea remedia veniamus, quæ in actione conſiſtunt.

a) 2. *Reg.* 11. & 12. *per tot.*

b) 3. *Reg.* 11. *per totum.*

c) *Oſe.* 4. 11.

10. *Quibus modis homines ad libidinem incitentur, quos illi evitare præcipue debent.*

De remediis libidinum in actione conſiſtentibus.
Otia fugienda
Crapula vitanda.

Quorum primum illud eſt, ut otium maxime fugiamus: in quo Sodomitæ homines, (d) ut eſt apud Ezechielem, cum hebeſcerent, in ſpurciſſimum illud nefariæ libidinis ſcelus præcipites lapſi ſunt.

d) *Ezech.* 16. 49.

Deinde crapula magnopere eſt vitanda. (e) *Saturavi eos*, inquit Propheta, *& mæchati ſunt;* quoniam venter expletus ac ſaturatus libidinem parit. Hoc ipſum illis verbis Dominus ſignificavit: (f) *Attendite vobis, ne forte graventur corda veſtra in crapula, & ebrietate*: hoc item Apoſtolus, (g) *Nolite*, inquit, *inebriari vino, in quo eſt luxuria.*

e) *Jerem.* 5. 7. *Vide Hier. de cuſtodia virg. ep.* 22. 34.

f) *Luc.* 21. 34. *Rom.* 13. 13.

g) *Eph.* 5. 18.

Sed

Sed maxime animus ad libidinem oculis inflammari ſolet: quo pertinet illa Chriſti Domini ſententia: (a) *Si oculus tuus ſcandalizat te, erue eum: & projice abs te.* Multæ præterea ſunt Prophetarum de eadem re voces, ut eſt apud Job: (b) *Pepigi fœdus cum oculis meis, ut ne cogitarem quidem de virgine.* Sunt multa denique, ac pene innumerabilia exempla malorum, quæ ex oculorum aſpectu ortum habuerunt. Sic (c) David, (d) ſic Rex Sichem peccavit, (e) hocque item pacto ſenes illi Suſannæ calumniatores deliquerunt.

Obtutus.

a) *Matt.* 5. 29. & 18. 9. *Marc.* 9. 47.

b) *Job.* 31. 1. *Thren.* 3. 5 *Eccle.* 9. 5.

c) 2. *Reg.* 11. d) *Gen.* 34. 2. e) *Dan.* 13. 8.

11. *Mulierum exquiſitus ornatus, ſermoneſque obſcœni, & alia luxuriæ incitamenta fugienda.*

Elegantior item ornatus, quo oculorum ſenſus valde excitatur, occaſionem libidini non parvam ſæpe præbet; ideoque Eccleſiaſticus monet: (f) *Averte faciem tuam a muliere compta.* Cum igitur mulieres in nimio ornatus ſtudio verſentur, non alienum erit, ſi Parochus aliquam in eo diligentiam adhibeat, ut eas interdum moneat, objurgetque verbis, quæ hoc de genere graviſſima Apoſtolus Petrus ita protulit (g) *Mulierum non ſit extrinſecus capillutura, aut circumdatio auri, aut indumenti veſtimentorum cultus.* Divus Paulus item, (h) *Non in tortis*, inquit, *crinibus, aut auro, aut margaritis, vel veſte pretioſa.* Multæ enim auro, & margaritis adornatæ, ornamenta mentis & corporis perdiderunt.

Ornatus elegans, & exquiſitus. Isa. 3.

f) *Eccleſ.* 9. 8.

g) 1. *Petr.* 5. 3.

h) 2. *Tim.* 2. 9.

Hoc autem libidinis incitamentum quod e veſtium exquiſito ornatu exiſtere ſolet, alterum ſequitur, quod eſt turpis, obſcœnique ſermonis. Nam verborum obſcœnitate, quaſi face quadam ſubjecta, adoleſcentum animi ac-

Obſcœnus ſermo.

a) 1. Cor. 15. 33.

cenduntur. (a) *Corrumpunt* enim *mores bonos colloquia mala*, inquit Apoſtolus.

Saltationes & cantus molles.

Hocque ipſum cum maxime efficiant delicatiores, & molliores cantus, ac ſaltationes, ab iis quoque diligenter cavendum eſt.

Libri obſcœni. Imagines fœdæ.

Quo in genere numerantur item libri obſcœne, & amatorie ſcripti: qui ita vitandi ſunt, ut imagines, quæ aliquam turpitudinis ſpeciem præſeferunt; cum ad turpes rerum illecebras, inflammandoſque adoleſcentum animos vis in illis ſit maxima. Sed Parochus in primis curet, ut quæ de iis a ſacroſancto Tridentino Concilio pie, religioſeque conſtituta ſunt, ea ſanctiſſime ſerventur. Hæc vero omnia, quæ commemorata jam ſunt, ſi magno adhibito ſtudio, curaque vitentur, omnis fere libidinis materia tollitur.

Trid. Syn. ſeſſ. 25. in decret. de ſanctis imaginib.

12. *Confeſſionis, & Euchariſtiæ, & piarum rerum uſus ad caſtitatem conſequendam eſt neceſſarius.*

Caſtitas recte petentibus non negatur. Matth. 19. 12. Greg. Naz. orat. 31. cap. 8. in fine. 1. Cor. 10. 13.

Sed ad illius vim opprimendam maxime valet frequens Confeſſionis, & Euchariſtiæ uſus; tum aſſiduæ, ac piæ quædam ad Deum preces, cum eleemoſynis, atque jejunio conjunctæ. Eſt enim caſtitas donum Dei, quod recte petentibus non denegat; nec patitur nos tentari ſupra id, quod poſſumus.

13. *Corpus caſtitatem ſectanti domandum.*

Corpus autem non jejuniis modo, & iis præſertim, quæ ſancta Eccleſia inſtituit, ſed vigiliis etiam, piis peregrinationibus, atque aliis afflictationum generibus exercendum eſt, ſenſuumque appetitiones reprimendæ. In his enim, atque aliis hujusmodi rebus, maxime cernitur temperantiæ virtus. In quam ſenten-

tentiam ad Corinthios ita Divus Paulus ait: (a) *Omnis, qui in agone contendit, ab omnibus ſe abſtinet: & illi quidem, ut corruptibilem coronam accipiant, nos autem incorruptam:* & paulo poſt: *Caſtigo*, inquit, *corpus meum, & in ſervitutem redigo; ne forte cum aliis prædicaverim, ipſe reprobus efficiar;* & alio loco: (b) *Carnis curam ne feceritis in deſideriis.*

a) 1. Cor. 9. 25.

Ibid. 27.

b) Rom. 13. 14.

DE

DE SEPTIMO PRÆCEPTO.

CAPUT VIII.

Non furtum facies.

1. *Quanta ſit hujus Præcepti commendatio, & cum duobus præcedentibus connexio.*

Veterem hunc Eccleſiæ morem fuiſſe, ut hujus Præcepti vis, & ratio inculcaretur auditoribus, indicat illa apud Apoſtolum objurgatio eorum, qui cæteros ab iis vitiis maxime deterrerent, quibus ipſi cumulati reperiebantur (a) *Qui enim*, inquit, *alium doces, te ipſum non doces? qui prædicas non furandum, furaris?* Quo doctrinæ bono non ſolum frequens illorum temporum peccatum corrigebant; ſed etiam turbas, ac lites ſedebant, aliasque malorum cauſas, quæ Furto commoveri ſolent. In iis & delictis, & delictorum incommodis, atque calamitatibus cum noſtra etiam hæc ætas miſere verſetur, ad exemplum ſanctorum Patrum, & Chriſtianæ diſciplinæ Magiſtrorum, Parochi hunc urgebunt locum, & aſſidue, ac diligenter hujus Præcepti vim, ac ſententiam explicabunt. Ac primum officium, & diligentiam ſuam conferent ad declarandum infinitum Dei amorem erga genus humanum, qui non modo illis duobus interdictis, *Non occides*, *Non mœchaberis*, quaſi præſidiis, & vitam, corpuſque noſtrum, & famam, exiſtimationemque no-

a) *Rom. 2. 21.*

Utilitas hujus doctrinæ.

noſtram tueatur; ſed etiam hoc Præcepto, *Non furtum facies*, tanquam cuſtodia quadam externa, res, ac facultates muniat, ac defendat.

2. *Quæ ſit hujus Præcepti ſubjecta ſententia.*

D. Tom. in 1. 2. q. 100. art. 5. & in 2. 2. qu. 132. ar. 6.

Quam enim hæc verba ſubjectam habent notionem, niſi eam, quam ſupra diximus, cum de aliis Præceptis loqueremur? vetare videlicet Deum, bona hæc noſtra, quæ in ejus tutela ſint, a quoquam auferri; aut violari. Quod divinæ Legis beneficium quo majus eſt, eo nos in ipſius beneficii auctorem Deum gratiores eſſe oportet. Et quoniam & habendæ, & referendæ gratiæ nobis optima ratio propoſita eſt; ut non tantum Præcepta libenter auribus accipiamus, ſed etiam re ipſa probemus; ad hoc colendum Præcepti officium Fideles excitandi, & inflammandi ſunt. Eſt autem hoc Præceptum, quemadmodum ſuperiora, diviſum in duas partes, quarum altera, quæ Furtum vetat, aperte eſt enuntiata; alterius ſententia, & vis, qua jubemur benigni, & liberales eſſe in proximos, in priore occulta eſt, & involuta. De priore igitur prius dicetur, *Non furtum facies.*

Hoc Præceptum ut alia, in duas partes dividitur.

3. *Quid* Furti *vocabulo hic Legislator ſignificatum velit.*

D. Aug. qu. 71. in Exod. & 32. qu. 4. cap. Meretrices.

In quo illud animadvertendum eſt, *Furti* nomine non id modo intelligi, cum occulte ab invito domino aliquid aufertur, ſed etiam, cum aliquid alienum contra voluntatem ſcientis domini poſſidetur. Niſi forte exiſtimandum eſt, eum, qui Furtum prohibeat, Rapinas factas per vim, & injuriam non improbare;

a) 1. Cor. 6. 10.

b) 1. Cor. 5. 10.

Rapina Furto eſt deterior. vide D. Thom. in 2. 2. qu. 66. art. 4. & 9.

re; cum extet illud Apoſtoli, (a) *Rapaces regnum Dei non Poſſidebunt;* quorum omnem rationem, & conſuetudinem fugiendam eſſe, idem ſcribit (b) Apoſtolus, Quamquam vero majus peccatum Rapinæ ſint, quam Furtum, quæ præter rem, quam alicui adimunt, præterea vim afferunt, & majorem imponunt ignominiam.

4. *Cum omnem injuſtam rei alienæ uſurpationem Deus hic prohibere velit, cur potius Furti quam Rapinæ meminerit.*

Furtum latius patet, quam Rapina, vide ff. 1. & inſtit. de furtis l. de obligationibus, quæ ex delict. naſc.

Qui leviora prohibet, procul dubio graviora non admittit.

Mirandum tamen non eſt, quod leviori hoc *Furti* nomine notatum ſit divinæ Legis Præceptum, non Rapinæ. Id enim ſumma ratione factum eſt, quia Furtum latius patet, & ad plura pertinet, quam Rapinæ, quas tantummodo illi facere poſſunt, qui potentia, & viribus præſtant. Quamquam nemo non videt, excluſis ejuſdem generis levioribus peccatis, graviora etiam facinora prohiberi,

5. *Enumerantur Furti latius ſumpti ſpecies.*

Variis autem nominibus notatur injuſta poſſeſſio, & uſus rerum alienarum ex varietate eorum, quæ & invitis, & inſciis Dominis auferuntur. Nam ſi privatum quid privato adimitur, *Furtum* dicitur: ſi ſurripitur publico, *Peculatus* appellatur: *Plagium* vocant, ſi homo liber, vel ſervus alienus in ſervitutem abducitur: ſi vero ſacra res eripitur, nominatur *Sacrilegium*, quod facinus maxime nefarium, ac ſceleſtum adeo in mores inductum eſt, ut bona, quæ neceſſario & ſacrorum cultui, & Eccleſiæ miniſtris, & pauperum uſui pie, ac ſapienter fuerant attributa, in privatas cupiditates, pernicioſaſque libidines convertantur.

6. *Non*

6. *Non illi dumtaxat hoc Præceptum tranſgrediuntur, qui re ipſa aliena poſſident, ſed etiam animo.*

Sed præter ipſum Furtum, id eſt, externam actionem, furandi etiam animus, & voluntas Dei Lege prohibetur. Eſt enim ſpiritualis Lex, quæ animum, fontem cogitationum, & conſiliorum inſpicit: (a) *De corde enim*, inquit Dominus apud ſanctum Matthæum, *exeunt cogitationes malæ, homicidia, adulteria, fornicationes, Furta, falſa teſtimonia.*

Furandi voluntas etiam prohibetur.

Lex, quæ Chriſtianis eſt propoſita, etiam cogitationum rationem habet.

a) Matt. 15. 19.

7. *Unde potiſſimum Furti gravitatem metiri poſſimus.*

Sed quam grave ſcelus Furtum ſit ipſa naturæ vis, &ratio ſatis oſtendit. Eſt enim juſtitiæ contrarium, quæ ſuum cuique tribuit. Nam bonorum diſtributiones, & aſſignationes jam inde ab initio jure gentium conſtitutas, divinis etiam, & humanis legibus confirmatas, ratas eſſe oportet; ut unuſquiſque, niſi humanam ſocietatem tollere velimus, ea teneat, quæ ei jure obtigerunt. Nam, ut Apoſtolus ait, (b)*Neque Fures, neque avari, neque ebrioſi, neque maledici, neque Rapaces Regnum Dei poſſidebunt.* Etſi hujus ſceleris importunitatem, & immanitatem permulta declarant, quæ Furtum conſequuntur. Fiunt enim judicia temere, & inconſulto, multa de multis; erumpunt odia; ſuſcipiuntur inimicitiæ; exiſtunt interdum acerbiſſimæ innocentium hominum damnationes.

Bonorum diſtributio jure gentium introducta eſt, diſt. 1. c. Jus gentium.

b) 1. Cor. 6. 10.

Mala, quæ Furtum conſequuntur.

8. *Quomodo ſint ablata neceſſario reſtituenda.*

Quid dicemus de neceſſitate, quæ divinitus impoſita eſt omnibus, ſatisfaciendi ei, cui aliquid ademptum ſit? *Non enim*, inquit Auguſtinus,

S. Aug. ep. 54. ad Maced. & habetur 14. q. 6. c. 1. & in 6. de uſuris cap. cum & eo, & de reg. jur. ca. Peccatum.

ſtinus, *remittitur peccatum, niſi reſtituatur ablatum.* Quæ reſtitutio, cum quis aſſueverit ex alienis locupletari, quantam habeat difficultatem, præter id, quod unuſquiſque & ex aliorum conſuetudine, & de ſuo ſenſu judicare poteſt, ex teſtimonio Abacuch Prophetæ licet intelligere. Inquit enim; (a) *Væ ei, qui multiplicat non ſua, uſquequo & aggravat contra ſe denſum lutum!* Lutum appellat denſum, rerum alienarum poſſeſſionem, unde emergere, & expedire ſe homines difficile poſſint. Furtorum autem tam multa ſunt genera, ut ea dinumerare ſit difficillimum. Quare de his duobus, Furto, & Rapinis, dixiſſe ſatis erit: ad quæ, tanquam ad caput reliqua, quæ dicemus, referuntur. Ad ea igitur deteſtanda, & ad fidelem Populum a ſceleſto facinore deterrendum, conferent omnem curam, ac diligentiam Parochi. Verum hujus generis partes perſequamur.

9. *Quæ ſint præcipua Furtorum genera, quique Furibus ſint annumerandi.*

Res Furto ſublatas emere non licet. Nec inventas retinere. D. Aug. lib. 50. Hom. 9. & de verbis Apo. ſer. 19. Inventa merito pauperibus danda. cap. Cum tu, de uſuris.

Sunt igitur Fures etiam, qui Furto ſublatas res emunt, vel aliquo modo inventas, occupatas, aut ademptas retinent. Ait enim ſanctus Auguſtinus: *Si inveniſti, & non reddidiſti, rapuiſti.* Quod ſi rerum dominus nulla ratione inveniri poteſt, illa ſunt bona in uſus pauperum conferenda; quæ ut reſtituat qui adduci non poteſt, ea re facile probat, ſe undique ablaturum omnia, ſi poſſit.

Mercatores, qui fraude, & dolo utuntur, ſunt Fures.

Eodem ſe alligant ſcelere, qui in emendis, vendendiſque rebus fraudes adhibent, & vanitatem orationis: horum fraudes vindicabit Dominus. Graviores, & iniquiores in hoc

Fur-

Furtorum genere ſunt ii, qui fallaces, & corruptas merces vendunt pro veris, & integris; quive pondere, menſura, numero, ac regula decipiunt emptores. Eſt enim in Deuteronomio: (a) *Non habebis in ſacculo diverſa pondera*, & in Levitico, (b) *Nolite facere iniquum aliquid, in judicio, in regula, in pondere, in menſura; ſtatera juſta, & æqua ſint pondera, juſtus modius, æquusque ſextarius*: eſt & alio loco: (c) *Abominatio eſt apud Dominum pondus, & pondus, ſtatera doloſa non eſt bona*.

a) Deut. 25. 13.

b) Levit. 19.36.

c) Prov. 20. 23. Prov. 11. 1. & 20. 10.

Operarii, qui non operantur, quantum debent, ſunt fures, & ſervi infidi.

Furtum etiam apertum eſt operariorum, & artificum, qui totam & integram mercedem ab iis, exigunt, quibus ipſi juſtam, ac debitam operam non dederunt. Nec vero diſtinguuntur a Furibus ſervi dominorum, rerumque cuſtodes infidi: quin etiam eo ſunt deteſtabiliores, quam reliqui Fures, qui clavibus excluduntur, quod furaci ſervo nihil domi obſignatum, aut occluſum eſſe poteſt.

Fures etiam ſunt ficti mendici.

Furtum præterea facere videntur, qui fictis, ſimulatiſque verbis, quive fallaci mendicitate pecuniam extorquent: quorum eo gravius eſt peccatum, quod Furtum mendacio cumulant.

Et qui muneri ſuo non ſatisfaciunt.

Illi quoque in Furum numero reponendi ſunt, qui cum ad privatum aliquod, publicumve officium conducti ſunt, vel parvam operam navantes, munus negligunt, mercede tantum, & pretio fruuntur. Reliquam Furtorum multitudinem a ſolerti avaritia, quæ omnes pecuniæ vias novit, excogitatam, perſequi longum eſt, &, ut diximus, difficillimum.

10. *Quæ ſint Rapinarum genera, quique Raptores dicendi.*

Itaque de Rapinis, quod eſt alterum horum ſcelerum caput, dicendum videtur; ſi prius monuerit Parochus Chriſtianum populum, ut meminerit illius Apoſtoli ſententiæ, (a) *Qui volunt divites fieri incidunt in tentationem, & laqueum Diaboli*: nec ullo loco ſibi patiatur excidere Præceptum hoc, (b) *Quæcunque vultis, ut faciant vobis homines, & vos facite illis*: & illud cogitet perpetuo, (c) *Quod ab alio oderis fieri tibi, vide, ne tu aliquando alteri facias.*

a) 1. Tim. 6. 9.
b) Matth. 7. 12.
c) Tob. 4. 16. Luc. 6. 31.

De Rapinarum, & raptorum generibus. Primum genus.

Rapinæ igitur patent, latius: nam qui debitam operariis mercedem non perſolvunt, ſunt Rapaces. Quos ſanctus Jacobus ad pœnitentiam invitat his verbis: (d) *Agite nunc divites, plorate ululantes in miſeriis veſtris, quæ advenient vobis*: cujus pœnitentiæ cauſam ſubjungit: (e) *Ecce enim merces operariorum, qui meſſuerunt regiones veſtras, quæ fraudata eſt a vobis, clamat, & clamor eorum in aures Domini Sabaoth introivit.* Quod genus Rapinarum in (f) Levitico, in (g) Deuteronomio, apud (h) Malachiam, & apud (i) Tobiam vehementer improbatur. In hoc crimine Rapacitatis includuntur, qui, quæ Eccleſiæ Præſidibus, & Magiſtratibus debentur, vectigalia, tributa, decimas, & reliqua hujus generis non diſſolvunt, vel intervertunt, & ad ſe transferunt.

d) Jacob. 5. 1.
e) Ibid. 4.
f) Levit. 19. 13.
g) Deut. 24. 14.
h) Malach. 3. 5.
i) Tob. 4. 15.

11. *Fœnerari eſt Rapinam committere, & quam grave ſcelus illud ſit.*

Quid uſura. Vide c. Plerique & c. Uſura 14. q. 3. & tot. q. & ſeq.

Huc etiam referuntur Fœneratores, in Rapinis acerrimi, & acerbiſſimi, qui miſeram plebem compilant, & trucidant uſuris. Eſt autem

tem uſura, quicquid præter ſortem, & caput illud, quod datum eſt, accipitur, ſive pecunia ſit, ſive aliquid aliud, quod emi, aut æſtimari poſſit pecunia. Sic enim apud Ezechielem ſcriptum eſt: (a) *Ad uſuram non commodaverit, & † ſuperabundantiam non acceperit,* & Dominus apud Lucam, (b) *Mutuum date, nihil inde ſperantes.* Graviſſimum ſemper fuit hoc facinus, etiam apud gentes, & maxime odioſum. Hinc illud, *Quid fænerari? quid hominem, inquit, occidere?* Nam qui fœnerantur, bis idem vendunt, aut id vendunt, quod non eſt.

a Ezech. 18. 8. Exod. 22. 25. Lev. 25. Deut. 23. 19. Pſal. 14. 5. Prov. 22. 15. Hier. 15. 10. † al. leg. amplius. b) Lucæ 6. 34. Catonis Cenſorii ſententia, quam refert M. T. in 2. Offic extremo. Vide item D. Ambr. lib. de Tob. c. 14.

12. *Judices venales, & creditorum fraudatores Rapinas committunt.*

Item Rapinas faciunt nummerarii Judices, qui venalia habent Judicia; & pretio, muneribuſque deliniti, optimas tenuiorum, & egentium cauſas evertunt. Fraudatores creditorum, & inficiatores, quique ſumpto temporis ſpatio ad ſolvendum, ſua, vel aliena fide merces emunt, neque fidem liberant, damnabuntur eodem crimine Rapinarum. Quorum etiam delictum gravius eſt, quod mercatores, illorum deſtitutionis, & fraudationis occaſione, magno detrimento civitatis carius vendunt omnia: in quos illa (c) Davidis ſententia videtur convenire: *Mutuabitur peccator, & non ſolvet.*

b) Pſal. 36. 21.

13. *Locupletes, qui ablatis pignoribus pauperes comprimunt, inter Raptores numerantur.*

Quid de locupletibus dicemus iis, qui ab illis, qui ſolvendo non ſunt, quod commodarunt, exigunt acerbius; & pignora etiam ea auferunt contra Dei interdictum, quæ ad eo-

rum corpus tuendum ſunt neceſſaria? Inquit enim Deus: (a) *Si pignus a proximo tuo acceperis veſtimentum, ante ſolis occaſum reddas ei; ipſum enim eſt ſolum, quo operitur, indumentum carnis ejus, nec habet aliud, in quo dormiat: ſi clamavit ad me, axaudiam eum, quia miſericors ſum.* Horum exactionis acerbitatem, jure rapacitatem, atque adeo Rapinas, appellabimus.

a) Exod. 22. 26. Deut. 24. 6. De pignoribus multa habes in Decr. tit. de pignoribus, & aliis Canonibus. Ambr. lib. 3. Offic. cap. 6.

14. *Frumenta neceſſitatis tempore comprimentes ſunt Raptores.*

Ex numero eorum, qui Raptores dicuntur a ſanctis Patribus, ſunt, qui in frugum inopia comprimunt frumentum; faciuntque, ut ſua culpa carior, ac durior ſit annona: quod etiam valet in rebus omnibus ad victum, & ad vitam neceſſariis. Ad quos illa Salomonis pertinet execratio: (b) *Qui abſcondit frumenta, maledicetur in populis.* Quos ſuorum ſcelerum admonitos Parochi liberius accuſabunt, ac propoſitas illis peccatis pœnas explicabunt uberius. Hæc de vetitis: nunc ad juſſa veniamus, in quibus ſatisfactio, vel reſtitutio primum locum habet. *Peccatum enim non remittitur, niſi reſtituatur ablatum.*

b) Prov. 11. 26.

15. *Quoſnam ad reſtitutionem obligari judicandum ſit.*

Quæ jubeat hoc Præceptum de reſtitutione, & qui ad illam teneantur.

Sed quoniam non is ſolum, qui furtum fecit, ei, cui furatus eſt, id debet reſtituere, ſed omnes præterea, qui Furti participes fuerunt, hac Lege reſtitutionis tenentur; aperiendum eſt, qui ſint illi, qui hanc ſatisfaciendi, vel reſtituendi neceſſitatem effugere non poſſint.

Aug. ep. 54. ad Maced. De reſtitutione vide D. Th. in 2. 2. qu. 62. per tot.

Sunt

Sunt autem plura hominum genera: ac primum eſt eorum, qui furari imperant: qui non modo ſunt ipſi furtorum ſocii, & auctores, ſed etiam in illo Furum genere deterrimi. *Imperantes.*

Alterum genus, par voluntate primis, poteſtate diſpar, in eodem tamen Furum gradu ponendum, eorum eſt, qui cum jubere non poſſint, ſuaſores ſunt, atque impulſores Furtorum. *Suadentes.*

Tertium genus eſt eorum, qui cum Furibus conſentiunt. *Conſentientes.*

Quartum genus eſt eorum, qui participes Furtorum, inde ipſi etiam lucrum faciunt: ſi lucrum dicendum eſt, quod, niſi reſipuerint, eos addicit æternis cruciatibus: de quibus ſic loquitur David: *Si videbas Furem, currebas cum eo.* *Participantes.* *Pſal. 49. 18.*

Quintum genus eſt Furum, qui cum Furta poſſint prohibere, tantum abeſt, ut illis occurrant, & obſiſtant; ut eorum licentiam permittant, atque concedant. *Non obſtantes.*

Sextum genus eſt eorum, qui, cum & Furtum factum, & ubi factum ſit, certo ſciant, non indicant rem, ſed eam ſe ſcire diſſimulant. *Non manifeſtantes.*

Poſtremum genus eſt, quod omnes complectitur Furtorum adjutores, cuſtodes, patronos, quique illis receptaculum præbent, ac domicilium: qui omnes & ſatisfacere debent iis, quibus aliquid detractum eſt, & ad illud neceſſarium officium vehementer cohortandi ſunt. *Recipientes, & alii.*

Ne hujus quidem ſceleris omnino ſunt expertes approbatores Furtorum, & laudatores. Nec vero etiam ab eadem culpa ſunt alieni filiifamilias, & uxores, qui pecunias a Patribus, & viris ſurripiunt. *Laudantes, & probantes.*

16. *Quid de eleemoſynis, quæ involute hic etiam præſcribuntur, ſentiendum.*

De operibus Miſericordiæ per eleemoſynas in pauperes.

Jam vero huic Præcepto & illa ſubjecta ſententia eſt, ut pauperum, & inopum miſereamur, eorumque difficultates, & anguſtias noſtris facultatibus, & officiis ſublevemus. Quod argumentum quia ſæpiſſime, & copioſiſſime tractandum eſt, petent ea Parochi ex virorum ſanctiſſimorum (a) Cypriani, (b) Joannis Chryſoſtomi, (c) Gregorii Nazianzeni, & aliorum libris, qui de eleemoſyna præclare ſcripſerunt, quibus huic muneri ſatisfaciant. Sunt enim inflammandi fideles ad ſtudium, & alacritatem opitulandi iis, quibus aliena miſericordia vivendum eſt. Sunt vero etiam docendi, quantam habeat neceſſitatem eleemoſyna, ut videlicet re, & opera noſtra in egentes ſimus liberales; veriſſimo illo argumento, (d) quod ſummo illo Judicii die deteſtaturus ſit eos Deus, & ſempiternis ignibus addicturus, qui eleemoſynæ officia prætermiſerint, ac neglexerint; illos autem collaudatos in cœleſtem Patriam introducturus, qui benigne fecerint indigentibus. Eſt utraque Chriſti Domini ore pronuntiata ſententia: (e) *Venite Benedicti Patris mei, poſſidete paratum vobis Regnum*, &, *diſcedite a me maledicti in ignem æternum.*

a) *Cypr. in lib. de opere, & eleemoſ.*
b) *Chryſ. hom. 32. ad Pop. Antiochen.*
c) *Greg. Naz. in orat. 16. de pauperum amore.*
d) *Matt. 25. 41.*
e) *Ibid. 34.*

17. *Quibus modis Populi ad eleemoſynam excitandi.*

Utentur præterea Sacerdotes accommodatis illis ad perſuadendum locis, (f) *Date, & dabitur vobis;* proferent Dei promiſſum, quo nihil uberius, nihil magnificentius ne cogitari quidem poteſt: (g) *Nemo eſt, qui reliquerit domum* &c. *qui non accipiat centies tantum nunc*

f) *Luc. 6. 38.*
g) *Marc. 10. 29. 30.*

in

in tempore hoc, & in ſæculo futuro vitam æternam; adjicient illud, quod a Chriſto Domino dictum eſt: (a) *Facite vobis amicos de mammona iniquitatis, ut, cum defeceritis, recipiant vos in æterna tabernacula.* Hujus vero neceſſarii muneris partes exponent, ut qui largiri non poſſunt indigentibus, quo vitam ſuſtentent, ſaltem commodent pauperi, juxta Chriſti Domini præſcriptum, (b) *Mutuum date, nihil inde ſperantes.* Atque hujus rei felicitatem beatus David expreſſit: (c) *Jucundus homo, qui miſeretur, & commodat.*

a) *Luc. 16. 9.*

Variæ ſunt rationes eleemoſynæ exercendæ.

b) *Luc. 6. 34.*

c) *Pſal. 111. 5.*

18. *Ad largiendas eleemoſynas, otiique vitandi cauſa, laborandum eſt.*

Eſt autem Chriſtianæ pietatis, niſi ſit aliunde facultas bene merendi de iis, quibus ad victum aliena miſericordia opus eſt, vitandi etiam otii cauſa, labore, opera, ac manibus ea quærere, quibus inopum indigentiam levare poſſint. Ad id omnes ſuo exemplo hortatur in epiſtola ad Theſſalonicenſes Apoſtolus illis verbis: (d) *Ipſi enim ſcitis, quemadmodum oporteat imitari nos.* Item ad eoſdem: (e) *Operam detis, ut quieti ſitis, & veſtrum negotium agatis, & operemini manibus veſtris, ſicut præcepimus vobis:* & (f) ad Epheſios: *Qui furabatur, jam non furetur: magis autem laboret, operando manibus ſuis, quod bonum eſt, ut habeat, unde tribuat neceſſitatem patienti.*

Pium eſt laborare, ut habeas, unde tribuas neceſſitatem patienti.

d) *2. Theſ. 3. 7.*

e) *1. Theſ. 4. 11.*

f *Eph. 4. 28.*

19. *Parce vivendum eſt ad aliorum ſublevandam inopiam.*

Eſt etiam frugalitati conſulendum, parcendumque bonis alienis, ne cæteris graves, aut moleſti ſimus. Quæ temperantia ſane quam elucet in omnibus Apoſtolis, ſed maxime

Nimio ſumptu aliis non oportet eſſe graves.

 emi-

eminet in Divo Paulo, cujus illud eſt ad Theſſalonicenſes: (a) *Memores eſtis, fratres, laboris noſtri, & defatigationis; nocte, ac die operantes, ne quem veſtrum gravaremus, prædicavimus in vobis Evangelium Dei;* atque idem alio in loco Apoſtolus: (b) *In labore, & in fatigatione, nocte, & die operantes, ne quem veſtrum gravaremus.*

a) 1. Theſ. 2. 9. Act. 21. 34. 1. Cor. 4. 13.

b) 2. Theſ. 3. 8.

20. *Quibus rationibus Populus Chriſtianus in deteſtationem Furtorum, & ſtudium benignitatis adducendus ſit.*

Sed ut ab univerſo hoc genere nefariorum facinorum abhorreat Fidelis Populus, Parochis a Prophetis petere, & a reliquis divinis Libris ſumere par erit deteſtationem Furtorum, & Rapinarum, & horribiles minas a Deo propoſitas iis, qui illa ſcelera committunt. Clamat Amos Propheta: (c) *Audite hoc, qui conteritis pauperem, & deficere facitis egenos terræ, dicentes: quando tranſibit † meſſis, & venundabimus merces, & Sabbatum, & aperiemus frumentum, ut imminuamus menſuram, & augeamus ſiclum, & ſupponamus ſtateras doloſas?* Sunt in eadem ſententia multa apud (d) Hieremiam in (e) Proverbiis, & apud (f) Eccleſiaſticum.

c) Amos 8. 4.

† Alias leg. menſis.

d) Hier. 5. 21. & 22. Iſa. 3. 12.

e) Prov. 21. 6. & 22. 16.

f) Eccleſ. 10. 9. 10. 31. & 35. 17. 8.

Nec vero dubitandum eſt, quin hæc malorum ſemina, quibus malis opprimitur hæc ætas, magna ex parte in his incluſa ſint cauſis. Verum, ut aſſueſcant Chriſtiani homines proſequi omni liberalitatis, ac benignitatis officio egentes, & mendicos, quod ad alteram hujus Præcepti partem pertinet, proferent Parochi maxima præmia, quæ beneficis, & largis & in hac, & in futura vita daturum ſe Deus pollicetur.

21.

21. *Quid de illis ſentiendum ſit, qui vano prætextu ſua Furta, & ſacrilegia excuſant.*

Primum genus eſt Nobilium quorundam ſua furta inani excuſatione ſui ſplendoris tegentium.

Trid. Syn. ſeſſ. 22. Decret. de Reform. cap. 11.

Mandatorum divinorum obſervatione opes conſervantur, & augentur, neglectu habitæ etiam evertuntur.

Sed quia non deſunt, qui etiam ſe in Furtis excuſent, admonendi ſunt, fore, ut nullam eorum peccati excuſationem accipiat Deus; imo vero futurum, ut illa purgatione non modo non levetur peccatum, ſed mirum in modum augeatur. Ecce Nobilium hominum non ferendæ deliciæ, qui culpam extenuare ſibi videntur, ſi ſe affirmarint, non cupiditate, aut avaritia ad detrahendum alteri ſua deſcendere, ſed tuendæ cauſa amplitudinis familiæ, & majorum ſuorum, quorum exiſtimatio, ac dignitas rueret, niſi rerum alienarum acceſſione fulciretur. Quibus pernicioſus error eripiendus eſt; ſimulque demonſtrandum, unam eſſe rationem conſervandi, & amplificandi copias, & opes, majorumque gloriam, ſi Dei voluntati paruerint, ſi ejus Præcepta ſervarint: quibus contemptis, fundatæ, & optime conſtitutæ opes evertuntur; Reges ex Regio ſolio, & ſummo gradu honoris præcipites exturbantur; in quorum locum infimi interdum homines, & qui ſummo illis in odio fuerunt, divinitus vocantur. Incredibile eſt, quantopere his ſuccenſeat Deus: cujus rei teſtis eſt Iſaias, apud quem ſunt illa Dei verba: (a) *Principes tui infideles, ſocii Furum, omnes diligunt munera, ſequuntur retributiones. Propter hoc ait Dominus Deus exercituum, fortis Iſrael: Heu conſolabor ſuper hoſtibus meis, & vindicabor de inimicis meis, & convertam manum meam ad te, & excoquam ad purum ſcoriam tuam.*

a) *Iſa. 1. 13.*

22. *Quomodo iis reſpondendum, qui commoditate ſe ad aliena rapienda adigi affirmant.*

Non deſunt, qui non jam illam afferant cauſam ſplendoris, & gloriæ, ſed victus, & vitæ commodiorem facultatem, & elegantiam. Qui refellendi ſunt: docendique, quam impia ſit eorum & actio, & oratio, qui ullam commoditatem anteferant Dei voluntati, & gloriæ, quam negligendo ejus Præcepta offendimus mirandum in modum. Etſi quæ poteſt eſſe in Furto commoditas, quod ſumma incommoda conſequantur? (a) *Super Furem enim*, inquit Eccleſiaſticus, *eſt confuſio, & pœnitentia.* Sed fac eſſe, ut cum illis non agatur incommode: dedecorat Fur divinum Nomen; repugnat ejus ſanctiſſimæ voluntati; ſalutaria ipſius Præcepta contemnit: quo ex fonte omnis error, omnis improbitas, omnis fluit impietas.

a) *Eccl. 5. 17.*

23. *Quid dicendum ſit iis, qui locupletibus ſpoliandis, vel conſuetudine ſua Furta obtegunt.*

Quid? quod audire licet interdum Fures, qui nihil ſe eo peccare contendant, quod detrahant aliquid locupletibus, & copioſis hominibus, qui ea detractione nihil damni faciant, ne ſentiant quidem. Miſera ſane, & peſtifera defenſio. Putat alius ſatisfactionem ſuam accipi debere, quod eam furandi conſuetudinem cepit, ut non facile poſſit ab illa mente, & actione deſiſtere. Qui niſi audierit Apoſtolum dicentem, (b) *Qui furabatur, jam non furetur*, velit, nolit, etiam conſuetudinem capiet æternorum ſuppliciorum.

b) *Eph. 4. 28.*

24. *Quid rurſus illis dicendum ſit, qui vel occaſione, vel ulciſcendi libidine ad furandum induci cauſantur.*

Nonnulli ſunt, qui excuſant ſe, occaſione data, alteri aliquid ademiſſe. Eſt enim illud tritum ſermone proverbium, *Fures, qui non ſint, fieri occaſione;* qui hac ratione ſunt de nefaria ſententia deducendi: reſiſtendum eſſe pravis cupiditatibus. Nam ſi continuo eſt re perficiendum id, quod libido perſuaſerit; quis modus, quis finis erit ſcelerum, ac flagitiorum? Turpiſſima igitur eſt illa defenſio, vel ſummæ potius intemperantiæ, & injuſtitiæ confeſſio. Nam qui dicit ſe non ideo peccare, quia nullam habet peccandi occaſionem, idem propemodum fatetur, ſe ſemper oblata occaſione peccaturum. Sunt qui furari ſe dicant ulciſcendi cauſa, quod ab aliis eadem injuria ſint affecti. Quibus ita reſpondendum eſt: primum nemini licere injurias perſequi: deinde non poſſe quemquam rei ſuæ judicem eſſe: tum multo minus concedi, ut pœnas ab aliis repetat eorum, quæ alii in eum peccaverunt.

25. *Quid illis dicendum, qui, ut ære alieno liberentur, furantur.*

Poſtremo quidam Furtum illa ratione ſatis defenſum, tectumque arbitrantur, quod, cum ſint ære alieno oppreſſi, aliter eo liberari non poſſint, niſi illud Furto diſſolvant. Quibuſcum ita agendum eſt: nullum eſſe gravius æs alienum, & quo magis prematur humanum genus, quam debitum illud, cujus in divina precatione quotidie meminimus, (a) *Dimitte nobis debita noſtra*, quare illud inſaniſſimi homi- a) Matth. 6. 11.

minis eſſe, plus velle Deo debere, ideſt plus peccare, ut, quod debet hominibus, diſſolvat; multoque præſtare conjici in carcerem, quam mandari ſuppliciis Inferorum ſempiternis: longe etiam eſſe gravius Dei, quam hominum judicio condemnari: porro autem ſupplices ipſos ad Dei opem, ac pietatem confugere debere, a quo, quid opus ſit, poſſint impetrare. Sunt alia excuſationum genera, quibus Parochi prudentes, ac ſui officii diligentiſſimi facile poterunt occurrere, ut aliquando habeant (a) Populum *ſectatorem bonorum operum.*

a) *Tit.* 2. 14.

DE

DE OCTAVO PRÆCEPTO.

CAPUT IX.

Non loqueris contra Proximum tuum falſum teſtimonium.

I. *Quam utilitatem hoc Præceptum comprehendat.*

Quantam non modo utilitatem, ſed etiam neceſſitatem habeat aſſidua hujus & Præcepti explicatio, & officii admonitio, nos Divi Jacobi monet auctoritas illis verbis: (a) *Si quis in verbo non offendit, hic perfectus eſt vir;* & idem: (b) *Lingua modicum quidem membrum eſt, & magna exaltat: ecce quantus ignis quam magnam ſilvam incendit!* & quæ ſequuntur in eandem ſententiam. Quibus duo monemur: primum latiſſime patere hoc linguæ vitium: quod etiam illa Prophetæ ſententia confirmatur, (c) *Omnis homo mendax*, ut propemodum unum hoc ſit peccatum, quod ad omnes homines pertinere videatur. Alterum eſt, inde proficiſci mala innumerabilia, cum ſæpe maledici hominis culpa facultates, fama, vita, animæ ſalus amittatur, vel ejus qui læditur, quod contumelias patienter ferre non poſſit, ſed eas impotenti animo perſequatur; vel ejus qui lædit, quod pravo pudore, & falſa cujuſdam exiſtimationis opinione deterritus adduci non poſſit, ut illi, qui offenſus ſit, ſatisfaciat.

a) *Jacob. 3. 2.*

b) *Ibid. 5.*

Linguæ vitium quam late pateat, & perniciosum ſit

c) *Pſal. 115. 11. Rom. 3. 4. Vide item Prov. 18. 21. Eccl. 19. 16. & 20. 8. 41. 22. & 28. 27.*

Qua-

Quare hoc loco monendi Fideles erunt, ut quantas poſſunt maximas Deo gratias agant de hoc ſalutari Præcepto non dicendi falſi Teſtimonii, quo non ſolum ipſi aliis injuriam facere vetamur, ſed etiam hac obedientia ab aliorum injuria prohibemur.

2. *Quæ ſit huic Præcepto ſubjecta ſententia.*

Duæ leges una hoc Præcepto, ut in aliis, comprehenduntur.

Verum in hoc Præcepto eadem ratione, & via progrediendum eſt, qua in cæteris progreſſi ſumus; ut videlicet animadvertantur in eo duæ leges: altera prohibens, ne falſum dicatur Teſtimonium; jubens altera, ut ſimulatione, fallaciiſque ſublatis, dicta, & facta noſtra ſimplici veritate metiamur. Cujus officii Apoſtolus Epheſios illis verbis admonuit: (a) *Veritatem facientes in charitate, in illo creſcamus per omnia.*

a) *Eph. 4. 15. Zach. 8. 16.*

3. *Quid maxime hoc Præcepto caveatur.*

Vide D. Thom. in 1. 2. qu. 10. art. 5. & 2. 2. qu. 1. 2. art. 6.

Sed prior hujus Præcepti pars habet hanc rationem, ut, quamvis nomine falſi Teſtimonii ſignificetur quicquid in bonam, vel in malam partem de altero conſtanter dicatur, ſive in Judicio, ſive extra Judicium; tamen præcipue prohibeatur illud teſtimonium, quod in Judicio falſo dicitur a jurato. Jurat enim per Deum teſtis: quod ita teſtificantis, & Divinum Nomen interponentis oratio plurimum fidei habet, & ponderis. Itaque quia periculoſum eſt hoc Teſtimonium, idcirco præcipue prohibetur. Juratos enim teſtes, niſi legitimis exceptionibus excludantur, aut eorum aperta ſit improbitas, atque perverſitas, ne Judex quidem ipſe poteſt rejicere; præſertim cum extet juſſum divinæ Legis, (b) ut in ore duorum, vel trium ſtet omne verbum.

Teſtis jurisjurandi religione interpoſita teſtatur, c. de teſtib. leg. jurisjurandi, &c. Quoties, de teſtibus, & atteſtation. Jurati teſtes non poſſunt in judicio reprobari.

b) *Deut. 19. 15. Matth 18. 16. Joan 8. 17. 2. Cor. 13. 2. Hebr. 10. 28.*

Sed,

Sed ut Præceptum plane Fideles intelligant, docendi erunt, quid ſignificet hoc *Proximi* vocabulum, in quem falſum Teſtimonium dicere minime licet.

4. *Quis* Proximi *nomine hic deſignetur.*

Eſt autem *Proximus*, ut ex Chriſti Domini doctrina colligitur, (a) quicunque eget opera noſtra, ſive ille propinquus ſit, ſive alienus, ſive civis, ſive advena, ſive amicus, ſive inimicus. Nefas enim eſt exiſtimare, contra hoſtes licere falſum aliquid dicere pro Teſtimonio, (b) quos juſſu Dei, ac Domini noſtri diligere oporteat. Quin etiam, quia ſibi quiſque quadam ratione Proximus eſt, nemini fas eſt falſum in ſe Teſtimonium dicere: quod qui committant, ſibi ipſi notam inurentes ignominiæ, ac turpitudinis, & ſeipſos, & Eccleſiam lædunt, cujus ſunt membra: quo modo etiam qui ſibi mortem conſciſcunt, nocent civitati. Ita enim eſt apud ſanctum Auguſtinum: *Nec recte intelligentibus poterat videri, non eſſe prohibitum, ut adverſus ſeipſum quiſque falſus teſtis aſſiſteret, eo, quod in Præcepto additum fuit contra Proximum tuum. Sed non ideo: ſi adverſus ſeipſum quiſquam falſum Teſtimonium dixerit, ab hoc crimine ſe putet alienum: quandoquidem regulam diligendi Proximi a ſemetipſo dilector accepit.*

a) *Lucæ 10. 36 37 Vide D. Aug. ep. 5.. ad Maced. & lib. 1 de doct. Chriſt. c. 30.*

b) *Matt. 5 44.*

S. Auguſt. lib. 2. de civ. Dei. c. 20. & habetur 23. q. 5. c. Si non licet.

5. *In utilitatem Proximi falſum teſtari, aut mentiri non licet.*

Verum, quia prohibemur Proximum lædere falſo Teſtimonio, nemo propterea contrarium permitti nobis arbitretur, ut pejerando liceat conciliare ei, qui nobiſcum natura, ac religione conjunctus ſit, aliquid utilitatis, aut

Vide D. Thom. in 2. 2. q. 7. art. 1. & 110. art. 2. & 3.

aut commodi. Nemini enim mendacio, & vanitate, multo minus perjurio ſtudendum eſt. Quare ſanctus Auguſtinus *de Mendacio* ad Conſentium docet, ex Apoſtoli ſententia, Mendacium in falſis teſtimoniis numerandum eſſe, etiam ſi in cujuſquam falſa laude dicatur. Nam locum illum tractans, (a) *Invenimur autem & falſi teſtes Dei, quoniam Teſtimonium diximus adverſus Deum: quod ſuſcitaverit Chriſtum, quem non ſuſcitavit, ſi mortui non reſurgunt: Falſum*, inquit, *teſtimonium vocat Apoſtolus, ſi quis de Chriſto, & quod ad ejus laudem videtur pertinere, mentiatur.*

S. Aug. lib. de mendacio cap. 12. 13.

a) 1. Cor. 15. 15.

6. *Quot mala falſum Teſtimonium in gratiam alterius prolatum conſequantur.*

Judex falſis teſtibus adductis contra jus judicare compellitur. cap. Paſtoralis de offic. & poteſt. jud. deleg.
D. Thom. 2. 2. q. 67. art. 2. Oppoſitum habetur.
Exod. 23.
Matth. 7.
Marc. 15.
Pilatus ſciebat, quod per invidiam &c.
Vide Nicolaum de Lyra cum omnibus Scotiſtis.

Sæpiſſime vero etiam contingit, ut, qui alteri favet, obſit alteri. Certe errandi cauſa affertur Judici, qui interdum falſis teſtibus adductus, contra jus ſecundum injuriam ſtatuit, & judicare cogitur. Nonnunquam etiam fit, ut qui ob falſum alicujus Teſtimonium cauſam Judicio vicerit, idque impune tulerit, exultans iniqua victoria aſſueſcat corrumpere, & adhibere falſos teſtes, quorum opera ſperat ſe poſſe ad id, quodcunque concupierit, pervenire. Eſt vero id & ipſi teſti graviſſimum; quod & ab eo, quem jurejurando ſublevarit, & adjuverit, falſus, & perjurus agnoſcitur; & ipſe, quod ei e ſententia ſuccedit ſcelus, quotidie majorem exercitationem, & conſuetudinem capit impietatis, & audaciæ.

7. *Peccata eorum omnium, qui Judicia tractant, & in univerſum omne Mendacium hoc Præcepto prohibetur.*

Ut igitur teſtium vanitas, mendacia, & perju-

juria prohibentur, ſic & accuſatorum, & reorum, & patronorum, & cognitorum, & procuratorum, & advocatorum, & omnium denique, qui judicia conſtituunt. Poſtremo vetat Deus omne Teſtimonium non modo in Judicio, ſed etiam extra Judicium, quod alteri incommodum, aut detrimentum poſſit afferre. Eſt enim in Levitico, quo loco hæc Præcepta iterantur, his verbis: (a) *Non facietis Furtum, non mentiemini, nec decipiet unuſquiſque Proximum ſuum.* Ut nemini dubium eſſe poſſit, quin a Deo omne mendacium hoc Præcepto ejectum condemnetur: quod apertiſſime teſtatur David in hunc modum: (b) *Perdes omnes, qui loquuntur mendacium.*

Advocatorum, & Procuratorum iniqua actio prohibetur.

a) Levit. 19. 11. Omne mendacium hoc Præcepto vetatur.

b) Pſal. 5. 7.

8. *Hoc Præceptum ad detractionis vitium etiam extenditur.*

Prohibetur autem hoc Præcepto non modo falſum Teſtimonium, ſed deteſtabilis etiam libido, & conſuetudo detrahendi alteri: qua ex peſte incredibile eſt, quam multa, & quam gravia & incommoda, & mala naſcantur. Hoc vitium maledice, & contumelioſe dicendi occulte in alterum, paſſim improbant divinæ Literæ (c) *Cum hoc*, inquit David, *non edebam*, & S. Jacobus: (d) *Nolite detrahere alterutrum, fratres mei.* Nec vero Præcepta ſolum ſacræ Literæ, ſed etiam exempla ſuppeditant, quibus ſceleris magnitudo declaratur. Nam & (e) Aman, confictis criminibus, adeo incendit in Judæos Aſſuerum, ut is omnes ejus gentis homines imperarit occidi. Referta eſt hujuſmodi exemplis ſacra Hiſtoria: quorum commemoratione Sacerdotes operam dabunt, ut Fideles a rei improbitate deterreant.

Detractionis vitium quam deteſtabile, vide D. Thom. in 2. 2. q. 73. art. 1. & 2.

c) Pſal. 100. 5

d) Jacob. 4. 11. Item Exod. 22. Prov. 4. 24. Sap. 1. 11.

e) Eſther. 13. per tot.

Mm 9. Qui-

Hanc peſtem ſic deteſtatur Dominus: (a) *Non eris criminator, neque ſuſurro in populo.* Tales erant multi ex conſiliariis Saulis, (b) qui ejus voluntatem a Davide alienare, & in illum Regem concitare conabantur.

a) Lev. 19. 16.

b) 1. Reg. 24. 10.

11. *Aſſentatio hac Lege etiam interdicta eſt.*

Peccant denique in hanc partem blandi homines, & aſſentatores, qui blanditiis, & ſimulatis laudibus induunt in aures, & in animos eorum, quorum gratiam, pecuniam, & honores aucupantur, dicentes, ut eſt apud Prophetam, (c) *Malum bonum, & bonum malum.* Quos ut arceamus, & pellamus a conſuetudine noſtra, monuit nos David oratione illa: (d) *Corripiet me juſtus in miſericordia, & increpabit me: oleum autem peccatoris non impinguet caput meum.* Quanquam enim iſti proximo minime maledicunt, tamen ei maxime nocent, qui vel laudandis ejus peccatis afferunt ipſi cauſam perſeverandi in vitiis, quandiu vixerit. Et quidem hoc in genere illa eſt aſſentatio deterior, quæ ad proximi calamitatem, & perniciem adhibetur. Sic Saul, cum Davidem furori, & ferro Philiſtæorum objicere cuperet, ut occideretur, ei blandiebatur illis verbis: (e) *Ecce filia mea major Merob, ipſam dabo tibi uxorem: tantummodo eſto vir fortis, & prælia bella Domini*: ſic Judæi inſidioſa oratione ſunt affati Chriſtum Dominum: (f) *Magiſter, ſcimus, quia verax es, & viam Dei in veritate doces.*

Aſſentatores quam ſint reprehendendi, ac fugiendi.

c) Iſa. 5. 20.

d) Pſal. 140. 5.

Genus Aſſentationis pernicioſiſſimum.

e) 1. Reg. 18. 17

f) Matt. 22. 16. Marc. 12. 14. Luc. 20. 21.

12. *Amici quomodo amico pericoloſe ægrotanti pernicioſe aſſententur.*

Longe autem pernicioſior eſt oratio amicorum, affinium, & cognatorum, qua ad eos

junćta ſunt. Tam enim verba, quam facta, notæ, ac ſigna quædam ſunt eorum, quæ ſunt in animo cujuſque, ob eamque cauſam Dominus ſæpe Phariſæos arguens, (a) Hypocritas appellat. Et hæc de priore Præcepti Lege, quæ ad vetandum ſpectat. Nunc explicemus, quid in altera jubeat Dominus.

a) *Matth. 15. 7 & 23. & alibi ſæp*

14. *Quidnam in altera Legis hujus parte verbis involuta de Judiciis Forenſibus præſcribatur.*

Pertinet autem hæc Præcepti vis, & ratio ad id, ut juſte, & ex legibus Forenſia Judicia exerceantur; neve occupent homines, & uſurpent Judicia. (b) Non enim fas eſſe alienum ſervum judicare, ſcribit Apoſtolus: ne re, & cauſa incognita, ſententiam ferant. Quo in vitio fuit Sacerdotum, & Scribarum conſilium, (c) qui de S. Stephano judicarunt: quod item peccatum fuit Magiſtratus Philippenſium, de quibus inquit Apoſtolus: (d) *Cæſos nos publice, indemnatos homines Romanos, miſerunt in carcerem, & nunc occulte nos ejiciunt.* Ne (e) condemnent innocentes, & nocentes abſolvant, ne pretio, aut gratia, ne odio, aut amore moveantur. Sic enim Moyſes ſeniores admonet, quos populi Judices conſtituerat. (f) *Quod juſtum eſt, judicate, ſive civis ſit ille, ſive peregrinus: nulla erit diſtantia perſonarum: ita parvum audietis, ut magnum: nec accipietis cujuſque perſonarum, quia Dei judicium eſt.*

b) *Rom. 14. 4. Forenſia judicia juſte, & ſecundum præſcriptas Leges exercenda.*

c) *Act. 7.*

d) *Act. 16. 37.*

e) *Exod. 23. 4. Dan. 13. 33. Judices non debent moveri pravis ad judicandum affectibus.*

f) *Deut. 1. 16. 17. Joan. 7. 24.*

15. *Rei per legitimum Magiſtratum interrogati non poſſunt mentiri.*

De reis autem, & ſontibus, vult eos Deus verum confiteri, cum ex Judicii formula interrogantur. Eſt enim teſtimonium, ac

D. Thom. in 2. 2. q. 601. art. 2.

egentibus benigne ſubvenient; tum injuſtas cauſas defendendas non ſuſcipient, neque calumnia lites protrahent, nec alent avaritia.

Quod ad mercedem attinet laboris, & operæ ſuæ, illa jure, & æquo metiantur.

18. *Petitores, & Accuſatores quo pacto ſuo officio non recte fungentur.*

Petitores vero, & Accuſatores monendi ſunt, ne cuiquam amore, aut odio, aut cupiditate aliqua adducti, periculum iniquis criminationibus creent. Juſſum hoc denique divinitus præſcriptum eſt piis omnibus, ut in congreſſibus, & colloquiis vere ſemper, atque ex animo loquantur; nihil dicant, quod alterius exiſtimationi poſſit officere, ne de illis quidem, a quibus lædi ſe, & exagitari intelligunt; cum illud propoſitum habere debeant, ſibi cum illis eam neceſſitudinem, & ſocietatem intercedere, ut membra ſint ejuſdem corporis.

Petitores non debent malo animo reum in jus vocare. c. Cum miniſter. 23. q. 5.

19. *Quibus rationibus Chriſtiani ad agnitionem fœditatis, quæ Mendacio ineſt, perduci poterunt.*

Ut autem libentius hoc Mendacii vitium caveant Fideles, proponet eis Parochus ſummam hujus ſceleris miſeriam, ac turpitudinem. Nam in ſacris Literis Mendacii pater Dæmon dicitur: (a) quod enim Dæmon in veritate non ſtetit, Mendax eſt, & Mendacii parens.

(a) *Joan. 8. 44.*

Adjunget ad ejiciendum tantum flagitium ea mala, quæ Mendacium conſequuntur: & quoniam ea innumerabilia ſunt, fontes, & capita incommodorum, & calamitatum demonſtrabit. Ac primum, in quantam cadat

Vide Aug. tract. 42. in Joan.

Deus odit Mendacium.

non remittatur, niſi calumniator ei, quem criminatus fuerit, ſatisfaciat injuriam; id autem difficile fiat ab hominibus, primo, ut antea monuimus, pudore, & inani quadam dignitatis opinione deterritis: qui in eo peccato ſit, hunc addictum eſſe æternis Inferorum pœnis, dubitare non poſſumus. Neque enim quiſquam ſperet, ſe calumniarum, vel obtrectationis veniam conſequi poſſe, niſi prius ei ſatisfaciat, de cujus dignitate, & fama, aut publice in Judicio, aut etiam in privatis, & familiaribus congreſſibus, aliquid detraxerit.

Mendacia rebus humanis magnum detrimentum afferunt.

Præterea latiſſime patet hoc detrimentum, & in cæteros diffunditur; quia vanitate, ac mendacio fides, ac veritas tolluntur, arctiſſima vincula ſocietatis humanæ; quibus ſublatis, ſequitur ſumma vitæ confuſio, ut homines nihil a Dæmonibus differre videantur.

Loquacitas fugienda.

Docebit porro, vitandam eſſe loquacitatem, Parochus: cujus vitatione & reliqua peccata fugiuntur, & eſt magna cautio mendacii: a quo vitio loquaces ſibi haud facile temperare poſſunt.

21. *Vanæ Mendaciorum excuſationes diluuntur.*

Ob nullam mentiendum eſt commoditatem.

Poſtremo iis illum errorem eripiet Parochus, qui ſe in vanitate orationis excuſant, & mendacium prudentium exemplo defendunt, quorum eſſe ajunt, mentiri in tempore. Dicet id, quod veriſſimum eſt, (a) prudentiam carnis mortem eſſe: hortabitur auditores, ut in difficultatibus, & anguſtiis Deo confidant, neque ad artificium mentiendi confugiant. Nam illo qui utuntur perfugio, facile declarant, ſe ſua magis niti prudentia, quam in Dei Providentia ſpem ponere.

a) Rom. 8. 6.

23. *Mendacium neque jocoſum, neque utile admittendum.*

Reſtant duo genera eorum, qui ſe in mendacio excuſent: alteri, qui dicant, ſe joci cauſa mentiri; alteri, ſe idem facere utilitatis gratia, quippe qui nec bene emerent, nec venderent, niſi mendacium adhiberent. Utroſque a ſuo errore Parochi avertere ſtudebunt; ac ſuperiores quidem illos a vitio abducent, & docendo, quantum eo in genere peccandi conſuetudinem augeat uſus mentiendi, & illud inculcando, (a) omnis otioſi verbi reddendam eſſe rationem; proximos autem hos acerbius etiam objurgabunt, quorum in excuſatione gravior inſit illorum ipſorum excuſatio, qui præ ſe ferant, ſe minime illis Dei verbis fidem, & auctoritatem tribuere: (b) *Quærite primum Regnum Dei, & juſtitiam ejus; & hæc omnia adjicientur vobis.*

Vide D. Thom. in 2. 2. q. 110. art. 2. & 3.

a) *Matt. 12. 36.*

b) *Matt. 6. 33.*

2. *Quo pacto duo illa Præcepta inter ſe differant.*

Nono Præcepto cupiditas inordinata lucri prohibetur. Decimo autem cupiditas impuræ voluptatis vetatur.

Sed quanquam hæc duo Præcepta conjunxerimus, propterea quod, cum non diſſimile ſit eorum argumentum, eandem docendi viam habent: Parochus tamen & cohortando, & monendo poterit communiter, vel ſeparatim, ut commodius ſibi videbitur, ea tractare. Sin autem Decalogi interpretandi munus ſuſceperit, demonſtrabit, quæ ſit horum duorum Præceptorum diſſimilitudo, quidve una concupiſcentia ab altera differat: quam differentiam libro quæſtionum in Exodum Divus Auguſtinus declarat. Nam ex iis altera ſolum ſpectat, quid utile ſit, quid fructuoſum: alteri propoſitæ ſunt, libidines, & voluptates. Si quis igitur fundum, aut domum concupiſcit, is lucrum potius, & quod utile eſt, conſectatur, quam voluptatem: ſi vero alienam uxorem appetit, non utilitatis, ſed voluptatis cupiditate ardet.

Aug. q. 77. in Exod. Vide item D. Th. in 2.2. qu. 122. art. 6. ad 3. & 4.

3. *Num ſexto, & ſeptimo Præcepto ſatis fuerit explicatum, quod his duobus poſtremis comprehenditur.*

Nonum, & decimum præceptum illuſtrant ſextum & ſeptimum.

Verum horum Præceptorum duplex fuit neceſſitas: Altera, ut ſexti, ſeptimique Præcepti ſententia explicaretur. Nam etſi quodam naturæ lumine intellectum eſt, alienæ uxoris potiundæ cupiditatem prohiberi, vetito adulterio (nam ſi concupiſcere liceret, fas item eſſet potiri) tamen plerique ex Judæis peccato obcæcati in eam opinionem adduci non poterant, ut crederent, id a Deo prohibitum eſſe: imo vero lata, & cognita hac Dei Lege, multi, qui ſe Legis eſſe interpretes profitebantur, in eo errore verſati ſunt: id quod animadverte-

Legis Moyſi quidam interpretes ſexti Præcepti ſententiam perverterunt.

officia habeamus, quæ ipſi Deo multa, maximaque debemus.

5. *Quod diſcrimen hæc duo Præcepta inter Leges divinas, & humanas eſſe inſinuent.*

Neque id ſolum hæc Lex nos docet, verum etiam illud oſtendit: Legem Dei ejuſmodi eſſe, quæ non externis ſolum munerum functionibus, ſed etiam intimo animi ſenſu ſervanda ſit. Hocque inter divinas, & humanas Leges intereſt, quod hæ rebus tantum externis contentæ ſunt; illæ vero, (a) quoniam animum Deus intuetur, ipſius animi puram, ſinceramque caſtitatem, atque integritatem requirunt. Eſt igitur divina Lex, quaſi ſpeculum quoddam, in quo naturæ noſtræ vitia intuemur. Quamobrem dixit Apoſtolus, (b) *Concupiſcentiam neſciebam, niſi Lex diceret: non concupiſces.* Cum enim concupiſcentia, id eſt peccati fomes, qui ex peccato originem habuit, perpetuo nobis infixus inhæreat, ex hoc agnoſcimus in peccato nos naſci: quapropter ſupplices ad eum confugimus, qui ſolus poteſt peccati ſordes eluere.

Lex Dei eſt ſpiritualis.
Leges humanæ internos animi motus non reprimunt.

a) 1. *Reg.* 16. 7. *Pſal.* 7. 10. *Jerem.* 11. 20. & 17. 10.

Lex divina ſpeculum eſt tum honeſtarum, tum vitioſarum actionum.

b) *Rom.* 7. 7.

6. *Quæ concupiſcentia hic non prohibeatur, quidve ſit. Concupiſcentia.*

Habent autem hæc ſingula Præcepta illud cum cæteris commune, ut partim aliquid vetent, partim jubeant. Quod ad prohibendi vim attinet, ne quis forte arbitretur, Concupiſcentiam illam, quæ vitio caret, aliquo modo vitium eſſe, (c) ut concupiſcere ſpiritum adverſus carnem, vel (d) expetere juſtificationes Dei in omni tempore, id quod David ſummopere cupiebat; Parochus doceat, quæ Concupiſcentia illa ſit, quam hujus Legis præ-

c) *Galat.* 5. 17.
d) *Pſ.* 118. 20.

aliquando licet, fateamur neceſſe eſt, non omnem concupiſcendi vim prohibitam eſſe.

8. *Quomodo Apoſtolus Concupiſcentiam peccatum vocet*

Et quanquam Divus Paulus (a) Concupiſcentiam peccatum eſſe dixit, id in eam tamen ſententiam accipiendum eſt, in quam (b) Moyſes locutus eſt, cujus ille teſtimonium affert, id, quod ipſius Apoſtoli oratio declarat. Nam illam carnis Concupiſcentiam vocat in Epiſtola ad Galatas, (c) *Spiritu*, inquit, *ambulate, & deſideria carnis non perficietis*.

a) Rom. 7. 10
b) Exod. 20. 17. Trid. Syn. ſeſſ. 5. ſub finem Decret. de peccato originali.
c) Gal. 5. 16.

9. *Quæ Concupiſcentia hic omnino non prohibeatur, nec peccati rationem habeat.*

Naturalis igitur illa Cupiditatis vis, & moderata, quæ fines ſuos non egreditur, non vetatur, multoque minus ſpiritualis illa rectæ mentis Cupiditas, qua ad eorum appetitionem incitamur, quæ carni repugnant. Ad hanc enim ipſam ſacræ Literæ nos adhortantur: (d) *Concupiſcite ſermones meos*, &, (e) *Tranſite ad me omnes, qui concupiſcitis me.*

d) Sap. 6. 12.
e) Eccl. 24. 26.

10. *Quæ ſit Concupiſcentia hic interdicta.*

Itaque hoc interdicto non ipſa concupiſcendi vis, quantum ad bonum, tum ad malum uti licet, ſed uſus pravæ cupiditatis, quæ carnis Concupiſcentia, & peccati fomes vocatur, ac, ſi animi aſſenſionem adjunctam habeat, ſemper in vitiis numeranda eſt, omnino prohibetur. Ergo ea tantum concupiſcendi libido vetita eſt, quam *carnis Concupiſcentiam* vocat (f) Apoſtolus; illi ſcilicet concupiſcendi motus, qui nullum rationis modum habent, neque finibus a Deo conſtitutis continentur.

f) Galat. 5. 16. 19. 1. Petr. 2. 11. 1. Joan. 2. 16.

Concupiſcentia, cum conceperit, parit peccatum: peccatum vero, cum conſummatum fuerit, generat mortem.

13. *Quæ ſit duorum extremorum Præceptorum ſententia.*

Cum igitur Lege ita caveatur, *Non concupiſces*, hæc verba ad eum ſenſum referuntur, ut noſtras Cupiditates a rebus alienis cohibeamus. Alienarum enim rerum Cupiditatis ſitis immenſa eſt, atque infinita, neque unquam ſatiatur, ut ſcriptum eſt: (a) *Avarus non implebitur pecunia*: de quo ita eſt apud Iſaiam: (b) *Væ, qui conjungitis domum ad domum, & agrum agro copulatis*. Sed ex ſingularum vocum explicatione facilius intelligetur hujus peccati fœditas, & magnitudo.

Greg. Hom. 18. in Evang. & 4. Moral. c. 27.

a) *Eccl. 5. 9.*

b) *Iſa. 5. 8.*

14. *Quid Domus vocabulo in hujus Præcepti formula intelligendum ſit.*

Quare Parochus docebit, *Domus* vocabulo non locum modo, quem incolimus, ſed univerſam hæreditatem ſignificari, ut ex divinorum Scriptorum uſu, conſuetudineque cognoſcitur. In Exodo ſcriptum eſt, (c) Obſtetricibus a Domino domus eſſe ædificatas; ſententia eo ſpectat, ut illarum facultates ab eo auctas eſſe, atque amplificatas interpretemur. Ex hac igitur interpretatione animadvertimus, hac Præcepti Lege vetitum nobis eſſe, ne divitias avide expetamus, neque alienis opibus, potentiæ, nobilitati invideamus, ſed ſtatu noſtro, qualisqualis ille ſit, ſive humilis, ſive excelſus, contenti ſimus. Alienæ deinde gloriæ appetitionem vetitam eſſe intelligere debemus; nam hoc item ad Domum pertinet,

Noni, & decimi Præcepti ſingula verba declarantur.

c) *Exod. 1. 21.* *Quod uni Danieli præcipitur, hoc idem unicuique noſtrum dicitur,* Sta in gradu tuo, *Dan. 10.*

qui res, quas Proximi venales habent, emere de illis cupiunt, aut juſto pretio emunt. Ii enim non modo Proximum non lædunt, ſed valde adjuvant; cum ei pecunia majori commodo, uſuique futura ſit, quam res illæ, quas ipſe venditat.

19. *Quomodo decimum Præceptum de non concupiſcenda uxore Proximi intelligendum ſit.*

Hanc de re aliena non concupiſcenda Legem altera ſequitur, quæ prohibet, ne alienam concupiſcamus uxorem. Qua Lege concupiſcendi libido non ea quidem tantum prohibita cenſetur, qua adulter alterius uxorem appetit, ſed etiam qua affectus aliquis alterius uxorem in Matrimonium ducere concupiſcit. Eo enim tempore, (a) cum repudii permittebatur libellus, illud facile evenire poterat, ut quæ ab uno repudiata eſſet, eam alter uxorem acciperet. At hoc Dominus vetuit, ne aut mariti ad uxores relinquendas ſolicitarentur, aut uxores maritis difficiles ſe, ac moroſas ita præberent, ut eam ob cauſam quaſi quædam neceſſitas viris imponeretur illas repudiandi. Nunc viro gravius eſt peccatum, cum mulierem, etiamſi a vero repudiata ſit, alteri in Matrimonium ducere non liceat, niſi marito mortuo. Itaque qui alterius uxorem concupiſcet, facile ex una in aliam incidet cupiditatem: aut enim illius virum mori, aut adulterium admittere cupiet.

Explicatur decimum Præceptum de non concupiſcenda uxore proximi.
Libellus repudii tempore Moyſis permiſſus:

a) *Deut.* 24. 1. 2.

Uxorem etiam repudiatam ab alio ducere non licet.
Matth. 5. 28. & 19. 7.
Mar. 10. 17. 12.
Luc. 16. 18.
Rom. 7. 3.
2. *Cor.* 7. 10. 11.
Concil. Milev. c. 17.
Concil. Trid. ſeſſ. 24. *can.* 7. *de doctrina Matrim.*

Atque hoc idem de iis mulieribus dicitur, quæ alteri deſponſatæ ſunt. Neque enim has item concupiſcere licet; cum ii, qui hæc pacta reſcindere ſtudent, violent ſanctiſſimum fidei fœdus.

Fœminam alteri deſponſatam concupiſcere non licet.

 Et

Et quemadmodum quæ alteri nupta eſt, eam concupiſcere omnino nefas eſt; ſic quæ ad Dei cultum, religionemque conſecrata eſt, nullo pacto licet illam uxorem appetere.

20. *[illegible] hanc Legem non peccat, qui mulierem, quam putat maritum amiſiſſe, ſolicitat ad Matrimonium.*

Si vero quis mulierem, quæ nupta eſt, cum eam innuptam eſſe opinetur, uxorem ſibi dari concupiſcit, neque, ſi in Matrimonium alii collocatam intelligeret, eam nuptam ſibi dari cuperet (id quod (a) Pharaoni, & (b Abimelech contigiſſe legimus, qui Saram in Matrimonium habere concupierunt, cum eam minime nuptam, Abrahæque ſororem, non uxorem arbitrarentur) ille certe, qui eo animo eſt, ejuſmodi Præcepti Legem violare non videtur.

a) Gen. 12. 15.
b) Gen. 20. 2. 3.

21. *Quæ præter ea, quæ prohibentur hoc Præcepto, facienda [illegible]erentur.*

Remedia adverſus noxias Concupiſcentias.

Sed, ut Parochus remedia patefaciat, quæ ad tollendum hoc Cupiditatis vitium accommodata ſunt, explicare alteram Præcepti rationem debet, quæ in eo conſiſtit, ut, (c) ſi divitiæ affluant, cor non apponamus, (d) eaſque pietatis, & divinarum rerum ſtudio abjicere parati ſimus; & in ſublevandas pauperum miſerias libenter pecuniam erogemus; ſi deſint facultates, egeſtatem æquo, & hilari animo feramus. Et quidem ſi rebus noſtris dandis liberalitate utemur, rerum alienarum cupiditates reſtinguemus. De Paupertatis autem laudibus, divitiarumque deſpicientia (e) in ſacris Literis, & apud ſanctos Patres facile erit Parocho multa colligere, &

c) Pſal. 61. 11.
b) Matt. 19 21.

e) Matth. 5. 3. Marc. [illegible] Luc. [illegible] 19. [illegible] 2. 22. & 18. [illegible] 23. 24.

fide-

fideli populo tradere. Hac item Lege præcipitur, ut ardenti ſtudio, ſummaque cupiditate optemus id potiſſimum effici, non quod nos concupiſcimus, ſed quod Deus vult, quemadmodum Domini oratione exponitur. Voluntas autem Dei in eo maxime eſt, ut ſingulari nos quodam modo ſancti efficiamur, animumque noſtrum ſincerum, atque ab omni labe purum, integrumque conſervemus, & exerceamus nos in iis mentis, ac ſpiritus officiis, quæ corporis repugnant ſenſibus; horumque edomitis appetitionibus, ratione, ac ſpiritu duce, rectum vitæ curſum teneamus; quive præterea ſenſus materiam cupiditatibus noſtris, libidinique præbent, eorum vim maxime reprimamus.

Actor. 4. 34. 35. & 5. 1. 2. 3. Vide de laudibus Paupertatis voluntariæ. Hieron. ep. 1. ad Heliod. Greg. Hom. 18. in Ezech. Ambr. lib. 5. Com. in Luc. c. 6. Et lib. 3. ep. 10. Gregor. Naz. or. 16. de Pauperum amore. Leo Magnus in ſer. omnium Sanctorum.

82. *Quæ ſint potiſſimum Chriſtianis meditanda, ut vim concupiſcentiæ refrænent.*

Sed ad hunc cupiditatum ardorem reſtinguendum plurimum etiam hoc poteſt, ſi, quæ incommoda ex illis accidunt, ea nobis ob oculos proponamus. Primum vero illud incommodum eſt, quod, quoniam ejuſmodi cupiditatibus paremus, in anima noſtra regnat ſumma peccati vis, ac poteſtas. Quamobrem monuit Apoſtolus, (a) *Non regnet peccatum in veſtro mortali corpore, ut obediatis concupiſcentiis ejus.* Nam quemadmodum, ſi cupiditatibus reſiſtimus, peccati vires concident; ita ſi iiſdem ſuccumbimus, (b) Dominum a regno ſuo expellimus, & in ejus locum peccatum introducimus.

Matth. 6. 10. Rom. 12. 2. 1. Theſſ. 4. 3. Primum eſt peccati in anima noſtra Regnum.

a) Rom. 6. 12.

b) 1. Cor. 6. 15. 16.

Alterum præterea incommodum eſt, quod ab hac concupiſcendi vi, veluti fonte quodam, omnia peccata manant; ut (c) Divus

Secundum eſt, quod omnia mala a cupiditate manant.

c) Jac. 1. 14. 15.

a) 1. Joan. 2. 16.

Jacobus docet. Divus item Joannes, (a) *Omne, inquit, quod eſt in mundo, concupiſcentia carnis eſt, & concupiſcentia oculorum, & ſuperbia vitæ.*

Tertium eſt, quod per eam iudicium obſcuratur.

Tertium incommodum in eo eſt, quoniam rectum animi judicium his cupiditatibus obſcuratur. Homines enim iis cupiditatum tenebris obcæcati, honeſta, & præclara putant omnia, quæcunque ipſi concupiſcunt.

Quartum eſt, quod verbum Dei per eam opprimitur.

b) Mar. 4. 18.

Opprimitur præterea concupiſcendi vi verbum Dei, quod in animis noſtris a magno illo Agricola Deo inſitum eſt. Sic enim apud Divum Marcum ſcriptum eſt: (b) *Alii ſunt, qui in ſpinis ſeminantur: hi ſunt, qui verbum audiunt, & ærumnæ ſæculi, & deceptio divitiarum, & circa reliqua concupiſcentiæ introeuntes ſuffocant verbum, & ſine fructu efficitur.*

23. *Qui cupiditatum laqueis maxime implicentur.*

Luſibus dediti, & mercatores alienis rebus inhiant.

Jam vero, qui præ cæteris hoc cupiditatis vitio laborant, quoſque propterea Parochus ad colendum hoc Præceptum diligentius cohortari debet, illi ſunt, qui luſionibus non honeſtis delectantur, aut qui ludis immoderate abutuntur: mercatoreſque item, qui rerum penuriam, annonæque caritatem expetunt; atque id ægre ferunt, ut alii præter ipſos ſint, qui vendant, aut emant, quo carius vendere, aut vilius emere ipſi poſſint: qua in re item peccant qui alios egere cupiunt, ut aut vendendo, aut emendo ipſi lucrentur.

Milites, Medici, & Cauſidici in hoc peccant.

Peccant etiam *Milites*, qui bellum expetunt, ut furari ipſis liceat; *Medici* item, qui morbos deſiderant: *Iuriſconſulti*, qui cauſarum, litiumque vim, copiamque concupiſcunt:

ſcunt: tum *Artifices*, qui quæſtus avidi, omnium, quæ ad victum, cultumque pertinent, penuriam exoptant, ut inde plurimum lucri faciant. In hoc præterea genere graviter ii peccant, qui alienæ laudis, gloriæque avidi, atque appetentes ſunt, non ſine aliqua famæ alterius obtrectatione: idque præſertim, ſi qui illam appetunt, ignavi, nulliuſque pretii homines ſunt. Fama enim, & gloria virtutis, atque induſtriæ, non ignaviæ, aut inertiæ præmium eſt.

CATECHISMI ROMANI

PARS QUARTA.

De Oratione, ejuſque in primis neceſſitate.

CAPUT I.

1. *Quomodo Deus ſit orandus.*

Dominica oratio inter omnes precandi formulas perfectiſſima. De oratione ſcripſerunt Amb. l. 5. & 6. de Sacram. Cyprianus in hanc luculenter. Dam l. 2. Paral. c. 15. Et de orth. fide lib. 3 cap. 24. Petrus Chryſ. ſer. 67. & conſequenter. Alex de Ales 4. p. q. 66.

In officio, & munere Paſtorali cum primis neceſſaria eſt ad ſalutem fidelis Populi præceptio Chriſtianæ Precationis; cujus vim, ac rationem neceſſe eſt multos ignorare, niſi pia, & fideli Paſtoris diligentia tradita ſit. Quamobrem præcipua Parochi cura verſari debet in eo, ut pii auditores intelligant, quid a Deo, & quomodo orandum ſit. Omnes autem neceſſariæ Precationis numeros continet divina illa formula, quam Chriſtus Dominus Apoſtolis, & per illos, eorumque ſucceſſores omnibus deinceps, qui Chriſtianam Religionem ſuſciperent, notam eſſe voluit; cujus verba, & ſententias ſic animo, ac memoria comprehendere oportet, ut in promptu habeamus. Ut autem in hac orandi ratione ſuppeditet Parochis facultas inſtituendi fideles auditores, quæ magis opportuna viſa ſunt, hic propoſuimus, ſumpta ab iis Scriptoribus, quorum eo in genere doctrina, & copia maxime laudatur. Nam reliqua, ſi opus fuerit, Paſtores ex iiſdem fontibus haurire poterunt.

2. *Uſus*

2. *Uſus orandi ad ſalutem neceſſarius eſt.*

Primum igitur docendum eſt, quam ſit Oratio neceſſaria, cujus Præceptum non ſolum conſilii cauſa traditum eſt, ſed etiam neceſſarii juſſi vim habet: quod a Chriſto Domino declaratum eſt illis verbis: *Oportet ſemper orare.* Hanc orandi neceſſitatem ipſa etiam, illo Dominicæ Precationis quaſi proœmio, oſtendit Eccleſia: *Præceptis ſalutaribus moniti, & divina inſtitutione formati, audemus dicere.* Itaque, cum eſſet neceſſaria Precatio Chriſtianis hominibus, & illud a Diſcipulis ipſe rogatus eſſet, (a) *Domine, doce nos orare;* præſcripſit eis orandi formam Dei Filius, & ſpem attulit impetrationis eorum, quæ poſtularent: & ipſe documentum fuit Precationis, qua non ſolum utebatur aſſidue, ſed (b) in ea etiam pernoctabat; cujus deinde officii iis, qui ſe ad JEſu Chriſti Fidem contuliſſent, Apoſtoli præcepta tradere non deſtiterunt. Nam (c) Sancti & Petrus, & (d) Joannes de ea re diligentiſſime pios admonent: & ejus rationis memor (e) Apoſtolus pluribus locis hortatur Chriſtianos ad ſalutarem orandi neceſſitatem.

Luc. 18. 1.
Orare ex Præcepto Domini tenemur.

Præfatio Orationis Dominicæ in Miſſa.

a) *Luc. 6. 12. Eccl. 18. 22. 1. Theſſ. 5. 17. Epheſ. 6. 18. Coloſ. 4. 2.*

b) *Luc. 11. 17. Chriſti exemplo orandum, & Apoſtolorum præſcripto. Luc. 6. 12.*

c) *1. Petr. 4. 7.*
d) *3. Joan. 1.*

e) *Rom. 12. 13. Phil. 4. 6. 1. Tim. 2. 1. 2. & 5. 5. Hebr. 4. 16.*

3. *Qua potiſſimum ratione homines adduci poſſint in cognitionem neceſſitatis hujus officii.*

Præterea tam multis indigemus bonis, & commodis, ad animum, corpuſque tuendum neceſſariis, ut ad Precationem confugere oporteat, tanquam ad unam omnium optimam & indigentiæ noſtræ interpretem, & conciliatricem eorum, quibus egemus. Nam (f) cum nihil cuiquam debeat Deus, reliquum profecto eſt, ut quæ nobis opus ſunt, ab eo Precibus expetamus; quas Preces, tanquam in-

f) *Rom. 11. 35. Oratione neceſſaria conſequimur.*

ſtru-

ſtrumentum neceſſarium nobis dedit ad id, quod optaremus, conſequendum.

4. *Non alia via omni indigentiæ noſtræ ſatisfacere licet, quam per orationem.*

Oratione Dæmones fugamus.

Præſertim cum quædam eſſe conſtet, quæ niſi ejus adjumento non licet impetrare. Habent enim ſacræ Preces præſtantem illam virtutem, qua maxime Dæmones ejiciuntur. (a) Eſt enim quoddam Dæmoniorum genus, quod non ejicitur, niſi in jejunio, & oratione. Quare magnam ſibi adimunt facultatem ſingularium donorum, qui hanc conſuetudinem, exercitationemque non adhibent pie, ac diligenter orandi. Petitione enim non ſolum honeſta, ſed etiam (b) aſſidua opus eſt ad impetrandum, quod concupiſcas. Nam ut inquit ſanctus Hieronymus ſcriptum eſt: *Omni petenti datur. Ergo ſi tibi non datur, ob id non datur, quia non petis.* (c) *Petite ergo, & accipietis.*

a) *Matt.* 17. 20.
Donorum ſingularium facultatem ſibi adimunt, qui Orationi non vacant.

b) *Jac.* 5. 16.
Hier. in cap. 7. *Matth.*

c) *Matt.* 7. 7. & 21. 22.
Marc. 11. 24.
Luc. 11. 9.
Joan. 14. 13. & 16. 23. 24.

De Utilitate Orationis.

CAPUT II.

1. *Quis ſit primus fructus, quem parit illa orandi neceſſitas.*

Has Orationis utilitates perſequitur Iſid. lib. de ſummo bono c. 7.
Primus fructus. per Orationem Deum primo honoramus.

Habet autem hæc neceſſitas jucundiſſimam utilitatem, quæ fructus ex ſe edit uberrimos: quorum copiam ſument Paſtores a ſacris Scriptoribus, cum opus erit illos impertiri fideli populo. Nos ex ea copia aliquot elegimus, quos huic tempori accommodatos duximus. Primus autem fructus, quem inde capimus, eſt is, quod orantes Deo honorem habe-

bemus: ſiquidem eſt quoddam Religionis argumentum Oratio, quæ in Divinis Literis thymiamati comparatur: (a) *Dirigatur* enim, inquit Propheta, *oratio mea, ſicut incenſum in conſpectu tuo.* Quare nos hac ratione Deo ſubjectos eſſe profitemur, quem bonorum omnium auctorem agnoſcimus, & prædicamus, in quem ſolum ſpectamus, quod unum incolumitatis, ſalutiſque præſidium, atque perfugium habemus. Hujus fructus illis etiam verbis admonemur: (b) *Invoca me in die tribulationis, eruam te, & honorificabis me.*

a) *Pſal.* 140. 2.

b) *Pſal.* 49. 15.

2. *Quæ ſit altera utilitas, quam orando conſequimur.*

Secunda utilitas.

Sequitur fructus ampliſſimus, & jucundiſſimus Orationis, cum a Deo Preces audiuntur. Eſt enim, ex ſancti Auguſtini ſententia, Oratio juſti clavis cœli; nam *aſcendit*, inquit, *Precatio, & deſcendit Dei miſeratio: licet alta ſit terra, altum cælum, audit tamen Deus hominis linguam, ſi mundam habeat conſcientiam.* Cujus orandi muneris tanta vis eſt, tanta utilitas, ut ea re cœleſtium donorum amplitudinem conſequamur. Nam & impetramus nobis, ut ducem, & adjutorem adhibeat Spiritum Sanctum; & Fidei aſſequimur conſervationem, & incolumitatem, & vitationem pœnarum, & divinum patrocinium in tentationibus, & ex Diabolo victoriam. Omnino ineſt in Precatione ſingularis gaudii cumulus, quamobrem ſic loquebatur Dominus: (c) *Petite, & accipietis, ut gaudium veſtrum ſit plenum.*

Aug. ſer. 226. *de Temp.*
Oratione ampliſſima dona conſequimur.

Pacem ſecundum Deum parit Oratio.

c) *Joan.* 16. 24.

3. *Semper pias Preces exaudit Divina Majeſtas.*

Nec vero quin huic Petitioni præſto ſit, & occurrat Dei benignitas, ullus relictus eſt dubitan-

bitandi locus. Quod multa comprobant Divinæ Scripturæ teſtimonia, quæ quia ſunt in promptu, illa ſolummodo apud Iſaiam exempli cauſa attingemus, (a) *Tunc eum*, inquit, *invocabis, & Dominus exaudiet: clamabis, & dicet: Ecce adſum;* & rurſus: (b) *Eritque, antequam clament, ego exaudiam; adhuc illis loquentibus, ego audiam.* Exempla autem eorum, qui Deum exoraverunt, quia propemodum ſunt & infinita, & poſita ante oculos, omittimus.

a) *Iſa. 58. 9.*

b) *Iſa. 65. 24. Item Pſal. 90. & 114. 1. 2. Prov. 15. 29. Prov. 3. 4. 6.*

4 *Qui fiat, ut quæ petimus, interdum non impetremus.*

At interdum fit, ut quæ petimus a Deo; non impetremus. Ita eſt: ſed tum maxime proſpicit utilitati noſtræ Deus: vel quod alia nobis majora, & ampliora bona impertitur: vel quod nec neceſſarium nobis eſt, nec utile, quod petimus: imo vero fortaſſe ſupervacaneum id futurum ſit, ſi dederit, atque peſtiferum, *Quædam enim*, inquit ſanctus Auguſtinus, *negat propitius Deus, quæ concedit iratus.* Nonnunquam etiam fit, ut adeo remiſſe, ac negligenter oremus, ut ne ipſi quidem, quod dicimus, attendamus. Cum autem ſit Oratio mentis aſcenſus ad Deum, ſi in orando animus, qui ad Deum referri debet, peregrinatur, nulloque ſtudio, nulla adhibita pietate, temere Precationis verba funduntur; quomodo inanem hujus Orationis ſonitum, Chriſtianam Precationem eſſe dicemus? Quare minime mirum eſt, ſi Deus noſtræ non obſequitur voluntati; cum vel ipſi nolle id nos, quod petimus, pene probemus noſtra negligentia

S. Aug. ſer. 33. de verbis Domini, & tr. 73. in Joan. Quid ſit Oratio. Damaſc. lib. 3. de fid. orth. cap. 24. Aug. lib. 2. de ſer. Domini in monte cap. 7. Et ſer. 230. de Temp.

gentia, & ignoratione Precationis; vel poſtulemus ea, quæ nobis ſunt obfutura.

5. *Digne poſtulantes plus impetrant, quam poſtulent.*

Contra vero ſcienter, ac diligenter petentibus multo plus tribuitur, quam a Deo poſtulaverint. Quod & (a) Apoſtolus teſtatur

Sedulo orantibus Deus fere majora præſtat, quam petant.
a) Epheſ. 1. 3.
b) Luc. 15.

digi fi-
ſecum
merce-
i recte
s nobis
lo mu-
buendi,
illa u-

Deus cogitationes non expectata voce ſæpe exaudit.

m pau-
im, &
quidem

c) Pſal 98. 3. idem fere habes Pſal. 20. & 102. Prov. 10. 24.

us.
d oran-
gemus,
illi non
d) Quo-
iem non
as orant,
bent di-
tiſſimum
quæ nobis opus ſunt referentes, omnia poſtulemus.

Tertius Orationis fructus. Ex Fide debet procedere Oratio.
d) Rom 10. 14. vide item Matth. 21. 22.
e) Marc. 11. 22. Jac. 1. 6.

7. *Cur Deus, cum ſciat, quibus indigeamus, Oratione noſtra velit ſolicitari.*

Poſſet vero Deus non petentibus, ne cogitantibus quidem, abunde nobis omnia dilargiri; quomodo & animantibus rationis expertibus

tibus cuncta ſuppeditat ad uſus vitæ neceſſarios. Sed beneficentiſſimus Parens vult a filiis invocari; vult nos quotidie rite petendo petere fidentius: vult, impetratis iis, quæ poſtulamus, in dies magis teſtificari, ac prædicare ſuam in nos ipſos benignitatem.

8. *Quomodo noſtra in Deum charitas per Orationem exerceatur.*

Amplificatur etiam charitas. Nam illum auctorem agnoſcentes omnium, utilitatumque noſtrarum, quanta eum poſſumus maxima charitate amplectimur; & ut amantes colloquio, & congreſſu magis ad amorem incenduntur: ſic pii homines, quo ſæpius Deo facientes Preces, & ejus implorantes benignitatem, quaſi cum ipſo colloquuntur, eo majori in ſingulas Preces affecti lætitia ad eum amandum, & colendum incitantur ardentius.

9. *Precationis aſſiduitate tum digni Divina Gratia evadimus, tum humilitatem, & arma contra Diabolum comparamus.*

Aug. epiſt. 121. cap. 8. Præterea nos hac uti vult exercitatione Precationis, ut flagrantes petendi ſtudio, quod optamus, tantum ea aſſiduitate, & cupiditate proficiamus, ut digni ſimus, in quos illa conferantur beneficia, quæ antea jejunus, & anguſtus noſter animus capere non poterat. Vult præterea nos id, quod eſt, intelligere, ac præ nobis ferre, ſi cœleſtis Gratiæ auxilio deſeramur, noſtra opera nihil conſequi poſſe, proptereaque toto animo ad orandum incumbere. Valent autem maxime hæc tanquam Orationis arma contra naturæ noſtræ hoſtes acerrimos. Inquit enim ſanctus Hilarius: *Ad-*

Hilar. in Pſal. 92.

verſus

verſus Diabolum, armaque ejus Orationum noſtrarum ſonitu certandum eſt.

10. *Quæ ſit quarta utilitas ex Oratione in homines profluens.*

Præclarum præterea illum Orationis fructum conſequimur, quod, cum proclives ſimus ad malum, & ad libidinis varios appetitus vitio infirmitatis ingenitæ, patitur Deus ſe noſtris cogitationibus concipi, ut, dum illum oramus, & mereri ejus contendimus munera, accipiamus innocentiæ voluntatem, & ab omni labe, delictorum omnium amputatione, purgemur. *Quartus Orationis fructus.*

11. *Quis ſit poſtremus Orationis fructus.*

Poſtremo, ex Sancti Hieronymi ſententia, iræ Divinæ reſiſtit Oratio. Itaque ſic ad Moyſen locutus eſt Deus, (a) *Dimitte me*, cum quidem pœnas eum ab illo populo petere volentem Precibus impediret. Nihil enim eſt, quod æque Deum leniat iratum, aut etiam paratum ad plagas ſceleratis inferendas æque retardet, & revocet a furore, ac Preces piorum hominum. *Quintus Orationis fructus. Hier. in cap. 7. Jerem. ſuper illud, Non obſtes mihi.* a) *Exod. 32. 10.*

De Partibus, & Gradibus Orationis.

CAPUT III.

1. *Quibus partibus conſtet Chriſtiana Oratio.*

Expoſita neceſſitate, & utilitate Chriſtianæ Precationis, ſcire præterea oportet fidelem populum, quot, & quibus partibus ea conſtet Oratio. Id enim ad hujus officii perfectionem pertinere teſtatur Apoſtolus, qui in Epiſtola ad Timotheum cohortans ad pie, ſancteque orandum, Orationis partes diligen- *Quid ſit Obſecratio, &c. Ambr. lib. 6. de Sacram. c. 5.*

a) 1. *Tim.* 2. 1.

ter enumerat. (a) *Obſecro*, inquit, *primum omnium fieri obſecrationes, orationes, poſtulationes, gratiarum actiones pro omnibus hominibus.* Quod vero ſubtilis quædam eſt harum differentia partium, ſi ejus explicationem auditoribus Parochi conducere exiſtimabunt, conſulent inter cæteros Sanctum Hilarium, & Auguſtinum.

Hilar. in Pſal. 140. ſuper illud, dirigatur Oratio mea.

De duabus his præcipuis Orationis formis vide Baſil. lib. conſtit. Monaſt. c. 2.

2. *De poſtulatione, & gratiarum actione.*

Sed, quoniam duæ ſunt præcipuæ partes Orationis, poſtulatio, & gratiarum actio, a quibus, tanquam a capite, manant reliquæ, minime eas prætermittendas duximus. Nam ad Deum accedimus, ut cultum ei, ac venerationem adhibentes, vel ab eo aliquid impetremus, vel ipſi de beneficiis, quibus aſſidue ab ejus benignitate ornamur, & augemur, gratias agamus. Utramque hanc maxime neceſſariam partem Orationis Deus ipſe pronunciavit ore Davidis, illis verbis: (b) *Invoca me in die tribulationis, eruam te, & honorificabis me.* Quantum autem egeamus Divinæ Bonitatis, ac liberalitatis, quis ignorat, modo ſummam hominum egeſtatem, & miſeriam intueatur?

b) *Pſal.* 49. 15.

3. *Dei in omnes homines Benignitas, & Liberalitas prædicatur*

Quam liberalis ſit in genus humanum Deus.

Quam vero ſit propenſa Dei Voluntas in genus humanum, quam effuſa in nos Benignitas, omnes intelligunt, qui ſenſu oculorum, & mente præditi ſint. Nam quocunque oculos conjicimus, quocunque nos cogitatione convertimus, nobis admirabilis lux Divinæ Beneficentiæ, ac Benignitatis oboritur. Quid enim (c) habent homines, quod a Dei largitate

c) 1. *Cor.* 4. 7.

tate profectum non ſit? & ſi omnia ſunt ejus dona, ac munera Bonitatis, quid eſt, quod non omnes pro viribus beneficentiſſimum Deum laudibus celebrent, & gratiarum actione proſequantur? Sed utriuſque officii, & petendi aliquid a Deo, & ei gratias agendi, multi ſunt gradus; quorum alius alio eſt altior, atque perfectior. Ut igitur Fidelis Populus non ſolum oret, ſed etiam optime fungatur illo munere Orationis, proponent ei Paſtores ſummam, perfectamque orandi rationem, & ad eam, quam diligentiſſime poterunt, hortabuntur.

Alius orandi modus alio eſt perfectior.

4. *Quinam ſit optimus orandi modus, ſummuſque Precationis gradus.*

Sed quinam eſt optimus orandi modus, & ſummus Precationis gradus? nempe is, quo pii, & juſti homines utuntur, qui freti veræ Fidei ſtabili fundamento, quibuſdam optimæ mentis, Orationiſque gradibus in illum locum perveniunt, ex quo infinitam Dei Potentiam, immenſam Benignitatem, ac Sapientiam contemplari poſſunt: ubi etiam in ſpem certiſſimam veniunt, ſe & quicquid petierint in præſentia, & illam inexplicabilium bonorum vim conſecuturos eſſe, quæ pollicitus eſt Deus largiturum ſe iis, qui divinum auxilium pie, & ex animo implorarint. His, quaſi duabus alis, elata in cœlum anima, ardenti ſtudio pervenit ad Deum, quem omni gratiarum, & laudum honore proſequitur, quod ſummis ab eo beneficiis affecta ſit: tum vero ſingulari adhibita pietate, ac veneratione, quaſi filius unicus chariſſimo Parenti, quid ſibi ſit opus, non dubitanter exponit.

Quidnam orantes ad præcipuam contemplationis arcem evehat, vide Bern. ſer. 4. de Quadrag. & in ſerm. de quatuor modis orandi, & Baſ. ubi ſupra.

 Quem

Quem precandi modum *Effundendi* voce exprimunt Divinæ Literæ; inquit enim Propheta: (a) *Effundo in conſpectu ejus Orationem meam, & tribulationem meam ante ipſum pronuncio.* Quæ vox eam vim habet, ut nihil reticeat, nihil occultet, ſed effundat omnia is, qui ad orandum venit, fidenter confugiens in ſinum amantiſſimi Parentis Dei. Ad id enim nos Doctrina cœleſtis hortatur illis verbis: (b) *Effundite coram illo corda veſtra*, &, (c) *Jacta ſuper Dominum curam tuam.* Hunc autem Precationis gradum ſignificat Sanctus Auguſtinus, cum inquit in eo libro, qui inſcriptus eſt Enchiridion: *Quod fides credit, ſpes, & charitas orat.*

a) *Pſal. 141. 3. 1. Reg. 1. 15. Pſal. 100. 1.*

b) *Pſal. 61. 9.*

c) *Pſal. 54. 23.*

S. Aug. Enchi. c. 7.

5. *Quæ ſit altera orandi ratio.*

Secundus Orationis gradus.

Alius eſt eorum gradus, qui mortiferis peccatis oppreſſi, fide tamen ea: (d) quæ mortua dicitur, nituntur ſeſe erigere, & ad Deum aſcendere; ſed propter intermortuas vires, ſummamque fidei imbecillitatem, ſe altius a terra tollere non poſſunt: veruntamen ſua peccata recognoſcentes, & eorum conſcientia, ac dolore cruciati, humiliter, ac demiſſe, ex illo maxime longinquo modo pœnitentes ſcelerum a Deo veniam, & pacem implorant. Horum Oratio ſuum obtinet locum apud Deum; nam eorum Preces audiuntur: imo vero hujuſmodi homines liberaliſſime miſericors Deus invitat: (e) *Venite*, inquit, *ad me omnes, qui laboratis, & onerati eſtis; & ego reficiam vos.* Ex horum hominum numero fuit ille (f) Publicanus, qui cum oculos ad cœlum tollere non auderet, exiit tamen, inquit, e Templo magis juſtificatus, quam Phariſæus.

d) *Jac. 2.*

Peccatores quomodo exaudiantur, vide D. Aug. tra. 44. in Joan. & D. Thom. in 2. 2. q. 83. art. 16.

e) *Matt. 11. 28*

f) *Luc. 18. 9. 20.*

6.

6. *Quo in gradu tertium genus deprecatorum conſiſtat.*

Eſt præterea eorum gradus, qui nondum Fidei lucem acceperunt, veruntamen divina benignitate exiguum illorum naturæ lumen accendente, vehementer excitantur ad ſtudium, cupiditatemque veritatis, quam ut doceantur, ſummis Precibus petunt; qui ſi manent in voluntate, a Dei clementia eorum ſtudium non repudiatur, quod exemplo (a) Cornelii Centurionis comprobatum videmus; nemini enim id ex animo petenti clauſæ ſunt fores Divinæ Benignitatis. *Tertius gradus.*

a) *Actor.* 10. 2. 3. *Quomodo Deus petenti ex animo gratiam conferat. Vide D. Thom. in* 2. 2. q. 112., *art.* 3.

7. *Quinam inter Deprecatores extremo in gradu hæreant.*

Poſtremus eſt gradus eorum, quos non modo facinorum, & flagitiorum non pœnitentes, ſed etiam ſceleribus ſcelera cumulantes, tamen non pudet ſæpe a Deo petere peccatorum veniam, in quibus volunt perſeverare: qui tali ſtatu ne ab hominibus quidem audere deberent, ut ſibi ignoſcerent, poſtulare. Horum Oratio a Deo non auditur, ſic enim de Antiocho ſcriptum eſt: *Orabat autem hic ſceleſtus Dominum, a quo non eſſet miſericordiam conſecuturus.* Quare vehementer hortandi ſunt, qui in gravi illa miſeria verſantur, ut abjecta peccandi voluntate, vere, & ex animo ſe convertant ad Deum. *Quartus gradus.* 2. *Mach.* 9. 13.

(o)

De iis, quæ petenda ſunt.

CAPUT. IV.

1. *Quænam a Deo petere liceat.*

Quod juſtum, & honeſtum eſt peti debet. Vide inter alios D. Thom. 2. 2. q. 83. art. 5.

Sed quoniam, in ſingulis Petitionibus quid poſtulandum, quid non, ſuo loco dicetur; ſatis hic erit Fideles univerſe illud admonere, ut quæ juſta, quæve honeſta ſint, a Deo petant homines; ne, ſi contra, quam deceat, aliquid poſtularint, illo reſponſo repellantur. (a) *Neſcitis, quid petatis.* Quicquid autem recte optari poteſt, petere licet: quod illa Domini uberrima promiſſa teſtantur: (b) *Quodcunque volueritis, petetis, & fiet vobis;* omnia enim ſe conceſſurum pollicetur.

a) Matt. 20. 22. Marc. 10. 38. Jac. 4. 3.

b) Joan. 15. 7. & 16. 23.

2. *Quæ res primo, & per ſe a Deo petendæ ſint.*

Summa, & præcipua Oratio noſtra pro ſummi boni conſecutione eſſe debet. Deinde pro iis, quæ nos eo deducunt.

Quare primum optatum, ac deſiderium noſtrum ad eam regulam dirigemus, ut ad Deum, qui ſummum eſt bonum, ſummum ſtudium, deſideriumque referatur. Deinde cupiemus ea, quæ cum Deo nos maxime conjungant; quæ vero nos inde ſejungant, aut cauſam aliquam afferant disjunctionis, ab omni ſtudio, & cupiditate noſtra removenda ſunt. Hinc licet colligere, ſecundum illud ſummum, & perfectum bonum, quomodo reliqua, quæ dicuntur bona, & optanda ſint, & a Parente Deo poſtulanda.

3. *Corporis, & externa bona quatenus a Deo petenda ſint.*

Nam hæc corporis, quæ vocant, & externa bona, ut ſanitas, robur: pulchritudo, divitiæ, honores, & gloria, quia facultatem,

ac

ac materiam ſæpe dant peccato, (quare fit, ut non omnino pie, aut ſalutariter petantur) erit illorum petitio his præſcribenda finibus, ut hæc vitæ commoda poſtulentur neceſſitatis cauſa: precandi quæ ratio refertur ad Deum. Licet enim nobis ea Precibus petere, quæ & Jacob, & Salomon poſtularunt. Ille enim in hunc modum: (a) *Si dederit mihi panem ad veſcendum, & veſtimentum ad induendum, erit mihi Dominus in Deum:* Salomon his verbis: (b) *Tribue tantum victui meo neceſſaria.*

a) Gen. 28. 20.

b) Prov. 30.

4. *Divitiis, & aliis bonis corporis quomodo utendum ſit, quando ea Dei benignitate poſſidemus.*

Ad divitias cor non apponendum.

Cum vero nobis Dei Benignitate ſuppeditetur ad victum, & ad cultum, par eſt, nos illius Apoſtoli cohortationis recordari: (c) *Qui emunt, tanquam non poſſidentes, & qui utuntur hoc mundo, tanquam non utantur: præterit enim figura hujus mundi:* item, (d) *Divitiæ ſi affluant, nolite cor apponere:* quarum fructum, & uſum tantummodo noſtrum eſſe, ſed ita, ut cum cæteris communicemus, (e) ab ipſo doctore Deo didicimus. Si valemus, ſi reliquis externis, & corporis bonis abundamus, eo illa nobis tributa eſſe meminerimus, ut & facilius Deo inſervire poſſimus, & Proximo omnia ejus generis commodare.

c) 1. Cor. 7. 30.

d) Pſal. 61. 11.

e) Lev. 25. 35. 36. & Deut. 15. 7. 8. Prov. 19. 17. & 21. & 28. 27. Matt. 18. 23. 33. Luc. 14. 12. & 16. 2. 3. 4.

5. *Ingenii, & doctrinæ bona quomodo petenda ſint.*

Ingenii autem bona, & ornamenta, cujus generis ſunt artes, atque doctrinæ, petere etiam licet, ſed ea tantum conditione, ſi nobis ad Dei gloriam, & ad ſalutem profutura ſunt. Quod autem omnino, & ſine adjun-

ctione, aut conditione optandum, quærendum, poſtulandum eſt, quemadmodum antea diximus, id Dei gloria eſt; & deinceps omnia, quæ ſummo illi bono conjungere nos queant, ut fides, timor Dei, amor, de quibus plenius dicemus in explicatione Petitionum.

Pro quibus orandum ſit.

CAPUT V.

1. *Nullum genus hominum in hoc mundo eſt, pro quibus non liceat Deum precari.*

Jacob. 5. 16. 1. Tim. 2. 1. Vide D. Thom. 2. 2. q. 83. art. 7.

His autem cognitis, quæ petenda ſint, docendus eſt Fidelis Populus, pro quibus orare debeat. Continet autem Oratio Petitionem, & Gratiarum actionem: quare prius de Petitione dicamus. Orandum igitur eſt pro omnibus ſine ulla exceptione, vel inimicitiarum, vel religionis, vel gentis. Nam ſive hoſtis ſit, ſive alienus, ſive infidelis, Proximus eſt: quem quia Dei juſſu amare debemus, ſequitur, ut Preces quoque, quod amoris officium eſt, pro eo facere oporteat. Nam eo pertinet illa Apoſtoli cohortatio (a) *Obſecro fieri Orationes pro omnibus hominibus*. Qua in Oratione primum petenda ſunt, quæ ſalutem animæ complectuntur, deinde quæ corporis.

a) 1. Tim. 2. 2.

2. *Pro quibus præcipue orandum ſit.*

Primo pro Paſtoribus animarum orandum eſt.

Debemus autem hoc Precationis officium primum Paſtoribus animarum tribuere: quod ab Apoſtolo ejus exemplo monemur. Scribit enim is ad (b) Coloſſenſes, ut orent pro ſe, ut ſibi Deus aperiat oſtium ſermonis: quod item facit ad (c) Theſſalonicenſes. Eſt præte-

b) Coloſ. 4. 3. c) 1. Theſ. 5. 25.

terea in Actis Apoſtolorum: (a) *Oratio fiebat ab Eccleſia ſine intermiſſione pro Petro.* Cujus etiam officii a Divo Baſilio in lib. *de moribus* admonemur; pro iis enim orandum eſſe inquit, qui præſunt verbo veritatis.

a) Act. 12. 15. Baſ. lib. mor. Reg. 56. c. 5.

Secundo pro Principibus.

Secundo loco pro Principibus nos precari oportet, ex ejuſdem (b) Apoſtoli ſententia. Quanto enim publico bono Principibus piis, & juſtis utamur, nemo ignorat. Itaque rogandus eſt Deus, ut tales ſint, quales eſſe oportet, qui reliquis hominibus præſint.

b) 1. Tim. 2.

Tertio pro bonis, & piis viris orandum.

Extant (c) exempla ſanctorum hominum, quibus monemur, ut pro bonis etiam, piiſque deprecemur. Egent enim & illi Precibus aliorum: quod divinitus factum eſt, ne ſuperbia efferantur, dum intelligunt ſe inferiorum ſuffragiis indigere.

c) 4. Reg. 19. & 22. 13. 14.

3. *Pro inimicis noſtris, & hoſtibus Eccleſiæ idem præſtandum eſſe monſtratur.*

Juſſit præterea Dominus (d) precari pro perſequentibus, & calumniantibus nos.

d) Matt. 5. 44. Luc. 23. 34. Act. 7. 59. 1. Cor. 4. 12.

Quarto pro hoſtibus noſtris.

Quinto pro Eccleſiæ hoſtibus.

D. Aug. epiſt. 10. ad Vitalem.

Illud etiam S. Auguſtini teſtimonio celebratum eſt, hanc eſſe conſuetudinem acceptam ab Apoſtolis, pro iis, qui ab Eccleſia ſunt alieni, Preces, & vota faciendi, ut infidelibus donetur Fides, ut Idolorum cultores ab impietatis errore liberentur, ut Judæi, diſcuſſa animorum caligine, lucem veritatis accipiant, ut Hæretici redeuntes ad ſanitatem Catholicæ doctrinæ præceptis erudiantur, ut Schiſmatici, a qua deſciverunt ſanctiſſimæ parentis Eccleſiæ communione, cum ea iterum veræ charitatis nodo juncti copulentur. Quantam autem vim habeant Preces pro hujusmodi hominibus factæ ex animo, conſtat tam

Vide interim Precum antiquitatem, quæ in die Paraſceve fieri in Eccleſia ſolent.

multis exemplis omnis hominum generis: quos quotidie (a) ereptos a poteſtate tenebrarum transfert Deus in Regnum Filii dilectionis ſuæ, & (b) ex vaſis iræ facit vaſa miſericordiæ: in quo plurimum valere piorum Obſecrationum, nemo, qui recte ſentiat, dubitare poteſt.

a) *Col. 1. 13.*

b) *Rom. 9. 23. 24.*

4. *Quomodo etiam ad mortuos extendi poſſit hoc beneficium.*

Sexto pro mortuis. S. Dion. Areop. lib. de Eccl. Hier. c. 7.

Preces autem, quæ pro mortuis fiunt, ut ab igne Purgatorii liberentur, ex Apoſtolorum doctrina fluxerunt; qua de re ſatis dictum eſt, cum de Sacrificio Miſſæ loqueremur.

5. *Non prodeſt illis aliena Oratio, qui peccant ad mortem.*

c) *1 Joan. 5. 16.*

In iis autem, qui (c) peccare dicuntur ad mortem, vix quicquam Precibus, votiſque proficitur. Veruntamem eſt Chriſtianæ Charitatis & precari pro illis, & lachrimis contendere, an eis poſſint reddere placatum Deum.

6. *Quomodo execrationes, quæ in Scripturis leguntur, ſint accipiendæ.*

Pſal. 6. 78. & 108. per totum. Iſa. 2. & alibi ſæpe. Jer. 10.

Execrationes vero ſanctorum hominum, quibus in impios utuntur, ex Patrum ſententia, conſtat eſſe vel prædictiones eorum, quæ illis eventura ſunt, vel adhibitas contra peccatum, ut, ſalvis hominibus, peccati vis intereat.

7. *Quis ſit uſus Gratiarum actionis.*

D. Aug. de ſerm. Dom. in mont. lib. 1. ſub fin. Gratiarum actionis maxime locus in honoribus Sanctorum, unde D. Aug. Sacrificia pro defunctis valde bonis Gratiarum actiones vocat in Enchi. ad Lauren. c. 110.

In altera autem parte Orationis maximas Deo gratias agimus pro divinis ejus, immortalibuſque beneficiis, quibus & ſemper affecit, & quotidie afficit humanum genus. Maxime autem fungimur hoc munere Gratiarum actionis, Sanctorum omnium cauſa, quo in officio ſingulares Deo laudes tribuimus & eorum vi-

ctoriæ,

ctoriæ, & triumphi, quem de omnibus & intimis, & externis hoſtibus ejus benignitate reportarunt.

D. Aug. ſer. 18 de Sanctis, Amb l. 2. com. in Luc. Bern. Hom. 2. ſuper Miſſus eſt, & ſerm. 4. de Aſſumpt. Mariæ, & alibi frequenter.

8. *Inter eas gratulationes, quæ Sanctorum cauſa Deo exhibentur, quænam in Eccleſia primas partes obtineat.*

Cur Eccleſia Salutationi Angelicæ preces adjungat, quam ab omni antiquitate invocatam eſſe conſtat ex Irenæo lib. 5. adver hæreſes c. 19. Athan. in Evang. de S. Deipara. Greg. Naz. orat. 18. in laudem S. Cypriani. Joan. Dam. Orat. 1. de Nat. Virg. & Orat. 2. de Aſſumpt. ejuſdem.

Huc pertinet prima illa pars Angelicæ Salutationis, cum ea ad precandum utimur: *Ave Maria, gratia plena, Dominus tecum, benedicta tu in mulieribus.* Nam Deum ſummis & habendis laudibus, & gratiis agendis celebramus, quod ſanctiſſimam Virginem omni cœleſtium donorum munere cumulavit: ipſique Virgini ſingularem illam gratulamur felicitatem. Jure autem ſancta Dei Eccleſia huic gratiarum actioni Preces etiam, & implorationem ſanctiſſimæ Dei Matris adjunxit; qua pie, atque ſuppliciter ad eam confugeremus, ut nobis peccatoribus ſua interceſſione conciliaret Deum; bonaque tum ad hanc, tum ad æternam vitam neceſſaria impetraret. Ergo nos exules filii Evæ, qui hanc lacrymarum vallem incolimus, aſſidue miſericordiæ Matrem, ac fidelis Populi Advocatam invocare debemus, ut oret pro nobis peccatoribus; ab eaque hac Prece opem, & auxilium implorare, cujus & præſtantiſſima merita apud Deum eſſe, & ſummam voluntatem juvandi humanum genus, nemo niſi impie, & nefarie dubitare poteſt.

Quis

Quis orandus ſit.

CAPUT VI.

1. *Ad quem dirigenda ſit præcipue Oratio.*

Deum autem orandum eſſe, & ejus Nomen invocandum, ipſa loquitur naturæ vis inſita, in hominum mentibus: non ſolum tradunt Divinæ Literæ, in quibus licet audire imperantem Deum: (a) *Invoca me in die tribulationis:* ſed Dei Nomine tres Perſonas intelligi oportet.

a) Pſal. 49. 15.
Tres Perſonæ invocari debent.

2. *Sintne etiam Sancti cum Chriſto regnantes invocandi.*

Secundo loco confugimus ad auxilia Sanctorum, qui in cœlo ſunt: quibus etiam Preces eſſe faciendas, ita certum eſt in Eccleſia Dei, ut piis nulla de eo dubitatio poſſit accidere. Quæ res quia ſeparatim ſuo loco eſt explicata, eo & Parochos, & cæteros tranſmittimus. Sed ut tollatur omnis error imperitorum, operæ pretium erit docere Fidelem Populum, quid interſit inter hanc invocandi rationem.

3. *Aliter Deum, & aliter Sanctos imploramus.*

Non enim eodem modo Deum, & Sanctos ejus imploramus. Nam precamur Deum, ut ipſe vel bona det, vel liberet a malis: a Sanctis autem, quia gratioſi ſunt apud Deum, petimus, ut noſtri patrocinium ſuſcipiant, ut nobis a Deo impetrent ea, quorum indigemus. Hinc duas adhibemus precandi formulas, modo differentes: ad Deum enim proprie dicimus; *Miſerere nobis, Audi nos:* ad Sanctos: *Orate pro nobis.*

4. *Quo-*

4. *Quomodo a Sanctis petere poſſimus, ut noſtri miſereantur.*

Quamquam licet etiam alia quadam ratione petere a Sanctis ipſis, ut noſtri miſereantur; ſunt enim maxime miſericordes. Itaque precari poſſumus eos, ut conditionis noſtræ miſeria permoti, ſua ad nos apud Deum gratia, ac deprecatione juvent. Quo loco illud maxime cavendum eſt omnibus, ne, quod Dei proprium eſt, cuiquam præterea tribuant: imo vero cum ad imaginem Sancti alicujus quis Dominicam Orationem pronunciat, ita tum ſentiat, ſe ab illo petere, ut ſecum oret, ſibique poſtulet ea, quæ Dominicæ Orationis formula continentur; & ſui denique ſit interpres, & deprecator ad Deum. Nam eos hoc fungi officio, (a) docuit ſanctus Joannes Apoſtolus in Apocalypſi.

Sic Job. 19. 21. & 33. teſte ipſo Auguſt. Angeli, ut miſeantur hominum, rogantur.

Quo affect. Oratio Dominica ad imaginem Sancti alicujus ſit recitanda.

a) *Apoc. 8. 3.*

De præparatione adhibenda.

CAPUT VII.

1. *Quibus maxime virtutibus animus ad Orationem ſit præparandus.*

Eſt in Divinis Literis: (b) *Ante Orationem præpara animam tuam, & noli eſſe quaſi homo, qui tentat Deum.* Tentat enim Deum is, qui cum bene orat, male agit; & cum loquatur cum Deo, a Precibus animus ejus aberrat. Quare cum tanti interſit, quo quiſque animo Deo Preces faciat, tradent Parochi vias Precationum piis auditoribus. Primus igitur gradus ad Orationem erit vere humilis, ac demiſſus animus, ſcelerum quoque recognitio; qubus ſceleribus intelligat, qui ad

b) *Eccl. 18. 23. Tentare Deum quid ſit, vide D. Th. in 2. 2. q. 97. art. 7.*

Primum requiritur, ut ſit humilis Oratio.

Deum

Deum accedit, ſe non modo dignum non eſſe, qui quicquam impetret a Deo, ſed qui ne in ejus quidem conſpectum veniat oraturus. Hujus præparationis ſæpiſſime faciunt mentionem Divinæ Literæ, quæ & illud loquuntur: (a) *Reſpexit in Orationem humilium, & non ſprevit Preces eorum*: item: (b) *Oratio humiliantis ſe nubes penetrabit*. Sed occurrent Paſtoribus eruditis (c) loci innumerabiles, qui in eam ſententiam conveniat. Quamobrem plurium non neceſſaria commemoratione ſuperſedemus: tantum vero, quæ alias attingimus, ne in hac quidem parte, quia ſunt appoſita ad hanc rationem, duo illa exempla prætermittimus. (d) Publicanus eſt ille notiſſimus, qui longe conſiſtens, oculos humo tollere non audebat: (e) eſt etiam mulier illa peccatrix, quæ dolore commota, lacrymis pedes Chriſti Domini perfudit: uterque, quantum afferat Orationi pondus humilitas Chriſtiana declaravit.

a) *Pſ. 101. 18.*
b) *Eccl. 35. 21.*
c) *Jud. 9. 16. Pſal. 17. & 33. Iſa. 57. & 66. 2.*
d) *Luc. 18. 13.*
e) *Luc. 7. 37: vide aliud de Achab. 3. Reg. 21. 27. 28.*

Secundo Orationem præeat dolor commiſſorum peccatorum.

Sequitur angor quidam in recordatione delictorum, vel ſaltem aliquis doloris ſenſus ob eam cauſam, quod dolere non poſſimus; quorum utrumque, vel certe alterum niſi a pœnitente adhibeatur, venia impetrari non poteſt.

2. *Quæ potiſſimum ſcelera volenti cum fructu orare ſint cavenda.*

Tertio abſtinendum cædibus, & violentia.

Sed quia ſunt quædam ſcelera, quæ maxime obſtant, quominus in Precatione Deus poſtulationi noſtræ concedat, ut cædes, & illata vis; manus abſtinendæ ſunt ab hac crudelitate, & violentia. De quo facinore ſic Iſaiæ ore loquitur Deus: (f) *Cum extenderitis manus veſtras, avertam oculos meos a vobis, & cum multiplicaveritis Orationem, non exaudiam: manus enim veſtræ ſanguine plenæ ſunt.*

f) *Iſa. 1. 15. vide plura apud eundem Propb. c. 59. 2. 3.*

Fu-

Fugienda eſt ira, ac diſſidium, quæ magnopere etiam impediunt, ne Preces audiantur. De quibus eſt illud Apoſtoli: (a) *Volo viros orare in omni loco, levantes puras manus ſine ira, & diſceptatione.* — *Quarto ira fugienda.* — a) 1. Tim. 2. 8.

Videndum eſt præterea, ne nos implacabiles cuiquam præbeamus in injuria: nam ſic affecti Deum Precibus adducere non poterimus, ut nobis ignoſcat. (b) *Cum enim ſtabitis*, inquit ipſe, *ad orandum, dimittite, ſi quid habetis*: &, (c) *ſi non dimiſeritis hominibus, nec Pater veſter dimittet vobis peccata veſtra.* — *Quinto injuriarum adſit oblivio.* — b) Marc. 11. 25. — c) Matt. 6. 15. Eccl. 28. 2.

Cavendum quoque eſt, ne duri ſimus, & inhumani egentibus. Nam in ejuſmodi homines illud dictum eſt: (d) *Qui obdurat aurem ſuam ad clamorem pauperis, & ipſe clamabit, & non exaudietur.* — *Sexto miſericordiæ affectus inducendus.* — d) Prov. 21. 13.

Quid dicemus de ſuperbia? quæ quantopere Deum offendat, teſtis eſt illa vox: (e) *Deus ſuperbis reſiſtit, humilibus autem dat gratiam.* — *Septimo ſuperbia evellenda.* — e) Jacob. 4. 6. 1. Petr. 5. 5. Prov. 3. 34.

Quid de contemptione Divinorum Oraculorum? in quam extat illud Salomonis: (f) *Qui declinat aures ſuas, ne audiat legem, Oratio ejus erit execrabilis.* Quo tamen loco non excluditur Deprecatio factæ injuriæ, non cædis, non iracundiæ, non illiberalitatis in pauperes, non ſuperbiæ, non deſpicientiæ Divinæ Orationis, non denique reliquorum ſcelerum, ſi ignoſcendi venia petatur. — *Octavo contemptus verbi divini corrigendus.* — f) Prov. 28. 9.

3. *De Fide in Deum, quæ ad orationem neceſſaria videtur.*

Eſt vero ad hanc quoque præparationem animi Fides neceſſaria, quæ ſi deſit, neque de ſummi Patris omnipotentia, neque de illius miſe- — *Fiducia adhibenda.*

miſericordia, unde tamen orantis fiducia oritur, habetur cognitio; quemadmodum docuit ipſe Chriſtus Dominus: (a) *Omnia*, inquit, *quæcunque petieritis in Oratione credentes, accipietis*. De hujuſmodi Fide ſcribit ſanctus Auguſtinus de verbis Domini: *Si Fides deficit, Oratio periit*. Caput igitur eſt ad rite orandum, quod jam dictum eſt, ut Fide firmi, ac fixi ſimus: quod Apoſtolus ex contrario oſtendit: (b) *Quomodo invocabunt, in quem non crediderunt?* Itaque credamus oportet, ut & orare poſſimus, & ne nos Fides ipſa deficiat, qua ſalutariter oramus. Fides enim eſt, quæ Preces fundit: Preces faciunt, ut omni dubitatione ſublata, ſtabilis ac firma ſit Fides. In hanc ſententiam ſanctus Ignatius hortabatur eos, qui ad Deum adirent oraturi; *Noli dubio eſſe animo in Oratione: beatus eſt, qui non dubitaverit*. Quare ad impetrandum, quod velimus a Deo, maximum pondus affert Fides, & certa ſpes impetrandi: quod monet ſanctus Jacobus: (c) *Poſtulet in Fide nihil hæſitans*.

a) Matt. 21. 22.

S. Aug. ſer. 36. de verb. Domini.

b) Rom. 10. 14.

S. Ignatius ep. 10. ad Heronem.

c) Jacob. 1. 6.

4. *Quæ nos ad Fidem impetrandi ea, quæ in Oratione petimus, inducere poſſint.*

Multa ſunt, quibus nos confidere oportet in hoc officio Precationis. Eſt ipſa Dei in nos perſpecta Voluntas, ac Benignitas, cum jubet nos ſe (d) Patrem appellare, ut ejus nos eſſe filios intelligamus: eſt prope infinitus numerus eorum, qui Deum exoraverunt: eſt ſummus ille Deprecator, qui nobis ſemper præſto eſt, Chriſtus Dominus. De quo ſic eſt apud ſanctum Joannem; (e) *Si quis peccaverit, Advocatum habemus apud Patrem Jeſum Chriſtum juſtum; & ipſe eſt propitiatio pro peccatis noſtris;*

d) Matt. 23. 9.

Chriſtus pro nobis orat.

e) 1. Joan. 2. 1.

item Paulus Apoſtolus: (a) *Chriſtus Jeſus, qui mortuus eſt, imo qui & reſurrexit, qui eſt ad dexteram Dei, qui etiam interpellat pro nobis;* item ad Timotheum: (b) *Unus enim Deus, unus & Mediator Dei, & hominum, homo Chriſtus Jeſus:* tum ad Hebræos: (c) *Unde debuit per omnia fratribus aſſimilari, ut miſericors fieret, & fidelis Pontifex ad Deum.* Quare etſi nos indigni ſumus, qui impetremus; tamen optimi dignitate Interpretis, ac Deprecatoris Jeſu Chriſti ſperare, & magnopere confidere debemus, nobis omnia, quæ per illum rite petierimus, conceſſurum Deum.

a) *Rom.* 8. 34. *Chriſtus noſter mediator.*

b) 1. *Tim.* 2. 5.

c) *Hebr.* 2 17.

5. *Spiritus Sanctus noſtrarum Orationum auctor eſt.*

Denique noſtræ auctor eſt Precationis Spiritus Sanctus: quo duce Preces noſtras audiri neceſſe eſt. (d) Accepimus enim Spiritum adoptionis filiorum Dei, in quo clamamus, Abba, Pater: (e) qui quidem Spiritus infirmitatem, & inſcitiam noſtram adjuvat in hoc orandi munere: imo vero, (f) inquit Apoſtolus, *ipſe poſtulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus.*

d) *Rom.* 8. 15. *Gal.* 4. 5.

e) *Rom.* 8. 26.

f) *Ibidem.*

6. *Quomodo in Fide juvari ad impetranda Dei beneficia debeamus.*

Quod ſi qui titubant interdum, nec ſe ſatis eſſe firmos in Fide ſentiunt, utantur illa voce Apoſtolorum: (g) *Domine adauge nobis fidem:* & cæci illius; (h) *Adjuva incredulitatem meam.* Sed tum maxime & Fide, & Spe vigentes, omnia a Deo optata conſequemur, cum ad ipſius Dei Legem, ac Voluntatem omnem mentem, actionem, & Orationem noſtram conformabimus; (i) *Si manſeritis,* inquit,

g) *Luc.* 17. 5.

h) *Marc.* 9. 23. *Bona intentio eſt neceſſaria, & conformitas voluntatis noſtræ cum divina.*

i) *Joan.* 15. 7.

quit, *in me, & verba mea in vobis manſerint, quodcunque volueritis petetis, & fiet vobis.*

Quanquam ad hanc impetrandi a Deo omnia facultatem, in primis neceſſaria eſt, ut antea diximus, oblivio injuriarum, & benevolentia, ac benefica voluntas in proximos.

Quæ ratio in orando requiratur.

CAPUT VIII.

1. *De optima orandi ratione docendum eſſe Populum, & quid ſit orare in ſpiritu, & veritate.*

Maxime autem refert, quomodo ſacris Precibus utamur: nam etſi Precatio bonum eſt ſalutare, tamen, niſi recte adhibeatur, minime prodeſt. Quod (a) enim petimus, ſæpe non aſſequimur, ut Sanctus inquit Jacobus, ob eam cauſam, quia male petimus. Ergo docebunt Parochi Fidelem Populum, quæ ſit optima ratio bene petendi, & privatim, ac publice orandi: quæ Præcepta Chriſtianæ Orationis tradita ſunt ex Chriſti Domini diſciplina.

a) *Jacob.* 4. 3.

Eſt igitur orandum in ſpiritu, & veritate. (b) Nam cœleſtis Pater tales quærit, qui adorent eum in ſpiritu, & veritate. Orat autem eo modo, qui intimum, ac flagrans animi ſtudium adhibet. A qua ſpirituali precandi ratione vocalem non excludimus: veruntamen principatum jure tribuendum ducimus illi, quæ a vehementi animo proficiſcitur, Obſecrationi; quam Deus, cui (c) patent occultæ hominum cogitationes, audit, etiamſi ore

b) *Joan.* 4. 23. *De adoratione in ſpiritu, & veritate decem, & ſeptem libros ſcripſit D. Cyril. Alexandrinus, qui nuper latinitate donati in lucem prodierunt.*

Duplex orandi ratio, mentalis, & vocalis, quarum mentalis eſt potior.

c) *Deut.* 31. 21.

ore non proferatur. Audivit (a) Annæ ejus, quæ mater fuit Samuelis, intimas Preces: de qua illud legimus, (b) flentem oraſſe, & tantum labia moventem. Oravit hoc modo David: inquit enim: (c) *Tibi dixit cor meum, exquiſivit te facies mea.* Hujuſmodi exempla in divinis Libris paſſim legentibus occurrent.

1. Reg. 1. 16. 17. Job. 22. 12. 13.
a) 1. Reg. 1. 16. 17.
b) *Ibid.* 13.
c) *Pſal.* 26. 8.

2. *Quis ſit uſus vocalis Orationis præcipuus.*

Habet autem vocalis oratio propriam utilitatem, & neceſſitatem: nam incendit animi ſtudium, & religionem orantis inflammat. Quod ad Probam Sanctus Auguſtinus ſcripſit hoc modo: *Nonnunquam verbis, & aliis ſignis ad augendum deſiderium ſanctum nos ipſos acrius excitamus. Cogimur interdum vehementi animi cupiditate, & pietate, verbis efferre ſententiam. Nam exultante animo lætitia, par etiam eſt linguam exultare: & (d) decet nos vere cumulatum illud Sacrificium facere & animæ, & corporis: quem Apoſtolorum orandi morem fuiſſe, ex (e) Actis, & ex (f) Apoſtolo multis locis cognoſcimus.*

S. Aug. ep. 121. *cap.* 9. *Quomodo ex redundantia cordis os loquatur. Vide Pſal.* 15. 9.
d) *Joel.* 2. 21.
e) *Act.* 3. 10. 11. 12. & 16.
f) 1. *Cor.* 14. *Eph* 5. 19. *Col.* 3. 16.

3. *Vocis officium perinde in privata Oratione, ac in publica neceſſarium non eſt.*

Sed quoniam duplex precandi ratio eſt, privata, & publica; privatæ Orationis pronunciatione utimur, ut intimum ſtudium, ac pietatem adjuvet; in publica, quæ ad incitandam Fidelis Populi religionem inſtituta eſt, certis, ſtatiſque temporibus linguæ officio ſuperſederi nullo modo poteſt.

4. *Soli Chriſtiani in ſpiritu orant, & longas Orationes non debent refugere.*

Hanc vero ſpiritu orandi conſuetudinem, propriam Chriſtianorum hominum, Infideles

minime colunt: de quibus ita licet Chriſtum Dominum loquentem audire: (a) *Orantes nolite multum loqui, ſicut Ethnici faciunt; putant enim, quod in multiloquio ſuo exaudiantur. Nolite ergo aſſimilari eis; ſcit enim Pater veſter, quid opus ſit vobis, antequam petatis eum.*

a) *Matth. 6. 7.*

Cum autem prohibeat loquacitatem, longas tamen Preces, quæ a vehementi, ac diuturno animi ſtudio proficiſcantur, tantum abeſt ut rejiciat, ut etiam ſuo exemplo nos ad eam rationem cohortetur; qui (b) non modo noctes in Precatione conſumpſit, ſed (c) ter eundem ſermonem repetiit, tantum igitur ſtatuendum eſt, inani verborum ſono minime exorari Deum.

b) *Luc. 6. 12.*
c) *Matth. 26. 41. 42.*

5. *Orationes hypocritarum rejicit Dominus.*

Nec vero ex animo orant hypocritæ: a quorum nos conſuetudine deterret Chriſtus Dominus in hanc ſententiam: (d) *Cum oratis, non eritis ſicut hypocritæ, qui amant in Synagogis, & in angulis platearum ſtantes orare, ut videantur ab hominibus: amen dico vobis, receperunt mercedem ſuam. Tu autem, cum oraveris, intra in cubiculum tuum, &* (e) *clauſo oſtio, ora Patrem tuum in abſcondito: & Pater tuus, qui videt in abſcondito, reddet tibi.* Cubiculum, quod hoc loco dicitur, ad cor hominis referri poteſt; quod non ſatis eſt ingredi, ſed præterea occludi oportet, ne quid erumpat, vel influat in animas extrinſecus, quo Precationis integritas violari poſſit. Tum enim cœleſtis Pater, (c) qui omnium mentes, & occultas cogitationes maxime perſpicit, orantis poſtulationi concedit.

d) *Matth. 6. 5.*
e) *Sicut Heliſæus fecit. 4. Reg. 4. 33. Quid ſit intra cubiculum orare*
c) *Iſa. 29.*

6. Si

6. *Si diutius, quod poſtulamus, differtur, non tamen ab hoc pietatis exercitio ceſſandum eſt.*

Requirit præterea Oratio aſſiduitatem: quæ quantam vim habeat, (a) judicis illius exemplo Dei Filius oſtendit, qui cum nec timeret Deum, nec hominem revereretur, victus aſſiduitate, ac diligentia viduæ, ejus poſtulationi conceſſit. Itaque aſſidue Deo preces faciendæ ſunt, nec imitandi illi, qui ſemel, aut iterum orantes, niſi quod petunt, impetrarint, in Oratione defatigantur. Nulla enim officii hujus laſſitudo eſſe debet: (b) quod nos Chriſti Domini, & (c) Apoſtoli docet auctoritas. Quod ſi interdum in eo voluntas defecerit, Precibus a Deo petamus perſeverandi vim.

a) *Luc. 18. 2.3.*

Eccl. 18. 2.

b) *Luc. 18. 1.*

c) *1. Theſ. 5.7. 17.*

7. *Chriſtus, ſi quid a cœleſti Patre poſtulare velimus, illud in ſuo Nomine poſtulandum juſſit.*

Vult etiam Dei Filius, Orationem noſtram ad Patrem ſuo Nomine pervenire: quæ ejus merito, & gratia Deprecatoris id pondus aſſequitur, ut a cœleſti Patre audiatur. Eſt enim ejus illa vox apud Sanctum Joannem: (d) *Amen, amen dico vobis, ſi quid petieritis Patrem in Nomine meo, dabit vobis. Uſque modo non petiſtis quicquam in Nomine meo. Petite, & accipietis, ut gaudium veſtrum ſit plenum,* & iterum, (e) *Quodcunque petieritis Patrem in Nomine meo, hoc faciam.*

d) *Joan. 16. 23. 24.*

e) *Joan. 14. 13.*

8. *Fervor Sanctorum in Oratione imitandus, & petitioni gratiarum actio adjungenda.*

Imitemur ardens Sanctorum hominum ſtudium, quod in orando adhibebant. Gratiarum autem actionem cum Precatione jungamus, Apoſtolorum exemplo, qui hanc con-

ſuetudinem perpetuo ſervaverunt, quemadmodum apud (a) Apoſtolum licet videre.

a) 1. Cor. 14. 17. Eph. 5. 19. 20. Coloſ. 3. 17. 1. Tim. 2. 1.

9. *Ut fervens, & efficax ſit Oratio, jejunium eſt adhibendum, & eleemoſyna.*

Jejunium vero, & eleemoſynam ad orationem adhibeamus. Jejunium (b) certe maxime eſt cum Oratione ſociatum. Nam qui cibo, & potu ſunt onuſti, horum mens oppreſſa eſt ſic, ut neque Deum intueri, neque, quid ſibi velit Oratio, cogitare poſſint. Sequitur eleemoſyna, quæ magnam & ipſa cum Oratione ſocietatem habet. Quis enim, cui facultas ſit benigne faciendi ei, qui aliena miſericordia vivat, nec opituletur proximo, & fratri ſuo, ſe charitate præditum dicere audeat? aut quo ore is, qui expers ſit charitatis, Dei auxilium implorabit, niſi cum peccati veniam precatur, ſimul & a Deo ſuppliciter poſtulat charitatem? Quare divinitus factum eſt, ut ſaluti hominum triplici hoc remedio ſubveniretur, cum enim peccando vel offendamus Deum, vel proximos violemus, vel nos ipſos lædamus; ſacris Precibus placatum reddimus Deum, eleemoſyna redimimus hominum offenſiones, jejunio proprias vitæ ſordes eluimus. Et quanquam ſingula proſint ad omnium ſcelerum genera; tamen proprie ſingulis iis peccatis, quæ diximus, appoſita, & accommodata ſunt.

b) Tob. 12. 8. D. Auguſt. in Pſal. 42. Leo ſer. 1. de Jejun. ſept. Menſ. Petr. Chryſol. in ſerm. 43 Bern. in ſent ſen. 11.

Oratione, jejunio, & eleemoſyna placanda eſt ira divina. Vide D. Thom. In 1. 2. q. 108. art. 3. ad 4. & 5.

❧ (o) ❧

DE

DE
ORATIONIS
DOMINICÆ
PROOEMIO.

CAPUT IX.

Pater noſter qui es in Cœlis.

1. *Cur in hujus Precationis initio Chriſtus Patris nomen potius, quam Domini, aut Judicis nos uſurpare voluerit.*

Cum hæc formula Chriſtianæ Precationis, a Jeſu Chriſto tradita, eam habeat vim, ut, antequam ad preces, poſtulationeſque veniamus, certis verbis loco prooemii nobis utendum ſit, quibus pie ad Deum accedentes, fidentius etiam id facere poſſimus; Parochi officium eſt, illa diſtincte dilucideque declarare, ut alacrior pius Populus ad Preces adeat, ſeque cum Patre Deo acturum intelligat. Prooemium autem, ſi ſpectes verba, breviſſimum eſt; ſi res æſtimes, graviſſimum, myſteriorumque pleniſſimum. Ac prima quidem vox, qua Dei juſſu, & inſtitutione utimur, in hac Precatione eſt, *Pater*. Nam etſi Salvator noſter divinam hanc Orationem prætexere potuit aliquo verbo, quod plus majeſtatis haberet, exempli cauſa, Creatoris, aut Domini; tamen hæc omiſit, quæ timorem ſimul nobis afferre poſſent; il-

Orationem Dominicam explicarunt Cyp. ſerm. 6. de Orat. Domin. Amb. lib. 4. de Sacramen. c. 4. D. Aug. epiſt. 121.

Prooemium orationis Dominicæ quam ſit fæcundum.

Cur in Dominica Oratione primum verbum ſit Pater, vide Leo. ſer. 6. de Nativit. Domini poſt ſupra citat.

lud autem adhibuit, quod orantibus, & aliquid a Deo petentibus amorem, fiduciamque conciliat. Quid enim jucundius eſt Patris nomine, quod indulgentiam ſonat, & charitatem?

2. *Quæ ſit prima ratio, ob quam homines Deum merito Patrem hic appellant.*

Per creationem Deus omnium eſt Pater.

Quibus autem rationibus Patris nomen Deo conveniat, ſuppeditabit facultas docendi Fidelem Populum ex locis creationis, gubernationis, ac redemptionis. Nam cum Deus creaverit hominem ad imaginem ſuam, nec illam cæteris animantibus impertiverit; ex hoc ſingulari munere, quo hominem ornavit, jure omnium hominum, nec Fidelium modo, ſed etiam Infidelium Pater (a) in Divinis Scripturis appellatur.

a) Deut. 32. 6. Iſa. 63. 16. Malac. 1. 8 in novo Teſtamento paſſim.

3. *Quæ ſit altera ratio, ob quam Deus Pater hominum dicatur.*

Per gubernationem Patrem etiam agit Deus. Matt. 6. 26.

A gubernatione vero ſumere poterit argumentum, quod proſpiciendo, & conſulendo utilitati hominum, præcipuo quodam curæ, & providentiæ modo nobis præſtat patriam charitatem. Sed ut in hujus explicatione argumenti paternam Dei de hominibus curam melius agnoſcat, de cuſtodia Angelorum, in quorum tutela ſunt homines, aliquid dicendum videtur.

4. *Dei Providentia illud negotium Angelis datum eſt, ut coſtodiant humanum genus.*

Singulis hominibus datum eſſe Angelum cuſtodem, Scriptura aperte demonſtrat. Gen. 48. 16. Tob. 5. 21. Pſal. 90. 11. Matth. 18. 10. Act. 12. 15. Hebr. 1. 14.

Eſt enim Dei Providentia datum hoc negotium Angelis, ut cuſtodiant humanum genus, ſingulisque hominibus præſto ſint, ne gravius aliquod detrimentum accipiant. Nam ut parentes, ſi infeſta, & periculoſa via filiis

iter

iter faciendum ſit, cuſtodes adhibent, & periculorum adjutores: ſic cœleſtis Parens in hoc itinere, quo ad cœleſtem Patriam contendimus, ſingulis nobis præpoſuit Angelos, quorum ope, ac diligentia tecti, furtim paratos ab hoſtibus laqueos vitaremus, & factos in nos horribiles impetus repelleremus, iiſque ducibus rectum iter teneremus, ne objectus aliquis error a fallaci Adverſario, nos de via poſſet deducere, quæ ducit in Cœlum.

5. *Quibus argumentis clare intelligamus magnitudinem utilitatis, quæ ad homines ex cuſtodia Angelorum redeat.*

Quam vero habeat utilitatem hæc de hominibus Dei cura, ac providentia ſingularis, cujus munus, & adminiſtratio mandata eſt Angelis: quorum inter Deum, & homines media eſt, & interjecta natura, patet exemplis, quorum copiam ſuppeditant Divinæ Literæ, quæ teſtantur ſæpe Dei benignitate factum eſſe, (a) ut, inſpectantibus hominibus, Angeli mirabiles res efficerent, quibus moneremur, innumerabilia ejus generis, quæ ſub oculos non caderent, a cuſtodibus noſtræ ſalutis Angelis effici utiliter, ac ſalubriter (b) Raphael Angelus Tobiæ comes, & dux itineris divinitus adjunctus illum duxit, & reduxit incolumem (c) cui & adjumento fuit, ne ab immani piſce devoraretur; & quanta eſſet in ejus piſcis (d) jecore, felle, & corde vis, demonſtravit: ille (e) Dæmonium expulit, ejuſque impedita, & colligata poteſtate, ne Tobiæ noceret, effecit: ille (f) verum, & legitimum matrimonii jus, & uſum adoleſcentem

a) *Gen. 16. 9. 21. 22. 24. 28. & ſic ſæpiſſime.*

b) *Tob. 5. & per totum librum.*

c) *Tob. 6. 2. 3.*

d) *Ibid. 8.*

e) *Tob. 8. 3.*

f) *Tob. 6. 17.*

a) *Tob. 11. 5. 15.*

edocuit: ille (a) Tobiæ patri oculis capto lumina reſtituit.

6. *De Angelo, per quem divus Petrus e carcere liberatus eſt.*

b) *Act. 12. 7. 8.*

Act. 5. 19.

Angelus item ille Principis (b) Apoſtolorum liberator uberem præbebit materiam ad erudiendum pium gregem de admirabili fructu curæ, cuſtodiæque Angelorum, cum demonſtrabunt Parochi Angelum carceris tenebras illuſtrantem, & Petrum tacto ejus latere ex ſomno excitantem, ſolventem catenas, diſrumpentem vincula, monentem ut ſurgeret, ſeque ſumptis caligis, & reliquo veſtitu ſequeretur: cum docebunt, ab eodem Angelo Petrum per cuſtodias libere eductum e carcere, & aperta denique janua, in tuto collocatum.

Deus quantumvis offenſus nunquam hominum obliviſcitur: quantaque ſit illius in nos miſericordia, ac providentia, vide Geneſ. 6. 7. 8. 12. 28. 31. 32. 39. & 45. 5. 6. 7.

Hujus generis exemplorum, quemadmodum diximus, referta eſt Sanctarum Literarum hiſtoria, quibus intelligimus, quanta ſit vis beneficiorum, quæ confert in homines Deus, Angelis interpretibus, & internunciis, nec ſolum certa aliqua, & privata de re miſſis, ſed a primo ortu noſtræ curæ præpoſitis, & in ſingulorum hominum ſalutis præſidio collocatis. Hanc doctrinæ diligentiam illa utilitas conſequetur, ut audientium mentes erigantur, & ad agnoſcendam, ac venerandam Dei paternam de ſe curam, ac providentiam excitentur.

7. *Qua præterea ratione agnoſcant homines Fideles paternam Dei de hominibus curam.*

Exod. 6. 9. 9. Num. 20. 8. 9. 10. Deut. 4. 5. & ſic ſæpe.

Commendabit autem hoc loco Parochus, & in primis prædicabit divitias Benignitatis Dei erga genus humanum; quem cum a primo

(a)

(a) Parente noſtri generis, & peccati uſque ad hanc diem offenderimus flagitiis, ac ſceleribus innumerabilibus, retinet tamen in nos charitatem, neque præcipuam illam de nobis curam deponit. Quem ſi quis exiſtimat hominum obliviſci, amens eſt, & in Deum jacit indigniſſimam contumeliam. Iraſcitur Iſraeli Deus propter ejus gentis blaſphemiam, quæ ſe arbitrabatur cæleſti ope deſertam eſſe. Eſt enim in Exodo: *Tentaverunt Dominum, dicentes, Eſt ne* (b) *Deus in nobis, an non?* & apud Ezechielem ſuccenſet eidem populo Deus, quod dixerat: (c) *Non videt Dominus nos, dereliquit Dominus Deus terram.* Ergo Fideles his auctoritatibus a nefaria illa opinione deterrendi ſunt, fieri poſſe, ut Deum capiat hominum oblivio. In quam ſententiam audire licet conquerentem de Deo apud Iſaiam Iſraeliticum Populum, contraque Deum ſtultam ejus querimoniam benigna ſimilitudine refellentem. Eſt enim ibi: (d) *Dixit Sion, Dereliquit me Dominus: & Dominus oblitus eſt mei.* Cui Deus, *Nunquid obliviſci poteſt mulier infantem ſuum, ut non miſereatur filio uteri ſui? & ſi illa oblita fuerit, ego tamen non obliviſcar tui. Ecce in manibus meis deſcripſi te.*

a) *Gen. 3. 6. Conferantur hæc cum 19. ſect, a. 1. Symboli, & cum ſect. 7. c. 1. Decal.*

b) *Exod. 17. 7.*

c) *Ezech. 8. 12. Vide item Pſ. 93. & Pſ. 13. & 52. integros. Job. 22. Eccl. 5. 5.*

d) *Iſa. 49. 14. 15. 16.*

8. *Exemplo primi Parentis Dei in nos benignitas demonſtratur.*

Primorum parentum luculento exemplo declaratur, Deum nullo unquam tempore hominibus deeſſe. Exemplum juſtæ in peccatores indignationis.

Quibus locis quanquam id liquido confirmatur, tamen ut penitus Fideli Populo perſuadeatur, nullum poſſe tempus accidere, quo deponat Deus hominum memoriam, quo eis non tribuat patriæ charitatis officia; Parochi rem clariſſimo primorum hominum ex-

em-

emplo comprobabunt. Quos, poſt neglectum, violatumque Dei juſſum, cum acerbius accuſatos, & horribili illa ſententia condemnatos audis: (a) *Maledicta terra in opere tuo: in laboribus comedes ex ea cunctis diebus vitæ tuæ, ſpinas, & tribulos germinabit tibi, & comedes herbas terræ:* (b) cum vides e Paradiſo expulſos: & ut omnis reditus ſpes adimeretur, cum in aditu Paradiſi collocatum legis Cherubim, flammeum tenentem, & verſatilem gladium: cum ab ulciſcente ſuam injuriam Deo illos intimis, & externis moleſtiis conflictatos intelligis: an non actum de homine putes? an non credas non modo Divino illum auxilio nudatum, ſed etiam cuivis injuriæ propoſitum? Veruntamen in tantis Divinæ iræ, & ultionis indiciis, oborta eſt lux quædam Dei in eos charitatis; (c) *Fecit enim,* inquit, *Dominus Deus Adæ, & uxori ejus tunicas pelliceas, & induit eos:* quod maximum fuit argumentum, hominibus nullo unquam tempore defuturum Deum.

a) *Gen. 3. 17. 18.*

b) *Ibid. 23.*

Exemplum divinæ in homines etiam peccantes Benignitatis.

c) *Gen. 3. 21.*

9. *Nullis quantumvis magnis hominum ſceleribus Dei Benignitatem exhauriri poſſe probatur.*

Hujus etiam ſententiæ vim, non exhauriri Dei amorem ulla hominum injuria, David expreſſit illis verbis: (d) *Nunquid continebit Deus in ira ſua miſericordias ſuas?* hanc Abacuch Deum affatus, expoſuit, dum inquit: (e) *Cum iratus fueris, miſericordiæ recordaberis:* hanc ſic Michæas aperuit; (f) *Quis Deus ſimilis tui? qui aufers iniquitatem, & transfers peccatum reliquiarum hæreditatis tuæ: non immittet ultra furorem ſuum, quoniam volens miſericordiam eſt.* Omnino res ita ſe habet, cum

d) *Pſal. 76. 10. Vide item verſus præcedentes, & Tob. 3. 21.*

e) *Abac. 3. 2.*

f) *Mich. 7. 18.*

nos maxime perditos, & Dei præſidio ſpoliatos arbitramur, tum maxime pro immenſa ſua bonitate nos quærit, & curat Deus. Suſtinet enim in ira gladium juſtitiæ, nec ceſſat effundere inexhauſtos miſericordiæ theſauros.

10. *Quæ ſit tertia ratio, qua patriæ charitatis beneficium in genus humanum Deus cumulate oſtendit.*

Magnam igitur vim habent ad declarandam præcipuam Dei rationem in amando, tuendoque hominum genere, creatio, & gubernatio. Sed tamen illud opus redimendi hominem ſic eminet inter duo ſuperiora, ut beneficentiſſimus Deus, Parenſque noſter ſummam in nos benignitatem (a) tertio hoc beneficio cumulatam illuſtrarit. Quare tradet ſpiritualibus filiis Parochus, & aſſidue eorum auribus inculcabit hanc præſtantiſſimam Dei erga nos charitatem; ut intelligant, ſe, quia redempti ſunt, admirabilem in modum Dei filios evaſiſſe; (b) *Dedit enim*, inquit Joannes, *eis poteſtatem filios Dei fieri*: &, *Ex Deo nati ſunt*. Quamobrem Baptiſmus, quod primum redemptionis pignus, & monumentum habemus, (c) Sacramentum regenerationis dicitur: inde etiam naſcimur Dei filii; nam inquit ipſe Dominus: (d) *Quod natum eſt ex ſpiritu ſpiritus eſt*: &, *Oportet vos naſci denuo*. Item Petrus Apoſtolus: (e) *Renati non ex ſemine corruptibili, ſed incorruptibili, per verbum Dei vivi.*

Tertiò per redemptionem Deus eſt hominum Parens.

a) *Vide Joan. 3. 10. & 15. Rom. 5. 7. 8. Gal. 4. & 1. Joan. 4. 9. 10.*

b) *Joan. 1. 12.*

Baptiſmus redemptionis noſtræ eſt pignus.

c) *Tit. 3. 5.*

d) *Joan. 3. 6. 7.*

e) *1. Pet. 1. 23.*

11. *Singulari Dei beneficio per redemptionem filii Dei effecti ſumus.*

Hujus pondere redemptionis & Spiritum Sanctum accepimus, & Dei gratia dignati ſumus.

mus. Quo munere filii Dei adoptamur, quemadmodum ad Romanos ſcripſit Apoſtolus Paulus: (a) *Non accepiſtis Spiritum ſervitutis iterum in timore, ſed accepiſtis Spiritum adoptionis filiorum, in quo clamamus, Abba pater.* Cujus vim, & efficaciam adoptionis explanat Sanctus Joannes ad hunc modum: (b) *Videte, qualem charitatem dedit nobis Pater, ut filii Dei nominemur, & ſimus.*

a) Rom. 8. 15. Gal. 4. 5. 2. 1. Tim. 1. 14.

b) 1. Joan. 3. 1.

12. *Quid Chriſtiani, filii Dei jam effecti, poſt tot accepta paternæ charitatis officia, viciſſim Patri præſtare debeant.*

Non tantum ex ſecundis rebus, verum etiam ex calamitatibus immiſſis metiendam eſſe Patris cœleſtis benignitatem.

His expoſitis, admonendus eſt Fidelis Populus, quid ipſe viciſſim debeat amantiſſimo Patri Deo; ut intelligat, quem amorem, ac pietatem, quam obedientiam, ac venerationem creatori, gubernatori, ac redemptori præſtare, qua ſpe, ac fiducia illum invocare oporteat. Sed ad erudiendam inſcitiam, dirigendamque ſententiæ perverſitatem eorum, ſi qui tantummodo ſecundas res, & proſperum vitæ curſum argumento eſſe exiſtimant, Deum conſervare nobis amorem ſuum, rebus autem adverſis, & calamitatibus, cum a Deo exercemur, id eſſe ſignum hoſtilis in nos animi, & prorſus abalienatæ a nobis Divinæ voluntatis; demonſtrandum erit, cum (c) tangit nos manus Domini, minime id hoſtiliter facere Dominum, (d) verum percutiendo ſanare, & plagam a Deo venientem eſſe medicinam. Caſtigat enim peccantes, ut ea diſciplina meliores faciat, & præſenti animadverſione redimat ab exitio ſempiterno. Nam (e) viſitat quidem in virga iniquitates noſtras, & in verberibus peccata noſtra; miſericordiam

c) Job. 19. 21.

d) Deut. 32. 39.

Quo fine adhibeatur caſtigatio.

e) Pſal. 88. 33. 34.

am autem ſuam non aufert a nobis. Quare monendi ſunt Fideles, ut in ejuſmodi caſtigatione patriam Dei charitatem agnoſcant, & illud apud patientiſſimum Job in memoria, & in ore habeant: (a) *Ipſe vulnerat, & medetur: percutit, & manus ejus ſanabunt*: ut illud uſurpent, quod ſub perſona Iſraelitici populi ſcripſit Hieremias: (b) *Caſtigaſti me, & eruditus ſum, quaſi juvenculus indomitus: converte me, & convertar, quia tu Dominus Deus meus*: ut Tobiæ exemplum ſibi proponant, qui cum in illa plaga cæcitatis paternam Dei manum cædentem ſenſiſſet, clamavit: (c) *Benedico te Domine Deus Iſrael, quia tu caſtigaſti me, & tu ſalvaſti me.*

a) *Job. 5. 18.*

b) *Hier. 31. 18.*

c) *Tob. 11. 17. 5. 6. 7. 8. 11. 12. 1. Reg. 2. 6. Job. 13. 15. Sap. 16. 13.*

13. *Deum nunquam noſtri oblitum eſſe, Fidelibus inculcandum.*

Deus, clare omnium afflictiones intuetur.

In quo maxime cavendum eſt Fidelibus, ne, etiam ſi quovis incommodo affecti, quavis calamitate afflicti ſint, Deum id ignorare exiſtiment: ait enim ipſe: (d) *Capillus de capite veſtro non peribit.* Imo vero ſe ipſi illo Divini Oraculi ſolatio conſolentur, quo in Apocalypſi dictum eſt: (e) *Ego, quos amo, arguo, & caſtigo*: Conquieſcant in Apoſtoli cohortatione ad Hebræos: (f) *Fili mi, noli negligere diſciplinam Domini, neque fatigeris, dum ab eo argueris. Quem enim diligit Dominus, caſtigat: flagellat autem omnem filium, quem recipit. Quod ſi extra diſciplinam eſtis, adulterini eſtis, & non filii. Patres quidem carnis noſtræ eruditores habuimus; & reverebamur eos: num multo magis obtemperabimus Patri ſpirituum, & vivemus?*

d) *Luc. 21. 18.*

e) *Apoc. 3. 19. Prov. 3. 11.*

f) *Hebr. 12. 5. 6. 7. 8.*

No-

Noſter.

14. *Cur Deum pluralitatis vocabulo noſtrum Patrem hic appellare jubeamur.*

Chriſtiani proprie Deum ſuum Patrem appellant noſtrum: primum ut donum adoptionis, quæ beneficio Chriſti Fidelibus contigit, ab omnibus agnoſcatur.

a) *Matt.* 23. 8. 9.

b) *Rom.* 1. 13. 10. & 12. 1.

Chriſtum Chriſtiani propter humanitatem fratrem habent.

Cum Patrem invocamus ſinguli, & Noſtrum appellamus, docemur, ex dono, ac jure Divinæ adoptionis conſequi neceſſario, ut fratres ſint Fideles omnes, & inter ſe fraterne amare debeant. (a) *Omnes enim*, inquit, *vos fratres eſtis: unus eſt enim Pater veſter, qui in cœlis eſt.* Quare etiam in epiſtolis Fideles omnes (b) Apoſtoli fratres appellant. Ex quo item conficitur illa conſecutio neceſſaria, ut eadem adoptione Dei non ſolum inter ſe Fideles univerſi fraterna neceſſitudine conjungantur, ſed quia homo eſt unigenitus Dei Filius, fratres etiam ejus & nominentur, & ſint. Nam in epiſtola ad Hebræos, cum de Filio Dei loqueretur, ſcripſit Apoſtolus: (c) *Non confunditur fratres eos vocare, dicens:* (d) *Nunciabo nomen tuum fratribus meis;* quod tanto ante David de Chriſto Domino prædixerat. Ipſe vero etiam Chriſtus ſic apud Evangeliſtam loquitur ad mulieres: (e) *Ite, nunciate fratribus meis, ut eant in Galilæam, ibi me videbunt.* Quod tum ab eo dictum eſſe conſtat, cum jam excitatus a mortuis immortalitatem eſſet conſecutus; ne quis exiſtimet, fraternam hanc cognationem ejus reſurrectione, & in cœlum aſcenſu diſſolutam eſſe. Tantum enim abeſt, ut hanc conjunctionem, & charitatem Chriſti reſurrectio diremerit, (f) ut ex illa majeſtatis, & gloriæ ſede, tum, cum de omnibus omnis memoriæ hominibus judicabit, (g) Fidelium minimos ab eo fratrum nomine appellandos acceperimus.

c) *Hebr.* 2. 11.

d) *Pſal.* 21. 23.

e) *Matt.* 28. 10. *Sic Joan.* 20.

Fraterna cum Chriſto cognatio ejus reſurrectione non eſt diſſoluta.

f) *Matth.* 25. 3?.

g) *Ibid.* 40.

15.

15. *Qua ratione inter Chriſti fratres Fideles cenſeantur.*

Qui autem fieri poteſt, ut Chriſti fratres non ſimus, cujus (a) cohæredes dicimur? Eſt enim (b) primogenitus ipſe, (c) conſtitutus hæres univerſorum; nos vero ſecundo loco geniti, cohæredes ejus pro modo cœleſtium donorum, pro ratione charitatis, qua præbuerimus nos miniſtros, & (d) coadjutores Spiritus Sancti, quo auctore ad virtutem, ſalutareſque actiones impellimur, & incendimur, ut ejus freti gratia in certamen ſalutis fortiter deſcendamus, quo ſapienter, conſtanterque confecto, (e) decurſoque hujus vitæ ſpatio, juſtum coronæ præmium capimus a cœleſti parenti, omnibus qui eundem curſum tenuerint conſtitutum, (f) *Non enim*, ut ait Apoſtolus, *injuſtus eſt Deus, ut obliviſcatur operis noſtri, & dilectionis.*

Quomodo Chriſtiani ſint Chriſti cohæredes.

a) *Rom. 8. 17.*
b) *Col. 1. 18.*
c) *1. Cor. 3. 9.*
d) *Hebr. 1. 2. Græc. habent* συνεργοί, *id eſt, cooperatores.*
e) *1. Cor. 9. 16.*
f) *Heb. 6. 10.*

16. *Quomodo alii orare, & omnes invicem fratres æſtimare debeamus.*

Quam vero hanc ex animo vocem *Noſter* proferre debeamus, S. Chryſoſtomi ſententia declaratur: qui Deum inquit libenter Chriſtianum audire, non ſolum pro ſe, ſed pro altero deprecantem; quod per ſe orare naturæ eſt, pro altero gratiæ; pro ſe neceſſitas cogit, pro altero fraterna charitas hortatur. Quibus illa ſubjunxit: *Jucundior eſt Deo illa Oratio, quam fraterna charitas commendat, quam ea, quam neceſſitas rei pronunciat.* In hac tanta materia ſalutaris Orationis monere, & hortari debet Parochus omnes, cujuſcunque ætatis, generis, ordinis, ut communis hujus fraternæ neceſſitudinis memores comiter, & fraterne ſe gerant, neque aliis alii ſe præferant inſolen-

tius. Nam etſi in Eccleſia Dei diverſi ſunt officiorum gradus; tamen illa varietas graduum, & munerum fraternæ neceſſitudinis conjunctionem minime tollit: (a) quemadmodum in hominis corpore varius uſus, & functio diverſa membrorum nihil agit, quamobrem hæc, vel illa corporis pars membri munus, & nomen amittat.

a) *Rom* 12. 4. 1. *Cor.* 12. 12. *Epheſ.* 4. 7.

17. *Quibus de cauſis Chriſtiani ſint tanta neceſſitudinis conjunctione copulati.*

Deus unus, & idem eſt divitum, & inopum Conditor. *Sap.* 6. & 7. 8. *Malach.* 2. 10. *Nobilitas ſpiritualis omnium Chriſtianorum una eſt.*

Propone tibi eum, qui regia ſit poteſtate; an is igitur, ſi Fidelis eſt, frater non eſt omnium, qui Chriſtianæ Fidei communione continentur? Maxime: quid ita? quia non eſt Deus alius is, ex quo divites, & reges nati ſunt, ab eo, a quo pauperes, qui in regum poteſtate ſunt, extiterunt; ſed unus Deus, & parens, & Dominus omnium. Itaque una eſt ſpiritualis ortus omnium nobilitas, una dignitas, unus ſplendor generis; cum omnes (b) ex eodem Spiritu, ex eodem Fidei Sacramento nati ſimus filii Dei, & ejuſmodi hæreditatis cohæredes. Nec vero alium Chriſtum Deum habent copioſi, & potentes homines, alium tenuiores, & infimi: non aliis Sacramentis ſunt initiati, nec aliam hæreditatem Regni cœleſtis expectant. Fratres ſumus omnes, &, ut inquit Apoſtolus ad Epheſios, (c) *membra ſumus corporis Chriſti, de carne ejus, & de oſſibus ejus.* Quod item in Epiſtola ad Galatas ſignificat Apoſtolus: (d) *Omnes filii Dei eſtis per fidem in Chriſto Jeſu: quicunque enim in Chriſto baptizati eſtis, Chriſtum induiſtis: non eſt Judæus, neque Græcus, non eſt ſervus, neque liber, non maſculus, neque fæmina. Omnes enim*

b) *Joan.* 3. 5. *Rom.* 6. 3. *Col.* 2. 38.

c) *Eph.* 5 30.

d) *Gal.* 3. 26. *Vide item Joan.* 17 2. *Act.* 4. 32. 1. *Cor.* 10. 17. *Col.* 3. 11.

vos

vos unum eſtis in Chriſto Jeſu. Hæc autem accurate verſanda res eſt Paſtoribus animarum, & ſcienter illis in hac ſententia commorandum. Eſt enim accomodatus locus non minus ad confirmandos, & excitandos inopes, & abjectos homines, quam ad coercendam, comprimendamque arrogantiam locupletum, atque potentium. Cui hominum incommodo uti mederetur, urgebat Apoſtolus fraternam hanc charitatem, & inculcabat Fidelium auribus. *Locis ſupra citatis, & alibi paſſim.*

18. *Quid Chriſtianus, ubi exordium Precationis illud,* Pater noſter, *pronunciabit, meditari debeat.*

Cum igitur has Deo Preces facturus es, Chriſtiane, memineris, te tanquam filium ad Patrem Deum accedere. Itaque cum Precationem ordiris, & illud, *Pater noſter*, pronuncias, cogita, quem in locum te ſumma Dei benignitas extulerit, qui non ut ſervum ad Dominum adire, invitum, ac timidum, ſed ut ad patrem filium, voluntarium, ſecurumque confugere juſſerit. Qua in memoria, & cogitatione quo viciſſim ſtudio, & pietate tibi orandum ſit, conſidera. Danda enim tibi eſt opera, te ut talem præbeas, qualem eſſe decet Dei filium; id eſt, ut oratio, & actiones tuæ indignæ non ſint (a) Divino genere, quo te dignari voluit beneficentiſſimus Deus. Ad hanc officii rationem cohortatur nos Apoſtolus, cum ait; (b) *Eſtote ergo imitatores Dei ſicut filii chariſſimi*: ut vere de nobis dici poſſit, quod ipſe Apoſtolus ſcripſit ad Theſſalonicenſes: (c) *Omnes vos filii lucis eſtis, & filii diei.*

a) Act. 17. 28. 29.

b) Eph. 5. 1.

c) 1. Theſſ. 5. 5.

Qui es in Cœlis.

19. *Cum Deus ſit ubique præſens, quomodo domicilium ſuum peculiariter in Cœlo habere dicatur.*

Deus eſt totus ubique, & totus in ſingulis mundi partibus.
Ambr. lib. 1. de Spiritu Sanct. cap. 7.
Dam. l. 1. c. 16.
Scot. 2. diſt. 2. q. 5. & 4. diſt. 10. q. 2.

Conſtat inter omnes, qui recte de Deo ſentiunt, ubique locorum & gentium eſſe Deum. Quod non ita intelligendum eſt, quaſi ipſe diſtributus in partes una parte locum unum, alia alium occupet, ac tueatur; nam Deus ſpiritus eſt omnis expers diviſionis. Quis enim audeat Deum, tanquam in veſtigio poſitum, loci alicujus finibus circumſcribere, cum ipſe de ſe dicat: (a) *Nunquid non Cœlum, & terram ego impleo?* Quod rurſum ſic accipiendum eſt, Deum Cœlum, ac terram, quæque Cœlo, ac terra comprehenſa ſunt, vi ſua, ac virtute complecti, non autem ipſum illo loco contineri. Adeſt enim omnibus rebus Deus, vel creans ipſas: vel conſervans creatas, nulla regione, nullis finibus vel circumſcriptus, vel ita definitus, quominus & naturam, & poteſtatem ſuam præſens ubique conſtituat. Quod beatus David expreſſit illis verbis: (b) *Si aſcendero in Cœlum, tu illic es.* Verum etſi præſens adſit Deus in locis, & rebus omnibus, nullis, ut diximus, terminis definitus; tamen in divinis Scripturis ſæpe dicitur habere domicilium ſuum in Cœlo. Quod ideo factum videmus, quod Cœli, quos ſuſpicimus, ſunt nobiliſſima mundi pars, iidemque manent incorrupti, præſtantes vi, magnitudine, ac pulchritudine cæteris corporibus, certiſque, ac ſtabilibus motibus præditi. Ergo, ut excitaret hominum animos Deus ad contemplandam

a) Jerem. 23. 24.
Deus eſt in rebus omnibus,
Act. 17. 28.
Greg. in Ezech. Homil. 8.
D. Th. 1. p. q. 8. cap. 1.

b) Pſ. 138. 8.
Amos 9. 2.
Deus in divinis Scripturis in Cœlo ſæpe eſſe dicitur, ut Pſ. 2. 10. 113. & alibi frequenter.

Deus in Cœlo eſſe dicitur, quia illud uberioris ipſius operationis. &

dam

dam infinitam ſuam poteſtatem, ac Majeſtatem, quæ maxime elucet in opere Cœlorùm, ſe in Divinis Scripturis habitare dicit in Cœlis: ſæpe etiam, quod res eſt, declarat, nullam eſſe mundi partem, quæ non præſenti Dei natura, & poteſtate comprehenſa ſit.

gratiæ eſt particeps. *Dam. l. 1. de Fide Orth. cap. 16. Greg. Naz. Ora. 34. quæ eſt 2. de Theol.*

20. *Quid Fidelibus meditandum exhibeat illa particula*, Qui es in Cœlis.

Quamquam in hac cogitatione cœleſtis domicilii DivinæMajeſtatis Fideles non ſolum communis omnium Parentis imaginem ſibi propo-nent, ſed etiam in Cœlo regnantis Dei; ut oraturi meminerint, mentem, animumque referendum eſſe ad Cœlum: quantumque ſpei, ac fiduciæ affert eis Patris nomen, tantum Chriſtianæ humilitatis, ac pietatis adjungat præſtans illa natura, ac Divina Majeſtas Patris noſtri, *qui eſt in Cœlis*. Quæ verba præfiniunt etiam orantibus, quid petendum ſit: omnis enim poſtulatio noſtra, quæ ad hujus vitæ uſum ac neceſſitatem pertineat, niſi cum Cœleſtibus ſit conjuncta bonis, & ad illum finem dirigatur, inanis eſt, & indigna Chriſtiano. Quare monebunt pios auditores Parochi de ratione precationis, & admonitionem illa Apo. auctoritate comprobabunt: (a) *Si conſurrexiſtis cum Chriſto, quæ ſurſum ſunt, quærite, ubi Chriſtus eſt in dextera Dei ſedens; quæ ſurſum ſunt ſapite, non quæ ſuper terram.*

A Patre Cœleſti cœleſtia duntaxat bona, aut quæ his conjuncta ſunt exoptanda.

a) *Coloſ. 3. 2.*

DE PRIMA PETITIONE.

CAPUT X.

Sanctificetur Nomen tuum.

1. *Cur a Nominis Divini ſanctificatione noſtra deſideria exordiamur.*

Petitionum ordo ſequi debet ordinem rerum expetendarum. D. Th. 2. 2. q. 82. art. 9.

Quid a Deo petendum, quove ordine id agendum ſit, Magiſter ipſe, ac Dominus omnium docuit, & imperavit. Nam cum ſtudii, & deſiderii noſtri nuncia ſit, & interpres Oratio, tum recte, & ratione petimus, cum poſtulationum ordo ſequitur ordinem rerum expetendarum. Monet autem nos vera charitas, totum ut animum, ac ſtudium conferamus in Deum: qui quoniam ſolus eſt in ſeipſo ſummum bonum, jure eſt præcipuo quodam, ac ſingulari amore diligendus. Nec vero ex animo, & unice poteſt amari Deus, niſi rebus omnibus, ac naturis ejus honor, & gloria præponatur. Bona enim & noſtra, & aliena, & omnino omnia, quæcunque boni vocabulo nominantur, ab illo profecta ſummo ipſi bono cedunt. Quare, ut ordine procederet Oratio, Salvator Petitionem hanc de ſummo bono principem, & caput conſtituit Petitionum reliquarum, docens nos, prius quam ea, quæ nobis, aut proximo cuique opus ſint, poſtulemus, quæ propria ſint Dei gloriæ, petere debere, ipſique Deo ſtudium, & Deſiderium ejus rei noſtrum

ex

exponere. Quo facto manebimus in officio charitatis, qua docemur, & plus Deum, quam nos ipſos diligere, & primum petere, quæ Deo cupiamus, deinde quæ nobis optemus.

2. Cum divina natura nulla re augeri, aut carere poſſit, cur neceſſe fuerit ſanctificationem Nominis Dei hic poſtulare.

Nihil petimus Deo intrinſecus accedere, quod ante non habuerit, ſed exterius aliquid fieri, quo ejus gloria innoteſcat ad hominum utilitatem optamus.

Et quoniam deſiderium, & petitio ſunt earum rerum, quibus caremus, (nec vero Deo, id eſt ejus naturæ, fieri acceſſio poteſt, aut augeri ulla re divina ſubſtantia, quæ inexplicabilem in modum eſt omni perfectione cumulata) intelligendum eſt, extra hæc eſſe, quæ a Deo ipſi Deo petimus, & ad externam ejus gloriam pertinere. Cupimus enim, & petimus, ut Dei Nomen notius ſit gentibus, ut ejus regnum amplificetur; ut plures quotidie obediant Divino Numini; quæ tria, Nomen, Regnum, Obedientia, non in illo ipſo ſunt intimo Dei bono, ſed aſſumuntur extrinſecus.

3. *Verba illa,* Sicut in Cœlo, & in Terra, *ad tres primas Petitiones referri poſſe, & quomodo hic intelligantur.*

Quid ſibi velit prima Petitio.

Verum, ut hæ petitiones quam vim habeant, & quid valeant, planius intelligatur, Paſtoris erunt partes, monere Fidelem Populum, verba illa, *Sicut in Cœlo, & in Terra*: ad ſingulas referri poſſe primarum trium Poſtulationum: ut *Sanctificetur Nomen tuum, ſicut in Cœlo, & in Terra*: item: *Adveniat Regnum tuum, ſicut in Cœlo, & in Terra*: ſimiliter, *Fiat voluntas tua ſicut in Cœlo, & in Terra.* Cum autem petimus, ut ſanctificetur Nomen Dei, id ſentimus, ut augeatur Sanctitas, & Gloria Divini Nominis. Quo loco Parochus anim-

 adver-

advertet, ac docebit pios auditores, non id dicere Salvatorem, ut eodem modo ſanctificetur in Terra, quo & in Cælo, id eſt, ut amplitudine Terreſtris ſanctificatio Cœleſtem exæquet (hoc enim fieri nullo pacto poteſt) ſed ut ex charitate, & intimo animi ſtudio id agatur.

4. *Quomodo Dei Nomen per ſe ſanctum ſanctificari a nobis poſſit.*

Etſi veriſſimum illud eſt, ſicuti eſt, Divinum Nomen per ſe ſanctificatione non egere; cum (a) Sanctum, & terribile ſit, quemadmodum ipſe Deus ſuapte natura (b) Sanctus eſt; neque ei ulla ſanctitas, qua ab omni æternitate præditus non fuerit, poſſit accedere: tamen, quod in Terris longe minori honore afficitur, quam par eſt, nonnunquam etiam maledictis, & nefariis vocibus violatur; propterea cupimus, ac petimus, ut laudibus, honore, gloria celebretur, ad exemplum laudum, honoris, & gloriæ, quæ illi in Cœlo tribuuntur: id eſt ut ſic honor, & cultus in mente, in animo, in ore verſetur, ut omni veneratione & intima, & externa proſequamur, omnique celeritate excelſum, purum, & glorioſum Deum ad imitationem ſupernorum, ac Cœleſtium Civium complectamur. Ut enim Cœlites ſumma conſenſione, gloria, & prædicatione efferunt Deum: ſic precamur, ut idem contingat orbi terrarum, ut omnes gentes Deum cognoſcant, colant, & venerentur; ut nulli plane mortales reperiantur, qui non & ſuſcipiant Chriſtianam Religionem, & ſe totos Deo dicantes credant, ex eo omnem ſanctitatis fontem exiſtere, neque quicquam eſſe purum,

a) Pſ. 110. 9. & 37. 2.
b) Lev. 11. 44. & 19. & 20. 7. 1. Petr. 1. 16. Joſue 24. 19. 1. Reg. 2. 2.

Beati omnes Deum perpetuo laudant Pſal. 83. 5. Apoc. 4. 8.

aut ſanctum, quod non a ſanctitatete Divini Nominis oriatur.

5. *Quomodo fieri poſſit, ut Dei Nomen in Infidelibus Sanctum eſſe poſſit.*

Teſtatur enim Apoſtolus (a) mundatam eſſe Eccleſiam in lavacro aquæ, in verbo vitæ: ſignificat autem *Verbum vitæ* (b) Nomen Patris, & Filii, & Spiritus Sancti, in quo baptizamur, & ſanctificamur. Itaque; quoniam nulla cujuſquam expiatio, nulla munditia, & integritas eſſe poteſt, ſuper quo non ſit invocatum Divinum Nomen, cupimus, & petimus a Deo, ut omne hominum genus, relictis impuræ Infidelitatis tenebris, ac radiis Divini Luminis illuſtratum, hujus vim Nominis agnoſcat ſic, ut in eo veram quærat ſanctitatem; & in Nomine ſanctæ, & individuæ Trinitatis Baptiſmi Sacramentum ſuſcipiens, ipſius Dei dextera, perfectam vim ſanctitatis conſequatur.

a) *Eph. 5. 26.*

b) *Matt. 28. 29. Secundo ſpeciatim petitur, ut Infideles per fidem, & fidei Sacramenta Deo ſe adjungant.*

6. *Qua ratione Dei Nomen in peccatoribus ſanctificari poſſit.*

Tertio petitur, ut Chriſtiani in vitia relapſi reſipiſcant.

Pertinet vero optatum, & Poſtulatio noſtra non minus etiam ad eos, qui flagitiis, & ſceleribus contaminati, puram Baptiſmi integritatem, & (c) Innocentiæ ſtolam amiſerunt: qua re factum eſt, ut in illis miſerrimis ſuam iterum ſedem impuriſſimus ſpiritus collocarit. Optamus igitur, & precamur a Deo, ut in ipſis etiam ſanctificetur Nomen ejus: (d) ut ad cor, & ad ſanitatem redeuntes, Sacramento Pœnitentiæ redimant priſtinam Sanctitatem, ſeque ipſos purum, ac ſanctum Deo Templum, ac domicilium præbeant.

c) *Matt. 22. 12.*

d) *Iſa. 46. 8.*

7. *Quomodo omnes homines in ſe ſanctificare Dei Nomen poterunt.*

Quarto petitur, ut gratiæ ſuæ lumine corda tenebricoſa perfundat.

a) Jacob. 1. 17.

Omnia bona tum animi, tum externa Deo referri debent accepta.

Oramus denique, lumen ut ſuum Deus præferat omnium mentibus, quo videre poſſint, (a) *Omne datum optimum, & omne donum perfectum, deſcendens a Patre luminum,* ad nos divinitus eſſe delatum: quo temperantiam, juſtitiam, vitam, ſalutem, omnia denique animi, corporis, externa, vitalia, ac ſalutaria bona illi accepta referant, a quo, quemadmodum prædicat Eccleſia, bona cuncta procedunt. Nam ſi quid luce ſua ſol, ſi quid reliqua ſidera motu, & curſu proſunt hominum generi, ſi circumfuſo hoc alimur ſpiritu, ſi terra frugum, & fructuum ubertate vitam ſuſtinet omnium, ſi opera magiſtratuum quiete, ac tranquilitate fruimur; & hæc, & hujus generis bona innumerabilia nobis ſuppeditat immenſa Dei benignitas. Quin etiam, Philoſophi ſecundas Cauſas appellant, interpretari debemus mirabiliter effectas quaſdam, ad uſum noſtrum accommodatas Dei manus, quibus nobis ſua bona diſtribuit, ac longe, lateque diffundit.

In Oratione Dominicæ V. poſt Paſcha.

8. *Quomodo maxime per agnitionem, & venerationem Eccleſiæ Catholicæ Dei Nomen ſanctificetur.*

Quinto optatur, ut Catholica Eccleſia ab omnibus agnoſcatur.

Quod autem maxime rem continet in hac Petitione, illud eſt, ut omnes agnoſcant, ac venerentur ſanctiſſimam Jeſu Chriſti Sponſam, & Parentem noſtram Eccleſiam: in qua una eſt (b) fons ille ampliſſimus, atque perpetuus ad eluendas, & expiandas omnes peccatorum ſordes, unde hauriuntur univerſa ſalutis, & ſanctificationis Sacramenta; quibus quaſi Cœleſti-

a) Zach. 13. 1. Ezech. 36. 25.

Eccleſiæ prærogativæ.

Ad ſolam Eccleſiam pertinet Divini Nominis imploratio.

leſtibus quibuſdam fiſtulis in nos a Deo ille ſanctitatis ros, & liquor effunditur: ad quam ſolam, & ad eos, quos ſuo ſinu, & gremio complexa eſt, pertinet Divini illius imploratio Nominis, (a) *quod unum ſub Cœlo datum eſt hominibus, in quo oporteat nos ſalvos fieri.*

a) *Act. 4. 12*

9. *Qua ratione Nomen Dei a Chriſtianis hodie polluatur.*

Verum Parochi maxime hunc locum urgere debebunt, boni eſſe filii, non ſolum Patrem Deum orare verbis, ſed re etiam, & actione conari, ut eluceat in ipſo ſanctificatio Divini Nominis. Utinam non eſſent, qui, cum oratione hanc Dei Nominis ſanctificationem aſſidue poſtulent, factis, quantum in ipſis eſt, illud violant, atque contaminant, quorum culpa interdum ipſi etiam Deo maledicitur. In quos dictum eſt ab Apoſtolo: (b) *Nomen Dei per vos blaſphematur inter gentes:* & apud Ezechielem legimus: (c) *Ingreſſi ſunt ad gentes, ad quas introierunt, & polluerunt Nomen ſanctum meum: cum diceretur de eis, populus Domini iſte eſt, & de terra ejus egreſſi ſunt.* Qualis enim eſt vita, & ut ſunt eorum mores, qui religionem profitentur, ſic de Religione ipſa, deque ejus auctore Religionis multitudo imperita judicare ſolet. Quare qui vivunt ex Chriſtiana Religione, quam ſuſceperunt, & ad ejus regulam orationem, & actiones dirigunt ſuas, magnam facultatem præbent aliis laudandi Nomen Cœleſtis Parentis, & omni honore, & gloria celebrandi. Nobis enim ipſe has partes impoſuit Dominus, ut illuſtribus virtutis actionibus excitemus homines ad laudem, & prædicationem Divini Nominis. Ad quos loqui-

b) *Rom. 2. 24.*

c) *Ezech. 36. 20. Iſa. 52. 5. Tit. 1. 10.*

Quomodo ex Fidelium ſanctitate populi ad laudandum Deum excitentur, vide Deut. 4. 5. 6. 7. Virtutibus ſunt excitandi homines ad Dei Nominis ſanctificationem.

loquitur in hunc modum apud Evangeliſtam (a) *Sic luceat lux veſtra coram hominibus, ut videant opera veſtra bona, & glorificent Patrem veſtrum, qui in Cœlis eſt*, & Princeps Apoſtolorum: (b) *Converſationem veſtram inter gentes habentes bonam, ut ex bonis operibus vos conſiderantes glorificent Deum.*

a) Matt. 5. 17. Marc 4. 21. Luc. 7. 16.

b) 1. Petr. 2. 12. & 3. 16. 17.

DE SECUNDA PETITIONE.

CAPUT XI.

Adveniat Regnum tuum.

1. *Regni Dei prædicatio in Scripturis quam ſæpe commendata.*

Conjunctum eſt hujus Petitionis argumentum cum ultimo Symboli articulo.

REgnum Cœleſte, quod altera hac Petitione poſtulamus, ejuſmodi eſt, ut eo referatur, ac terminetur omnis Evangelii prædicatio. Nam & inde exorſus eſt ad Pœnitentiam hortari Sanctus Joannes Baptiſta, dum, (c) *Pœnitentia*, inquit, *agite: appropinquavit enim Regnum Cœlorum*: Nec aliunde fecit initium ſuæ prædications (d) Salvator humani generis: & in illo ſalutari ſermone, (e) quo beatitudinis vias Diſcipulis in monte monſtravit, tanquam propoſito orationis argumento principium duxit a Regno Cœlorum; nam, (f) *Beati*, inquit, *pauperes ſpiritu, quoniam ipſorum eſt Regnum Cœlorum.* Quin etiam eum retinere cupientibus attulit illam cauſam neceſſariæ profectionis: (g) *Et aliis civitatibus oportet me evangelizare Regnum Dei, quia ideo miſſus*

a) Matth. 3. 2. Marc. 1. 4. Luc. 3. 3.
d) Matt. 4. 17. Marc. 1. 15.

e) Matt. 5. & 6. 7. per totum.

f) Matt. 5. Luc. 6. 20.

f) Levit. 4. 45.

miſſus ſum. Hoc idem (a) poſtea Regnum prædicare juſſit Apoſtolos: & illi, qui ſe ire ad ſepeliendum patrem ſuum velle dixerat, reſpondit: (b) *Tu vade, annuncia Regnum Dei.* Cum vero reſurrexiſſet a mortuis, per illos quadraginta dies, quibus apparuit Apoſtolis, (c) loquebatur de Regno Dei. Quare Parochi hunc ſecundæ poſtulationis locum diligentiſſime tractabunt: ut fideles auditores, quanta ſit in hac Petitione vis, ac neceſſitas, intelligant.

a) *Matt. 10. 1.*

b) *Luc. 9. 60.*

c) *Act. 1. 3.*

2. *Quid hæc ſecunda Petitio comprehendat.*

Primum autem ipſis ad rem ſcienter, ſubtiliterque explicandam magnam facultatem dabit ea cogitatio, quod, etſi hæc Petitio conjuncta ſit cum reliquis omnibus, eam tamen ſeparatim etiam adhiberi juſſerit a cæteris, ut quod petimus, ſummo ſtudio quæramus, Inquit enim: (d) *Quærite primum Regnum Dei, & juſtitiam ejus, & hæc omnia adjicientur vobis.* Et quidem tanta vis, & copia Cœleſtium munerum hac Poſtulatione continetur, ut omnia complectatur, quæ ad corpoream, & ſpiritualem vitam tuendam ſint neceſſaria. Quem autem Regio nomine dignum dicemus, cui ea curæ non ſint, quæ Regni ſalutem contineant? Quod ſi ſunt homines de regni ſui incolumitate ſolliciti, quanta Regem Regum omnium cura, & providentia tueri credendum eſt & vitam, & ſalutem hominum? Hac igitur Regni Dei Petitione comprehenſa ſunt omnia, quibuſcunque in hac peregrinatione, vel exilio potius indigemus: quæ conceſſurum ſe Deus benigne pollicetur; nam ſtatim illa ſubjunxit: (e) *Et hæc omnia adjicientur vobis.* Quibus omni-

d) *Matth. 6. 33.*

Quomodo omnia, quæ ad ſpiritualem, & corporalem vitam pertinent, Deus ſub regno provideat, declarat ſub parabola vineæ, Iſa. 5. 3. Hierem. 2. 2. Matth. 21. 33.

d) *Matt. 6. 33.*

Deus Rex eſt ditiſſimus, valens omnia neſſaria nobis præſtare.

a) *Pſal. 22. 1.*

omnino declaravit, ſe eum eſſe Regem, qui generi hominum copioſe omnia, largequc ſuppeditat: in cujus infinitæ benignitatis cogitatione infixus David cecinit: (a) *Dominus regit me, & nihil mihi deerit.*

3. *Quid his faciendum ſit, qui hujus Petitionis fructum conſequi cupiunt.*

Quomodo petendum Dei regnum.

b) *Matt. 25. 11.*

c) *Matt. 7. 21.*

Verum minime ſatis eſt, vehementer petere Dei Regnum, niſi ad Petitionem noſtram adhibeamus omnia, tanquam inſtrumenta, quibus illud quæritur, & invenitur. Nam & quinque fatuæ virgines ſtudioſe illæ quidem petierunt ad hunc modum: (b) *Domine, Domine aperi nobis*: verumtamen, quod illius poſtulationis præſidia non haberent, excluſæ ſunt. Nec injuria; eſt enim illa Dei ore pronunciata ſententia: (c) *Non omnis, qui dicit mihi, Domine, Domine, intrabit in Regnum Cœlorum.*

4. *Quibus rationibus Regni Dei deſiderium hominibus ſit excitandum*

Quam calamitoſa ſit præſentis vitæ conditio.

Quamobrem haurient animarum curatores, Sacerdotes ex uberrimis Divinarum Literarum fontibus ea, quæ Fidelibus deſiderium, ſtudiumque commoveant Regni Cœlorum; quæ calamitoſam ſtatus noſtri conditionem illis ob oculos ponant; quæ ſic eos afficiant, ut reſpicientes, & colligentes ſe, in memoriam redeant ſummæ beatitudinis, & inexplicabilium bonorum, quibus redundat æterna Parentis Dei domus: (d) Exules enim ſumus, & plane ejus loci incolæ, (e) in quo habitant Dæmones, quorum odium in nos nulla ratione mitigari poteſt: nam ſunt infeſtiſſimi, & implacabiles in genus humanum. Quid domeſtica, (f) inteſtinaque prælia, quæ inter ſe corpus, & anima,

d) *Omnes Patres ſe exules, hoſpites, & peregrini eſſe confeſſi ſunt.*
d) *Heb. 11. 13.*
Dæmones ſic in terris agere indicat Paulus Eph. 6. 52.
f) *Prœlia care*

ma, caro, & ſpiritus aſſidue gerunt? quibus perpetuo timendum eſt, ne concidamus: timendum autem? imo vero ſtatim concideremus, niſi propugnaculo Divinæ dexteræ defenderemur. Quam vim miſeriarum cum ſentiret Apoſtolus, (a) *Infelix*, inquit, *ego homo, quis me liberabit de corpore mortis hujus?*

nis, & ſpiritus Matt. 26. 41. Rom. 7. 18. Gal. 5. 17.

a) Rom. 7. 24. Omnes res creatæ inſitam ſibi a Deo vim retinent Pſal. 148. 6 7. Omnia ad nutum Deo ſerviunt præter hominem. Pſal. 118. 91. Gen. 3. 19. Reg. 14. 14. Paral 29. 15. Pſal. 38. 6.

5. Quanta ſit hominis miſeria, per aliarum rerum cum homine collationem demonſtratur.

Hæc infelicitas noſtri generis quamquam per ſe cognoſcitur, tamen ex contentione reliquarum naturarum, & creatarum rerum facilius intelligi poteſt. In illis, ſive rationis, ſive etiam ſenſus expertibus, raro fieri videmus, ut aliqua natura a propriis actionibus a ſenſu, vel motu inſito declinet ſic, ut a propoſito, & conſtituto fine deflectat. Hoc apparet in beſtiis agreſtibus, natantibus, volucribus, ut res declaratione non egeat. Quod ſi Cœlum ſuſpexeris, nonne veriſſimum id eſſe intelligis, quod a Davide dictum eſt: (b) *In æternum, Domine, verbum tuum permanet in Cœlo?* Nempe illud continenti motu i & perpetua converſione fertur, ut ne minimum quidem a præfinita divinitus lege diſcedat. Si Terram, & reliquam univerſitatem conſideres, facile videas, aut nulla, aut exigua ex parte deficere. At miſerrimum hominum genus ſæpiſſime labitur; raro, quæ recte ſunt cogitata, perſequitur; plerumque ſuſceptas bonas actiones abjicit, atque contemnit; quæ modo placuerat optima ſententia, ſubito diſplicet, & illa rejecta, ad turpia conſilia, ſibique pernicioſa dilabitur.

d) Pſal. 118. 89. Sap. c. 2. 5. Eccl. c. 15. 18. Iſa. c. 40. 6. & alibi.

6. *Quæ*

6. *Quæ ſit omnium miſeriarum cauſa potiſſima.*

a(Pror. 24. Iſa. 65. & 66. 4. Hier. 7. & 55. 15.

Quænam igitur eſt hujus inconſtantiæ: miſeriæque cauſa? contemptio plane divini afflatus; (a) claudimus enim aures Dei monitis: oculos tollere nolumus ad ea, quæ nobis lumina divinitus præferuntur, nec Cœleſtem Patrem ſalutariter præcipientem audimus. Quare huc incumbendum erit Parochis, ut & miſerias oculis ſubjiciant Fidelis Populi: & commemorent cauſas miſeriarum, & remediorum vim oſtendant, quorum omnium illis facultas non deerit, comparata ex ſanctiſſimis viris, Joanne Chryſoſtomo, & Auguſtino, maxime vero iis, quæ in Symboli expoſitione poſuimus. Nam, illis cognitis, quis erit e facinoroſorum hominum numero, quin adjumento Dei gratiæ præeuntis, Evangelico illo (b) Prodigi filii exemplo conetur exurgere, & erigere ſe, atque in Cœleſtis Regis, Patriſque conſpectum venire,

Chryſoſt. Hom. 62. ad populum Anticoh.
D. Aug. lib. 10. Conf. cap. 28.

b) *Luc. 15. 18. 19.*

7. *Quidnam Dei Regnum in ſacris Literis deſignet.*

His explicatis, quæ ſit Fidelium fructuoſa petitio, aperient, quid ſit, quod his verbis a Deo poſtulemus: præſertim cum vocabulum Regni Dei multa ſignificet: quorum declaratio & ad reliquam Scripturæ intelligentiam non erit inutilis, & eſt ad hujus loci cognitionem neceſſaria.

Dei Regnum primo generalem in res univerſas poteſtatem, & providentiæ curam ſignificat.

Communis igitur quædam Regni Dei ſignificatio, quæ frequens eſt in Divinis Literis, eſt non ſolum ejus Poteſtatis, quam habet in omnem hominum, rerumque univerſitatem, ſed etiam Providentiæ, qua cuncta regit, & moderatur. (c) *In manu enim ejus*, inquit Propheta,

c) *Pſal. 94. 4.*

pheta, *ſunt omnes fines terræ.* Quibus finibus etiam intelliguntur, quæ occulta ſunt, & abdita in intimis terræ, ac rerum omnium partibus. In hanc ſententiam Mardochæus loquebatur illis verbis: (a) *Domine, Domine rex omnipotens, in ditione enim tua cuncta ſunt poſita, & non eſt qui poſſit tuæ reſiſtere voluntati: Deus univerſorum tu es: nec eſt qui reſiſtat Majeſtati tuæ.* a) *Eſth. c. 13. 9.*

8. *Chriſti Regnum in pios quale.*

Item Dei Regno declaratur præcipua illa, ac ſingularis Providentiæ ratio, qua Deus pios, & ſanctos homines tuetur, & curat. De qua propria, & eximia quadam Dei cura dictum eſt illud a Davide: (b) *Dominus regit me, & nihil mihi deerit*: tum ab Iſaia: (c) *Dominus rex noſter ipſe ſalvabit nos.* In qua Dei Regia Poteſtate etſi præcipua ratione ſunt in hac vita ii, quos diximus, ſancti ac pii homines; tamen monuit Pilatum ipſe Chriſtus Dominus, Regnum ſuum non eſſe ex hoc mundo, hoc eſt, minime ex hoc mundo, qui & conditus eſt, & interiturus, ortum habere. Nam eo, quem diximus, modo dominantur Imperatores, Reges, Reſpublicæ, Duces, omneſque ii, qui vel expetiti, ac delecti ab hominibus præſunt civitatibus, atque provinciis, vel per vim, & injuriam Dominatum occupaverunt: Chriſtus autem Dominus (d) conſtitutus eſt Rex a Deo, ut ait Propheta, cujus Regnum ex Apoſtoli ſententia, juſtitia eſt; inquit enim: (e) *Regnum Dei & juſtitia, & pax, & gaudium in Spiritu Sancto.*

Secundo peculiarem illam beneficentiam, qua pios gubernat, & dirigit, denotat.

b) *Pſal. 22. 1.*

c) *Iſa. 33. 22.*

Quomodo Regnum Chriſti non ſit ex hoc mundo.

d) *Pſal. 2. 6.*

e) *Rom. 14. 15.*

9. *Qua ratione Chriſtus in ſuis regnet Fidelibus.*

Regnat autem in nobis Chriſtus Dominus per virtutes intimas, fidem, ſpem, charitatem, quibus virtutibus Regni quodammodo partes efficimur, & Deo peculiari quadam ratione ſubjecti, ad ejus cultum, ac venerationem conſecramur: ut, quemadmodum dixit Apoſtolus: (a) *Vivo autem, jam non ego; vivit vero in me Chriſtus;* ita nobis dicere liceat: *Regno ego, jam non ego, regnat vero in me Chriſtus.* Id autem Regnum juſtitia dicitur, quia Chriſti Domini juſtitia conſtitutum eſt. Ac de hoc Regno ſic loquitur apud S. Lucam Dominus: (b) *Regnum Dei intra vos eſt.* Nam etſi Jeſus Chriſtus per Fidem regnat in omnibus, qui gremio, ac ſinu ſanctiſſimæ matris Eccleſiæ continentur; præcipuo tamen modo regit eos, qui præſtanti fide, ſpe, & charitate præditi, ſe tanquam pura quædam, & viva membra Deo præbuerunt. Et in his Regnum gratiæ eſſe dicitur.

a) *Gal. 2. 20.*

Quomodo Regnum Dei ſit juſtitia.

b) *Luc. 17. 21.*

In quibus præcipue regnet Chriſtus.

10. *De Regno gloriæ Chriſti Domini noſtri.*

Eſt vero etiam Dei gloriæ Regnum illud, de quo Chriſtum Dominum apud S. Matthæum loquentem audimus: (c) *Venite benedicti Patris mei, poſſidete paratum vobis Regnum a conſtitutione mundi.* Quod idem ab eo Regnum, apud S. Lucam, latro admirabiliter ſua ſcelera recognoſcens expetebat, in hunc modum: (d) *Domine memento mei, cum veneris in Regnum tuum.* Sanctus etiam Joannes meminit hujus Regni: (e) *Niſi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu Sancto, non poteſt introire in Regnum Dei.* Meminit item Apoſtolus ad Epheſios: (f) *Omnis fornicator, aut immundus, aut avarus, (quod eſt idolorum ſervitus) non ha-*

Tertio gloriam, & majeſtatem deſignat, quam Deus in Cœlo obtinet.

c) *Matth. 1. 25. 34.*

d) *Luc. 23. 42.*

e) *Joan. 3. 5.*

f) *Epheſ. 6. 5.*

habet hæreditatem in Regno Chriſti, & Dei. Eodem (a) pertinent aliquot ſimilitudines Chriſti Domini loquentis de Regno Cœlorum.

a) Matth. 13. 31. 32. 44. & c. 22. 1.

11. *De Regni gratiæ, & gloriæ Chriſti natura, & diverſitate.*

Neceſſe eſt autem prius ponere Regnum gratiæ: neque enim fieri poteſt, ut in ullo regnet Dei gloria, niſi ejuſdem gratia in illo regnarit. Eſt vero gratia, ipſius ſententia Salvatoris, (b) *fons aquæ ſalientis in vitam æternam.* Gloriam autem quid eſſe dicemus, (c) niſi gratiam quandam perfectam, & abſolutam? Quamdiu enim fragili hoc, & mortali corpore veſtiti ſumus, dum in hac cæca peregrinatione, & exilio vagi, & imbecilles abſumus a Domino, ſæpe labimur, & cadimus, abjecto Regni gratiæ adminiculo, quo nitebamur: cum autem Regni gloriæ, (d) quod perfectum eſt, lux nobis illuxerit, firmi, ac ſtabiles perpetuo conſiſtemus. Omne enim & vitium, & incommodum exhaurietur, omnis infirmitas confirmata roborabitur: ipſe denique noſtra in anima, & in corpore regnabit Deus, quæ res uberius in Symbolo tractata eſt, cum de Reſurrectione carnis ageretur.

b) Joan. 4. 14. *Quid gratia.*

c) *Sic Apoſt. Rom. 6. 23. vitam æternam gratiam vocat Regno grat æ frequenter excidimus.*

d) 1. Cor. 13. 15.

Regnum gloriæ ſi ſemel ab homine poſſideatur, nunquam amittitur.

12. *Quid in primis hac Petitione Deum oremus.*

His igitur expoſitis, quæ communem Regni Dei ſententiam declarant, quid ſibi hæc petitio proprie velit, dicendum eſt. Petimus autem a Deo, ut Regnum Chriſti, quod eſt Eccleſia, propagetur, ut ſe ad Fidem Chriſti Domini, & ad accipiendam veri Dei cognitionem convertant Infideles, & Judæi; & Schiſmatici, ac Hæretici redeant ad ſanitatem, & Eccleſiæ Dei communionem, a qua deſcive-

Quomodo maxime hic in terris Regnum Dei adveniat.

runt, revertantur; ut compleatur, & ad exitum perducatur, quod Iſaiæ ore dixit Dominus: (a) *Dilata locum tentorii tui, & pelles tabernaculorum tuorum extende; ne parcas: longos fac funiculos tuos, & clavos tuos conſolida; ad dexteram enim, & ad lævam penetrabis: quia dominabitur tui, qui fecit te.* Et idem: (b) *Ambulabunt gentes in lumine tuo, & reges in ſplendore ortus tui: levà in circuitu oculos tuos, & vide: omnes iſti congregati ſunt, venerunt tibi: filii tui de longe venient, & filiæ tuæ de latere ſurgent.*

a) *Iſa. 54. 2. ib. 5.*

b) *Iſa. 60. 3. Ibid 4. & cap. 49. 28.*

13. *Secundo quidnam hic poſtuletur.*

Verum quia ſunt in Eccleſia, (c) qui verbis confitentes Deum, factis negantes, deformatam Fidem præſeferant, in quibus propter peccatum dæmon habitat, ac dominatur tanquam in propriis domiciliis; petimus etiam, ut ad eos veniat regnum Dei; quo illi, peccatorum diſcuſſa caligine, & radiis divinæ lucis illuſtrati, reſtituantur in filiorum Dei priſtinam dignitatem; ut omnibus e ſuo regno, cœleſtis Parens, ſublatis Hæreticis, atque Schiſmaticis, ejectiſque offenſionibus, ac ſcelerum cauſis, (d) aream purget Eccleſiæ, quæ Deo cultum pie, ſanc̄teque adhibendo, quieta, ac tranquilla pace perfruatur.

c) *Tit. 1. 16. In Chriſtianis perperam viventibus dominatur etiam Diabolus.*

d) *Matth. 3. 12.*

14. *Quid tertio loco eadem Petitione quæramus.*

Petimus denique, ut ſolus in nobis vivat, ſolus regnet Deus; ne ſit poſthac morti locus, ſed ut illa (e) abſorbeatur in victoria Chriſti Domini noſtri, qui, (f) disjecto, ac diſſipato omni hoſtium principatu, poteſtate, & virtute, ſuo omnia ſubjiciat imperio.

e) *1. Cor. 15. 55.*

f) *1. Cor. 15. 24. 26. Col. 2. 15.*

15.

15 *Quæ Chriſtianis hujus petitionis occaſione præcipue agenda, & contemplanda offerantur.*

Erit autem curæ Parochis, ut, quod poſtulat hujus ratio Petitionis, fidelem populum doceant, quibus cogitationibus, & meditationibus inſtructus has pie Deo preces facere poſſit. Ac primum hortabuntur, ut vim, ac ſententiam intueatur illius ſimilitudinis a Salvatore introductæ: (a) *Simile eſt Regnum Cœlorum theſauro abſcondito in agro, quem qui invenit homo, abſcondit & præ gaudio illius vadit, & vendit univerſa, quæ habet, & emit agrum illum.* Nam qui noverit Chriſti Domini divitias, is præ illis omnia contemnet; huic facultates, opes, potentia ſordeſcent: nihil enim eſt, quod illi ſummo pretio comparari, imo vero quod in conſpectu ejus ſtare poſſit. Quare, quibus id noſſe contigerit, exclamabunt illi, ut Apoſtolus: (b) *Omnia detrimentum feci, & arbitror ut ſtercora, ut Chriſtum lucrifaciam.* Hæc eſt illa inſignis Evangelii (c) margarita, in quam qui pecuniam ex omni bonorum venditione redactam erogarit, is beatitudine fruetur ſempiterna.

a) *Matth. 13. 44. Chriſti Regnum ut conſequamur; omnia terrena ſunt contemnenda. Huc pertinere poſſunt, quæ de Sapientia ſcripſit Job. 28. 15. Salom. Prov. 8. 10. Sap. 7. 8. 9. 10.*

b) *Philip. 3. 8.*

c) *Matth. 13. 45.*

16. *Quam ſit deſiderabile regnum Chriſti hic per gratiam, & in futuro per gloriam.*

O nos felices, ſi tantum luminis nobis præferret Jeſus Chriſtus, ut illam videre poſſemus Divinæ Gratiæ margaritam, qua ipſe regnat in ſuis! Nam & noſtra omnia, & nos ipſos venundaremus, ut emptam illam tueremur; tum enim denique nobis non dubitanter dicere liberet: (d) *Quis nos ſeparabit a charitate Chriſti?* Præſtantem vero Regni gloriæ ex-

d) *Rom. 8 35*

(a) *Iſa. 64. 4.*
(b) *1. Cor. 2. 9.*

cellentiam, ſi, quæ ſit, ſcire volumus, eandem de illa & (a) Prophetæ, & (b) Apoſtoli vocem, atque ſententiam audiamus. *Oculus non vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis aſcendit, quæ præparavit Deus iis, qui diligunt illum.*

17. *De humilitate, quam in hac Petitione, & alis præ nobis ferre debemus.*

(c) *Gen. 3. 23. Humiliter Regnum Dei petendum.*

(d) *Luc. 18. 13.*

(e) *Rom. 8. 15.*

Proficiet autem ad impetrandum maxime, quod petimus, ſi, qui ſimus, ipſi nobiſcum reputemus, id eſt, Adam progenies, (c) jure e Paradiſo ejecti, & exules, quorum indignitas, ac perverſitas ſummum Dei odium, ac ſempiternas pœnas poſtularet. Quare demiſſo tum, & abjecto animo ſimus oportet. Noſtr iam erit plena Chriſtianæ humilitatis oratio: & omnino nobis ipſi diffidentes, (d) illius more Publicani confugiemus in Dei miſericordiam; totumque ejus benignitati tribuentes, ipſi gratias agemus immortales, qui nobis ſuum ſpiritum ſit elargitus, (e) quo freti clamare audeamus: *Abba, Pater.*

18. *Quanto ſtudio nobis incumbendum ſit, ut tandem Cœlorum Regno potiamur.*

Quid ſequi, vel fugere debeamus, ut ſimus beati, ſæpe cogitandum.

(f) *Hoc docet parabola Evangelica de vinea. Matth. 16. 1.*

(g) *Matth. 11. 12.*

(h) *Matth. 19. 17.*

Diligentia adhibenda.

(i) *1. Cor. 3. 9. Quomodo ſimus divinæ gratiæ adjutores.*

Suſcipiemus etiam illam curam, & cogitationem, quid agendum, quid contra vitandum ſit, ut ad Cœleſte Regnum pervenire poſſimus. Non enim a Deo (f) ad otium, & inertiam vocati ſumus: quinimo inquit: (g) *Regnum Cœlorum vim patitur, & violenti rapiunt illud*, &, (h) *Si vis ad vitam ingredi, ſerva mandata.* Itaque non eſt ſatis petere Regnum Dei, niſi ſuum ipſi etiam ſtudium, & operam adhibeant homines. Nam (i) adjutores ſint oportet, & adminiſtri Dei gratiæ in

in eo tenendo curſu, quo pervenitur in Cœlum. Nunquam nos deſerit Deus, (a) qui nobiſcum ſe futurum perpetuo pollicitus eſt: unum ut nobis videndum ſit, ne Deum, & nos ipſos deſeramus. Ac Dei quidem ſunt in hoc Eccleſiæ Regno omnia, quibus & vitam tuetur hominum, & ſalutem perficit ſempiternam, & quæ ſub aſpectum non cadunt Angelorum copiæ, & pleniſſimum virtutis Cœleſtis viſibile hoc munus Sacramentorum. In his tantum nobis præſidii eſt divinitus conſtitutum, ut non modo ab acerrimorum hoſtium Regno tuti eſſe, ſed ipſum etiam Tyrannum, ejuſque nefarios ſatellites proſternere, & conculcare poſſimus.

a) *Matth.* 28. 20.

Quantis præſidiis homines inſtruxerit Deus ad Cœleſtis Regni conſecutionem.

19. *Concluſio hujus Petitionis, & brevis illius alia expoſitio.*

Quare vehementer ad extremum petemus a Dei ſpiritu, nos ut omnia jubeat e ſua voluntate facere: Satanæ ut tollat imperium, nullam ut in nobis ſummo illo die poteſtatem habeat: ut vincat, & triumphet Chriſtus: ut vigeant ejus Leges toto orbe terrarum: ut decreta ſerventur: nullus ut proditor, & deſertor ejus ſit, ſed tales ſe præbeant omnes, ut in Regis Dei conſpectum non dubitanter veniant, & (b) conſtitutam illis ex omni æternitate poſſeſſionem adeant Regni Cœlorum, ubi beati cum Chriſto ſempiterno ævo fruantur.

b) *Matth.* 25. 34.

(o)

DE TERTIA PETITIONE.

CAPUT XIII.

Fiat voluntas tua.

1. *Quare poſtulato Dei Regno, ſtatim ſubjiciatur, ut ejuſdem Voluntas fiat.*

a) *Matth. 7. 21.*

Cum a Chriſto Domino dictum ſit: (a) *Non omnis, qui dicit mihi, Domine, Domine, intrabit in Regnum Cœlorum; ſed qui facit voluntatem Patris mei, qui in Cœlis eſt, ipſe intrabit in Regnum Cœlorum:* quicunque in illud cœleſte Regnum pervenire cupiunt, id a Deo petere debent, ut fiat voluntas ejus. Quamobrem hoc loco poſita hæc Petitio eſt, ſtatim poſt Regni Cœleſtis Poſtulationem.

2. *Qua methodo ad veram hujus Petitionis intelligentiam perveniendum ſit.*

Ut autem intelligant Fideles, quam neceſſarium id nobis ſit, quod hac Prece poſtulamus, quantamque vim ſalutarium munerum ex ejus impetratione conſequamur; demonſtrabunt Parochi, quibus miſeriis, & ærumnis oppreſſum fuerit hominum genus propter peccatum primi Parentis.

3. *Quæ mala prævaricatio primi Parentis in humanum genus invexerit.*

Homo in initio ſuæ creationis in Deum tanquam ſuæ beatitudinis auctorem recta ferebatur. Eccl. 7. 29.

Nam a principio Deus proprii boni appetitionem creatis rebus ingeneravit, ut naturali quadam propenſione ſuum quærerent, & ex-

expeterent finem, a quo illæ nunquam, niſi objecto extrinſecus impedimento, declinant. Hæc autem initio fuit in homine expetendi Deum ſuæ beatitudinis auctorem, parentemque eo præclarior, & præſtantior vis, quod is compos eſſet rationis, atque conſilii. Sed hunc amorem ſibi naturaliter ingenitum cum reliquæ naturæ rationis expertes conſervaſſent, quæ, ut initio procreatæ fuerunt, natura bonæ, ſic in eo ſtatu, & conditione manſerunt, hodieque manent; miſerum hominum genus curſum non tenuit. Non enim ſolum bona juſtitiæ originalis amiſit, quibus a Deo ſupra naturæ ſuæ facultatem auctum, ornatumque fuerat; ſed etiam inſitum in animo præcipuum virtutis ſtudium obſcuravit: (a) *Omnes, inquit, declinaverunt, ſimul inutiles facti ſunt: non eſt qui faciat bonum, non eſt uſque ad unum.* Nam (b) *ſenſus, & cogitatio humani cordis in malum prona ſunt ab adoleſcentia ſua;* ut inde facile intelligi poſſit, neminem per ſe ſalutariter ſapere, ſed omnes ad malum eſſe propenſos, innumerabileſque eſſe hominum pravas cupiditates, (c) dum proclives ſunt, & flagranti ſtudio feruntur ad iram, ad odium, ad ſuperbiam, ad ambitionem, ad omne fere malorum genus.

Peccato originali & amiſſa juſtitia, & ad virtutem inclinatio corrupta eſt.

a) *Pſal.* 52. 4.

b) *Gen.* 8 21. *item* 6 5. *Omnes ab adoleſcentia ad malum ſunt proclives. Concil. Trid. ſeſſ.* 5. *de peccato originali.*

c) *Rom.* 7. 21. 22. 23.

4. *Homo, etſi multis miſeriis obrutus ſit, ſuum tamen ſtatum ignorat.*

Quibus in malis quanquam aſſidue verſemur; tamen, quæ ſumma eſt noſtri generis miſeria, permulta ex illis ſunt, quæ nobis minime mala videantur. Quæ res inſignem arguit hominum calamitatem, qui cupiditatibus, ac libidinibus obcæcati non videant, quæ ſalutaria

opinantur, plerunque eſſe peſtifera; imo vero ad illa pernicioſa mala, tanquam ad optabile, & expetendum bonum, rapiantur præcipites, ab iis, quæ vere bona ſunt, & honeſta, tanquam a contrariis rebus, abhorreant. Hanc opinionem, corruptumque judicium deteſtatur Deus illis verbis: (a) *Væ qui dicitis malum bonum, & bonum malum: ponentes tenebras lucem, & lucem tenebras, ponentes amarum in dulce, & dulce in amarum.*

a) *Iſa.* 5. 28.

5. *Quomodo noſtram hanc miſeriam ſacræ Literæ nobis ob oculos ſubjiciant.*

Guſtum ſpiritualem amiſit homo.

Itaque, noſtris ut ſubjiciant oculis noſtras miſerias, comparant nos Divinæ Literæ iis, (b) qui verum guſtandi ſenſum amiſerunt: quare fit, ut a ſalubri victu alieni ſint, appetantque contrarium. (c) Cum ægrotis præterea nos conferunt: ut enim illi, niſi morbum depulerint, ſanorum, & integrorum hominum officia, ac munera obire non poſſunt: ſic nos actiones, quæ Deo gratæ ſunt, ſuſcipere ſine Divinæ Gratiæ adjumento nequimus.

b) *Iſa.* 24. 9. *Hiere.* 4. 31. 29. *Ezech.* 18. 2.
Homines omnes poſt peccatum ſunt ægrotis ſimiles.
c) *Pſal.* 6. 26. & 106. *Iſa.* 24. & 53. 4.

6. *In ſtatu naturæ corrupto quanta ſit ad aliquid boni agendum hominum infirmitas.*

Virtutes Cœlo dignas homo ſibi relictus perficere non poteſt.

Quod ſi quædam ſic affecti aſſequimur, levia illa ſunt, & quæ ad conſequendam Cœleſtem Beatitudinem parum, vel nihil momenti habent. At Deum, ut par eſt, amare, & colere, quod majus quiddam, & altius eſt, quam ut nos humi ſtrati id humanis viribus aſſequamur, nunquam poterimus, niſi adminiculo Divinæ Gratiæ ſublevemur.

7. *In rebus Divinis nos omnino pueris eſſe perſimiles.*

Homines per Adæ peccatum nunc ſunt ipſis pueris inſipientiores

Quanquam aptiſſima etiam eſt illa comparatio

tio ad ſignificandam miſeram humani generis conditionem, quod ſimiles eſſe dicimur puerorum, qui ſuo relicti arbitrio temere moventur ad omnia: pueri, inquam, ſumus, & imprudentes, ludicris ſermonibus, & inanibus actionibus dediti; ſi a Divino præſidio deſeramur. Sic enim nos objurgat Sapientia, (a) *Uſquequo parvuli diligitis infantiam, & ſtulti ea, quæ ſibi ſunt noxia, cupient?* Et in hunc modum hortatur Apoſtolus: (b) *Nolite pueri effici ſenſibus.* Etſi in majori inanitate, & errore verſamur, quam illa puerilis ætas, cui tantum abeſt humana prudentia, ad quam tamen per ſe tempore poteſt pervenire: cum ad divinam prudentiam, quæ ad ſalutem neceſſaria eſt, nos, niſi Deo auctore, & adjutore, adſpirare non poſſimus. Niſi enim præſto nobis ſit Dei auxilium, rejectis iis, quæ vere ſunt bona, ad interitum ruimus voluntarium.

a) *Prov. 1. 22.*

b) *1. Cor. 14. 20.*

Prudentiam ſaluti neceſſariam niſi Deo adjutore conſequi non poſſumus.

8. *Quodnam hac Petitione tantorum malorum proponatur remedium.*

Ac ſi quis, diſcuſſa divinitus animi caligine, has videat hominum miſerias & ſublato ſtupore, ſentiat, (c) legem membrorum, ac ſenſus cupiditates ſpiritui repugnantes recognoſcat, omnemque deſpiciat naturæ noſtræ propenſionem ad malum; qui poterit non ardenti ſtudio opportunum tanto huic malo, quo naturæ vitio premimur, remedium quærere, ſalutaremque illam regulam expetere, ad quam Chriſtiani hominis vita dirigenda, & conformanda ſit? Hoc igitur illud eſt, quod imploramus, cum ita precamur Deum; *Fiat Voluntas tua.* Cum enim, (d) abjecta obedi-

c) *Rom. 7. 23.*

Omnium actionum, & cogitationum humanarum bonitas ex conſenſu, quem habent cum Divina Voluntate, eſt metienda. Suam autem Voluntatem Deus manifeſtavit hominibus per Decalogum.

d) *Rom. 8. 9.*

dientia, & Dei Voluntate neglecta, in has miſerias inciderimus; unum illud tantorum malorum remedium nobis divinitus propoſitum eſt, ut ex Dei voluntate, quam peccando contempſimus, aliquando vivamus, omnesque cogitationes, & actiones noſtras ea regula metiamur. Quod ut aſſequi poſſimus, ſuppliciter illud a Deo petimus: *Fiat Voluntas tua.*

9. *Etiam a juſtificatis, qui jam Deo parent, uſurpanda hæc Precatio eſt.*

Juſtificati propter pronitatem ad malum vita hac durante ſemper periclitantur. Conc. Trid. ſeſſ. 6. c. 12. & 13. vide Ezech. 8. 25. Hier. 16. 2.

Id vero illis etiam vehementer petendum eſt, in quorum animis jam regnat Deus, quique jam ſunt radiis Divini Luminis illuſtrati, cujus gratiæ beneficio Dei obtemperent Voluntati. Quibus, licet ita comparatis, propriæ tamen cupiditates adverſantur, propter proclivitatem ad malum, inſitam in hominum ſenſibus: ut, etiam ſi tales ſimus, magnum tamen hoc loco nobis periculum ſit a nobis ipſis, ne (a) abſtracti, & illecti a concupiſcentiis, quæ militant in membris noſtris, iterum de ſalutis via deflectamus. De quo nos periculo Chriſtus Dominus admonuit illis verbis: (b) *Vigilate, & orate, ut non intretis in tentationem: ſpiritus quidem promptus eſt, caro autem infirma.*

b) *Jacob. 4. 1.*

b) *Matth. 26. 41.*

10. *In juſtificatis adhuc viget concupiſcentia, quam quidem nemo penitus poteſt extinguere.*

Juſtitia originalis fuit tanquam frænum, quo carnis cupiditates regebantur, eoque ſemel amiſſo, nunquam ita regi potuerunt quin identidem noxia appeterent.

Non enim eſt in hominis poteſtate ne in ejus quidem, qui per Dei Gratiam eſt juſtificatus, ita domitos habere carnis affectus, ut nunquam illi poſtea excitentur: quippe cum eorum, qui juſtificati ſunt, mentem ſanet Dei gratia, non etiam carnem, de qua illud ſcripſit

pſit Apoſtolus, (a) *Scio enim, quia non habitat in me, hoc eſt, in carne mea, bonum.* Nam ut ſemel primus Homo Juſtitiam originalem, quo tanquam fræno quodam cupiditates regebantur, amiſit, minime eas poſtea ratio ita continere potuit in officio, ut ea non appeterent, quæ etiam rationi repugnant. Itaque in ea hominis parte (b) Peccatum, id eſt, peccati fomitem habitare, ſcribit Apoſtolus, ut intelligamus, eum non ad tempus, quaſi hoſpitem, diverſari apud nos, ſed quamdiu vivimus, tanquam incolam noſtri corporis, in domicilio membrorum hærere perpetuo. Ergo domeſticis, & inteſtinis hoſtibus aſſidue oppugnati facile intelligimus, confugiendum eſſe ad Dei auxilium, petendumque, ut fiat in nobis Voluntas ejus. Jam vero faciendum eſt, ut ſciant Fideles, quæ ſit hujus Petitionis vis.

a) *Rom. 7. 18. Fomes peccati, ſeu concupiſcentia perpetuo in membris noſtris latitat; unde etiam perpetuo adverſus illam quærenda ſunt auxilia.*

b) *Rom. 7. 20.*

II. *Quomodo voluntas Dei in hac Petitione accipiatur.*

Quo loco multis omiſſis, quæ a Doctoribus Scholaſticis de Dei Voluntate utiliter, & copioſe diſputantur, Voluntatem hic accipi dicimus pro ea, quam *Signi* appellare ſolent, hoc eſt, pro eo, quod Deus a nobis fieri, aut caveri juſſerit, aut monuerit. Quare *Voluntatis* nomine hoc loco comprehenſa ſunt univerſa, quæ nobis ad Cœleſtem Beatitudinem comparandam proponuntur, ſive illa ad Fidem, ſive ad mores pertineant: omnia denique, quæcunque nos Chriſtus Dominus per ſe, vel per Eccleſiam ſuam facere aut imperarit, aut prohibuerit. De qua voluntate ita ſcribit Apoſtolus: (c) *Nolite fieri imprudentes,*

Vide Magiſtrum in 1. diſt. 45. lit. G. H. & I. & Div. Thom. in 1. p. q. 19. & ipſum, & alios in 1. diſt. 45.

c) *Epheſ. 5. 17.*

1. Theſſ. 4. 3. Rom. 12. 2. 1. Petri 2. 15.

tes, *ſed intelligentes, quæ ſit Voluntas Dei bona, beneplacens, & perfecta.*

12. *Quam includat tertia Petitio ſententiam.*

a) Luc. 1. 74. 75.

b) Joan. 1. 13.

c) Phil. 2. 8.

Cum igitur illud precamur, *Fiat Voluntas tua*, petimus in primis nobis, ut Pater Cœleſtis facultatem concedat obtemperandi Divinis juſſis, (a) inſerviendi ei in ſanctitate, & juſtitia omnibus diebus noſtris: ut ad nutum, & Voluntatem ejus omnia faciamus: ut ea colamus officia, de quibus in ſacris Literis admonemur: ut ipſo duce, & auctore, reliqua omnia præſtemus, quæ eos decent, (b) *qui non ex voluntate carnis, ſed ex Deo nati ſunt*, exemplum Chriſti Domini ſecuti, (c) qui *factus eſt obediens uſque ad mortem, mortem autem crucis*: ut parati ſimus omnia perpeti potius, quam vel minimum ab ejus Voluntate diſcedere.

13. *Quibus potiſſimum datum ſit eorum, quæ hic petuntur, ſtudio, & amore ardentiſſime flagrare.*

Parere Deo libertas eſt, inquit Seneca libro de beata vita c. 15. ex quo D. Bern. ſer. 3. de S. Andrea hæc ſumpſiſſe videtur, ſervire Deo regnare eſt.

d) Matt. 12. 50. Marci 3. 35. Luc. 8. 21.

Omnes Sancti Divinam Voluntatem ſemper fieri optarunt, ut Chriſtus. Matth. 26. 42. Paulus Act. 21. 14. 2. Reg. 3. 18.

Nec vero quiſquam eſt, qui hujus ſtudio, & amore Petitionis flagret ardentius, quam is, cui conceſſum ſit, ut ſummam eorum dignitatem intueatur, qui Deo obediunt. Idem enim illud veriſſime dici intelligit, ſervire Deo, & illi obedire, regnare eſſe: (d) *Quicunque*, inquit Dominus, *fecerit voluntatem Patris mei, qui in Cælis eſt, ipſe meus frater, ſoror, & mater eſt*: hoc eſt: *cum illo ſum omnibus amoris, & benevolentiæ vinculis conjunctiſſimus.* Nemo fere eſt ex viris Sanctis, quin præcipuum hujus Petitionis munus vehementer a Deo poſtularit: ac præclara quidem omnes, ſed varia perſæpe oratione uſi ſunt.

In

In quibus mirificum, & ſuaviſſimum Davidem videmus illud varie poſtulantem: modo enim inquit: (a) *Utinam dirigantur viæ meæ ad cuſtodiendas Juſtificationes tuas*: interdum (b) *Deduc me in ſemitam Mandatorum tuorum*: nonnunquam, (c) *Greſſus meos dirige ſecundum eloquium tuum, ut non dominetur mei omnis injuſtitia.* Huc pertinent illa: (d) *Da mihi intellectum, ut diſcam Mandata tua*: (e) *Judicia tua doce me*: (f) *Da mihi intellectum, ut ſciam Teſtimonia tua*: Sæpe aliis verbis eandem tractat, verſatque ſententiam. Qui loci diligenter animadvertendi ſunt, & Fidelibus explicandi, ut, quanta ſit in prima hujus Petitionis parte vis, & copia ſalutarium rerum, omnes intelligant.

a) *Pſal. 118. 5.*
b) *Ibid. 35.*
c) *Ibidem 133.*
d) *Ibidem 73.*
e) *Ibidem 108.*
f) *Ibidem 125.*

14. *Quid præterea hac Petitione ſignificemus.*

Secundo loco, cum illud precamur, *Fiat Voluntas tua*, deteſtamur opera carnis: de quibus ſcribit Apoſtolus; (g) *Manifeſta ſunt autem opera carnis, quæ ſunt fornicatio, immunditia, impudicitia, luxuria, Idolorum ſervitus, veneficia, inimicitiæ, contentiones, æmulationes, iræ, rixæ, diſſenſiones, ſectæ, invidiæ, homicidia, ebrietates, comeſſationes, &c.* &, *Si ſecundum carnem vixeritis, moriemini*: petimuſque, ne ſinat Deus ea nos perficere, quæ ſenſus, quæ cupiditas, quæ imbecillitas noſtra ſuaſerit, ſed ut noſtram voluntatem ſua voluntate moderetur. Alieni ſunt ab hac Voluntate voluptarii homines, qui in terrenarum rerum cura, & cogitatione defixi ſunt. Feruntur enim libidine præcipites ad potiundum, quod concupierunt, & in illo fructu pravæ cupiditatis felicitatem ponunt, ut beatum

g) *Gal. 5. 19. 20. 21. 1. Rom. 8. 13.*

Voluptarii, terreniſque affectibus implicati, niſi illam cupiditatem exuant, non vere iſtud precantur.

tum etiam eſſe dicant, qui, quodcunque optarit, conſequatur. Nos contra petimus a Deo, ut ait Apoſtolus, (a) ne carnis curam faciamus in deſideriis, ſed ut fiat Voluntas ejus.

a) *Rom. 13. 14.*

15. *Melius eſt id optare fieri, quod Deus vult, quam id, quod cupimus.*

Difficile eſt adverſus propriam cupiditatem precari, ſed tamen ſalutare, & glorioſum.

Etſi non facile adducimur, ut precemur Deum, ut cupiditatibus noſtris non ſatisfaciat; habet enim difficultatem hæc animi inductio, quod ipſi quodammodo id petentes nos videmur odiſſe. Quod etiam ſtultitiæ tribuunt ii, qui toti hærent in corpore. Sed nos ſtultitiæ famam ſubeamus libenter Chriſti cauſa; cujus eſt illa ſententia: (b) *Si quis vult poſt me venire, abneget ſemetipſum.* Præſertim cum ſciamus multo præſtare, id optare, quod rectum, juſtumque ſit, quam id aſſequi quod a ratione, a virtute, a Dei Legibus ſit alienum. Et certe deteriore loco is eſt, quicunque ad id pervenit, quod temere, ac libidinis impulſu cupiebat, quam qui, optime quod optavit, non aſſequitur.

b) *Matth. 16. 24. Lucæ 9. 23. Marc. 8. 34.*

16. *Etiam ea, quæ pietatis ſpeciem non habent, a Deo petenda non ſunt.*

Quanquam non id modo petimus, ne concedatur nobis a Deo, quod ipſi noſtra ſponte cupimus, cum ſtudium noſtrum depravatum eſſe conſtet; ſed ne id etiam detur, quod ſuaſore, & impulſore Dæmone (c) ſimulato lucis Angelo, tanquam bonum interdum poſtulamus. Rectiſſimum illud Principis (d) Apoſtolorum ſtudium videbatur pietatiſque pleniſſimum, cum Dominum a conſilio proficiſcendi ad mortem avocare conabatur; & tamen eum, qui humanis ſenſibus, non divi-

c) *2. Cor. 11. 14.*

d) *Matth. 16. 22.*

na ratione ducebatur, Dominus acriter objurgavit. Quid amantius in Dominum videtur eo poſtulari potuiſſe, quod ſancti viri (a) Jacobus, & Joannes, illis irati Samaritanis, qui magiſtrum hoſpitio accipere noluiſſent, ab eo petierunt, uti juberet ignem e cœlo deſcendere, qui duros illos, & inhumanos abſumeret? At a Chriſt Domino reprehenſi ſunt illis verbis: *Neſcitis, cujus ſpiritus eſtis:* (b) *Filius enim hominis non venit animas perdere, ſed ſalvare.*

a) *Lucæ 9. 54.*

b) *Lucæ 9. 56. Joan. 3. 16.*

17. *Cum quæ cupimus, ad naturæ conſervationem ſpectant, ea maxime ut fiant, ſi Deus velit, petendum eſt.*

Neque vero ſolum, cum quod cupimus, malum eſt, aut mali ſpeciem habet, Deum precari debemus, ut fiat voluntas ejus; ſed etiam, cum revera malum non eſt; veluti cum voluntas ſequitur illam naturæ inclinationem, ut appetat ea, quæ naturam conſervant, & rejiciat, quæ ei contraria videntur. Quocirca, cum in eum locum ventum eſt, ut aliquid petere velimus hujus generis: tum vero dicamus ex animo: FIAT VOLUNTAS TUA; imitemur illum ipſum, a quo ſalutem, & ſalutis diſciplinam accepimus: (c) qui cum naturaliter inſito cruciatu, & acerbiſſimæ mortis timore commoveretur, tamen in illo horrore ſummi doloris ſuam ad Dei Patris retulit voluntatem. (d) *Non mea*, inquit, *voluntas, ſed tua fiat.*

c) *Matt. 26. 36. 31. 38. Marc. 14. 33. Qualis autem in Chriſto fuerit triſtitia, & timor, vide D. Th. 3 p. q. 15.*

d) *Luc. 22. 42.*

18. *Cum citra Dei auxilium peccatum vitare non poſſimus, id etiam hac Petitione poſtulamus.*

Sed mirabiliter depravatum eſt hominum genus, qui, cum vim ſuæ etiam attulerint cu-

piditati, eamque divinæ voluntati ſubjecerint, tamen ſine Dei auxilio, quo a malo protegimur, & in bonum dirigimur, peccata vitare non poſſunt. Ergo confugiendum eſt ad hanc Precationem, & petendum a Deo, ut in nobis ipſe inſtituta perficiat, ut exultante cupiditatis motus comprimat, ut appetitus rationi obedientes efficiat, ut nos denique totos ad ſuam conformet voluntatem. Precamur etiam, ut (a) Dei voluntatis cognitionem totus orbis terrarum accipiat: quo (b) divinum myſterium abſconditum a ſæculis, & generationibus notum, ac pervulgatum ſit apud omnes.

a) 1. *Tim.* 2. 4.

b) *Col.* 1. 26.

Sicut in Cœlo, & in Terra.

19. *Quid ſibi iſta clauſula velit,*

Formam præterea, & præſcriptionem illius obedientiæ poſtulamus, ut videlicet ad eam regulam dirigatur, quam in Cœlo & ſervant beati Angeli, & colit reliquus cœleſtium animarum Chorus; ut quemadmodum illi ſponte, & ſumma cum voluptate obediunt divino numini; ſic nos Dei voluntati, quomodo ipſe maxime vult, libentiſſime pareamus.

20. *Deo non pretii alicujus cauſa, ſed amore ipſius parendum eſt.*

Vide D. Bern. in lib. de diligendo Deo.

Voluntas Dei in Cœlo fit ex amore, & charitate.

Et vero in opera, & ſtudio, quod Deo navamus, ſummum a nobis amorem Deus, & eximiam charitatem requirit; ut, etiam ſi ſpe cœleſtium præmiorum totos nos ei dicaverimus, tamen ideo illa ſperemus, quod, ut in eam ſpem ingrederemur, placuit divinæ Majeſtati. Quare tota nitatur illo in Deum amore noſtra ſpes, qui mercedem amori noſtro propoſuit æternam beatitudinem. Sunt enim,

qui

qui amanter alicui ſerviant, ſed tamen pretii cauſa, quo amorem referunt. Sunt præterea, qui tantummodo charitate, & pietate commoti, in eo, cui dant operam, nihil ſpectant, niſi illius bonitatem, atque virtutem, cujus cogitatione, & admiratione ſe beatos arbitrantur, quod ei ſuum officium præſtare poſſint.

21. *Aliæ item ejus clauſulæ expoſitiones.*

Et hanc habet ſententiam illa appoſitio, SICUT IN COELO, ET IN TERRA. Maxime enim nobis enitendum eſt, ut Deo ſimus obedientes, quemadmodum beatas mentes eſſe diximus: quarum laudes in illo ſummæ obedientiæ munere obeundo eo Pſalmo perſequitur David: (a) *Benedicite Domino omnes virtutes ejus, miniſtri ejus, qui facitis voluntatem ejus.* Quod ſi quis ſanctum Cyprianum ſecutus, ſic illa interpretatur, ut dicat: *In Cælo, in bonis, & piis; In terra in malis, & impiis*: nos vero etiam ejus ſententiam comprobamus; ut pro Cœlo ſpiritus, pro Terra caro intelligatur; ut & omnes, & omnia in omnibus Dei voluntati obediant.

a) *Pſal.* 102. 21.

S. Cypr. in ſer. de Orat. Dom.

22. *Quomodo etiam gratiarum actionem contineat hæc Petitio.*

Gratiarum item actionem continet hæc Petitio: veneramur enim Dei ſanctiſſimam voluntatem, & maximo perfuſi gaudio, ſummis laudibus, & gratulationibus omnia ejus opera celebramus, qui certo ſciamus, (b) eum omnia bene feciſſe. Cum enim conſtet, eſſe omnipotentem Deum, neceſſario ſequitur, ut omnia ejus nutu facta eſſe intelligamus. Cum vero etiam ipſum, ſicut eſt, ſummum bonum eſſe

b) *Marc* 7. 37. *Eccl.* 39. 21.

affirmemus, nihil ex ejus operibus non eſſe bonum, cum omnibus ipſe ſuam impertiverit bonitatem, confitemur. Quod ſi in omnibus divinam rationem non aſſequimur, in omnibus tamen, & ambigui cauſa neglecta, & rejecta omni hæſitatione, illud Apoſtoli profitemur, (a) inveſtigabiles eſſe vias ejus. Sed ob id maxime etiam Dei voluntatem colimus, quod ab eo cœleſti lumine dignati ſumus. (b) Ereptos enim de poteſtate tenebrarum tranſtulit in regnum Filii dilectionis ſuæ.

a) *Rom. 11. 33.*

b) *Coloſ. 1. 13.*

23. *Quid ex hac Petitione ad contemplationem referendum ſit.*

Sed ut extremo loco id explicetur, quod ad meditationem pertinet hujus Petitionis, redeundum eſt ad id, quod initio attigimus, debere Fidelem Populum in hujus pronuntiatione Petitionis eſſe demiſſo, & humili animo reputantem ſecum eam, quæ in natura eſt inſita, cupiditatum vim divinæ voluntati repugnantem, cogitantem ſe in eo officio vinci a naturis omnibus: de quibus ita ſcriptum eſt: (c) *Omnia ſerviunt tibi*: maximeque imbecillem eſſe, qui nullum opus Deo gratum non modo non perficere, (d) ſed ne inſtituere quidem poſſit, niſi Dei adjumento ſublevetur. Quoniam vero nihil magnificentius eſt, nihil præſtantius, quam, ut diximus, Deo ſervire, & vitam ex ejus Lege, ac Præceptis agere; quid optabilius eſſe poteſt homini Chriſtiano, quam (e) ambulare in viis Domini, quam nihil agitare animo, nihil actione ſuſcipere, quod a divina Voluntate abhorreat? Ut vero eam exercitationem capiat, & illud inſtitutum teneat diligentius, petat ex Divinis Libris

c) *Pſal. 118. 91.*

d) *Joan. 16. 6. & 2. Cor. 3. 5.*

e) *Pſal. 118. 1. Infelices, qui ſua conſilia Divinæ Voluntati non accomodant. Exemplum vide in Pharaone. Exod. 4. 5. 6. & ſeq.*

exem-

exempla eorum, quibus, cum illi conſiliorum ſuorum rationem non retuliſſent ad Dei voluntatem, omnia male ceciderunt,

24. *Quantum commodi ad vitam tranquille agendam ex hujus Petitionis meditatione conſequi poſſimus.*

Moneantur poſtremo Fideles, ut in ſimplici, & abſoluta Dei voluntate acquieſcant: ferat æquo animo conditionem ſuam, qui ſibi inferiori loco videtur eſſe, quam ejus dignitas poſtulet: ne deſerat ordinem ſuum: ſed (a) in ea vocatione maneat, in qua vocatus eſt: & proprium judicium ſubjiciat Dei voluntati, qui nobis melius conſulit, quam ipſi optare poſſimus. Si anguſtia rei familiaris, ſi corporis valetudine, ſi perſecutionibus, ſi aliis moleſtiis, & angoribus premimur, certo ſtatuendum eſt, nihil horum ſine Dei voluntate, quæ ſumma omnium ratio eſt, nobis accidere poſſe; ideoque non debere nos gravius commoveri, ſed invicto animo ferre, ſemper illud in ore habentes, (b) *Domini voluntas fiat;* & illud beati Job, (c) *Sicut Domino placuit, ita factum eſt; ſit Nomen Domini benedictum.*

a) 1. Cor. 7. 20. Epheſ. 4. 1.

Dei Voluntas eſt ratio ſumma omnium, quæ ſunt. D. Th. in 1. p. q. 19. art. 4.

b) Act. 1. 14.

c) Job. 1. 21.

DE QUARTA PETITIONE.

CAPUT XIII.

Panem noſtrum quotidianum da nobis hodie.

1. *Quænam in hac Oratione Dominica ratio ordinis ſervata ſit.*

Quarta Petitio, & reliquæ deinceps, quibus animæ, & corporis ſubſidia proprie, ac nominatim poſtulamus, ad ſuperiores Petitiones referuntur. Habet enim hunc ordinem, ac rationem Precatio Dominica, ut Poſtulationem rerum divinarum conſequatur earum Petitio, quæ ad corpus, & ad hanc vitam tuendam pertinent. Nam ut ad Deum, tanquam ad ultimum finem, referuntur homines; ſic humanæ vitæ bona ad divina eadem ratione diriguntur.

2. *Cur humanæ vitæ bona a Deo licite optentur, & petantur.*

Quæ quidem ideo optanda, ac petenda ſunt, vel quod ita Divinus ordo poſtulat, vel quod illis adjumentis ad Divinorum bonorum adeptionem indigemus, ut iis adminiculis propoſitum finem conſequamur, qui Regno, & Gloria Cœleſtis Patris, atque iis Præceptis colendis, ſervandiſque continetur, quæ Dei Voluntatis eſſe, non ignoramus. Quare omnem vim, & rationem hujus petitionis ad Deum, ejuſque Gloriam referre debemus.

3. *Quo fine, & modo temporalia bona ſint poſtulanda.*

Temporalia bona juxta Dei præſcriptum ſunt poſtulanda. Vide D. Th. in 2. 2. q. 83. art. 6.

Præſtabunt igitur ſuum officium Parochi fidelibus auditoribus, ut intelligant, iis petendis, quæ ad uſum, ac fructum pertinent rerum terrenarum, eſſe intendendum animum, ac ſtudium noſtrum ad Dei præſcriptionem, nec inde ulla ex parte declinandum. Nam in eo, quod ſcribit Apoſtolus, (a) *Quid oremus, ſicut oportet, neſcimus*, maxime peccatur his poſtulationibus terrenarum, & caducarum rerum. Ergo petenda ſunt bona hæc, ut oportet, ne perperam aliquid poſtulantes reſponſum illud a Deo feramus, (b) *Neſcitis, quid petatis.* Erit autem certa judicandi nota, quæ prava ſit, quæve recta petitio, conſilium, & propoſitum poſtulantis. Nam ſi quis terrena petit eo animo, ut illa omnino bona exiſtimet, & in illis tanquam in optato fine conquieſcens, nihil præterea requirat, ſine dubio non orat, ſicut oportet: *Non enim*: inquit S. Auguſtinus, *petimus temporalia hæc, tanquam bona noſtra, ſed tanquam neceſſaria noſtra.* Apoſtolus etiam in Epiſtola ad Corinthios docet, omnia, quæ ſpectant ad uſus vitæ neceſſarios, ad Dei gloriam referri oportere: (c) *Sive enim manducatis*, inquit, *ſive bibitis, ſive aliud facitis, omnia in Gloriam Dei facite.*

a) *Rom. 8. 26.*

b) *Matt. 20. 22.*

In petitione rerum tempo alium qualitas orationis ex propoſito poſtulantis eſt metienda.

S. Aug. l. 2. de ſer. Domin. in mon. cap. 16.

c) *1. Cor. 10. 31. Coloſ. 3. 17.*

4. *Quot, quantisque commoditatibus in ſtatu innocentiæ homo ſit potitus.*

Sed, ut videant Fideles, quantam habeat hæc Petitio neceſſitatem, commemorabunt Parochi, quanta ad victum, & ad vitam colendam indigentia ſit externarum rerum. Quod magis intelligent, ſi comparatio fiet eorum

Primi parentes ſi in ſtatu innocentiæ perſeveraſſent, neceſſario cibo uti debuiſſent. Vide D. Th. in 1. p. qu. 97. art. 3.

quæ primo illi Parenti noſtri generis, & reliquis deinceps hominibus fuerunt ad vivendum neceſſaria. Nam etſi ille in ampliſſimo innocentiæ ſtatu, unde & ipſe, & ejus culpa omnis poſteritas corruit, neceſſe habuiſſet adhibere cibum ad reficiendas vires: tamen inter illius, & noſtræ vitæ neceſſitates multum intereſt. Non enim ei veſtibus ad tegumentum corporis opus fuiſſet, non tecto ad perfugium, non armis ad defenſionem, non remediis ad valetudinem, non aliis multis, quorum ſubſidio nos ad hanc naturæ imbecillitatem, ac fragilitatem tuendam egemus; ſatis ei fuiſſet ad immortalem vitam ille fructus, quem feliciſſima vitæ arbor nullo ejus, aut poſterum labore præbuiſſet. Neque vero futurus erat homo in tantis Paradiſi deliciis otioſus; (a) quem ad agendum Deus in eo voluptatis domicilio collocarat; verum nulla ei opera moleſta, nullum officii munus non jucundum fuiſſet: tuliſſet ille perpetuo ſuaviſſimos fructus ex cultura felicium hortorum, nec eum unquam opera, aut ſpes fefelliſſet.

a) *Gen. 2. 15.*

5. *Quanta mala Adæ prævaricationem ſint ſecuta.*

At poſterorum proles non ſolum fructu privata vitalis arboris, verum etiam horribili illa ſententia condemnata eſt: (b) *Maledicta terra in opere tuo: in laboribus comedes ex ea cunctis diebus vitæ tuæ: ſpinas, & tribulos germinabit tibi, & comedes herbam terræ: in ſudore vultus tui veſceris pane tuo, donec revertaris in terram, de qua ſumptus es: quia pulvis es, & in pulverem reverteris.* Nobis igitur contra evenerunt omnia, atque illi, & poſteris

b) *Gen. 3. 17. 18.*

ſteris contigiſſent, ſi Dei dicto audiens fuiſſet Adam; itaque verſa ſunt omnia, & mutata in deterrimam partem. In quo illud graviſſimum eſt, quod maximos ſumptus, ſummum laborem, ac ſudorem ſæpiſſime nullus fructus conſequitur: cum fruges datæ in deteriorem ſegetem, vel ſuccreſcenti agreſtium herbarum aſperitate opprimuntur, vel nimbis, vento, grandine, uredine, rubigine perculſæ, & proſtratæ intereunt; ut omnis anni labor, exiguo tempore, aliqua cœli, vel terræ calamitate recidat ad nihilum. Quod accidit immanitate noſtrorum ſcelerum, a quibus averſus Deus noſtris minime benedicit operibus: ſed horrenda manet ſententia, quam de nobis initio pronunciavit: (a) *In ſudore vultus tui veſceris pane tuo.*

Opera noſtra & omnis labor ſæpe inanis, propter ſcelerum immanitatem.

Vide Lev. 26. 16. Deut. 28. 22. Pſal. 106. 34.

a) *Gen. 3. 17. 18.*

6. *Homines, ut ſuccurrant ſuis neceſſitatibus, laborare tenentur; qui tamen, niſi Deus faveat, fruſtra laborant.*

Ergo Paſtores in hujus loci tractationem incumbent, ut ſciat Fidelis Populus, ſua culpa homines in has anguſtias, & miſerias incidere: & ut intelligat, deſuadendum quidem, & elaborandum eſſe in parandis iis, quæ ad vivendum ſunt neceſſaria; verumtamen, niſi laboribus noſtris benedixerit Deus, fallacem ſpem, & inanem fore omnem contentionem. Nam (b) *neque qui plantat eſt aliquid, neque qui rigat, ſed qui incrementum dat Deus:* & (c) *niſi Dominus ædificaverit domum, in vanum laboraverunt, qui ædificant eam.*

Curandum eſt, ut laboribus noſtris Deus benedicat.

b) *1. Cor. 3. 7.*

c) *Pſ. 126. 1.*

7. *Deus rogandus, ut ea, quibus indigemus, ſuppeditet; quod prolixe facit.*

Docebunt igitur Parochi, eſſe res pene innumerabiles, quæ ſi nobis deſint, vel vitam amittimus, vel agimus inſuavem. Hac enim cognita rerum neceſſitate, naturæque imbecillitate, Chriſtianus Populus Cœleſtem Patrem adire cogetur, ab eo terrena, & cœleſtia bona ſuppliciter petere. Imitabitur (a) Prodigum illum filium, qui cum in regione longinqua cæpiſſet egere, nec eſſet, cum eſuriret, qui ei ſiliquas daret, aliquando ad ſe rediens intellexit, malorum, quibus premebatur, nuſquam niſi a patre eſſe expetendum remedium. Quo loco accedet etiam fidentius ad orandum Fidelis Populus, ſi in cogitatione Divinæ Benignitatis recordabitur, paternas aures perpetuo patere filiorum vocibus. Nam dum hortatur nos, ut panem petamus, ea ſe recte petentibus abunde largiturum pollicetur. Docendo enim, quomodo petamus, hortatur, hortando impellit; impellendo ſpondet, ſpondendo nos in ſpem certiſſimæ impetrationis inducit.

a) *Luc. 15. 16. 17.*

Deus filios ſuos fidenter neceſſario petentes exaudit.
Vide Matt. 7. 9. 10. 11.

8. *Quid* Panis *nomine intelligatur, quæque hujus Petitionis ſit ſententia.*

Excitatis igitur, & inflammatis animis Fidelis Populi, ſequitur, ut, quid hac Petitione poſtuletur; declarandum ſit: primum, quid ſit ille Panis, quem petimus. Sciendum igitur eſt, in Divinis Literis hoc (b) Panis nomine multa quidem ſignificari, ſed illa duo præcipue; primum quidquid in victu, cæteriſque rebus ad corpus, vitamque tuendam adhibemus; deinde quicquid nobis ad ſpiritus,

b) *Gen. 18. 24. 31. 37. 43. & alibi 10. Eccl. 15. doctrinam ſalutarem.*
Lucæ 14. 15.

&

& animæ vitam, ac ſalutem Dei munere tributum eſt. Petimus autem hoc loco hujus, quam in terris agimus, vitæ ſubſidia, Sanctorum (a) Patrum ita ſentientium auctoritate.

a) *Cypr. lib. de Orat. Dom. Baſil. in reg. brev. inter. 252. Quod terrena petere liceat.*

9. *Temporalia a Deo beneficia peti poſſe demonſtratur.*

Quamobrem minime ſunt audiendi, qui dicunt non licere Chriſtianis hominibus a Deo petere terrena hujus vitæ bona. Nam huic adverſantur errori, præter conſentientem Patrum ſententiam, exempla permulta tum veteris, tum novi Teſtamenti. Jacob enim vovens ſic orabat: (b) *Si fuerit Dominus mecum, & cuſtodierit me in via, per quam ego ambulo, & dederit mihi panem ad veſcendum, & veſtimentum ad induendum; reverſuſque proſpere fuero ad domum Patris mei: erit mihi Dominus in Deum, & lapis iſte, quem erexi in titulum, vocabitur domus Dei: cunctorum, quæ dederis mihi, decimas offeram tibi.* Salomon etiam certum petebat hujus vitæ ſubſidium, cum illud precabatur: (c) *Mendicitatem, & divitias ne dederis mihi: tribue tantum victui meo neceſſaria.* Quid quod Salvator humani generis illa jubet petere, quæ nemo negare audeat ad corporis uſum pertinere? (d) *Orate*, inquit, *ut non fiat fuga veſtra in hyeme, vel Sabbato.* Quid dicemus de ſancto Jacobo? cujus illa ſunt verba: (e) *Triſtatur aliquis veſtrum? oret: æquo animo eſt? pſallat.* Quid de Apoſtolo? qui ſic cum Romanis agebat: (f) *Obſecro vos fratres, per Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum, & per Charitatem Sancti Spiritus, ut adjuvetis me in orationibus pro me ad Deum, ut liberer ab infidelibus, qui ſunt in Judæa.* Quare, cum & divi-

b) *Gen. 28. 20.*

c) *Prov. 30. 8.*

d) *Matt. 24. 20.*

e) *Jacob. 5. 13.*

f) *Rom. 15. 30.*

divinitus conceſſum ſit Fidelibus, ut petant hæc ſubſidia rerum humanarum, & perfecta hæc a Chriſto Domino tradita ſit orandi formula; ne illud quidem dubium relinquitur, unam ex ſeptem eſſe Petitionem.

10. Panis *nomine quid hic ad corporis neceſſitatem pertinere intelligatur.*

Petitionis ſententia illuſtratur. Panis nomen interdum victum, & amictum ſignificat.

Petimus præterea *Panem quotidianum*, id eſt, victui neceſſaria; ut panis nomine, quod ſatis ſit & veſtium ad tegendum, & cibi ad veſcendum, ſive panis is ſit, ſive caro, ſive piſcis, ſive quodcunque aliud, intelligamus. Videmus enim uſum eſſe hoc loquendi modo Eliſeum, cum Regem moneret, (a) ut preberet panem militibus Aſſyriis, quibus magna ciborum copia data eſt. Illud etiam de Chriſto Domino ſcriptum ſcimus: (b) *Ingreſſus eſt in domum cujuſdam Principis Phariſæorum Sabbato manducare panem*: qua voce quæ ad cibum, quæque ad potum pertinent, ſignificari videmus. Ad hujus Petitionis abſolutam ſignificationem præterea animadvertendum eſt, hoc panis vocabulo non abundantem, & exquiſitam, ciborum, ac veſtium copiam, ſed neceſſariam ac ſimplicem intelligi debere, quemadmodum Apoſtolus ſcripſit: (c) *Habentes alimenta, & quibus tegamur, his contenti ſimus*: & Salomon, ut diximus, (d) *Tribue tantum victui meo neceſſaria.*

a) *4. Reg. 6. 22.*

b) *Luc. 14. 1.*

Panis ſubinde cibum, & potum ſignificat.

Panis nomen non delicias, ſed neceſſaria vitæ includit.

c) *1. Tim. 6. 8.*

d) *Prov. 30. 8.*

11. *Cur non ſimpliciter panem, ſed panem* noſtrum *hic petamus.*

Quem primo Panem noſtrum hic dicamus.

Hujus quoque frugalitatis, & parſimoniæ illa voce, quæ proxime ſequitur, admonemur. Cum enim *noſtrum* dicimus, Panem illum ad neceſſitatem noſtram, non ad luxuriam

riam petimus: non enim noſtrum dicimus, quia eum nobis opera noſtra, ſine Deo, parare poſſimus: eſt enim apud Davidem: (a) *Omnia a te expectant, ut des illis eſcam in tempore: dante te illis, colligent: aperiente manum tuam, omnia implebuntur bonitate:* & alio loco: (b) *Oculi omnium in te ſperant, Domine, & tu das eſcam illorum in tempore opportuno:* ſed quia neceſſarius eſt, & a Parente omnium Deo, (c) qui omnes ſua providentia alit animantes, nobis attributus.

a) *Pſal.* 103. 27. 28. 29.

b) *Pſ.* 144. 15.

c) *Pſ.* 145. 10.

12. *Labore noſtro parandus eſt nobis panis, quem eſſe volumus, ſi noſtrum Panem poſtulamus.*

Secundo panis noſter dicitur juſto labore paratus.

Ob eam quoque cauſam Panis noſter appellatur, quod jure eſt a nobis acquirendus, non injuria, fraude, aut furto parandus, quæ enim nobis malis artibus conciliamus, non noſtra ſunt, ſed aliena; ſæpiuſque illorum calamitoſa eſt vel adeptio, vel poſſeſſio, vel certe jactura. Contra vero honeſtis, & laborioſis piorum hominum lucris ex Prophetæ ſententia tranquillitas ineſt, & magna felicitas. (d) *Labores enim*, inquit, *manuum tuarum quia manducabis, beatus es, & bene tibi erit.* Jam vero iis, qui juſto labore victum quærunt, fructum ſuæ benignitatis eo loco pollicetur Deus. *Emittet Dominus benedictionem ſuper cellaria tua, & ſuper omnia opera manuum tuarum, benedicetque tibi.*

d) *Pſal.* 127. 2.

Deut. 28. 8.

Poſtulatur etiam hic, ut noſtro pane recte utamur.

Neque ſolum petimus a Deo nobis, ut illo uti liceat, quod noſtro ſudore, ac virtute peperimus, ejus adjumento benignitatis, (id enim vere dicitur noſtrum) ſed etiam bonam men-

mentem poſtulamus, ut recte partis recte item, ac prudenter uti poſſimus.

13. *Quare & hæc particula*, Quotidianum, *adjiciatur*.

Prima ratio, ob quam Panem quotidianum poſtulare jubeamur. Deliciæ, & habendi cupiditas reprehenſa.

Quotidianum. Huic etiam voci ſubjecta eſt ea notio frugalitatis, ac parſimoniæ, quam proxime diximus. Non enim multiplicem, aut delicatum cibum poſtulamus, ſed eum, qui naturæ neceſſitati ſatisfaciat: ut eos pudeat hoc loco, qui faſtidio communis cibi, & potionis, conquiſitiſſima eſcarum, ac vinorum genera perſequuntur. Nec minus hac voce, *Quotidianum*, improbantur ii, quibus horrendas illas minas proponit Iſaias: (a) *Væ, qui conjungitis domum ad domum, & agrum agro copulatis uſque ad terminum loci: nunquid habitabitis vos ſoli in medio terræ?* Etenim eſt inexplebilis horum hominum cupiditas, de quibus illud ſcriptum eſt a Salomone: (b) *Avarus non implebitur pecunia.* Ad quos dictum etiam illud pertinet Apoſtoli: (c) *Qui volunt divites fieri, incidunt in tentationem, & laqueum Diaboli.*

a) *Iſa. 5. 8.*

b) *Eccl. 5. 9. 10.*

c) *1. Tim. 6. 9.*

Quotidianum præterea Panem appellamus, quod veſcimur eo ad reficiendum vitalem humorem, qui quotidie conſumitur vi naturalis caloris. Eſt denique illa hujus ratio nominis, quod aſſidue petendus eſt, ut in hac conſuetudine amandi, & colendi Deum retineamur, nobiſque omnino perſuadeamus, id quod eſt, vitam, ac ſalutem noſtram ex Deo pendere.

14. *Quid hæc duo verba*, Da nobis, *ſibi velint.*

Da nobis. Quantam hæ duæ voces materiam præbeant ad cohortandos Fideles, ut infini-

ſinitam Dei potentiam pie, ſanctеque colant, ac venerentur, in (a) cujus manu ſunt omnia; & ut nefariam illam Satanæ ſententiam deteſtentur, (b) *Mihi tradita ſunt omnia, & cui volo, do illa*, nemo non videt. Nam unius nutu Dei diſtributa cuncta & conſervantur, & augentur.

a) *Pſal. 23. 48. & 94. 4. Eſther 13. 9.*

b) *Lucæ 4. 6.* *Dei nutu cuncta diſtribuuntur, & conſervantur.*

15. *Cur divites, etiamſi rebus omnibus abundent, his verbis uti debeant.*

Sed quæ divitibus hæc eſt impoſita neceſſitas, dixerit quiſpiam, petendi quotidianum Panem, cum rebus omnibus abundent? Hæc illis neceſſitas eſt orandi in hunc modum, non ut dentur eis, quorum Dei benignitate habent copiam; ſed ne, quæ abunde illis adſunt, amittant. Quamobrem, ut ſcribit Apoſtolus, (c) hinc diſcant divites non ſublime ſapere, neque ſperare in incerto divitiarum, ſed in Deo vivo, qui præſtat nobis omnia abunde ad fruendum. Hujus autem neceſſariæ Petitionis affert hanc cauſam ſanctus Chryſoſtomus, non ſolum ut nobis ſuppetat cibus, ſed ut eum ſuppeditet nobis Domini manus, quæ ſalubrem, atque adeo ſalutarem vim inferens pani quotidiano, efficit, ut & cibus corpori proſit, & corpus animæ ſerviat.

c) *1. Tim. 6. 17.*

Cur petimus, ut Deus det nobis Panem? Chryſ. Hom. 14. oper. imperf. in Matth.

16. *Cur*, da nobis, *non*, da mihi, *dicamus*.

Sed quid eſt, quamobrem, *Da nobis*, numero multitudinis dicimus, non autem, *mihi*? quia proprium illud eſt Chriſtianæ Charitatis, non (d) ut quiſque de ſe uno ſollicitus ſit, ſed ut præterea de proximo laboret, & in cura ſuæ utilitatis meminerit etiam aliorum. Accedit eo, quod quæ alicui munera divinitus tribuuntur, non idcirco tribuuntur, ut ſo-

d) *1. Cor. 13. 5. Vide item Cypr. in lib: de Orat. & D. Thom. in 2. 2. q. 82. art. 7. ad 1.*

lus ea poſſideat, vel in illis luxurioſe vivat, ſed ut cum aliis communicet, quæ neceſſitati ſuperfuerint. Nam inquiunt ſancti Baſilius, & Ambroſius: *Eſurientium panis eſt, quem tu detines; nudorum indumentum eſt, quod tu recludis; miſerorum redemptio eſt, & abſolutio, pecunia, quam tu in terram defodis. Tot te ergo ſcias invadere bona, quot poſſis præſtare, & nolis.*

Baſil. Homil. 6. variorum argument. quam deinde D. Ambroſius latinam fecit, eſtque inter ejus ſerm. 81. in fine. cat.

17. *Quid vocula*, Hodie, *hic appoſita inſinuet.*

Vocula Hodie *duo inſinuat.*

Hodie. Admonet nos hæc vox communis infirmitatis. Quis enim eſt, qui, ſi minus ſua unius opera providere ſe poſſe ſperat in longinquum tempus neceſſarios vitæ ſumptus, ſaltem in diem victus ſubſidia paraturum non confidat? Sed ne hujus quidem fiduciæ facultas nobis a Deo permittitur, qui nos ſingulorum etiam dierum cibum a ſe petere juſſit. Quæ ſententia habet neceſſariam illam rationem, quia quotidiano pane egemus omnes, quotidie etiam Dominica precatione ſingulis utendum eſſe. Hæc de pane, qui ore perceptus corpus alit, atque ſuſtentat; qui communis Fidelium, & infidelium, piorum, & impiorum, admirabili Dei bonitate, (a) *Qui ſolem ſuum oriri facit ſuper bonos, & malos, & pluit ſuper juſtos, & injuſtos*, omnibus impertitur.

Oratio Dominica quotidie dicenda.

a) *Matth. 5. 45. Luc. 6. 27.*

18. *Quidnam ſpirituali pane, qui amplitudine hujus Petitionis etiam includitur, hic intelligendum ſit.*

Reliquus eſt ſpiritualis panis, quem etiam hoc loco petimus; quo ſignificantur omnia, quæcunque in hac vita ad ſpiritus, & animæ ſalutem, & incolumitatem requiruntur. Ut enim multiplex eſt cibus, quo corpus alitur,

tur,

tur, & ſuſtentatur: ſic non eſt unius generis eſca, quæ ſpiritus, & animæ vitam continet: nam & verbum Dei cibus eſt animæ. Sapientia enim inquit: (a) *Venite, comedite panem meum, & bibite vinum, quod miſcui vobis.* Hujus autem verbi facultatem cum adimit Deus hominibus, quod efficere ſolet, cum gravius noſtris ſceleribus offenditur, fame dicitur premere genus humanum. Sic enim eſt apud Amos: (b) *Mittam famem in terram, non famem panis, neque ſitim aquæ, ſed audiendi verbum Domini.* Ut autem illud eſt certum propinquæ mortis ſignum, cum non poſſunt homines vel cibum ſumere, vel ſumptum retinere: ſic magnum eſt deſperatæ ſalutis argumentum, cum vel non quærunt verbum Dei, vel, ſi adſit, non ſuſtinent, & eam impietatis vocem in Deum effundunt: (c) *Recede a nobis: ſcientiam viarum tuarum nolumus.* In hoc furore animi, & mentis cæcitate verſantur illi, qui, neglectis iis, qui legitime eis præſunt, Catholicis & Epiſcopis, & Sacerdotibus, a Sancta Romana Eccleſia deſciſcentes, corruptoribus verbi Dei hæreticis ſe in diſciplinam tradiderunt.

Cibus animæ, ut & corporis, eſt multiplex.
Verbum Dei Panis.

a) *Prov. 9. 5.*
Quomodo Deus fame verbi ſui homines premat.

b) *Amos 8. 11.*
Deſperata eſt reipublicæ ſalus, in qua verbum Dei rejicitur.

c) *Job. 21. 14.*

19. *De vero pane ſuperſubſtantiali, qui eſt Chriſtus Dominus.*

Jam vero panis eſt Chriſtus Dominus, animæ cibus. Inquit enim ipſe de ſe: (d) *Ego ſum panis vivus, qui de cælo deſcendi.* Incredibile eſt, quanta voluptate, ac lætitia perfundat piorum animas hic panis, tum cum maxime terrenis moleſtiis, & incommodis conflictantur. Exemplo nobis eſt ſanctus ille chorus Apoſtolorum, de quibus extat: (e) *Illi quidem*

d) *Joan. 6. 41.*

e) *Act. 5. 41.*

 dem

dem ibant gaudentes a conſpectu concilii, quoniam digni habiti ſunt pro nomine Jeſu contumeliam pati. Referti ſunt hujuſmodi exemplis libri de vita ſanctorum hominum, & de intimis his bonorum gaudiis ita loquitur Deus: (a) *Vincenti dabo manna abſconditum.*

a) *Apoc.* 2. 17.

20. *Chriſtus in Euchariſtiæ ſacramento vere continetur, atque ideo proprie* panis noſter *dicitur.*

Sacramentum corporis Chriſti panis eſt animæ. Sic hanc Petitionem interpretatur Tertull. lib. de Orat. Cypr. item, & Aug. & alii.

Præcipue autem *panis noſter* eſt ipſe Chriſtus Dominus, qui in Sacramento Euchariſtiæ ſubſtantialiter continetur. Hoc inexplicabile pignus charitatis dedit nobis rediturus ad Patrem, de quo dixit: (a) *Qui manducat meam carnem, & bibit meum ſanguinem, in me manet, & ego in illo.* (b) *Accipite, & manducate, Hoc eſt corpus meum.* Ea petent Parochi, quæ ad Fidelis Populi utilitatem pertinebunt, eo ex loco, quo ſeparatim hujus Sacramenti vis, ac ratio continetur. Et vero dicitur hic Panis noſter, quia Fidelium modo hominum eſt, id eſt eorum, qui charitatem cum fide conjungentes, Pœnitentiæ Sacramento ſordes eluunt peccatorum; qui non dimittentes memoriam, ſe Dei filios eſſe, Divinum Sacramentum ſumunt, & colunt, quanta maxima poſſunt ſanctitate, ac veneratione.

a) *Joan.* 6. 56.
b) *Matth.* 26. 26. 1. *Cor.* 11. 24. *Marci* 14. 22. *Lucæ* 22. 19.

21. *Cur Euchariſtia* quotidianus noſter Panis *dicatur.*

Quotidianus vero quamobrem dicatur, in promptu duplex ratio eſt: altera, quod in ſacris Chriſtianæ Eccleſiæ Myſteriis quotidie & offertur Deo, & datur pie, ſancteque poſtulantibus: altera, quod quotidie ſumendus eſt, vel certe ita vivendum, ut quotidie, quoad ejus fieri poſſit, digne ſumere queamus.

Au-

Audiant, qui contra ſentiunt, niſi longo intervallo ſalutaribus his epulis animæ veſci non oportere, quid ſanctus dicat Ambroſius: *Si quotidianus eſt Panis, cur poſt annum illum ſumis? Accipe quotidie, quod quotidie tibi proſit: ſic vive, ut quotidie merearis accipere.*

Frequenter communicandum. S. Ambr. in l. 5. de Sacram. c. 4.

22. *Quomodo affecti eſſe debeamus, ſi petitum Panem mox non impetremus.*

Sed in hac petitione ad illud præcipue cohortandi ſunt fideles, ut, cum recte & conſilium, & induſtriam ſuam poſuerint in comparandis rebus vitæ neceſſariis, rei exitum Deo permittant, ſuumque deſiderium ad ejus referant voluntatem, (a) *Qui non dabit in æternum fluctuationem juſto;* nam vel concedet Deus, quæ petuntur, & ita ſuum optatum conſequentur; vel non concedet, & id erit certiſſimum argumentum, nec ſalutare illud eſſe, nec utile, quod piis a Deo negatur, cui magis curæ eſt de eorum ſalute, quam illis ipſis. Quem locum inſtruere poterunt, explicandis iis rationibus, Parochi, quæ a Sancto Auguſtino in Epiſtola ad Probam præclare colliguntur.

a) *Pſal. 54. 23.*

S. Aug. in ep. 121. ad Probam c. 14.

23. *Cujus rei meditandæ occaſio ſe hic exhibeat.*

Extremum illud erit in hujus tractatione Petitionis, ut meminerint divites facultates ſuas, & copias Deo acceptas referre, cogitentque, ſe idcirco illis bonis eſſe cumulatos, ut illa diſtribuant indigentibus. In quam ſententiam conveniunt, quæ in (b) prima Epiſtola ad Timotheum ab Apoſtolo diſſeruntur, unde magnam vim Parochis petere licebit Divinorum Præceptorum, ad hunc locum utiliter, & ſalutariter illuſtrandum.

b) *1. Tim. 6. 17. 18. 19.*

DE QUINTA PETITIONE.

CAPUT XIV.

Et dimitte nobis debita noſtra, ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris.

1. *Ex Paſſione Chriſti omnium peccatorum noſtrorum remiſſio emanavit.*

Nihil magis charitatem Dei erga hominem declarat, quam Dei paſſio. Vide Jo. c. 3. 15. Rom. 5. 5. 8. 7. Hebr. 9. 9. 15. 1. Joan. 4. 9. Apoc. 1. 5.

Cum ita multa ſint, quæ infinitam Dei potentiam, cum pari ſapientia, ac bonitate conjunctam ſignificent, ut quocunque oculos, cogitationemque converteris, certiſſima ſigna immenſæ poteſtatis, ac benignitatis occurrant; nihil profecto eſt, quod ſummum ejus amorem, & admirabilem in nos charitatem magis declaret, quam inexplicabile Myſterium Jeſu Chriſti Paſſionis: unde perennis ille fons ad eluendas peccatorum ſordes erupit, quo perfundi, & expiari, Deo duce, ac largitore, exoptamus, cum illud ab eo petimus: *Dimitte nobis debita noſtra.*

2. *Quid hæc quinta Petitio contineat.*

a) Iſa. 27. 9. Vide eundem 53. 4. 5. 6. Rom. 4. 26. 1. Cor. 15. 5.

Continet autem hæc petitio ſummam quandam eorum bonorum, quibus per Jeſum Chriſtum cumulatum eſt humanum genus. Id enim docuit Iſaias: (a) *Dimittetur*, inquit, *iniquitas domui Jacob; & iſte omnis fructus, ut auferatur peccatum ejus.* Quod David etiam oſtendit, beatos prædicans eos, qui ſalutarem illum

lum fructum percipere potuerunt, his verbis: (a) *Beati, quorum remiſſæ ſunt iniquitates.* Quare eſt accurate, ac diligenter Paſtoribus hujus poſtulationis animadvertenda, & exponenda ſententia, quam ad cœleſtem vitam conſequendam tantum valere intelligimus,

3. *Quomodo hic non ſit eadem precandi ratio, quæ in ſuperioribus fuit.*

Ingredimur autem novam precandi rationem. Nam hactenus a Deo non ſolum æterna, & ſpiritualia bona, ſed caduca, & quæ ad hanc vitam pertinent, commoda petivimus: nunc vero mala deprecamur & animæ, & corporis, & hujus, & ſempiternæ vitæ.

4. *Quæ in eo, qui veniam peccati impetrare velit, requirantur.*

Sed, quoniam ad impetrandum, quod poſtulamus, requiritur recta poſtulandi ratio; quomodo affectos eſſe oporteat eos, qui Deum hoc modo orare velint, dicendum videtur. Monebunt igitur Parochi fidelem populum, primum neceſſe eſſe, ut is, qui ad hoc petendum velit accedere, ſuum ipſe peccatum agnoſcat; deinde, ut ejus ſenſu, ac dolore commoveatur: tum, ut ſibi omnino perſuadeat, Deum in hac eſſe voluntate, ut iis, qui peccaverunt, ita, ut diximus, affectis, & comparatis ignoſcat: ne forte acerbam delictorum recordationem, ac recognitionem illa veniæ deſperatio conſequatur, quæ olim (b) Cain, & (c) Judæ animum occupavit, qui Deum modo vindicem, & ultorem, non etiam mitem, & miſericordem exiſtimarunt. Ergo in hac petitione ſic affecti ſimus oportet, ut dolenter peccata noſtra re-

a) *Pſal. 31. 1. Rom 4. 7.*

Quomodo ante Chriſti adventum paſſio ſit operata remiſſionem noſtrorum peccatorum.

Vide D. Thom. 3. p. q. 49 art. 1.

D. Thom. 2. 2. q. 85. art. 9.

Agnitio peccati eſt primus ad pœnitentiam gradus.

Bern. ſer. 1. de S. Andrea.

Secundo dolor de peccatis eſt ad peccati remiſſionem neceſſarius.

Aug. ep. 48. ad Vinc. & habetur de pœn. d. 1. c. Neminem.

Tertius gradus ſpes veniæ.

b) *Gen. 4. 13.*

c) *Matth. 27. 4. Act. 1. 18.*

recognoſcentes, ad Deum, tanquam ad parentem, non quaſi ad judicem confugiamus, a quo, non ut ex juſtitia nobiſcum agat, ſed ex miſericordia, poſtulemus.

5. *Quibus rationibus homo ad agnitionem peccatorum perducatur.*

Nemo eſt, qui, ſe peccatorem eſſe, agnoſcere non debeat, & egere Dei gratia.

Facile autem adducemur, ut peccatum noſtrum agnoſcamus, ſi ipſum audierimus Deum nos in ſacris Literis hujus rationis admonentem; eſt enim illud apud Davidem: (a) *Omnes declinaverunt, ſimul inutiles facti ſunt: non eſt qui faciat bonum, non eſt uſque ad unum.* In eandem ſententiam loquitur Salomon: (b) *Non eſt homo juſtus in terra, qui faciat bonum, & non peccet.* Quo illud etiam pertinet: (c) *Quis poteſt dicere, mundum eſt cor meum, purus ſum a peccato?* Quod idem a Sancto Joanne ad deterrendos homines ab arrogantia ſcriptum eſt: (d) *Si dixerimus, quoniam peccatum non habemus, ipſi nos ſeducimus, & veritas in nobis non eſt.* Et a Hieremia: (e) *Dixiſti: abſque peccato, & innocens ego ſum, & propterea avertatur furor tuus a me; ecce ego judicio contendam tecum, eo quod dixeris, non peccavi.* Quorum ſententias omnium idem, qui eas eorum ore protulerat, Chriſtus Dominus hoc petitionis præſcripto confirmat, quo jubet nos delicta noſtra confiteri. Id enim ſecus interpretari prohibuit auctoritas Milevitani Concilii, in hunc modum: *Placuit, ut, quicunque verba ipſa Dominicæ Orationis, ubi dicimus,* Dimitte nobis debita noſtra, *ita vult a Sanctis dici, ut humiliter, non veraciter hoc dicatur, anathema ſit.* Quis enim ferat orantem, & non hominibus, ſed ipſi Domino mentien-

a) *Pſal. 13. 3. Rom. 3. 10.*

b) *Eccl. 7. 21. 3. Reg. 8. 46. 2. Paral. 6. 36.*

c) *Prov. 20. 9.*

d) *1. Joan. 1. 8. Job. 14. 4. Nemo mundus a ſorde, &c. juxta verſionem LXX. interpretum.*

e) *Hier. 2. 35. Sed legat Parochus totum hoc caput, ex quo multa ad concionandum argumenta deſumet. Milevitanum Conc. can. 8. & 9. Item Conc. Trid ſeſſ. 6. de Juſtificatione c. 11.*

tientem, qui labiis ſibi dicit dimitti velle, & corde dicit, quæ ſibi dimittantur, debita non habere?

6. *Quo pacto poſt agnitum peccatum dolor remordens, & vera ejuſdem Pœnitentia in animo excitetur.*

Verum in neceſſaria recognitione peccatorum non eſt ſatis, illa leviter recordari. Nam, ut acerba nobis ſit ea memoria, ut cor pungat, animum ſtimulet, & dolorem inurat, neceſſe eſt. Quare pertractabunt locum hunc diligenter Parochi, ut non ſolum facinorum, ac flagitiorum ſuorum meminerint fideles auditores, ſed ut moleſte, dolenterque meminerint; ut, cum angantur intimis ſenſibus, conferant ſe ad Patrem Deum, a quo, ut inhærentes evellat ſcelerum aculeos, ſuppliciter petant. Nec vero ſolum erratorum turpitudinem ſtudebunt ſubjicere oculis fidelis populi, verum etiam indignitatem, ac ſordes hominum; qui, cum nihil ſimus, niſi putida caro, niſi ſumma fæditas, incomprehenſibilem illam Dei majeſtatem, & inexplicabilem præſtantiam incredibilem in modum audeamus offendere; præſertim a quo procreati, liberati, innumerabilibus, maximiſque beneficiis aucti ſumus.

De hominum vanitate lege Iſa. 40. 6. 7. Eccl. 14. 18. Jacob. 1. 10. 1. Petr. 1. 24. Job. 7 10. De Dei incomprehenſibili majeſtate vide Job. 9. & 12, Hier. 10.

7. *Quomodo per peccatum graviſſimæ Diaboli ſervituti nos tradamus.*

Ut quid? Ut (a) abalienati a Patre Deo, qui ſummum bonum eſt, turpiſſima peccati mercede, (b) Diabolo nos addicamus in miſerrimam ſervitutem, neque enim dici poteſt, quam crudeliter ille dominetur in eorum animis, qui, repulſo ſuavi jugo Dei, ruptoque

a) *Hier. 3. Per totum, & 5. per totum.*

b) *Diabolo ſeſe per peccatum homines addicunt.*

charitatis amabiliſſimo nodo, quo parenti Deo Spiritus noſter adſtringitur, ad hoſtem acerrimum deſciverunt, qui eo nomine (a) *Princeps*, & (b) *Rector mundi*, & *Princeps tenebrarum*, & (c) *Rex ſuper univerſos filios ſuperbiæ* dicitur in divinis Literis. In eos autem, qui Dæmonis tyrannide opprimuntur, vere convenit illa vox Iſaiæ: (d) *Domine Deus noſter, poſſederunt nos domini abſque te.*

a) *Joan.* 12. 32. & 14. 30.
b) *Ephe.* 6. 12.
c) *Job.* 41. 25.
d) *Iſa.* 26. 13.

8. *Quanta mala peccatum in animam invehat.*

Hæc ſi nos minus movent rupta fœdera charitatis, moveant certe calamitates, & ærumnæ, in quas per peccatum incidimus. Violatur enim Sanctitas animæ, quam (e) Chriſto deſponſam eſſe ſcimus: profanum fit illud idem (f) Templum Domini, quod qui contaminant, in eos dicit Apoſtolus: (g) *Si quis autem templum Dei violaverit, diſperdet illum Deus.* Innumerabilia ſunt mala, quæ peccatum invehit in hominem: quam pene infinitam peſtem David his verbis expreſſit: (h) *Non eſt ſanitas in carne mea a facie iræ tuæ. Non eſt pax in oſſibus meis a facie peccatorum meorum.* Nimirum norat hanc plagæ vim, cum nullam ſui partem peſtifero peccato intactam fateretur. Pervaſerat enim in oſſa peccati virus, id eſt, rationem, & voluntatem, quæ maxime ſolidæ ſunt animi partes, infecerat. Hanc late patentem peſtem indicant Sacræ Literæ, cum peccatores (i) claudos, (k) ſurdos, (l) mutos, (m) cæcos, & omnibus membris captos appellant. Sed præter dolorem, quem ex peccatorum quaſi ſcelere ſentiebat, magis etiam angebatur David ex ira Dei, quam in ſe propter peccatum commotam intelligebat. Bellum

e) *Anima eſt ſponſa Chriſti. Hier.* 2. 2. *Oſeæ* 2. 19. 2. *Cor.* 11. 1. *Corinth.* 3.
f) *Eſt templum Domini Spiritus Sancti.* 1. *Cor.* 6. 19.
g) 1. *Cor.* 3. 17.
h) *Pſal.* 37. 4.
i) *Prov.* 26. 6. *Iſa.* 33. 23. *Hier.* 31. 8. *Luc.* 14. 13.
k) *Iſa.* 42. & 43. 8.
l) *Pſal.* 37. 5. *Iſa.* 56. 10.
m) *Iſa.* 42. 43. 56. & 59. 10.

lum enim eſt ſceleratis cum Deo, quorum ſceleribus incredibiliter offenditur; inquit enim Apoſtolus: (a) *Ira, & indignatio, tribulatio, & anguſtia in omnem animam hominis operantis malum.* Nam, etſi tranſierit actio peccati, tamen peccatum macula, & reatu permanet, cui ſemper imminens ira Dei illud inſequitur, tanquam umbra corpus.

Bellum eſt ſceleratis cum Deo. Iſa. 59.

a) Rom. 2. 2. 8. 9.

Peccato commiſſo, remanet macula, & reatus.

9. *Quomodo perſpecta peccatorum calamitate, ad Pœnitentiam converti debeamus.*

Cum igitur David his vulneraretur aculeis, ad petendam delictorum veniam excitabatur: cujus & exemplum doloris, & doctrinæ rationem, ex quinquageſimo ejus Pſalmo deprompta, proponent Parochi fidelibus auditoribus; ut Prophetæ imitatione, & ad doloris ſenſum, id eſt ad veram pœnitentiam, & ad veniæ ſpem erudiri poſſint. Quantam habeat utilitatem hæc docendi ratio, ut ex peccatis dolere diſcamus, illa Dei apud Hieremiam declarat oratio, qui, cum Iſraelem ad Pœnitentiam hortaretur, admonebat eum, ut malorum ſenſum perciperet, quæ peccatum conſequuntur. (b) *Vide enim, inquit, quia malum, & amarum eſt, reliquiſſe te Dominum Deum tuum, & non eſſe timorem ejus apud te, dicit Dominus Deus exercituum.* Qui carent neceſſario hoc recognitionis, ac doloris ſenſu, ii apud Prophetas, Iſaiam, Ezechielem, & Zachariam, (c) cor durum, (d) lapideum, & (e) adamantinum habere dicuntur. Sunt enim inſtar lapidis nullo dolore molliti, nullum vitæ, id eſt ſalutaris recognitionis ſenſum habentes.

Exemplo Davidis excitandus eſt animus ad pœnitentiam. Utilitas veræ pœnitentiæ, & contritionis.

b) Hier. 2. 16.

c) Iſa. 46. 12. Ezech. 3. 7.

d) Ezech. 36. 26.

e) Zech. 7. 12.

10. *Quibus meditationibus poſt peccati agnitionem, & deteſtationem ſpes impetrandæ veniæ concipienda ſit.*

Quomodo ſpes ſit peccatoribus excitanda.

Sed, ne peccatorum gravitate deterritus ſe populus veniam impetrare poſſe deſperet, ipſum ad ſpem vocare Parochi debebunt his rationibus; quod & Eccleſiæ Chriſtus Dominus (a) poteſtatem dedit remittendi peccata, quemadmodum ſacroſancti Symboli articulo declaratur; & hac petitione docuit, quanta eſſet Dei Bonitas, ac liberalitas in genus humanum; niſi enim promptus eſſet, ac paratus Deus ad condonandum peccata pœnitentibus, nunquam nobis hanc precandi formulam præſcripſiſſet: *Dimitte nobis debita noſtra*. Quamobrem illud fixum in animis noſtris tenere debemus, fore, ut is paternam miſericordiam nobis impertiat, qui ipſam his precibus juſſit expoſcere.

a) *Matth. 16. & 18. 19. & Joan. 20. 23. Promptus eſt Deus ad ignoſcendum, ſi nobis ipſi non deſimus, vide Hier. 31. Ezech. 18. 23. Joel 2. 13. 14. Joan. 3. & in novo Teſtamento paſſim.*

11. *Quomodo, ſi nos pæniteat, Deus facile peccatis noſtris indulgeat.*

Peccatum proprie adverſus Deum pugnat.

Nam omnino ſub hac petitione illa eſt ſubjecta ſententia, ſic eſſe in nos affectum Deum, ut vere pœnitentibus libenter ignoſcat. Eſt enim Deus, in quem, abjecta obedientia, peccatur; cujus ordinem ſapientiæ perturbamus, quantum eſt ſitum in nobis; quem offendimus; quem factis, dictiſque violamus. Verum idem eſt ille beneficentiſſimus parens, qui, cum poſſit omnia condonare, non modo ſe id velle declaravit, ſed etiam impulit homines, ut a ſe veniam peterent, &, quibus verbis id facerent, docuit. Quare nemini dubium eſſe poteſt, quin, illo auctore, in noſtra poteſtate ſit nobis Dei gratiam reconciliare. Et

quo-

quoniam hæc teſtificatio propenſæ ad ignoſcendum Divinæ voluntatis fidem auget, ſpem alit, charitatem inflammat; operæ pretium eſt ornare hunc locum nonnullis divinis teſtimoniis, & hominum exemplis, quibus maximorum ſcelerum pœnitentibus Deus veniam conceſſerit. Quam ſententiam quoniam perſecuti ſumus, quantum res ferebat, in proœmio hujus Precationis, & in ea Symboli parte, quæ eſt *de Remiſſione peccatorum;* inde aſſument Parochi, quæ ad hunc locum inſtruendum pertinere videbuntur: reliqua haurient ex Divinarum Literarum fontibus.

Pœnitentiæ vera exempla ſunt Jud. 10. & 1. Reg. 7. & 2. Reg. 12. 24. & 2. Paralip 12. 33. & Jonæ 3. per totum. Jud. 7. Novi Teſtamenti exempla notiora ſunt.

12. *Quid in illa petitionis ſententia* debitorum *nomine intelligendum ſit.*

Tum vero eodem utantur inſtituto, quo in cæteris petitionibus utendum duximus, ut intelligant fideles, quid hic *Debita* ſignificent; ne forte decepti ambiguo, aliud ab eo, quam quod petendum ſit, poſtulent.

Deo debemus amorem ex toto corde, & ex tota anima. & ex tota mente. Deut. 6. Matth. 22. 31. Marc. 12. 29. Rom. 13. 8. Gal. 5. 3.

Primum autem ſcire oportet, minime petere nos, nobis ut remittatur amor ex toto corde, ex tota anima, & ex tota mente noſtra, quem omnino Deo debemus, & cujus debiti ſolutio eſt ad ſalutem neceſſaria.

Neque vero, quia *debiti* nomine etiam obedientia, cultus, veneratio, & cætera hujus generis officia continentur, poſtulamus, ut non amplius ea debeamus.

Sed precamur, ut liberet a peccatis; ſic enim ſanctus (a) Lucas eſt interpretatus; qui peccata pro debitis poſuit, ob eam cauſam, quod illis committendis rei efficimur Deo, & debitis pœnis propoſiti, quas vel ſatisfaciendo, vel patiendo pendimus. Hujus eg-

a) Luc. 7. 41. Luc. 11. 4.

neris debitum fuit, quod Chriſtus Dominus loquutus eſt ore Prophetæ: (a) *Quæ non rapui, tunc exſolvebam.* Qua Dei verbi ſententia licet intelligere, non ſolum nos debitores eſſe, ſed etiam non eſſe ſolvendo, (b) cum peccator per ſe ſatisfacere nullo modo poſſit.

a) *Pſal.* 68. 5.

b) *Luc.* 7. 41. *Chriſti implorandum patrocinium, ut ex theſauro paſſionis ejus præſletur, quo contracta per peccatum debita noſtra diſſolvantur.*

13. *Cum peccator per ſe non ſit ſolvendo, unde debito per peccatum contracto ſatisfieri poſſit.*

Quare confugiendum nobis eſt ad Dei miſericordiam: cui quia (c) par juſtitia reſpondet, cujus eſt retinentiſſimus Deus, utendum erit (d) deprecatione, & patrocinio Paſſionis Domini noſtri Jeſu Chriſti, ſine qua nemo unquam veniam delictorum impetravit, a qua omnis ſatisfaciendi vis, & ratio, tanquam ex fonte, profluxit. Nam pretium illud in cruce a Chriſto Domino perſolutum, & nobiſcum per Sacramenta, re, vel ſtudio, ac deſiderio adhibita communicatum, tanti eſt, ut nobis impetret, & conficiat, quod hac petitione poſtulamus, ut peccata noſtra remittantur.

c) *Pſal.* 100. 1.

d) 1. *Joan.* 2. *Chriſti paſſio eſt fons omnis noſtræ ſatisfactionis.*

14. *Hic pro indulgentia, ac remiſſione culpæ venialis, & mortiferæ oratur.*

Pro remiſſione peccatorum venialium, & capitalium ſit hæc oratio.

Quo loco non id modo pro levibus erratis, & facillimis ad impetrandam veniam, ſed pro gravibus, & mortiferis peccatis deprecamur: quæ precatio in ſcelerum gravitate pondus non habebit, niſi id a Pœnitentiæ Sacramento, re, vel certe deſiderio ſuſcepto, ut jam dictum eſt, aſſumpſerit.

15. *Non eadem ratio, cur* debita noſtra *hic dicamus, quæ fuit, dum* Panem noſtrum *peteremus.*

Dicimus autem *Debita noſtra* longe aliter, at-

atque *Panem noſtrum* antea diximus. Noſter enim ille eſt panis, quia nobis Dei munere tribuitur: at peccata noſtra ſunt, quia illorum culpa reſidet in nobis: nam noſtra voluntate ſuſcipiuntur, quæ peccati vim non haberent, niſi eſſent voluntaria. Nos igitur eam culpam ſuſtinentes, & confitentes, ad expiandum peccata neceſſariam Dei clementiam imploramus. In quo non utimur excuſatione cujuſquam, nec cauſam in quenquam transferimus, ut primi homines (a) Adam, & Eva fecerunt: ipſi nos judicamus, illam, ſi ſapimus, Prophetæ precationem adhibentes: (b) *Non declines cor meum in verba malitiæ, ad excuſandas excuſationes in peccatis.*

Aliter Panem noſtrum, aliter debita noſtra dicimus.

Peccatum omne voluntarium. *Aug. lib. 1. retract. c. 13. & 15. & l. de vera rel. c. 14. & alibi ſæpe, vide Mag. in 2. d. 41. lit. c. & f.*

a) *Gen 3. 12. 13.*

b) *Pſal. 140. 4.*

16. *Cur in numero multitudinis*, dimitte nobis debita, *poſtulemus.*

Nec vero dicimus, *Dimitte mihi*, ſed, *nobis:* quod fraterna neceſſitudo, & charitas, quæ inter omnes homines intercedit, a nobis ſingulis poſtulat, ut de communi proximorum ſalute ſoliciti, cum pro nobis preces facimus, pro illis etiam deprecemur. Hunc orandi morem a Chriſto Domino traditum, deinceps ab Eccleſia Dei acceptum, perpetuoque ſervatum, (c) ipſi & maxime tenuerunt Apoſtoli, &, ut cæteri adhiberent, auctores fuerunt. Hujus autem flagrantis ſtudii, & cupiditatis in deprecando pro ſalute proximorum habemus in utroque teſtamento ſanctorum Moyſis, & Pauli præclarum exemplum: Quorum alter ſic Deum precabatur: (d) *Aut dimitte eis hanc noxam, aut, ſi non facis, dele me de libro tuo, quem ſcripſiſti:* Alter in hunc mo-

Alii pro aliis orare debemus.

c) *Rom. 1. 9. 2. Cor. 11. 28. 2. Petr. 1. 14.*

d) *Exod. 32. 32.*

a) Rom. 9. 3. modum: (a) *Optabam ego ipſe anathema eſſe a Chriſto pro fratribus meis.*

17. *Quomodo hæc verba*, Sicut & nos dimittimus debitoribus noſtris, *ſint intelligenda.*

Duplex acceptio particulæ ſicut. *Primo.* *Greg. lib. 17. Moral. c. 6.*

Illud, *Sicut*, dupliciter intelligi poteſt: nam & ſimilitudinis vim habet, cum videlicet a Deo petimus, ut, quemadmodum nos injurias, & contumelias remittimus iis, a quibus læſi ſumus, ſic ipſe nobis peccata condonet. *Secundo.* Eſt præterea conditionis nota: in quam ſententiam Chriſtus Dominus eam formulam interpretatur. (b) *Si enim dimiſeritis hominibus*, inquit, *peccata eorum, dimittet & vobis Pater veſter Cæleſtis delicta veſtra; ſi autem non dimiſeritis hominibus, nec Pater veſter dimittet vobis peccata veſtra.* Verum habet uterque ſenſus eandem ignoſcendi neceſſitatem: ut, ſi volumus nobis Deum veniam concedere delictorum, parcamus illis ipſis neceſſe ſit, a quibus injuriam accepimus. Sic enim Deus oblivionem injuriarum, mutuumque ſtudium, & amorem requirit a nobis, ut eorum, (c) qui in gratiam non ſunt reconciliati, dona, ac ſacrificia rejiciat, & aſpernetur.

b) Matth. 6. 14. 15. Marc. 11. 25. 26. Eccl. 28. 3.

c) Matth. 10. 24. 23.

18. *Remiſſio omnium injuriarum probatur eſſe & naturæ præceptis, & Chriſti mandatis conſentanea.*

Eſt etiam naturæ lege ſancitum, (d) ut tales nos aliis præbeamus, quales eos in nos eſſe cupimus; vere ut impudentiſſimus ille ſit, qui poſtulet a Deo, ut ſuis ſceleris pœnam prætermittat, cum ipſe in proximum animum retineat armatum. Quare parati, & prompti

d) Matth. 7. 12. Lucæ 6. 31. Tobiæ 4. 16.

ad ignoſcendum eſſe debent ii, quibus impoſitæ ſunt injuriæ; cum & urgeantur hac precandi formula, & apud Sanctum Lucam id jubeat Deus: (a) *Si peccaverit in te frater tuus, increpa illum; &, ſi pœnitentiam egerit, dimitte illi; &, ſi ſepties in die peccaverit in te, & ſepties in die converſus fuerit ad te, dicens, Pœnitet me, dimitte illi*: & in Evangelio S. Matthæi ſit: (b) *Diligite inimicos veſtros:* (c) & Apoſtolus, & ante eum (d) Salomon ſcripſerit, *Si eſurierit inimicus tuus, ciba illum; ſi ſitierit, potum da illi:* & ſit apud S. Marcum Evangeliſtam: (e) *Cum ſtabitis ad orandum, dimittite, ſi quid habetis adverſus aliquem; ut & Pater veſter, qui in cælis eſt, dimittat vobis peccata veſtra.*

19. *Quibus rationibus flectendi ſint hominum animi ad lenitatem, quam hic Deus exigit.*

Sed, quoniam depravatæ naturæ vitio nihil ægrius ſit ab homine, quam ut inferenti condonet injurias; omnem conferant Parochi animi, & ingenii vim ad commutandos, & flectendos animos fidelium ad hanc lenitatem, & miſericordiam, Chriſtiano homini neceſſariam. Commorentur in traditione (f) divinorum oraculorum, in quibus audire licet imperantem Deum, inimicis ignoſcendum. Prædicent id, quod veriſſimum eſt, magno eſſe argumento hominibus, eos eſſe Dei filios, ſi facile remittant injurias, & inimicos diligant ex animo. Elucet enim in eo, quod inimicos diligimus, ſimilitudo quædam cum parente Deo, (g) qui ſibi inimiciſſimum, & infeſtiſſimum genus hominum, Filii ſui morte ab

æter-

a) *Luca 17. 3.*

b) *Matth. 5. 44.*
c) *Rom. 12. 20.*
d) *Prov. 25. 21.*

e) *Marci 11. 25.*

f) *Præter ſuperiora hæc illic indicanda duximus. Exod. 23. 4. 5. Lev. 19. 17. 18. Deut. 22. 1. 1. Reg. 24. 5. & 26. 10. 11. Job. 31. 29. Pſal. 7. & 9. Prov. 20. 22. Exod. 23. 12.*

g) *Rom. 5. 8. 9. 10.*

æterno exitio redemptum, reconciliavit. Sit autem hujus cohortationis, & præcepti clauſula illud imperium Chriſti Domini, quod recuſare non poſſumus ſine ſummo dedecore, & pernicie: (a) *Orate pro perſequentibus, & calumniantibus vos, ut ſitis filii Patris veſtri, qui in Cælis eſt.*

a) *Matth.* 5. 44.

20. *Quomodo cum iis agendum ſit, qui ex animo omnem injuriarum memoriam delere nequeunt.*

Quanta oblivio injuriarum requiratur a Chriſtianis. Vide D. Thom. in 2. 2. q. 25. art. 9.

Verum hoc loco non vulgaris Paſtorum prudentia requiritur, ne quis, cognita hujus difficultate, ac neceſſitate præcepti, ſalutem deſperet. Sunt enim, qui, cum ſe debere intelligant conterere injurias oblivione voluntaria, & eos diligere, qui læſerunt, id cupiunt, & pro viribus faciunt, ſed univerſam memoriam injuriarum ſibi exhauriri non poſſe ſentiunt. Nam reſident in animo quædam reliquiæ ſimultatis: quamobrem magis agitantur conſcientiæ fluctibus, verentes, ne parum ſimpliciter, & candide poſitis inimicitiis, Dei juſſo non obediant. Hic igitur Paſtores (b) contraria ſtudia carnis, & ſpiritus explicabunt, quod illius ſenſus ſit ad vindicationem proclivis, hujus ratio propenſa ad ignoſcendum, hinc inter ipſos perpetuam turbam, ac rixam exiſtere, quare ſaluti minime diffidendum eſſe demonſtrabunt, reclamantibus, & adverſantibus rationi corruptæ naturæ appetitionibus, modo ſpiritus perſtet in officio, & voluntate remittendi injurias, proximumque diligendi.

b) *Matth.* 26. 4. *Rom.* 8. 18. 19. *Gal.* 5. 14.

21.

21. *Qui appetitum vindictæ adhuc retinent, poſſunt, & debent orationem Dominicam abſque culpa recitare.*

Quod autem aliqui fortaſſe fuerint, qui, cum nondum animum inducere poſſint, ut obliti injurias, ament inimicos: propterea deterriti ea, quam diximus, conditione hujus petitionis, Dominica precatione non utantur; duas has rationes afferent Parochi quibus exitioſum hunc errorem illis eripiant. Nam quivis unus e fidelium numero preces has facit totius Eccleſiæ nomine, in qua pios aliquot eſſe neceſſe eſt, qui debitoribus ea, quæ hic commemorantur, debita remiſerunt.

Orant Chriſtiani nomine totius Eccleſiæ. D. Thom. in 2. 2 qu. 83. art. 16.

Accedit eo, quod id a Deo petentes, una etiam petimus, quicquid ad impetrandum in eam petitionem a nobis neceſſario conferendum eſt. Petimus enim & veniam peccatorum, & donum veræ pœnitentiæ; petimus facultatem intimi doloris; poſtulamus, ut a peccatis abhorrere, & illa Sacerdoti vere, ac pie confiteri poſſimus. Itaque, cum neceſſe etiam nobis ſit parcere iis, qui damnum, aut malum aliquod dederint; cum, ut nobis Deus ignoſcat, precamur, ſimul oramus, ut largiatur facultatem reconciliandi nos illis, quos odimus. Quare deterrendi ſunt ab ea opinione, qui inani illo, & pravo timore commoventur, ne ſibi Deum reddant offenſiorem hac precatione; contraque etiam cohortandi ad frequentem orationis uſum, quo a parente Deo poſtulent, ut ſibi det eam mentem, ut iis, qui læſerint, ignoſcant, & inimicos diligant.

Cum petitur aliquid a Deo, petitur etiam facultas perficiendi illud, quod homini alioqui eſſe videtur impoſſibile.

 22. *Quid*

22. *Quid illis ſit faciendum, qui orationem de remiſſione peccatorum ſibi cupit eſſe fructuoſam.*

Sed, ut precatio omnino fructuoſa ſit, primum hæc in ea eſt cura, meditatioque adhibenda, nos Deo ſupplices eſſe, & ab eo veniam petere, quæ non datur niſi pœnitenti: itaque nos ea charitate, & pietate præditos eſſe oportere, quæ pœnitentibus conveniat: convenire autem maxime iis, ſubjecta quaſi oculis propria flagitia, atque facinora lacrymis expiare. Cum hac cogitatione conjungenda eſt cautio in poſterum earum rerum, in quibus fuit aliqua occaſio peccandi, quæque nobis anſam dare poſſint ad offendendum Parentem Deum. In his curis verſabatur David, cum diceret: (a) *Et peccatum meum contra me eſt ſemper.* Et alio loco: (b) *Lavabo per ſingulas noctes lectum meum: lacrymis meis ſtratum meum rigabo.* Proponat, ſibi præterea unuſquiſque ardentiſſimum orandi ſtudium eorum, qui a Deo precibus impetraverunt veniam delictorum: (c) Ut publicani illius, qui longe conſiſtens præ pudore, ac dolore, & oculis humi defixis, tantum pulſabat pectus, eam habens orationem: *Deus propitius eſto mihi peccatori.* Tum (d) illius peccatricis mulieris, quæ Chriſto Domino, retro ſtans, rigatos a ſe ejus pedes, & capillis etiam abſterſos oſculabatur: (e) Petri denique Principis Apoſtolorum, *qui egreſſus foras flevit amare.*

Occaſiones peccatorum evitandæ.

a) *Pſal.* 50. 3.

b) *Pſal.* 6. 7.

Exempla eorum proponenda, qui precibus veniam impetrarunt.

c) *Luc.* 18. 13.

d) *Luc.* 7. 38.

e) *Matt.* 26. 75.

23. *Quæ ſint præcipua ad ſananda animæ vulnera remedia.*

Deinde cogitandum eſt, quo infirmiores ſunt homines, & ad morbos animi, quæ ſunt peccata, propenſiores, eo pluribus, & frequen-

Remedia præcipua ægrotantis animæ ſunt Pœnitentia, & Euchariſtia.

quentioribus medicamentis indigere. Sunt autem ægrotæ animæ remedia, Pœnitentia, & Euchariſtia. Hæc igitur ſæpiſſime adhibeat Fidelis Populus. Deinde Eleemoſyna, quemadmodum tradunt (a) Divinæ Literæ, medicina eſt accomodata ſanandis animæ vulneribus. Quare qui pie hac prece uti cupiunt, pro viribus benigne faciant egentibus. Quantam enim vim habeat ad delendas ſcelerum maculas, teſtis eſt in Tobia Angelus Domini ſanctus Raphael: cujus eſt illa vox: (b) *Eleemoſyna a morte liberat, & ipſa eſt, quæ purgat peccata, & facit invenire miſericordiam, & vitam æternam*: teſtis eſt Daniel, qui Nabuchodonoſor Regem ſic admonebat: (c) *Peccata tua Eleemoſynis redime, & iniquitates tuas miſericordiis pauperum.*

Eleemoſinæ virtus.

a) *Vide Deut. 15. 5. 7. 8. Tob 4. 7. Pſal. 40. 12. Prov. 14. 19. Eccl. 3. 33. Lucæ 11. 12. & alibi ſæpe.*

b) *Tob. 12. 9.*

c) *Dan. 4. 24.*

Optima autem largitio, & impertiendæ miſericordiæ ratio eſt oblivio injuriarum, & bona voluntas erga eos, qui rem, vel exiſtimationem, vel corpus tuum, tuorumve violaverint. Quicunque igitur cupit in ſe eſſe maxime miſericordem Deum, is ipſi Deo ſuas donet inimicitias, remittatque omnem offenſionem, & pro Hoſtibus libentiſſime deprecetur, omnem captans occaſionem de illis ipſis bene promerendi. Sed, quoniam hoc argumentum explicatum eſt, cum homicidii locum tractavimus, eo rejicimus Parochos. Qui tamen hanc petitionem hoc fine concludant, nihil injuſtius eſſe, aut fingi poſſe, quam eum, qui cum hominibus durus ſit, ut nemini ſe det ad lenitatem, idem poſtulet, ut in ſe ſit mitis, & benignus Deus.

Optima eleemoſina etiam injuriarum oblivio.

DE SEXTA PETITIONE.

CAPUT XV.

Et ne nos inducas in tentationem.

I. *Quantum periculum ſit, ne poſt peccatorum remiſſionem perceptam iterum in peccatum relabamur.*

Bern. ſerm. 4. de Aſſumpt. Quomodo Dæmon eos maxime impugnet, qui ab eo defecerunt. Vide Luc. 11. 24. 25. 26.

Non dubium eſt, quin filii Dei poſt impetratam delictorum veniam cum incenſi ſtudio adhibendi Deo cultum, & venerationem, Cœleſte Regnum exoptant, & omnia divino numini tribuentes pietatis officia, toti pendent a paterna ejus voluntate, ac providentia; tum eo magis humani generis hoſtis omnes adverſus illos artes excogitet, omnes machinas paret, quibus oppugnentur, ſic ut verendum ſit, ne, labefactata, & mutata ſententia, rurſum in vitia delabantur, longeque deteriores evadant, quam antea fuerint: de quibus illud Principis Apoſtolorum jure dici poſſit: (a) *Melius erat illis non cognoſcere viam juſtitiæ, quam poſt agnitionem retrorſum converti ab eo, quod illis traditum eſt, ſancto mandato.*

a) 2. Pet. 2. 21.

2. *Quomodo Chriſtus nos hac oratione adverſus vaferrimi hoſtis inſidias munire voluerit.*

Fortis eſt, quem adverſa non frangunt, fortior quem proſpera non abjiciunt, fortiſſimus, qui hac rerum viciſſitudine non commovetur.

Quare nobis a Chriſto Domino datum eſt hujus petitionis præceptum, ut quotidie nos Deo commendemus, ejusque patriam curam, & præſidium imploremus, minime dubitantes fore, ut, ſi deſeramur divino patrocinio, vaferrimi hoſtis laqueis irretiti teneamur. Neque

que vero ſolum in hac orandi regula juſſit a Deo petere, ne patiatur nos induci in tentationem; ſed in illa etiam oratione, quam ad ſacros habuit Apoſtolos ſub ipſum mortis tempus, cum quidem (a) ipſos mundos eſſe dixiſſet, eos hujus officii his verbis admonuit: (b) *Orate, ut non intretis in tentationem.* Quæ iterum a Chriſto Domino adhibita admonitio magnum diligentiæ onus imponit Parochis excitandi fidelem populum ad frequentem hujus uſum precationis, ut, cum tanta hominibus ab hoſte Diabolo in ſingulas horas pericula hujus generis intendantur, a Deo, qui ſolus illa propulſare poteſt, petant illud aſſidue: *Ne nos inducas in tentationem.*

a) *Jo. 13. 10.*

b) *Matt 26. Marc. 14. 38. Luc 22. 40.* *Docuit, ut vigilemus, ne incidamus in peccatum, &c.* *Ambr. lib. 5. ep. 33. in medio.*

3. *Quibus præcipue rationibus homines hujus petitionis neceſſitatem intelligere poſſint.*

Intelliget autem fidelis populus, quantopere egeat divini hujus adjumenti, ſi ſuæ imbecillitatis, inſcitiæque meminerit: ſi recordabitur illam Chriſti Domini ſententiam: (c) *Spiritus quidem promptus eſt, caro autem infirma;* ſi ei venerit in mentem, quam graves ſint, & exitiales hominum caſus, impellente Dæmone, niſi ſuſtineantur dexteræ cœleſtis auxilio. Quod illuſtrius eſſe poſſit humanæ infirmitatis exemplum, quam ſacer ille Chorus Apoſtolorum, (d) qui magno antea animo cum eſſent, primo quoque objecto terrore, relicto Salvatore, diffugerunt? Etſi illuſtrius etiam eſt illud Principis Apoſtolorum, qui in tanta profeſſione ſingularis & fortitudinis, & amoris in Chriſtum Dominum, cum paulo ante, ſibi bene fidens, ita dixiſſet: (e) *Si oportuerit me mori tecum, non te negabo:* ſtatim

c) *Matt. 20. 41. Marci 14. 33.*

d) *Matt. 26. 35. 36.*

Humanæ imbecillitatis exemplum in Apoſtolis.

e) *Matt. 26. 35. 70. 71. Marc. 14. 19. 68, 69.*

unius voce mulierculæ perterritus, ſe Dominum non noſſe jurejurando affirmavit. Nimirum illi in ſumma ſpiritus alacritate non reſpondebant vires. Quod ſi viri ſanctiſſimi humanæ naturæ fragilitate, cui confidebant, graviter peccaverunt; quid non timendum eſt cæteris, qui ab eorum ſanctitate abſunt longiſſime?

4. *Quot, quantiſque tentationum periculis hominum vita ſit expoſita.*

A minori ad majus.

Pericula, inter quæ fideles verſantur, ſæpius ad memoriam ſunt revocanda.

a) *Job. 7. 2. juxta 70. Matt. 1. 3. 5. 9. Joan. 2. 16.*

Quare proponat fideli populo Parochus prælia, & pericula, in quibus aſſidue verſamur, (a) dum anima eſt in hoc mortali corpore, quos undique caro, mundus, & Satanas oppugnant. Quid ira, quid cupiditas in nobis poſſit, quotuſquiſque eſt, qui magno ſuo malo non experiri cogatur? Quis non his laceſſitur ſtimulis? quis hos non ſentit aculeos? quis ſubjectis non uritur ardentibus facibus? Et quidem tam varii ſunt ictus, tam diverſæ petitiones, ut difficillimum ſit gravem aliquam plagam non accipere. Ac præter hos inimicos, (b) qui habitant, & vivunt nobiſcum, ſunt præterea hoſtes illi acerrimi, de quibus ſcriptum eſt: (c) *Non eſt nobis colluctatio adverſus carnem, & ſanguinem, ſed adverſus Principes, Poteſtates, adverſus mundi Rectores tenebrarum harum, contra Spiritualia nequitiæ in cæleſtibus.*

b) *Matt. 10. 16.*

c) *ad Eph. 6. 12.*

5. *Quam graves ſint Dæmonum in nos inſultus, ex ſententia Divi Pauli exponitur.*

Dæmonum poteſtas reliquis rebus antecellit.

Job 41. vide Gregor. lib. 34. mor. c. 17.

Accedunt enim ad intimas pugnas externi impetus, & impreſſiones Dæmonum, qui & aperte nos petunt, & per cuniculos in animas noſtras vix ut ab illis cavere poſſimus. Illos & *Principes* Apoſtolus appellat propter naturæ excel-

excellentiam (nam natura hominibus, & cæteris, quæ ſub ſenſum cadunt, creatis rebus antecellunt) & *Poteſtates* vocat, quod non ſolum naturæ vi, ſed poteſtate etiam ſuperant, & *Rectores* nominat *mundi tenebrarum:* non enim clarum, & illuſtrem mundum regunt, id eſt bonos, & pios, ſed obſcurum, & caliginoſum, nempe eos, qui flagitioſæ, & facinoroſæ vitæ ſordibus, ac tenebris obcæcati, duce tenebrarum Diabolo delectantur. Nuncupat etiam Dæmones *ſpiritualiæ nequitiæ:* eſt enim Carnis, & Spiritus nequitia. Carnalis quæ dicitur nequitia, incendit appetitum ad libidines, & voluptates, quæ percipiuntur ſenſibus. Spiritualia nequitiæ ſunt mala ſtudia, & pravæ cupiditates, quæ ad ſuperiorem pertinent animæ partem; quæ tanto pejores ſunt, quam reliquæ, quanto mens ipſa, & ratio altior eſt, atque præſtantior. Quæ Satanæ nequitia quia maxime ſpectat illuc, ut cœleſti nos hæreditate privet, propterea dixit (a) Apoſtolus *in cæleſtibus* Ex quo licet intelligere, magnas eſſe hoſtium vires, invictum animum, immane in nos, & infinitum odium, bellum etiam perpetuum eos gerere nobiſcum, ut nulla pax eſſe cum illis, nullæ induciæ fieri poſſint.

Rectores mundi tenebrarum cur dicantur Dæmones. D. Aug. in Pſal. 8.

Carnalis, & ſpiritualis nequitia quæ ſint.

a) *Epheſ. 6. 13.* Ly, *in, accipitur cauſative, hoc eſt propter cæleſtia ſua, facta noſtra.*

6. *Quanta ſit diaboli ad tentandum audacia, & perverſitas.*

Quantum vero audeant, declarat Satanæ apud Prophetam vox: (b) *in cælum conſcendam.* (c) Aggreſſus eſt primos homines in Paradiſo, (d) adortus eſt Prophetas, appetivit Apoſtolos, ut, quemadmodum apud Evangeliſtam loquitur Dominus, (e) *cribraret eos, ſi-*

Quanta dæmonum ſit audacia, & invidia.

b) *Iſa. 14. 13.*
c) *Gen. 3. 12.*
d) *Job. 1. 1.*
1. Paral. 21. 1.

e) *Luc. 22. 31*

a) *att. 4. 3.*

cut triticum. (a) Ne ipſum quidem Chriſti Domini os erubuit, itaque ejus inexplebilem cupiditatem, & immenſam diligentiam ſanctus Petrus expreſſit, cum dixit: (b) *Adverſarius veſter diabolus, tanquam leo rugiens, circuit, quærens quem devoret.* Quamquam non unus modo tentat homines Satan, ſed gregatim interdum Dæmones in ſingulos impetum faciunt: quod ille confeſſus eſt Dæmon, (c) qui rogatus a Chriſto Domino, quod ſibi nomen eſſet, reſpondit: *Legio mihi nomen eſt*, nempe Dæmonum multitudo, quæ miſerum illum divexarat; & de alio ſcriptum eſt: (d) *Aſſumit ſeptem alios ſpiritus ſecum, nequiores ſe, & intrantes habitant ibi, & fiunt noviſſima hominis illius pejora prioribus.*

b) *1. Pet. 5. 8.*

Dæmones non ſinguli, ſed plures infeſtant interdum homines.

c) *Matt. 8. 18, 19. Marci 1. 9. Luc. 8. 30.*

d) *Matt. 12. 43. Luc. 11. 26.*

7. *Cur perverſi minus, pii autem magis a Dæmonibus infeſtentur.*

Dæmones improbis infeſti non ſunt. Judith. 11. Ego nunquam nocui viro, &c. Et Lucæ 11. In pace ſunt omnia, quæ poſſidet. Joan. 15. Si de mundo fuiſſetis, mundus quod ſuum erat diligeret, & hoc eſt, quia vir bonus eſt Cæli, malus eſt telluris alumnus, quos igitur Cælum diligit, odit humus.

Multi ſunt, qui, quod impulſus, atque impetus Dæmonum in ſe minime ſentiunt, totam rem falſam eſſe arbitrantur: quos ipſos a Dæmonibus non impugnari mirum non eſt, quibus ſe ſponte tradiderunt: non eſt in illis pietas, non charitas, non virtus ulla Chriſtiano homine digna, quare fit, ut toti ſint in poteſtate Diaboli: nec ullis tentationibus opus eſt ad eos evertendos, in quorum jam animis, ipſis libentibus, commoratur. At vero qui ſe Deo dicaverunt, in terris cœleſtem vitam agentes, ii maxime omnium Satanæ incurſibus petuntur, hos acerbiſſime odit, his in ſingula temporis momenta ſtruit inſidias. Plena eſt Hiſtoria Divinarum Literarum Sanctorum hominum, quos præſenti etiam animo ſtantes vel vi, vel fraude pervertit. (e) Adam, (f) David,

Ab exemplo Sanctorum.

e) *Gen. 3. 2.*
f) *2. Reg. 11. 2. 3.*

vid, (a) Salomon, (b) aliique, quos enumumerare difficile ſit, experti ſunt Dæmonum violentos impetus, & callidam aſtutiam, cui reſiſti non poſſit conſilio, aut hominum viribus. Quis igitur ſe ſuo præſidio ſatis tutum exiſtimet? Itaque pie, caſteque petendum a Deo eſt, (c) ne nos tentari ſinat ſupra id, quod poſſumus, ſed faciat etiam cum tentatione proventum, ut poſſimus ſuſtinere.

a) 3. Reg. 11. b) *Sampſon. Jud*, 15. 4. *Saul.* 1. *Reg.* 15. *Ezech.* 4. *Reg.* 20. 13.

c) 1. *Cor.* 10. 13. 2. *Petr.* 2. 9.

Dæmonum in nos potentia limitata eſt.

Apoc. 2. & 20. *Vide Caſſian. coll.* 8. *cap.* 19. *Aug. in Pſal.* 61.

8. *Dæmones, quantum, aut quamdiu volunt, homines tentare non poſſunt.*

Verum hic fideles confirmandi ſunt, ſi quis animi imbecillitate, aut rei ignoratione Dæmonum vim perhorreſcunt, ut ipſi tentationum fluctibus agitati in hunc precationis portum confugiant; non enim Satan in tanta & potentia, & pertinacia, in capitali odio noſtri generis, nec quantum, nec quandiu vult, tentare nos, aut vexare poteſt; ſed omnis ejus poteſtas Dei nutu, & permiſſu gubernatur. Notiſſimum eſt exemplum Job, de quo niſi Diabolo dixiſſet Deus, (d) *Ecce univerſa, quæ habet, in manu tua ſunt*, nihil ejus Satanas attigiſſet: contra vero, niſi addidiſſet Dominus, (e) *Tantum in eum ne extendas manum tuam*, uno Diaboli ictu cum filiis ipſe, facultatibuſque concidiſſet. Ita autem alligata eſt Dæmonum vis, ut ne (f) in porcos quidem illos, de quibus ſcribunt Evangeliſtæ, non permittente Deo, invadere potuiſſent.

d) *Job.* 1. 12.

e) *Ibidem* 16.

f) *Matt.* 8. *Marc.* 5. 11. *Lucæ* 8. 32.

9. *Quid* tentandi *vox nobis deſignet, quaque ratione a Deo tentemur.*

Sed ad intelligendam hujus petitionis vim dicendum eſt, quid hic *tentatio* ſignificet, quid item induci in tentationem. *Eſt autem*

Tentare quid ſit. D. *Th. in* 1. *p. qu.* 114. *a.* 2. & 2. 2. *q.* 97. *a.* 1.

tentare, periculum facere de eo, qui tentatur, ut ab ipſo, quod cupimus, elicientes, verum exprimamus. Qui tentandi modus in Deum minime cadit; quid enim eſt, quod neſciat Deus? (a) *Omnia enim*, inquit, *nuda, & aperta ſunt oculis ejus.*

a) *Heb. 4. 13. Pſal. 33. 16. Eccl. 15. 20.*

Quomodo Deus hominem tentet, vide item Aug. ep. 146. & in exp. q. 58. & 74.

Eſt alterum tentandi genus, cum longius progrediendo aliud quæri ſolet, vel in bonam, vel in malam partem: in bonam, cum ea re tentatur alicujus virtus, ut, illa perſpecta, & cognita, is commodis, & honoribus augeatur, ejuſque exemplum cæteris imitandum proponatur, ac denique omnes ob idipſum ad Dei laudes excitentur: quæ tentandi ratio ſola convenit in Deum. Hujus exemplum tentationis eſt illud in Deuteronomio: *Tentat vos Dominus Deus veſter, ut palam fiat, utrum diligatis eum, an non.* Quo modo etiam tentare ſuos dicitur Deus, cum inopia, morbo, & aliis calamitatum generibus premit: quod probandæ eorum patientiæ cauſa facit, & ut aliis documentum ſint Chriſtiani officii. In hanc partem (b) legimus Abraham eſſe tentatum, ut filium immolaret; quo facto fuit is obedientiæ, & patientiæ exemplum ſingulare ad memoriam hominum ſempiternam. In eandem ſententiam dictum eſt de Tobia: (c) *Quia acceptus eras Deo, neceſſe fuit, ut tentatio probaret te.*

Deut. 13. 3. Vide Aug. in Pſ. 5. & 6.

b) *Gen. 22. 1. Vide Aug. lib. 16. de Civ. Dei. c. 32.*

c) *Tob. 12. 13.*

10. *Quomodo Dæmon homines tentet.*

In malam partem tentantur homines, cum ad peccatum aut exitium impelluntur: quod proprium diaboli officium eſt. Is enim eo animo tentat homines, ut decipiat, agatque præcipites: quamobrem (d) *Tentator* in Divinis Lite-

Tentatio deceptionis cauſa diaboli eſt propria. Aug. ep. 146. & alibi frequenter.

d *Matt. 4. 3.*

Literis appellatur. In iis vero tentationibus modo intimos nobis admovens ſtimulos, animæ affectiones, & commotiones adhibet adminiſtras; modo nos exagitans extrinſecus, externis rebus utitur, vel proſperis ad efferendos, vel ad frangendos adverſis; nonnunquam habet emiſſarios, & excurſores, perditos homines, in primiſque hæreticos, qui (a) ſedentes in cathedra peſtilentiæ, malarum doctrinarum mortifera ſemina diſpergunt, ut illos, qui nullum delectum, aut diſcrimen habent virtutis, & vitiorum, homines per ſe proclives ad malum, nutantes, ac præcipitantes impellant.

a) *Pſal.* 1.

II. *Quibus modis dicatur quis in tentationem induci.*

Dicimur autem induci in tentationem, cum tentationibus ſuccumbimus. Inducimur vero in tentationem dupliciter; primum, cum de ſtatu dimoti, in id ruimus malum, in quod tentando nos aliquis impulerit. At nemo quidem a Deo hoc modo in tentationem inducitur: quia nemini eſt peccati auctor Deus; immo vero (b) *Odit omnes, qui operantur iniquitatem.* Sic vero etiam apud ſanctum Jacobum: (c) *Nemo, cum tentatur, dicat, quoniam a Deo tentatur: Deus enim intentator malorum eſt.*

Quid ſit. induci in tentationem, quodque multipliciter fieri poſſit, vide D. Aug. l. 1. de ſer. Dom in monte, c. 14.

Deus peccati non eſt auctor, ſed illud odit.

b) *Exod.* 23. 7 & 2. *Paral.* 19. 7. *Job.* 24. *Pſalm.* 5. 44. *Prov.* 15. *Sap.* 14. 9. *Eccl.* 15 21. *Oſeæ* 13. & *alibi ſæpe.* *Baſil. in hom. quod Deus non ſit auctor malorum.*

c) *Jacob.* 1. 13.

Deinde dicitur, nos in tentationem inducere is, qui, etſi non tentat ipſe, neque operam dat, quo tentemur, tentare tamen dicitur, quia, cum poſſit prohibere, ne id accidat, aut ne tentationibus ſuperemur, non impedit. Hoc modo Deus pios, & bonos tentari quidem ſinit, verumtamen ſua gratia ſuſtentatos non deſerit. Nec vero interdum juſto, &

Quomodo a Deo in tentationem inducamur.

De hac hominum nequitia, vide Deut. 32. 15. & 1. *Reg.* 2. & 2. *Reg.* 12. 9.

& occulto Dei judicio, noſtris id ſceleribus poſtulantibus, nobis ipſi relicti concidimus.

12. *Beneficia Dei quandoque nos in tentationem inducunt.*

Præterea nos in tentationem Deus inducere dicitur, cum ejus beneficiis, quæ nobis ad ſalutem dedit, abutimur ad perniciem, & (a) patris ſubſtantiam, ut prodigus ille filius, diſſipamus vivendo luxurioſe, noſtris cupiditatibus obſequentes. Quamobrem id dicere poſſumus, quod de lege dixit Apoſtolus: (b) *Inventum eſt mihi mandatum, quod erat ad vitam, hoc eſſe ad mortem.* Opportunum rei exemplum eſt Hieroſolyma, teſte Ezechiele: quam Deus omni ornamentorum genere locupletarat, ut ejus ore Prophetæ diceret Deus: (c) *Perfecta eras, in decore meo, quem poſueram ſuper te:* & tamen illa civitas divinis cumulata bonis, tantum abeſt, ut optime de ſe merito, ac merenti Deo gratiam habens, cœleſtibus beneficiis ad beatitudinem conſequendam, cujus gratia ea acceperat, uteretur; ut ingratiſſima in parentem Deum, abjecta ſpe, & cogitatione cœleſtium fructuum, tantum præſenti abundantia luxurioſe, ac perdite frueretur: quod (d) Ezechiel eodem capite pluribus verbis perſecutus eſt. Quare ſunt eodem loco ingrati in Deum homines, qui præbitam ſibi ab eo divinitus uberem materiam recte factorum, ad vitia, illo permittente, convertunt.

a) *Luc. 15. 12. 13. 14.*

b) *Rom. 7. 10.*

c) *Ezech. 16. 14.*

d) *Ibid. 19. 20.*

Ingrati in Deum homines reprehenduntur.

13. *Quomodo Scripturæ verba intelligenda ſint, quæ de permiſſione Dei per verba operationem ſignificanda loquuntur.*

Mos loquendi Scripturarum improprius.

Sed oportet hunc divinæ Scripturæ morem diligenter, attendere, quæ Dei permiſſionem

iis

iis interdum verbis ſignificat, quæ proprie ſi accipiantur, tanquam actionem in Deo ſignificant; nam in Exodo ſic eſt: (a) *Indurabo cor Pharaonis*, & apud Iſaiam; (b) *Excæca cor populi hujus*, & ad Romanos ſcribit Apoſtolus: (c) *Tradidit illos Deus in paſſiones ignominiæ, & in reprobum ſenſum.* Quibus in locis, aliiſque ſimilibus, non id omnino eſſe actum a Deo, ſed permiſſum intelligendum eſt. *quando verbis activis Dei permiſſio ſignificatur.*

a) *Exod. 4. 7. 3.*
b) *Iſa. 6. 10.*
c) *Rom. 1. 26. 28. Concil Trid. ſeſſ. 6. Can. 6.*

14. *In hac precationis parte non poſtulatur, ut prorſus ab omni tentatione immunes ſimus, ſed ne in tentationibus a Deo deſeramur.*

His vero poſitis, non erit difficile ſcire, quid in hac precationis parte poſtulemus. Nec vero petimus, ne omnino tentemur. (d) *Eſt enim* † *tentatio vita hominis ſuper terram.* Eſt autem ea res utilis, & fructuoſa hominum generi: nam in tentationibus nos ipſos, id eſt vires noſtras cognoſcimus. Quamobrem etiam (e) humiliamur ſub potenti manu Dei, viriliterque decertantes, (f) expectamus immarceſcibilem coronam gloriæ. Nam & (g) qui in agone contendit, non coronatur, niſi legitime certaverit: &, ut inquit ſanctus Jacobus: (h) *Beatus vir, qui ſuffert tentationem; quoniam, cum probatus fuerit, accipiet coronam vitæ, quam repromiſit Deus diligentibus ſe.* Quod ſi urgemur nonnunquam hoſtium tentationibus, magnæ nobis erit levationi cogitatio, *habere nos adjutorem Pontificem, qui poſſit compati infirmitatibus noſtris, tentatum* & ipſum *per omnia.* Quid hic igitur petimus? ne divino præſidio deſerti tentationibus vel decepti aſſentiamur, vel cedamus afflicti: ut preſto ſit *Tentationum utilitas.*

d) *Job 7. ſecundum LXX.*
† *al. leg. militia.*
e) *1. Petri 5. 6.*
f) *Ibidem 4.*
g) *2. Tim. 2. 5.*
h) *Job. 1. 12.*
i) *Hebr. 4. 15.*

nobis

habuerimus, præſertim cogitantes, quam multos hac ſpe, atque hoc animo præditos ex hiantibus Satanæ faucibus liberarit Deus. An non (a) Joſeph undique circumdatus ardentibus inſanæ mulieris facibus e ſummo ereptum periculo, (b) ad gloriam extulit? an non (c) Suſannam, a Satanæ miniſtris obſeſſam, tum cum nihil propius eſſet, quam ut nefariis ſententiis interficeretur, ſervavit incolumem? neque mirum: (d) *Erat enim*, inquit, *cor ejus fiduciam habens in Domino.* Inſignis eſt laus, & gloria Job, qui de Mundo, de Carne, de Satana triumphavit. Plurima ſunt ejus generis exempla, quibus Parochus diligenter pium populum ad eam ſpem, fiduciamque cohortari debebit.

a) Gen. 39. 7. 8. 9. Pſal. 140. 18.

b) Gen. 41. 38. & ſeq.

c) Dan. 13. 61. 62

d) Ibidem.

17. *Noſtri certaminis anteſignanus Chriſtus eſt, ſocii Sancti omnes, quos qui non ſequuntur, vecordes ſunt.*

Cogitent etiam Fideles, quem in hoſtium tentationibus ducem habeant, nempe Chriſtum Dominum, qui (e) victoriam ex illo certamine retulit. Vicit ipſe Diabolum. Eſt (f) is ille fortior, qui ſuperveniens fortem ſuperavit armatum, quem & armis nudavit, & ſpoliis. De ejus victoria, quam de Mundo reportavit, eſt apud ſanctum Joannem: (g) *Confidite, ego vici mundum.* Et in Apocalypſi dicitur (h) *ipſe Leo vincens*, & (i) *exiiſſe vincens, ut vinceret*, qua in victoria ſuis etiam cultoribus facultatem vincendi dedit. Eſt Apoſtoli ad Hebræos Epiſtola plena victoriis ſanctorum hominum, *qui* (k) *per fidem vicerunt regna, obturaverunt ora Leonum*: & quæ ſequuntur. Ex his vero, quæ ſic acta legimus, eas victorias cogitatione com-

e) Matt. 14. 4. Col. 2. 15.

f) Luc. 11. 22.

g) Joan. 16. 33.

h) Apoc. 5. 5.

i) Apoc. 6. 2.

k) Hebr. 11. per totum.

Quomodo Chriſtus nobis proſtrato diabolo, vincendi facultatem dederit, & exemplum præbuerit. Vide D. Aug. l. 4. de Trin. c. 12. Greg. hom. 16. in Evang. D. Th. in 3. p. q. 41 art. 1.

a) 1. Jo. 2. 14.

complectamur, quas quotidie reportant ex intimis, & externis dæmonum præliis homines fide, ſpe, & charitate præſtantes; quæ tam multæ ſunt, tamque inſignes, ut, ſi ſub aſpectum caderent oculorum, nihil frequentius accidere judicaremus, nihil glorioſius, de quorum hoſtium clade his verbis ſcripſit ſanctus Joannes: (a) *Scribo vobis, juvenes, quoniam fortes eſtis, & verbum Dei manet in vobis, & viciſtis malignum.*

18. *Quomodo diabolus a nobis ſuperari poſſit.*

Labore, virtutibus, & vigilantia dæmones ſuperantur.

b) Matt. 26. 41. Luc. 22. 46. Jacob. 4. 7. Marc. 14. 38.

Et ſi propriam infirmitatem in certamine agnoſcemus.

Vincitur autem Satanas non otio, ſomno, vino, commeſſatione, libidine, ſed oratione, labore, vigilia, abſtinentia, continentia, caſtitate: (b) *Vigilate, & orate*, inquit, ut jam diximus, *ut non intretis in tentationem*: qui iis armis ad illam pugnam utuntur, in fugam convertunt adverſarios: qui enim reſiſtunt diabolo, is fugiet ab eis. In his tamen ſanctorum hominum victoriis, quas diximus, nemo ſibi placeat, nemo ſe efferat inſolentius, ut ſe ſuis viribus hoſtiles dæmonum tentationes, impetuſque ſuſtinere poſſe confidat: non eſt hoc naturæ noſtræ, non humanæ imbecillitatis, ſed ſolius divinæ poteſtatis.

19. *Quomodo omnes nobis ad vincendum vires a Deo dentur.*

Citra Dei auxilium nihil poſſumus.

c) Pſal. 17. 35.
d) 1. Reg. 2. 4.

Hæ vires, quibus proſternimus Satanæ ſatellites, dantur a Deo, (c) qui ponit, ut arcum æreum, brachia noſtra, (d) cujus beneficio

ficio *arcus fortium ſuperatus eſt, & infirmi accincti ſunt robore*, qui (a) dat nobis protectionem ſalutis, (b) cujus nos dextera ſuſcipit, (c) qui docet manus noſtras ad prælium, & digitos noſtros ad bellum: ut uni Deo pro victoria ſint agendæ, & habendæ gratiæ, quo uno & auctore, & adjutore vincere poſſumus: quod fecit Apoſtolus; inquit enim: (d) *Deo autem gratias, qui dedit nobis victoriam per Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum.* Eundem auctorem victoriæ prædicat illa cœleſtis vox in Apocalypſi: (e) *Facta eſt ſalus, & virtus, & Regnum Dei noſtri, & poteſtas Chriſti ejus; quia projectus eſt accuſator fratrum noſtrorum, & ipſi vicerunt eum propter ſanguinem Agni.* Teſtatur idem liber Chriſti Domini partam ex mundo, carneque victoriam, eo loco: (f) *Hi cum Agno pugnabunt, & Agnus vincet illos.* Hæc de cauſa, & de modo vincendi.

a) Pſal. 17. 36.
b) Pſal. 62. 9.
c) Pſal. 143. 1.
d) 1. Cor. 15. 17.
e) Apoc. 12. 10. 11.
f) Apoc. 17. 14.

20. *Quæ ſint in ſpirituali illo certamine victorum præmia.*

His expoſitis, proponent fideli populo Parochi a Deo paratas coronas, & conſtitutam victoribus ſempiternam præmiorum amplitudinem: quorum ex eadem Apocalypſi divina proferent teſtimonia: (g) *Qui vicerit, non lædetur a morte ſecunda.* Et alio loco: (h) *Qui vicerit, ſic veſtietur veſtimentis albis, & non delebo nomen ejus de libro vitæ, & confitebor nomen ejus coram Patre meo, & coram Angelis ejus:* & paulo poſt Deus ipſe, ac Dominus noſter ita loquitur ad Joannem: (i) *Qui vicerit, faciam illum columnam in templo Dei mei, & ſo-*

g) Apoc. 2. 11.
h) Apoc. 3. 5.
i) Apoc. 3. 12.

& foras non egredietur amplius. Tum inquit:
a) *Apoc. 3. 21.* (a) *Qui vicerit, dabo ei ſedere mecum in throno meo, ſicut & ego vici, & ſedi cum Patre meo in throno ejus.* Denique, cum Sanctorum gloriam, & perpetuam illam bonorum vim, quibus in Cœlo fruuntur, expoſuiſſet, adjunxit:
b) *Apoc. 21. 7.* (b) *Qui vicerit, poſſidebit hæc, & ero illi Deus, & ipſe erit mihi filius.*

D E

DE SEPTIMA PETITIONE.

CAPUT XVI.

Sed libera nos a malo.

1. *Nihil continetur ſuperioribus petitionibus, quod iſta non includatur.*

Poſtrema petitio vim ſex ſuperiorum ſua amplitudine concludit.

Poſtrema hæc petitio eſt inſtar omnium, qua Dei Filius Divinam hanc Orationem concluſit; cujus etiam vim, & pondus oſtendens, ea uſus eſt orandi clauſula, cum e vita migraturus Deum Patrem pro hominum ſalute deprecaretur: (a) *Rogo enim* inquit *ut ſerves eos a malo.* Ergo hac precationis formula, quam & præcepto tradidit, & exemplo confirmavit, quaſi quadam epitome, ſummatim complexus eſt vim, & rationem cæterarum petitionum. Cum enim id, quod ea prece continetur, impetraverimus, nihil, auctore Sancto Cypriano, remanet, quod ultra adhuc debeat poſtulari, cum ſemel protectionem Dei adverſus malum petamus: qua impetrata, contra omnia, quæ Diabolus, & Mundus operantur, ſecuri ſtamus, & tuti. Quare, cum tanti ſit hæc petitio, quanti diximus, debebit Parochus in ea fidelibus explicanda ſummam adhibere diligentiam. Differt autem hæc, & proxima petitio, quod illa vitationem culpæ, hac pœnæ liberationem poſtulamus.

a) *Joan. 17. 15.*

Cypr. ſer. 6. de Orat. Domin.

2. *Quid nos urgeat, ut hanc precationem coram Domino effundamus.*

Quare non jam monendus eſt fidelis populus, quantopere & laboret ex incommodis, & calamitatibus, & cœleſtis egeat adjumenti. Nam quot, & quantis miſeriis propoſita ſit hominum vita, præterquam quod ſacri, & profani ſcriptores hoc argumentum ſunt copioſiſſime perſecuti, nemo fere eſt, qui non intelligat & ſuo, & alieno periculo. Perſuaſum enim eſt omnibus, quod exemplum patientiæ Job memoriæ prodidit: (a) *Homo natus de muliere, brevi vivens tempore, repletur multis miſeriis; qui quaſi flos egreditur, & conteritur, &* (b) *fugit, velut umbra, & nunquam in eodem ſtatu permanet.* Nec vero ullum præterire diem, qui propria aliqua moleſtia, aut incommodo notari non poſſit, teſtis eſt illa Chriſti Domini vox: (c) *Sufficit diei malitia ſua.* Etſi conditionem humanæ vitæ declarat ipſius Domini monitum illud, (d) quo crucem quotidie ſumi, ſeque docuit ſequi oportere. Ut igitur quiſque ſentit, quam laborioſa ſit, & periculoſa hæc vivendi ratio, ita facile perſuadebitur fideli populo, malorum liberationem a Deo implorandam eſſe: præſertim cum nulla re magis ad orandum adducantur homines, quam cupiditate, & ſpe liberationis eorum incommodorum, quibus premuntur, aut quæ impendent. Eſt enim hæc inſita ratio in animis hominum, ut in malis ſtatim ad Dei auxilium confugiant. Qua de re eſt illud ſcriptum: (e) *Imple facies eorum ignominia, & quærent nomen tuum Domine:* & (f) *Multiplicatæ ſunt infirmitates eorum, poſtea acceleraverunt.*

a) *Job. 14. 1. 2.*
b) *Job 8. 9. Pſal. 143. 4.*
c) *Matth. 6. 34.*
d) *Luc. 9. 23.*
In calamitatibus propenſiores ſunt homines ad Deum invocandum.
e) *Pſal. 82. 7.*
f) *Pſal. 49. 15.*

3.

3. *Quânam ratione periculorum, & calamitatum depulſio a Deo poſtulanda ſit.*

Quod non recte precetur, qui primis, & mediis Dominicæ Orationis gradibus omiſſis, calamitatum depulſionem poſtulat.

Sed ſi illud fere ſua ſponte faciunt homines, ut in periculis, & calamitatibus invocent Deum; certe, quomodo id recte facere poſſint, ab iis, quorum fidei, ac prudentiæ commiſſa eſt eorum ſalus, maxime docendi ſunt. Non enim deſunt, qui contra Chriſti Domini juſſum, præpoſtero utantur ordine precationis. Nam (a) qui juſſit nos ad ſe confugere in die tribulationis, idem orationis ordinem nobis præſcripſit. Voluit enim, ut prius quam precaremur, ut nos liberaret a malo, peteremus, uti nomen Dei ſanctificaretur, & adveniret Regnum ejus, & reliqua poſtularemus, quibus quaſi gradibus quibuſdam in hunc locum pervenitur. Sed quidam, ſi caput, ſi latus, ſi pes condoluit, ſi rei familiaris jacturam faciunt, ſi minæ, ſi pericula ab inimicis intenduntur, in fame, in bello, in peſtilentia, omiſſis mediis Dominicæ precationis gradibus, tantum petunt, ut ex illis eripiantur malis; at huic conſuetudini repugnat Chriſti Domini juſſum: (b) *Quærite primum Regnum Dei.* Itaque qui recte preces faciunt, cum deprecantur calamitates, incommoda, malorum depulſionem, id referunt ad Dei gloriam. Sic David illi precationi, (c) *Domine, ne in furore tuo arguas me*, ſubjecit rationem, qua ſe Dei gloriæ cupidiſſimum oſtendit: inquit enim: (d) *Quoniam non eſt in morte, qui memor ſit tui: in inferno autem quis confitebitur tibi?* Et idem, cum oraret Deum, (e) ſibi ut miſericordiam impertiret, ſubjecit illud: (f) *Docebo iniquos*

a) *Pſal.* 49. 15.
b) *Matth.* 6. 33.
c) *Pſal.* 6. 2.
d) *Ibid.* 6.
e) *Pſal.* 50. 2.
f) *Ibid.* 15.

vias tuas, & impii ad te convertentur. Ad hanc orandi ſalutarem rationem, & ad exemplum Prophetæ incitandi ſunt fideles auditores; & ſimul docendi, quantum interſit inter Infidelium, & Chriſtianorum hominum preces.

4. *Infideles ſe liberari a malo, ac Chriſtiani non perinde petunt.*

Quod in morbis, & rebus adverſis præcipua ſpes in externis remediis non ſit ponenda, exemplo tibi ſit Aſa Rex Juda, qui ob id 2. Paralip. 16. 22 reprehenditur.

Petunt vehementer illi quidem a Deo, ut poſſint ex morbis, vulneribuſque convaleſcere, ſibi ut ex urgentibus, vel imminentibus malis evadere liceat; ſed tamen illius præcipuam ſpem liberationis ponunt in remediis natura, vel hominum induſtria comparatis: quin etiam ſibi datum a quovis medicamentum, etiam ſi cantionibus, ſi veneficiis, ſi dæmonum opera confectum ſit, ſine ulla religione adhibent, modo aliqua valetudinis ſpes oſtendatur. Longe alia eſt ratio Chriſtianorum, qui in morbis, & in omnibus adverſis rebus habent ſummum perfugium, & præſidium ſalutis Deum; unum illum omnis auctorem boni, & liberatorem ſuum agnoſcunt, ac venerantur; remediis vero quæ ineſt ad ſanandum vis, inſitam a Deo eſſe pro certo habent; tantumque illa ægrotis prodeſſe exiſtimant, quantum ipſe voluerit Deus. Eſt enim a Deo data hominum generi medicina, qua morbos ſanaret. Hinc eſt illa Eccleſiaſtici vox, (a) *Altiſſimus creavit de terra medicinam, & vir prudens non abhorrebit illam.* Itaque qui Jeſu Chriſto nomen dederunt, non in illis remediis ſummam ſpem reponunt recuperandæ valetudinis, ſed ipſi medicinæ auctori Deo maxime confidunt.

a) *Eccl. 38. 4.*

5. *Quo-*

5. *Quomodo in morbis ſoli Deo fidendum ſit, qui plurimos a præſentiſſimis periculis liberavit.*

Quare etiam in (a) divinis Literis reprehenduntur ii, qui medicinæ fiducia, nullum Dei auxilium requirunt: imo vero qui vitam agunt ex divinis legibus, abſtinent omnibus remediis, (b) quæcunque ad curationem a Deo non adhibita eſſe conſtet. Quod ſi etiam eorum uſu medicamentorum illis explorata ſit ſpes ſanitatis, tamen ab iis, ut cantionibus, & dæmonum artificiis, abhorrent. Ad id autem fideles cohortari oportet, ut Deo confidant. Ea enim re juſſit nos beneficentiſſimus Parens liberationem malorum poſtulare, ut in eo ipſo, quod juſſit, ſpem etiam impetrationis haberemus. Multa ſunt in ſacris Literis hujus rei exempla, ut qui minus rationibus adducuntur ad bene ſperandum, exemplorum multitudine confidere cogantur. (c) Abraham, (d) Jacob, (e) Loth, (f) Joſeph, (g) David ſunt in oculis locupletiſſimi teſtes divinæ benignitatis. Sacræ novi Teſtamenti Literæ tam multos enumerant, qui ex maximis diſcriminibus erepti ſunt piæ pondere precationis, ut res exemplorum commemoratione non egeat. Una igitur illa Prophetæ ſententia contenti erimus, quæ vel infirmiſſimum quemque confirmare poteſt; (h) *Clamaverunt enim*, inquit, *juſti*, *& Dominus exaudivit eos*, *& ex omnibus tribulationibus eorum liberavit eos*.

a) *Aſa. ſicut dictum eſt, 2. Paral. 16. 22. Sine Deo nullam opem afferre medicamina, indicat Jer. 9. & 46. 11.*

b) *Non eſt utendum remediis a Deo non conſtitutis ad ſanitatem recuperandam. Lev 20. 6. 1. Reg. 28. 7. 8. 4. Reg. 12. 3.*

c) *Gen. 12. 12, 15. & 17. 2.*

d) *Gen. 28. 14. 33 & 35. 9.*

e) *Gen. 14. 12. & 16. 17. 18.*

f) *Gen. 36. 23. & 41. 14.*

g) *1. Reg. 21. 14. 15.*

h) *2. Reg. 7. 17. 18. 19. & 20. Pſal. 33. 18.*

6. *Quid* mali *nomine hic intelligatur*, *& quæ hujus petitionis ſit ſententia.*

Sequitur hujus vis, & ratio petitionis, ut fideles intelligant, non omnino petere nos

hoc loco, ut a malis omnibus liberemur. Sunt enim quædam, quæ communiter mala putantur, quæ tamen ſunt illis fructuoſa, qui patiuntur; (a) ut ille ſtimulus, qui Apoſtolo erat adhibitus, ut, Dei gratia adjuvante, virtus in infirmitate perficeretur; hæc, ſi cognita ſit eorum vis, ſumma voluptate pios afficiunt: tantum abeſt, ut a Deo petant, ut auferantur. Quare tantum ea mala deprecamur, quæ nullam animæ utilitatem afferre poſſunt: reliqua minime, modo aliquis inde ſalutaris fructus exiſtat.

a) 2. Cor. 12. 7. 8. 9.

7. *Quot, & quanta ſint malorum genera, a quibus liberari cupimus.*

Mala, a quibus liberari cupimus, quæ, & qualia ſint.
Pſal. 118.
Cant. 8.
Pſal. 26.

Omnino igitur huic voci ea ſubjecta vis eſt, ut a peccato liberati, a tentationis etiam periculo, ab intimis, externiſque malis eripiamur; ut tuti ſimus ab aqua, ac igne, a fulgure; ne grando noceat frugibus; ne annonæ caritate, ſeditionibus, bello laboremus: petimus a Deo, ut morbos, peſtem, vaſtitatem arceat; vincula, carcerem, exilium, proditiones, inſidias, cæteraque omnia prohibeat incommoda, quibus maxime terreri, ac premi ſolet hominum vita; omnes denique flagitiorum, & facinorum cauſas avertat: neque hæc ſolum, quæ omnium conſenſione mala ſunt, deprecamur; ſed illa etiam, quæ pene omnes bona confitentur, divitias, honores, valetudinem, robur, hanc ipſam vitam: petimus, inquam, ne ad malum, & ad animæ noſtræ exitium hæc convertantur. Oramus etiam Deum, ne morte opprimamur repentina; ne in nos iram Dei concitemus; ne quæ impios manent, ſupplicia ſubeamus, ne

igne

igne Purgatorii torqueamur, a quo ut alii liberentur, pie, & ſancte precamur. Hanc petitionem & in Miſſa, & in Litaniis ſic interpretatur Eccleſia, nos videlicet ea præterita, præſentia, futura mala deprecari.

8. *Deus & impendentia mala arcet, & a præſentibus quandoque mirabiliter eripit.*

Non uno autem modo Dei nos benignitas eripit a malis: nam impendentes prohibet calamitates; quomodo legimus magnum illum Iacob eſſe liberatum ab inimicis, quos in illum concitarat Sichimitarum cædes; extat enim illud: (a) *Terror Dei invaſit omnes per circuitum civitates, & non ſunt auſi perſequi recedentes.* Et quidem Beati omnes, qui cum Chriſto Domino in cœlis regnant, (b) omnibus malis Dei ope liberati ſunt: nos autem, qui in hac peregrinatione verſamur, ab omnibus incommodis ſolutos eſſe minime vult, ſed eripit a quibuſdam: etſi ſunt inſtar liberationis malorum omnium ea ſolatia, quæ dat Deus interdum iis, qui rebus premuntur adverſis. His ſe conſolabatur Propheta, cum illa dicebat: (c) *Secundum multitudinem dolorum meorum in corde meo, conſolationes tuæ lætificaverunt animam meam.* Præterea a malis homines liberat Deus, cum illos in ſummum diſcrimen adductos integros ſervat, & incolumes: quod & (d) pueris illis in ardentem Fornacem conjectis, & (e) Danieli contigiſſe legimus, quem Leones nihil læſerunt, quemadmodum neque pueros flamma violavit.

a) *Gen.* 35.

b) *Iſa.* 25. 8. *Apoc.* 7. & 21. 4.

c) *Pſal.* 93. 19.

d) *Dan.* 3. 22.

e) *Dan.* 6. 22. & 14. 39.

Diabolus eſt malitiæ inventor, & auctor.

9. *Diabolus hic* malus *dicitur, quod mali culpæ auctor, & mali pœnæ exactor ſit.*

Malus vero etiam ex ſententia ſanctorum

(a) Baſilii Magni, (b) Chryſoſtomi, & (c) Auguſtini, præcipue dicitur dæmon, quod hominum culpæ, id eſt ſceleris, & peccati auctor fuit: quo etiam miniſtro utitur Deus in repetendis pœnis a ſceleratis, & facinoroſis: (d) *Dat enim Deus omne malum hominibus, quod illi peccati cauſa patiuntur.* In quam ſententiam loquuntur divinæ Literæ illis verbis: (e) *Si erit malum in Civitate, quod Dominus non fecerit?* item: (f) *Ego Dominus, & non eſt alter, formans lucem, & creans tenebras, faciens pacem, & creans malum.*

a) Baſil. in hom. quod Deus non ſit auctor malorum.
b) Chryſoſt. hom. 20. in Matt.
c) D. Auguſt. de Eccl. dogm. c. 57.
d) Dam. lib. 4. de orth. fide, c. 20.
e) Amos 3. 6.
f) Iſa. 45. 7. Vide item Deut. 32. 23. & 3. Reg. 9. 21. & 29. & Hier. 11. & 32. 42.

Deus eſt auctor mali pœnæ non culpæ, Dæmon nobis nocere non poteſt, niſi permittente Deo. D. Auguſt. in Pſal. 96.

Malus quoque dicitur dæmon ob eam cauſam, quod, etſi nihil eum læſerimus, tamen perpetuum bellum nobis infert, & capitali nos inſectatur odio. Quod ſi nobis & fide armatis, & innocentia tectis nocere non poteſt, tamen nullum finem facit tentandi nos externis malis, &, quacunque poteſt ratione divexandi. Quamobrem Deum precamur, ut nos a malo liberare velit.

10. *Cur ſingulari, non autem multitudinis voce a* malo *liberari petamus.*

Dicimus autem, *a Malo*, non, *a malis*, ob id, quod mala, quæ in nos a proximis proficiſcuntur, illi aſſignamus tanquam auctori, & impulſori, quominus etiam proximis iraſci debemus; quin odium, & iracundiam in ipſum Satanam convertere oportet, a quo homines ad injuriam inferendam impelluntur. Itaque, ſi te aliqua re læſerit Proximus, cum preces facis Parenti Deo, pete, ut non modo te liberet a malo, id eſt ab iis, quas tibi proximus imponit, injuriis; ſed illum ipſum eripiat proximum ex diaboli manu, cujus impulſu homines in fraudem inducuntur. 11.

Omnia mala, quæ nobis inferunt proximi, a dæmone proficiſcuntur. Vide D. Aug. ſer. 85 de temp.

11. *Quomodo in malis affecti eſſe debeamus, etiamſi continuo non liberemur.*

Illud denique ſciendum eſt, ſi in precibus, & votis non liberamur a malis, debere nos, quæ premant, ferre patienter, intelligentes placere divino Numini, ut toleranter ea patiamur. Quare minime nos indignari, aut dolere par eſt, quod preces noſtras non audiat Deus; ſed omnia ad ejus nutum, ac voluntatem referre oportet, exiſtimantes, id utile, id eſſe ſalutare, quod Deo placet, ut ita ſit, non autem id, quod ſecus nobis videatur.

Cum a malis non liberamur, ea nobis patienter ferenda ſunt.

12. *Quot, & quanta commoda ex tribulationibus ad nos proveniant.*

Docendi etiam ſunt pii Auditores, dum in hoc vitæ curriculo verſantur, eos ad omne incommodorum, & calamitatum genus non ſolum æquo, ſed etiam gaudenti animo ferendum paratos eſſe debere. (a) *Omnes enim*, inquit, *qui pie volunt vivere in Chriſto Jeſu, perſecutionem patientur.* Item: (b) *Per multas tribulationes oportet nos intrare in Regnum Dei.* Rurſum: (c) *Nonne hæc oportuit pati Chriſtum, & ita intrare in gloriam ſuam?* Non enim æquum eſt, (d) ſervum eſſe majorem Domino ſuo; ſicuti turpe eſt, e ſententia S. Bernardi, membra eſſe delicata ſub ſpinoſo capite. Præclarum illud eſt exemplum Uriæ propoſitum ad imitandum, qui, adhortante Davide, domi ut ſe contineret, inquit: (e) *Arca Dei, & Iſrael, & Juda habitant in papilionibus, & ego ingrediar domum meum?* His inſtructi rationibus, ac meditationibus ſi ad orandum veniemus, illud aſſequemur, ut, ſi minus undique cincti, maliſque circumdati, (f) quem-

D. Aug. ſerm. 8?. de temp. Dam. lib. 2. de orth. fide, c. 4.

a) 2. *Tim.* 3. 11.

b) *Act.* 14. 21.

c) *Luc.* 24. 25

d) *Matt.* 10. 24. *Lucæ* 6. 40. *Joan.* 13. 16. & 15. 20. *Bern. ſerm.* 5. de omnibus Sanctis.

e) 2. *Reg.* 11. 11.

f) *Dan.* 3. 49

quemadmodum tres illi pueri intacti ab igne, ſic nos inviolati ſervemur; certe, ut (a) Machabæi, caſus adverſos conſtanter, ac fortiter feramus. In contumeliis, & cruciatibus ſacros imitabimur Apoſtolos, (b) qui cæſi verberibus vehementer lætabantur, quod digni habiti eſſent, qui pro Chriſto Jeſu contumelias paterentur; ſic nos ita comparati canemus illa ſumma cum animi voluptate: (c) *Principes perſecuti ſunt me gratis, & a verbis tuis formidavit cor meum: Lætabor ego ſuper eloquia tua, ſicut qui invenit ſpolia multa.*

a) 1. Mach. 2.

b) Act. 5. 41.

c) Pſalm. 118. 161. 162.

De extrema Orationis Dominicæ Particula, quæ eſt, *Amen.*

CAPUT XVII.

1. *Quis uſus, & fructus ſit hujus particulæ.*

Hanc vocem, ſicuti eſt, ſignaculum Orationis Dominicæ appellat Sanctus Hieronymus *in Commentariis* in Matthæum. Quare, ut admonuimus antea Fideles de præparatione, quæ adhibenda ſit prius, quam aggrediantur ad divinam precationem: ſic nunc faciendum duximus, ut clauſulæ, ac finis ipſius precationis cauſam, rationemque cognoſcant. Non enim (d) pluris eſt divinas preces diligenter ordiri, quam religioſe abſolvere. Sciat igitur fidelis populus, multos eſſe, & eos uberes fructus, quos ex Orationis Dominicæ fine percipimus; ſed omnium uberrimus, ac lætiſſimus fructus eſt eorum impetratio, quæ poſtulavimus: de quo ſupra ſatis dictum eſt. Non ſolum autem conſequimur poſtrema hac parte precationis, ut noſtræ preces audiantur, ſed quædam etiam majora ac præclariora, quam ut verbis explicari poſſint.

S. Hieron. in c. 6. Matth. Curandum eſt, ut preces & recte inchoentur, & recte abſolvantur.

d) *Immo melior eſt Orationis finis, quam principium. Eccl. 7. 9.*

2. *Quan-*

2. *Quanta bona ex oratione ad homines promanent.*

Nam, cum orando homines cum Deo colloquantur, ut Sanctus Cyprianus ait, *ſit quodam inexplicabili modo oranti divina majeſtas propior, quam cæteris*: quem præterea ſingularibus ornat muneribus; ut qui pie Deum orant, quodammodo cum iis, qui ad ignem accedunt, comparari poſſint; qui, ſi algent, caleſcunt, ſi calent, æſtuant: ſic illi aſſiſtentes ad Deum, pro modo pietatis, ac fidei ardentiores evadunt: inflammatur enim eorum animus ad Dei gloriam, mens illuſtratur ad mirabilem in modum, omnino cumulantur divinis muneribus: eſt enim illud proditum ſanctis Literis: (a) *Prævenisti eum in benedictionibus dulcedinis.* Exemplo eſt omnibus magnus ille Moyſes, (b) qui a Dei congreſſu, & colloquio digrediens divino quodam fulgore collucebat, ſic, ut (c) Iſraelitæ ejus oculos, & os intueri non poſſent. Omnino qui vehementi illo ſtudio preces faciunt, Dei benignitate, ac majeſtate admirabiliter perfruuntur. (d) *Mane aſtabo*, inquit Propheta, *& videbo, quoniam non Deus volens iniquitatem tu es.* Hæc quo magis noſcunt homines, eo Deum vehementiori cultu, ac pietate venerantur: eo etiam ſentiunt jucundius, (e) quam ſuavis ſit Dominus, & quam vere beati ſint omnes, qui ſperant in eo: tum vero clariſſima illa luce circumfuſi, quanta ſit eorum humilitas, quanta ſit Dei majeſtas, conſiderant. Eſt enim illa ſancti Auguſtini regula: *Noverim te, noverim me.* Itaque fit, ut ſuis viribus diffidentes totos ſe committant Dei benignitati, minime dubitantes, quin is ipſos paterna illa

ſua,

Orationis virtus & utilitas Cypr. circa fin. ſerm. de Or. Do. & Chryſ. Or. 1. de orando Deo.

a) *Pſal. 20. 4.*

b) *Exod. 34. 35.*

c) *2. Cor. 3. 13.*

d) *Pſal. 5. 5.*

e) *Pſal. 33. 9.*

D. Aug. lib. 2. ſoliloq. cap. 1. Pſal 138. Mirabilis, &c.

ſua, & admirabili charitate complexus, abundanter iis omnia ſuppeditet, quæ ſint ad vitam, & ſalutem neceſſaria: hinc ſe ad agendas Deo gratias convertant, quantas animo maximas capere poſſunt, quantas oratione complecti, quod magnum Davidem feciſſe legimus, qui, cum ita precationem inſtituiſſet, (a) *Salvum me fac ex omnibus perſequentibus me,* ſic eam abſolvit; (b) *Confitebor Domino ſecundum juſtitiam ejus, & pſalam nomini Domini altiſſimi.*

a) Pſal. 7. 1.
b) Ibid. 18.

3. *Qua ratione fiat, ut Sanctorum preces a timore inchoatæ, lætitia concludantur.*

Fiduciæ, & ſpei virtute efficitur, ut Sanctorum preces a timore inchoatæ lætitia concludantur.

Sunt ejuſmodi Sanctorum preces innumerabiles, quarum exordium eſt timoris plenum, clauſula ſpei bonæ, lætitiæque referta: ſed mirabile eſt, quam eo in genere eniteant Davidis ipſius precationes. Nam, cum metu perturbatus ſic orare eſſet exorſus: (c) *multi inſurgunt adverſum me, multi dicunt animæ meæ, Non eſt ſalus ipſi in Deo ejus:* confirmatus aliquando, gaudioque perfuſus ſubjunxit paulo poſt: (d) *Non timebo millia populi circumdantis me.* Alio etiam (e) Pſalmo ſuam cum deploraſſet miſeriam, ad extremum Deo confiſus, incredibiliter lætatur ſpe ſempiternæ beatitudinis. (f) *In pace in idipſum*, inquit, *dormiam, & requieſcam.* Quid illa? (g) *Domine, ne in furore tuo arguas me: neque in ira tua corripias me:* quanto cum tremore, & pallore Prophetam dixiſſe credendum eſt? Contra, quæ deinceps ſequuntur, quam fidenti, ac lætanti animo? (h) *Diſcedite a me*, inquit, *omnes qui operamini iniquitatem, quoniam exaudivit Dominus vocem fletus mei.* Cum vero Saulis iram, furoremque pertimeſceret, quam hu-

c) Pſal. 3. 3.
d) Ibid. 7.
e) Pſal. 4.
f) Pſal. 4. 9.
g) Pſal. 6. 2.
h) Ibid.

humiliter, ac demiſſe Dei opem implorabat! (a) *Deus, in nomine tuo ſalvum me fac, & in virtute tua judica me*, & tamen hilare, ac fidenter in eodem Pſalmo ſubjecit: (b) *Ecce enim Deus adjuvat me, & Dominus ſuſceptor eſt animæ meæ.* Quare qui ſe confert ad ſacras preces fide, ſpeque munitus, parentem adeat Deum, ut ſe id conſequi poſſe, quod ei opus ſit, nullo modo diffidat.

a) *Pſal.* 53. 8.

b) *Ibid.* 7.

4. *Quo ſenſu illa vocula*, Amen, *in fine hic uſurpetur, & in Miſſa Sacerdoti pronuncianda reſervetur.*

Quanta ſit virtus, & dignitas vocis, Amen.

Sunt autem in extremo hoc divinæ precationis verbo, *Amen*, multa quaſi ſemina quædam earum rationum, cogitationumque, quas diximus, & quidem adeo frequens fuit hæc Hebræa vox in ore Salvatoris, ut Spiritui ſancto placuerit, ut in Eccleſia Dei retineretur; cui voci illa quodammodo ſubjecta ſententia eſt: *Scito, tuas auditas eſſe preces*: habet enim vim reſpondentis, & illum, qui precibus, quod velit, impetrarit, cum bona gratia dimittentis Dei. Hanc ſententiam perpetua Eccleſiæ Dei conſuetudo comprobavit, quæ in Sacrificio Miſſæ, cum pronunciatur oratio Dominica, non rei ſacræ Miniſtris, quorum partes ſunt illa dicere, *Sed libera nos a malo*, attribuit hanc vocem, *Amen*; ſed ipſi ſacerdoti accommodatam reſervavit, qui, cum Dei, & hominum ſit interpres, Deum exoratum eſſe populo reſpondet.

Amen *in ore Chriſti Salvatoris fuit frequentiſſima.*

Cur in Miſſa peculiariter pronunciatio particulæ,

Amen, *ſacerdoti, non autem miniſtro, ut ſit in aliis rationibus, reſervetur.*

5. *Cur in aliis precationibus miniſter, in hac vero ſacerdos*, Amen, *reſpondeat.*

Nec tamen hic ritus communis eſt omnium precationum, quippe cum in cæteris miniſtro-

rum

rum ſit munus reſpondendi, *Amen:* ſed proprius Dominicæ orationis. Nam in aliis precibus conſenſum modo, deſideriumque ſignificat, in hac reſponſio eſt, Deum orantis poſtulationi conſenſiſſe.

6. *Quomodo dictio*, Amen, *varie exponatur.*

Non una eſt interpretatio vocis Amen.
Septuaginta reddiderunt γένοιτο, *ideſt* fiat, *ut Pſalm. 40. 14. Aquila vero,* πεπιςθιμένως *ideſt*, fideliter, *Iſa. vero 65. 16. ubi nos habemus.* Jurabit in Deo Amen. *LXX. legunt* ὀμοῦνται τὸν θεὸν τὸν ἀληθινόν *Vide Hier. epiſt. 174. ad Marc. & in Iſa.*
a) *2. Cor. 1. 20.*

Ac varie quidem a multis eſt interpretatum hoc verbum, *Amen.* Septuaginta Interpretes verterunt, *fiat;* alii reddiderunt, *vere;* Aquila, *fideliter*, convertit, ſed parvi refert, hoc, an illo modo ſit redditum, modo habere intelligamus eam vim, quam diximus, confirmantis ſacerdotis, conceſſum id eſſe, quod petebatur, cujus ſententiæ teſtis eſt Apoſtolus in epiſtola ad Corinthios. (a) *Quotquot enim*, inquit, *promiſſiones Dei ſunt, in illo Eſt, ideo & per ipſum dicimus Amen Deo ad gloriam per nos.* Eſt etiam hæc nobis accommodata vox, in qua ineſt confirmatio quædam earum petitionum, quas adhuc adhibuimus; quæ etiam eos reddit attentos, qui dant operam ſacris precibus: fit enim ſæpe, ut in precatione diſtracti homines variis cogitationibus alio traducantur. Imo vero ſummo ſtudio petimus hac ipſa voce, ut omnia fiant, ideſt concedantur, quæ antea petivimus; vel potius intelligentes, nos jam impetraſſe omnia, ac ſentientes præſentem vim divini auxilii, illud una cum Propheta canimus: (b) *Ecce enim Deus adjuvat me, & Dominus ſuſceptor eſt animæ meæ.* Nec eſt quod quiſquam dubitet, quin & nomine Filii ſui, & verbo, quo ſæpiſſime is uſus eſt, moveatur Deus, qui ſemper, ut ait Apoſtolus, (c) *Exauditus eſt pro ſua reverentia*, cujus eſt *Regnum, & poteſtas, & imperium in ſæcula ſæculorum.*

Pſalm. 53. 6.

b) Amen, *attentionem etiam, excitat.*

c) *Hebr. 5. 7.*

F I N I S.

BUL-

BULLA
S. D. N. D. PII
DIVINA PROVIDENTIA PAPÆ IV.
Super forma Juramenti Profeſſionis Fidei.

PIUS Epiſcopus ſervus ſervorum Dei, ad perpetuam rei memoriam,

INJUNCTUM Nobis Apoſtolicæ ſervitutis officium requirit, ut ea, quæ Dominus Omnipotens, ad providam Eccleſiæ ſuæ directionem, ſanctis Patribus, in Nomine ſuo congregatis, divinitus inſpirare dignatus eſt, ad ejus laudem, & gloriam incunctanter exequi properemus. Cum itaque juxta Concilii Tridentini diſpoſitionem omnes, quos deinceps Cathedralibus, & ſuperioribus Eccleſiis præfici, vel quibus de illarum dignitatibus, canonicatibus, & aliis quibuſcunque beneficiis Eccleſiaſticis curam animarum habentibus provideri continget, publicam orthodoxæ fidei profeſſionem facere, ſeque in Romanæ Eccleſiæ obedientia permanſuros ſpondere, & jurare teneantur; Nos volentes, etiam per quoſcunque, quibus de monaſteriis, conventibus, domibus, & aliis quibuſcunque locis Regularium quorumcunque Ordinum, etiam Militarium, *quocunque nomine, vel titulo providebitur, idem ſervari, & ad hoc, ut unius, & ejuſdem fidei profeſſio uniformiter ab omnibus exhibeatur, unicaque, & certa illius forma cunctis innoteſcat, noſtræ ſolicitudinis partes in hoc alicui minime deſiderari, formam ipſam præſentibus annotatam publicari, & ubique gentium per eos, ad quos ex decretis ipſius Concilii, & alios prædictos ſpectat, recipi, & obſervari, ac ſub pœnis per Concilium ipſum in contravenientes latis, juxta hanc, & non aliam formam, profeſſionem prædictam ſolemniter fieri,*

 aucto-

auctoritate Apoſtolica tenore præſentium diſtricte præcipiendo mandamus, hujuſmodi ſub tenore.

Ego N. firma fide credo, & profiteor omnia, & ſingula, quæ continentur in Symbolo Fidei, quo ſancta Romana Eccleſia utitur, videlicet. Credo in unum Deum, Patrem Omnipotentem, factorem Cæli, & terræ, viſibilium omnium, & inviſibilium, & in unum Dominum Jeſum Chriſtum Filium Dei unigenitum, & ex Patre natum ante omnia ſæcula. Deum de Deo, lumen de lumine, Deum verum de Deo vero, genitum, non factum, conſubſtantialem Patri, per quem omnia facta ſunt: qui propter nos homines, & propter noſtram ſalutem deſcendit de Cœlis, & incarnatus eſt de Spiritu Sancto ex Maria Virgine, & homo factus eſt. Crucifixus etiam pro nobis ſub Pontio Pilato, paſſus & ſepultus eſt, & reſurrexit tertia die ſecundum Scripturas, & aſcendit in Cœlum, ſedet ad dexteram Patris, & iterum venturus eſt cum gloria judicare vivos, & mortuos; cujus regni non erit finis: & in Spiritum Sanctum Dominum, & vivificantem, qui ex Patre, Filioque procedit: qui cum Patre, & Filio ſimul adoratur, & conglorificatur, qui locutus eſt per Prophetas: & unam ſanctam Catholicam, & Apoſtolicam Eccleſiam. Confiteor unum baptiſma in remiſſionem peccatorum & expecto reſurrectionem mortuorum, & vitam venturi ſæculi: Amen. Apoſtolicas, & Eccleſiaſticas traditiones, reliquaſque ejuſdem Eccleſiæ obſervationes, & conſtitutiones firmiſſime admitto, & amplector. Item ſacram Scripturam juxta eum ſenſum, quem tenuit, & tenet ſancta Mater Eccleſia, cujus eſt judicare de vero ſenſu, & interpretatione ſacrarum Scripturarum, admitto, nec eam unquam, niſi juxta unanimem conſenſum Patrum accipiam, & interpretabor. Profiteor quoque, ſeptem eſſe vere, & proprie ſacramenta novæ legis a Jeſu Chriſto, Domino noſtro, inſtituta, atque ad ſalutem humani generis, licet non omnia ſingulis, neceſſaria, ſcilicet Baptiſmum,

Con-

Confirmationem, Euchariſtiam, Pœnitentiam, Extremam Unctionem, Ordinem, & Matrimonium, illaque gratiam conferre, & ex his Baptiſmum, Confirmationem, & Ordinem ſine ſacrilegio reiterari non poſſe. Receptos quoque, & approbatos Eccleſiæ Catholicæ ritus, in ſupradictorum omnium ſacramentorum ſolemni adminiſtratione recipio, & admitto. Omnia, & ſingula, quæ de peccato originali, & de juſtificatione in Sacroſancta Tridentina Synodo definita, & declarata fuerunt, amplector, & recipio. Profiteor pariter, in Miſſa offerri Deo verum, proprium, & propitiatorium ſacrificium, pro vivis, & defunctis, atque in ſanctiſſimo Euchariſtiæ Sacramento eſſe vere, realiter, & ſubſtantialiter corpus, & ſanguinem, una cum anima, & divinitate Domini noſtri Jeſu Chriſti, fierique converſionem totius ſubſtantiæ panis in corpus, & totius ſubſtantiæ vini in ſanguinem; quam converſionem Catholica Eccleſia Tranſubſtantiationem appellat. Fateor etiam, ſub altera tantum ſpecie totum, atque integrum Chriſtum, verumque Sacramentum ſumi. Conſtanter teneo, Purgatorium eſſe, animaſque ibi detentas Fidelium ſuffragiis juvari. Similiter & Sanctos una cum Chriſto regnantes venerandos, atque invocandos eſſe, eoſque orationes Deo pro nobis offerre, atque eorum reliquias eſſe venerandas. Firmiſſime aſſero: imagines Chriſti, ac Deiparæ ſemper Virginis, nec non aliorum Sanctorum habendas, & retinendas eſſe, atque eis debitum honorem, ac venerationem impertiendam. Indulgentiarum etiam poteſtatem a Chriſto in Eccleſia relictam fuiſſe, illarumque uſum Chriſtiano populo maxime ſalutarem eſſe, affirmo. Sanctam Catholicam, & Apoſtolicam Romanam Eccleſiam, omnium Eccleſiarum matrem, & magiſtram agnoſco, Romanoque Pontifici, beati Petri Apoſtolorum Principis ſucceſſori, ac Jeſu Chriſti Vicario veram obedientiam ſpondeo, ac juro. Cætera item omnia a ſacris Canonibus, & Oecumenicis Conciliis, ac præcipue a Sacroſancta Tridentina Synodo

modo tradita, definita, & declarata, indubitanter recipio, atque profiteor: ſimulque contraria omnia, atque hæreſes quaſcunque ab Eccleſia damnatas, rejectas, & anathematizatas ego pariter damno, rejicio, & anathematizo. Hanc veram Catholicam fidem, extra quam nemo ſalvus eſſe poteſt, quam in præſenti ſponte profiteor, & veraciter teneo, eandem integram, & inviolatam, uſque ad extremum vitæ ſpiritum, conſtantiſſime (Deo adjuvante) retinere, & confiteri, atque a meis ſubditis, vel illis, quorum cura ad me in munere meo ſpectabit, teneri, doceri, & prædicari, quantum in me erit, curaturum, Ego idem N. ſpondeo, voveo, ac juro: Sic me Deus adjuvet, & hæc ſancta Dei Evangelia.

Volumus autem, quod præſentes Literæ in Cancellaria noſtra Apoſtolica de more legantur: &, ut omnibus facilius pateant, in ejus Quinterno deſcribantur; ac etiam imprimantur. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam noſtræ voluntatis, & mandati infringere, vel ei auſu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præſumpſerit, indignationem omnipotentis Dei, ac Beatorum Petri, & Pauli Apoſtolorum ejus ſe noverit incurſurum.

Dat. Romæ, apud S Petrum, anno Incar. Dominicæ M.D.LXIV. Id. Novembr. Pontificatus noſtri anno V.

Fed. Card. Cæſius.

Cæſ. Glorierius.

Lectæ, & publicatæ fuerunt ſupraſcriptæ Literæ Romæ in Cancell. Apoſtol. anno Incarnationis Dom. M. D. LXIV. Die vero Sabbati, 9. Menſis Decemb. Pontificatus Sanctiſſ. in Chriſto Patris, & D. N. D. Pii Papæ IV. Anno V.

Lomellinus Cuſtos.

INDEX IN CATECHISMUM

Melior, & omni cura emendatus.

Abbatibus permiſſum eſt, ut interdum minores ordines adminiſtrent. fol. 395
Abrahæ peregrinatio. 429
Abrahæ ſinus. 73
Abrenunciant Satanæ baptizandi, & cur? 229
Abſolvendi qui ſint. 353 354
Abſolvendi poteſtas quibus data 334
Abſolutio quando pœnitentibus deneganda. 349
Abſolutio peccatorum eſt effectus pœnitentiæ. 332.
Accidentia in Euchariſtiæ ſacramento manent ſine ſubjecto. 282
Accuſatores quo pacto non recte ſuo fungantur officio. 553
Actiones Deo gratas ſine adjumento divinæ gratiæ ſuſcipere non poſſumus. 649
Actio gratiarum erga Deum quomodo fiat in petitione de facienda Dei voluntate. 650 651
Actio gratiarum eſt una de partibus orationis. 577
Adam ſibi, & poſteris donum juſtitiæ originalis amiſit. 648 649
Adam cibo indigebat in ſtatu innocentiæ ad reficiendas vires. 648
Inter Adam neceſſitates, & noſtras multum intereſt. ibid.
Adam non indiguiſſet multis rebus, quibus nos indigemus, ſi non peccaſſet. ibid.
In paradiſo voluptatis otioſus non erat futurus, ibid.
Adam, & ejus poſteritas fructu ligni vitæ immortalis permanſiſſet. ibid.
Adam in Paradiſo nulla moleſtia affectus fuiſſet. ibid.
Adæ poſteritas fructu vitalis arboris privata, & horribili ſententia maledicta. 53
Adam, & Chriſti comparatio. ib.
Adulterium quid. 515
Adulterii interdicto quæ peccata prohibeantur. ibid.
Adulterii deteſtatio. 516
Adulterium quare prohibitum. ib.
Adulterii interdicto omne impuritatis, & impudicitiæ genus, quo corpus polluitur, prohibetur. ibid.
Adulterio intima animi libido prohibetur. ibid.
Adulterium inſignem turpitudinis notam inurit. 519
Adulterorum ſupplicium, & damna. 520
Advocatus tempore neceſſitatis pauperi gratis debet patrocinari. 552
Advocatorum alia officia. ibid.

Apoſtolis auctoritas a Chriſto data. ibid.
Apoſtoli in duodecim articulos diſtinctum ſymbolum compoſuerunt, & quare. ibid,
Apoſtoli cæremoniarum inſtitutores. 226
Apoſtoli a Domino Chriſmatis compoſitionem didicerunt. 238
Appetitio proprii boni rebus omnibus ingeneratur. 634 635
Appetere Deum a principio homini datum. ibid.
Appetitionibus corruptæ naturæ etiam reclamantibus, & adverſantibus, voluntas remittendi injurias ſufficit. 634
Aqua, vide Baptiſmus.
Archiepiſcopi partes quæ ſint. 395
Artibus malis quæ acquiruntur, noſtra non ſunt. 667 & ſeq.
Articuli quare ſinguIæ Symboli ſententiæ ſint dictæ. 14
de Articulo fidei Primo 16. & ſeq. de Secundo 35 de Tertio 47 de Quarto 57 de Quinto 71 de Sexto 84 de Septimo 92 de Octavo 101 de Nono 110 de Decimo 131 de Undecimo 139 de Duodecimo 152
Articulus de Aſcenſione Chriſti ejus majeſtatem, & gloriam declarat. 84
Aſcendit Chriſtus, ut homo, corpore, & anima in Cœlos. 85
Aſcendens Chriſtus in Cœlum, ſedet ad dexteram Patris, & quomodo intelligatur. ibid.
Aſcenſio Chriſti eſt tanquam finis, ad quem cætera myſteria referuntur. ibid.
Aſcenſionis in Cœlum Chriſti cauſæ. 87 beneficia, quæ ex Aſcenſione Chriſti nobis donantur. ibid.
Aſſentatio vitium deterrimum. 549
Aſſentatores homines vitio obtrectationis peccant ſæpiſſime. ibid.
Avari reprehenduntur. 536

B

Baptiſmi cognitio maxime neceſſaria. 188. illud Sacramentum in quanta veneratione habendum. Illud ſacramentum cum conditione non eſt ſine diſcrimine adhibendum. 224
Baptiſmus quare a Parochis ſit docendus. 188 quo tempore a Parochis de Baptiſmo differendum ſit. ibid.
Baptiſmi vox quid ſignificet. 189
Baptiſmi ſacramentum quibus nominibus ſignificetur. 190
Baptiſmi, ut ſacramentum eſt, definitio. ibid.
Baptiſmi ſacramentum quibus conficiatur. ibid.
Aqua, quæ in ſacro fonte ad baptiſmum conficiendum aſſervatur, non eſt ſacramentum. 190
Baptiſmi materia eſt aqua elementaris. ibid.
Aqua cur potiſſimum ad id inſtituta. 193
Baptiſmus ignis quis ſit, ibid.
Baptiſmi figuræ, & prophetiæ. ibid.
Baptiſmus p ignus eſt redemptionis noſtræ. 605
Baptiſmus cur myſterium, ſeu ſacramentum fidei dicatur. 190
Aquæ in Baptiſmo quare chriſma addatur, 194
Baptiſmi forma quæ? 196 hæc explicatur. ibid.
Baptiſmi forma apud Græcos varia. 196 cur baptizabant Apoſtoli in no-

nomine Jeſu 197 quomodo intelligendum ſit declaratur. ibid.
Baptiſmus tribus modis confici poteſt. 197
in Baptiſmo unica, an trina ablutio fiat, nihil refert. 198
in Baptiſmo caput abluendum. ibid.
in Baptiſmo verba ſimul cum ablutione proferenda. ibid.
Baptiſmus a Chriſto Domino inſtitutus, & quando. ibid.
Quando vis ſanctificandi per baptiſmum aquis fuerit tributa. ibid.
In Baptiſmo Chriſti tota Trinitas apparuit, & cur. 199
Baptiſmi lege quo tempore homines teneri cœperint. ibid.
Baptiſmi miniſtri qui, & quot. 201
Baptizare ſacerdotes quare præſente etiam Epiſcopo poſſint. 202
ordo inter Baptiſmi miniſtros ſervandus. 203
Baptizandos ſuſcipere quibus non liceat. 207
Baptiſmus neceſſarius ad ſalutem. ibid.
Baptiſmi ſacramentum pueris dandum. 208
Baptizantur pueri in fide parentum, & Eccleſiæ. ibid.
Baptizandi ſunt quamprimum parvuli. ibid.
in Baptizandis adultis diverſa ratio eſt ſervanda ab ea, quæ in pueris. ibid.
Baptiſmus adultis quando ſit ſtatim conferendus. 211
Baptizandi quomodo affecti eſſe debeant. 212
Baptizandi cur interrogentur, an velint baptizari. ibid.
quando Baptizandi amentes, & dormientes, ibid.
ad Baptiſmi gratiam conſequendam fides eſt neceſſaria. 213
Baptizandum peccatorem pœniteat oportet. 214
Baptiſmi ſacramento omne peccatum condonatur. 215
In Baptiſmo prorſus tolluntur peccata, & radicitus evelluntur. ib.
In Baptizatis concupiſcentia remanet ſed peccatum non eſt. ibid.
Baptiſmi proprius effectus peccatorum omnium remiſſio. 215
Peccata, & peccatorum pœnæ per baptiſmum remittuntur. ibid.
Pœnæ civilibus judiciis perſolvendæ per baptiſmum non condonantur. 210
poſt Baptiſmum quare non reſtituamur in ſtatum naturæ integræ. ibid.
Baptiſmi fructus alii. 222
per Baptiſmum Chriſto incorporamur. ibid.
Cur poſt Baptiſmum ægre virtutes exerceamus. 222
Baptiſmus characterem imprimit. ibid.
Baptiſmum iterari ſacrilegium eſt. ibid.
Baptiſmus cœli aditum patefacit. 225
Ceremoniæ, & precationes, quæ in Baptiſmo fiunt, ad tria capita rediguntur, & ab Apoſtolis emanarunt. 226
Fons Baptiſmi conſecratur addito oleo myſticæ unctionis. 227
certi dies expectantur ad conſecrandam Baptiſmi aquam. ibid.
Baptizandi cur mox in Eccleſiam admittantur. 227
Baptizandi fidei ſuæ profeſſionem faciunt. 230

Ba-

Baptizandis quæ nomina imponenda, & quare. 231
Beatitudo æternæ vitæ nomine deſignata. 153 & cur ibid. amitti nunquam poteſt. ibid. quid ſit. ibid. comprehendi non poteſt. 154 omnium bonorum adeptione, & omnium malorum liberatione definienda. 155
Beatitudo eſſentialis in quo ſita. 156
Beati lumine gloriæ elevantur ad divinam eſſentiam videndam. 157
Beati quomodo Dei formam induant. ibid.
Beati omnes iiſdem præmiis non afficiéntur. 161
Beatitudinis imagines, & ſimilitudines. 159
Beatitudo accidentalis in quo conſiſtat. ibid.
conſtat omnibus bonis. ibid.
Bella inteſtina hominis. 664
Bellum ſceleratis eſt cum Deo. 665
ſine Benedictionibus Dei opera noſtra proſpere non cedunt. 649
Benignitas Dei non uno modo eripit nos a malis. 667
Beſtias occidere, & eas edere licet. 501
Blaſphemare nomen Dei, & Sanctorum deteſtabile ſcelus. 467
Bona humanæ vitæ quare optanda, & petenda. 646
Bona temporalia quomodo petenda. ibid.
Bona temporalia a Deo peti poſſunt. 651
Bona humanæ vitæ ad bona divina nos dirigunt. 647
Bona humanæ vitæ adjumenta ſunt ad divinorum bonorum adeptionem. ibid.

C

Cœlorum præſtantia. 613. & ſeq.
Charitas præcepta duo. 434
Charitas proximi a charitate Dei ortum habet. 486
Charitatis officia quæ ſint. 597
Charitatis officium præſtantiſſimum quod. 508
Carnalis nequitia quæ ſit. 678 & ſeq.
Caſtitas recte petentibus non negatur. 522
Caſtitas non ſolum virginibus, ſed iis, qui cœlibem vitam agunt, & iis, qui matrimonio juncti ſunt, convenit. 517
Caſtitatem ſervare cupienti quæ cogitanda. ibid.
Caſtitatis remedia, quæ in actione conſiſtunt. 520
Catechiſmi neceſſitas. 5
Catechiſmi doctrina ad captum cujuſcunque accommodanda. 8
Cauſæ ſecundæ ſunt adminiſtræ Dei manus. 618
Ceremoniæ, & precationes, quæ in baptiſmo fiunt, ad tria capita rediguntur. 226. & ſeq.
Ceremoniæ, quæ ad pœnitentiæ ſacramentum adhibentur. 306
Ceremoniæ, quæ in ſacramento Extremæ Unctionis adhibentur. 368
Cereus, quem tenet baptizatus, quid ſignificet. 213
Character trium ſacramentorum effectus. 185
Character quid præſtet. 186
Characterem imprimit Baptiſmus. 223
Characterem imprimit Confirmatio. 248

Characterem imprimit Ordinis Sacramentum. 397
Chriſma in Baptiſmo cur abhibeatur. 231
Chriſma, materia Confirmationis, Epiſcopi conſecratione conficitur. 239
Chriſma quare ex oleo, & balſamo conficiatur. ibid.
Chriſma cur ſacris precationibus conficiendum Epiſcopo. 140
Chriſtianorum omnium unus ſpiritualis ortus, & una nobilitas, & unus pater. 608 & ſunt ideo maxima neceſſitudine copulati. ib.
Chriſtiani nunquam Deum in ipſorum oblivionem venire cogitare debent. 607
Chriſtiani cur Deum Patrem noſtrum invocemus. 608
Chriſtiani qua ratione Chriſti fratres cenſeantur. 609
Chriſtiani alii aliis præferre ſe non debent. ibid.
Chriſtianorum dignitas ſumma eſt, Dei eſſe filios. 611
Chriſtiani hominis ſcientia uno capite comprehenditur. 6
Chriſtiani Doctoris opera in quo præcipue verſari debeat. ibid.
Chriſtiani vita non in otio degenda. 8 & ſeq.
Chriſtiani Philoſophia, & ſæculi ſapientia in quo differant. 18
Chriſtianus homo quantum Chriſto debeat: & ſe totum Chriſto debet tradere. 45
Chriſtiani non de ſe ſolum, ſed de aliis ſoliciti eſſe debent. 642 & ſeq.
Chriſtiani in omnibus calamitatibus Deum habent perfugium. 645
Chriſtiani quare ſancti dicantur. 122
Chriſti cauſa libenter ſtultitiæ fama ſubeunda. 508
Chriſtus quomodo in nobis regnet. 613
Chriſtus frater noſter. 608
Chriſtus Eccleſiæ caput primarium caput unum viſibile Eccleſiæ præfecit. 117
Chriſti ſanguinis triplex effectus. 265
Chriſti corpus mox atque formatum eſt, ei anima, atque divinitas eſt adjuncta. 48 49
Chriſti tria in Eccleſia inſignia beneficia. 92
Chriſtus imitandus in referenda noſtra voluntate ad voluntatem Dei. 637
Chriſtus verus animæ panis eſt. 654
Chriſti paſſionis myſterium maxime Dei potentiam, & benignitatem oſtendit. 639 640
Chriſti adventus duplex. 92
Chriſti regnum ſpirituale. 41
Chriſti nomen quid ſignificet. 40
Cur hoc nomen Domino noſtro ſit tributum. ibid.
Chriſtus a diverſis naturis diverſas proprietates accepit. 41
Chriſtus quare Dominus noſter dicendus. 44
Chriſtus non eſt dicendus filius Dei adoptione, ſed natura. 51
Chriſtus a Davide originem traxit ſecundum carnem. 52
Chriſtus quare noviſſimus Adam appellatus. 53
Chriſtus naſcens ſalutari doctrina nos inſtituit. 54
Chriſti ſanguine ſcelera noſtra expiantur. 136

Chri-

Chriſtus ſacramentorum omnium auctor. 180
Chriſtus totus in ſacramento Euchariſtiæ continetur. 274
Chriſtus qua ratione ſit in ſacramento. 280
Chriſtus qua ratione pœnitentiæ ſacramentum inſtituerit. 312
Chriſti, & ejus Matris, & Sanctorum imagines pingi non interdicitur præcepto legis. 444
Chriſti reſurrectio fraternitatem Chriſti cum hominibus non dirimit. 609
Chriſti divinitas nunquam a corpore ſejuncta. 61
Chriſtus pro peccatoribus paſſus. 64
Cibus multiplex, & delicatus non poſtulandus a Deo. 654
Cibus multiplex animæ. 656. & ſeq.
Circumſtantiæ peccatorum ſunt in confeſſione patefacienda. 340
Clavium poteſtas eſt in Eccleſia. 131
Clavium dignitas, & amplitudo. 133
Clavium poteſtatem non omnes habent. 133
Clavibus Eccleſiæ aditum in cœlum aperiri. 332
Clerici nomen unde deductum. 384
Clericorum corona unde ortum habuerit, & quid ſignificet. ibid.
Colere Deos alienos qui maxime dicti ſint. 442
Communia tribus perſonis divinis ſunt omnia opera ad extra. 48 49
Communio unum ex nominibus Euchariſtiæ. 293
ante Communionem præparatio qualis eſſe debeat, & quam ſit neceſſaria. 290. & ſeq.
præparatio ad communionem maxime neceſſaria eſt, & pacem cum aliis habere. ibid.
Communionem ſumpturus nihil habere debet, quod conſcientiam gravet. ibid.
Communicare volens aliquam etiam corporis curam habere debet. ibid.
Communicandum ſæpe eſſe demonſtratur 294 quod fuiſſe olim ib. in Eccleſia uſitatum oſtenditur. ib.
Communicandum omnibus eſſe ſaltem in Paſchate. ibid.
Communicandi ſub una ſpecie quare Eccleſia conſuetudinem approbaverit, vide Euchariſtia. 297
Concio ſacra a fidelibus attente audienda. 8
Concupiſcentia in renatis remanet, ſed peccatum non eſt. 216
Concupiſcentia prava ſtirps malorum omnium eſt. 558
Concupiſcentia rerum alienarum, & alienæ uxoris quid inter ſe differant. ibid.
Concupiſcentia quid. 561
Concupiſcendi vis non ſemper in vitio ponenda. ibid.
Concupiſcendi vis recta Deo auctore a natura nobis inſita eſt. ibid. hæc quæ nobis præſtet, ſi rectæ rationi ſit conformis. ibid.
Concupiſcentia primorum parentum peccato depravata. ibid.
Concupiſcentiæ vis, ſi moderata eſt, quaſnam utilitates afferat. 562
Concupiſcentia quare a Paulo peccatum ſit dicta. ibid.
Non concupiſces, quem ſenſum habeat. ibid.
Concupiſcenda non eſt aliena uxor. 567

Con-

Concupiſcere alienam uxorem, quam grave peccatum ſit. ibid.
Concupiſcendi vitio qui maxime laborent. 570
Concupiſcentia perpetua in membris noſtris latitat. 636
Concupiſcentia quomodo peccatum eſſe cognoſcant. 562 quando eſt peccatum. ibid.
Concupiſcentiæ remedia. 569 & incommoda, quæ ab ea emanant. ibid.
Confeſſarius qualis deligendus. 344 nunquam debet audita in confeſſione manifeſtare. 345
Confeſſarius erga pœnitentem quomodo ſe gerere debeat. 467 468
Citra confeſſionem ſalutem recuperare non poſſunt, qui peccatis ſunt obnoxii capitalibus. 336
Confeſſio contritionem perficit. 232
Confeſſio peccatorum, & ejus neceſſitas. ibid.
Confeſſio quare inſtituta. ibid.
Confeſſionis utilitas. ibid.
Confeſſio quid ſit, & cur accuſatio dicatur. 333
Judicium Eccleſiaſticum, quod fit in Confeſſione, longe diſſimile eſt forenſibus judiciis. ibid.
Confeſſio a Chriſto ob ejus bonitatem, & miſericordiam inſtituta. ibid.
Confeſſio Sacerdoti facienda. 335
Confeſſionis figuræ. ibid.
Confeſſionis legi quinam parere debeant. 337
Confeſſio quo tempore puero indicta. ibid.
Confeſſio quando facienda. ibid.
Confeſſio integra eſſe debet. 341
Confeſſio nuda, & aperta eſſe debet. 342
item prudens, & verecunda. ibid.
per internuncium, & per literas fieri non debet. ibid.
Confeſſio quando iteranda. 341 & quando non. ibid.
Confeſſionis miniſter idoneus, & legitimus quis ſit. 343
in Confeſſione ſcelera non excuſanda. 337
Culpa eorum, qui verecundia impediti peccata confiteri non audent. 338. peccata diligenter perveſtiganda, antequam quis confiteatur. ibid.
Confeſſor quando a ſe pœnitentes dimittere debeat. 349 pudori quorundam confidentium quomodo conſulet. ibid.
Confidere oportet in officio precandi. 592
Confirmationis ſacramentum. 234
Confirmationis nomen unde ducatur. ibid.
Confirmatio eſt vere ſacramentum. 235
Confirmationis Sacramentum a Baptiſmo maxime disjunctum. 236
Confirmationis Sacramenti Chriſtus auctor. 238
Confirmationis Sacramentum Chriſma appellatur. ibid.
Confirmationis materia Chriſma. ibid.
Confirmationis ſacramenti forma quæ ſit. 241
In confirmatione tria obſervanda. ibid.
Confirmationis Sacramenti miniſter proprius Epiſcopus. 242
ad Confirmationem quare patrinus advocetur. 243
Affinitas, quæ cum patrinis Confirmationis contrahitur. ibid.

Con-

Confirmandi qua ætate eſſe debeant. 245
Confirmationis Sacramentum quomodo ſit neceſſarium. 243
Confirmationis Sacramentum ad univerſos fideles æque pertinet. 244
Confirmationis ſacramentum ſuſcipientes adulti dolere debent de peccatis. 245
Confirmationis ſacramentum præcedere debet confeſſio in adultis. ibid.
Confirmationis ſacramentum novam gratiam tribuit. 246
Confirmationis vocabulum unde deductum. ibid.
Confirmationis effectus. ibid.
Confirmatio non poteſt iterari. 248
Confirmationis ſacramenti ceremoniæ, & ritus. ibid.
Confirmationis ſacramentum quo tempore potiſſimum adminiſtretur, 249
Conſilia Evangelica ſequi nemo obligatur, ea tamen contemnens peccat. 465
Contra eos, qui medicamentis utuntur dæmonum arte compoſitis. 694
Contritio cur peccati deteſtatio nominetur. 322 cur hoc nomine, & aliis hæc pœnitentiæ pars dicatur. 323
Contritio quid. 321 dolor cur dicatur. 322
Contritionis vis, & efficacia. 329
Contritionis proprius dolor ad ſingula peccata mortalia adhibendus. 326 quandoque tamen conteri generatim ſufficit. ibid.
Ad contritionem veram quæ ſint neceſſaria. 327
Ad excitandum eum ad contritionem, qui de peccatis non doleat, quid faciendum. 331
Coronæ viventibus paratæ a Deo, dæmones, & alios hoſtes vincentibus. 690
Creationis opus ab iis facilius creditur, qui de Dei omnipotentia non dubitant. 27
Quare Deus crearit omnia. ibid.
De creatione Angelorum. 31
De creatione hominis. 32
Creator viſibilium, & inviſibilium Deus. ibid.
Quæ creavit Deus, ea & conſervat. ibid.
Creatio omnibus perſonis Trinitatis communis, 34
Creatura nova in Chriſto quæ. 427
Verbi hujus, *Credo*, in materia fidei Evangelicæ acceptio, & profeſſio. 16
Credere quis proprie dicatur. ibid.
quid primo credendum. 16
Credens inquirendi curioſitate eſt liber. ibid.
Credendum eſſe Deo. 17
Credens interiorem fidei actum aperta fidei profeſſione proferre debet. ibid.
Crucis ſupplicium cur Chriſtus ſubierit. 57
Crucis ſignum quare in baptiſmo toties adhibeatur. 229
Cultus divini cupidos homines eſſe quantum oporteat. 448
Cultus externus Deo præcipitur adhiberi tertio præcepto. 469 470
Cultus ſabbati quo tempore ſublatus eſt. 471
Cultus diei feſti quare inſtitutus. 472

Cu-

Cupiditas vitioſa quare prohibeatur. 568

Cupiditates propriæ etiam juſtis adverſantur. 636

D

DÆmones in exitu animæ quomodo nobis inſidientur. 373

Dæmones eos maxime tentant, qui ab eis defecerunt. 680

Dæmonum odium in homines implacabile. 638

Dæmon, ſimulans angelum lucis, quæ bona non ſunt, tanquam bona poſtulare perſuadet. 641

Dæmonum externi impetus, & impreſſiones. 679

Dæmones quare principes appellati, & rectores mundi tenebrarum. ibid.

Dæmones perpetuum bellum nobiſcum gerunt. ibid.

Dæmones quomodo a nobis vincantur. 686

Dæmones non ſinguli, ſed plures quandoque unum hominem impugnant. 679

Dæmones quos non oppugnent, & quos maxime infeſtent. ibid.

Dæmonum vis alligata. 680

Dæmon quare malus præcipue dicatur. 697 & peccati auctor. ibid.

Dæmoni aſſignamus omnia mala, quæ in nos a proximis proficiſcuntur, tanquam auctori, & impulſori. 682

Debita, quæ dimitti poſtulamus, quæ ſint. 667

Cujus debiti ſolutio ſit ad ſalutem neceſſaria. ibid.

Debita quare dicantur noſtra. 669

de Decalogo. 422

Decalogus legem omnium ſumma & epitome. ibid. & ſeq.

Decalogi præcepta decem ex duobus charitatis pendent, 423 & 424

Decalogi Deum eſſe auctorem credere, maximam vim habet ad homines excitandos ad eam legem ſervandam. ibid.

Decalogi lex quanta majeſtate data. 425

Vide lex. Vide item præceptum.

Deſcenſus Chriſti ad inferos cauſa. 85 & 86

ex Deſcenſu Chriſti ad Inferos nihil ejus dignitati detractum eſt. ibid.

Deſcendere ad inferos cur Chriſtus voluerit. 85 86

Deſideria piorum exaudit Deus. 425

Detractionis vitium quam grave, & quanta incommoda hoc vitium conſequantur. 547

Detractores qui dicendi ſint. ibid.

Detractoribus aures præbentes quantum peccent. ibid.

Deum unum ſolum eſſe, non plures, confitendum eſt. 21

Deum pænitere quomodo intelligatur. 308

Deus ſolus remittit peccata auctoritate propria. 135

Dei nomen creaturis cur aliquando tribuatur. 22

Deus generali ratione omnium hominum, peculiari vero Chriſtianorum pater dicitur. ibid.

Deo omnipotens vis tribuitur. 27

Deus omnipotens cur in ſymbolo, prætermiſſis cæteris attributis, dicatur. 29

Deus ſuam excellentiam etiam ethnicis cur manifeſtaverit. 22

Deo quomodo nulla fieri poſſit acceſſio. 615

Deo cur Patris nomen tribuatur. 599
Deus omnium creator. 30
Deus quæ creavit, conſervat. 33
Deo, & non Sanctis, Sacrificium offertur. 288
Deus eſt legis auctor. 424
Deus quare fortis in decalogo dicatur. 466
Deus totus eſt in ſingulis mundi partibus. 612
Deus auctor non eſt peccati. 671
Deus quare zelotes appellatus. 448
Deus quare pœnam ad tertiam, & quartam generationem committetur. 449
Dei bonitas ſuperat ejuſdem juſtitiam. 450
Dei nomen quomodo ſit intelligendum. 453
Dei nomen quomodo honoretur. 456
Deo multa impoſita nomina. 455
Deus quibus modis laudandus. 453
Deus non habebit inſontem eum, qui nomen ejus fruſtra aſſumpſerit. 467
Deus primo diligendus, deinde parentes. 484
Deus deſideria piorum exaudit. 577
Deus omnium hominum pater vocatur. 599
Dei providentia erga homines. 600
Deus hominum non obliviſcitur. 607
Dei benignitas, & miſericordia erga homines. 607
Dei amor erga homines in redemptione oſtenſus. ibid.
Dei manus cum nos tangit, id non hoſtiliter facit, ſed amanter. ibid.
Deus quare caſtigat, quos amat. ib.
Deus calamitates noſtras non ignorat. ibid.
Deus omnium Dominus eſt. 610
Deus eſt ubique, & quomodo. 612
Deus quare in cælis eſſe dicatur. ib.
Deus quomodo ex animo ametur. 414
a Deo quid primo petendum. ibid.
Dei gloria quomodo petatur. ibid.
Dei nomen quomodo ſanctificari petamus. 616
Deo non pretio aliquo, ſed amore ſerviendum. 642
Deo ſervire regnare eſt. 638
Dei nomen ſanctum, & terribile ſanctificatione non eget. 616
Dei nomen re, non verbis tantum ſanctificandum. 618
Dei providentia erga hominum ſalutem plane regia. 621 622
Dei potentia, & providentia. ibid.
Deus non ad otium, & inertiam nos vocavit. 630
Deus nunquam nos deſerit. 631
Deus adminicula nobis concedit ad regnum cœlorum conſequendum. ibid.
Deum amare, ut par eſt, ſine divinæ gratiæ adminiculo non poſſumus. 634
Deum amare ſine modo debemus. 326
Ad Chriſtianam prudentiam niſi Deo auctore, & adjutore, nos aſpirare non poſſumus. 635
Deus in juſtificatis mentem ſanat, non carnem. ibid.
Deus requirit ſummum amorem in opera, & ſtudio, quod ei navamus. 642
Dei opera omnia bona. 643

Deus omnibus operibus ſuis ſuam bonitatem impertivit. ibid.
Dei voluntatem quare maxime colamus. ibid.
Dei viæ inveſtigabiles. ibid.
Deus nobis melius conſulit, quam nos optare poſſumus. 654
ad Dei gloriam omnia ad uſus vitæ neceſſaria ſunt referenda. 646
Dei infinita potentia colenda. 655
Deus promptus, & paratus ad condonandum peccata pœnitentibus. 666 667
Deus beneficentiſſimus parens. ibid.
Deus quomodo tentet ſuos. 683 684
Deus quomodo tentari ſinat bonos. ibid.
Dei benignitas nullis hominum injuriis exhauritur. 604
Deus negat propitius, quæ concedit iratus. 576
Deus cur rogari velit, cum ſciat, quibus indigeamus. 577
Deo magis curæ eſt noſtra ſalus, quam nobis. 640 641
ad Deum confugere in malis naturale eſt. 692
Deus quomodo nos in tentationem inducere dicatur. 681
Deus dat vires ad Satanam proſternendum. 681
Dei benignitas non uno modo eripit nos a malis. 695
Deus non vult nos ab omnibus incommodis ſolutos eſſe. ibid.
Deus dat ſolatia iis, qui adverſis premuntur. 667
Deus utitur dæmone miniſtro in repetendis pœnis a ſceleratis ibid. & ſeq.
Diabolo ſeſe homines per peccatum addicunt. 663
Diaboli crudelis dominatus. ibid.
Diabolus quare mundi princeps, & tenebrarum dicatur. ibid.
Diaboli proprium officium tentare homines. 602
Diabolus cur malus dicatur. 667
Diabolus quo animo tentet homines. ibid.
Diabolus quare tentator dicatur. ib.
Diabolus quibus modis utatur ad tentandum. 672 & ſeq.
Dies Dominicus cur pro Sabbato inſtitutus. 641
cur Diei dominico alia feſta acceſſerint. ibid.
Dies Domini Chriſti noviſſimus adventus dicitur. 90
Die Dominico quid agere, & a quibus abſtinere fideles oporteat. 655
Divitiæ non amandæ. 568
Divites quare panem quotidianum petere debeant. 655
Divites facultates ſuas Deo acceptas referant. 660
Divites quare bonis cumulentur a Deo. ibid.
Divortio nullo matrimonii vinculum diſrumpitur. 413 & ſeq.
Doctoris legitimi opera neceſſaria fidelibus. 2 & 3.
Doctrina catechiſmi ad captum cujuſque accommodanda. 8
Doctrina fidei Catholicæ quibus rebus contineatur. ibid.
Doctrinæ Chriſtianæ capita quatuor. 11
Domus vocabulo quid intelligatur in nono præcepto. 565
Dubitare in oratione non debemus. 591 & ſeq.

E

Eccleſiæ nomine quid ſit proprie intelligendum. 111

Ec-

Eccleſia cur fidelium cœtus vocetur. 112
Eccleſiæ, & ſynagogæ differentia. ibid.
Eccleſia multis nominibus vocatur. ibid.
Eccleſiæ nomen multa ſignificat. 113
Eccleſia militans, & triumphans quales ſint. ibid.
Eccleſia militans, & triumphans una eſt. 114
In Eccleſia ſunt boni, & mali. ibid.
Eccleſiam credere quomodo ad articulos fidei pertineat. 125
Eccleſiæ quanta ſit majeſtas propter Euchariſtiæ in ea myſterium. 237
Eccleſiæ Catholicæ agnitione Dei nomen ſanctificatur 618
Eccleſiæ prærogativæ. ibid.
Eccleſia eſt regnum Chriſti. 627
Eccleſiæ figuræ, & ſimilitudines. 115
Quinam ab Eccleſia excludantur. ibid.
Eccleſiæ Catholicæ proprietates, & prærogativæ. 116
Eccleſiæ caput viſibile Pontifex Romanus. 117
Eccleſia eſt una. 111
Eccleſia cur ſancta appelletur. 121
Eccleſia cur catholica ſit. 122
Eccleſiæ veræ dignoſcendæ a falſa certiſſima regula. ibid.
Eccleſia eſt Apoſtolica. 123
Eccleſia non poteſt errare. 124
extra Eccleſiam verus Dei cultus non reperitur. 125
Eccleſia originem ſuæ veritatis traxit ab Apoſtolis. 123
Eccleſiam univerſalem omnes tenere debent, qui ſalutem conſequi cupiunt. ibid.
Eccleſiæ auctor Deus. 125
Eccleſiam claves regni cœlorum habere fide intelligimus. 126
Quare credere ſanctam Eccleſiam, & non in ſanctam dicatur. ibid.
Effundere ſe in conſpectu Domini quid ſit. 579
Eleemoſyna purgat peccata. 675
Eleemoſynæ neceſſitas. 534
Cohortatio ad Eleemoſynam faciendam. 535
Eleemoſynæ faciendæ cauſa parce vivendum eſt. ibid.
Eleemoſyna orationi addenda. 598
Eleemoſyna medicina eſt accommodata ſanandis animæ vulneribus. 674
Epiſcopi tantum, & ſacerdotes poteſtatem habent remittendi peccata. 675
Epiſcopi adminiſtratio quæ ſit. 395
Epiſcopus tantum Ordines confert. ibid.
Epiſcopi, & ſacerdotes quomodo honorandi. 492
Eſcarum conquiſitiſſima genera perſequi non licet. 654
Euchariſtiæ, & pœnitentiæ uſu qui aliquandiu carent, plurimum damni patiuntur. 187
Euchariſtiæ inſtitutio. 250
Euchariſtiæ dignitas, & excellentia. 251
Euchariſtiæ ſacramentum pluribus nominibus appellatur. 252
Euchariſtia quare dicatur communio, viaticum, & cœna. ibid.
Euchariſtiam poſt cibum, & potum ſumere non licet. 253
Euchariſtia vere eſt ſacramentum & unum ex ſeptem. ibid

In Euchariſtiæ ſacramento adoramus corpus, & ſanguinem Chriſti. 254
Quæ proprie ſacramenti rationem habeant in Euchariſtia. ibid.
Euchariſtiæ a cæteris ſacramentis differentia. ibid.
Euchariſtiæ ſacramentum perfectum facit materiæ conſecratio. ibid.
Euchariſtia eſt unum tantum ſacramentum, & non plura. ibid.
Euchariſtia ſacramentum ſignificat. ibid.
Euchariſtiæ ſacramenti materia duplex. 255 256
Panem, ex quo Euchariſtia conficitur, azymum eſſe conveniens eſt. 258 non tamen omnino neceſſarium. 259
Aqua modica vino quare admiſceatur in Euchariſtia. ibid.
Aquam in Euchariſtia adhiberi, non omnino neceſſarium. 260
in Euchariſtiæ ſacramento quid ſignificet panis, & vinum. ibid.
Euchariſtiæ ſacramenti forma. 262
In hac forma quæ ſint non abſolute neceſſaria. 263
Forma conſecrationis vini, & ejus declaratio. ibid.
In ſacramento Euchariſtiæ tria ſunt maxime admiranda. 268
In Euchariſtia verum corpus Chriſti, & ſanguinem contineri. 267
Euchariſtiam verum Chriſti corpus continere demonſtratur. 266
Euchariſtiæ ſacramentum non eſt tantum ſignum corporis Chriſti. 269
In Euchariſtiæ ſacramento totus Chriſtus continetur. ibid.
in Euchariſtiæ ſacramento quæ ſint ex concomitantia. ibid.
Duæ conſecrationes quare ſeparatim fiant in Sacramento Euchariſtiæ. 267
In qualibet utriuſque ſpeciei particula Euchariſtiæ totus Chriſtus continetur. ibid.
Panis, & vini ſubſtantia poſt conſecrationem in ſacramento Euchariſtiæ non remanet. 267 277
Poſt conſecrationem quare Euchariſtiæ ſacramentum panis vocetur. 279
Converſio mirabilis in Sacramento Euchariſtiæ tranſubſtantiatio vocatur. ibid.
Euchariſtiæ ſacramentum non curioſe ſcrutandum. ibid.
Qua ratione Chriſtus ſit in Euchariſtiæ ſacramento. 281
Panis, & vini ſpecies in ſacramento Euchariſtiæ ſine aliqua re ſubjecta manent. 282
Euchariſtiæ ſacramentum quare ſub panis, & vini ſpecie adminiſtrari Chriſtus inſtituerit. ibid.
Euchariſtia fons omnium gratiarum. 283 284
Euchariſtia ea commoda animæ confert, quæ cibus corpori. ibid.
Euchariſtia quomodo gratiam tribuat ibid.
Prima gratia nemini tribuitur, niſi prius Euchariſtiæ ſacramentum voto perceperit. 285
Euchariſtia omnium ſacramentorum finis. ibid.
Euchariſtiæ figura eſt manna. 286
Euchariſtiæ utilitates. ibid.
Euchariſtiæ ſacramenti ſumendi tres modi. 288
Maximis bonis ſe privant, qui, cum parati ſint ſacramentaliter ſumere Euchariſtiam, ſpiritu tantum accipiunt. 289 & ſeq.

Euchariſtiam accipere nemini licet ante ſacramentalem confeſſionem, ſi ſacerdotis facultas data ſit, ſi peccatum mortale conſcientiam ſtimulet. 290
Jejuni ad Euchariſtiæ ſacramentum accedere debemus. 292
Aliquot dies ab uxoribus abſtinendum iis, qui matrimonio juncti ſunt, cum ad communionem accedere volunt. ibid.
Euchariſtiæ communio ſæpius iteranda. 294
Euchariſtiæ ſacramento quotidie alenda eſt anima. ibid.
Euchariſtiam olim fideles quotidie ſumebant. 295
ab Euchariſtiæ communione excipiuntur, qui per ætatem rationis uſum non habent. ibid.
Euchariſtia quare infantibus negetur. ibid.
Euchariſtiæ ſacramentum amentibus non detur. 296
Euchariſtiam ſub utraque ſpecie laicis ſumere non licet. ibid.
Vide, Communio, & Tranſubſtantiatio.
Quare Eccleſia conſuetudinem communicandi ſub utraque ſpecie prohibuerit. 297
Solis ſacerdotibus poteſtas tradita eſt ſacramentum Euchariſtiæ conficiendi. 298
Euchariſtia eſt ſacrificium. 299
Euchariſtia victima Deo gratiſſima. ibid.
Euchariſtia a Chriſto inſtituta duabus de cauſis. ibid.
Euchariſtia, ut Sacramentum eſt, merendi, ut autem ſacrificium, non ſolum merendi, ſed etiam ſatisfaciendi vim habet. 301
Euchariſtiæ ſacrificium quando inſtitutum. ibid.
Euchariſtiæ figuræ & oracula. 203
Euchariſtiæ ſacramentum inexplicabile pignus charitatis eſt. 653
Euchariſtiæ ſacramentum quare dicatur panis noſter. 653 654
Euchariſtiæ ſacramentum quare dicatur quotidianus panis. ibid.
Execrationes Sanctorum in ſcripturis ſunt prædictiones. 288
Exempla, quæ ad bene ſperandum nos inducere poſſunt. 699
Exempla humanæ infirmitatis. 677
Exitus petitionum noſtrarum Deo permittendus. 659
Exorciſmi uſus in baptiſmo. 228
Extrema unctio. 363

F

Falſum teſtimonium quid. 542
Falſi teſtimonii damna. 546
Falſum teſtimonium non ſolum in judicio, ſed extra judicium vetatur. 542
Falſum teſtimonium dicere contra ſe non licet. ibid.
in Falſis teſtimoniis mendacium numeratur. 546
Felicitas cur æternæ vitæ nomine ſignificetur. 152 hæc nequaquam comprehendi poteſt. 154
Felicitas in omnium bonorum aggregatione conſiſtit. 155
Felicitas in quo conſiſtat. ibid.
Felicitas ſemel adepta nunquam amittitur. ibid. Vide Beatitudo,
Feſtorum dierum præceptum. 479
Feſti dies cur inſtituti. 477
Feſti dies præter ſabbatum alii apud Judæos fuerunt. 478
Feſti dies præter diem Dominicam quare inſtituti ab Eccleſia. 479

Dies feſti celeberrimi in Eccleſia. ibid.
Feſtis diebus quibus operibus Chriſtiani ſe exercere debeant. 480
Fideles ad complectendam cœleſtem doctrinam quando ſint propenſiores. 431
Fides quid ſit, & quomodo ſit ad ſalutem conſequendam neceſſaria. 13
Fidei multi gradus ibid.
Fides unde concipiatur. 12
Notitia, quæ fidei diſciplina comparatur, multo certior eſt, quam quæ humanis eſt rationibus comprehenſa. 18
Fides de omnipotentia Dei quam neceſſaria, & utilis. 27
Fides redemptionis ad ſalutem neceſſaria ſemper fuit. 36
Fides veterum, & noſtra eadem. ib.
Fides pœnitentiam antecedat oportet. 309
Fides non vere dicitur pars pœnitentiæ. ibid.
Fide firmos eſſe, caput eſt ad rite orandum. ibid.
Fides ad juſtificationem neceſſaria. 79
Fides duodecim capitibus cùr ab Apoſtolis comprehenſa. 16
Fidei Chriſtianæ excellentia. 18
Fidei doctrina præter philoſophicas ſcientias eſt ad ſalutem neceſſaria. ibid.
Fides in matrimonii bonis numerata quid ſit. 415
Fiducia impetrandi a Deo, quæ in oratione petimus, unde ſit. 592
Fiduciam conciliat nomen patris in oratione. ibid.
Fiduciam orationis in nobis quæ juvare poſſint. 593
Figuræ, & Prophetiæ Conceptionis, & Nativitatis Jeſu Chriſti. 50
Figuræ Crucis Chriſti. 57
Figuræ confeſſionis. 334
Filius Dei: & vere Deus eſt Jeſus Chriſtus. 42
Filius Dei quomodo generetur. 40
Forma ſacramenti Euchariſtiæ declaratur. 262
Forma ſacramenti Pœnitentiæ. 315
Forma ſacramenti Extremæ Unctionis. 366
Forma Confirmationis ſacramenti. 241
Forma aliorum ſacramentorum. Vide in propriis locis.
Formula orandi diverſa ad Deum, & Sanctos. 588
Fornicationis peccati calamitas propria. 517 Variæ ejus ſpecies. ibid. Vide Adulterium, Concupiſcentia.
Frugalitati conſulendum. 535
de Furto non faciendo præceptum auditoribus inculcandum maxime. 525
Hoc præcepto Dei benignitas erga nos maxime percipitur. 524
Hoc præceptum in duas partes diviſum monſtratur. 524
Furti nomine quid intelligatur. ib.
Quare hoc Præceptum ſub Furti nomine, non rapinæ, datum ſit. ib.
Furti, quod eſt injuſta poſſeſſio, & uſus rerum alienarum, variæ ſpecies. ibid.
Furandi etiam animus lege Dei prohibetur. 525
Furtum quam grave ſcelus ſit. ibid.
Furti immanitatem declarant, quæ furtum conſequuntur. 527
Furtorum multa genera. 528
Furto ablata reſtituenda. 527

Fur-

Furtum quibus rationibus ſit deteſtandum. 536.
Fœnerari eſt rapinam committere, & quam grave ſcelus illud ſit. 530
Furti excuſationem nullam accipit Deus. 537
Excuſationes, quibus ſe homines defendunt in Furtis. ibid.
Fur divinum nomen dedecorat. ib.

G

Gaudia intima Sanctorum. 657
Gloria inenarrabilis Sanctorum. 154
Gloria Dei quomodo in oratione petatur. 627
Gloria quid. ibid.
Gradus, quibus ad orationem accedimus. 588
Gratia quid. 219
Gratiæ divinæ in baptiſmo virtutes adjunguntur. ibid.
Gratiarum actione maxime utimur, cum ſanctos veneramur. 586
Gratia iterum quid ſit. 458
Gratiæ regno plerumque hic eximus. 627
Gratia Dei præcedit converſionem. 624
Gratia prævenit, comitatur, & ſequitur bona noſtra opera. 398
Gratia Chriſti quomodo ex eo quod nobis communicetur, copioſior appareat. ibid.
Gratiæ gratis datæ, & cætera dona toti ſunt Eccleſiæ communia. 129
Gratiam quomodo Euchariſtia conferat. 284
Gratiarum actio cum oratione jungenda. 598
Gradus in Eccleſia diverſi non tollunt fraternæ neceſſitudinis nexum. 610
Gravitas relabentium in ſcelera. 65

H

Hæreſis quam late ſerpſerit. 4
Hæreticis adhærentes, legitimis relictis Eccleſiæ paſtoribus, damnantur. 656
Hæretici ſunt adminiſtri diaboli ad tentandos homines. 683
Hæreticorum artes, quibus ſunt uſi ad impia dogmata infundenda. 4
Hæreticus quis dicatur. 110
Hæreticorum peſtis quo irrepſerit. 4
Hebræorum gentem quare Deus delegerit. 430
Hebraici populi liberatio ab Ægypto. ibid.
Hebræos duriſſima ſervitute premi quare Deus permiſerit. 431
Hebræo populo promiſſa præſtita poſt 4?8 annos quare. ibid.
Homicidium prohibens præceptum auditu jucundum. 648
Homicidium prohibens præceptum duo continet. ibid.
Homicidium caſuale quando citra peccatum ſit. 504
Homicidium caſuale quando eſt peccatum. ibid.
Homicidium ſui ipſius interdictum. 504
Homicidium peccatum eſt nefarium. 507
Homicidium, quod hoc præcepto non vetatur. 502
Homicidii qui ſint rei. 504
Homicidii voluntas eſt peccatum. 507

Hominem occidere privata auctoritate vetitum eſt omnibus. 504
Omnes homines hujus legis vi, *Non occides*, defenduntur. ibid.
Homo ad imaginem, & ſimilitudinem Dei formatus ſecundum animam, & corpus. 32
Homo poſtremo creatus non vi naturæ, ſed divino beneficio immortalis. ibid.
Homo Chriſtianus quantum Chriſto debeat. ibid.
Homo quid debeat Deo. 518
Homo quæ bona per peccatum amiſerit. 633
Homo pueris comparatur. 635
Homo etiam juſtificatus non ita habet domitos carnis affectus, ut illi poſtea excitari non poſſint. 636
Homo qua maledictione condemnatus poſt Adæ peccatum. 648
Homo nullus eſt, qui ſe peccatorem non debeat vere agnoſcere. 662
Homo ne unius quidem diei victum per ſe parare poteſt. 654
Homines non perſequentes Dei miniſtri ſunt. 510
Homines divini cultus quam cupidos eſſe oporteat. 448
Homines comparantur ægris iis, qui guſtum amiſerunt. 633
Homines voluptuoſi a divina voluntate alieni. 678
Hominis inſtabilitas. 623
Hominis imbecillitas tanta eſt, ut ſine Dei auxilio peccata vitare non poſſit. 641 642
Hominis inſcitia, & imbecillitas. 677
Hominum miſeriæ propter peccatum primi parentis. 632
Hominum omnis labor, niſi Deus faveat, inanis. 642
Honor Deo habendus quomodo, & ubi præcipiatur. 680. & ſeq.
Honorare quam vim habeat. 488
Honoris vox rite in præcepto poſita. ibid.
Honorandi a nobis partes cujuſcunque generis. 488
Honoris officia, quæ in parentes conferri debent. 490
Honorantes parentes quos fructus percipiant. 496
Honor mortuis parentibus tribuendus. 492
Honorantes parentes, etiamſi cito moriantur, hujus præcepti præmium capiunt. 496
non Honorantium parentes pœnæ. ibid.
de Honorandis parentibus præceptum explicatur. 484
Hoſtes humani generis quando omnes adverſus nos artes excogitent. 678 679 & ſeq.
Humiliter regnum Dei a nobis petendum. 689
Hypocritæ ex animo non orant. 596
Hypocritarum mos in orando fugiendus. ibid.

I.

Jejunium, & eleemoſyna orationi ſocianda. 598
Jeſum Chriſtum filium Dei credentes quam utilitatem capiant. 35
Jeſus Dei filius ſolus potuit nos Deo reconciliare. ibid.
Jeſus quid ſignificet. 39
Jeſu nomen quomodo alia ejus nomina contineat. ibid.
Jeſus Chriſtus Rex, Sacerdos, & Propheta ſupremus. 40 41

Je-

Jeſus filius Dei, & verus Deus. 42
Imagines pingere qua ratione prohibitum ſit. 442
Imagines pingere abſolute non eſt prohibitum. ibid.
Imaginem Trinitatis pingere quomodo liceat. 448
Imagines Angelorum cur fiant. 444
Imagines Chriſti, & Sanctorum in Eccleſia habere non ſolum licet, ſed maximo fidelium bono factum eſt. ibid.
ad Imaginem Sanctorum cum quis orationem Dominicam enunciat, quid ſentire debeat. 445
Impiorum pœna duplex, damni, & ſenius. 97
Incarnatio Verbi quanti facienda. 54
Incarnationis myſterium non una ſola perſona confecit. 48
Per Incarnationem nulla facta eſt naturarum confuſio. ibid.
Incarnationis Verbi opus quare Spiritui ſancto peculiari quadam ratione tribuatur. 56
In Incarnationis myſterio quædam ſupra naturæ ordinem, quædam naturæ vi effecta. 49
Mirabilia, quæ in Verbi Incarnatione acciderunt. ibid.
Incarnationis Jeſu Chriſti myſterium quanto pietatis ſtudio recolendum. 44
Incommoda omnia æquo animo ferenda. 699
Indigentiam habemus terrenarum rerum ad victum, vitamque excolendam. 648
Indignari non debemus, cum noſtras preces non exaudit Deus. ib.
Infantes. Vide Baptiſmus.
Infelicitas hominis quomodo cognoſci poſſit. 623
Inferorum nominis ſignificatio. 71
Inferorum loca quot ſint. 72
Inferorum ad loca quomodo Chriſtus deſcenderit. ibid.
Vide, Animæ Chriſti deſcenſus.
Infidelis ad fidem converſus primam uxorem retineat. 412
Inhumanitas in egenos fugienda ab eo, qui a Deo vult exaudiri. 591
Inimicorum dilectio præſtantiſſimum charitatis officium. 508
Inimicos diligentes ſunt filii Dei. 670
Inimicis non eſt iraſcendum, ſed diabolo. 598
Inimicis parcendum, ſi volumus nobis peccata dimitti. 670
Inimici diligendi. ibid.
Inimicis non parcentes quid a Deo petere debeant. 673
Inimicis inviſibiles quales. 678 & ſeq.
Injurias obliviſci eſt Chriſtianis omnino perſuadendum. 501 & ſeq.
Injurias obliviſci quomodo probandum. 672
Injuriæ remittendæ ab eo, qui vult, ut Deus ſibi ignoſcat. 591
Injuriarum obliviones a nobis requirit Deus. 671
Injurias qui condonant, quæ commoda capiant. 511
Injurias condonare nolentes in quæ incommoda incidant. ibid.
Remedia ad deponendas injurias. 513
Injurias remittendi voluntas ſufficit, reclamantibus corruptæ naturæ appetitionibus. 672

Injuriarum oblivio eſt optima eleemoſyna. 675
Injurias non obliviſci in animo habentes uti debent hac precationis conditione: *Dimitte nobis debita noſtra, ſicut & nos*, & cur. 672
Inſtrumenta, quibus quæritur, & invenitur regnum Dei, paranda. 622
Interpretatio Cypriani verborum: *Sicut in Cœlo, & in terra.* 643
Interpretatio hujus vocis, *Amen.* 701
Invocans Deum in ſuis calamitatibus eum honorat, & contra faciens Deum inhonorat. 467
Iraſci quando ſit peccatum, vel non ſit. 508
Judex omnium Chriſtus quare futurus. 96
de Judicio finali. 92 & ſeq. quare Chriſtus ad judicandum venturus. 93
Judicium Chriſti de nobis duplex fiet. ibid.
Judicii generalis neceſſitas. 95
Judicium cur non perinde Patri, & Spiritui ſancto, ac Filio tribuatur. 96
Judicium præcedentia ſigna. ibid.
Judicii forma, & ratio. 97
Judicantis Chriſti ſententiæ verba explicantur. 98
Judicii univerſalis articulus quam utilis. 99
Judices venales rapinas committunt. 531
Judices in judicio quot peccata poſſint committere. 546
Judicia forenſia jure, & ex legibus adminiſtranda. 551
Jurans quæ conſiderare debeat. 455
Jurando peccat, qui injuſtum aliquid promittit. 459
Jurare cur liceat. 461
Jurandi neceſſitas excuſationem habet. 463
Jurandi nimia conſuetudo multa mala parit. ibid.
Jurans temere gravi peccato ſe adſtringit. ibid.
Jurare falſum prohibitum eſt ſecundo præcepto. 464
Jurare falſum eſt pejerare: & quot modis pejerent homines. ibid.
Jurans verum, quod eſſe putat falſum, perjurus eſt. ibid.
Jurans falſum, quod putat eſſe verum, quomodo pejeret. ibid.
Jurans peccatum mortiferum, vel contra conſilia Evangelica, ut peccet. ibid.
Jurans per falſos Deos peccat. 466.
Jurans levibus conjecturis adductus peccat. ibid.
Juramentum promiſſorium non ſervans perjurus eſt. 464
Jurandi præcepto quare minæ adjunctæ. 467
ad Jurandum male ſumma hominum proclivitas eſt. 468
Jurandi lex quæ jubeat, & quæ prohibeat. 453
Jurandi frequens uſus minime laudandus, quamvis jusjurandum in ſe ſit bonum. 456
Jurare quare ſit inſtitutum, & quando. ibid.
Jurare quid. ibid.
Jurare per creaturas jusjurandum eſt. ibid.
Propter peccatum male jurandi diverſis ſuppliciis affligimur. 468
Juriſdictionis poteſtas unde probetur 463.

Jus naturale, ſeu lex naturæ quid ſit. 423
Jus naturæ violant, qui inimicis non parcunt. 460
Jusjurandum in judicio quomodo fiat. 670
Jusjurandum non exigitur a pueris ante pubertatem. 459
Jusjurandum quando ſit laudabile. 461.
Jusjurandum a fide originem ducit ibid.
Jusjurandum ad quem finem tendere oporteat. 463
Quomodo Jusjurandum a Chriſto prohibeatur. ibid.
Jusjurandum a malo eſſe, quomodo Chriſtus dixerit. 463
Jusjurandum per execrationem. 557
Jusjurandum aſſertorium, & promiſſorium. ibid.
Jusjurandum ut rectum, ſanctumque ſit, quæ requirantur. ibid.
Jusjurandum quomodo in veritate præſtetur. ibid.
Juſtificati mentem ſanat Dei gratia, non carnem. 636
Juſtificari non poteſt, qui non eſt paratus ad omnia Dei præcepta ſervanda. 426
Juſtificatio peccatorum eſt infinitæ Dei potentiæ opus. 134 fit per ſacramenta tanquam inſtrumenta. 167
Juſtitia originalis ſuper naturæ facultatem homini a Deo data. 32
Juſtitia juramenti comes maxime in promiſſis requiritur. 459

L

Labor omnis in Paradiſo jucundus fuiſſet. 627
Labore manuum ea quærenda, quæ pauperibus tribuamus. 535
Lacrymæ in pœnitentia ſummopere optandæ. 326
Lex naturæ a lege ſcripta non diverſa. 423
Lex in decalogo contenta non eſt nova lex, ſed naturæ lex illuſtrata. ibid.
Legis juſſa difficultatem non habent. 426
Legem mandans dat etiam vim eam implendi. ibid.
Legem a Deo accepiſſe quantum ſit beneficium. 425
Lex cur tali loco, & tali tempore data ſit. 432
Legi obtemperandum. 426
Legis obſervantiæ fructus. 427
ad Legem obſervandam propenſiores nos reddit ſcire, Deum eſſe dominum noſtrum. 433
Lex omnis ad præcepta ſervanda homines præmio, aut pœna inducit. 447
Legis ſervandæ modus, & ratio. 451
Lege non concupiſcendi præſcripta quid a Deo proviſum ſit. 660
Lex Dei intimo animi ſenſu ſervanda. 661
Legum divinarum, & humanarum differentia. 561
Lex divina quaſi ſpeculum quoddam eſt, in quo naturæ noſtræ vitia intuemur. ibid.
Libellorum famoſorum auctores damnantur. 550
Libellus repudii ab Evangelica lege damnatur. 404
Libello repudii ſeparati rurſus conjungi poſſunt. 405

Liberum arbitrium homini datum. 32
Linguæ vitium communiſſimum. 541
Loquacitas in oratione prohibetur, non longæ preces. 595
Loquacitas vitanda. 555
Lucris honeſtis tranquillitas ineſt. 653
Lumen divinum quid in nobis faciat. 13

M

Magiſtratibus politicis honor deferendus. 494
Iis quando eſt obtemperandum, & quando minime. ibid.
Mala cum patiamur, ad Dei auxilium confugimus. 693
a Malis cum non liberamur, non indignari debemus. 699
Malorum omnium liberationem non petimus, 667
Mala quædam, quæ communiter mala putantur, ſunt tamen fructuoſa 699
Mala illa deprecamur, quæ nullam animæ utilitatem afferre poſſunt ibid.
A quibus malis liberari petendum ſit. 695
Mala, quæ in nos a proximis proficiſcuntur, dæmoni aſſignanda. 698
Malorum liberatio a Deo poſtulanda. 695
Mala animæ, & corporis deprecari debemus 667
Maledictio, qua condemnatus eſt homo poſt Adæ peccatum 648
Maria Dei, & hominis mater vere, & proprie dicitur. 50
Maria Mater Dei quare. ibid.
Mariæ perpetua, & incorrupta virginitas in partu ſervata. 52
Mariæ in partu Spiritus Sanctus affuit. ibid.
Maria cum Eva confertur. 53
Maria ex Regibus orta. ibid.
Mariæ felicitatem gratulamur, cum eam Angelica ſalutatione ſalutamus. 587
Mariam jure oramus, ut nobis peccatoribus veniam ſua interceſſione conciliet. ibid.
Maria Mater miſericordiæ. ibid.
Maria Advocata noſtra. ibid.
Mariæ merita apud Deum præſtantiſſima. ibid.
Mariæ ſumma voluntas adjuvandi humanum genus. ib.
Mariti quæ ſint officia. 417
Materia Sacramenti Euchariſtiæ duplex. 257 258
Materia Sacramenti Extremæ Unctionis. 365
Materiam aliorum Sacramentorum vide in propriis locis.
Matrimonium unde dictum. 405
Matrimonii Sacramentum variis nominibus appellatum. ibid.
Matrimonii definitio, & ejus declaratio. ibid.
in Matrimonio quot reperiantur res, quarum tamen nulla, niſi conjunctio, eſt matrimonium. ibid.
Matrimonium inire non poſſunt, qui legibus a matrimonii conſortio excluduntur. ibid.
Matrimonii vis, & natura in quo conſiſtat. ibid.
Conſenſus Matrimonium efficit. ibid.
Conſenſus verbis, quæ præſens tem-

tempus ſignificant, exprimatur. ibid.
Conſenſus alterius tantum ad Matrimonium conjungendum ſatis eſſe non poteſt. 403
Matrimonii obligatio qualis. 404
Matrimonium non contrahitur per verba futurum tempus ſignificantia. ibid.
Verborum loco in Matrimonio nutus, & ſigna ſufficiunt. 404
Ad verum Matrimonium concubitus neceſſario non requiritur. ibid.
Matrimonii duplex ratio eſt, ut eſt officium naturæ, & ut eſt Sacramentum. ibid.
Matrimonium, ut eſt officium naturæ, a Deo inſtitutum. 405
Matrimonium indiſſolubile inſtitutum. ibid.
Matrimonium quibus cauſis inſtitutum. ibid.
Matrimonii natura, ut Sacramentum eſt. 406
Matrimonium quid ſignificet. ibid.
Matrimonium Sacramentum eſſe, & unum de ſeptem legis Evangelicæ Sacramentis probatur. 429
Matrimonii Sacramentum a Chriſto inſtitutum. 405
Matrimonium gratiam ſignificat, & tribuit. 410
Matrimonii Sacramentum quantum præſtet matrimoniis ante legem. ibid.
Matrimonia Judæorum ſanctiora fuerunt matrimoniis Gentilium. ibid.
Matrimonium neque in lege naturæ, neque in lege ſcripta decorem ſuum retinuit. 411
Matrimonium duorum tantum, & non plurium conjunctione definitur. ibid.
Matrimonii vinculum nullo divortio diſſolvi poteſt. 413
Matrimonium diſſolvi non poſſe utiliſſimum eſt. ibid.
Matrimonia fidelium perfectione, & nobilitate Gentilium, & Judæorum matrimoniis longe præſtant. 414
Matrimonii bona tria. ibid.
Matrimonia clandeſtina neque vera, neque rata eſſe poſſunt. 418
Matrimonii impedimenta tradenda ſunt. 419
Matrimonium contrahentes quomodo affecti eſſe debeant ibid.
ad Matrimonium contrahendum parentum conſenſus requirendus. 419
Matrimonii uſus qui eſſe debeat. 420
a Matrimonii officio interdum orandi cauſa abſtinendum. 421
Medicina a Deo homini data. 696
in Medicinæ remediis quomodo ſpes ponenda. ibid.
Meditationes de Chriſti Paſſione. 61
Mendacium quid ſit. 544
Mendacium dicere in utilitatem proximi non licet. 544
Mendacio fallere loco, & officii cauſa indignum eſt. 548
Mendacii ſumma miſeria, & turpitudo. 551
Mendacii pater Dæmon. ibid.
Mendacium quot incommoda ſocietati humanæ inferat. ibid.
Mendacia excuſare error eſt. 553
Mendacio nemo ſtudeat, 554

Mens

Mens bona a Deo ubi poſtuletur. 653
Merendi ampla occaſio eſt patienti animo labores, & incommoda ferre. 356
Mereri poſſumus cum divina gratia vitam æternam. 356
Meretur oratio noſtra exaudiri per meritum Chriſti. 597
Meritum noſtrum ex divina gratia ortum habet. ibid.
Meritis paria reddentur præmia in cœlis. 148
Merentur fructum Paſſionis, qui Sacrificio Euchariſtiæ communicant. 362
Meritum præmii gloriæ immortalis operibus noſtris tribuitur. 356 357
Meritum operum noſtrorum ex merito Paſſionis Chriſti pendet. ib.
Meritum noſtrum non obſcurat Chriſti Paſſionem, ſed multo clariorem reddit. ibid.
Miniſter Sacramenti baptiſmi proprius. 203. Et qui extra ordinem miniſtrare hoc Sacramentum poſſint. ibid.
Miniſtrorum baptiſmi ordo quis ſervandus ſit. 203
Miniſter proprius Sacramenti Confirmationis. 241
Miniſtrum confeſſionis ſcientia, & prudentia præditum eſſe oportet. 344
Miniſter pœnitentiæ duplici poteſtate, ordinis ſcilicet, &juriſdictionis, præditus eſſe debet. 343
Miniſtri ſacrificium facientes Chriſti perſonam ſuſcipiunt. 363
Miſeria hominis in hac vita demonſtratur. 624
Miſeria ſumma humani generis, quæ mala ſunt, non ut mala, judicare. 633
Miſeriæ humanæ cauſa potiſſima. 624
Miſeriæ hominis propter peccatum primi parentis quot, & quantæ. 632
Miſeriæ hominum unde. ibid.
Miſſæ Sacrificium idem eſt cum eo, quod in cruce oblatum eſt. 363
Miſſæ Sacrificium non eſt nuda commemoratio ſacrificii in cruce peracti, ſed vere propitiatorium. 304 & ſeq.
Miſſæ Sacrificium pro mortuis offertur, & illis prodeſt. ibid.
Miſſæ Sacrificium propitiatorium ſacrificium. ibid.
Miſſæ omnes communes dicendæ ibid.
Miſſæ ritus non inanes, & ſupervacanei. ibid.
Mœchari prohibitum eſt præcepto ſexto. 514
Mœchia quare poſt homicidium prohibeatur. ibid.
Præceptum de Mœchia quibus verbis tractandum. ibid.
Mœchiæ præcepti duplex vis. ib.
Mœchiæ, ſeu adulterii nomine prohibeatur. ibid.
reliqua de Mœchia vide in Adulterio, & Fornicatione.
Mortem Chriſtus in ligno Crucis cur perpeſſus ſit. 57
Mortem Chriſti Parochi ſæpe exponere debent. 59
Mortem Chriſtus vere ſuſtinuit. 61
Mortem Chriſtus ſubivit ſponte. ibid.

Lo-

Locum mortis, & tempus ipſe delegit. ibid.
Mulier quare ex latere viri formata, non ex pedibus, aut ex capite. 417

N

Nativitas Chriſti duplex non facit duos filios. 42
Neceſſitate noſtra cognita, ad patrem adire cogimur. 650
Neceſſitati noſtræ quæ ſuperſunt, cum aliis communicanda. 655
Nequitia carnis, & ſpiritus. 678
Nomen Dei Tetragrammaton non pronunciare inanis eſt ſuperſtitio. 454
Nomina quare imponenda baptizatis. 231
Nomina Gentilium imponentes baptizatis reprehenduntur. ibid.
Nomina Deo impoſita quot. 454
Nomini divino quomodo verus honor attribuatur. ibid.
Nomen clerici unde deductum. 383
Nomen Dei quomodo ſanctificari petatur. 616
Nomen Dei cur a gentilibus blaſphemetur. 616
Nomen Dei quomodo in infidelibus ſanctificari poſſit. 617. & in peccatoribus. ibid.
Nomen Dei ſanctum, & terribile ſanctificatione non eget. 616
Nomen Dei re, non verbis tantum ſanctificandum. ibid.
Noviſſimorum commemoratio ſæpe populo facienda, & cur. 363

O

Obedire debent omnia divinæ voluntati. 635
Obſervatio legis neceſſaria ad ſalutem. 427
Obtrectatio vitium peſſimum. 546
Obtrectatorum multa genera, ibid.
Odium Dei maximum omnium peccatorum. 451
Odium proximi multa peccata ſequuntur. 511
Odium dæmonum in nos infinitum. 578
Officium Parochi quid auditoribus præſtare debeat. 624
Omnis doctrinæ ratio fidelibus tradenda in ſcripturam, & traditionem diſtribuitur. 10 11
Opera, quæ ſine fide, & charitate fiunt, grata Deo eſſe non poſſunt. 358
Opera noſtra ex gratia Chriſti merentur. ibid.
Operibus regnum Dei comparatur. 632
Operibus cum gratia Dei factis divinæ legi ſatisfacere poſſumus. 356
Operibus noſtris vitam æternam conſequi poſſumus. 358
Opus ullum Deo gratum ſine gratia Dei nemo præſtare poteſt. 644
Opus redimendi hominum genus eminet inter opera gubernationis, & creationis. 605 & ſeq.
Orandus primo Deus, deinde Sancti. 588
Orandus Deus aliter, & aliter Sancti. ibid.
Orandi optimus modus. 579 pro quibus orandum. 584
Orandi Sancti, & qua ratione, ut noſtri miſereantur, 588
Orandi ratio optima. 594
Orandum eſt in ſpiritu, & veritate. ibid.

Oran-

Orandi in ſpiritu conſuetudinem infideles non habent. 595
Orandum in nomine Chriſti. 597
Orandus Deus, cum proximus nos lædit, & quomodo. 698
OrantesDeo honoremhabemus. 600
Oranti majeſtas divina fit propior. 701
Orare intra cubiculum quid ſit. 595
Orantem Chriſtianum pro aliis Deus libenter audit. 610
Orare alii pro aliis debemus. 609
Orantes cum Deo colloquuntur. 701
Orantium fructus, & munera. ibid.
Orare, ſicut oportet, debemus, & qui non ſic orent. 701 & ſeq.
Orandi modus, quem effundendi voce Scripturæ exprimunt, quis ſit. 573
Orationis, ſeu petitionis, ſeu gratiarum actionis multi ſunt gradus. 577 & ſeq.
Quos peccatores in Oratione Deus exaudiat, & juvet. 604
Oratio ad Deum neceſſaria. ibid.
Orationis neceſſitatem quibus rationibus fideles intelligent. 570
Oratione dæmones fugamus. 576
Orationes quas ſemper exaudit Dominus. 579 cur aliquæ non exaudiantur. ibid.
Chriſtus in oratione pernoctabat. 668 669
Orationis utilitas, & fructus. 572
Oratio eſt quoddam religionis argumentum. ibid.
Oratione Deo nos ſubjectos eſſe profitemur. ibid.
Oratio eſt cœli clavis. ibid.
Oratione ampliſſima dona conſequimur. ibid.
Oratio quibus partibus conſtet. 577
Orationis partes præcipuæ duæ. ib.
Oratio eorum, qui nondum fidei lucem acceperunt, quomodo exaudiatur. 579
Orationum, quæ fiunt in Eccleſia in die Paraſceves, antiquitas. 579
Oratio requirit aſſiduitatem. 597
in Oratione ſanctorum fervor imitandus, & petitioni gratiarum actio adjungenda. 598
Oratio noſtri deſiderii interpres. 614
Oratio, ſive impetretur, quod petitur, ſive non, quam ſalutaris. 659
Oratio Dominica quotidie recitanda. 656
Oratio quorum non exaudiatur a Deo. 582
Orationes pro impiis fieri debent. 585
Orationes pro mortuis in Purgatorio ab Apoſtolis fluxere. 586
Orationes pro peccantibus ad mortem non proficiunt. ibid.
Orationem Dominicam ante imagines ſanctorum pronuncians quid ſentire debeat. 589
Oratio humilis eſſe debet. ibid.
Orationis præparatio. ibid.
in Oratione qui vult exaudiri, a quibus ei ſceleribus abſtinendum. 590
Orationem noſtram facit execrabilem contemptus divinæ legis. ib.
Oratio dubitationem non admittit. 591
Oratio mentalis vocalem non excludit, & mentalis principalem locum tenet. 595
Orationis vocalis propria utilitas, & neceſſitas. ibid.
Oratio privata, & publica. ibid.

Ora-

OtationisDom. expoſitio. 599 & ſeq.
Oratio pro altero facta Deo gratior, quam per ſe. 600. quæ inanis eſt, niſi poſtulet cœleſtia. aut cum cœleſtibus conjuncta. 614
Orationes ſunt arma contra fatanam. 576. in principio timoris plenæ, in fine exultationis, ib.
Ordo ſervandus in oratione. 570
Ordo quid. 381. eſt Sacramentum, & multos habet gradus, & varias functiones. ibid.
Ordo facer inter Eccleſiæ Sacramenta quare enumerandus. ib.
ab Ordinis Sacramento omnia alia Sacramenta pendent. 375
Ordinis dignitate nulla in terris excellentior. 376
Ordinati rite ſunt legitimi Eccleſiæ miniſtri. ibid.
Ordinandi quales eſſe debeant. 385
hi quem finem ſibi proponere debeant. 376
Ordinis Sacramento initiati præcipua gerunt Eccleſiæ munera. 377
Ordinis poteſtas ad quæ ſe extendat. 381
Ordines miniſtrorum quare plures inſtituti. ibid.
Ordinis Sacramenti quis ſit miniſter legitimus. 395
Ordines ſeptem qui. 384. alii majores, alii minores. ibid.
Ordo oſtiarii, lectoris, exorciſtarum, acolythorum. 385. ſubdiaconi, & eorum munera. 387
Ordinibus ſacris lex perpetuæ continentiæ imponitur. ib.
Ordo Diaconi, & munus. 388 ſacerdotii. 390. vide ſacerdos, & ſacerdotium. ibid.
Ordines ſacri fiunt ſtatis diebus, quibus etiam jejunia indicuntur, 395 396
Ordinandi prius Sacramento Pœnitentiæ conſcientiam purgent. ibid.
Ordinis Sacramentum pueris, & furioſis non conferendum. 397 qui ætatis annus in ſingulis Ordinibus expectandus. ibid.
Ordinis Sacramentum characterem imprimit. ibid.
Originalis juſtitiæ donum homini datum. 32
Originale peccatum ex Adam propagatum. 35

P

Panis nomine multa in divinis literis ſignificari. 646 & omnia neceſſaria victui, & veſtitui intelliguntur. 647
Panis ad neceſſitatem, non ad luxuriam petendus. 654
Panis a nobis jure acquirendus, non injuria, vel fraude. ibid.
Panis quare quotidianus appellatus. ibid. & quare aſſidue a Deo petendus. ibid.
Panem quotidianum quomodo divites petere debeant. 656
Panis ſpiritualis. ib.
Panis, qui Chriſtus eſt, incredibili lætitia perfundit piorum animos. 657
Panis noſter ſubſtantialis Chriſtus in Euchariſtiæ Sacramento continetur. ibid.
Parentibus honor quis debeatur. 490. & iis in neceſſitate ſubveniendum eſt. 491. iiſdemque etiam mortuis honor tribuendus. ibid.

Paren

Parentum officia erga filios. 496 nimiam ſeveritatem, & indulgentiam fugiant. ibid.
Parochi, qui ſine diſcrimine cum conditione iterum baptizant, ſunt irregulares. 224
Paſſionis Chriſti myſterium maxime Dei potentiam, & benignitatem oſtendit. 660 & ſeq.
Paſſionis Chriſti tempus quare obſervetur. 57
Paſſionis Chriſti cauſa. 64
Paſſionis Chriſti hiſtoria populo ſæpe inculcanda. 58
Paſſionis Chriſti beneficium qua ratione contemplari conveniat. 64
Paſſus eſt Chriſtus pœnas graviſſimas. 66
Paſſiones Chriſti acerbiores, quam Sanctorum. ibid. & quæ commoda nobis conferant. ib.
Paſſio Chriſti nobis veniam peccatorum promeruit. 660 & ſeq.
a Paſſione Chriſti omnis ſatisfactionis vis, & ratio fluxit. 667
Paſtorum Eccleſiæ verba, tanquam Dei verba recipienda. 3
Paſtores etiam hodie neceſſe eſt verbum Dei prædicare. 3
Patris vox quid Deo ſignificet. 23
Pater quare dicatur prima perſona in divinis ibid.
Patris nomine qui vocentur. 488
Patres cujuſcunque generis a nobis honorandi. ibid. & ſeq.
Pater, quare in principio orationis poſitum. 600
Pater omnium Deus. ibid.
Patrum veteris legis polygamia excuſatur. 608
Patriarchæ olim quot, & eorum gradus. 323
Patrini quare adjuncti ad baptiſmum præter Sacramenti miniſtros. 204 & ſeq.
Patrinorum uſus antiquus. 240 & quot eſſe debeant. ibid.
Patrinorum affinitas cum quibus contrahatur. 204
Patrini partes. 205
Patrinum in Baptiſmo eſſe cui non liceat. ibid.
Patrinus quare ad confirmationem vocetur. 243
Patrini confirmationis quam affinitatem contrahant. ib.
Peccatum, & peccati pœna ex Adam ad nos promanavit. 35
Peccata quædam remitti non poſſe, quomodo intelligatur. 318
Peccata cogitationis quantum referat a Deo fuiſſe prohibita. 559
Peccata omnia mortalia etiam cogitationis in confeſſione aperienda. 338
Peccata diligenter perveſtiganda ad ea confitenda. 349 & ſeq.
Peccata in Eccleſia quomodo remittantur. 131
Peccata pœnitentibus condonare ſemper promptus eſt, & paratus Deus. 666 & ſeq.
Peccata quare debita dicantur. 667
Peccata ſine Dei auxilio vitare non poſſumus. 641
Peccati culpa dimiſſa pœna non remittitur 352
ad Peccati veniam conſequendam tria requiruntur. 661
Peccati veniam poſtulans qualiter affectus eſſe debeat. 674

Pec-

Peccati peſtis teterrima. 662
ad Peccati condonationem dolor, & malorum ſenſus quam ſit neceſſarius. 665
Peccatum conſequuntur duo. 352
Peccatum, id eſt peccati fomes, ubi habitet. 637
Peccatorum noſtrorum immanitate averſus a nobis Deus operibus noſtris non benedicit. 649
Peccato omnes addictos eſſe. 562
Peccatorum recordatio qualis eſſe debeat. ibid.
Peccarorum turpitudo. ibid.
Peccatum, etſi ejus actio tranſierit, macula tamen, & reatus permanet. 664
Peccatum ſemper inſequitur ira Dei. ibid.
Peccatis Deus offenditur. 666
Peccatorum remiſſionem petentes excuſatione non utamur. 669
quomodo noſtra ſint ibid.
Pejerat is, qui jurando juſtitiam deferit. 465
Pejerare variis modis ſolemus. 466
ſumma hominum proclivitas ad pejerandum. 668
Pericula, in quibus aſſidue verſamur, ante oculos ponenda. 678
Perjurium cauſa eſt cur diverſis ſuppliciis affligamur. 467
Permiſſio in Deo quomodo intelligatur. 676
Perſonarum divinarum proprietas. 22 & ſeq.
Perſona prima in divinis quare Pater dicatur. ibid.
Quæ ad divinas Perſonas pertinent, ſubtilius exquirere non oportet. 15
Petere quid primum a Deo debeamus. 614
Petere regnum Dei non ſatis eſt ad illud acquirendum. 638
Petere, ut Deus noſtris cupiditatibus non ſatisfaciat difficile in animum inducimus. 640
Petere non debemus abundantem, & exquiſitam copiam ciborum. 654
Petere ſubſidium rerum humanarum a Deo poſſumus. 654
Cur hæc a Deo petere liceat. 646
Petere non ſibi, ſed omnibus, eſt proprium Chriſtianæ charitatis. 654
Petere dimitti debita quid ſibi velit. 667
Petere debemus malorum depulſionem, ſi id ad gloriam Dei facit. 693
Petere non debemus, ut omnino non tentemur. 685
Petere non debemus omnino ab omnibus malis liberari. 696
Petere non debemus, ut Domini manus cibos ſuppeditet ſalubres. 640
Petenda a Deo quæ ſint. 582
Petendum quid ſit ſine adjunctione. 583
Petentibus piis hominibus ſi quid negat Deus, argumentum eſt, id eis utile non fuiſſe 659
Cur, cum Petitio de regno Dei cum omnibus conjungatur, ea tamen ſeparatim facienda ſit. 622
Petitio, *fiat voluntas tua*, quem ordinem habeat. 632
Petitiones, quibus corporis, & animæ ſubſidia petuntur, quæ ſint. 645
Petitionum ordo ſequi debet ordinem rerum expetendarum. 614

Petitio omnis noſtra ad cœleſtia referri debet. ibid.
Petitores, & accuſatores recte quomodo ſuo officio fungantur 551
Petrus ſummus Pontifex, & caput omnium Apoſtolorum. 117
& a Chriſto caput Eccleſiæ conſtitutus. ibid.
Petri ſucceſſor eandem cum Petro poteſtatem habet. ib.
Philoſophi quid de Deo ſenſerint 20
Philoſophia Chriſtiana a ſæculari ſapientia quantum differat. 18
Pœnæ graviſſimæ, quas Chriſtus perpeſſus eſt. 66
Pœnitentiæ uſu carere diutius plurima damna affert. 186
Pœnitentiæ ſacramentum eſt neceſſarium 306 reiterari debet. ib
Pœnitentia ſecunda naufragii tabula ibid
Pœnitentia multiplex. 307
Pœnitentiæ nominis varia notio, & poteſtas. ibid,
Pœnitere Deum, per translationem dicimus. ibid.
Pœnitentiæ variæ ſignificationes in quo differant. ibid
Pœnitentiam fides antecedat neceſſe eſt 309
Pœnitentia virtus eſt, & ſacramentum ibid.
Pœnitentia, ut virtus eſt, quid ſit. ibid.
Citra Pœnitentiam nullus condonationem peccatorum obtinere poteſt. 319
Pœnitentia quid ſit. ibid.
per Pœnitentiam cur peccatum non ita dimittatur, ſicut in baptiſmo. 353
per Pœnitentiam Chriſto aſſimulamur. 355
Pœnitentia hæc intima quare ſit virtus 307
Pœnitens vere quid ſibi proponere debeat 310
quibus gradibus ad Pœnitentiam liceat aſcendere. ib.
Pœnitenti regnum cœlorum ſacræ litteræ pollicentur. 312
Pœnitentia exterior eſt ſacramentum. ibid.
Pœnitentiæ ſacramentum quare Deus inſtituerit 313
Pœnitentiæ ſacramenti materia, & forma 315
Pœnitentiæ cæremoniæ, & ritus. ib.
Pœnitentiæ ſacramenti fructus 317
Pœnitentia nos in Dei gratiam reſtituit. ibid.
Pœnitentiæ partes integrales. 319
Pœnitentia quare ex partibus conſtet ibid.
Pœnitentia publica quare publico peccato indicatur. 351 352
in Pœnitentia duo animadvertenda. 356
Pœnitentiæ pœna a nobis ſuſcepta Dei animadverſionem antevertit. ibid.
Pontificem Romanum catholica Eccleſia patrem orbis terrarum appellat 394
Pontifex Romanus eſt Eccleſiæ caput viſibile. 117 ejus auctoritas Patrum ſententiis roboratur. 118
Pontifici Romano ſumma dignitas, & jurisdictio jure divino data. 119
Pontfiex Romanus moderator univerſalis Eccleſiæ, Petri ſucceſſor,

for, & Chriſti verus, & legitimus Vicarius 394
Poſtulatio de regno Dei magnam vim donorum, & copiam continet 622
Poſtulatio dimittendi debita de quibus intelligatur 696
Poteſtas Eccleſiaſtica duplex eſt, ordinis, & jurisdictionis 379
Præcepta omnia legis Moſaicæ ex decem pendent præceptis, & illa decem ex duobus 422
Præceptum primum Decalogi 433
Præceptorum ordinis ratio ibid.
Præceptum duplex continetur in verbis primi præcepti. 434
Præceptum omnium primum, & maximum eſt primum 435
Præcepto primo non probibetur ars ſculpendi, fingendi, & pingendi. 442
Præceptum primum quare a ſecundo ſeparatim traditum 440
Præcepti ſecundi lex quid prohibet, & quid jubeat 452
Præcepti de diligendis parentibus uſus latiſſime patet. 484
Præcepta Decalogi duabus tabulis inciſa, & quare. 485
Præceptum de diligendis parentibus quare matrem explicet. 487
Præcepta ultima duo quare ſimul conjuncta. 557
Præcepta duo poſtrema qui ſervat, cætera omnia ſervat. ibid.
quo pacto inter ſe differant ibid
ex Præceptis his duobus poſtremis quanta ad homines promanet utilitas. 557
Præceptorum duorum ultimorum duplex utilitas. ibid
Prædicatio divini verbi nunquam intermittenda 4
Prædicare non debet aliquis, niſi mittatur. 3
Prædicatio verbi Dei ſidem nobis acquirit 4
Prædicantium verbum Dei auctoritas. ib.
Præmia victoribus propoſita. 689
Præparatio ad orationem in quo conſiſtat. 573 & ſeq.
Præparatio ad communionem qualis, & quam neceſſaria 440
Requiritur; ut jejuni accedamus. 452
Præſidia quot, & quanta Deus nobis ad conſequendam ſalutem conceſſerit. 630
Precatione Dominicali ſinguli quotidie uti debent. 677
Precantes omnes Eccleſiæ nomine precantur. 673
Preces Deo aſſidue faciendæ 597
Preces etiam pro proximis faciendæ, etiamſi ab illis læſi fuerimus. ibid.
Preces Chriſtianorum, & infidelium, in quo differant 654
Preces cum non audit Deus, indignari non debemus 640
Preces, quæ in litaniis fiunt, Dominicam Orationem explicant 697
Pretium Crucis Chriſti quanti ſit. 660
Prophetæ planius de Eccleſia, quam de Chriſto locuti ſunt, 110
Prophetæ falſi exierunt in mundum 4
Prophetarum falſorum impietas quam longe ſit progreſſa 4
Providentia Dei erga homines 652
Proximus quid ſit. 543

Prudentiam ad ſalutem neceſſariam, niſi Deo auctore, comparare non poſſumus. 635
Pudicitia, & continentia omni ſtudio colenda. 517
Purgatorius ignis probatur. 79
Purgatorius ignis ante Chriſti adventum Judæis perſuaſus. 74

R

Rapinæ majus peccatum, quam furti. 526
Rapinæ, & earum genera. 530
Raptores qui dicendi. ibid.
Redemptionis pondere quid accepimus. 605
Regnum Dei ante omnia poſtulandum. 621
Regni Dei multæ ſignificationes. 624
Regnum Chriſti non eſſe de hoc mundo, quomodo intelligendum. ib.
Regnum Dei in nobis quale. ib.
Regnum Dei intra nos quomodo intelligendum. 626
Regni cœlorum prædicatio eſt initium, & finis Evangelii. 620
Regnum Dei quomodo petendum. 621
Regnum Chiſti quare juſtitia dicatur. 626
Regnum Gloriæ quid. ibid. Semel adeptum nunquam amittitur. ib
Regnum gratiæ prius ponendum, quam gloriæ. ibid.
Regni Chriſti, quod eſt Eccleſia, petitur a Deo propagatio. 628 629
Regni Chriſti deſiderium quibus rationibus in nobis excitabitur. 629
Regnum Dei quomodo veniat in peccatores. ibid.
Regnum Chriſti quomodo petatur, ut in nobis ſit. ibid.
Regni Chriſti excellentia. ibid.
Regni cœlorum conſequendi adminicula a Deo nobis conceſſa. 630
Regnum cœlorum ingredi cupientes petere debent a Deo, ut fiat voluntas ejus. 632
Rei per legitimum Magiſtratum interrogati mentiri nonpoſſunt 544
Reliquiarum Sanctorum virtus unde confirmetur. 440 544
Remedia ad diverſas noxias cupiditates. 567
Remedia ægrotantis animæ Pœnitentia, & Euchariſtia 670
Remedia ſanitatum tantum proſunt, quantum Deus voluerit. ibid.
Remiſſio peccatorum eſt cumulus bonorum, quibus per Chriſtum ſumus affecti. 660
Remiſſio peccatorum in Eccleſia reperitur. 90. ejuſque poteſtas. ibid.
Remiſſionem peccatorum nemo ſine pœnitentia conſequitur. 635
Remiſſa culpa, non ſemper pœna, quæ peccato debetur, condonatur. 352
Remittendi peccata poteſtatem Chriſtus Epiſcopis, & Sacerdotibus in Eccleſia conceſſit. 135
Remittuntur peccata in Eccleſia virtute clavium. 133
Remittendi peccata poteſtas nulli hominum ante Chriſtum conceſſa. 135

Rena-

Renati inter hujus vitæ miſerias ſolidis gaudiis non deſtituuntur. 221
Reſtitutio pœnitenti eſt neceſſaria. 532
qui cogendi ſint, ut reſtituant. 361
Reſurrectio Chriſti: & de ejus glorioſo myſterio. 76
Chriſtus ſua virtute reſurrexit. ib.
Reſurrectio Chriſti quas ob cauſas nececeſſaria fuerit. 80
Reſurrectio Chriſti quot commoda humano generi attulerit. 81
Reſurrectionis beneficio Chriſtus primum omnium eſt affectus. 78
hoc quomodo intelligendum ſit, exponitur. ibid.
Reſurrexiſſe Chriſtum tertia die, quomodo intelligatur 78
Reſurrectionis Chriſti myſterium maxime neceſſarium ad credendum. 80
Reſurrectionis Chriſti finis. ibid
Reſurrectio Chriſti quæ nobis exempla ſumenda proponat. 82
Reſurrexiſſe aliquem ſecundum ſpiritum ex quibus indiciis colligatur. 83
Reſurrectio quibus ſcripturis ſtabiliatur. 89. ſimilitudines, & rationes, quæ idem probant. 141
Reſurgentium corpora qualia ſint futura. 147
Reſurrectionis mortuorum fide fides noſtra innititur. 139
Reſurrectio hominis quare reſurrectio carnis dicatur. ibid.
Reſurgentium varia conditio 149
Reſurrecturi omnes morituri ſunt, nemine excepto. 144
Reſurgent corpora noſtra immortalia, & eadem, ibid.
Reſurrectio mortuorum probatur. 145
Eorum, qui ſurgent, dotes. 149
Ex Reſurrectionis articulo qui fructus capiantur. 150
Romana Eccleſia omnium mater, & magiſtra. 366. ejus deſertores damnantur. 677

S

Sabbati celebritas quare in ſacris literis ſæpiſſime præcipiatur. 570
Sabbatum quid ſignificet. 474
Sabbatum quare Domino conſecratum. 475
Sabbatum quarum rerum ſignum fuerit. 476
Sabbatum cœleſte, & ſpirituale quod ſit. ibid.
Sabbatum quare in diem Dominicam translatum. 480
Sabbatum qua ratione colendum. ibid.
Sacerdotibus ſolis data eſt facultas ſacramentum Euchariſtiæ conficiendi. 298
Hi, quamvis improbi, ſacramentum conſecrare, & miniſtrare poſſunt. 299
Sacerdotes quando Chriſtus inſtituerit. 362
Sacerdos quilibet in neceſſitate quemlibet pœnitentem abſolvere poteſt. 344
Sacerdotibus ad victum neceſſaria ſuppeditanda. 493
Sacerdotium Chriſti excellentius eſt ſacerdotio legis naturæ, & legis ſcriptæ. 380

Sacerdotum Chriſti poteſtas in dijudicanda peccati lepra quantum differat a poteſtate ſacerdotum legis veteris. 315
Sacerdos quare Presbyter nominetur 590
Sacerdos ſilentio peccata in confeſſione audita comprimat 346
Sacerdotes Dii, & Angeli vocantur 377 & ſeq
Sacerdotes novi teſtamenti cæteris omnibus præſtantiores ibid.
Sacerdotum poteſtas maxima ibid.
Sacerdotes qui mercenarii. ibid.
Sacerdotes per oſtium Eccleſiam ingredientes qui ſint 378
Sacerdotes in omni lege fuerunt. 379
Sacerdoti ab Epiſcopo quanta poteſtas tradatur. 382
Sacerdotalis ordo tametſi unus eſt, varios tamen & dignitatis, & poteſtatis gradus habet. 393
Sacerdotes ſimplices qui. ibid.
Quid in eo, qui Sacerdos creandus eſt, requirendum 396. & quam cognitionem habere debeat. ibid
Sacerdotis duo munera. ibid
Sacerdotio initiandi quem finem ſibi proponere debeant 377
Sacerdotis dignitate nulla in terris excellentior. 376
Sacerdotii onus nemini temere imponendum. ibid.
qui ad Sacerdotium vocari dicantur a Deo. ibid.
Sacerdotii poteſtas duplex 380
Sacerdotii Evangelici poteſtas a Chriſto ortum habet. ibid
Sacerdotium externum non cadit in omnes Chriſtianos. 392
Sacerdotium duplex internum, & externum ibid.
Sacerdotii munera propria ibid.
Sacerdotii functio præcipua ibid.
Sacramenti nomen quomodo accipiatur. 196
Sacramentum quid. 175
Sacramentum non unam tantum rem præſentem deſignat, ſed plures. 171
Sacramenta novæ legis in quo excellant veteris legis ſacramentis. 184
Sacramenta ſeptem unde ex Scripturis demonſtretur 166
Sacramentorum virtus æqualis non eſt. 179
Sacramentum, & ſacrificium in quo differant. 320
Sacramenti definitio ex Auguſtino. 165
Sacramenta inter eas res, quæ ſignificant, referuntur. 166
Sacramenta ſunt ſigna a Deo tradita ibid.
Sacramentum ſanctitatem ſignificat, & efficit. 167
Sacramenta non ſunt imagines ſanctorum, & cruces. 169
Sacramenta legis Evangelicæ quare inſtituta. 177
Sacramentum quodlibet ex duobus conficitur, ex materia & forma. 175
Sacramentorum cæremoniæ ſine peccato prætermitti non poſſunt ibid.
Sacramenta quare cum ſolemnibus cæremoniis miniſtrentur 176
Sacramentorum differentia inter ſe. 179
Sacramentorum auctor Chriſtus. 180

Sacra-

Sacramenta quare per homines Deus miniſtrari voluerit. ibid.
Sacramentorum miniſtri Chriſti perſonam gerunt. ibid.
Sacramenta novæ legis impura conſcientia miniſtrare, quam perperniciofum ſit ipſis miniſtris. 182
Sacramentorum effectus. 183
Sacramenta gratiam juſtificantem conferunt. 183
Sacramentorum miniſtri ſua pravitate effectus ſacramentorum impedire non poſſunt. 182
Sacramentorum effectus cur initio mirabiliter deſſignati. 183
Sacramenta quibus rationibus veneranda ſint. ibid.
Sacramentorum novæ legis excellentia ad vetera comparatorum ibid.
Sacramenta tria characterem imprimunt. 184
Sacramentorum uſu chriſtianum ædificium fulcitur. 186
Sacramenta per improbos, ſi quæ ad eorum rectam rationem attinent rite ſerventur, conficiuntur. 299
Sacrificium noſtrum quando fuerit inſtitutum. 300
Sacrificium quibus figuris, & prophetiis deſignatum fuerit. 301
Sacrificium unum ſunt cruenta, & incruenta hoſtia. 302
Sacrificium idem eſt, quod in Miſſa, & quod in cruce oblatum eſt. ibid.
Sal in baptiſmo quare adhibeatur. 229
Saliva quare nares, & aures in baptiſmo liniantur. ib.
Sanctorum communio quam utilis, & quid ſignificet. 127
in Sanctis venerandis Dei gloria non minuitur, ſed augetur. 438
Sanctorum patrocinium non eſt ſupervacaneum. ibid.
Chriſtus etſi mediator propoſitus ſit, non propterea ſequitur, quin ad Sanctorum gratiam confugere liceat. 439
a Sanctis quomodo petere poſſimus, ut noſtri miſereantur. 587
Satanæ incurſibus qui maxime omnium petantur. 685
Satan quibus rebus vincatur. 699
de Satisfactionis doctrina. 349
Satisfactio, quæ nobis Deum placatum reddidit, ſolius Chriſti eſt. 351
Satisfactio Canonica quæ. ibid.
Satisfactio a nobis ſumpta quæ ſit. ibid.
Satisfactio, quæ eſt ſacramenti pars, quæ ſit. ib.
Satisfactione cur opus ſit poſt peccatorum remiſſionem. 352
ad Satisfactionem neceſſe eſt, ut homo ſit in gratia. 341
Satisfactoriæ ſunt afflictiones, quæ extrinſecus inferuntur. 362
Satisfactionis definitio, & neceſſitas. 355 356
Satisfactio noſtra Chriſti ſatisfactionem non obſcurat, ſed multo clariorem reddit. 360
omne Satisfactionis genus ad tria præcipue confertur opera. 361
Satisfacere unus pro altero poteſt. 362
in ſatisfactionis pœna irroganda quid ſit ſervandum. 358

Satiſfactionis opera a ſacerdote indicta pœnitens ſæpe etiam ultro ſuſcipiat. 362
Schiſmatici ut damnentur. 657
Sepulturæ Chriſti cur fiat expreſſa mentio in ſymbolo. 52
Servi aliorum non ſunt per cupiditatem ſolicitandi. 560
Servire Deo nihil magnificentius. 644
Sicut particula, cum dicimus, *Sicut & nos*, quam vim habeant. 670
Signa a Deo inſtituta tam in veteri, quam in novo teſtamento, 163
Signa a natura adinventa, & divinitus data. 162
Sigua quæ dicantur. ibid.
Signa ante judicium quæ. 102
Signaculum totius orationis Dominicæ eſt vox, *Amen.* 703
Spes impetrandi maximum pondus ad impetrandum affert. 553
Spe cœleſtium præmiorum quomodo nos Deo dicare debeamus. 651
Spem unde habere debeamus impetrandi veniam peccatorum. 667
Spes in tentationibus ex quibus naſcatur. 684
Spiritus Sancti perſonam non debemus ignorare. 105
Spiritus Sancti nomen aliis perſonis commune eſſe poteſt. ibid.
Spiritus Sancti perſonæ cur proprium nomen tributum non ſit. 106 & ſeq.
Spiritus Sanctus Patri, & Filio in omnibus æqualis. ibid.
Spiritus Sanctus eſt Deus. ibid.
Spiritus Sanctus eſt una Trinitatis perſona per ſe ſubſiſtens. 108
Spiritum Sanctum a Patre, Filioque procedere demonſtratur. ib.
Spiritus Sancti admirandi effectus qui, quales, & quanti. 110
Spiritus Sanctus quare Dominus appellatus. 108
Spiritui Sancto cur opera quædam, & dona peculiariter tribuantur. 108
Spiritus Sanctus noſtrarum orationum auctor eſt. 593
Superbia magnopere Deum offendit. 582
Symboli neceſſitas quæ ſit. 14
in Symbolo propoſita quomodo curioſe ſcrutanda non ſint. 17
in Symbolo quomodo dogma de veritate Euchariſtiæ includatur. 273
Symbolum ab Apoſtolis compoſitum, & quare ſic appellatum. 14
Symbolum in tres partes diſtributum, ib.

T

Tentare quid ſit. 681 & ſeq.
Tentat, qui non impedit tentationem. ibid.
Tentet Deum quis in oratione. 594
Tentatio in hac vita triplex eſt. 678 679
Tentationum fluctibus agitati in precationis portum confugiamus. 678
In Tentationem ne inducamur, orandus eſt Deus. 688 689
Tentatio eſt vita hominis ſuper terram. ibid.

In Tentationem inducere quomodo Deus dicatur. 682
in Tentationibus ſuperandis dux Chriſtus eſt, ſocii Sancti. 685
Tentator quare diabolus dicatur. 682
Terra in media mundi parte conſiſtit, & quomodo creata. 32
Teſtem juratum judex rejicere non poteſt. 545
Teſtimonii falſi non dicendi Præceptum. 544
Quid præcepto non dicendi falſum Teſtimonium prohibeatur. 545
Teſtimonium falſum dicere, aut mentiri propter amicum non licet. 546
Teſtimonium falſum in ſeipſum dicere non licet. ibid.
Teſtimonium falſum quod vocet Apoſtolus. ibid.
Teſtimonii falſi damna. 546
Teſtimonium eſt confeſſio laudis Dei. 550
Teſtimonii veri in rebus humanis maximus uſus. ibid.
Tondendi caput in coronæ ſpeciem conſuetudinem S. Petrus primus induxit. 378
Tonſura prima quid ſit. ibid.
Traditione Apoſtolica declaratur purgatorius ignis. 87
Traditio Apoſtolorum, qua Epiſcopus a tribus Epiſcopis conſecratur. 395
Tranſubſtantiatio in Conciliis approbata in ſcripturis fundamentum habet, 277. Eam Patres quomodo agnoverint. 277 quomodo fiat tranſubſtantiatio. 279
Tribulationum commoda.
Trinitatis opera ſunt indiviſa ad extra. 108
Trinitas apparuit in baptiſmo Chriſti, & cur. 200

V

Vaſa ſacra nemo non conſecratus tangere poteſt. 291
Verbum Dei inhonoratur vel male interpretando, vel jocando. 466
Verba inter omnia ſigna maximam vim habent. 175
Verbi prædicatione, & Sacramentorum uſu Chriſtianum ædificium fulcitur. 166
Verbi Incarnatio. 47. Vide Incarnatio.
verbum Dei cibus eſt animæ. 657
Verbi Dei fames quare mittatur. 658
Verum tacere interdum licet, ſed extra judicium, 550
Veſtis candida in baptiſmo data quid deſignet. 231
Victoria contra diabolum quomodo paretur. 688
Victoria omnis eſt a Deo. 689
Vigiliæ tentationes vincunt. ibid.
Viri officium erga uxorem. 417
Virginitas conjugio præſtantior. 406
Vita æterna quid ſignificet. 152
Vita quantum bonum ſit, etiamſi multis ſit calamitatibus obnoxia. 155
Vita, & ſalus noſtra ex Deo pendet. 656
a Vitio linguæ innumerabilia mala proficiſcuntur. 541
Unctionis Extremæ Sacramentum quare ſic dictum. 363
Unctio Extrema eſt vere Sacramentum, ibid. & unum tantum. 365

Unctionis Extremæ materia, & forma, & ritus. ib.
Unctionis Extremæ Sacramentum quibus ſit conferendum, & quibus non. 368
Unctionis Extremæ Sacramentum a Chriſto inſtitutum. 367
Unctionis Extremæ Sacramentum quo tempore adhibeatur. 369
Unctionis Extremæ Sacramentum ſuſcipere apti non ſunt, qui rationis uſu carent. ibid. & pueri. ib.
Quæ partes corporis ſint ungendæ. ibid.
Unctionis Extremæ Sacramentum poteſt iterari. 370
Unctionis Extremæ miniſter. 371
Unctionis Extremæ utilitates. 372
Unctionis Extremæ tempus opportuniſſimum. ibid.
Vocationi ſuæ quiſque acquieſcat. 645
Voluntas Dei ut fiat, quare petamus. 632
Voluntas Dei ut fiat, qui maxime petere debeant. 637
Voluntas ſigni quæ. 638
Voluntas tua fiat, quomodo Deo ex animo dicendum. 641
Voluntas Dei ſumma omnium ratio eſt. 644 544
Voluntate Dei omnia eveniunt. ib.
Voluntatem Dei quare maxime colamus. 650
Votum non ſervans perjurus eſt. 466
Uſura quid ſit. 530
Uxoris, & viri mutua officia. 417
Uxoris partes erga virum. ibid

Z

Zelus quis Deo tribuendus. 448

FINIS.

MAG. 200955

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google